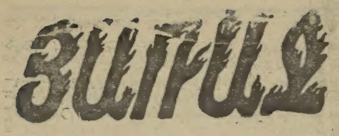

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր
Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 1 Mars 1952 Շաբաթ 1 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ–28e Année No 6701 Նոր շրջանի թիւ 2112

Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՌՈՒՆՑՔ ԹՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Այս տարի ալ Փետր. 18ի տարերային ըմբոստութեան տարեդարձը տօնուեցաւ զանազան ձեւերով: Միշտ համաձայն տեղական պայմաններու:

Ուշ չէ տակաւին, խօսելու համար այդ մասին: (Յառաջի փետր. 17ի թիւը լոյս տեսաւ երկու էջ, տպագրական խանգարման մը հետեւանքով, ինչպէս դիտեցին ընթերցողները):

Ուշ չէ մանաւանդ անոր համար որ, 1921 փետր. 18ին պայթած շարժումը տեւեց մինչեւ Ապրիլ, եւ կրնար հետզհետէ ձեւ ու մարմին առնել, եթէ կարմիր բանակը օգնութեան հասած չըլլար Բագուէն:

Այս պարագան իրենք՝ հայ բոլշեւիկներն ալ կը հաստատեն, գրաւոր թէ բանաւոր վկայութիւններով, որոնցմէ բազմաթիւ պերճախօս նըմոյշներ արտատպած ենք պարբերաբար:

Արդարեւ, Երեւանցիները տարուէ տարի կը արտադրեն իրենց թխած պատմութիւնները այս ժողովրդական ըմբոստութեան, 1920 Մայիսի բոլշեւիկեան արկածախնդրութեան եւ ուրիշ դէպքերու մասին:

Եթէ մէկը փորձէր հաւաքածոյ մը կազմել այդ յաւելեալ եւ ճոխացեալ պատմութիւններէն, ո՛րքան մասաներ չոգիացած պիտի ըլլային, իրենց իսկ վկայութեամբ:

Այդ պատմութեանց՝ իւրաքանչիւր տողին մէջ, կարմիր երիզի մը պէս կ'երեւայ հանրածանօթ ճշմարտութիւն մը. —

Հայ բոլշեւիկները ոչինչով ոչինչ կրնային ընել, եթէ իրենց թեւ ու թիկունք չհանդիսանար կարմիր բանակը, միջազգային խառնիճաղանճով:

Երեւանի «ռեւոլիւցիոն պատմագիրները» կը հաստատեն այս պարագան, յատկապէս շեշտելով օտար զինեալ ուժերու աջակցութիւնը:

Միեւնոյն ատեն կը պատմեն թէ ո՛վ ներշնչեց ու վարեց այս կամ այն ձեռնարկը՝ Հայաստանի նորածին հանրապետութեան դէմ:

Եւ երբ այսօր երեսուն ամսուան անձա՜յր իշխանութեան մը «չարիքները» կը բաղդատեն երեսուն տարուան սպառազէն բռնակալութեան մը «բարիքներուն» հետ, խեղճերը չեն անդրադառնար որ յետին Մուժիկն անգամ կ'արդահատի, կը խնդայ իրենց անամէջ յաւակնութեանց վրայ:

Դառնալով փետր. 18ի ըմբոստութեան, ընթերցողները չեն կարօտիր նոր մեկնութեանց, ըմբռնելու համար անոր իմաստը:

Չկայ որեւէ պարկեշտ մարդ, Ռամկավար — Հնչակէն մինչեւ բոլորականը եւ բոլշեւիկը, որ կարենայ ապացուցանել թէ այդ շարժումը արհեստական էր, եւ ոչ թէ բնական հետեւանքը՝ գիտակցաբար ստեղծուած ահուսարսափի մը:

Փետր. 18, կը նշանակէ բռունցք բռնութեան դէմ: Ըմբոստացում՝ համայնակուլ, խորթ լուծի մը դէմ: Ինքնապաշտպանութիւն՝ նախայարձակման դէմ:

Ինչո՞ւ բնական կը համարուի դիմադրական ճակատը՝ Ֆրանսայի մէջ եւ այլուր, օտար բռնապետութեան դէմ, իսկ արկածախնդրութիւն՝ նորագաս ժողովուրդի մը համար, որ հազիւ ոտքի կանգնած, իր սեփական բոյնը շինելու կը պատրաստուէր:

Եթէ միայն բոլշեւիկ Բորեանը եւ ուղեկից Քաջազնունին վկայութեան կանչէինք, ամէնէն թթու հակադաշնակցականն ալ պիտի չհամարձակէր գլուխը վեր բռնել:

Մնաց որ — պիտի յիշեցնենք անդադար — բոլորը միասին էին այդ ճակատագրական օրերուն: Միասին՝ իրենց ճառերով եւ գրաւոր յայտարարութիւններով: Միասին էին իրենց կամաւորական վաշտերով կամ խումբերով:

Ինչ որ պարծանք էր երէկ, ամէնուն համար, ինչո՞ւ կը դառնայ արկածախնդրութիւն՝ տարիներ վերջը:

Անոնք որ Վարդանանցը կը փառաբանեն այսօր, անշուշտ ամէնէն առաջ նկատի ունին Աւարայրի ճակատամարտի ոգին, եւ ոչ թէ ձախողանքը:

Ինչո՞ւ նոյն ոգին չեն տեսներ այլապէս դաժան բռնութեան մը դէմ կատարուած դիմադրութեան մէջ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔ

Նոր ստացայ Համազգային Ընկերութեան 1952ի օրացոյց-տարեգիրքը, զոր կազմած է ընկեր Գ. Լփէճեան:

Ինչպէս ուրիշ տարիներ, այս անգամ ալ մեր վաստակաւոր բարեկամը բան-գործ ըրած է բովանդակութիւնը ճոխացնել մոռցուած կամ սպառած երկերու արտատպումով: Ինչ որ կը նշանակէ կորուստէ փրկել զանոնք:

Որքա՜ն ամբողջական գործեր՝ նախորդ հատորներուն մէջ, Պետրոս Դուրեանէն մինչեւ Վահան Տէրեան, Հրանտ Ասատուրէն Հրաչեայ Աճառեան:

Այս անգամ ալ նոյն հոգածութիւնը:

Բուն օրացոյցի մասը ճոխացած է պատմական թուականներով:

Յետոյ կը բացուի նոր գլուխ մը, «Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի գրականութիւններէն քաղուածներ»: (Ճիշդը՝ «Քաղուածներ Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի գրականութիւններէն»):

Սկիզբը՝ ուսումնասիրութիւն մը Ապուլ Ալա էլ Մաարրիի մասին (Ա. Լէյլանի): Յետոյ թարգմանութիւններ Լիբանանի, Եգիպտոսի եւ Իրանի գրականութիւններէն: Նաեւ նմոյշներ՝ Վ. Եսայեանի կազմած «Հելլենական Քնարէն»:

Այնուհետեւ կը բացուի հայկական բաժինը, շարք մը բանաստեղծութիւններով:

Եւ վերջապէս քանի մը ամբողջական գործեր.—

1. Ակնարկ մը միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան վրայ (Ա. Օրագեան):

2. Նիւթեր Արեւմտահայ թատրոնի պատմութեան համար: (Հր. Ասատուր եւ Ս. Դաւթեան):

3. Հոգեվարքի եւ Յոյսի ջահեր. — Կարմիր Լուրեր բարեկամէս. — Հայրենի հրաւէր (Սիամանթօ):

Գիրքին աւելի քան երկու երրորդը կը բռնէ 311 էջ: Իսկ Սիամանթոյի բաժինը՝ 82 էջ:

Անշուշտ այս չոր ու ցամաք տեղեկութիւնները բաւական չեն, ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար կատարուած աշխատանքին վրայ:

Սպառո՞ւմը, — Յառաջաբանին մէջ կը կարդամ.

— «Այսպիսի հրատարակութիւն մը պէտք է ունենայ ապահով սպառում մը. առ նուազն 2000 օրինակ: Անցեալ տարի սպառումը 1500 օրինակ եղաւ»:

Չեմ համարձակիր հարցնել թէ այս 1500ին մէջ գոնէ 15 օրինակ անցա՞ծ է մեր գաղութի «ընթերցասէրներուն» ձեռքը....

ՎԱՀԷ

ԱՆԳԼԻՈՅ Երեսփ. Ժողովին Եշ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Չըրչիլի հարցապնդումներուն վրայ, նախորդ վարչապետը, Էթլի, խոստովանեցաւ թէ անցեալ Մայիսին գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքած էր Մ. Նահանգներու կառավարութեան հետ, ի հարկին ռմբակոծելու համար Չինաստանի զինուորական խարիսխները: Պ. Էթլի այս խոստովանութիւնը իր ընկերներուն հաղորդեց գրաւորապէս, արտակարգ ցնցում պատճառելով Աշխատաւորական կուսակցութեան մէջ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՓՈՆ դաշնագիր մը կնքեցին փետր. 28ին: Այս դաշինքով, ամերիկեան զինուորները Ճափոն պիտի մնան անորոշ ժամանակի մը համար, ներկայ պայմաններով: Զինուորներու թիւն ալ պիտի չսահմանափակուի: Ամերիկան պիտի կրնայ ուզածին պէս օգտագործել Ճափոնի նաւահանգիստները եւ ուրիշ հաստատութիւններ: Ճափոն գոհ չէ այս դաշինքէն:

ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ամերիկեան խարիսխներու շինութեան առթիւ, 50 միլիոն տոլար մսխուած է զեղծումներով եւ շռայլութեամբ, ինչպէս կը գրեն ամերիկեան թերթերը: Քննութիւն բացուած է:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը ընդունեցաւ երեք դաշնակիցներու մէկ առաջարկը, որուն համաձայն կարգ մը ծանր զէնքեր պիտի՛ չինէ Եւրոպայի պաշտպանութեան համար: Արգիլուած է հիւլէական ռումբի, թունաւոր կազերու եւ ուրիշ արդիական զէնքերու արտադրութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը Ուաշինկթըն հրաւիրուած է Պ. Թրումընի կողմէ:

Դահլիճը հրաժարեցաւ

Տուրքերու յաւելման օրինագծին մերժումէն վերջ, վարչապետը խորհրդակցելով իր պաշտօնակիցներուն հետ, դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց առտուան ժամը 5.15ին:

Հանրապետութեան նախագահը անմիջապէս խորհրդակցութեան հրաւիրեց Ազգ. Ժողովին եւ Հանրապետական Խորհուրդին նախագահները:

Տուրքերու յաւելման դէմ քուէարկած էին Զօր. տը Կոլի կուսակիցները, համայնավարները, մաս մը անկախներ եւ արմատականներ:

Նոր դահլիճին կազմութեան համար ամէնէն հաւանական թեկնածուն կը համարուի նախկին ծերունի վարչապետը, Պ. Քէօյ:

Ազգային Ժողովը մերժեց տուրքերու յաւելումը

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԱՏԵՆ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԿԵՐԸ

Ազգ. Ժողովը շարունակելով նիստ գումարել գիշեր ցերեկ, ուրբաթ առտու ժամը 5.15ին մերժեց տուրքերը 15% աւելցնելու առաջարկը, 283ի դէմ 309 ձայնով:

Այս քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի խորհրդակցի, իր դիրքը ճշտելու համար. ինչ որ կը նշանակէր թէ նախարարական տագնապը սկսած է արդէն:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջած էր քանի հիմնական խնդիրներու մասին: Այդ առթիւ սրտալից կոչ մը ուղղեց ժողովին, շեշտելով կացութեան ծանրութիւնը.

— «Չեմ կրնար մէկ օրէն միւսը ըսել թէ կարելի է դադրեցնել թղթադրամի աճումը: Այդ աճումը կը շարունակուի 35 տարիէ ի վեր եւ կարելի չէ եղած դարման գտնել: Նոյնպէս չեմ կրնար ապահովել թէ պիտի աւելցնեմ արտադրութիւնը: Ամէն միջոց ձեռք պիտի առնուի. բայց ո՞վ կրնայ աւելին ըսել: Պարզապէս անխոհեմ խոստումներ տուած պիտի ըլլայ: Անհրաժեշտ է կրճատել առանձնաշնորհեալներու սպառումը, հարկային բարենորոգումով: Բայց այդ բարենորոգումը երկար ժամանակի կը կարօտի, եթէ կ'ուզենք լուրջ գործ մը կատարել: Զեղծումներու ջնջումը բաւական չէ ելեւմուտքին բացը գոցելու համար: Ներկայ դժուարութեանց բուն պատասխանատուներն են աշխարհի նախայարձակման ուժերը եւ ոչ թէ անպատճառ անոնք որ իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն»:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Վարչապետը յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց Լիզպոնայի ժողովի մասին (Ատլանտեանի Խորհուրդ).

—«Ըսի յանուն Ֆրանսայի թէ առաւելն 1100 միլիառ կրնանք տրամադրել պաշտպանութեան գործին: Ֆրանսան հոն գացած չէր իբրեւ մուրացկան, այլ ճշտելու համար զինուորական հաւասարակաց կազմակերպութեան մը հաշիւները»:

Բացատրելէ վերջ թէ Հնդկաչինի խնդիրն ալ յուզուեցաւ այնտեղ, իբրեւ մէկ մասը ընդհանուր ռազմավարութեան, Պ. Ֆօռ անցաւ վերազինման հարցին.

— «Մեր տրամադրելիք 12 զօրաբաժինները միայն 1200 միլիառ պիտի չարժեն, վասն զի սպառազինութիւն ալ պէտք է: Այս տասներկու զօրաբաժինները թերեւս շատ են եթէ ծախքերը հաշուենք. բայց շատ քիչ են, ինքնապաշտպանութեան համար: Բայց եւ այնպէս աւելի կ'արժեն քան զերօն: Եթէ կ'ուզէք շարունակել որոշ քաղաքականութիւն մը, պէտք է վճարել: Եթէ կ'ուզէք զայն փոխել, դարձեալ պարտաւոր էք վճարել: Վիճաբանութիւնը կրնայ սկսիլ աւելի ուշ. բայց պէտք է շուտ շարժիլ. վասն զի թղթադրամի յաւելման տուրքը ամէն օր կը ճնշէ ազգին եւ մասնաւորապէս տկարներուն վրայ: Եթէ մեր ծրագիրը չքուէարկուի այսօր, պիտի քուէարկուի աւելի վերջը. բայց այն ատեն շատ աւելի սուղ պիտի արժէ»:

Այս ճառէն վերջ սկսան վիճաբանութիւնները: Առաջին խօսողներէն մէկը նախկին վարչապետ մըն էր, Տալատիէ, որ քննադատեց կառավարութեան ծրագիրը, շատ ծանր գտաւ 250.000 զինուորներու պահպանումը Հնդկաչինի մէջ և յայտնեց թէ կը մերժէ վստահութեան քուէ տալ:

Յառաջդիմական երեսփոխան մը, նախկին նախարար Փիէռ Քոթ բացատրեց թէ կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը վեր է ազգին ուժերէն:

— «Ասկէ զատ, վտանգաւոր են ձեր ելմտական ծրագիրները, վասն զի պիտի փութացնեն գիներու բարձրացումը: Պէտք է փոխել ներկայ քաղաքականութիւնը:

Իր խօսքերէն կը հետեւի թէ հակառակ է Հնդկաչինի պատերազմին: Վիճաբանութիւնները շա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

34 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Վերջերս հեռագիր մը արտատպած էինք «Հայրենիք»ի 1918 Յունուար 18ի թիւէն։ Փեթրոկրատէն ղրկուած հեռագիր մը, որ կ՚ըսէր.

— «Վ. Լենինի եւ ուրիշ պոլշեւիկներու կողմէ ստորագրուած եւ Թրքահայ ժողովուրդին ուղղուած պաշտօնական հրովարտակ մը հրատարակուած է, որ կ՚ըսէ թէ «Ռուսիոյ գիւղացիական ու բանուորական կառավարութիւնը պաշտպանն է Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ գտնուող Հայերուն իրաւունքներուն՝ իրենց կատարեալ անկախութիւնն ու ազատական ճակատագիրը վճռելու ատեն։ Աշխարհագրական սահմանները պէտք է ճշդուին հայ ժողովուրդին կողմէ ընտրուած դեմոկրատական ներկայացուցիչներուն կողմէ»։

Ուրեմն, Ռուսիոյ «գիւղացիական ու բանուորական» կառավարութիւնը Լենինի եւ այլ պատասխանատու ղեկավարներու ստորագրութեամբ պաշտօնական հրովարտակով յայտարարուած է թէ «պաշտպան»է Հայոց իրաւունքներուն, «մինչեւ կատարեալ անկախութիւն»։ Եւ յայտարարած է նախ քան Հայաստանի անկախութեան հռչակումը։

Քանի մը ամիս ետք այս հրապարակային խոստումէն, հայ ժողովուրդը 1918 Մայիս 28ին, պատմական ու հերոսական կռիւներէ ետք իր դարաւոր թշնամիին դէմ՝ անկախութիւն հռչակեց եւ ստանձնեց իր ճակատագիրը ինքը վարելու ծանր պատասխանատուութիւնը։

Ըստ եղած «պաշտօնական» յայտարարութեան եւ բացորոշ խոստումին, կը սպասուէր որ Ռուսիոյ «գիւղացիական ու բանուորական» կառավարութիւնը պաշտպան կենար, աջակցէր հայ ժողովուրդին, իր տագնապի ու տառապանքի օրերուն։ Կը սպասուէր որ «յեղափոխական» նշանախօսքերով հրապարակ իջած բոլշեւիկեան կառավարութիւնը ձեռք երկարէր հայ ժողովուրդին, որ իր անվերապահ յարումը ցոյց տուած էր Ռուսիոյ պատերազմի տագնապալի օրերուն։

Ի՞նչ եղաւ սակայն դիրքը «գիւղացիական ու բանուորական» կառավարութեան, երբ Հայաստան արիւն արցունք կուլար, երբ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսայի մէջ՝ մահու եւ կենաց պայքար կը մղէր իր դարաւոր ոսոխին դէմ եւ հրաշքով կը փրկուէր ու ազատ հայրենիք կը հիմնէր։

Ցաւոք, երբ սով էր, համաճարակ ու համատարած թշուառութիւն մեր նորաղատ հայրենիքին մէջ։

Ոչ մէկ աջակցութիւն ու «պաշտպանութիւն» այդ օրերուն, ոչ մէկ քաջալերանքի խօսք նոյն իսկ, բայց դաւ ու դաւադրութիւն։ Այդ օրերուն է որ սերտ բարեկամութիւն մշակուեցաւ հայ ժողովուրդին թշնամիներուն հետ, Հայերուն «պաշտպանութիւն» խոստացող յեղափոխակա՛ն կառավարութեան կողմէ։ Հետագային, Բաքուի մէջ, նոյն «գիւղացիական ու բանուորական» կառավարութեան անդամներն էին որ Թուրք ջարդարարներուն արիւնոտ ձեռքը սեղմեցին եւ փոխադարձ բարեկամութեան համար բաժակներ պարպեցին։ Բաժակ անո՛նց կենացը, որոնք մէկ միլիոն Հայ ջարդած էին։ Իր պաշտպանութիւնը աւելի կատարեալ ընելու համար, Լենինի կառավարութիւնը զօրավիգ եղաւ Անգարայի կառավարութեան. եղբայրացաւ ու խմտացաւ, եւ տուաւ ամէն աջակցութիւն։

Հայ ժողովուրդը, մի՛ս-մինակը, ջանաց ոտքի կեցնել իր հայրենիքը, սովին ու համաճարակին մէջէն. պետութիւն ստեղծեց, ստեղծագործեց պետութեան մը յատուկ բոլոր մասերը, անհնարին զոհաբերութիւններով։ Հայութեան «պաշտպանութիւն» խոստացող Լենինի կառավարութիւնը ոչ միայն իր բախտին ձգեց մեր հայրենիքը, այլեւ գործի մղեց իր գործակալները՝ մեր նորաշատ հանրապետութեան մէջ, ներսէն պայթեցնելու համար զայն։ Գաղտնի «բջիջ»ներու կազմակերպումը քաջալերեց, Մայիսեան «ըմբոստութիւնը» հրահրեց եւ յետոյ, երբ հասան տագնապի օրերը, գաղտնօրէն, դաւադրօրէն ձեռք տուաւ Մոսկուայի մէջ մեր թշնամիին, դաշինք կնքեց եւ թոյլ տուաւ որ Թուրքը իր վոհմակներով իյնայ անպաշտպան հայութեան վրայ եւ յօշոտէ զայն։

«Գիւղացիական ու բանուորական» կառավարութիւնը դիտեց հեռուէն, քաջալերեց «եղբայրական» Թուրքին արշաւանքը, սպառնաց իր կարգին կազմալուծել հայ բանակը՝ իր սուտ ու խարդախ յայտարարութիւններով, եւ յետոյ խուժեց Հայաստան, անսահման բռնութիւններ ու կողոպուտ սփռելով։ Ծանօթ են այնուհետեւ բոլշեւիկեան «պաշտպանութեան» «բարիք»ները—բանտերը լեցուեցան հայ գործիչներով, պետական ու մտաւորական դէմքերով. գանգուածային աքսոր՝ դէպի Սիպերիոյ խորքերը, ջարդ ու հալածանք. կազմալուծում հայկական բանակի, սպաներու աքսոր՝ ծերունի սպարապետին հետ...

Յեղափոխակա՛ն կառավարութիւնը ամբողջացուց այն, ինչ որ պակաս ձգած էր Թուրքը, նոր վայրագութիւններով, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը տարերային իր պոռթկումը ունեցաւ Փետրուար 18ի ըմբոստութեամբ, եւ մինչեւ որ Լենին յիշելով իր «խոստումը», զգաստութեան հրաւիրեց իր արիւնածարաւ գործակալները, նորերը ղրկելով... նոր չարիքներով։

Անկէ ասդին գիտենք պատմութիւնը բոլշեւիկեան «պաշտպանութեան» որ մեր հայրենիքը կը հովանաւորէ, խեղաթիւրելով ու խարդախելով ամէն սրբութիւն և խեղդելով ազատութեան ամէն շունչ։

Կա՞յ մարդկային պատմութեան մէջ աւելի մութ ու ողբերգական թուական, քան անցնող երեսունչորս տարիները եղան։ Աւելի խարդախ ու խաբէական հրովարտակ, քան Լենինի եւ «գիւղացիական ու բանուորական» կառավարութեան հրովարտակը...

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՆՏԷՐ ՄԵՌՆԵԼԸ

(6րդ եւ վերջին մաս)

Միշտ կռացած կ՚աշխատէր, ծանր արկղներ կը վերցնէր, կը դնէր. մի օր էլ մէջքը չթեքաց, ցաւտաւ. հիւանդանոց ընկաւ. գործէն հանեցին։ Երբ դուրս ելաւ հիւանդանոցէն, մէջքը չուզեց ուղղուել, գաւազանի օգնութեան պէտք ունեցաւ։

Ի՞նչ անէր, ինչպէ՞ս ապրէր։ Հպարտ էր ասելու համար թէ, զաւակները լքել են իրեն. նամակ, դրամ չեն ուղարկում։ «Ինչպէ՞ս կ՚ապրես, Սրբուհ մամա» հարցնողներին՝ կը պատասխանէր.— «Փառք Աստուծոյ, երեք զաւակ ունեմ»։

Տունը պարապ չնստելու, «չձանձրանալու համար», սրա նրա անային գործին էր հասնում, ձեռքի կար էր անում, գուլպայ, բաճկոն էր հիւսում։ Առնելիքը չէր սակարկում, տուածներով գոհ էր մնում։ Մաքրասէր, կոկիկ, բերանը գոց կին էր։ Ամէն տան դուռ բաց էր առջեւը, ամէն ընտանիք սիրով հետը սեղան էր նստում։

Սրբուհ մաման արուարձանի անտէր, տնանկ, չքաւոր, Միութիւնների օգնութեան կարօտների ցանկում չկար։ Ոչ մէկի մտքով չէր անցնում թէ նա էլ օգնութեան պէտք ունի։ Չէ՞ որ երեք գործունեայ զաւակների մայր էր։ Նոյնիսկ, յաճախ կատակում էին հետը.

— Սրբուհի մամա, իրա՞ւ, գոտիդ քանի՞ ոսկի ունիս։

Սրբուհ մաման ժպտում էր, թէեւ այդ ժպիտը տխուր էր, ու պատասխանում էր.

— Ինչո՞ւ չունենամ գոտի, մէջը լիքը ոսկի։ Ջարաչար աշխատեցայ, զաւակներ հասցուցի. ամէն զաւակս տարին որ տայ մէկ-երկու ոսկի, օր մը կ՚ըլլայ տոպրակ մը ոսկի։

Ահա այդ երեք զաւակների մայր, Սրբուհ մաման էր անտէր մեռնելի վերջընթեր յուղարկաւորը։

Թաղման արարողութիւնը վերջացաւ. քահանան կարդաց վերջին «Հայր Մեր»ը։ Յուղարկաւորները մի մի պտղունց հող նետելով ննջեցեալի փոսին մէջ, սկսան մէկ-մէկ զոյգերով այցելել գերեզմաններին։ Ո՞վ չունէր հարազատի, բարեկամի մօտիկ ծանօթի գերեզման. ինչպէ՞ս կարելի էր անտես անել, երբ գերեզմաննոց էին եկած։ Ու այնքան շատ էին հայ գերեզմանները, մեծ մասը երիտասարդներ։ Փռուած էին նրանք գերեզմաննոցի լայնքին ու երկայնքին. բոլոր չարքերում, յաճախ քով քովի մի քանի հայ գերեզմաններ։ Հիները, շատ հիներն էին կորսուած, տեղերէն հանուած։ Նորերը ունէին 10, 15, 30 տարուան գերեզմաններ, չիրմաքարերով ծածկուած, ծաղիկներով, լուսանկարներով, մարմարիոն յուշագրերով, արձաններով զարդարուած։ Մարդ չկար, որ չկանգնէր. մանաւանդ երիտասարդների գերեզմանների առջեւը, չափսոսար նրանց ծաղիկ հասակը։

Մեռելատէր տիկին Քնարը ցաւակցութեան ձեռք սեղմողներին մէջ ընդ մէջ ասել էր.

— Կառավարութիւնը կնքած է հանգուցեալին սենեակը. մէկը չունի, բայց իմ տունը իր տունը համարեցէք։ Փափաքողը թող հրամմէ հոգեհացի վերջին սեւ սուրճը առնէ։ Կ՚ուզեմ որ ամէն բան օրէնքով ըլլայ։

Գերեզմանը հող նետող վերջինը եղաւ Սրբուհ մաման։ Հանգուցեալը իր մտերիմն էր. իր խաս բարեկամը։ Հողը նետեց, երեսը խաչակնքեց ու մնաց կեցած. կարծես գամեցին գետնին։

Գերեզմաննոցը պարպուած էր, լռած։ Թռչուններն էին միայն ծլւլում նորածիլ ծառերի վրայ։

Յանկարծ, Սրբուհ մաման թուլութիւն զգաց. ծունկերը դողացին. նստեց գերեզմանի վրայէն հանուած, քիչ հեռուն դրուած քարի վրայ։ Չէ, մեղք չէր. տակը մեռել չկար։ Երբ սրտի զարկը կանոնաւորուեց, իրեն մի քիչ լաւ զգաց, ինքն իրեն սկսաւ խօսել.

— Սինա քոյրիկ, ինչ լաւ արեցիր որ գերեզմանդ ձեռքովդ, ողջութեանդ պատրաստեցիր. ատոր համար այսօր անտէր մեռել չեղար, փառքով թաղուեցար։

«Ե՞ս ինչ ընեմ որ գերեզման չունեմ. առնելու ալ կարողութիւնը չունիմ։ Մէջքս գոտի՞, մէջը ոսկի՞... Գաղտնիքս դուն գիտէիր միայն, որ գոց բերան կին, հետդ գերեզման տարիր։ Չէ՛, չեմ ըսեր ուրիշին. թող անտէր մեռել ըլլամ, գերեզման չունենամ։ Թող զաւակներս օր մը գան, փնտռեն ու գերեզմանս չգտնեն։ Գա՞ն, փնտռե՞ն..

Լռեց, ու իր կեանքը շարժանկար դարձած, եկաւ անցաւ մտքի աչքերի առջեւէն։

— Սինա քոյրիկ, դո՛ւն գիտէիր միայն, որ սեւս ներս բրած՝ ճերմակս կը ցուցնէի։ Ո՞րին ըսեմ։ Կարմիր, Կապոյտ Խաչերէն, Աղքատախնամէն նպա՞ստ ուզեմ։ Ինչպէ՞ս ուզեմ, իրաւունք չունի՞ն ըսելու թէ՝ երեք գործող մանչ ունիս. եթէ զաւակներ ունեցող ծնողներն ալ ազգը հոգայ՝ աշխարհը ի՞նչ կը դառնայ, քար քարի վրայ կը մնա՞յ։

Ո՛չ, Սրբուհ մաման նպաստ չի ուզէ. հացով-ջուրով կ՚ապրի, անօթի՝ ցուրտ անկողինը կը մտնի, բայց նպաստ չի խնդրի։ Ի՞նչ իրաւունքով խնդրէ։

Աստուած, ինչո՞ւ ինծի աղջիկ զաւակ չտուիր. աղջկայ սիրտն ուրիշ է. ան ծնողը, մայրը չի մոռնայ։

Մի պահ լռեց, մտքումն էր խօսում. շրթունքները շարժւում էին, աչքերն արտասւում։

Աննկատելի, ձայնը նորէն բարձրացաւ.

— Աղջիկ զաւա՞կ. աղջիկ չէ՞ր տղուս առածը. կին չէի՞ն միւսներին հանդիպածները. հա՛, իրենց ծնողները հոգացին, իրենց հայրը սիրեցին, իսկ ամուսիններուն մայրը զաւակներուն սրտէն հանեցին, ողջ-ողջ մեռցուցին. չէ՛, ատ ալ արդար չէ. Աստուա՛ծ, արդար չէ՛, արդար չէ՛...

Անկէ վերջ քար կապեցէք վիզերդ, ծերացած ծնողներ, դացէք ջուրը նետուեցէք, եթէ չէք ուզեր ողորմութեամբ ապրիլ, ծերանոցները մեռնիլ։

Սրբուհ մամա, գնա՛, գնա՛ Կարմիր, Կապոյտ Խաչերուն, գնա՛ Աղքատախնամին նպաստ խնդրէ, մուրա՛, մուրա՛...

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ...

Յուզուած, առանց գաւազանը առնելու, ոտքի ելաւ, մէջքը ուղղեց... չը՛թ, ողնաշարը ցաւ զգաց, հազիւ կռացաւ գաւազանը առնելու։

— Ո՛չ; չես մուրա՞ր... Հապա եթէ ոտք ու ձեռքդ չլանեն. հապա եթէ անկողին ընկնես ու ապրես երկա՛ր, երկա՛ր...

Սոսկաց, ուզեց ճչալ, օգնութեան կանչել։ Թերեւս ճչաց անգիտակ։ Ահա գերեզմաննոցի պահակը, որ իրեն լաւ է ճանաչում, ձեռքով գերեզմաննոցի դուռը կը ցուցնէ, գնա՛ ըսել կ՚ուզէ։

Սրբուհ մաման շարժուեց, ուժ տուեց ծնկներին, քայլեց, քայլե՛ց...Կանգ չառաւ ոչ մէկ գերեզմանի առջեւ. չյիշեց ոչ մէկ մեռել, նոյնիսկ «նարօտ չկապած, անպսակ ծաղիկները»։ Գնաց, գնաց, հասաւ իր տան դրան առջեւը, գրպանէն հանեց բանալին, ձեռքը չզօրեց որ դուռը բանար. իր պաղ, իր անշուք, իր պարապ տունը։ Երբեք իրեն այդպէս ահռելի չէր թուացել իր մինակութիւնը։ Իրեն թուաց թէ՝ ներս որ մտնի, անկողին պիտի ընկնի ու է՛լ ոտքի չելնի. պիտի ապրի երկա՛ր, երկա՛ր, իբրեւ նպաստընկալ, իբրեւ մուրացկան։ Շատ-շատ հիւանդանոց պիտի տարուի, ուր պիտի մեռնի, լինի անտէր մեռել, անտէր մեռնե՛լ։

Փախչե՛լ, փախչե՛լ առանձնութենէն։ Գնալ ո՞ւր. Քնարիկին. թերեւս այնեղ դեռ գտնուին հոգեհացի սուրճի նստած պառաւներ։

Քայլեց. ձեռնափայտին կռթնած իրանը կարծես աւելի երկարած էր. գլուխը յառաջ, յառաջ էր գնում. յորդ, այրող արցունքները գետին էին ընկնում. իր արցունքները կոխկրտելով էր յառաջ գնում։

Հասաւ. մարդ կար ներսը. խօսում էին։ Հրեց դուռը, ներս մտաւ։

— Եկա՞ր, Սրբուհ մամա, ուշ մնացիր. հրամմէ։ — Աթոռ հրամցուց տանտիրուհին։

— Չկրցի՞ր բաժնուիլ խաս քոյրիկէդ։ Ասաց մէկ ուրիշը։

— Առանձին հետը խօսի՞լ ուզեցիր, ուզեցիր լսել իր վերջին խօ՞սքը։ Ի՞նչ ըսաւ քեզի։

— Հա՛, մնացի՛, խօսեցայ, վերջին խօսքը լսեցի. բարեւ ըրաւ ամէնուդ. օրհնեց ամէնքդ, որ անտէր մեռել չըրիք իրեն։ Անտէր մեռել, անտէ՛ր, անտէ՛ր...

Վերջին բառը խօսք չէր, կեղեքիչ կանչ էր, որին հետեւեց ներսից անզուսպ հեծկլտոց։

— Լալու չէ, Սրբուհ մամա, ազատուեցաւ Սինան, փառք Աստուծոյ պատուով ալ թաղուեցաւ։ Չէ՛, լալու չէ։

Ոչ ոք հասկացաւ, թէ երեք զաւակների տէր մայրը ողբում էր իր անտիրութիւնը։

ԵԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Ծոմապահութեան օրը

Անցաւ Բարեկենդանը իր մեծածախս խրախճանքներով ու զուարճութիւններով: Մեծ պահք է հիմա: Տօնելով հանդերձ Բարեկենդանը՝ գիտենք որ ոչ ոք պիտի պահէ եօթը շաբաթներու աւանդական պահքը: Կեանքը պիտի ընթանայ այնպէս, ինչպէս էր Բարեկենդանէն առաջ:

Սակայն մեծ պահքը միայն ինքզինքը ուտիքէն զրկելու իմաստը չունի: Անոր իմաստը շատ աւելի մեծ է. հոգեղէն է: Քրիստոնէական կրօնքը՝ Զատիկէն առաջ՝ մարդը կը մղէ մարմնական զրկանքին, որպէսզի բարձրացնէ զայն: Այդպէս է որ պահք պահողը կը ներէ հակառակորդին, կ'ողորմի կարօտեալին: Ու երբ հասնի Ս. Յարութեան տօնին՝ իր ունեցածէն բաժին կը հանէ անկար հիւանդին, տնանկին ու կարօտեալին: Ու երբ նստի Թաթախման-Յթման սեղան, իրեն սեղանակից կ'ընէ անտունը, նոյնիսկ անծանօթ անցորդը:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը՝ իր հիմնադրութեան սկիզբէն բազում պարտականութիւններու շարքին, նշանակած է նաեւ ԾՈՄԻ ՕՐը: Ամէն խաչուհի, նաեւ ամէն հայ կին ու աղջիկ, հայր ու զաւակ՝ յանուն աւանդական Մեծ Պահքի, յանուն Յարութեան տօնի, իր նուէրը կուտայ Կապոյտ Խաչին, ունեցողն իր ունեցածէն, չունեցողը՝ Աղքատի լումաՆ որ առաւել է բոլոր գանձերէն: Ու այդպէս, ծոմապահութեան նուէրները հաւաքուելով իր գանձանակին մէջ, Կապոյտ Խաչը Ս. Յարութեան տօնի Յթման սեղանին մասնակից կը դարձնէ հիւանդն ու անկարը, կարօտեալն ու անճեցուկ ծերունին: Այդ նուէրները կը դառնան նաեւ իւղ Ճրագալոյցի կանթեղին, գիտութեան լոյսը տալու համար ուսման ծարաւի չքաւոր աշակերտին եւ ուսանողին:

Ո՞ր բարեսիրտ Հայն ու Հայուհին է որ պիտի չփութայ այս տարի ալ ծոմապահութեան իր լուման տրամադրել Կապոյտ Խաչին:

Կատարեցէք ձեր նուիրական պարտքը. պատրաստ եղէք տալու, երբ խաչուհիներ դիմեն ձեզ: Գտէ՛ք Կապոյտ Խաչուհիները, տուէ՛ք ինքնաբերաբար, եթէ մոռցեր են զարնել ձեր դուռը:

Տուէ՛ք, որ տեւէ հայ ժողովուրդի աւանդական մարդասիրութիւնը, եւ բարդաւաճի, Հայ տղրի աշխարհացրիւ հայութիւնը:

Վստահ թէ պիտի լսուի մեր կոչը, կանխաւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները բոլոր նուիրատուներուն:

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ԾԻԾԱՂ

Ա.— Ինչո՞ւ ամէն անգամ որ ծով մտնես լողալու, գլխարկդ կը դնես գլուխդ:

Բ.— Որովհետեւ եթէ խեղդուիմ, գլխարկս ջուրին վրայ կը ծփայ. եւ երբ մարդիկ գլխարկս տեսնեն, կը հասկնան խնդիրը եւ զիս կ'ազատեն...

Դերասան Արմէն Արմէնեան

Դերասան Արմէն Արմէնեանի ծննդեան 80ամեակի եւ բեմական գործունէութեան 60ամեակի տօնակատարութեան մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ «Սովետ. Հայաստան»օրաթերթը (Յունուար 3):

...Պետականթատրոնին մէջ խօսեցաւ արուեստագէտ Արծ. Յարութիւնեան. «Արմէն Արմէնեան հայ բեմի բազմավաստակ մշակներէն մէկն է, ականաւոր դերասան: Կազմած է թատերական բազմաթիւ խումբեր Ռուսիոյ, Անդրկովկասի, Հիւսիսային Կովկասի, Ուկրանիոյ, Ղրիմի հայաբնակ վայրերը ինչպէս եւ Թուրքիոյ, Իրաքի, Եգիպտոսի: Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ այլ երկիրներու հայաբնակ քաղաքներն ու գիւղերը: 1936էն ի վեր հաստատուած է Լենինական:

Հայաստանի սովետական շրջանին կազմած է բազմաթիւ հայկական խումբեր Թիֆլիզի, Բաքուի, Գաթումի, Սուխումի, Լենինականի, Կիրովականի, Ալավերտիի մէջ եւայլն: Արմէնեան իր թատերական գործունէութեան ընթացքին բեմադրած է հայկական, ռուսական, եւրոպական դասականներու եւ ժամանակակից թատերագիրներու մօտ 140 թատերգութիւնները: 1911ին բեմադրած է Անուշաւան Վարդանեանի «Գործադուլ»ը:

—Արմէնեան իր բեմական գործունէութեան ընթացքին կերտած է աւելի քան 150 կերպար (տիպար), որոնց մէջ մասնաւորաբար նշանաւոր են Ֆրանցը, Եակոն, Շայլոքը, Օսվալտը, Մամլոկը, Ժլատ Ասպետը, Արփակոնը, Փրոֆ. Պոլեժաեւը եւայլն: Իր արուեստին մէջ մեծ ազդեցութիւն գործած է ռուսական իրապաշտ թատրոնը:

Արմէնեան նշանակելի գործ կատարած է երիտասարդ թատերական խումբեր պատրաստելու մէջ: 1935ին տրուեցաւ իրեն Ժողովրդական արուեստագէտի կոչում:Պարգեւատրուած է«Պատուոյ Նշան» շքանշանով, «Աշխատանքի համար» եւ«Կովկասի պաշտպանութեան համար» շքանշաններով:

Ամենէն վերջ խօսեցաւ Արմէն Արմէնեան, շնորհակալութիւն յայտնելով ընկեր Ստալինին:

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ըւնկեր Գէորգ Զաքոյեան մեռած է Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ: Բնիկ Զարասնճագի Խուչի գիւղացի էր: 58 տարեկան: Դաշնակցական հին ռահվիրաներու շունչով մկրտուած, խանդավառ եւ յիշատակելի կուսակցական գործունէութիւն մը ունեցած է Տիթրոյթի եւ Շիքակոյի մէջ: Իր պըրտիկ տղան Կարապետ (Չարլի) որ ծովային սպայ է, վերջերս Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ պաշտօնի բարձրացում ունեցաւ:

Տոքթ. Արմէն Ստեփան Մանկըրեան մեռած է Մանչէսթըրի մէջ (Մ.Նահանգներ): Հաճընցի էր: Ծնած 1879ին: Մանչեսթըրի Բժշկական Ընկերութեան նախագահ ընտրուած է 1940ին, եւ Բ. աշխարհամարտին զինուորներու առողջութեան քննիչի պաշտօն վարած է խղճմտօրէն, որուն համար շքանշան ստացած է Նախագահներ Րուզվելթէ, Թրումըրնէ եւ Երեսփ. Ժողովէն: Քաղաքական որեւէ հոսանքի անդամակցած չէ, միշտ սիրած է Հայաստանը:

Կարապետ Սուքիասեան հին հնչակեան գործիչը, մեռած է Հալէպի մէջ: 87 տարեկան էր: Մասնակցած է 1895ի Զէյթունի ապստամբութեան:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ, Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արիները եւ Արենոյշները կուտան իրենց 21րդ տարեկան հանդէսը, Salle de la Chimieի մէջ, 28 bis, Rue St. Dominique.

1928էն ի վեր ամէն տարի Հայ Արիներու ծնողները եւ բարեկամները բազմութեամբ ներկայ եղած են այս հանդէսին, քաջալերելու հայ պատանիներուն յարատեւ գործունէութիւնը:

Հանդէսին ամբողջ յայտագիրը պատրաստուած է Արիներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ: Մեծ մասը յատկացուածէ հայերէն ներկայացումներու: Արիները պիտի ներկայացնեն կենդանի պատկերներ սկաուտական կեանքէն ինչպէս նաեւ հայերէն երգեր եւ պզտիկ զաւեշտներ:

Արենոյշները պիտի մասնակցին հայերէն երգերով եւ պարերով, եւ առաջին անգամ ըլլալով իբրեւ նորութիւն «Պուպրիկներու Աշխարհը» պարերու շարք մը, հետաքրքրական: Մոգական լապտերով պիտի ներկայացուին յիսունէ աւելի տեսարաններ, ամառուան միջազգային ճամբարէն (Աւստրիա) որուն մասնակցեցան հայ Արիները:

Հանդէսին երկրորդ մասը կը կազմէ «Վենետիկի Վաճառականը» Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը, զոր Հայ Արիներու համար թարգմանած է եւ մասնաւորաբար պատրաստած է իրենց բարեկամը՝ Պ. Սուրէն Նաւավարեան:

Վստահ ենք թէ Արիներու եւ Արենոյշներու երկար ամիսներու աշխատանքը յաջողութեամբ պիտի պսակուի: Հանդէսին պիտի մասնակցին նաեւ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց վարիչները, ինչպէս նաեւ Փարիզի անգլիական, յունական եւ լեհ սկաուտական եւ Արենոյշներու խումբերը: Հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի շրջանի հայ դպրոցներու աշակերտները:

Անշուշտ հասարակութիւնը պիտի փութայ քաջալերել, միեւնոյն ատեն հաճելի ժամանց մը անցնելով:

ՀԱՅ ԱՐԻ

Մշեցի Յակոբ Մարգարեան, որ «Յակոբ Տայի» կը կոչէին, մեռած է 95 տարեկանին Ռիթիմոյի մէջ: Հաւատաւոր ընկեր մը եղած է: Թիկունքային շատ մը գժուարին գործերու մէջ մեծ բաժին ունեցած է: Զաւակ չունենալով որդեգրած է ջարդէն ազատուած 13 որբ-որբուհիներ զանոնք հարազատ զաւակի պէս մեծցնելով, որոնց երեքը այժմ կը գտնուին Մարսէյլ: Վերջերս տեսողութիւնը կորսնցուցած էր եւ խեղճ վիճակի մատնուած: Հայ Կ. Խաչը եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը կ'օգնէին:

Ղազարոս Ղլլիկեան բազմավաստակ կրթական մշակը մեռած է Պէյրութի մէջ: Ծնած է Քիլիս 1868ին: Աւարտած է Այնթապի Ամերիկեան Քոլէճը եւ պաշտօնավարած Այնթապի Ներսէսեան վարժարանը իբրեւ տնօրէն 1897— 1902: 1903 — 1913Ադենական երկրորդական վարժարանին տնօրէնն է: Տարագրութեան միջոցին Սելէմին էր ուսուցչական պաշտօնով 1918ին տնօրէն Համայի Հյկ. Որբանոցին: 1921ին Հայ Որբախնամ Ընկերութեան Այնթապի Որբանոցին տնօրէն: 1931-33 տնօրէն էր Քէլէկեան որբանոցին: Յիսուն տարուան պաշտօնէութեան շրջանին հասցուցած է բազմաթիւ աշակերտներ: Ըստ իր փափաքին շատ համեստ թաղում մը կատարուած է աշակերտներու, բարեկամներու եւ հարազատներու կողմէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — ԹԻՒ 11

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

ԳԼՈՒԽ Բ.

Փօնթիւի նախադասութիւնը ընդմիջուեցաւ թեթեւ սուլոցով մը: Իսկոյն դարձուցի ելեկտրական կոճակը, որուն մօտ կը գտնուէի: Նոյն պահուն լսեցինք ոտնաձայն մը:

— Տեսա՞ր հիմա, փսփսաց Փօնթիւի, Հօրլօք կանուխ վերադարձաւ, եւ այս տեսակ վայրկեանի մը... անիծեալ ըլլայ...

Բանալիի մը ձայնը լսուեցաւ,իսկոյն պահուըտեցանք մեծ սեղանին տակը: Զէնք չունէինք մեր մօտ, միայն ուրախութեամբ յիշեցի թէ վարանին քով նշմարած էի խոշոր ունելի մը, զոր կրնայի գործածել վտանգի մը պարագային: Այցելուն կամաց կամաց մտաւ մեր գտնուած սենեակը. լոյսը չվառեց. հաւանաբար այնպէս կը կարծէր թէ վարագոյրները եւ փեղկերը չէին գոցուած: Ասոր փոխարէն ձեռքի լապտեր մը վառեց եւ ուղղուեցաւ դէպի գրասեղան: Բացաւ երկրորդ դզրոցը, ուր պահուած էին մելանի շիշեր եւ գրիչներ: Լապտերին լոյսին տակ կը տեսնէինք միայն իր ձեռքերը: Արագ շարժումներով փոքրիկ թիթեղեայ տուփ մը հանեց գզրոցէն եւ դզրոցին մէջ դրաւ: Յետոյ իսկոյն մեկնեցաւ: Հազիւ քառասուն երկվայրկեան մնացած էր սենեակին մէջ:

Պահ մը վերջ լսեցինք փողոցի դրան գոցուիլը եւ ոտնաձայնները անլսելի դարձան: Յետոյ լսեցինք Ճօրճին ձայնը.

— Ողջ առո՞ղջ էք, Փափ: — Այո:

— Լաւ, մարդը գնաց:

— Ի՞նչ կը նշանակեն այս բոլորը, հարցուցի:

— Տակաւին չեմ գիտեր, սակայն վստահ եմ թէ եկողը Հօրլօքը չէր. իր մատները չէին անոնք: Հիմա կրնաք լոյսը վառել:

Դարձեալ մօտեցաւ գրասեղանին եւ մեծ ուշադրութեամբ բացաւ երկրորդ գզրոցը, մեծ զգուշութեամբ ձեռք առաւ եւ բացաւ թիթեղեայ տուփը զոր անծանօթ այցելուն հոն ձգած էր:

Մէջը կային երեսուն հատի չափ սովորական գրչածայրեր, որոնց մէկը մնացեալներէն տարբեր էր:

—— Աստուած ղրկեց ինծի այս մարդը, գոչեց Փօնթիւի, ահաւասիկ գնդաձեւ ծայրով գրչածայր մը: Մեծ յաջողութիւն մըն է ասիկա: Հիմա, գիտենք թէ այդ մարդը Հօրլօքը չէ, այլ լրտես մը:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Փօնթիւի պատուհանին մօտ վազեց եւ կանչեց.

— Ճօրճ, կրնա՞ս հետապնդել քիչ առաջուան այցելուն:

— Անշուշտ, կը խորհիմ թէ կրնամ հասնիլ իրեն. արդէն փողոցը բազմութիւն չկայ:

Եւ արագաքայլ մեկնեցաւ:

Փօնթիւի վերադարձաւ գրասեղանին քով գոհունակութեան ժպիտով մը: Բանեց գնդաձեւ գրչածայրը եւ բռաւ յաղթական շեշտով մը.

— Ահաւասիկ ապացոյց. նոյն իսկ Մարշըլի մարդիկը չեն կրնար առարկել:

Իրաւունք ունէր: Արդարեւ բազմաթիւ լրտեսներ ձերբակալուած էին իրենց գործածած գնդաձեւ գրչածայրերուն պատճառաւ:

Շատ անգամ վէպերու մէջ կը կարդանք անտեսանելի մելաններու մասին եւ կը խորհինք թէ վէպերու մէջ միայն գոյութիւն ունին անոնք: Սխալ է այս կարծիքը: Իրականութեան մէջ կան բազմաթիւ քիմիական մելաններ որոնք անտեսանելի են: Մեզի շատ ծանօթ նիւթերով ալ կարելի է պատրաստել անտեսանելի մելաններ: Օրինակի համար կիտրոնի կամ նարինջի ջուրին մէջ թաթխեցէք մաքուր գրչածայր մը, անով գրեցէք թուղթի մը վրայ եւ ձգեցէք որ չորնայ. թուղթին վրայ ոչ մէկ հետք պիտի տեսնէք: Յետոյ տաք արդուկ մը անցուցէք թուղթին վրայէն եւ ձեր գրածները երեւան պիտի ելլեն սրճագոյն: Ջուրի մէջ լուծուած աափրին մըն ալ կարելի է գործածել իբրեւ անտեսանելի մելան:

Անշուշտ լրտեսները կը գործածեն քիմիական անտեսանելի մելաններ: Գերմանները, որոնք տաղանդաւոր քիմիագէտներ ունէին իրենց տրամադրութեան տակ, կրնային պատրաստել զանազան մելաններ, որոնք իրապէս անտեսանելի էին մեզի, սակայն հետագային անգլիացի քիմիագէտներ յաջողեցան քիմիական նիւթերու շնորհիւ, երեւան հանել գրութիւնները: Ասկէ զատ մենք յաջողած էինք մանրադէտի միջոցաւ ալ կարդալ գրութիւնները:

(Շար.)

րումակուեցան նոյն ուժգնութեամբ։ Առաւօտեան ժամը 2.30ին վստահութիւն յայտնուեցաւ զինուորական վարկերուն համար եւ յետոյ տեղի ունեցաւ տուրքերու յաւելման քուէարկութիւնը։

Նկատելով որ ելմտացոյցին քուէարկումը կ'ուշանայ, Ազգ. Ժողովը 104ի դէմ 520 ձայնով քուէարկեց առժամեայ նախահաշիւ մը, մարտ եւ ապրիլ ամիսներու զինուորական ծախքերուն համար։ Այսինքն 130 միլիառ ֆրանք, որ հիմնուած է տարեկան 730 միլիառ ֆրանքի վրայ։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, համայնավար երեսփոխան մը պահանջեց օրական 50 ֆրանքի բարձրացնել զինուորին ռոճիկը։

Վարչապետը. — Եթէ այդքան հոգածու էք զինուորին համար, քուէարկեցէք վարկերը։

Այս առթիւ յուզուեցաւ նաեւ ուսանողներու զինուորագրութեան խնդիրը։ Պատերազմական նախարարը պատասխանեց թէ նորագիրներու թիւը 250.000էն իջած է 220.000ի, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ։Ուսանողները անհրաժեշտ են վարչակազմի համար (սպաներ պատրաստել)։ Այս կարգադրութիւնը հիմնուած է Ազգ. Ժողովի նախորդ մէկ որոշման վրայ։ (ԽՄԲ. — Ուսանողները աղերսագիր մը ներկայացուցած են Ազգ. Ժողովին)։

Հնդկաչինի կռիւը կ'երկարի

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ յոռետեսութիւն կը տիրէ Հնդկաչինի պատերազմի ելքի մասին։

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ Ֆրանսա հարկադրուած է երկարատեւ պատերազմի մը պատրաստուիլ։ Գաղթավայրերու նախարարը, Պ. Լըթուռօ, որ վերջերս Հնդկաչին գացած էր, վերադարձին յայտներ է թէ դժուար է վճռական յաղթանակ մը նախատեսել զէնքի զօրութեամբ։ Միեւնոյն ատեն հաւաստած է թէ Ֆրանսա երբեք պիտի չլքէ Թոնքինի Տելթան։ Իսկ ըմբոստներու անթերը կը ծանուցանէ թէ «բանակը աւելի մեծ յաղթանակներու կը պատրաստուի»։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ըմբոստներու զինուորական վարիչները եւ իրենց ռուս խորհրդականները անցեալ շաբթու ժողով մը հրաւիրած էին Չինաստանի Նանքին քաղաքին մէջ, որ մօտ է Հնդկաչինի սահմանագլուխին։ Հրաւիրողը, Չինացի զօրավար Թէնկ, Քորէայի չինացի «կամաւորներուն» նախկին հրամանատարը, ծրագիր մը առաջարկած է եղեր, նոր Քորէայի մը վերածելու համար Հնդկաչինը։

Զրոյց կը շրջի թէ չինական մեծ ուժեր կը համախմբուին Հնդկաչինի սահմանամերձ շրջաններուն մէջ։ —Կ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒԷԶԻ պաշտպանութեան մասնակցելու համար, Մ. Նահանգները կը բանակցին Անգլիոյ հետ, համաձայն եգիպտական թերթերու տեղեկութեանց։ Միւս կողմէ, Եգիպտոս տրամադիր կ'երեւայ շրջանային զինակցութիւն մը կնքելու Անգլիոյ հետ։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Ֆրանսացի մը եւ երկու Լեհեր, Տանժէի (Կոանսը) զինուորական ատեանին կողմէ, այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կը կատարէին Ֆրանսական նախկին հիւպատոսին ղեկավարութեամբ։

ԱԶԱՏ ԱԼԲԱՆԻՈՅ Ազգ. Կոմիտէն կը ծանուցանէ թէ հազարաւոր Ալպանացիներ սովամահութեան դատապարտուած են։ Իրենց մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, համայնավար իշխանութիւնը բռնագրաւած է գիւղացիներուն ուտեստը, լրացնելու համար իր յանձնառութիւնները Մոսկուայի հանդէպ։Անտանելի գիներու հասած են հացը, կարագը, հաւկիթը եւ ուրիշ ուտելիքներ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան զինուորներէն 85.000 հոգի հայրենիք պիտի վերադառնան, եւ անոնց տեղ նոյնքան զինուորներ պիտի գան, որպէսզի լրիւ մնայ բանակին թիւը, 250.000 հոգի։

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը, Պ. Քլոտիուս Փըթի, ճառ մը խօսելով Փարիզի Անգլեւամերիկեան Մամուլի Ընկերակցութեան ակումբին մէջ, ըսաւ թէ Ֆրանսացիները վարժուած չեն բնակարանի սովորական վարձքը վճարելու, մինչդեռ անհաշիւ կը ծախսեն ուրիշ պերճանքներու համար։ Իր կարծիքով, Ֆրանսայի մէջ թերթերու համար ծախսուած դրամը աւելի է քան վարձքերու համագումարը։ Իսկ ոգելից ըմպելիներու համար ծախսուած դրամները եռապատիկն են վարձքերու համագումարին։ Նոր բնակարաններու շինութիւնը յառաջ կը տարուի. բայց զինուորական եւ քաղաքական պահանջները կը դանդաղեցնեն վերաշինութիւնը։ Անցեալ տարի 75.000 նոր շէնքեր շինուած են, իսկ 1945ին շինուած էին միայն 22.000 տուներ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը նորէն առաջարկեց ոչ-յարձակման դաշնագիր մը կնքել Եգիպտոսի, Յորդանանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ։

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, Հոգաբարձութիւնը, քահանայից դասը եւ ազգականները սրտի գաւով կոծիծով կը ծանուցանեն անակնկալ վախճանումը Շթութկարտի մէջ, 20 փետրուարին կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ,

ԳԵՐ. ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐ Ծ. Վ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆԻ

Հոգեւոր հովիւ Գերմանիոյ թեմին

Այսօր, շաբաթ, 1 մարտ, ժամը 12.30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի դագաղի օծման արարողութիւնը նախագահութեամբ՝ Արժ. Տէր Թովմաս Ա. քհնյ. Մինասեանի։

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի նոյն օրը ժամը 2.15ին պատարագէն վերջ։ Մարմինը պիտի ամփոփուի Enghienի ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը որ ներկայ ըլլայ այս արարողութիւններուն եւ իր վերջին յարգանքը ընէ բազմավաստակ եկեղեցականին։

21րդ տարեկան ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արիներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ։ 2 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle de la Chimie, 28bis, Rue St. Dominique (métro Invalides)։ Սկաուտական ներկայացումներ, հայկական պարեր եւ երգեր սկաուտներուն եւ արենոյշներուն կողմէ։

Պիտի ցուցադրուին տեսարաններ Աւստրիոյ ճամբարէն, որուն մասնակցեցան Հայ Արիները անցեալ ամառ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ։ Արիները եւ Արենոյշները պիտի ներկայացնեն մեծ պատրաստութեամբ, Շէյքսփիրի ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ (հայերէն)։

Մուտք 300 եւ 200 ֆրանք։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղնիւ Տերոյեան, ինչպէս նաեւ Տակոեան, Տօնիկեան եւ Մուրատեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝ ողբացեալ

ՏԻԳՐԱՆ ՏԵՐՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարտ 22ին ժամը 21ին

ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ

78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքարլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շուման, Գոստա Շօփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur)։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

30 Մարտ կիրակի, ժամը 21ին, Salle Gaveau,

հովանաւորութեամբ Յանձնախումբի մը որուն պատուակալ նախագահն է ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ

Կը մասնակցին Concert Pasdeloup, բաղկացած 65 հոգիէ եւ Radioի երգչախումբը։

Հացի եւ Լոյսի համար

վէպ օրուան կեանքէն. — գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ

Դիմել «Յառաջ»ի։ Գին 500 Ֆր. Թղթատարի ծախքով՝ 550։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Մարտ 7ին, Ուրբաթ ժամը 21ին Le Cadetի վերնայարկը։ Օրակարգ. — Զեկուցում վարչութեան եւ համարատուութիւն. — Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին պարանցիկ ցերեկոյթը՝ այս կիրակի, ժամը 4էն 10, Studio Colibri, 19 rue Caumartin։ Կը հրաւիրուի երիտասարդութիւնը։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ եւ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Անտօք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու հաւաքական ժողովը այս կիրակի, ժամը 3ին հայ-մատուռին յարակից սրահը, 6, Rue Franche Amitiée։ Կը խնդրուի ճշտապահ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի Երիտ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը Hôtel Splendideի մէջ Մարտ 29ի շաբաթ գիշեր։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Մարտ 22ին, շաբաթ երեկոյ «ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ» Լիոնի մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Լիոնի Ֆր. Կապոյտ Խաչի տարեկան պարահանդէսը 15 մարտ Berriet-Millierի (Place Bellcour) շքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՀԱՅ ՈՒՍ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հերթական դասախօսութիւնը այս կիրակի ժամը 5ին, 6, Rue Férou։ Դասախօս՝ Պ. Օ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Պօղոս Նուպար փաշայի կեանքն ու գործունէութիւնը»։

Աղօթաժողով Պոմոնի մէջ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ամէն չորեքշաբթի կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին աղօթաժողով, քարոզ եւ հիւանդներու համար մասնաւոր աղօթք։

Կը հրաւիրուին բոլոր փափաքողները մասնակցելու այս աղօթքներուն։

Union Spirituelle des Dames, Eglise Arménienne Allée des Puits, Beaumont, Marseille։

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, Cercle Militaireի մէջ։ Ժամը 4էն կէս գիշեր։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պուլ. Օտոյի Վռամեան Ենթկ. եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի

2 ՄԱՐՏ ԿԻՐԱԿԻ կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, Պար Էնթէրնասիոնալի հանրածանօթ սրահին մէջ, 230 Chemin de la Madrague։

Ղեկավարութեամբ ընկեր Ն. Սարգիսեանի Կարտանի Նոր Սերունդը մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացնէ

ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ

ԵՐԵԿՈՅԹ – ԽՆՋՈՅՔ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, 1 Մարտ, շաբաթ ժամը 20.30ին Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ

Նուագահանդէսը

Մայիս 25ին 952

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Շթութկարտէն Պ. Մեսրոպ Յովսէփեան իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Գր. վրդ. Շահլամեանի մահուան առթիւ իր քրոջ աղջկան՝ Օր. Նուարդ Ներսէսեանի, Տէր եւ Տիկին Խանճեաններու եւ բոլոր ընտանեկան պարագաններուն։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շուտով կը վերջանայ (Ապրիլ 8) «Յառաջ»ի եօթներորդ տարին (Նոր շրջան)։ Տնտեսական յարաճուն տագնապի այս օրերուն անհրաժեշտ է փակել բոլոր առկախ հաշիւները։

Շատերուն ղրկած ենք Mandat-Chèqueի քարտեր, ներկայացնելով իրենց հաշիւները եւ հետզհետէ պիտի ղրկուին մնացեալներուն ալ։

Կը խնդրենք մասնաւորաբար Մարսէյլի մեր բաժանորդներէն — որոնց այբուբենական կարգով կը ղրկուին այդ քարտերը — դիւրացնել մեր գործը, փութացնելով վճարումները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 2 Mars 1952 Կիրակի 2 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ—28e Année N° 6702 Նոր շրջան թիւ 2113

Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ի՞նչպէս պիտի կազմուի նոր դահլիճը

ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԵՑԱՒ Պ. ՓՈԼ ՌԷՆՈՅԻ

Էտկար Ֆորի դահլիճին անկումը շատ ծանր տպաւորութիւն գործեց թէ երկրին մէջ եւ թէ դուրսը: Մասնաւորապէս ցաւ կը յայտնեն Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակները, քանի որ դեռ նոր վերջացած էր Ատլանտեանի Խորհուրդին ժողովը եւ յուսատու երեւոյթներ կը պարզուէին:

Տարակոյս չկայ թէ մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպի նոր դահլիճին կազմութիւնը, մանաւանդ որ պետական գանձը պարպուած է եւ անխուսափելի կը համարուի նոր թղթադրամներու տպագրութիւնը:

Հանրապետութեան Նախագահը ուրբաթ օր ստիպողաբար Փարիզ կանչեց նախկին վարչապետ մը, Փոլ Ռէնօ, որ Անգլիա կը գտնուէր, եւ անոր յանձնեց նոր դահլիճին կազմութեան պաշտօնը:

Նախկին վարչապետը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց: Պիտի ջանայ ազգային միութեան դահլիճ մը կազմել, նախապէս խորհրդակցելով կուսակցութեանց վարիչներուն հետ: Ինք ելմտական խնդիրներու մասնագէտ մըն է եւ կ'ըսուի թէ արդէն իսկ ամփոփ ծրագիր մը յօրինած է, օրուան պահանջները գոհացնելու համար:

«Ազգային միութեան դահլիճ» ըսելով, սովորաբար կը հասկնան բոլոր կուսակցութեանց մասնակցութիւնը, բացի համայնավարներէն: Այս վերջիններն ալ ազգային միութեան կառավարութիւն կը պահանջեն իրենց ըմբռնած եղանակով:

Մինչեւ հիմա, զոր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը (R.P.F.), որ մեծագոյն թիւը ունի Ազգ. ժողովին մէջ, ընդդիմադիր դիրք մը բռնած է: Չափաւոր եւ միջին հոսանքները յաճախ ուզած են ապահովել անոր գործակցութիւնը, բայց պայմանները շատ ծանր են: Զօրավարը կը պահանջէ վերաքննել Սահմանադրութիւնը, զօրացնելու համար գործադիր իշխանութիւնը: Կազմակերպութիւնը ունի նաեւ ընկերային—տնտեսական ծրագիր մը:

Հանրապետութեան նախագահին հետ տեսակցելէ վերջ, Պ. Ռէնօ յայտարարեց թէ կուսակցութեանց վարիչներուն հետ կը խորհրդակցի «համաձայն իրենց կարեւորութեան»: Ինչ որ կը նշանակէ թէ առաջին անգամ պիտի հրաւիրէ զոր. տը Կոլի ներկայացուցիչը, Պ. Սուսթէլ: Միւս կողմէ բանակցութիւններ կը կատարուին չափաւորներուն եւ կոլեաններուն միջեւ, իմանալու համար այս վերջիններուն պայմանները:

Ընկերվարականները չեն ուզեր գործակցիլ զօրավարին կազմակերպութեան հետ: Ժողովրդական (կաթոլիկ) Շարժումին մէջ ալ դժկամակութիւն կը տիրէ: Պ. Ռէնոյի գլխաւոր հոգն է մեծամասնութիւն մը ապահովել:

Պ. Ֆորի հրաժարումէն անմիջապէս վերջը, Հանրապետութեան նախագահը խորհրդակցութեան մը հրաւիրեց նախարարները: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, նախագահը այդ առթիւ ըսեր է թէ պատգամ մը պիտի ուղղէ Խորհրդարանին, եթէ չկարենայ վարչապետութեան թեկնածու մը գտնել:

Իր պարտութենէն վերջ, Պ. Ֆոռ առաջարկեց Ազգ. Ժողովին 25 միլիառ ֆրանք փոխ առնել Պանք տը Ֆրանսէն, անմիջական ծախքերը հոգալու համար: Դրամատունը նոյն արժէքով գանձատոմսեր պիտի գնէ, վճարելի՝ մարտ 20ին, այն յոյսով թէ մինչեւ այն ատեն ելմտացոյցը վաւերացուած կ'ըլլայ:

Եթէ Փոլ Ռէնօ ձախողի, միւս հաւանական թեկնածուն է Պ. Քէօյ, որուն առաջին կառավարութիւնը ամէնէն երկարատեւն եղաւ (1948 սեպտեմբերէն 1949 հոկտեմբեր): Կը խօսուի նաեւ Պ. Փլէվէնի (չափաւոր) եւ Պ. Սուսթէլի (կոլեան) մասին:

× Պանք տը Ֆրանսի վերատեսուչը նամակ մը ուղղելով հրաժարեալ վարչապետին, կը բացատրէ թէ «պետութիւնը, ինչպէս քաղաքացիները, իր նիւթական միջոցներէն վեր ծախքեր կ'ընէ»: Կացութիւնը բարւոքելու համար, անհրաժեշտ կը գտնէ ջնջել խմբակցութեանց եւ անհատներու չարաշահերը: Այս առթիւ կը հաստատէ թէ Ֆրանքը, որ իրապէս հաստատուն վիճակ մը ունէր, սկսած է իյնալ ոչ միայն արտաքին, այլ եւ ներքին պատճառներով:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՎԱՆԻ ԿԱՄ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՄԷՋ...

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ միջհամալսարանական գիտական մարմինը տեղեկագիր մը յղեց կրթական գործավարութեան, Արեւելեան Նահանգներու մէջ համալսարան մը բանալու անհրաժեշտութեան մասին: Գիտական մարմինը նախապէս համաձայն չէր, որովհետեւ նախքան համալսարանի հիմնումը անհրաժեշտ կը նկատէին վերականգնել Արեւելեան Նահանգները: Գիտական մարմինը Հանրապետութեան նախագահին ընկերակցութեամբ Արեւ. Նահանգները շրջագայելէ

(Էջերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄԸ ԵՒՍ

Վիքթոր Հիւկոյի ծննդեան 150ամեակին առթիւ, անմիջապէս մեր միտքը կ'իյնայ վաստակաւոր սերունդ մը, որ անգնահատելի գանձեր ձգեց իր ետին, հատընտիր թարգմանութիւններով:

Այդ օրերուն, տեսակ մը մրցակցութիւն հաստատուած էր Պոլսոյ եւ Իզմիրի միջեւ, եւրոպական գրականութեան լաւագոյն ստեղծագործութիւնները հայերէնի վերածելու համար:

Եւ հասարակ արհեստաւոր—խմբագիրներ կամ գրիչներ չէին թարգմանիչները, այլ պատրաստուած ուժեր: Քաջահմուտ՝ ֆրանսերէնի կամ ուրիշ օտար լեզուի մը, եւ իրենց մայրենիքին:

Անոնց համար նուիրական պարտականութիւն մը դարձած էր թարգմանութեան գործը, թէ ժողովուրդին գրական ճաշակը զարգացնելու, եւ թէ մայրենի լեզուն մշակելու, ճոխացնելու համար:

Աշխատանքը զարգացաւ 1870ական թուականներուն, եւ յաջորդաբար լոյս տեսան պատկառելի հատորներ::

Իզմիրի մէջ, Տէտէեան տպարանն էր որ հրատարակչական տան մը գործը կը կատարէր, գիւրացնելով թարգմանիչներուն գործը:

Պոլսոյ մէջ, «Մասիս» օրաթերթը եւ կարգ մը տպարաններ նոյն գործը կը կատարէին:

Մինչեւ այսօր ալ, այս կամ այն գրատան մէջ կը գտնուին հատորներ՝ այդ օրերէն: Մեծ մասով մաշած եւ պատռուած, վասն զի ձեռքէ ձեռք անցած կամ վարձու տրուած են, կարդալու համար:

Անշուշտ ազգ. մատենադարաններուն մէջ կան ամբողջական հատորներ:

Գոնէ Վիէննայի, Վենետիկի, Երուսաղէմի եւ Փարիզի (Նուպարեան) մատենադարանները անճրկած ըլլալու չեն, պակասները լրացնելու համար, անյապաղ:

Ո՞վ է մէկը որ առիթ ունեցած է թղթատելու «Պաղտնիք Փարիզու»ն, «Պաղտնիք Հաւատաքննութեան», «Թիւյ Պլաս»ը, «Դարուս մէկ զաւկին խոստովանանք»ը, «Երեք Հրացանակիրները», «Թագուհւոյն Մանեակը», «Մանոն Լէսքօ» եւ ուրիշ բազմաթիւ թարգմանութիւններ, բնականաբար կը խոնարհի կատարուած աշխատանքին ծանրութեան առջեւ:

Կրնաք վրիպումներ կամ հնոտի ոճեր գտնել անոնց մէջ: Բայց այդ վրիպումները աննշան կը մնան, բաղդատելով անհամար գիտերու եւ նորութեանց հետ:

Դուք անոնց մէջ պիտի գտնէք բառեր եւ նախադասութեան ձեւեր, որոնք այսօր ալ կրնան գործածուիլ:

Այս թարգմանիչները կը կոչուէին Կ. Իւթիւճեան, Գր. Չիլինկիրեան, Բ. Պօզաճեան, Մ. Նուպարեան, Ն. Ռուսինեան, Յ. արք. Նարպէյ, Թ. Պէրպէրեան, Մ. Մամուրեան, — պատահաբար յիշելով: Եւ առանց հաշուելու Կովկասի մէջ կատարուած թարգմանութիւնները:

Աւելի վերջ, նոր ուժեր հասան, որոնք արժէքաւոր թարգմանութիւններ կը կատարէին, իբրեւ թերթօն կամ իբրեւ գիրք:

Կը բաւէ յիշել քանի մը անուններ, — Եր. Օտեան, Եր. Տէր Անդրէասեան, Թ. Զարդարեան, Լեւոն Շանթ:

Իսկ եթէ ամենօրեայ թերթօններու թարգմանութիւններն ալ յիշենք, հարկ պիտի ըլլար պատկառելի ցանկ մը կազմել (Ժ. Շիրակացի, Լ. Լարենց, Զ. Նեմցէ եւն.):

Նիւթէն չշեղելու համար, ըսենք թէ նկատի ունինք մասնաւոր ժամանակաշրջան մը, ուր թարգմանչական աշխատանքը անբաժան մասը կը կազմէր գրականութեան զարգացման:

Դժբախտաբար այդ սերունդն ալ անհետացած է:

Այսօր նոյն ոգին չէ որ կը վարէ շատ մը թարգմանիչներ: Ոչ ալ նոյն բարեխիղճ աշխատանքը:

Թխելու, յարմարցնելու վարժութիւն մը կը տեսնենք շատ մը գործերու մէջ:

Եւ դեռ ուրիշ տխուր երեւոյթ մը, — շատեր իրենց արժանիքէն վար կը նկատեն թարգմանչական աշխատանքը...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Ո՞ՒՐ ԷՐ ՈՐ ԸԼԼԱՑ...»

«Հայաստանի Կոչնակ» «Կիլիկեան յուշեր»ու նոր շարք մը կը հրատարակէ, յունուար 26էն ի վեր:

Ռամկավար վեթերան մը, Միք. Նաթանեան, որ նախապէս իր յուշերը տպած էր, այս անգամ հրատարակութեան յանձներ է Պ. Արշակ Չօպանեանի նամակները՝ ուղղուած Պ. Միհրան Տամատեանի, Ատանա:

Կ'արժէ առանձին զբաղիլ այդ նամակներով, որոնք այլապէս կը լուսաբանեն 1919—1920ի փարիզեան գործունէութիւնը եւ ձախողանքները:

Նամակները շարունակելի են տակաւին: Բայց մինչեւ հիմա հրատարակուած շարքին մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց նշանակալից պարագայ մը:

Օրը օրին լաւատես լուրեր հաղորդած, փայլուն հեռանկարներ պարզած ատեն, Պ. Չօպանեան կը խօսի նաեւ Ազգ. Պատուիրակութեան նիւթական անձկութեան մասին:

Այսպէս, 1919 հոկտ. 30ի նամակով կը գրէ Պ. Տամատեանի.

— «Ամիսը 200.000 ֆրանքի պէտք կայ հոդ», գրեր էիր: Ո՞ւր էր որ ըլլար եւ ըլլէինք: Դժբախտաբար Պատուիրակութեան միջոցները շատ աժգոյն են: Մեր ֆինանսական յանձնախումբը ոչինչ ըրաւ ու ցրուեցաւ: Մեր կոչը քիչ արդիւնք տուաւ ցարդ: Նոր ճիգեր կ'ընենք ցնցելու համար մերիններուն անտարբերութիւնը: Շատ դժուար է Պատուիրակութեան կացութիւնը»: (Հ. Կոչնակ, 26 յունուար, էջ 81-82):

Ուրիշ նամակի մը մէջ (30 մայիս 1920) Պ. Չօպանեան կ'աղբայ.

— «Ամերիկայէն խմացանք որ բաւական կարեւոր գումարներ ղրկուեր են ձեզի: Պատուիրակութիւնը միշտ նեղն է. ամէն աղբիւր ցամքեցաւ: Ամերիկայէն բան մը ղրկեցին վերջապէս, որ քանի մը ամիս տեւելու կը բաւէ, եւ Ատանայի հիւանդանոցին մեծ ծախքերն ալ առով հոգալու ենք»: (2 փետր.):

Համբերեցէք մինչեւ երեքշաբթի, չափելու համար ողբերգութեան ամբողջ խորութիւնը:

ՎԱՀԷ

«ՑՈՒՍԱՐԵՐ» ՋՈՐՍ ԷՋ

Գոհիրէի մեր պաշտօնակիցը, «Ցուսաբեր», որ երկու էջի վերածուած էր կարճ ատենի մը համար, իբրեւ հետեւանք Յունուար 26ի դէպքերուն, վերսկսած է լոյս տեսնել սովորական ծաւալով, չորս էջ:

ՄՐՑԱՆԱԿ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ

Տեղական թերթերէն կ'իմանանք թէ Մաքս Ժաքոպի բանաստեղծութեան մրցանակը, 50,000 ֆրանք, շահած է Armen Lubin (Շահան Շահնուր) երեք ֆրանսացի բանաստեղծներու մէջ, իր նոր հատորին համար — Sainte Alliance (Սրբազան Զինակցութիւն):

Երիտասարդ բանաստեղծը, որ անկողին գամուած է տարիներէ ի վեր, ունի ուրիշ հատոր մը եւս, Le Passage Clandestin, զոր առաջին անգամ ուշադրութեան յանձնած էր հանգուցեալ բանաստեղծ Մաքս Ժաքոպ:

Combat լուրը հաղորդած ատեն կը յիշէ թէ Արմէն Լիւպէն հիւանդ է, բայց չըսեր թէ Հայ է:

Այս առթիւ կը ծանուցանէ թէ 1953ին մրցանակին գումարը պիտի ըլլայ 75.000, իսկ 1954ին՝ 100.000 ֆրանք:

ՊՈԼՍՈՑ թերթերը կը գրեն թէ ներքին նախարարը նոր օրինագիծ մը պատրաստած է, դիւրացնելու համար ճամբորդութիւնը դէպի արտասահման: Օրինագիծը մեծապէս կը կրճատէ այն կաշկանդումները, որոնք կը դժուարացնեն օտարականներու Թուրքիա այցելութիւնը: Նոյնպէս ամբողջովին կը ջնջէ այն բոլոր օրինական արգելքները եւ սահմանափակումները, որոնց պատճառաւ Լօզանի դաշնագրով եւ կամ տարբեր միջոցներով երկրէն հեռացած նախկին հայրենակիցները չէին կրնար Թուրքիա երթալ:

ՅԱԿՈԲ ՄԱՆԱՆԴԵԱՆ

Խորհրդային մամուլը հաստատեց մահուան լուրը մեծանուն պատմագէտ Յակոբ Մանանդեանի: Նախասովետական շրջանի բարձր մտաւորական մը եւ հռչակաւոր գիտնական մը հրաժեշտ կուտայ կեանքէն:

Յ. Մանանդեան ծնած է Ախալցխա 1873ին: Սկզբնական կրթութիւնը ստացած է Թիֆլիզի Գիմնազիոնին (ռուսական երկրորդական վարժարանին) մէջ, իսկ բարձրագոյն կրթութիւնը Ենայի (Գերմանիա) մէջ, ուր աւարտելով համալսարանը 1897ին կը ստանայ փիլիսոփայութեան վարդապետի (դոկտոր) աստիճան: Անկէ ետքը կը հետեւի Պետերբուրգի համալսարանի արեւելագիտական բաժինին (ղեկավար Ն. Մառ) եւ 1909ին քննութիւններ կուտայ եւ վկայական կը ստանայ Դորպատի (ներկայիս Էսթոնիայի մայրաքաղաք Թալլին) համալսարանի իրաւագիտական բաժինէն (ֆաքիւլթէ): Արտասահման գտնուած ատեն կ'այցելէ նաեւ Փարիզ ու Լոնտոն, ուր կ'ուսումնասիրէ ընկերաբանութիւն (սոսիոլոժի) եւ գրականութիւն:

Բարձրագոյն կրթութիւնը աւարտելէն ետք, Յ. Մանանդեան կուգայ Էջմիածին եւ կը կարգուի Գէորգեան Ճեմարանի ուսուցիչ: Այդտեղ առաջին անգամ բախտ ունեցայ տեսնելու զինքը: Բարձրահասակ, նուրբ դիմագիծերով, գեղեցիկ երիտասարդ մըն էր, որ տօնական օրերուն կը դնէր սիլինտր գլխարկ եւ կը հագուէր վերջին նորոյթներով կարուած զգեստներ, նմանելով նաեւ իր արտաքինով իսկական Եւրոպացիի մը:

Յ. Մանանդեան մեզի կը դասաւանդէր հին յունարէն, փիլիսոփայութեան պատմութիւն, անգլիական գրականութեան պատմութիւն: Հմուտ դասատու մըն էր, որ մեր ամէնէն չսիրած առարկան (հին յունարէն) անգամ կը դարձնէր հետաքրքրական: Ատոր համար կը դիմէր նոյնիսկ որոշ վարպետ ձեւերու: Կը յիշեմ, թէ ինչպէս Քսենոփոնի Անաբասիսը դասաւանդելու ատեն, միշտ կը կրկնէր թէ շուտով պիտի հասնինք այնտեղ ուր Քսենոփոն կը նկարագրէ Արմէններու գիւղը, անոնց տունն ու նիստ ու կացը եւ մենք հեւ ի հեւ կը սորվէինք տուած դասը, անհամբեր սպասելով Քսենոփոնի պատմութեան այդ մասին: Եւ երբ, տարուան վերջը, հասանք այդ նկարագրութեան, մեր ուսուցչի համառօտակի պատմածէն աւելի մանրամասնութիւններ չգտանք: Յ. Մանանդեան մեզ տեսակ մը խաբած էր, խայծ դարձնելով Քսենոփոնի գրածը Արմէններու մասին եւ սովրած էր, այդ ձեւով, հետաքրքրութեամբ հետեւիլ յունարէնի դասերուն:

Աւանդուած առարկաներէն զատ, մեզի համար աւելի շահեկանութիւն կը ներկայացնէին այն դասախօսութիւնները, զոր Յ. Մանանդեան, մեր խնդրանքին վրայ, կը կարդար մեզի, դասերէն դուրս: Կրնար խօսիլ բազմազան նիւթերու շուրջը, ինչ որ ապացոյց մըն էր իր բազմակողմանի զարգացումին: Իրականին մէջ, Յ. Մանանդեան մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը չկեդրոնացաւ որեւէ մասնագիտութեան վրայ: Հայաստանի համալսարանի ուսուցչապետութեան շրջանին միայն ան վերջնապէս ընտրեց հայ պատմագիտութիւնը, իբրեւ մասնագիտութիւն իրեն համար:

Ճեմարանէն վերջ, Յ. Մանանդեան անցաւ Թիֆլիս, ուր կարճ ժամանակ մը ուսուցիչ եղաւ եւ ապա, ձգելով մանկավարժական ասպարէզը, հաստատուեցաւ Բագու, ուր կը զբաղէր փաստաբանութեամբ: Բայց փաստաբանութիւնը Յ. Մանանդեանի համար միայն ապրուստ ճարելու միջոց մըն էր եւ ամբողջովին չկլանեց զինքը: Ան կը մասնակցէր հանրային գործունէութեան, կ'աշխատակցէր մեր պարբերական հրատարակութիւններուն, տպագրելով խորահմուտ յօդուածներ ընկերաբանական նիւթերու շուրջը: Գլխաւոր աշխատակիցներէն էր Բագուի Գործ ամսագրին, որուն մէջ հրատարակած է երկարաշունչ յօդուածներ ազգային հարցի շուրջ («Ազգութեան գաղափարը», «Ազգային ինքնորոշման խնդրի շուրջը», եւլն.): Յ. Մանանդեան անկուսակցական էր, բայց յառաջդիմական (ոչ ներկայիս այլանդակուած իմաստով) գաղափարներու հետեւող մը:

Հայաստանի անկախութեան շրջանին Յ. Մանանդեան եկաւ Երեւան եւ դարձաւ ուսուցչապետ նորաբաց համալսարանին: Խորհրդայնացումէն վերջ, երբ բոլշեւիկները վերամկրտեցին արդէն հաստատուած համալսարանը «ժողովրդական» անունով, Յ. Մանանդեան կարգուեցաւ այդ համալսարանին վերատեսուչ (ռեկտոր) եւ ընկերաբանական բաժնի վարիչ (ֆաքիւլթէի դեկան): Ինծի ալ ամբիոն մը (Իրաւունքի տեսութեան) տրամադրուեցաւ այդ համալսարանին մէջ եւ ես հաճոյքն ունեցայ կարճ ատեն մը աշխատակցելու իմ ուսուցչիս:

Յ. Մանանդեան մնաց Հայաստան եւ նուիրուեցաւ գիտական եւ մանկավարժական աշխատանքներու: Գրաւելով Հայոց պատմութեան (հին եւ միջնադարեան շրջաններու) ամբիոնը, ան հասցուցած է պատմագէտներու ամբողջ սերունդ մը: «Հայաստանի գրեթէ բոլոր երիտասարդ պատմաբաններն ու փիլոլոգները (բանասէրները) որոնք այժմ գիտական մեծ աշխատանք են կատարում, — կը վկայէ Գիտ. Ակադեմիայի պրեզիդենտ (նախագահ) Վ. Համբարձումեան, — հանդիսանում են նրա աշակերտները»: («Ս.Հ.», 3 դեկտ. 1948):

Յ. Մանանդեան իր առաջին գիտական աշխատութիւնը ի լոյս ընծայած է 1897ին: Պատմագիտական նիւթերու շուրջը կատարած է շարք մը պրպտումներ, որոնք հրատարակուած են Հայաստանի Գիտ. եւ Արուեստի Ինստիտուտի եւ Գիտ. Ակադեմիայի Տեղեկագիրներուն մէջ, ինչպէս նաեւ առանձին գրքոյկներով:

Այդ կարգի աշխատութիւններէն են.— «Ակնարկներ հին Հայաստանում գինական դրության մասին մարզպանության ժամանակաշրջանում», «Նյութեր հին Հայաստանի տնտեսական կյանքի պատմության վերաբերյալ», «Կշիռները և չափերը հին Հայաստանում», «Հին Հայաստանի գլխավոր ճանապարհները», «Երևանը որպես Պոմպեոսի ճանապարհ դեպի Կովկաս», «Հասարակական կարգը մինչ Արշակունյան Հայաստանում» յօդուածները եւ առանձին հատորներով լոյս տեսած «Հայաստանի առևտրի և քաղաքների մասին՝ հին ժամանակների համաշխարհային առևտրի կապակցությամբ» (ռուսերէն), «Ֆեոդալիզմը հին Հայաստանում», «Տիգրան Երկրորդը և Հռոմը» հատորները:

1945ին լոյս կը տեսնէ Յ. Մանանդեանի «Քննական տեսություն հայ ժողովրդի պատմության» առաջին հատորը, որ կը բովանդակէ Հայոց պատմութիւնը՝ սկսած Ուրարտեան շրջանէն մինչեւ Արշակունեաց հարստութիւնը: Այս հատորին նիւթ կազմած են անոր դասախօսութիւնները Համալսարանի մէջ՝ սկսելով 1921էն: Ըստ ծրագրի պիտի լոյս տեսնէին նաեւ երկրորդ եւ երրորդ հատորները, որոնք պիտի բովանդակէին Հայոց պատմութիւնը մինչեւ ԺԶ. դար: Այդ հատորները չհրատարակուեցան եւ կարելի չէ ըսել թէ պիտի լոյս տեսնե՞ն թէ ոչ: Խնդիրն այն է, որ յետպատերազմեան վերջին տարիներուն Յ. Մանանդեան, միակը հայ գիտնականներէն, որ ընտրուած է Համամիութենական Ակադեմիայի իսկական անդամ, ենթարկուեցաւ ապաշնորհման՝ ուրիշներու կարգին: Իր գիտական տեսութիւնները (հնդեւրոպական դպրոց) համարուեցան հակագիտական ու յետադիմական եւ հայ մեծանուն գիտնականը զրկուեցաւ Համալսարանի Հայոց պատմութեան ամբիոնէն եւ դադրեցաւ գործօն դեր կատարել գիտահետազօտական ասպարէզին մէջ: 1946էն ի վեր Յ. Մանանդեան ոչինչ հրատարակած է եւ իր գիտական գործունէութեան մասին որեւէ տեղեկութեան հանդիպած չենք խորհրդային (ռուս կամ հայ) մամուլին մէջ:

Պէտք է, սակայն, յուսալ թէ իր ձգած գիտական անտիպ աշխատութիւնները կը պահուին Հայաստանի մէջ եւ օր մը, երբ կը մեղմանայ վերջին տարիներուն վերարթնցած խաւարակուռ յետադիմականութիւնը, կը դառնան սեփականութիւն հայ մշակոյթին, նպաստելով հայ պատմագիտական մտքի զարգացումին:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

«Այդ դարը երկու տարեկան էր»

Երբ Վեռլէնին կը հարցնեն, մահուան անկողինին մէջ, թէ «Ո՞վ է Ֆրանսացի ամենամեծ բանաստեղծը», կը պատասխանէ. «Ափսո՜ս, Վիքթոր Հիւկօն» (Victor Hugo, hélas !): Ամենակարճ եւ լաւագոյն կարծիքը, զոր կարելի է ունենալ այդ մեծ արտադրողին մասին: Հիւկօ ծնած է 1802 փետր. 26ին երբ «ce siècle avait deux ans...»: Իր տաղանդը շատ էր՝ որպէսզի կարենար հանճար մը ըլլալ. բայց եղաւ, նոյնիսկ այսօր՝ երբ կը տօնուի իր ծննդեան հարիւրյիսնամեակը, Ֆրանսական գրականութեան մեծագոյն դէմքերէն մին: Իր հսկայ գործը եղած է քաղաքական, գրական, բանաստեղծական, թատերական, վիպական: Փորձած է ամէն ճիւղ: Տարածուն միտք մը ունէր, պարկեշտ եւ տաղանդաւոր ամէն սեռի մէջ, բայց ամէն տեսակի մէջ բան մը պակսած է իրեն: Այդ պակասին պատճառով է որ միշտ վերապահութիւն մը կայ իրեն հանդէպ: Հազուադէպ են անոնք որ կը սիրեն ու կը գնահատեն զինքը, բայց ոչ ոք կրցած է իրեն մերժել այն տեղը՝ զոր յաւիտեան պիտի գրաւէ Ֆրանսական գրականութեան մէջ:

Ի՞նչ է իր այդ պակասը: Դժուար է գտնել: Կան գործեր որ չեն յուզեր, թէեւ ունին գեղեցիկ պատկերներ, զգայուն ապրումներ, քնքո՜յշ քնարականութիւն մը:

Հիւկօ եղած է սիրահար, բայց հաւանաբար աւելի բանաստեղծութիւն կայ իր նամակներուն մէջ, ուղղուած՝ Ժիւլիէթին, քան իր բանաստեղծութեան: Կարելի է բացատրել ատիկա յիշելով E. Poeի մէկ խօսքը.— «Ինծի համար բանաստեղծութիւնը երբեք նպատակ մը չէ եղած, այլ մոլութիւն մը»: Եւ հաւանաբար ամէն բանաստեղծի համար նոյնը պէտք է ըլլայ, և չէ եղած Հիւկոյի համար: Ան կարծես ուզած է բանաստեղծ ըլլալ, բայց չէ ծնած բանաստեղծ:

Ճոխ հատորներ կը կազմեն իր բանաստեղծութիւնները: «Աշնան Տերեւները», «Հայեցողութիւնները», «Դարերու դրոյցը», եւլն.: Այս բոլորը ունին պէտք եղած տուեալները, որպէսզի ստիպուինք ընդունիլ Հիւկօն իբրեւ վերջին դասականներէն, առաջին ռոմանթիքներէն եւ յաճախ նոյնիսկ, իբրեւ ներշնչող մը խորհրդապաշտութեան: Այսօր Ֆ. Կրեկ իրաւամբ նկատի կ'առնէ Հիւկոյի դերը—ան է որ պատրաստեց Վեռլէն մը, Մալարմէ մը, եւ նոյնիսկ Ռէմպօ մը:

Աշխատուած է իր բանաստեղծութիւնը, եւ խնամուած: Իր թեքնիքը աւելի բարձր է քան Լամարթինինը, ուր յաճախ ձեւը զոհուած է ինքնաբուխ զգացումներու արտայայտութեան: Ինչպէս երաժիշտ մը, որ տէրն է իր գործիքին եւ գիտէ զայն գործածել լաւագոյն ձեւով, Հիւկօ, իբրեւ իսկական virtuose մը կրցած է նոյնը ընել ֆրանսերէն լեզուով: Ունի ճոխ բառամթերք մը, օգտագործած է աղեքսանդրեան տաղաչափութիւնը (alexendrin) բացառիկ ճկունութեամբ: Իր ամէն մէկ ոտանաւորը լաւ վերջացած գործի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ:

Իր թատերական գրականութեան մէջ աւելի տկար է: Ստեղծած է պարագաներ, հանգոյցներ, երբեք տիպարներ: Այսօր իր մէկ խաղը «Mangeront ils?», կը քննադատուի Փարիզի մէջ, իսկ «Էռնանի» մը, «Ռիւյ-Պլաս» մը, «Պիւրկրաւները» կը պահեն որոշ տեղ մը ԺԹ. դարու թատերական գրականութեան մէջ, շնորհիւ մասնաւորաբար հեղինակի ոճին: Առանց անոր Հիւկօ չէր յիշուեր իբրեւ թատերագիր, որովհետեւ իր գործերուն մէջ չկայ զուտ թատերական հիւսուածք մը եւ հասկացողութիւն, այլ միայն զգացումներու քնարերգական նկարագրութիւնը:

Հիւկոյի քաղաքական փայլուն ճառախօս մը ըլլալը պատճառ եղած է թերեւս որ իր ոտանաւորները միշտ ունենան ճառի մը նկարագիր: Միշտ կարդացած է իր ճառերը եւ նոյնիսկ հրատարակած աւելի ետքը (Actes et Paroles) որոշ փոփոխութիւններ կատարելով:

Իբրեւ վիպագիր, կանուխ սկսած է Հիւկօ: Ինչ որ սոսկալի վէպեր կը համարուէին այն ատեն, ժպիտի մը կրնան տեղի տալ այսօր Bug - Jargal կամ Han d'Islande): Իր գլխաւոր վէպը, «Թշուառները», որ հայերէնի թարգմանուած է շատ կանուխէն, շատերու կողմէ կը համարուի այսօր իբրեւ տկար ոստիկանական վէպ մը: Եթէ չափազանցուած է այս կարծիքը, աւելի չափազանցուած է միւսը՝ որ իբրեւ գլուխ-գործոց մը կ'ուզէ ներկայացնել Les Misérablesը: Աւելի մօտ էօժէն Սիւի քան Պալզաքի, խճողուած, տկար եւ անյաջող գործ մը որ կրցած է յաճախ լացնել դիւրայոյզ հոգիները: Անժխտելի կերպով, Հիւկոյի միակ գործը, իբրեւ վէպ, զոր կարելի է նկատի առնել՝ Notre-Dame de Parisն է: Անոր մէջ կայ թէեւ ճշգրտութենէ աւելի զօրաւոր երեւակայութիւն մը, բայց նաեւ իրապաշտ նկարագրութիւն:

Կարելի չէ անշուշտ ըսել թէ այս ամբողջովը Հիւկօ կրցած է գրական դպրոց մը կազմել: Ան օգտուած է դպրոցներէ, ինչպէս բոլորը, եւ օգնած ուրիշներու յառաջացման (Romantisme), կամ ըստեղծման (Symbolisme et Parnasse):

Անդամ եղած է 1841ին Ֆրանսական Ակադեմիային, ինչ որ որոշ չափով նուիրագործումն է գրագէտի մը արժէքին: Ունեցած է ազգային թաղում 1885ին, փաստ մը եւս ի նպաստ իր վաստակին, հակառակ շատ քաղաքականութեամբ զբաղած ըլլալուն: Աքսոր ալ տեսաւ 1851ին:

Պարզ է թէ օրաթերթի մը նեղ էջերը բաւական չեն ներկայացնելու համար մէկը որ առանձին թանգարան մը ունի Փարիզի մէջ, բայց չեմ կարծեր անարդար ըլլալ եզրակացնելով, ինչպէս պատասխանած է Ֆրանսերէն լեզուի լաւագոյն երաժիշտը երբ իրեն կը հարցնէին թէ «Ո՞վ է Ֆրանսայի ամէնէն մեծ բանաստեղծը,

— « Victor Hugo, hélas! ... ».

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Ա.— Այսօր կնոջս հետ լաւ մը կռուեցայ:

Բ.— Պատճա՞ռը:

Ա.— Ես կը պնդեմ որ մեր զաւակը բժիշկ ըլլայ, ինք կ'ուզէ որ փաստաբան ըլլայ:

Բ.— Քանի՞ տարեկան է ձեր տղան:

Ա.— Դեռ չէ ծնած...

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

ԵԻ... ԴԱՐՁԵԱԼ LUC—ANDRE MARCEL

ՈՒՐ ԿԸ ՑԱՑՏՆՈՒԻ ՆԱԵՒ...

Ա.

Ընթերցողները խնճոյքի մը հրաւիրած էի այս շաբթու։ Ու հասկցուցած անոնց նաեւ թէ՝ այս մէկը բոլորովին նման պիտի չըլլար առաջինին։

Շատեր թերեւս կռահեցին արդէն միտքս։ Անցեալ շաբթուանը լուսաւոր երեսն էր պատմութեան. կա՛յ, դժբախտաբար, միւս երեսն ալ, խայտառակ երեսը։

Որքան գեղեցիկ ու լուսաւոր առաջինը, ա՛յնքան մութ ու տգեղ է երկրորդը։ Հոն զանուող ամօթը ա՛յնքան մեծ է, որ ես կ'ամչնամ հիմա, երբ կ'ուզեմ պատմել զայն ձեզի. կ'ամչնամ ես, իրե՛ն փոխարէն։ Գոհ սրտով չէ որ կը կատարեմ այդ աշխատանքը։ Ամիսներէ ի վեր ահաւոր պայքար մըն է որ կը մղեմ ես ինծի դէմ։ Որովհետեւ ամիսներէ ի վեր կը տեւէ այս խայտառակութիւնը։ Մի ցնցուիք այս բառէն։ Երբ իմանաք ամբողջ եղելութիւնը, վստահ եմ թէ ծանր պիտի չգտնէք զայն։

Իր անունին անպատուաբեր, եւ հայ գրականութեան վնասակար ա՛յս արարքը գործողը հասարակ ու անդիտակից մէկը չէ, այլ մեծանուն գրագէտ մը։ Այս իսկ պատճառով, աւելի աններելի։ Գիտեմ որ ժողովուրդը չի սիրեր որ մարդիկ իր կուռքերուն դպչին։ Գիտեմ որ հաճոյք պիտի չպատճառեմ շատ շատերու։ Գիտեմ մանաւանդ, որ ժամանակը չէ՞ սիրուած անուններ, յարգուած համբաւներ արատաւորելու և նսեմացնելու։ Բայց կը խորհիք թէ հաճո՞յք կը զգամ ես։ Որեւէ դնով պիտի չուզէի այս դերին մէջ գըտնուիլ։ Ու ամէն բան ըրի որ այս բանը տեղի չունենայ։

Ու երբ այսօր, կը ստիպուիմ բոլորին առջեւ պատռել վարագոյրը, կը նշանակէ թէ, չէի կրնար այլեւս սպասել։

Չէի կրնար այլեւս լռել, չնուաստանալու համար ես՛ս իմ աչքիս, մեղսակիցը չըլլալու համար վատութեան մը, որ ի գործ կը դրուի յանուն հայ գրականութեան, բայց ի վնաս այդ գրականութեան։ Եւ հաւատացէք որ ամէնէն մեծ տառապողը ես եմ այս խնդրին մէջ։

Որովհետեւ ի տղայ տիոց, յարգած ու սիրած եմ հայ գրականութեան բազմաչխատ այն դէմքը, որ Արշակ Չօպանեան անունով ծանօթ է ամէն Հայու։

Անոր հանդէպ իմ տածած սէրս ու յարգանքս սակայն պէ՞տք է մղէին զիս մինչեւ վատութեան։

Ի՞նչով պիտի արդարացնէի այն ատեն իմ Հայ ըլլալս, իմ ժողովուրդիս գրականութեան համար ունեցած այն միւս աւելի մեծ սէրս, եթէ զոհէի ամբողջը մասնիկին, Աստուածը՝ անոր երկրպագողներէն մէկուն։

Ինչպէ՞ս արդարացնէի նաեւ ինքզինքս իբրեւ մարդ, երբ աչք գոցէի ճշմարտութեան, հանդուրժէի ստախն ու կեղծիքին։

Սիրած եմ Չօպանեանը, հայ գրագէտ ըլլալուն համար միայն։ Բայց կը սիրեմ ամէնէն աւելի հայ գրականութիւնը։ Զայն կը դասեմ բոլոր Չօպանեաններէն վեր։ Հայ գրականութենէն բարձր կը սիրեմ մէկ բան եւս, ճշմարտութիւնը։

Պէ՞տք է լռէի, երբ այդ երկուքն ալ տաքի կոխան կ'ըլլային անոր կողմէ։

Ի հարկէ, ո՛չ։

Ամէն գնով, ո՛չ. ամէն պարագայի, ո՛չ։ Ո՛վ որ ալ ըլլար ան, որքան ալ մեծ, որքան ալ սիրելի։ Եթէ չունենայի այդ քաջութիւնը, պէտք է ունենայի գոնէ այն միւսը, կոտրելու գրիչս ու հեռանալու։

Իմ սերունդս հասած է տեղ մը, ուր Հայ ապրիլը արդէն քաջութիւն մը կ'ենթադրէ. ուստի այդ գրականութեան նուիրուիլը՝ աւելի մեծ քաջութիւն մը։ Ես ամէնէն վերջին եկողներէն եմ։ Ես ճամբայ ելած եմ ի խնդիր մեծութեան մը։ Մտած այս անդաստանէն ներս, հոգիով մեծնալու համար, չնչելու օդ մը, որ աւելի մաքուր ըլլայ քան ինչ որ կայ դուրսը։

Իսկ հիմա, ի՞նչ է այս մեր շնչածը. ի՛նչ զարշահոտութիւն է այս, ի՛նչ ապականութիւն։ Սրբավա՞յր է այստեղ թէ չուկայ։ Աղօթելո՞ւ եկած ենք հոս, միակ աստուծոյ մը թէ դրամ կամ անուն շահելու։

Ի՞նչ են այս խանութները, ուր ամէն մէկը ծախու հանած է հայ գրականութիւնը իբրեւ իր սեփական ապրանքը։ Եւ ո՛չ մէկ խարութիւն միջոցներու մէջ։ Հասարակ առեւտուրին մէջ իսկ պարկեշտութիւն մը կայ, ձեւեր կան յարգուելիք։

Իր գործը տուած ութսունամեայ այս մէկը ինքն իրեն թոյլ կուտայ դիմել մրցակցութեան ամէնէն անպարկեշտ միջոցներուն, լռեցնելու համար երիտասարդ մրցակից մը, այն ալ օտա՛ր հիւր մը, մեզի ծառայելու համար կամովին զինուորագրուած։

Եւ ձայն հանող չկայ։ Եւ այս վատութիւնը կը գործուի յանուն հայ գրականութեան, այսինքն յանուն այն միակ գեղեցիկ բանին, որ մնացած է մեզի։

Ուրիշ մը, անդին, առանց քաշուելու ուղղակի կը գողնայ իր դրացիին ապրանքը եւ իբր իրենը կը ծախէ։ Դա՛րձեալ ձայն հանող չկայ։ Ասկէ անկէ բարձրացող բողոքներուն կարեւորութիւն տուող չկայ։ Իբրեւ թէ սովորական բան մը եղած ըլլար։ Ոչ միայն մտիկ չեն ըներ, այլ պաշտօնի բարձրացում ալ կը շնորհեն անոր։

Եւ դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր, ամէն կողմ։ «Զորն ասեմ, զորն խոստովանիմ»։

Չօպանեան—Ա. Մարսէլ խնդրին գալէ առաջ, հոս տեղն է որ ճշդեմ ուրիշ կէտ մը, քանի որ առիթը ներկայացաւ։

Զանազան առիթներով, կարգ մը բարեկամներ ինծի դիտողութիւններ ըրին։

Ըսին թէ ես շուտ եւ շատ խանդավառուող եմ, զգացական եմ, թէ վիպային հոգի մը կը կրեմ եւլն.։ Անոնց մտքին մէջ այս խօսքերը կ'երթային իմ «Զրոյց»ներուս, բայց կ'ակնարկէին նաեւ անուղղակի գիրքերուս ալ։

Եղած նկատողութիւնները ճիշտ են։ Ես այդպէս եմ. միշտ այդպէս եմ եղած, կեանքիս բոլոր շրջաններուն, բոլոր այն բաներուն հանդէպ զորս սիրած եմ։

Խանդավառ մըն եմ ես։ Խառնուածքի խնդիր, ինչպէս կը տեսնէք։ Ու ինչ որ ալ ընեն ու ըսեն ուրիշները շատ բան պիտի չկարենան փոխել իմ մէջս։

Չեմ ալ ուզեր արդէն։ Ես գոհ եմ այդ վիճակէս։ Չեմ կրնար գրադիլ գործով մը որ զիս չի՛ խանդավառեր։

Ես այսպէս եմ եկած հայ գրականութեան, քանի մը տարիէ ի վեր։ Համոզուեցայ թէ ինծի նման մէկու մը համար չկար ուրիշ աւելի մեծ խանդավառութեան աղբիւր քան հայ գրականութիւնը։ Սիրով, հաւատքով, ամբողջապէս նուիրուած եմ հիմա անոր։ Կը գրեմ, որովհետեւ կը սիրեմ գրել, գրելը զիս կը խանդավառէ։ Եւ կը գրեմ այն բաներու մասին, զորս խորապէս կը սիրեմ։ Ինչ որ հայ գրականութիւն է, զիս կ'երջանկացնէ, կը զինովցնէ։

Անոնք որ մօտէն ճանչցան զիս, թերեւս զգացին այս։ Ուրիշներ չհաւատացին։ Ըսին.— «Այսքա՛ն սէր ու խանդավա՛ռութիւն չեն կրնար անկեղծ ըլլալ. այս տղան անպայման յետին միտքեր ունի...»։

Ո՛վ եղբայրներ, ի՛նչ յետին միտք կրնամ ունենալ, ի՛նչ կրնամ ակնկալել ձեզմէ։

Ցետին ապուշը պէտք է ըլլալ հայ գրականութենէն սպասելու այլեւս աշխարհիկ փառքեր ու հարստութիւն։ Ո՛վ որ ծարաւ է այդ բաներուն, թող անյապաղ իր արհեստը փոխէ, կամ իր ազգութիւնը։

Կրնայ ըլլալ որ ուրիշներ հայ գրականութեան նուիրուած են, ուրիշ նպատակներով, տարբեր ակնկալութիւններով։ Բայց այսօ՛ր, իմ տարիքիս մէկը, ա՛յս պայմաններուն մէջ, երբ այդ քայլը կ'առնէ, կը նշանակէ թէ կը հպատակի ներքին խորունկ ձայնի մը։

Առաքելութիւն մը կը ստանձնէ, նման այն մարդուն, որ կամաւոր կ'արձանագրուի ճակատ մեկնող զօրագունդի մը մէջ, կամ կը դառնայ կրօնական։ Ծառայելու համար խտէալի մը՝ որուն գեղեցկութեան, որուն ճշմարտութեան կը հաւատայ։Անհամեստութի՞ւն պիտի ըլլար երբ ըսեմ թէ ես, ա՛յդ ձեւով հայ գրագէտ եղայ, աւելի ճիշդը, կ'ուզեմ դառնալ։

Ի հարկէ կայ նաեւ երջանկութեան մը սպասումը՝ այս գործէն։ Կը հաւատամ արուեստին գեղեցկութեան, ինքն իր մէջ։ Մտածելով միայն, թէ ա՛յն ուրախութիւնը, ա՛յն հաւատքը, զորս կ'ուզեմ ներշնչել իմ հեռու ապրող ժողովուրդի զաւակներուն, կրնան տեւե՛լ, յաջողի՛ թերեւս կապել այսօրը վաղուան։

Այսօր տուած սիրոյս փոխարէն, երջանկութիւն մը՝ ապառի՛կ...։ Բայց միշտ ալ, Գործն է որ պիտի խօսի վերջ ի վերջոյ, այսօրուան թէ վաղուան համար։

Ցամենայն դէպս, ես ունիմ այսօր սէրը ըրածիս եւ կը հաւատամ ըրածիս։ Ունիմ թէ՛ հաւատք, թէ՛ խանդավառութիւն։ Եթէ կան որ կորսնցուցած են այդ բաները, կորսնցուցած՝ խանդավառուելու, բանի մը հիանալու կարողութիւնները անգամ, ես յանցաւոր չեմ։ Կրնամ առ առաւելն ըմբռնել անոնց վիճակը, թէ՝ չե՛ն կրնար հաւատալ, չե՛ն կրնար հանդուրժել բանի մը, զոր չունին...։ Ու անկեղծօրէն կը ցաւիմ այդպիսիներուն։ Ի՞նչպէս կարելի է քալել այս ճամբէն, առանց այդ սիրոյն, առանց այդ սրբազան խանդավառութեան։

Արդ, երբ այսօր ես կը ցցուիմ Չօպանեանին դէմ, ա՛յդ սէրս է, հայ գրականութեան հանդէպ իմ սնուցած այդ անհուն սէրս է, որ կը մղէ զիս։

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — ԹԻՒ 12

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՑՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Այսպէս, եթէ թուղթ մը — որուն վըրայ նոյնիսկ առանց որեւէ հեղուկի մէջ թաթխելու գրիչով մը գրուած ըլլայ — մանրադէտին տակ ցոյց կուտայ գրիչին հետքերը։ Ունէինք նաեւ ուրիշ մեթոտ մը։ Եթէ հակառակ բոլոր փորձերուն, անկարելի ըլլար երեւան հանել գրութիւնը, հետեւեալ մեթոտը կը կիրարկէինք։

Ունէինք մետաղեայ փոքրիկ փուռ մը, որուն մէջ կը դնէինք աման մը բէնքիւր տ'իօտ։ Կը տաքցնէինք զայն մինչեւ որ շոգիանայ։ Ցայտնի է թէ տէնտիւր տ'իօտը կը փակչի խորտ ու բորտ մակերեսներու վրայ։ Ցետոյ փուռին մէջ կը դընէինք թուղթը եւ կը սկսէինք ջերմութեան աստիճանը նուազեցնել. այն ատեն բէնքիւրը կը լեցնէր այն փոսիկները զոր բացած էր գրչածայրը։ Այս կերպով կարելի կ'ըլլար կարդալ ամբողջ գրութիւնը բէնքիւր տ'իօտի գոյնով։

Լրտեսները անշուշտ գիտէին այս պարագան եւ այդ պատճառով կը գործածէին գնդաձեւ ծայրեր, որոնք թուղթին վրայ հետք չէին թողուր։

— Ունինք նաեւ անծանօթին մատներուն հետքերը, ըսաւ Փօնթիւի։ Կրնայ ըլլալ, որ Ճօրճ չհանի անոր։ Տեսէք Նիւմըն, հիմա այս տուփը պիտի տանիք ոստիկանատուն, եթէ ձեզ չճանչնան հեռաձայնեցէք Մարշըլի։,

— Իսկ դո՞ւք։

— Ես հոս պիտի մնամ, կրնայ ըլլալ որ ուրիշ հիւրեր ալ ունենանք։

Ճամբայ ելայ, ոստիկանապետին հրամանով հեռաձայնեցի Մարշըլի։ Մինչ այդ մասնագէտ մը սկսաւ քննել ուփին վրայի մատներու հետքը։

— Բաւական յստակ հետքեր կան, ըսաւ աւարտելով իր քննութիւնը. յետոյ լուսանկարիչը նկարեց հետքերը։ Պատուիրեցի իրենց որ լուսանկարները ղրկեն Մարշըլի, յետոյ տուփը հետս առնելով վերադարձայ Հօրլօքի տունը։

— Հիանալի, գոչեց Փօնթիւի պատմութիւնս լսելէ յետոյ, արդիւնաբեր գիշեր մը անցուցինք։

— Արդեօք Ճօրճը ի՞նչ ըրաւ։

— Քիչ առաջ վերադարձաւ, մարդը մինչեւ Սաութէնտ հետապնդեր է, յետոյ յանկարծ կորսնցուցեր է զայն։ Չենք կրնար մեղադրել խեղճը, կրնայ լաւ գող մը ըլլալ, բայց ոչ դաղտնի ոստիկան մը։

—Մարդը տեսա՞ր է։

— Այո, ելեկտրական լամբարի մը տակ յաջողեր է տեսնել անոր դէմքը։ Կը խորհիմ թէ կըրնայ օգտակար ըլլալ իր նկարագրութիւնը։ Այլեւս հոս ուրիշ ընելիք մը չունինք։ Հիմա որ մեր ձեռքը ապացոյց ունինք, կրնանք Մարշըլի ըսել որ գործի սկսի։ Այժմ տուն երթանք, կ'ուզեմ պառկիլ, բաւական յոգնած եմ։ Նախ բանանք վարագոյրներն ու փեղկերը եւ մեկնինք։

Մութին մէջ դուրս ելանք։ Զգուշութեամբ, կամաց մը գոցեցի փողոցի դուռը, սակայն այդ օրուան լրագիրը, որ նամակի տուփին վրայ գրուած էր, գետին ինկաւ։ Փօնթիւիի փոքր լապտերին լոյսին տակ զայն վերցուցի եւ տեղը դրի։ Ցետոյ ճամբայ ելանք։

Երբ տուն հասանք, Փօնթիւի չկրցաւ զսպել ինքզինքը եւ հեռաձայնեց Մարշըլի, տեղեկութիւններ տալու համար մեր այցելութեան մասին։

Մարշըլ այնքան հետաքրքրուած էր որ յաջորդ առտու կանուխ ինծի եկաւ։

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց, անշուշտ պիտի ձերբակալենք Հօրլօքը եւ պիտի հարցաքննենք։

— Սատանան տանի ձեզ Մարշըլ, տխրա՞ր էք, կ'արգիլեմ ձեզի։Ըլլայ որ դպչիք այդ մարդուն։ Ձերբակալուելու պարագային ան չի պատասխաներ ձեր հարցումներուն, սիրելի Մարշըլ, ոստիկանի խաղ չենք խաղար, մի մոռնաք այս պարագան։ Ձեր և իմ հայրենիքիս ազատութիւնը խնդրոյ առարկայ է։ Ձերբակալումէն վերջ, եթէ ես հարցաքննեմ Հօրլօքը, խնդիրը կը փոխուի։ Կը վստահեցնեմ թէ ան պարտաւոր պիտի ըլլայ պատասխանելու։Սակայն ձեր հարցաքննիչ ոստիկանը բառ մը իսկ դուրս չեն կրնար հանել իր բերնէն։ Հիմա գանք բուն խնդրին։ Ինչպէս ըսի ձեզի, այդ մարդը Հօրլօքը չէ, որովհետեւ իսկական Հօրլօքը շատ պարզ մարդ մըն էր եւ Ամերիկա չէր գացած։ Իսկ մեր մարդուկը, որ ներկայիս կ'աշխատի նախարարութեան մէջ, լաւ կը ճանչնայ Նոր աշխարհը։

(Շար.)

վերջ, ընդունած է որ կարելի է բանալ համալսարան: Առաջարկած է նախ հիմնել գիտական եւ հետազօտական կայան մը որ յառաջիկային համալսարանի պիտի վերածուի: Իբրեւ վայր առաջարկուած են Վանայ լճին արեւմտեան շրջանն ու Էլազիգի (Խարբերդ) շրջանը: Առաջինը՝ իբրեւ մարդկային գիտութեանց կեդրոն, երկրորդը՝ բէֆ-ճիֆ գիտութեանց համար: Նախապէս Արեւելեան Նահանգներու վերականգնումին պիտի ձեռնարկուի, եւ արդէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐԶՐՈՒՄԻ շրջականներուն մէջ ռազմափոր — ձեր կատարուած են փետր. 20ին, ի ներկայութեան խումբ մը զօրավարներու: Թուրք թերթերը կը գրեն թէ գործողութիւնները տեղի ունեցած են ձեան հողամասերու վրայ, 20 աստիճան ցուրտին մէջ: Զինուորները սպառազինուած էին արդիական զէնքերով: Ռազմափորձերուն կը մասնակցէին մեծ թնդանօթներ, հրասայլեր եւ դաշնակ զօրամասեր: Արդիւնքը գոհացուցիչ կը համարուի:

ՀԵԼԻԿՈԼԱՆՏ ԿՂԶԻՆ, Գերմանիոյ ծովային հզօր խարիսխը որ քանդուեցաւ Անգլիացիներուն կողմէ, երէկ վերադարձուեցաւ Գերմաններուն: Կառավարութիւնը կոչ մը ուղղեց, աւերակները վերաշինելու համար: Առաջին անգամ պիտի վերադառնան 2000 բնակիչներ:

ԱԹԷՆՔԻ զինուորական ատեանին ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց 12 ամբաստանեալներու համար, ցկեանս բանտարկութիւն՝ ուրիշ 11 կալանաւորներու եւ արձակում՝ վեց հոգիի: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ լրտեսական ցանց մը կազմած էին, իբրեւ անդամները՝ համայնավարական գաղտնի կազմակերպութեան մը որ Յունաստանի զինուորական գաղտնիքները կը հաղորդէր արտասահմանեան երկիրներու: Ուրիշ 12 ամբաստանեալներ ալ պիտի դատուին ի բացակայութեան: Անոնց մէջ է կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Զախարիատիս: Դատավարութեան պահուն նախագահը՝ գնդ. Սիմոս, կարդաց Ֆրանսական Ժողովրդական Օգնութեան մէկ հեռագիրը, որ կը պահանջէր ազատ արձակել յոյն հայրենասէրները եւ վերջ տալ ֆաշական ճնշումներուն:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ նոր ցոյցեր տեղի ունեցան ուրբաթ օր: Երեք թափօրներ ճամբայ ելան քաղաքին զանազան վայրերէն: Խումբ մը պայթեցուց մարդաբնակ հրապարակին շրջականները, խորտակելով շէնքերուն ապակիները: Ամբոխը կռուեցաւ ոստիկանական խմբակ մը: Քսան հոգի ձերբակալուեցան: Իրիկուան ժամը 8ին 3 ռումբեր պայթեցան քաղաքին կեդրոնը, վնասելով քաղաքին նամակատան:

ՔՈՐԷԱՅԻ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻՆ Ազգաժողովի ներկայացուցիչը, ծովակալ Ճօյ, յայտարարեց թէ համայնավարները մեծ ամրութիւններ շինած են ութ ամսուան բանակցութեանց ընթացքին եւ թէ Դաշնակիցները կորսնցուցած՝ են իրենց զինուորական առաւելութիւնները: «Միայն զինուորական ճնշումը կրնայ փութացնել զինադադարը եւ Դաշնակիցները ծանր կորուստներ պիտի կրեն, վերահաստատելու համար իրենց գերակշիռ դիրքը»:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ հարցին կարգադրութեան համար, Թիթօ առաջարկեց իտալական կառավարութեան, որ ազատ հողամասը կառավարուի փոխն ի փոխ: Երեք տարի Իտալիոյ, երեք տարի ալ Եուկոսլաւիոյ կողմէ, փոխ — կառավարիչներ պիտի նշանակուին: — Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները որոշեցին 45 միլիոն տոլար եւս տրամադրել Եուկոսլաւիոյ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՊՈՐՏՕ ճեպընթացը, որ ժամական 90 քիլոմեթր արագութեամբ կը սուրար, Մուասաքի ճամբուն վրայ բախեցաւ բեռնակառքի մը: Ճեպընթացը 700 մեթր անդին միայն կրցաւ կանգ առնել, բայց Աժէնէն եկող բեռնատար շոգեկառքի մը զարնուեցաւ: Երկու հոգի մեռան, իսկ ճամբորդ մըն ալ թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Արեւմտեան Եւրոպան «հսկայական քայլեր» առաւ Լիզպոնայի ժողովին մէջ, դառնալու համար մարտկոց մը՝ համաշխարհային խաղաղութեան: «Բայց վտանգաւոր օրերը չեն անցած տակաւին: Մինչեւ տարուան վերջը նախատեսուած ուժերը բաւական չեն ապահովելու համար խաղաղութեան պահպանումը»:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ եղեռնադատ ատեանը մարտ 5ին յետաձգած է Գեղամ Մկրտիչեանի դատը: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մեղադրեալը սուտ լուրեր հաղորդած է Ռէօյթըրի գործակալութեան: Զ.

ՀԱՅ ՏՂԵԿ ՄԸ, վեց տարեկան, մօրմէ որբ, Մարաշցի Յակոբճանի որդին, Իսիի մէջ երբ ջուրին եզերքը ընկերոջ մը հետ ծառէն կախուած չուանի մը վրայ կ'օրօրուէր, չուանը կը փրթի, եւ տղեկը ջուրը իյնալով կը խեղդուի:

21րդ տարեկան ցերեկոյթ

կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արիներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ: 2 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle de la Chimie, 28bis, Rue St. Dominique (métro Invalides): Սկաուտական ներկայացումներ, հայկական պարեր եւ երգեր սկաուտներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

Գիտի ցուցադրուին տեսարաններ Աւստրիոյ ճամբարէն, որուն մասնակցեցան Հայ Արիները անցեալ ամառ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ: Արիները եւ Արենոյշները պիտի ներկայացնեն մեծ պատրաստութեամբ, Շէյքսփիրի ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ (հայերէն):

Մուտք 300 եւ 200 ֆրանք:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գուլ. Օտեանի Վռամեան Ենթկ. եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի

2 ՄԱՐՏ ԿԻՐԱԿԻ կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, Գար Էնթէրնասիոնալի հանրածանօթ սրահին մէջ, 230 Chemin de la Madrague:

Ղեկավարութեամբ ընկեր Ն. Սարգիսեանի Կարտանի Նոր Սերունդը մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացնէ

ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ

Օ Հ Ա Ն Տ Ո Ւ Ր Ե Ա Ն Ի

Նուագահանդէսը

Մայիս 25ին 952

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը՝ Գ. Սահակ Մոմճեանի մահուան առթիւ (Գէյլուք) ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ներսէս եւ Լուսին Մոմճեաններու:

X Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը՝ Տիկին Ընծայ Մամասեանի կսկծալի մահուան առթիւ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր մօրը, ամուսնոյն, զաւակներուն, ազգականներուն եւ ընկերուհի Բերուզ Այվազեանի:

Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ք Ո Ր . . .

Միշտ լաւագոյն ճաշը

Լիլային

կրնաք ընել, համով – հոտով ու մանաւանդ... հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

Ամէն Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի ՍՈՆԻԱ ԳԱՐԱԳԱՇԻՆ երգերը ու արեւելեան նուագը պիտի գտնէք այնտեղ:

Ելէք métro Trinité կամ Notre Dame de Lorette եւ

24, RUE ST. LAZARE

Ձեզի կը դիմաւորէ

ԼԻԼԱՆ (AUX LILAS)

Կարեւոր ծանուցում

Կերպասի ու կօշիկի, կարի մեքենաներու, «մօթէօններու, ինչպէս նաեւ ամէն կարգի մեքենաներու նորոգութեան մասնագէտ Կ. ՏԱՊԱՂԵԱՆ Փարիզէն Մարսէյլ փոխադրուելով՝ իր աշխատանոցը հաստատած է 23, Rue Berlioz: Իրեն դիմողները կատարեալ գոհացում կը գտնեն թէ՛ անթերի աշխատանքի եւ թէ՛ մատչելի պայմաններու տեսակէտով: Հեռախօս՝ Լիւէ 71-30:

ԲԱՄՊԱԿԷ եւ INDEMAILLABLEէ

Ապրանքներու մեծաքանակ վաճառում

ՈՒՂՂԱԿԻ ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՋ ԿՈՂՄԷ

Marchéի վաճառորդներուն

դիմել՝ Պ Ջ Տ Ի Կ Ե Ա Ն

MAISON VARAMTEX

5, Rue d'Alsace — Paris 10.

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)

(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72-60

Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord

Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11·30 եւ 14էն 17,

Շաբաթ 9էն 11·30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)

Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ոեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Մարտ 7ին, Ուրբաթ ժամը 21ին Le Cadetի վերնայարկը: Օրակարգ. — Զեկուցում վարչութեան եւ հաշուետուութիւն. — Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին պարանցիկ ցերեկոյթը՝ այս կիրակի, ժամը 4էն 10, Studio Colibri, 19 rue Caumartin: Կը հրաւիրուի երիտասարդութիւնը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Մարտ 22ին, շաբաթ երեկոյ «ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ» Լիոնի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Լիոնի Ֆր. Կապոյտ Խաչի տարեկան պարահանդէսը 15 մարտ Berriet-Millierի (Place Bellcour) շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շուտով կը վերջանայ (Ապրիլ 8) «Յառաջ»ի եօթներորդ՝ տարին (նոր շրջան): Տնտեսական յարաճուն տագնապի այս օրերուն անհրաժեշտ է փակել բոլոր առկախ հաշիւները:

Շատերուն ղրկած ենք Mandat-Chèqueի քարտեր, ներկայացնելով իրենց հաշիւները եւ հետզհետէ պիտի ղրկուին մնացեալներուն ալ:

Կը խնդրենք մասնաւորաբար Մարսէյլի մեր բաժանորդներէն — որոնց այլուրենական կարգով կը ղրկուին այդ քարտերը — դիւրացնել մեր գործը, փութացնելով վճարումները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Սէն Ժէռոմէն (Մարսէյլ) Տէր Մինասեան, Ժամկոչեան, Կիրակոսեան, Տուրգութեան, Յարութիւնեան, Մանկիեան եւ Գափլանեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք՝ անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նուէրներով մասնակցեցան իրենց սիրեցեալ մօր, զոքանչ—մօր եւ քրոջ

Այրի Տիկին ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր, 27 Փետրուար:

ՈՒՐԱԽ ԼՈՒՐ ՄԸ

Հանոյքն ունինք մեր հայրենակիցներուն հաղորդելու որ

ՐԱՔԸ ՏԻՒԶԻՆ 45օՒՆ,

զտած բացառիկ ընդունելութենէն քաջալերուած ՏԱԼԱՔԻՒՖԼԵԱՆ տունը նոր մասնաճիւղ մը բացած է

ՓԱՐԻԶ HALLE AUX VINSԻ ՄԷՋ

Տալաքիւֆլեան Որդիի տնօրէնութեամբ:

Փարիզի եւ արուարձաններու լաւագոյն նպարավաճառատուներու մօտ միշտ պիտի գտնէք Կեդրոնատեղի 8 Puvis de Chavannes, MARSEILLE ՌԱՔԸ ՏԻՒԶԸ 45.

ԱՊՐԻԼ 19 — ԱՊՐԻԼ 28 1952

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՇԱՏ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԻՄԱԿՈՒԸՆԷ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ ՎԱՐՁԵՑԷՔ

Բոլոր տեղեկութիւններու համար դիմել

FOIRE de LYON

RUE MENESTRIER Tél. B. 55-05

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 4 Mars 1952 Երեքշաբթի 4 Մարտ

28րդ ՏԱՐԻ–28e Année N° 6703 Նոր շրջան թիւ 2114
Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ի ԲԱԽՏԻՆ 'ՁԳԵԼ

Կիրակի օր Թարգմանչական գրականութեան մասին խօսեցանք, պատահարար յիշելով զանազան հատորներ, որոնց գլուխը կը գտնուէր Վիքթոր Հիւկոյի « Թշուառները » (Թարգմանիչ՝ Գ. Զիլինկիրեան, Իզմիր)։

Մեր նպատակն էր յիշեցնել անհետացած սերունդի մը ճիգը, եւ ոչ թէ ընդհանուր տեսութիւն մը պարզել, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։

Եթէ քանի մը անուններ յիշած էինք նոր ժամանակներէն, այդ չի նշանակեր թէ կ'անտեսէինք ուրիշ բազմաթիւ թարգմանիչներ։

Թարգմանչական վաստակը ամփոփուած չէր միայն Պոլսոյ կամ Իզմիրի մէջ։

Մօտաւորապէս նոյն շրջանին, եւ մանաւանդ աւելի վերջը, Կովկասն ալ ունեցաւ փայլուն շրջան մը, նոյն գետնին վրայ։

Այնտեղ անդրանիկ սերունդ մը արդէն հայացուցած էր միջազգային գրականութեան հռչակերտներ, — Առանց Դաւաճանի, Ցո՞ Երբառ, Պոմպէյի վերջին օրերը, Դաւիթ Կոպերֆիլտ, Վերթեր, Էռնանի եւայլն։ (Փիլ. Վարդանեան, Տիգրան Յովհաննիսեան, Ստ. Լիսիցեան, Տէր Գէորգեան եւն.)։

Աւելի վերջը լոյս տեսան հատրնտիր թարգմանութիւններ ռուսական, գերմանական, սկանտինաւեան գրականութիւններէ։

Անհատներու գործը կը դիւրացնէին Թիֆլիսի եւ Բագուի Հայոց Հրատարակչական ընկերութիւնները, առանձնելով բոլոր ծախքերը։

Այսպէս էր որ ունեցանք հանրամատչելի մատենաշար մը՝ Թիֆլիսի մէջ, առաջին Մեծ պատերազմէն առաջ։

Հիմա Երեւանի Պետական Հրատարակչականը կը վարէ ինչպէս ինքնագիր, նոյնպէս թարգմանածոյ գրականութեան գործը։ (Դեռ նոր հրատարակեցին Վիքթոր Հիւկոյի Թշուառները, իբրեւ կենդանի պատկեր քաղքենի-դրամատիրական կարգերու ապականութեան...)։

Իսկ Մխիթարեան Միաբանութեան թարգմանչական աշխատա՞նքը։

Գնահատելի շարք մը կը կազմեն թարգմանուած գլուխ-գործոցները, Հոմերոսի « Ոդիսական »էն եւ « Իլիական »էն մինչեւ Տանթէի, Վիրգիլիոսի, Սենքեւիչի, Մածծինիի, Լորտ Պայրընի եւ ուրիշ միջազգային հսկաներու ստեղծագործութիւնները։

Դեռ կրնայինք յիշել ուրիշներու թարգմանած եւ իրենց հրատարակած հատորները։ Օրինակ՝ Շէյքսփիրի գլխաւոր գործերը, թարգմանութեամբ Յովհ. Խան Մասեհեանի։

Արտասահմանի զանազան հայաշատ կեդրոններուն, եւ մասնաւորապէս Հիւս. Ամերիկայի մէջ ալ կատարուած են կարգ մը կարեւոր թարգմանութիւններ, վերջին պատերազմէն առաջ։

Այս հարեւանցի տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ՝ 80—70—60 տարի առաջ մարդիկ միջանկեալ, անավարի գործ մը չէին սեպեր թարգմանչական աշխատանքը. այլ իբրեւ լրացուցիչ մասը ինքնուրոյն գրականութեան։

Անոնք լայն բացած էին պատուհանները եւ իրենց թեւերը, որպէսզի աշխարհի լոյսը առատօրէն հոսի հայրենի անդաստանին մէջ։

Թարգմանութիւնները միեւնոյն ատեն թեւ կուտային ազգային մշակոյթին, թէ՛ բովանդակութեամբ եւ թէ լեզուի մշակումով։

Այսօրուան աշխարհաբարը շատ բան կը պարտի նոր ժամանակներու թարգմանիչներուն։

Անոնք ճոխացուցին եւ թարմացուցին մեր լեզուական գանձերը թէ ամբողջական գործերու եւ թէ թերթօններու թարգմանութեամբ, ինչպէս եւ ամենօրեայ մամուլով։

Ո՞ւր էր որ այսօր ալ նոյն մտահոգութիւնը տիրէր, թարգմանչական ճակատին վրայ։

Աչք մը նետեցէք վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին կատարուած թարգմանութեանց վրայ, եւ պիտի տեսնէք որ լայն անջրպետ մը բացուած է երէկուան եւ այսօրուան միջեւ։

Ամէն պարագայի մէջ, այս ճակատն ալ բախտին ձգուած է, եթէ չհաշուենք զանազան ձեռնարկներ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԻԼԻԿԻԱ Կ'ՈՒԶԷԻՆ, ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ...

Կիրակի օր արտատպեր էի Պ. Ա. Զօպանեանի երկու նամակները, ուղղուած՝ Պ. Մ. Տամատեանի, որ այն ատեն կոչուած էր տիրական դեր մը կատարելու Կիլիկիոյ մէջ։

— « Ամիսը 200.000 ֆրանքի պէտք ունիք. ո՞ւր էք որ ղրկէինք։ Պատուիրակութեան միջոցները տժգոյն են »։ (30 հոկտ. 1919)։

— « Պատուիրակութիւնը միշտ նեղն է. ամէն աղբիւր ցամքեցաւ »։ (1920 մայիս 30)։

« Ֆինանսական » յանձնախումբ, հայրենասիրական կոչ, — բոլորը անցեր են ապարդիւն։

Այս ողբերգութիւնը տեղի կ'ունենայ ճիշդ այն պահուն երբ չողչողուն ծրագիրներ կը հետապնդէին։ Ոչ միայն Կիլիկիան հայկական ոստան մը վերածելու, այլ եւ աւելի ներսերը, մինչեւ Խարբերդ եւ Սեբաստիա տարածուելու համար։

Այս ծրագիրներէն ոչ մէկը կրցեր է խանդավառել Փարիզի եւ ուրիշ գաղութներու հարուստները։ Ազա-փաշաներուն հետ, միւս ունեւորներն ալ ամուր կղպեր էին իրենց գանձերը։

— « Նոր ճիգեր կ'ընենք մեծերներուն անտարբերութիւնը ցնցելու համար »։

Չեմ գիտեր թէ այս ցնցումը ինչպէս կատարուած է։

Սակայն, իրական ցնցումի եւ... սրտաեսութեան թանկագին ապացոյց մը կ'երեւայ նամակին հետեւեալ տողերուն մէջ.

— « ... Թուրք ազգայնականները հետզհետէ կը զօրանան. անշուշտ խենթ բաներ պիտի ընեն. յոյսս ատոր վրայ է։ Անոնք պիտի բռնադատեն Դաշնակիցները, մանաւանդ Անգլիան եւ Ֆրանսան, խելքի գալու եւ վերջ տալու այս խայտառակ կացութեան »։

... Թուրք ազգայնականներուն ընելիք խենթ բաներուն մէջ կրնայ ըլլալ նաեւ Կիլիկիոյ վերագրաւման փորձ մը »։ (Հ. Կաչճակ, 26 Յունուար, էջ 81)։

Չար լեզուներ կ'ըսեն թէ ճիշդ այդ օրերուն Թուրք ազգայնականներու « խենթ բաներէն » մէկը տեղի կ'ունենար օրը ցերեկով, նախաձեռնութեամբ Մասամ Սուպհի փաշայի։

Այս Թրքուհին յաջողած էր իր ափին մէջ առնել խումբ մը երեւելիներ, տիրական դէմքեր, երբ Ազգ. Պատուիրակութիւնը դրամ կը մուրար, « Ցանկամ տեսնել » երգելով Փարիզի պողոտաներուն վրայ...

Այո՛, ցանկամ տեսնել, բայց ոչ ցնծալ...

ՎԱՀԷ

ԳՐԻԳՈՐ Ծ. Վ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ օր, ժամը 12.15ին տեղի ունեցաւ ողբացեալ Գրիգոր Ծ. Վ. Շահլամեանի յուղարկաւորութիւնը, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Արարողութեանց կը մասնակցէին չորս քահանաներ։

Շատ քիչ էր յուղարկաւորներու թիւը, — ցանցառ մտաւորականներ եւ հանրային դէմքեր, բայց վերջին պահուն լեցուեցաւ եկեղեցին։

Դագաղի օծումէն վերջ, Ալֆորվիլի աւագերէց Գէորգ քհնյ. յարգանքի քանի մը խօսքեր ըրաւ։ Բուն մեռելական արարողութիւնները տեղի ունեցան արժանի շուքով։ Եկեղեցւոյ դիւանապետ Պ. Ս. Գարակէօզեան պարզեց ողբացեալին համեստ նկարագիրը, յառաջդիմութեան մշտական ձգտումը եւ ժողովուրդին ծառայելու պատրաստակամութիւնը։

Ընկ. Հրանտ Սամուէլ իր կարգին իր յարգանքի խօսքը բերաւ վաղեմի ընկերոջ, իբրեւ անձնուէր եկեղեցականի մը, որ եթէ ուզէր կրնար ամենաբարձր աստիճանին հասնիլ, բայց նախընտրեց իր պատեանին մէջ քաշուիլ եւ ծառայել ժողովուրդին։ Պատերազմի ամէնէն ահաւոր տարիներուն, երբ իր ամենաթանկագին գոյքերը կը կորսնցնէր ռմբակոծութեան հետեւանքով, ուրախ էր որ իր հօտը անվնաս ազատած էր։ Յիշեց ի պատիւ Թորլաքեանի տրուած հացկերոյթը, երբ ողբացեալ վարդապետը խօսք առաւ կրակոտ ճառով մը խանդավառելու համար նոր սերունդը, ինչ որ ընդհանրապէս շատ քիչ կը խօսէր։ Ընկերը աւար-

Դահլիճին կազմութիւնը կը դժուարանայ

ՓՈԼ ՌԷՆՕ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ. — ՓԼԵՒԷՆ ՄԵՐԺԵՑ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Փոլ Ռէնօ, որուն առաջարկուած էր վարչապետութիւնը, երկու օր զանազան ձեռնարկներ կատարելէ վերջ, հրաժարեցաւ, տեսնելով որ անկարելի է ազգ. միութիւն դահլիճ մը կազմել։ Իր ձախողման գլխաւոր պատճառ կը համարուի ընկերվարական կուսակցութեան ժխտական դիրքը։

Արդարեւ, կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը բացառիկ նիստ մը գումարելով, պատասխանած էր թէ չի կրնար մասնակցիլ « որ եւ է կարգադրութեան որ կը ձգտի աշխատաւորներուն վրայ ձգել ծախքերու էական բեռը »։ Այս առթիւ դիտել կուտար թէ զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը « կեղծաւորութիւնը կ'ընէ », այսօր ընդունելով մասնակցիլ խորհրդարանական կառավարութեան մը, « մինչ իր պետը հակահանրապետական դիրք բռնած է քանիցս »։

Պ. Փոլ Ռէնօ մասնաւոր յայտարարութեամբ մը պարզեց իր մերժումին պատճառները, միեւնոյն ատեն չեշտելով կացութեան ծանրութիւնը։ Իր կարծիքով, « ելմտական վերականգնումը որ եւ է մասնաւոր դժուարութիւն չի ներկայացներ, եթէ խորհրդարանական մեծամասնութիւն մը գտնուի։ Արհեստական հնարքներու շրջանը անցած է։ Անհրաժեշտ է նոր ոգի մը ստեղծել։ Նոր կառավարութեան կ'իյնայ տալ օրինակը՝ 12 անդամներէ բաղկացած նախարարական խորհուրդ մը կազմելով։ Պէտք է վերաքննել սահմանադրութիւնը։ Մեր կառավարութեանց խախուտ վիճակը ցաւ կը պատճառէ մեր բարեկամներուն եւ ծիծաղ՝ մեր թշնամիներուն։ Միայն ազգային միութեան կառավարութիւն մը կրնայ շարժման մէջ դնել ազգին բոլոր ուժերը, փրկելու համար երկիրը եւ կանխելու դրամական աղէտ մը որ ամէնէն դաժանը պիտի ըլլայ։ Իմ կարծիքով, ազգային միութիւնը գլուխ պիտի հանուի օր մը. կը յուսամ թէ կորսուած ժամանակը շատ սուղի պիտի չնստի »։

Նախկին վարչապետը ծանրանալով ելմտական տագնապին վրայ, բացատրեց թէ 600 միլիոն տոլարի բաց մը ունին տոլարի շրջանին մէջ։ « Կացութիւնը այնքան փոխուած է որ, Եւրոպայի վճարումներու միութեան մէջ պահանջատէր ըլլալէ վերջ անցեալ ապրիլին, այժմ պարտքի տէր ենք մինչեւ 450 միլիոն տոլար »։

Վերջացնելով, Պ. Փոլ Ռէնօ բացատրեց թէ բոլոր կուսակցութիւններն ալ հաւանութիւն յայտնած են ազգային միութեան գաղափարին, բացի ընկերվարականներէն, որ մերժած են մասնակցիլ իր հրաւիրած խորհրդակցութեան։

× Վարչապետութեան երկրորդ թեկնածուն, Պ. Փլեւէն, մերժեց իրեն առաջարկուած պաշտօնը, դիտել տալով թէ միայն ազգային միութեան դահլիճ մը կրնայ փրկել կացութիւնը։ Եւ թելադրեց հանրապետութեան նախագահին չափաւոր պահպանողական մը կանչել, աջակողմեան կառավարութիւն մը կազմելու համար ժողովրդականներէ (կաթոլիկ), կոլեաններէ, չափաւորներէ եւ մաս մը արմատականներէ։

Իրազեկներ չեն հաւատար այս տեսակ ձեռնարկի մը յաջողութեան։ Կան ալ որ կը կարծեն թէ ընկերվարականներուն բացասական դիրքը իշխանութեան կը մօտեցնէ զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը։

× Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Փինէի (անկախ)։

Եգիպտոսի վարչապետը հրաժարեցաւ

Շաբաթ օր, մինչ կը սպասուէր որ վերսկսին անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները, Գահիրէի բրիտանական դեսպանը հիւանդացաւ, իսկ Եգիպտոսի վարչապետը, Մահէր փաշա, հրաժարեցաւ։

Ֆարուք թագաւորը անմիջապէս վարչապետութեան կանչեց անկախ քաղաքագէտ մը, Ահմէտ Նէկիպ Հիլալի փաշա, որ 59 տարեկան է։ Նոր վարչապետը իր կառավարութիւնը կազմելէ վերջ, մէկ ամիս ընդհատեց խորհրդարանին նիստերը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

տեց իր դամբանականը, յորդորելով անթառամ պահել ողբացեալ եկեղեցականին յիշատակը։

Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Մկրտիչ Պարսամեան, մասնաւորապէս ներկայացնելով ողբացեալը իբրեւ մանկավարժ ուսուցիչ, պատրաստ օգտակար ըլլալու հայ ժողովուրդին։ Շահլամեան վրդ. կարեւոր ձեռագիրներ ունի եւ կ'ուզէր հրատարակել, դժբախտաբար կը փակէ աչքերը առանց հասնելու իր բաղձանքին։

Ողբացեալ վարդապետին մարմինը փոխադրուեցաւ Անիէնի գերեզմանատունը։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

ԵՒ... ԴԱ՛ՐՁԵԱԼ LUC—ANDRE MARCEL ՈՒՐ ԿԸ ՑԱՑՏՆՈՒԻ ՆԱԵՒ...

Բ.

Գ. Զօպանեան, Ա. Մարսէլի եւ Գալարի հանդէպ իր բռնած դիրքով, մխիթայն եւ մեծապէս կը վնասէ հայ գրականութեան բարձրագոյն շահերուն:

Ան դատապարտելի է թէ՛ իբրեւ գրագէտ եւ թէ իբրեւ մարդ: Որովհետեւ երկուքն ալ յանցաւոր են: Եւ այդ յանցանքները ծանրակշիռ են:

Դո՛ւք դատեցէք սակայն
Իրողութիւնները, ահա՛ւասիկ:

Ա. Մարսէլ երբ հրատարակեց իր թարգմանութիւնները Ֆրանսական գրական պարբերաթերթի մը մէջ, ի՞նչ պէտք է ընէր, ըստ ձեզի, Գ. Զօպանեան: Երթար շնորհակալութիւն յայտնէր թէ՛ թարգմանչին եւ թէ խմբագրին, կամ պարզ շնորհակալութեան նամակ մը. այնպէս չէ՞: Ան ո՛չ մէկը ըրաւ, ո՛չ միւսը:

Ո՞վ պէտք է ուրախանար ամէնէն աւելի այդ գրուածքներէն, Գ. Զօպանեանը, չէ՞: Ան սակայն թշնամացաւ: Տարինք ու ներկայացուցինք զինքը խմբագրին՝ իբրեւ հայ գրականութեան նահապետը: Ամբողջ տեսակցութեան ընթացքին Զօպանեանը խօսեցաւ Զօպանեանի մասին, ջղայնացած, թուելով իր բոլոր հատորները, անոնց ամէն մէկուն նախաբանը գրողը, առանց մոռնալու իր ստացած նամակները: Ո՛չ մէկ խօսք շնորհակալութեան:

Խմբագիրը զարմացած, նեղսրտած, բայց միշտ քաղաքավար, ստիպուեցաւ ընդմիջել ինքնագովը.

— Պարոն Զօպանեան, բայց պէտք չունիք դուք ձեզ ներկայացնելու, տեսած ենք ձեր բոլոր հրատարակութիւնները: Մենք կ՚ուզենք ուրիշ բան ընել...

Առանձին, թէ ի ներկայութեան Ֆրանսացի խմբագրին, Գ. Զօպանեանին ըսուեցաւ թէ այս մարդոց տարած եւ տանելիք աշխատանքը մեծապէս օգտակար եւ արժէքաւոր էր մեր ժողովուրդին համար եւ թէ ինք, ոչ միայն պէտք չէր բացասական դիրք բռնէր, այլեւ պարտաւոր էր օգնել անոնց:

Ըսինք նոյնպէս, թէ՛ բերանացի եւ թէ գրաւոր, բայց միշտ բարեկամաբար եւ յարգալից, թէ իր գործը առաջնորդ պիտի ծառայէր նոր ըլլալիքին, թէ պէտք չէ մնայինք յիսուն տարի առաջ կատարուածին վրայ: Այդ շրջանի Ֆրանսացի բանաստեղծներն անգամ չեն կարդացուիր այսօր, ո՛ւր մնաց այդ թարգմանութիւնները: Կը փոխուին ճաշակները, կը փոխուին քերթողական լեզուն ու թեքնիքը:

Կը խորհի՞ք թէ համոզուեցաւ եւ գնաց նստաւ իր տեղը, պահելով իր մեծութիւնը: Ձէք ճանչնար ուրեմն անոր անհուն սնափառութիւնը: Մենք կը ճանչնայինք շատո՛նց, բայց կը լռէինք, խնայելով իր տարիքին, ակնածելով իր վաստակին: Ցորչափ մեծ վնասներ չէր հասցներ, խնդիրը կը մնար մեր մէջ:

Ցամենայն դէպս՝ հարկ էր զգուշական միջոցներ ձեռք առնել: Անօգուտ սակայն:

Գ. Գալար, Cahiers du Sudի սեփականատէր-խմբագիրը մեզի առաջարկած էր հատոր մը նուիրել հայկ. մշակոյթին — Le génie arménien, 400-500 էջ, գեղատիպ ու նկարազարդ. Թարգմանութիւններ ու վերլուծումներ մեր հեղինակներէն, Ոսկեդարէն մինչեւ այսօր: Ուսումնասիրութիւններ նաեւ, նուիրուած հայկ. ճարտարապետութեան, մանրանկարչութեան, պատմութեան:

Հոն պիտի երեւային Ֆրանսայի ամէնէն հըմուտ մասնագէտները, համաշխարհային անուններ Սորպոնի, Քոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆէսէօրէն մինչեւ ակադեմականը: Դիմումներ կատարուեցան, խոստումներ առնուեցան: Գրական ու հրատարակչական ամէն հոգ իր վրայ կ՚առնէր Cahiers du Sudը, գլխաւոր աշխատակից ունենալով Ա. Մարսէլը:

Գ. Գալար պարզօրէն կ՚առաջարկէր այդ տըպուելիք 4000-5000 հատորէն 1000 հատին սպառումը ապահովել հայկ. շրջանակներու մէջ:

Այս նպատակով ճաշ մը տրուեցաւ Փարիզի մէջ, յանձնախումբ մըն ալ կազմուեցաւ: Հայ հարուստներ գումարներ խոստացան: Բայց գործը կէս ճամբան մնաց:

Ցանձնախումբը անհոգ գտնուեցաւ, հարուստները՝ անհասկացող ու ժլատ: Ցանցաւոր են երկուքն ալ: Բայց ինչպէս այս խնդրին հետ կապուած բոլոր պարագաներուն մէջ, հո՛ս ալ մեծագոյն յանցաւորը Գ. Զօպանեանն է դարձեալ: Իր դիրքը անհոգութիւն չէր, այլ չարակամութիւն եւ քիչ մըն ալ աւելին: Նոյնիսկ հարուստներու շրջանակին մէջ: (ԽՄԲ.— Այստեղ մեր աշխատակիցը կը յիշէ քանի մը վարկաբեկիչ պարագաներ): Եւ այս դիրքը հանդէպ մարդու մը որ 38 տարիէ ի վեր գրական թերթ կը հրատարակէ: Գիտէ՞ք ինչպէս: Քանի մը տարի կայ միայն, որ ան հանգստեան կոչուած է: Peseur-Juré է՝ արհեստով: Երեսուն տարի անդադար, իր գիշերներուն մեծ մասը եւ առաւօտները անցուցած է նաւահանգիստի քարափներուն վրայ, կամ «Հալէներու» մէջ, ապրանք կշռելով: Այդ յոգնած վիճակով եկած եւ նստած է իր թերթի խեղճուկ խմբագրատան մէջ եւ գրականութեամբ զբաղած: Գիշերը շահածը ցերեկը ծախսած է իր թերթին:

Les Cahiers du Sud այն ամսագիրն է որ Ֆրանսական գրական պարբերաթերթերուն մէջ առաջին մրցանակ շահած է, որ Ֆրանսական Արտաքին Նախարարութեան հրահանգով եւ ապսպրանքով կը ղրկուի աշխարհի հինգհարիւր համալսարաններուն, Մոսկուայէն, Հելսինքիէն մինչեւ Նիւ Եորք ու Ճափոն, Ֆրանսական միտքը, Ֆրանսական մշակոյթը ներկայացնելու համար:

Այս մատուռականը, որ կ՚ապրի միայն գրականութեան համար, կը յայտարարէր յուզուած թէ՝ իր կեանքին ամէնէն քաղցր ապրումներէն մէկն էր Նարեկացիի յայտնութիւնը: Ինք որ տեսած էր մեր ժողովուրդը թշուառ ու տառապագին «տօքէր»ներու, կամ բանջարեղէն հաւաքողներու կերպարանքին տակ, երեսուն տարի առաջ, առանց երբեք միտքէն անցընելու թէ այդ մարդիկը տէր էին այսպիսի շքեղ գրականութեան մը: Ան, դարձեալ կը յայտարարէր ի պատասխան մեր շնորհակալութեան թէ՝ ի՛նք եւ ի՛ր թերթը երախտապարտ էին, որ բախտը ունեցած էին Նարեկացիի նման քերթող մը մեծարելու:

Միեւնոյն առիթով, այս մարդը կ՚ըսէր ինծի թէ՝ պատրաստ է ստորագրելու թուղթ մը, որով կը խոստանայ հայկ. մշակոյթին նուիրուած հատորներուն ամբողջ շահը յատկացնել հայ գրականութեան սիրահար այս տաղանդաւոր բանաստեղծին, Ա. Մարսէլի գործերու տպագրութեան:

Նոյն տմարդի վերաբերումը Ա. Մարսէլի հանդէպ: Ձեմ ուզեր անդրադառնալ իր փափուքներուն: Բայց կ՚արժէ որ տեղեկանաք գլուխ-գործոց իրողութեան մը:

Ա. Մարսէլ Ժընեւ հրաւիրուած էր, հայ գրականութեան մասին դասախօսութիւն մը տալու: Գ. Զօպանեան, երեք օր առաջ նամակ կը գրէ կազմակերպիչներուն, որ երես չտան այդ տղուն, ձախողեցնեն այդ հաւաքոյթը, որովհետեւ ան անարժան է հայ գրականութեան մասին խօսելու:

Բարեբախտաբար հայ տղաք էին այդ կազմակերպիչները: Եւ կը ճանչնանք անոնց հոգին: Զզուած այս այպանելի ընթացքէն, ջանք չեն խնայեր աւելի փառաւոր կերպով մեծարելու թէ՛ Ֆրանսացի բանաստեղծը եւ թէ դասախօսութիւնը կազմակերպելու լաւագոյն պայմաններու մէջ: Ժընեւի համալսարանին մէջ կը տրուի այդ դասախօսութիւնը, նախագահութեամբ համալսարանի տնօրէնին եւ ի ներկայութեան չորս հարիւր ունկնդիրներու, մեծ մասով զուիցերիացի մտաւորականներ:

Փառատօն մը հայկ. մշակոյթին նուիրուած:

Իր փակման ճառին մէջ, նախագահը կը յայտարարէ թէ յաջորդ գրական միջազգային հանդիպումներուն պիտի հրաւիրեն Ա. Մարսէլը հայ գրականութիւնը ներկայացնելու համար հոն:

Եւ այս վրդովիչ, անբացատրելի վերաբերումը հայ գրագէտի մը կողմէ, այդ գրականութեամբ գինով, անոր սիրահարուած տղու մը հանդէպ: Խեղճ Ա. Մարսէլը չէր ուզեր հաւատալ եղածին: Համակ բարութիւն ու բանաստեղծութիւն, ան միայն ուզած էր ծառայել մեզի, համայն աշխարհին ծանօթացնել մեր փառաւոր մշակոյթը:

Եւ ասոնք, այն մարդիկն են դարձեալ, թէ՛ խմբագիր եւ թէ բանաստեղծ, որոնք լսելէ վերջ այս բոլորը, պահեցին իրենց մեծութիւնը: Առանց խնդրանքի, առանց որեւէ սպասումի, ցոյց տուին թէ իրենք գործ ունէին միայն գրականութեան հետ:

Աւելի ճոխ, աւելի հիացիկ նոր թիւ մը նուիրեցին Գ. Նարեկացիին:

Որո՞ւն շահերուն ծառայած եղաւ Գ. Զօպանեան, այս փոքրոգութեամբ: Ոչ իսկ իրեն, բնականաբար: Ուրեմն ի՞նչ պատճառով, ի՞նչ մտածումներէ ցնորած սարքեց այս խեղկատակութիւնը: Ի՞նչ ըրած էին այդ մարդիկը, իր մասին գէ՞շ խօսած, հայութեան երեսին մո՞ւր քսած:

Գ. Զօպանեան ըրաւ այս բոլորը, պարզապէս նախանձելով: Ցարժեցաւ տղու մը պէս: Վասնզի հայ գրականութիւնը Ֆրանսերէնի թարգմանելու մենաշնորհը իրենը կը նկատէ ան: Ոչ ոք իրաւունք ունի իրմէ վերջ հոն բան աւելցնելու: Իր ըսածները վերջնական են: Ամէն ինչ ի՛նք է ըրած: Նարեկացին, Քուչակը, Գ. Դուրեանը, Մ. Պէշիկթաշլեանը ի՛նք է լոյս աշխարհ բերած: Վարուժանը, Սիամանթօն, Թէքէեանը ինք է կազմած: Հայ գրականութիւնը ինք է ստեղծած, մեր ազգը ի՛նք է փրկած...:

Բնական է աշխատած ես այդ բոլորին համար, Գ. Զօպանեան, եւ շնորհակալ ենք, երախտապարտ ենք: Բայց ո՛չ քու ըսած ձեւովդ, քու կարծած ձեւովդ: Ե՛ս... Ե՛ս... Ե՛ս, առաւօտէ մինչեւ իրիկուն, փաթսունեւվեց տարի շարունակ (իր յոբելենական տամարը նկատի ունիմ այստեղ): Իբաւ է, շատ բաներ ըրած ես, գրական բոլոր սեռերը մշակած, բայց ոչ մէկ բան գեղեցկութեան հասցուցած: Շատ գործերու խառնուած ես, գովելի եռանդով մը, ազգային, քաղաքական գործերու նոյնիսկ, առանց ոչ մէկ բան հասկնալու սակայն: Շատ բան գիտեմ ըսած ես, բայց խորապէս ոչ մէկ բան գիտցած ես: Մեր գրականութիւնը օտարներուն ծանօթացնելու համար աշխատանքներդ, քու գործիդ ամէնէն օգտակար մասը պիտի մնան: Բայց միայն իբրեւ ուղենշան աշխատանք, գնահատելի նպատակ, իբրեւ տօքիւման, իբրեւ հում նիւթ: Երբեք, կամ քիչ իբրեւ արուեստի գործ: Որովհետեւ թարգմանութիւնը նորստեղծում մըն է, եւ դուն չես հասած մինչեւ հոն:

Ցաջորդ յօդուածով մը քննենք խնդիրը բուն թարգմանական գրականութեան մարզին մէջ եւ վերջացնենք:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

«Փառաճանանները միջազգային»

Անցեալ շաբթուան դատավարութեան ընթացքին, նախագահ Պեք... վարժապետի քանակ մը բերած էր, ինչ որ սքանչելի արդիւնք տուաւ:

Իրաւարան Նորտման քանիցս ստիպուեցաւ իջեցնել [illegible], նախագահին նոր իշխանութեան առջեւ: Արդարեւ, Գ. Պեք քանիցս ըստիպուեցաւ մագիստրոսի թակը ճօճել եւ իջեցնել ամպիոնին, լռութիւն պարտադրելու համար սրաձայն փաստաբանին:

Քանի մը վկաներ լսելէ վերջ, դատարանը յարմար կը նկատէ փոխել թարգմանուհին: Նորը աւելի զօրաւոր ձայն մը ունի, խնամքով կը սղագրէ դատաւորին, փաստաբաններուն ու վկաներուն հարց պատասխանները եւ սխալի մը պարագային դպրոցականի մը պէս ներողութիւն կը խնդրէ:

Ութերորդ նիստի բացումին, առաջին վկան կ՚ըլլայ Սթանիսլաս Միքոլայչիք, Լեհաստանի նախկին խորհրդարանի երեսփոխաններէն, աւելի վերջ վարչապետ Լոնտոնի աքսորական կառավարութեան:

Միքոլայչիք մերձեցում մը փորձած էր խորհ. կառավարութեան հետ: Այս նպատակով նոյնիսկ Մոսկուա գացած էր. հոն իրեն ուզածը տուած էին... թուղթի վրայ.— երկրին անկախութիւն, սահմաններու ապահովութիւն, քաղաքական հոսանքներու գոյութեան իրաւունք, խօսքի եւ մամուլի ազատութիւն: Ծանր յուսախաբութիւն: Զարհուրանքը իր գագաթնակէտին կը հասնի 1946ին, ընտրութիւններու նախօրեակին, որովհետեւ կարմիր Ռուսիան բացէ ի բաց իր պահանջները կը յայտնէր:

— Բամբասա՛նք, քարոզչութի՛ւն, կը բացագանչէ ամբաստանեալներու փաստաբանը, Նորտման, սաստիկ նեղսրտած:

— Խափանարարութիւն կը փորձէք, կը դիմադարձէ Իզար, որովհետեւ այս վկայութիւնը կը նեղէ ձեզ: Է՛հ ուրեմն, ուրիշներ ալ պիտի լսէք: Մարդուեցէք եւ զրահուեցէք, եթէ զգայուն մորթ ունիք...

— Գերմաններուն դէմ Թռուցիկ հանելու համար, կը շարունակէ Միքոլայչիք, մեքենաներ ունէինք, բայց Ռուսերը մեր ձեռքէն առին: Գրաքննութիւնը ջնջեց մեր ճառերը, ինչպէս նաեւ լեհ կաթոլիկներուն ուղղուած հովուական թուղթերը: Զինուորները ոտքի տակ առին Ս. Կոյսին պատկերը կրող նշանագրօշները: Կարճ խօսքով, ընտրութեանց նախօրեակին հարիւր հազար այրեր եւ կիներ փշաթելերով շրջապատուած ճամբարները նետուեցան: Բանտերը լեփ-լեցուն էին կալանաւորներով:

Ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբանները՝ Նորտման, Վիէննէ, Ֆուրիէ եւ Մաթարասօ կը սաստկացնեն իրենց խափանարարութիւնները: Ահագին ժխոր կը փրթի, մինչ վկան հանդարտօրէն կ՚ըսէ.

— Պարտաւոր եմ ամբողջ աշխարհին յայտնել ճշմարտութիւնը:

Փաստաբան Նորտման, որ զայրոյթ կը կեղծէ, կը պոռայ.

— Ատիկա գրգռութիւն մըն է, իրաւունք չունիք խնդրոյ առարկայ դարձնելու օտար պետութիւն մը եւ իր ղեկավարները:

Նախագահ Պեք կը զարնէ սեղանին:

— Բաւակա՛ն է, կ՚ըսէ վճռական շեշտով, այստեղ ես եմ որ կը վարեմ բանավէճը:

Եւ կարծես թոյլ տալու համար որ հակառակորդ կողմերը իրենց ուզածին պէս կռուին կամ հաշտուին, նիստը կ՚ընդհատէ:

Վերաբացումին, Սթալինի անուան յիշատակութիւնը բաւական կ՚ըլլայ որ պաշտպան քառեակը ցցուի տեղէն: Եւ սակայն, Միքոլայչիք պարզապէս խօսք ըրած էր իր տեսակցութեան՝ դիկտատորին հետ, Նախապատերազմեան լեհական հողերուն վերադարձն ապահովելու համար: Սթալին կը յանձնարարէ դիմել Լիւպլինի խոր—

Երկու դրամատիրութիւն

Ամերիկացի լրագրող մը, Գ. Ուոլըր Ֆիլիփս, վերջերս յօդուած մը հրատարակեց որ արտատպուեցաւ ուրիշ բազմաթիւ թերթերու մէջ:

Յօդուածին նպատակն է ապացուցանել թէ դրամատիրութիւն բառը երկու տարբեր նշանակութիւն ունի Ատլանտեանի երկու ափերուն վրայ, ինչպէս որ «ժողովրդապետութիւն» բառը բոլորովին տարբեր իմաստներ ունի «Երկաթէ վարագոյր»ին մէջ կամ միւս կողմը:

Գ. Ֆիլիփս կը բացատրէ թէ դրամատիրութիւնը Միացեալ Նահանգներուն մէջ կը նշանակէ բարձր արտադրողութիւն, բարձր աշխատավարձք, լաւ ապրանք եւ աժան գիներ, ինչ որ ամէնուն եւ մանաւանդ աշխատաւորին կ'ապահովէ կեանքի այնպիսի պայմաններ որոնք Եւրոպայի մէջ միայն մեծահարուստներուն վերապահուած են: Հեղինակը չի վարանիր իր մտածումը պատկերացնել հետեւեալ բաղդատութեամբ.— Ամերիկայի մէջ գործաւորը կը ճամբորդէ ինքնաշարժով, Եւրոպայի մէջ՝ հեծանիւով, եթէ ունի:

Ակնարկը ուղղուած չէ միայն Ֆրանսայի, այլ ամբողջ Եւրոպայի, մէջն ըլլալով Անգլիան, որ կը տառապի իր միջակութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք ընկերային վերիվայրումներու: Գ. Ֆիլիփս կ'ամբաստանէ Եւրոպայի գործատէրերը որոնք կամովին կը զլանեն տնտեսութիւնը եւ արտադրութիւնը, բարձր պահելու համար գիները եւ նուազեցնելու համար աշխատավարձքերը:

Ճիշդ է որ եւրոպական գիներուն բարձրացումը մտահոգութիւն կը պատճառէ ամէն տեղ:

Այդ բարձրացումը կը խախտէ դրամին ներքին արժէքը, բարձրացնելով արտադրելի նիւթերուն գինը:

Այս առթիւ արտասահմանեան հրապարակներէն հասած տեղեկութիւնները իրար կը լրացնեն:

Իբրեւ դարման այս կացութեան կ'առաջարկեն իջեցնել դրամին արտաքին արժէքը:

1936էն ի վեր Ֆրանսայի մէջ այս միջոցը ի գործ դրուած է եւ նոյնիսկ չարաչար գործածուած է աւելի քան ուրիշ ոեւէ երկրի մէջ: Արդիւնքը շատ քաջալերիչ եղած չէ: Այս դարմանը միշտ վաղանցիկ զարկ մը տուած է գործառնութեանց եւ հետեւանքը եղած է ներքին գիներուն եւ աշխատավարձքի բարձրացումը, զերոյի իջեցնելով իրականացած «շահ»ը:

Այսօր ամէն մարդ համաձայն է որ մրցումին դիմանալու համար անհրաժեշտ է իջեցնել ներքին գիները, բարձրացնել արտադրական ուժը, բարւոքել ճարտարարուեստական սարքուածքը: Կարելի չէ կիսկատար եւ մասնակի միջոցներով փրկել Եւրոպայի տնտեսական, ելմտական եւ դրամական կացութիւնը:

Ընդհակառակն, ամբողջական եւ արագ տնօրինութիւններով է որ Եւրոպան պիտի կարենայ փրկել իր դրամը, տնտեսութիւնը, շնորհիւ ելմտական աւելի արդար կազմակերպութեան մը:

Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Հըրդային պատուիրակութեան, որ գործը վրայէն կը նետէ, տիրոջ առջեւ պատասխանատու չըլլալու համար:

Նորման այնքան յառաջ կ'երթայ որ կը հարցնէ Միքոլայչիքի.

— Լեհաստանի գրաման շրջանին, ի՞նչ կ'ընէին ձեր կինն ու զաւակը:

= Տղաս Գերմանները ձերբակալեցին եւ չարչարեցին: Գաղտնի կազմակերպութեան մը օգնութեամբ, յաջողեցաւ Հունգարիա փախչիլ, յետոյ Գահիրէ եւ Լոնտոն: Գալով կնոջս, Աուշվիցի ճամբան բռնեց, յետոյ Ռավենսպրուքի, ու չկրնալով ինքզինքը բոլորովին դտնել, քանի մը ամիս առաջ մեռաւ:

Իգառ.— Գոնէ ներողութիւն խնդրեցէք, իրաւադէտ Նորման, բայց ապագային կենցաղագիտութեան դասեր առէք:

Ընդհանուր մռլտուքի մէջ, դատը կը շարունակուի: Լեհ քաղաքագէտը խօսքը կ'ուղղէ ընդդիմախօսներուն:

— Ինչ որ ալ մտածէք, ես իմ երկրիս շահերուն միայն ծառայած եմ ու գործիք չեմ դարձած ոեւէ օտար պետութեան, ինչպէս Միացեալ Նահանգներուն: Ես կը պայքարիմ Լեհաստանի անկախութեան համար: Նմանապէս, պայքար մղեցի համայնավարներուն, իրենց կարմիր դիկտատորութեան դէմ, ու կը խորհիմ թէ դերս չէ վերջացած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԹԷԼԻ պաշտօնեաները գործադուլ մը սարքած էին երէկ, երկուշաբթի, ժամը 11էն 18.30:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Գ. Նեհրու, յայտարարեց լրագրական ասուլիսի մը մէջ թէ «Մարքսի վարդապետութիւնը մաշած է այլեւս: Այսօր երբ մարքսականութեան մասին կը խօսին, յետադիմական վարդապետութեան մը մասին խօսած կ'ըլլան»:

ՏԱՍԸ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐ ձերբակալուեցան Թէհրանի մէջ, իբրեւ համայնավար, երբ խուզարկութիւն կը կատարուէր ձախակողմեան Թուտեհ կուսակցութեան մէկ խումբին մէջ: Ոստիկանները ապրճանակ մը կը փնտռէին, երբ գտան կուսակցութեան մէկ անդամագրութիւնը, օդաչուներու ցանկով:

ԾԻԾԱՂ

Ա. — Բախտագուշակը ըսած էր որ տարօրինակ բախտ մը պիտի ժպտի քեզի: Իրականացա՞ւ:

Բ. — Այո, ինքնաշարժի արկած ունեցայ. կինս մեռաւ, աղջիկս փիրաւորուեցաւ, մեքենան կտոր-կտոր եղաւ, բայց, տարօրինակ բախտ դրպանի ժամացոյցս բնաւ չէր խանգարուած...

×

ՊԱՐՈՆԸ. — Ա՛յ այս չարժամարր գործէ պիտի արձակեմ. չորրորդ անգամն է որ կեանքս կը կը վտանգէ իր անխոհեմ քշելովը:

ԿԻՆԸ. — Մեղք է. հինգերորդ առիթ մը եւս տուր իրեն...

Ձայն մը Ուրուկուէյէն

«Յառաջ»ի երիտասարդ աշխատակիցներէն Միշէլ Պետրոսեան որ վերջերս Ալֆորվիլէն Մոնթեվիտէօ գացած էր, հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ իր առաջին տպաւորութիւնները.

— «Շատ մեծ տարբերութիւն կայ այս երկրին եւ Եւրոպայի կեանքին միջեւ: Ընկերական շրջանակս վերագտած եմ: Ամէն կիրակի Հ. Յ. Դ. Վռամեան ակումբ կ'երթամ: Հոս երիտասարդները աւելի շուտ օտարացած են քան Ֆրանսայի մէջ: Հազուագիւտ են հայերէն խօսողները, նոյնիսկ մեր ընկերներու զաւակները: Ես ալ հաւանաբար նոյն դժբախտութեան ենթարկուէի, եթէ Ֆրանսայի մէջ հետեւած չըլլայի հայերէն լեզուի դասաւանդութեան:

Ամառ է եւ օդը սաստիկ տաք: Քաղաքը մեծ յառաջդիմութիւն կրած է վերջին տարիները: Հայերը մեծ մասով վաճառականութեամբ կը զբաղին: Անոնք երեք մասի բաժնուած են. — Հայախօսներ, Թրքախօսներ եւ տեղական լեզուն գործածողներ:

Կուսակցական գետնի վրայ, կան Դաշնակցականներ, Համայնավարներ եւ Հնչակեաններ: Եօթ ութ տարի առաջ Հնչակեանները օգտագործեր են տեղական ձայնասփիւռը, եւ զրպարտեր Դաշնակցութիւնը: Նոյն օրը երիտասարդներ կը ծեծեն այդ Հնչակեանները և ձայնասփիւռը այլեւս կ'արգիլուի իրենց: Ռուբէնեան մը կայ որ թրքական սկաւառակներ կուտայ ձայնասփիւռով...Օր մը համայնավար է, օր մը հնչակեան, օր մը ռամկավար եւ միշտ հակադաշնակցական:

Մենք, Դաշնակցականներս ալ ունինք շաբաթական ձայնասփիւռը երկուքուկէս ժամ մեր տրամադրութեան տակ: Հոս որեւէ օտար կուսակցութիւն իրաւունք չունի գործելու: Կան նաեւ Արմենիա Երիտ. Միութիւն մը եւ երգչախումբ մը: Շաբթուան մէջ երկու օր հայերէնի դասընթացք տեղի կ'ունենայ, մէկը աղջիկներուն, միւսը տղոց համար: 200 արձանագրուած աշակերտներէն միայն 30 հոգի դպրոց կը յաճախեն:

Դեկտեմբերի սկիզբը տօնեցինք Դաշնակցութեան 61րդ տարեդարձը: Խօսեցաւ ընկեր Դաւիթ Դաւիթխանեան: Այստեղի հանդէսները միեւնոյն խանդավառութիւնը չունին:

× Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութը լծուած է խաղաղ եւ ստեղծագործ աշխատանքի: Սան Փաւլոյի մէջ տեղի ունեցած է Ազգային Մարմնի ընտրութիւնը եւ շահած է Դաշնակցութեան ցանկը: Մէկ տարի առաջ Մոնթեվիտէոյի մէջ Դաշնակցութեան տեղական կամրը գնեց ակումբ մը որ օժտուած է ընդարձակ հողամասով մը: Ակումբը կոչուած է «Վռամեան»: Այժմ ակումբին կից կը կառուցուի նաեւ ընդարձակ սրահ մը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — ԹԻՒ 13

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Ասկէ զատ կան նաեւ երկու տարբեր ձեռագրերը, հետեւաբար երկու Հօրլօքներ կան խնդրոյ առարկայ:

— Այո, սակայն...

— Վայրկեան մը. իսկական Հօրլօքը կ'որոշէ գործէ քաշուիլ: Ճիշդ այդ միջոցին գերման լրտես մը կը փափաքի ծպտուիլ եւ մտնել պարկեշտ մարդու մը մորթին մէջ: Ահաւասիկ անձման առիթ մը իրեն համար: Իր դէմը կ'ելլէ մարդ մը, որ ազգական մը իսկ չունի, կորսնցուցած է իր կինը: Աւելի նպաստակայարմար մէկը կարելի չէ գտնել: Ուրեմն Հօրլօք կ'աներեւութանայ եւ երկրորդ Հօրլօքը կը մտնէ անոր մորթին մէջ:

— Ձեր կարծածին չափ դիւրին գործ մը չէ ատիկա Գ. Փօնթիւի, ըսաւ Մարշըլ:

— Եթէ դուք ուրիշ բացատրութիւն մը կրնաք գտնել, լաւ:

— Ոչ, սակայն ես ալ, ուրիշ բան մը խորհեցայ: Անշուշտ իսկական Հօրլօքը բարեկամներ եւ յաճախորդներ ունէր: Դժուար պիտի չըլլայ անոնցմէ մէկ քանին գտնել եւ անոնց ցոյց տալ երկրորդ Հօրլօքը:

— Լաւ խորհեցաք Մարշըլ, գոչեց Փօնթիւի խանդավառ. անմիջապէս որ յաջողիք գտնել նախկին յաճախորդները, իսկոյն ինծի տեղեկացուցէք. ես պիտի վարեմ այս գործը. մի մոռնաք որ Հօրլօքը իմ մարդս է:

Յաջորդ օրն իսկ Մարշըլ յաջողած էր գտնել յաճախորդներէն մին՝ որ տարիներով ծխախոտ գնած էր Հօրլօքի խանութէն. հետքը գտած էր նաեւ աղջկան մը որ ատենօք իբր սպասուհի ծառայած էր Հօրլօքի բնակարանը: Փօնթիւի կարգադրութեանհամաձայն անոնք դիրք գրաւեցին նախարարութեան դրան դիմաց: Կէսօրին բոլոր պաշտօնեաները դուրս ելան, սակայն երկու վկաները չկրցան ճանչնալ Հօրլօքը: Ուրեմն ջախջախիչ փաստ մը ունէր հիմա Փօնթիւի: Այդ մարդը Հօրլօքը չէր:

— Թէեւ ես ամէն օր առիթը ունիմ հետեւելու Հօրլօքի շարժումներուն, սակայն կ'ուզեմ որ գիտնանք նաեւ թէ ովքեր կ'այցելեն իր տունը գիշերները: Պէտք է մէկը տեղաւորենք անոր տան մօտերը, որպէսզի կարենանք հետեւիլ իր բոլոր շարժումներուն:

— Այս գործին մէջ ալ կրնանք Ճօրճէն օգտուիլ, ըսի:

— Գո՞ղը: •.

— Այսինքն նախկին գողը, ճշդեցի: Կրնայ Հօրլօքի տան մօտ սենեակ մը վարձել, հետեւելու համար իր շարժումներուն:

— Լաւ, արդարեւ Ճօրճ շատ մը ոստիկաններէ աւելի ճարպիկ է:

Ճօրճ շատ ուրախացաւ երբ լսեց թէ Փօնթիւի նոր պաշտօն մը կ'առաջարկէր իրեն:

— Նոր հագուստներս կը հագնիմ եւ կ'երթամ իսկոյն տուն մը կը վարձեմ Հօրլօքի տան մօտը:

Յաջորդ օրը մեզի տեղեկացուց թէ տուն մը գտած էր գրեթէ Հօրլօքի տան դէմը:

— Հիմա կրնամ հետեւիլ Հօրլօքի բոլոր շարժումներուն, ըսաւ ուրախութեամբ:

Օրերը կ'անցնէին եւ Ճօրճ հետաքրքրական ոչինչ կը հաղորդէր. ոչ ոք կ'այցելէր Հօրլօքի: Փօնթիւի անհամբերութեան նշաններ ցոյց կուտար եւ ֆրանսերէն լեզուով անէծքներ կը կարդար: Կեղծ Հօրլօքը անշուշտ նպատակով մը մտած էր նախարարութեան գրասենեակը, բայց ե՞րբ յայտնի պիտի ըլլար թէ ինչ կ'ընէ:

— Գիտեմ թէ Հօրլօք դուք տեղը չաշխատիր հոն, կ'ըսէր Փօնթիւի, այսուհանդերձ տասը օրէ ի վեր կը հետեւիմ իր շարժումներուն, եւ ոչ մէկ կասկածելի շարժում ըրած է:

Իրիկուն մը սակայն, երբ Փօնթիւի գործէն վերադարձաւ, նկատեցի թէ արտասովոր բան մը պատահած էր: Ահաւասիկ իր պատմութիւնը.

Այդ օրը հեռաձայնը հնչած էր: Հօրլօք ձեռք առած էր ընկալուչը եւ պահ մը մտիկ ընելէ վերջ «Շատ լաւ, հիմա թուղթերը կը բերեմ» ըսած եւ մեկնած էր: Մեկնելէ առաջ սակայն իր քովի աղջկան ըսած էր թէ գրասենեակի պետերէն Սմիթսըն կանչած էր զինքը: Իրիկուան դէմ, գործէն վերջ, Փօնթիւի ընկերակցութեամբ նախարարութեան գաղտնի սպասարկութեան պետին — որ կը ճանչնար զինքը — փութաց Սմիթսընի մօտ:

— Այնպէս կը կարծեմ թէ այսօր Հօրլօքը կանչած էիք կարեւոր գործի մը համար, սկսաւ Ֆրանսացին:

(Շար.)

Հրաժարեալ վարչապետը բացատրելով իր հրաժարման պատճառները, կ'ըսէ թէ « խորհրդարանը հոսանքներ » կը շրջապատէին զինքը։ Կը կարծուի թէ դժուարութեանց հանդիպած է Վաֆտ կուսակցութեան կողմէ, որ մեծամասնութիւն կը վայելէ խորհրդարանին մէջ։ Թագաւորին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ թէ « խոչընդոտներու հանդիպեցաւ », ազգին բաղձանքները իրականացնելու, ապականութեան եւ ապրուստի սղութեան դէմ պայքարելու համար։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Վաֆտը սկսած էր վարկաբեկել կառավարութիւնը, ըսելով թէ տկարութիւն կը ցուցնէ Անգլիոյ հանդէպ։ Միեւնոյն ատեն կը ջանար ձգձգել հինգ միլիոն ոսկիի վարկին քուէարկումը (հատուցում Յունուար 26ի զոհերուն)։

Ամերիկեան աղբիւրներէ կը հաստատեն թէ Թագաւորը շատ գոհ չէր Մահէր փաշայէն եւ կը սպասէր որ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնէ խռովութեանց պատասխանատուներուն դէմ։ Հիլալի փաշայի անուանումը բարենշան կը համարուի անգլեւեգիպտական բանակցութեանց վերսկսման տեսակէտով։

Նոր վարչապետը յայտարարեց թէ « օրէնքը եւ բարեկարգութիւնը պիտի պահպանուին բոլոր միջոցներով, թէ երկիրը պիտի փրկուի ներքին ապականութիւններէ եւ չարաղէտ ազդեցութիւններէ »։ Կը կարծուի թէ նախ իր ուշադրութիւնը ներքին բարեկարգութեան վրայ պիտի կեդրոնացնէ, անգլեւեգիպտական բանակցութիւնները սկսելէ առաջ։

Իր առաջին գործերէն մէկը եղաւ փակել Ֆուատ Համալսարանը, ցնոր տնօրինութեան։ Կիրակի օր հազարաւոր ուսանողներ համախմբուած էին համալսարանին մէջ, բռնի բանալով դուռները, լսելու համար օրուան ճառախօսները։ Այս առթիւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որուն համաձայն նաւուկ գործադուլ պիտի սարքուի, մինչեւ որ պաշարման վիճակը ջնջուի։ Ուրիշ բանաձեւով մը կը դատապարտեն անգլեւեգիպտական բանակցութեանց վերսկսումը եւ կը պահանջեն խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ։

Նոր դահլիճին մէջ ներքին եւ պատերազմական նախարարութիւնները յանձնուած են Աղեքսանդրիոյ նախորդ կառավարիչին, Ահմէտ Մորթատա Մարաղի պէյի, որ 43 տարեկան է եւ «երկաթեայ մարդ մը կը համարուի»։ Նախարարը պաշտօնի ձեռնարկելէ վերջ յայտարարեց. — « Վճռած ենք երկիրը ազատել բոլոր կասկածելի տարրերէն »։ Վարչապետն ալ Թագաւորին ուղղած նամակին մէջ կը խոստանայ « կարելին ընել ըմբոստութեան աղբիւրները ցամքեցնելու համար »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ջախջախիչ յաղթանակ մը տարած են ըմբոստներուն վրայ, սպաննելով 500 եւ վիրաւորելով հազար հոգի։

ԳՈՒՔՐԷՇԻՆ Վիեննա հասած լուրերու համաձայն, միջին դասէն 10—20,000 քաղաքացիներ Սեւ ծով — Դանուբ շրջանը պիտի աքսորուին, պարտաւորիչ աշխատանքի լծուելու համար։

ԱԹԷՆՔԻ զինուորական ատեանը չորաթ օր մահուան դատապարտեց համայնավար լրտեսական ցանցին անդամներէն ութ ամբաստանեալներ։ Ուրիշ չորս հոգի դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան, ինը հոգի՝ նոյնպէս բանտարկութեան։ Անպարտ արձակուեցան եօթը ամբաստանեալներ։ Պաշտպան փաստաբանները դիտել տուին թէ Յունաստան պատերազմի մէջ չըլլալով, իրենց փոխանորդեալներուն վերագրուած արարքները լրտեսութիւն չեն կրնար համարուիլ։ Միւս կողմէ տարկեցին թէ ամբաստանեալներէն երկուքը արդէն մահուան դատապարտուած եւ բանտարկուած էին։ Թերթերը կը գրեն թէ վարչապետ Փլասթիրաս գործադրել պիտի տայ մահապատիժները, խնայելով միայն կիներուն, մանաւանդ եթէ մայրեր են։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ահաբեկիչներ Սիտի Այէտի ճամբուն վրայ երկաթուղիներու պտուտակները հանած ըլլալով, բեռնատար շոգեկառքը գլորեցաւ հեղեղատին մէջ։ Մեքենավարին գանկը ջախջախուեցաւ, իսկ վարիչին թեւն ալ կոտրեցաւ։ Ջերբակալուեցան չորս կասկածելիներ, որոնք վերջերս ճամբուած էին շոգեկառքի ընկերութենէն։ Կապէսի մօտերը ըմբոստները ճամբան քանդած են պայթուցիկներով։ Իսկ Թունուզի մէջ փորձած են հանրակառք մը այրել բոցավառ հրանիւթով։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխանուհի Տիկ. Ցըմիդ Պասթիտ անձնասպան եղաւ անցեալ օր իր բնակարանին մէջ, կազին ծորակը բանալով։ Դեռ շատ երիտասարդ, կրակոտ նկարագրի տէր, յաճախ փոթորիկ յարուցած էր խորհրդարանին մէջ։ Վարած էր կառավարական պաշտօններ, ինչպէս նաեւ Երեսփ. ժողովի քարտուղարութիւնը։ 35 տարեկան էր։

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ջախջախուեցաւ Նիսի մօտ, բլուրի մը վրայ, երբ ճամբայ կ'ելլէր դէպի Փարիզ։ 37 ուղեւորներէն միայն մէկ հոգի ողջ մնացած է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉԻ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

Պարահանդէս

Շաբաթ 15 մարտ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ ժամը 5, 31, փլաս Պէլ—Քուռ, Պէռիէ Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներու՝ Georges MAS, de la Radio de Lyon, Arlette MARKARIAN, Danielle PERRIER, Petits Rats, Sœurs SIMONIAN, Duétistes, Roberte FEIMAN, étoile des petits rats de l'Opéra։ Հունգարական պար։ Մուտքը 250 Ֆր.։

Տոմսերը կը ծախուին Կազմ. Խաչի բոլոր անդամուհիներուն քով։

Տէր եւ Տիկին Արամ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Յովհաննէսեան, Պ. Յովակ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Remy, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Վարդանեան եւ Սերոբեան ընտանիք սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ ազգականին

ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի
(Վանեցի, 98 տարեկան)

մահը որ տեղի ունեցաւ մարտ 1ին, 54, rue Gustave-Courbet (Bagneux).

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի ժամը 13.30ին, Bagneuxի Communal գերեզմանատունը։

Հաւաքուիլ իր բնակարանը։

×

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ընտ. Վարդանեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ ՅԱՌԱՋի տարածման ֆոնտին։

Հ.Բ.Ը.Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԻՏ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը Hôtel Splendideի սրահներուն մէջ, շաբաթ գիշեր 29 մարտ ժամը 9.30էն մինչեւ լոյս։ Ընտիր նուագախումբ, գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ աշակերտները ընդառաջ երթալով շատերու փափաքին, Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ — Գ. ԱԼԻՄՇԱՀ թատերասրահին մէջ, այս կիրակի 9 մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 15ին, կրկին պիտի ներկայացնեն իրենց թատերախաղերը, որոնք մեծապէս գնահատուեցան առաջին ներկայացման ատեն։

Յայտագիր. — Կեղծ ոստիկանապետը. — Անարգյրի հսկումը, Les Lutins de Carnac եւ Un client sérieux։

Հասցէ. — 26, rue Troyon, Métro : Pont de Sèvres.

ԵՐԿՈՒ ՇԱԲԱԹԷՆ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ
Կը ներկայացուի Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑի
ՊԷՊՕՆ
Շարժանկարի բոլոր երգերով եւ պարերով
« Պէպօ »ի դերը կը կատարէ Դերասան ԹՐԱԳՕՇ

Օ Հ Ա Ն Տ Ո Ւ Ր Ե Ա Ն Ի
Նուագահանդէսը
Մայիս 25ին 952

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Շատ քիչ օրինակներ մնացած են Գոլսոյ Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի գրպանի օրացոյցներէն։ Գին՝ 200 Ֆր.։ Դիմել՝ Գրատուն Յառաջ, G. T. Zérikiantz, 13, rue des Dominicains, MARSEILLE.

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
Մարտ 22ին ժամը 21ին
ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ
78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ
կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքարլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շուման, Պրամս Շօփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Մարտ 7ին, Ուրբաթ ժամը 21ին Le Cadetի վերնայարկը։ Օրակարգ. — Զեկուցում վարչութեան եւ համարատուութիւն. — Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Մարտ 22ին, շաբաթ երեկոյ «ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ» Լիոնի մէջ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ. — Այս հինգշաբթի, ժամը 6.30ին, Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆ պիտի կատարէ իր հերթական դասախօսութիւնը Սիթէ Իւնիվէրսիթէռի Հայ Ուսանողական Տան մէջ։ Նիւթ՝ Ներսէս Շնորհալի, մեծ կրօնապետ, մեծ բանաստեղծ, մեծ երաժիշտ։ Մուտքը ազատ է։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քառէի սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի Պ. Վաղարշակ Մելիքեան։ Նիւթը՝ « Բազրատունեանց թագաւորութեան պետական կառուցուածքը »։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շուտով կը վերջանայ (Ապրիլ 8) «Յառաջ»ի եօթներորդ տարին (Նոր շրջան)։ Տնտեսական յարաճուն տագնապի այս օրերուն անհրաժեշտ է փակել բոլոր առկախ հաշիւները։

Շատերուն ղրկած ենք Mandat-Chèqueի քարտեր, ներկայացնելով իրենց հաշիւները եւ հետզհետէ պիտի ղրկուին մնացեալներուն ալ։

Կը խնդրենք մասնաւորապէս Մարսէյլի մեր բաժանորդներէն — որոնց այբուբենական կարգով կը ղրկուին այդ քարտերը — դիւրացնել մեր գործը, փութացնելով վճարումները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
30 Մարտ կիրակի, ժամը 21ին, Salle Gaveau,
հովանաւորութեամբ Յանձնախումբի մը որուն պատուակալ նախագահն է ՋԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ
Կը մասնակցին Concert Pasdeloup, բաղկացած 65 հոգիէ եւ Radioի երգչախումբը։

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, **Cercle Militaire**ի մէջ։ Ժամը 4էն կէս գիշեր։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 5 Mars 1952 Չորեքշաբթի 5 Մարտ

28րդ ՏԱՐԻ — 28e Année № 6704 Նոր շրջան թիւ 2115

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Նախարարական առաջին տագնապը չէ որ կը ծագի Փարիզի մէջ: Բայց, կը թուի թէ երբեք այսքան մտահոգութեան մատնուած չէին Ֆրանսան եւ իր բարեկամները:

Կը բաւէ աչքէ անցընել ամենօրեայ թերթերը, չափելու համար տագնապին խորութիւնը:

Երկրէն դուրս ալ, մասնաւորապէս անգլեւսաքսոն մամուլը անձկութեամբ կը հետեւի տագնապին ելեւէջներուն: Մանաւանդ որ, դեռ նոր վերջացաւ Ատլանտեանի խորհրդաժողովը, ուր նոր եւ ծանրակշիռ յանձնառութիւններ ստանձնած էր Ֆրանսան:

Քառասներկու տարեկան վարչապետը, Էտկառ Ֆոռ, քառասուն օր ալ չդիմացաւ, քանի անգամ վստահութեան խնդիր յարուցանելէ վերջ:

Ինչպէս դիտել կուտայ տեղական թերթ մը, 19րդ նախարարական տագնապն է այս, Ազատագրութենէն ի վեր. իսկ երրորդը՝ վերջին եօթը ամիսներու ընթացքին:

Այս անժամուան տագնապը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ մասնաւորապէս անոր համար որ, կապ ունի ոչ միայն հանրապետական կարգուսարքին, այլ եւ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան հետ:

Քիչ անդին պիտի կարդաք ամերիկեան ազդարարութիւն մը, Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնախումբին միջոցաւ:

Նիստը դռնփակ ըլլալով, ամբողջ անցուդարձը ծանօթ չէ սովորական մահկանացուներուն:

Եւ սակայն, եղած ազդարարութիւնն ալ կը բաւէ, գաղափար մը կազմելու համար:

Մնաց որ, թերթերը շատ աւելի բաց կը խօսին, Մանշէն եւ Ատլանտեանէն անդին թէ անդին:

Օրինակ, բրիտանական շատ չափաւոր եւ ազատական թերթ մը, « Մանչեսթըր Կարտիըն », կ'ազդարարէ խմբագրականով մը.

— « Եթէ կուսակցութիւնները կ'ուզեն ապացուցանել թէ կրնան տակաւին կառավարել Ֆրանսան առանց վտանգելու անոր խորհրդարանական դրութիւնը, այլ եւս կորսնցնելիք ժամանակ չունին »:

Ամերիկեան ծաւալուն թերթ մը, « Նիւ Եորք Թայմզ »; շատ աւելի մթայլ գոյներով կը նկարագրէ Ֆրանսայի ներկայ վիճակը.

— « Ե՞րբ պիտի ուզէ արթննալ Ֆրանսան: Այս հարցումը կ'ուղղեն օտարները պատերազմէն ի վեր ... »:

Թերթը հիմնաւորելով իր տեսակէտները, դիտել կուտայ.

— « Այսօրուան Ֆրանսայի ողբերգութիւնը այն է որ իր ժողովուրդը կը շարունակէ դիմագրաւել մահացու վտանգներ; առանց ազգային միութեան, առանց հաստատուն ղեկավարութեան, առանց յստակօրէն պարզուած նպատակի »:

Պատկերը այսքան սեւ տեսնելով հանդերձ, ամերիկեան թերթը լաւատես է եզրակացութեան մէջ: Եւ կը յուսայ թէ ի վերջոյ պիտի արթննայ « Քնացող Անտառին Գեղուհին », իբրեւ աշխարհի ամէնէն բախտաւոր ազգերէն մին:

Տեղական թերթերու հակամարտ պայքարին եւ խորհրդարանի պարբերական ժխորին մէջ, անընդհատ կը հնչէ միւս կոչնակը, — Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ձայնը:

Իրենց պաշտօնաթերթը, « Իւմանիթէ », Կեդր. Կոմիտէին մէկ զեկոյցը հրատարակած էր երէկ:

Սովորական յանկերգներէն եւ լուտանքներէն վերջ, Կոմիտէն շեշտելով « Հանրապետութեան, հայրենիքին եւ խաղաղութեան սպառնացող վտանգները, կ'ըսէ թէ տագնապը կրնայ լուծուիլ հետեւեալ պայմաններով. —

Վերիվայր հրջել քաղաքականութիւնը, ջնջելով Մարշըլի ծրագիրը, Ատլանտեանի դաշինքը, Շումանի ծրագիրը, եւրոպական բանակը եւ յարակից պայմանագիրները, « որոնք աւելի քան 1400 միլիառի զինուորական ծախք մը կը պարտադրեն երկրին »:

Ֆրանսայի բոլոր անկեղծ բարեկամները սրտանց կը մաղթեն որ անյապաղ ելք մը գտնուի այս նոր տագնապին, երբ դեռ ուշ չէ: Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

« ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ »Ի ՄԸ ԽՐԱՏԸ

— Տղա՛ս, քեզի հազար անգամ ըսած եմ որ քիչ մը դիւանագէտ ըլլաս... եւ շողոքորթել սորվիս...

— Ի՞նչ ընելու եմ՝ դիւանագէտ ու շողոքորթ ըլլալու համար:

— Մտիկ ըրէ՛... նախ եւ առաջ ամէն ճշմարտութիւն մի՛ ըսեր...

— Սա ընդհանուր խօսքերը մէկ կողմ, շօշափելի բաներու մասին խօսէ՛:

— Ատենը մէյ մը կը գանգատիս թէ այս կամ այն դրոց-բրոցը մեր լեզուին օրէնքները չի յարգեր եւ սխալ-մխալ բաներ կը գրէ... Դուն հայերէնի դասատո՞ւ ես...

— Յետո՞յ: Շարունակէ:

— Մեր հանդէսները ո՛չ շքեղ են եղեր, ո՛չ ալ աննախընթաց... Քեզի ո՞վ իրաւունք տուաւ որ մեզ քննադատես...

— Ոչ ոք...

— Թուրքերէն երգեր կ'երգենք եղեր... Շա՛տ ալ աղէկ կ'ընենք... Դուն ո՞վ կ'ըլլաս որ մեր ներքին գործերուն կը խառնուիս...

— Իրաւունք ունիս...

— Հայ ժողովուրդը շատ ճառ կը խօսի եղեր... Թող խօսի... հայա՛, քեզի պէս բերանը կղպէ նստի՞, օրերով, շաբաթներով...

— Շատ ճիշդ...

— Պատառաքաղը աջ ձեռքով, ու դանակը ձախ ձեռքով կը բռնենք եղեր կամ մատին ծայրով միսին կտորը պատառաքաղին վրայ կը տեղաւորենք եղեր... մենք ատանկ սորված ենք, ատանկ ալ կը շարունակենք...

— Շատ լաւ կ'ընէք...

— Հայերէնի մէջ օտար բառեր կը գործածենք եղեր... Մե՛նք, Ամերիկահայերս, այդպէս յարմար դատած ենք, դուն մի՛ խառնուիր...

— Կը ներէ՛ք...

— Չերկնցնեմ, ըսելիքս շատ պարզ է՝ եթէ պուտ մը խելք ունիս... Աշխատէ՛ որ քիչ մը շողոքորթել սորվիս... Քիչ մը ճկուն եղիր... Այդքան ճշմարտախօս ըլլալու պէտք չունիս... Չհաւնած բաներուդ համար ալ « լա՛ւ են, շա՜տ լաւ են » ըսէ... Ասոր-անոր երեսին խնդա՛... Ասոր-անոր բոլորտիքը դարձիր... Եթէ այսպէս շարունակես, թշնամիներդ կը շատնան ու ա՛լ քեզ չեն սիրեր...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Զօր. Այզընհաուըր Անգարայի մէջ

Արեւմտեան ճակատի գերագոյն հրամանատարին Անգարա եւ Աթէնք այցելութեան առթիւ, կը հաւատան թէ պիտի քննուին Պալքաններու ռազմագիտական կացութեան ներկայ եւ ապագայ տուեալները, ինչպէս նաեւ ամերիկեան օգնութեան խնդիրը:

Ամերիկեան տեղեկագրի մը համաձայն, Թուրքիա այժմ իր ազգային եկամուտէն միայն 5—10% կը յատկացնէ պաշտպանութեան, այսինքն շատ աւելի նուազ քան Ատլանտեանի միւս դաշնակիցները: Եւ սակայն Անգարայի կառավարութեան համար դժուար է աւելցնել ծախքերը, որոնք ընդհ. ելմտացոյցին 40%ը կը ներկայացնեն արդէն:

Հետեւաբար, ստոյգ է թէ Թուրքիոյ վարիչները նոր օգնութիւն մը պիտի խնդրեն Մ. Նահանգներէն, թէ դրամով եւ թէ սպառազինութեամբ:

× Անգարայէն կը հեռագրեն թէ զօր. Այզընհաուըր օդանաւէն իջաւ ամայի լեռնադաշտի մը մէջ: Դիմաւորելու գացած բազմութիւնը ցուրտէն կը դողար, վասն զի Անգարայի ամէնէն ցուրտ օրերէն մէկն էր երկուշաբթին: Զօրավարը գովեց թրքական բանակին յառաջդիմութիւնները եւ շնորհաւորեց Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Ատլանտեան դաշինքին մէջ: Կիսաւարտ օդակայանին շրջակայ բլուրները ծածկուած էին ձիւնով: Այն քանի մը հարիւր երեւելիները որ դիմաւորելու գացած էին իրենց կառքերուն մէջ մնացին մինչեւ որ երեւցաւ զօրավարին օդանաւը: Նուագախումբը ազգ. քայլերգը հնչեցուց: Յետոյ զօրավարը քանի մը խօսքեր ուղղեց լրաբերներուն, գովելով Թուրքիան « որ երեսուն տարիէ ի վեր արդիական յառաջդիմական պետութիւն մը կը կառուցանէ »: Այս առթիւ յիշեց Թուրք զօրագունդին ցոյց տուած քաջութիւնը Քորէայի կռիւներուն մէջ:

Ամերիկան ալ մտահոգ Ֆրանսական տագնապին առթիւ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵ՞Ն

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի ներքին անցուդարձին: Արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն առջի օր գաղտնի խորհրդակցութիւն մը կատարեց Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնախումբին հետ: Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ այդ ժողովին մէջ որոշուած է ի հարկին դադրեցնել դրամական օգնութիւնը, եթէ Ֆրանսայի դահլիճի տագնապը չլուծուի:

Յանձնախումբին նախագահը, ծերակուտական Քոնըլի յայտարարած է. — « Եթէ Ֆրանսա իր կարելին չփորձէ իր իսկ պաշտպանութեան համար, չի կրնար կարեւոր օգնութիւն մը ստանալ Մ. Նահանգներէն: Ֆրանսա պէտք է կատարէ իր պարտականութիւնը, կարգի դնելով իր տունը »:

Նոյն աղբիւրին համաձայն ծերակուտականը այս յայտարարութիւնը ըրած է լրագրողի մը, երբ յանձնախումբը արդէն լսած էր արտաքին նախարարը, դռնփակ նիստին մէջ: Պ. Էչիսըն մասնաւորապէս ազդուած է Ֆրանսայի նախարարական տագնապէն, վասն զի ճիշդ այս միջոցին խորհրդարանին առջեւ կը պաշտպանէ արտասահմանի օգնելու ծրագիրը (7 միլիառ 900 միլիոն տոլար): Յանձնախումբին անդամներէն մէկն ալ ըսած է թէ արդար չէ պահանջել ամերիկացի հարկատուներէն որ առիւծի բաժինը ստանձնեն միջազգային պաշտպանութեան ծախքերուն մէջ:

× Ինչպէս գրած էինք երէկ, նոր դահլիճին կազմութիւնը առաջարկուած է երրորդ թեկնածուի մը, Պ. Փինէ, գործարանատէր եւ Սէն Շամոնի քաղաքապետը 1929էն ի վեր: Ծնած է 1891-ին: Հանրօգուտ շինութեանց եւ փոխադրութեանց նախարար եղած է 1950էն ի վեր: (Համայնավար օրկանը « Փէթէնի խորհրդական » կը կոչէ նոր թեկնածուն):

Ինչպէս կ'երեւայ, Պ. Փինէ պիտի փորձէ մասնագէտներու դահլիճ մը կազմել, ամէն բանէ առաջ Ֆրանքը փրկելու համար: Ինքն ալ յայտարարեց, հանրապետութեան նախագահին առաջարկը ընդունելէ վերջ.

— « Ես կ'ուզեմ մէկդի դնել քաղաքական խնդիրները, զբաղելու համար միայն մասնագիտական հարցերով: Եթէ վերջնապէս ընդունիմ վարչապետութեան պաշտօնը, կոչ պիտի ուղղեմ այն մարդոց որ կրնան գործակցիլ ինծի հետ, առանց նկատի առնելու անոնց քաղաքական կապերը: Իմ նպատակս պիտի ըլլայ պաշտպանել Ֆրանքը, պայքարիլ թղթադրամի յաւելման եւ գիներու բարձրացման դէմ »:

Իր բարեկամներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ, Պ. Փինէ պիտի պատրաստէր նախագիծ մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

Կասեցնել գիներու եւ աշխատավարձքի յաւելումը. — Վերակազմել ազգայնացուած հաստատութիւնները. — Աւելցնել տուրքերը, ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար. — Աւելցնել աշխատանքի ժամերը, — Պակսեցնել կամ ջնջել ընկերային ապահովութեան ըլլալիք վճարումները յաւելուածական ժամերու համար:

Այս նախագիծը երէկ պիտի ներկայացուէր Ազգ. Ժողովի զանազան խմբակցութեանց: Տարակոյս չկայ թէ ընկերվարականները եւ թերեւս ուրիշներ ալ պիտի մերժեն:

Եթէ այս երրորդ թեկնածուն ալ ձախողի, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ վարչապետութիւնը պիտի առաջարկուի ծերունի Պ. Քէօյի, հակառակ իր վատառողջ վիճակին: Ընկերվարականները աւելի համակիր են իրեն, բայց զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը կրնայ դժուարութիւններ յարուցանել:

Կ'ըսուի թէ հանրապետութեան նախագահը ի հարկին կոչ մը պիտի ուղղէ ամբողջ երկրին, թէ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ զօր. տը Կոլի հետ եւն.:

Այս լուրերն ալ կը հաստատեն կացութեան ծանրութիւնը, որ մեծապէս ազդած է նաեւ սակարանին վրայ: Երկուշաբթի օր ամերիկեան տոլարը 486 Ֆր.ի բարձրացաւ ազատ շուկային մէջ, ինչ որ ամենաբարձր գինն է երեք տարիէ ի վեր: Սթերլինը կ'արժէր 1095, զուից. Ֆրանքը 111: Նափոլէոնը բարձրացաւ 4960ի, զուից. ոսկին 4700ի, սթերլինը 5830ի, ձոյլ ոսկին 633,000 Ֆր.ի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ծաղկախտի քանի մը դէպքեր ստուգուած ըլլալով, Նահանգապետը պարտաւորիչ պատուաստ հաստատեց քաղաքին եւ մերձակայ շրջաններու բոլոր քաղաքացիներուն համար: Այժմ պատուաստի վկայական կը պահանջեն բոլոր ճամբորդներէն: Մարսէյլի [illegible] թաղին մէջ ոստիկանական քննութիւն մը կատարելով, բազմաթիւ Հիւս. Ափրիկեցիներ ամենամօտ ոստիկանատունը առաջնորդուեցան եւ պատուաստուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐՔ Երկոտասանամեայ Պատրիարքութեանս»

(ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ)

- ԽՄԲ. — Այս խորագրով, նախկին Պատրիարք Օրմանեան արք., իր ընտրութեան թուականէն (6 Նոյեմբեր 1896) մինչեւ հրաժարման թուականը (16 Յուլիս 1908) տեղի ունեցած դէպքերը արձանագրելով երկու պրակի մէջ ամփոփած եւ տպել տուած էր 1910ին: Այս պրակները հրապարակ չեն ելած, այլ որոշ թիւով միայն դրկուած են մտերիմներու:

Այդ հազուագիւտ օրինակներէն մին ձեռք ձգած ըլլալով, յաջորդաբար պիտի քաղենք շահեկան մասերը: (Անփոփոխ կը պահենք իր լեզուն):

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՍ

Պատրիարք ընտրուիլս կատարուած է առանց իմ գործակցութեանս, եւ առանց իմ ակնկալութեանս:

1896 յուլիսի վերջերը Արմաշէն Պոլիս եկած էի՝ վանական եւ դպրոցական գործերու կարգադրութեան համար: Նոյն տարւոյ օգոստոսին տխրաւիթ գործողութեանց ականատես լինելէ ետքը, Արմաշ դարձայ սեպտեմբերի սկիզբը:

Ամենայն ինչ յուսահատ էր Դպրեվանքին մէջ, ամէնէն կարեւոր բաները պակաս, վանականներու օրապահիկին համար հացն ու խնձորը չափով տալու պարտաւորուեցանք:

Պոլիս դառնալն ալ արգիլուած էր, հազիւ Բարթողիմէոս տեղապահին մօտ միջնորդութեամբ եւ նորա դիմումներով արտօնուեցանք՝ ես ու Դուրեան Եղիշէ վարդապետ:

Պոլիս հասանք հոկտեմբեր 15ին եւ 18ին Դպրեվանքի չարունակութեան մասին Հռգւոցը ըսէ լսին ինձի տեղապահն ու Վարչութեան վարիչ դեր—ատենապետը:

Ես ալ 24ին գրաւոր յայտնեցի դադարումս, եւ միանգամայն տեղապահէն խնդրեցի Եգիպտոսի համար անցագիր հանել տալ, Պոլսոյ մէջ մնալու բնաւ կամք չունենալով:

Նոյն միջոցին Ցարութիւն փաշա Տատեան առաջիկայ ընտրութեանց մասին համաձայնութիւն գոյացնելու համար, իւր տան մէջ ժողովներ կը գումարէր. ո՛չ հրաւիրուեցայ եւ ո՛չ գացի, այցելութիւն իսկ չտուի: Արմաշէն հիւանդագին եկած ըլլալով, տան մէջ հանգիստ կը մնայի եւ պտոյտներ չէի ըներ:

Այդ պարագաներուն ներքեւ, եւ քանի մը օրերու համառօտ ժամանակամիջոցին մէջ, հոկտեմբեր 31ին՝ Կրօնական ժողովոյ անդամ եւ նոյեմբեր 6ին Պատրիարք ընտրուեցայ, թէպէտեւ ամէն պարագաներ պատրիարք ընտրուելուս նպաստաւոր չէին, գլխաւորաբար, տէ՛ր ծնէ, այլ յիմ կամաց Հայ Ուղղափառ Եկեղեցւոյ մէջ գլտնուիլս:

Ազգային Վարչութիւնը, որ գոյութիւն ունէր ընտրութեանս ատեն, հետեւեալ կերպով կազմուած էր.—

Կրօնական Ժողով՝ *Ցովհաննէսեան Գրիգորիս, Մանկունի Վահրամ, Մուրատեան Մելքիսեդեկ Արքեպիսկոպոսներ, Ճէվահիրճեան Գաբրիէլ, Այվազեան Ցովսէփ, Դուրեան Եղիշէ, Իւթիւճեան Գէորգ Թաթարեան Գարեգին վարդապետներ, Սէթեան Կարապետ, Շահնազարեան Ցովհաննէս, Սանտալճեան Կարապետ, Տէր-Գաբրիէլեան Խաչատուր եւ Խանճեան Գաբրիէլ՝ աւագ քահանաներ:*

Քաղաքական Ժողով՝ *Տատեան Ցարութիւն եւ Ասլանեան Ստեփան՝ փաշաներ, Նորատունկեան Գաբրիէլ, Տիլպէր Զարեհ, Խտրեան Գրիգոր, Զայեան Իլիաս, Տէր-Ներսէսեան Տիգրան, Եուսուֆեան Տիգրան, Գարակէօզեան Գրիգոր, Սեթեան Միհրան, Տէմիրճիպաշեան Սեպուհ, Ասատեան Մկրտիչ, Մանուկեան Սենեքերիմ, Գարամանեան Կարապետ էֆէնտիներ:*

Ընտրող ժողովի կազմութիւնն ալ ըստ ամենայնի օրինաւոր եւ տիրող կանոնադրութեան համաձայն էր, օրինաւորապէս ընտրուած եւ օրինաւոր պայմանաժամի մէջ գտնուող երեսփոխաններով գումարուած: Ասոնց թիւը 62ի կը յանգէր, ինծի տրուած քուէներուն թիւը 48 էր, որ է ըսել 78 առ հարիւր, յոյժ գոհացուցիչ քուէարկութիւն մը:

Ես ո՛չ ընտրուելու հետամուտ եղած էի, եւ ո՛չ ալ պարագաները ձեռնտու եւ նպաստաւոր էին ունէ հետամտութեան: Եւ իրօք ալ Տատեան փաշայի գումարած ժողովներուն մէջ՝ նախ ուրիշ եպիսկոպոսներու ընտրելիութեան վրայ խօսուեր էր, Տատեան փաշայի ընտրելին ալ ուրիշն է եղեր, եւ խօսուած ընտրելիներուն եւ խնքընծնայ ընտրելիներուն հետացուելէն ետքը՝ վերջէն վերջ իմ անունս է տրուեր:

Կառավարութեան առջեւ ոչ ծանօթ էի եւ ոչ բարեկամ, եւ ոչ ալ իբր հաճոյական անձ նկատուած էի: Մայրաքաղաքի պետական անձանց հետ բնաւ ծանօթութիւն եւ յարաբերութիւն չունէի: Արմաշի պաշտօնավարութեանս մէջ երբեք անոնց հետ շփում ունեցած չէի: Իբր նախընթաց՝ կը յիշուէր միայն 1882ի Կարնոյ դէպքը, ուր առաջին անգամ յեղափոխական կազմակերպութեան սկզբնաւորութիւնը երեւցած էր: Այն ժամանակի առաջնորդն ես էի, եւ իմ վրաս ալ պաշտօնապէս ամբաստանութիւններ եղած էին, նոյն գործին առաջնորդը կամ հովանաւորողը եղած կ՚ըսուէի: Լրտեսներ Կարնոյ առաջնորդարանը պատած կը հսկէին, ձերբակալեալներուն վրայ իմ մասիս խիստ հարցաքննութիւններ կատարուած էին, նոյն իսկ առաջնորդարանի փոքրաւորը բանտարկուած եւ խիստ հարցափորձի ենթարկուած էր՝ իմ վրայ վկայութիւն քաղելու համար, եւ վերջապէս առաջնորդութենէ հեռացուիլս Պատրիարքարանին առաջարկուած էր: Ես պարտաւորուեցայ փութով հեռանալ՝ պաշտօնական ու բռնական գործողութեանց տեղի չտալու համար:

Պատրիարքական ընտրութենէս յետոյ այդ նախընթացը անմիջապէս երեւան հանողներ չպակսեցան եւ գործը քննութեան ենթարկուեցաւ եւ ընտրութեան հաստատութիւնը յապաղեցաւ, եւ յաջողցնելու համար Տատեան փաշա՝ Նորանոր աշխատութեանց ձեռնարկելու եւ զօրաւոր միջնորդութեանց դիմելու պարտաւորուեցաւ:

Սկիզբէն ի վեր վարչական պաշտօններու սիրահար եղած չեմ, եւ պատրիարքութեան վրայ ալ համակիր աչքով նայած չեմ: Երբ 1886ին Մակար կաթողիկոս Ճեմարանի ուսուցչութիւնն առաջարկեց, այդ պաշտօնը ստանձնեցի հակառակ ոմանց խորհուրդին թէ այդու ասպարէզս կը փակուէր:

Կեանքիս հիմնական սկզբունքն է եւ հաստատուն կանոնը՝ ո՛չ մի պաշտօնի հետամուտ լինել, եւ ո՛չ մի պաշտօնէ խուսափել, այլ օրինաւորապէս յայտնուած ընտրութեան կամ անուանման համակերպիլ, եւ յանձնառարեալ գործին մէջ անվհատ եւ ցվերջ աշխատիլ:

Պոլսէն դառնալ, առաջնորդութենէ ուսուցչութեան, մայրաքաղաքէ վանք տեղափոխուած եմ առանց դիտողութեան, միշտ հարկաւորը կամաւոր ընելու զուարթութեամբ: Այդ սկզբունքին հաւատարիմ մնալով՝ պատրիարքութիւնն ալ պէտք չէր որ մերժէի, որ իմ աչքիս ուրեւէ պաշտօնէ տարբերութիւն չունէր, բայց եթէ աւելի ծանր եւ աւելի դժուար լինելուն պարագայովը, որ 1896ին ծանրագոյն եւ դժուարագոյն եւս դարձած էր:

Երբոր նոյեմբեր 7ին առտուն Ընդհ. ժողովոյ ատենապետն ու ատենադպիրը ներկայացան պաշտօնական գիրը յանձնելու, եւ յանձնառութեան յորդորներ կը խօսէին, իրենց պատասխանեցի թէ «Դատաւորութենէ հրաժարելու սովորութիւն չէ եղած որ իմ վրայ տրուած վճիռէն կարենայի հրաժարիլ»:

Այն ժամանակին կատարուած ընտրութիւնը պատիւ լինելէ հեռու, պատիժ մըն էր կատարելապէս:

ԾԱՆՕԹ.— Յաջորդով «ՀՐԱԺԱՐՈՒՄՍ». Ցետոյ «ԱՐԿԱԾԱԼԻ ՕՐԸ»:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

ԵՒ... ԴԱ՛ՐՁԵԱԼ LUC—ANDRE MARCEL ՈՒՐ ԿԸ ՑԱՑՏՆՈՒԻ ՆԱԵՒ...

Գ.

Երբ լսեցի թէ Պ. Զօպանեան յօդուածաշարք մը հրատարակած է Ա. Մարսէլի թարգմանութեանց վրայ, ուրախացայ: Ա՛հ, ըսի, վերջապէ՛ս հիմա լրջօրէն պիտի քննէ խնդիրը եւ ներկայացնէ իր դիտողութիւնները: Անհագին դժուարութիւններով գտայ այդ թիւերը: Շատ կարդացուած թերթ մը ըլլալու չէ, գոնէ Ֆրանսայի մէջ: Ան կը կոչուի «Պայքար» եւ կը հրատարակուի Ամերիկա:

Առաջին ակնարկով, ափ ի բերան մնացի խորագրին դիմաց: Ի՞նչ կը կարծէք որ ըլլայ.

«Պ. Կ. Փօլատեանի յօդուածաշարքը»: Այս ի՛նչ պատիւ...: Հապա դուք եւ ես կը կարծէինք թէ խնդիրը Ա. Մարսէլի թարգմանութեանց վրայ էր: Ինչո՞ւ այս խորագիրը: Անցնինք սակայն: Պ. Զօպանեան հոն կը մեղադրէ Օ. Պէրպէրեանը եւ զիս, որովհետեւ հաւնած ենք Ա. Մարսէլի թարգմանութեանց: Նոյնիսկ թեւ կուտայ երեւակայութեան եւ կ՚ողեկոչէ երջանկայիշատակ Ռեթէոս Պէրպէրեանը: Կ՚ըսէ.— «Դամբանէդ բարձրացուր գլուխդ եւ տե՛ս թէ ի՛նչ կ՚ընէ զաւակդ, տե՛ս ան որքա՛ն անարժան է քեզի...»: Զարթընցնար սակայն մեծ դաստիարակը, դժբախտաբար: Որովհետեւ վստահ եմ թէ ան պիտի հրճուէր ի տես իր տաղանդաւոր զաւկին արժանիքներուն:

Պ. Զօպանեան կը մեղադրէ նաեւ «Յառաջ», «Ցուսաբեր» եւ «Հայրենիք» օրաթերթերը, որոնք տպած կամ արտատպած են իմ յօդուածաշարքս, առանց իրենց հակակշռին ենթարկելու: Պ. Զօպանեան կը մոռնայ անունները ուրիշ թերթերու ալ, բայց չի՛ մոռնար իր մեղադրանքին մէջ սպրդեցնել թէ այդ երեք թերթերը նոյն կուսակցութեան կը պատկանին:

Տեղը եկաւ հիմա պոռալու.

— «Հէ՜յ, մա՛րդ, այս խնդրին մէջ ի՞նչ գործ ունի կուսակցութիւնը»: Իրաւունք ունի՞մ նաեւ, հո՛ս ալ բռնելու իր օձիքէն: Ո՞ւր է մեղքը, եւ ո՞վ է մեղանչողը: Ինքն է, մամուլի օրէնքներուն դէմ միակ մեղանչողը ինքն է, Զօպանեանը, եւ ուրիշ ոչ ոք:

Իր մէջէն անհետացե՞ր են տրամաբանութեան վերջին նշոյլները: Ցօդուած կը գրէ Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած խնդիրներու մասին: Ինք, Ա. Մարսէլը եւ ես Ֆրանսա կը բնակինք, խօսքը մեր մասին է: Ինչո՞ւ իր մեզի համար գրածները մեզմէ կ՚ուզէ ծածկել: Ինչո՞ւ իր յօդուածները Ամերիկա կը ղրկէ: Ինչո՞ւ չտպեց զանոնք «Յառաջ»ի մէջ, ինչպէս կը պահանջէին օրէնքն ու պարկեշտութիւնը, քանի որ հոն լոյս տեսած էր առաջին անգամ իմ գրածս: «Յառաջ»ը պիտի մերժէ՞ր: Ի՞նչ պատճառով, եթէ տպուելիք բաներ էին: Թող տպէր «Արեւմուտք»ի մէջ, թող տպէր իրեն աւելի մօտիկ «Այսօր»ի մէջ: Հոս սակայն ստիպուած եմ Պ. Զօպանեանին իրաւունք տալ, եթէ ո՛չ ըստ ձեւի, գոնէ ըստ խորքի:

Այդ Ֆրանսահայ թերթերէն ո՛չ մէկը պիտի ուզէր տպել իր ճոռոմաբանութիւնը: Բայց դեռ կը սպասէք որ ձեզի ըսեմ թէ ի՞նչ են Պ. Զօպանեանի դիտողութիւնները Լիւք Անտրէ Մարսէլի թարգմանութեանց մասին:

Եկայ արդէն, կա՛մ... պիտի գամ: Որովհետեւ վեց յօդուածներուն հինգուկէսը յատկացուած են Պ. Զօպանեանի ստացած նամակներուն, կամ իր մասին ըսուած գնահատանքներուն՝ 60 տարիէ ի վեր: Քիչ մը չէ փոխուած, ինչպէս կը տեսնէք: Անսրբագրելի է այս մարդը, անսրբագրելի ալ պիտի մնայ:

Եթէ իրաւամբ կը խորհիք թէ այսքանը պէտք է վերագրել անմտութեան, բնական է շատ չէք սխալիր: Բայց այս բոլորին ետին կան նաեւ յետին հաշիւներ:

Խորագիրը, Ամերիկա տպելը, նամակները, այդ բոլորը կը ձգտին նպատակի մը: Ջինք իր անունով եւ համբաւով ճանչցողներուն հաւատացնելու թէ այս նորեկները բանէ չեն հասկնար: Ոչ միայն չեն հասկնար, այլ եւ կ՚ուզեն իր ձեռքէն խլել իր իրաւունքները: «Տեսէ՛ք, տեսէք, կը չարչէ այդ նամակները անոնց դիմաց, տեսէ՜ք վկայագիրս, ամենամեծ մարդոց կողմէ տրուած...»:

Եւ ի՞նչ են իր մասին այդ գրուածները: Պարզապէս քաղաքավարական խօսքեր: Կան որ յուզիչ են, բայց կը վերաբերին մեր ժողովուրդին կրած տառապանքներուն: Մեր ջարդերը լայնօրէն օգտագործուած են ի նպաստ Զօպանեանի անունին: Այդ ազնիւ մարդիկը յայտնած են իրենց ցաւը կատարուած խժդժութեանց դէմ, յայտնած են Փարիզ բնակող հայ գրագէտի մը, որ իրենց կը ներկայացնէ այդ ժողովուրդին թէ՛ ցաւը եւ թէ գրականութիւնը:

Գէ՞շ բան է այս, պիտի հարցնէք: Ի հարկէ դէշ չէ. ընդհակառակն շատ լաւ է. ըսի արդէն, Զօպանեանի այդ ուղղութեամբ վաստկած ջանքերը մեր երախտագիտութեան արժանի են:

Ատկէ հետեւցնել թէ անոնք հաւնած են իր թարգմանութեանց, բաւական ճամբայ կայ:

Մալարմէ մը հաւնա՞ծ ըլլայ այդ ոտանաւորներուն... Allons! Allons, Պր. Զօպանեան: Թուրքիոյ խորերը չենք. քսանեւհինգ տարիէ ի վեր Ֆրանսա կ՚ապրինք: Գիտենք թէ ո՛վ էր Մալարմէն եւ ի՛նչ էր անոր գրական ճաշակը: Մենք նորերս քսանեւհինգ տարիէ ի վեր կը սնանինք այս ժողովուրդին մշակոյթով: Նամակներով չենք ճանչնար անոր գրողները, կը խօսինք անոնց հետ, բարեկամաբար: Գիտենք անոնց անկեղծ կարծիքը ձեր թարգմանութեանց մասին:

(Մնացեալը յաջորդով) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը, Պ. Վենիզելոս, Հռոմ հասնելով, ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ: Նախարարը խորհրդակցութիւններ պիտի կատարէ, ամրապնդելու համար իտալեւ-հելլենական յարաբերութիւնները: Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ պիտի փորձէ եռեակ համաձայնութիւն մը կնքել Իտալիոյ, Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, զօրացնելու համար հարաւային Եւրոպայի ապահովութիւնը: Իտալիա սկզբունքով համաձայն է այսպիսի դաշինքի մը, բայց կը սպասէ որ վերջնապէս պարզուի Եուկոսլաւիոյ դիրքը Թրիէսթէի հարցին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

Ս. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ տնօրէն Անդրանիկ Շահինեան յայտարարեց թէ, անցեալին մէջ շարժանկարի աշխատանոցները պատրաստեցին «Պէպօ», «Զանգեզուր», «Սեւանի ձկնորսներ», եւ այլ գեղարուեստական բարձր արժէքով ժապաւէններ, իսկ 1950ին պատրաստուեցաւ «Սովետական Հայաստան» գունաւոր ժապաւէնը, բեմադիր Արշաւ Յովհաննէսեանի հեղինակութեամբ։ Այս ժապաւէնը թարգմանուած է 20 լեզուներով եւ ցոյց կուտայ մեր երկրին արդիւնաբերական մեծ նուաճումները։ Յառաջիկայ տարուան համար պիտի պատրաստէ «Ս. Հայաստանի պայքարը ցորենի համար»։ Պիտի պատրաստուին նաեւ Սուրէն Սպենդիարեանի եւ Կոմիտասի կեանքն ու գործունէութիւնը ներկայացնող գեղարուեստական ժապաւէններ։

ՀԱՅ ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԱՅԻ շէնքի շինութեան հիմը դրուեցաւ վերջերս, ինչպէս եւ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի նոր շէնքին։ Հաստատութիւնը պիտի շինուի 32 հազար քառակուսի մեթր տարածութեան վրայ, պիտի ունենայ տասնեակ գիտական աշխատանոցներ, գրադարաններ, ինչպէս եւ մեծ դահլիճ 500 հոգիի համար։ Շէնքին վրայ պիտի կառուցուի 18 մեթր հայկական ճարտարապետական ոճով շինուած շքեղ աշտարակ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻ կառուցման աշխատանքները սկսած են համաձայն ճարտարապետ Տիգրանեանի նախագծին։ Կայարանը պիտի ունենայ 56 մեթր բարձրութիւն, 7 պատմական սրահներ եւ շրջապատուած պիտի ըլլայ հսկայական սիւներով եւ գեղաքանդակ կամարներով։ Պիտի բարեզարդուի նաեւ կայարանի հրապարակը, որուն համար սկսած են ծաղկազարդումները։

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ստեղծագործութեանց լիակատար ժողովածուն լոյս ընծայեց վերջերս Հայաստանի պետական հրատարակչականը։ Ժողովածուն խմբագրած է պրոֆ. Յովհաննէս Մամիկոնեան։

ՀԱՅ-ՁՈՒԿ Թրըսթը մեծ աշխատանք տարած է ձուկի արտադրութեան քանակը բարձրացնելու համար։ Երկու մեծ ձկնարուծարաններ հիմնուեցան Նոր Բայազիտ եւ Կաթնաղբիւրի մէջ, իշխան ձուկի արուեստական զարգացման համար։ Ձկնիկներու թիւը պիտի հասնի 75-80 միլիոնի։ Պիտի ընդարձակուի նաեւ Երեւանի ձուկի պահածոյի գործարանը, տարեկան արտադրութիւնը բարձրացնելով 700 հազար տուփի։ Նորոգուեցան 50է աւելի ձկնորսային մակոյկներ, ինչպէս եւ Սեւանի ձկնորսային բանուորներու համար շինուեցան երկյարկանի բնակելի շէնքեր, ակումբ, գրադարան եւ մարզական դաշտ։

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ՉԻՆԱՑԻՆԵՐ Հոնկ-Քոնկի մէջ խուժանեցին փողոցէն անցնող Եւրոպացիները։ Ոստիկանութիւնը եւ մանաւանդ անգլիացի զինուորներ ալ վնասուեցան այս օտարատեաց շարժումէն։ Կատղած ամբոխը կը մռնչէր. — Չինական հող է այստեղ»։ Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ։

ԱՆԳԱՐԱ հասաւ, Բշ. օր, զօր. Այզընհաուր։ Կ'ըսուի թէ Թուրքերը նոր վարկեր պիտի պահանջեն Մ. Նահանգներէն, վերազինման համար։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՌՈՒԲԷՆԻ ԵՒ Լ. ՇԱՆԹԻ յիշատակին յուշ-երեկոյ մը տեղի ունեցաւ Աթէնքի մէջ։ Ներկայ էին աւելի քան 400 ընկերներ եւ ընկերուհիներ Փիրէի, Աթէնքի, Գոքինոյի եւ Թամպուրիոյ շրջաններէն։ Կը նախագահէր ընկ. Մ. Ներսէսեան որ յայտարարեց.— «Սուգի մէջ է հայ ժողովուրդը եւ յատկապէս Դաշնակցական ընտանիքը, բայց մեր սուգը պիտի փոխուի ուրախութեան, երբ գիտնանք անոնց պարապ տեղը լեցնելու կերպը եւ աւելի վճռականութեամբ փարինք ազատութեան համար անոնց մղած մեծ պայքարին»։

Ընկեր Օ. Զաքարեան խօսեցաւ Շանթի գրական, ուսուցչական եւ ազգային-քաղաքական բեղուն գործունէութեան մասին։ Ներկայացուց Շանթը իր գրական լրիւ վաստակով իր ամբողջական երկերով, ցոյց տալով անոնց մէջ Շանթի դաստիարակիչ ոգին։ Անդրադարձաւ Շանթի թատերական երկերուն, որոնցմէ «Հին Աստուածներ»ը մեր տոհմիկ թատրոնին չքեղագոյն արժէքներէն մէկն է։ Շանթ իբրեւ գրագէտ մեր գրականութեան մէջ գրաւած է առաջաւոր դիրք մը։ Իբրեւ դաստիարակ-մանկավարժ՝ ան իր բացառիկ տեղը ունի. կոչումով դաստիարակ է, եւ հեղինակ դասագիրքերու, ինչպէս եւ հիմնադիր տնօրէն Պէյրութի Համազգային Փալանճեան Ճեմարանին։ Իրաւ հայրենասէր էր եւ պարտականութեան ճշմարիտ առաքեալը։

Ընկ. Յ. Նաճարեան կարդաց Լ. Շանթի գիրքէն գեղեցիկ հատուած մը, եւ իբրեւ երկրորդ բանախօս խօսեցաւ ընկ. Ռուբէնի մանկութեան, ուսանողութեան, երիտասարդութեան եւ յետերիտասարդութեան շրջաններու բազմաբեղուն գործունէութեան մասին։ Խօսեցաւ անոր յեղափոխական փոթորկալից կեանքէն։ Սասունի կռիւներէն մինչեւ Հայաստանի ստեղծման շրջանը, որու ընթացքին միշտ պետական իմաստութեամբ մօտեցաւ ներկայացուցած բոլոր կնճռոտ հարցերուն։ Քաղաքական տաղանդաւոր գրականութիւն մը մըշակեց, երեւան բերելով ինքնատիպ ոճ։ Մինչեւ 1920 մենք գրեթէ չենք ունեցած քաղաքական գրականութիւն։ Ռուբէն առաջիններէն եղաւ որ ակօսեց անմշակ գետինը, մեզի տալու համար «Հայ եւ Թուրք կնճիռ», Հ. Յ. Դ. կազմակերպութիւնը։ Իբրեւ գործիչ, իբրեւ ղեկավար երկու ծայրայեղութիւնները կամրջող մարդ մը մնաց մինչեւ վերջ։ Ան մօտէն կը ճանչնայ մեր ժողովուրդը, մեր աշխարհագրութիւնը. իւրաքանչիւր թամաչափ հողը, լեռները, կիրճերը, մեր երկրի ջրագրութիւնը, բաղկացուցիչ տարրերու կենցաղային պայմանները։ Առաջնակարգ դեր կատարեց մեր ազատագրական պատմութեան կերտումին մէջ իբր հմուտ ռազմագէտ, քաջ ղեկավար եւ իրատես մըտաւորական։ Իր առաջնակարգ գործերէն մէկը եղաւ Հայաստանը դարձնել միատարր, Անոր աճիւնը զետեղուեցաւ աւանդատուփի մը մէջ, յանձնելու համար օր մը Հայաստանի չորս հովերուն, որպէսզի հայրենիքի ծաղկաւէտ անդաստանները արգասաւորուին այդ աճիւններով։

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Վեր. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ Մուշի Հաւատորիկ գիւղէն, մեռաւ յունուար 29ին։ Այս գիւղը ունեցած է յեղափոխական անցեալ, տուած է բազմաթիւ խմբապետներ։ Յեղափոխականներուն ապաստան տուած է, ինչպէս Գէորգ Չաւուշի, Ռուբէն Տէր Մինասեանի, Սերոբի եւ ուրիշ հայորդիներու։ Վերապատուելի Յակոբ Եղիազարեանի մանկութիւնը եւ երիտասարդութիւնը անցաւ յեղափոխական ժխորին մէջ։ Ապրեցաւ շուքի մէջ, մնաց համեստ ու անտրտունջ։ Ուսուցիչ էր։ Տարօնէն մինչեւ Կիլիկիա՝ աշխատելով որբանոցներու մէջ, դառնալով դուրգուրալից հայր մը անհայր որդիներու։ Կատարեալ Հայն էր, յագեցած եւ ծանրացած հայրենասիրութեամբ, մեր քաղաքական դատին յոյսերով, ինչպէս կը գրէ «Ազատ Օր»։

ՀԱՅԿ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ մասնաւորապէս բանաստեղծութեան մասին ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ հելլէն ծանօթ մտաւորական եւ հրապարակագիր Գ. Ցամիխաս։ Գ. Ցամիխաս աւարտած է Ժընեւի համալսարանին գրականութեան ճիւղը։ Եւրոպական պատրաստութեամբ մտաւորական մըն է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ, 22 փետր. — Սիրելի ՅԱՌԱՋ, Գերմանիայէն հասած նամակով հետեւեալ տեղեկութիւնը կուտան. — Ինչպէս ծանօթ է բոլորին, տարագիրներու բեկորներ ունինք արեւմտեան Գերմանիա, մասնաւորապէս Շթութկարտի եւ Միւնիխէնի շրջանները, որոնք 1945էն ի վեր, գաղթակայաններու մէջ ծուարած, իրենց ողբալի գոյութիւնը կը քաշկռտեն զրկուած ապրուստի տարրական միջոցներէ։

Անցեալ տարի ասոնցմէ մաս մը բախտն ունեցաւ ԱՆՁԱ-ի նախաձեռնութեամբ Ամերիկա մեկնելու։ Սակայն մնացողները տակաւին որոշ թիւ մը կը կազմեն եւ ենթակայ են նորանոր բարդութիւններու։ Կարծէք իրենց տառապանքն ու թշուառութիւնը բաւական չէին եւ ահա անբարեխիղճ արարք մը կուգայ խոցոտել իրենց վիրաւոր սիրտերը։

Թուականէս երեք ամիս առաջ, Մ. Նահանգներէն Շթութկարտ կը հասնի Պ. Արամ Չէլվէեան զբաղելու համար հայ տարագիրներով։ Այս մարդը կը շրջի Շթութկարտի եւ Միւնիխէնի հայաբնակ կայանները եւ որոշ գումարներ կ'առաջարկէ, Ամերիկա ուղարկելու խոստումով։ Ոմանք իրենց իրեղէնները ծախու կը հանեն, ուրիշներ արտասահմանի ծանօթներէն դրամ բերել կուտան եւ առաջարկուած գումարը կը վճարեն հաւատալով խոստումներուն։

Այսպէս՝ բազմաթիւ տարագիրներէ աւելի քան 4000 մարքի գումար մը գանձելէ վերջ, տուտը մը կ'անհետանայ։

Կը կարծուի թէ Յունաստան գացած է։

Այս աններելի արարքը կը յանձնենք ԱՆՁԱ-ի ուշադրութեան։ Այս այն մարդն է որ 1949ին ԱՆՁԱ-ի կողմէ ուղարկուած էր Գերմանիա, զբաղելու համար տարագիրներու հարցով. սակայն զօր. Շէքերճեանի հետ անհամաձայնութեան հետեւանքով ետ կանչուած էր։

Կ. ՍԻՄԻՐՃԵԱՆ

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

— Ոչ, կը սխալիք Պ. Գրին, պատասխանեց Սմիթսըն. Թէեւ Հօրլօք եկաւ զիս տեսնել, բայց ես զինքը չէի կանչած։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, դուք չհեռաձայնեցի՞ք իրեն։

— Ոչ, ինքնաբերաբար ներս մտաւ, քանի մը անկարեւոր տեղեկութիւններ ուզեց ինձմէ, յետոյ մեկնեցաւ։

— Սակայն ես իր քովն էի երբ մէկը հեռաձայնեց եւ կանչեց զինքը։

— Ամէն պարագայի մէջ ես չէի կանչողը։

Գաղտնի սպասարկութեան պետը, որ մինչեւ այդ վայրկեանը լուռ մտիկ ըրած էր, ըսաւ Փօնթիւի.

— Պէտք է ձեզի ըսեմ թէ Սմիթսըն ներկայիս կ'աշխատի ծովային գաղտնի արշաւի մը կազմակերպութեան համար։ Այս արշաւը պիտի կատարուի դէպի Մալթա։

— Շատ կարեւոր պարագայ մըն է այդ։

— Ինծի այնպէս կը թուի թէ կը կասկածիք Հօրլօքէն, ըսաւ Սմիթսըն, սակայն ըսեմ ձեզի թէ ան որեւէ ձեւով չէր կրնար օգտուիլ սենեակս մտնելով, քանի որ սեղանիս վրայ ոչ մէկ թուղթ կը գտնուէր այդ արշաւին վերաբերեալ։

— Լաւ, լաւ, սակայն ես վստահ եմ թէ Հօրլօք այդ մանրամասնութիւնները առնելու համար մտաւ ձեր սենեակը, ըսաւ Փօնթիւի։ Չէ՞ր կրնար այս շէնքին մէջ, ուրիշէ մը տեղեկութիւն առնել։

— Մանրամասնութիւնները այսօր կէսօրէ վերջ մեքենագրուեցան, այնպէս որ ոչ ոք տեղեկութիւն ունէր այդ մասին։

— Կը հասկնամ, ուրեմն Հօրլօք չէ՞ր կրնար օրինակ մը ճարել իրեն համար։

— Ոչ, անկարելի է։ Օրինակները թուագրըուած են եւ կը տրուին միայն մեզի, փոխան ստորագրութեան։ Վայրկեան մը։

Սմիթսըն հեռաձայնը առաւ, քանի մը խօսք փոխանակեց, յետոյ Փօնթիւիի դառնալով ըսաւ.

— Վստահ ըլլալու համար, հիմա հարցուցի. բոլոր օրինակները իրենց տեղը կը գտնուին։ Կրնաք վստահ ըլլալ թէ թուղթ մը իսկ գողցուած չէ։

— Շատ լաւ, անշուշտ վստահ էի թէ կանխազգուշական բոլոր միջոցները ձեռք առած էք, սակայն...

Խօսքը ընդմիջելով, վերցուց հեռաձայնին ընկալուչը։ Քանի մը վայրկեան վերջ կը խօսէր Ճօրճի հետ։

— Մտիկ ըրէ Ճօրճ, ըսաւ։ Հօրլօք թուղթեր պիտի բերէ այսօր իր տունը։ Լաւ ուշադրութիւն ըրէ։ Եթէ տեսնես թէ ուեւէ բան մը նամակատուփը կը յանձնէ, իսկոյն հեռաձայնէ ինծի։

Սմիթսըն վիրաւորուած կ'երեւէր։ Հակառակ իր տուած բացատրութեան, ծերուկին չէր հաւատացած իր խօսքին։

— Կը խնդրեմ որ ինծի չվշտանաք Պ. Սմիթսըն, ըսաւ Փօնթիւի, ընկալուչը տեղը դնելով, պարտաւոր եմ ամէնէն անկարելին անգամ նկատի ունենալ։ Դուք ալ կրնաք ինծի օգտակար ըլլալ ուրիշ մարզերու մէջ։ Վստահ եմ թէ Հօրլօք այդ թուղթը ձեռք անցընելու համար մտաւ ձեր սենեակը։ Հիմա պէտք է որ հետեւիք իր շարժումներուն, առանց իրեն զգացնելու։

Սմիթսըն հաւանեցաւ։ Փօնթիւի հրաժեշտ առաւ եւ եկաւ տուն, ուր իրեն կը սպասէի։ Ամէն անգամ որ հեռաձայնը կը հնչէր, իսկոյն կը վազէր եւ գրեթէ կը յափշտակէր գործիքը, սակայն ի զուր։ Դարձեալ հնչեց հեռաձայնին զանգակը։ Այս անգամ Ճօրճն էր։

— Բան մը պատահեցաւ, ըսաւ։ Մտիկ ըրէք։ Հօրլօք տուն եկաւ։ Քիչ վերջ մարդ մըն ալ եկաւ։ Քանի մը վայրկեան ներսը մնալէ ետք դուրս ելաւ։ Ես ալ նետուեցայ, սկսայ հետապնդել զայն։ Արցըլուն զինուոր մըն էր. սպայ մը։ Հագած էր զինուորական վերարկու մը։ Կասկածը չհրաւիրելու համար չկրցայ շատ մօտենալ իրեն եւ լաւ տեսնել դէմքը կամ հասկնալ թէ ո՛ր զօրագունդին կը պատկանի։ Սակայն գիտեմ թէ Ֆէնչըրչ Սթրիթ կայարանը պիտի իջնէ. որովհետեւ մօտն էի երբ ան իր տոմսակը կը գնէր։ Անծանօթը նստաւ երրորդ վակոնին երկրորդ կարգի բաժինը։ Ժամը ճիշդ 10.09ին Ֆէնչըրչ Սթրիթի կայարանը պիտի հասնի։ Ես այլեւս չհետապնդեցի զայն, տուն վերադարձայ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ հոն ալ դէպքեր պատահին։

— Ապրիս Ճօրճ, լաւ կատարեցիր պաշտօնդ։

(Շար.)

Բարենորոգում Եգիպտոսի՞ մէջ

Եգիպտոսի նոր վարչապետը, Ահմէտ Նէկիպ Հիլալի փաշա, փաստաբան էր վճռական Ատեանին մէջ, նաեւ անդամ Քուէտի Ֆոնսիէ Էժիփսիէնի վարչական խորհուրդին։

Երկար ատեն – Վաֆտ » կուսակցութեան ամէնէն ականաւոր անդամներէն մէկն էր։ Կրթական Նախարար եղաւ Նահասի, փաշայի դահլիճին մէջ, 1942էն 1945 եւ նշանաւոր հանդիսացաւ հանրային կրթութեան բարենորոգման ծրագրով։

Նահաս փաշայի դահլիճին անկումէն վերջ քաշուեցաւ ամէն գործունէութենէ, իր ասպարէզին նուիրուելու համար։ Բայց եւ այնպէս մեծ ազդեցութիւն կը վայելէր կուսակցութեան մէջ։

Երբ Վաֆտը նորէն իշխանութեան գլուխ անցաւ 1950ին, Հիլալի փաշա պայմաններ դրաւ իր մասնակցութեան համար, բայց Նահաս փաշա անընդունելի գտաւ զանոնք։ Այդ միջոցին՝ կուսակցութեան իրական ղեկավարն էր Սէրաճէտտին փաշա, ընդհանուր քարտուղարը, որ հակառակ էր Հիլալի փաշայի ջատագոված չափաւոր քաղաքականութեան։ Այն ատեն այս վերջինը քննադատական դիրք մը բռնեց նոր կառավարութեան հանդէպ։ Անգամ մըն ալ մեծ խրախճանքի պատճառով, դատարանին առջեւ յայտարարելով թէ Ֆուատ Սէրաճէտտին փաշա մասնաւոր հսկողութիւն մը պիտի հաստատէ հեռաձայնի խօսակցութեանց վրայ։ Այս դէպքը պատճառ եղաւ որ 1951 Նոյ. 8ին արտաքսուի կուսակցութենէն։ Բայց եւ այնպէս այս պատիժը երբեք չպակսեցուց իր յարաճուն ժողովրդականութիւնը կուսակցութեան շարքերուն մէջ։

× Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ նոր վարչապետը, որ Ֆարուք Թագաւորին աջակցութիւնը կը վայելէ, պիտի ջանայ խիստ մաքրագործում կատարել, միեւնոյն ատեն ելք մը գտնելով անգլօ-եգիպտական վէճին։

Գահիրէի « Ախպր Լէնդա » թերթին տեղեկութեանց համաձայն, մասնաւոր յանձնախումբեր պիտի կազմուին, քննութիւններ կատարելու համար ներքին անկանոնութեանց մասին։ Պիտի ջնջուին նախկին կառավարութեանց կատարած պաշտօնի բարձրացումները, ի հարկին ետ առնելով աւելի վճարուած գումարները։ Պիտի ճշդուին հարստութեանց աղբիւրները։ Նոր օրէնք մը պիտի պատրաստուի բնտրութեանց համար, ծանր պատիժներ տնօրինելով քուէներու առեւտուրի դէմ։

Իրազեկներ կը կարծեն թէ այս առաջադրութիւնները մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպին, նոր կառավարութեան դէմ հանելով Վաֆտը եւ Իսլամ Եղբայրութիւնը։ Թերեւս նոր դէպքեր ալ պատահին։

Ի հարկին խորհրդարանն ալ պիտի լուծուի։

38 ՀՈԳԻ ԱԾԽԱՑԱԾ

Երէկ վերջին պահուն հաղորդած էինք Նիսի օդանաւային ահռելի արկածը, որուն հետեւանքով ածխացան 38 հոգի։ Ահաւասիկ աղէտին մանրամասնութիւնները.—

«Լանկըտոք» օդանաւ մը, երկուշաբթի առտու ժամը 5ին ճամբայ կ'ելլէ Նիսի ծովեզերեայ Քալիֆօրնիա օդակայանէն, բայց փոխանակ աջ դառնալու, ներհակ ուղղութիւն մը կը բռնէ եւ 400 մեթըր յառաջանալէ ետք կ'իյնայ գետին։ Ականատեսներու պատմածին համաձայն, օդանաւը դժուարութիւն կը կրէր բարձրանալու։ Առաջին առթիւ նշմարած են որ շարժանիւ մը կը ծխար, յետոյ պայթիւն մը լսած են, որուն վրայ բոցերը պատած են ամէն կողմ։ Օդանաւը վար ինկած եւ ջախջախուած է Սէնթ Օկիւսթէն թաղին մօտերը, Նիսի վերջին թեր կայարանէն 50 մեթր անդին։

Զոհերուն չորսը օդաչուներ են, 13ը անգլիացիներ։ Մեռած են դերասանուհի Լիզ Թոփար, ամերիկացի պարուհի Հարիէթ Թուլի և Միշէլ Վերլի, Կրամոն Թատրոնի տնօրէնուհին։ Միակ վերապրողը՝ Տիկին Տելփի, բոցերէն փրկուելով հիւանդանոց փոխադրուած է ծանր վիճակի մէջ։

Զոհերուն մէջ կը գտնուին նաեւ երկու Հայեր Պ. Խաչատուրեան եւ Տիկին Մսրեան (Նուարդ?) երկուքն ալ Պրիւքսելէն։ Կառավարութիւնը քննութեան ձեռնարկած է։

ՊԱՐՆՈՒՄ Եւ ԿԱԼԸՐԻ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

Պարահանդէս

Շաբաթ 15 մարտ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ ժամը 5, 31, Փլաս Պէլ—Քուռ, Պէռիէ Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներու՝ Georges MAS, de la Radio de Lyon, Arlette MARKARIAN, Danielle PERRIER, Petits Rats, Sœurs SIMONIAN, Duétistes, Roberte FEIMAN, étoile des petits rats de l'Opéra։ Հունգարական պար։ Մուտքը 250 Ֆր.։

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի բոլոր անդամուհիներուն քով։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Պուլվար—Օտտոյի մասնաճիւղին կողմէ այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ կէս գիշեր, Bar Internationalի սրահին մէջ։ Պիտի նուագէ համբաւաւոր Գօմի նուագախումբը։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Եկեղեցւոյ կեդրոնի վարժարանին նախաձեռնութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան, այս կիրակի օր ժամը 3էն մինչեւ 7, Ժան-Կուժոնի սըրահին մէջ, 8, rue Jean—Goujon, Փարիզ (8e)։

Պիտի մասնակցին յիսունէ աւելի հայ մանուկներ եւ պատանիներ։ Պիտի ունենայ նաեւ Վարդանանցի տօնի յիշատակութեան բաժին մը։

Մուտքի տոմսերու համար այժմէն դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատունը։

Հ.Բ.Ը.Մ.ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԻՏ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը Hôtel Splendideի սրահներուն մէջ, շաբաթ գիշեր 29 մարտ ժամը 9.30էն մինչեւ լոյս։ Ընտիր նուագախումբ, գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ աշակերտները ընդառաջ երթալով շատերու փափաքին, Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ — Գ. ԱԼԻՄՇԱՀ թատերասրահին մէջ, այս կիրակի 9 մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 15ին, կրկին պիտի ներկայացնեն իրենց թատերախաղերը, որոնք մեծապէս գնահատուեցան առաջին ներկայացման ատեն։

Ցայտագիր. — Կեղծ ռուսիկաճապետը, — Աւարայրի եսկումը, **Les Lutins de Carnac** եւ **Un client sérieux**։

Հասցէ. — 26, rue Troyon, Métro : Pont de Sèvres.

ԵՐԿՈՒ ՇԱԲԱԹԷՆ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ
Կը ներկայացուի Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ
ՊԷՊՕՆ
Շարժանկարի բոլոր երգերով եւ պարերով
« Պէպօ »ի դերը կը կատարէ Դերասան ԹՐԱԳՕՇ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Շատ քիչ օրինակներ մնացած են Պոլսոյ Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի գրպանի օրացոյցներէն։ Գին՝ 200 Ֆր.։ Դիմել՝ Գրատուն Ցառաջ, G. T. Zérikiantz, 13, rue des Dominicains, MARSEILLE.

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
Մարտ 22ին ժամը 21ին
ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ
78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքառլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շուման, Պրամս Շօփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur)։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
30 Մարտ կիրակի, ժամը **21**ին, **Salle Gaveau,**
հովանաւորութեամբ Ցանձնախումբի մը որուն պատուակալ նախագահն է ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ
Կը մասնակցին Concert Pasdeloup, բաղկացած 65 հոգիէ եւ Radioի երգչախումբը։

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, **Cercle Militaire**ի մէջ։ Ժամը 4էն կէս գիշեր։

Օ Հ Ա Ն   Տ Ո Ւ Ր Ե Ա Ն Ի
Նուագահանդէսը
Մայիս 25ին 952

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի « Ահարոնեան » խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Ազգ. Տան մէջ, 32, rue de Trévise։ Կը խօսի ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ։ Նիւթ՝ « Փիլիսոփայական խնդիրներ »։ Դասախօսութենէն վերջ երգի փորձեր։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Ց. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Ուսանողական Միութեան երկու ժողովները այս չորեքշաբթի ու հինգշաբթի երեկոները, ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 22ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Ց. Դ. տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՓԱՐԻԶ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 3ին, Café Régentի վերնայարկը։ Ժամը 4ին պիտի գումարուի երկրորդ ընդհ. ժողովը ուր ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԻՍԻ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը։ Ներկայանալ տետրերով։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 17, rue Ampère։ Պարտադիր ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 20,30ին։29 rue de Flore արճարանին սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Մարտ 7ին, Ուրբաթ ժամը 21ին Le Cadetի վերնայարկը։ Օրակարգ. — Զեկուցում վարչութեան եւ համարատուութիւն.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Մարտ 22ին, շաբաթ երեկոյ «ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ» Լիոնի մէջ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ. — Այս հինգշաբթի, ժամը 6.30ին, Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆ պիտի կատարէ իր հերթական դասախօսութիւնը Սիթէ Իւնիվէրսիթէռի Հայ Ուսանողական Տան մէջ։ Նիւթ՝ Ներսէս Շնորհալի, մեծ կրօնապետ, մեծ բանաստեղծ, մեծ երաժիշտ։ Մուտքը ազատ է։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քատէի սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի Պ. Վաղարշակ Մելիքեան։ Նիւթը՝ « Բաղդատութեանց թագաւորութեան պետական կառուցուածքը »։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ
Կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները փակել մինչեւ նոր շրջան (ապրիլ 8)։

Հետզհետէ իրենց կը ղրկուին mandatներ. բայց աւելի դիւրութեան համար կրնան վճարել. —

ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ. — Գրատուն Ծերիկեան, 13 Rue des Dominicaines.

Ա. Քէօսէեան, 11, Place Jules-Guesde.

Ց. Մալաքեան, 3, Th.-Turner.

Ա. Պետիկեան, 7, Rue Berlioz.

ՍԷՆ—ԺԷՌՈՄ. — Էսկիճեան, 23,Rue Claire Isnard.

ՊՈՄԱՆ. — Ց. Տէօքմէճեան, 21, Bd Beaumont.

ՍԷՆԹ—ԱՆԹՈՒԱՆ. — Գ. Միւճերէտեան։

ՍԷՆ-ԼՈՒ. — Միլոյեան, Bd des Grands-Pins.

ՊՈՒԼՎԱՌ—OSSO. — Սարգիսեան։

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գ. Մոմճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, բոլոր անոնց որոնք հեռագրով, նամակով եւ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց հօր՝ Սահակ ՄՈՄՃԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ յունուար 11ին, Պէյրութ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

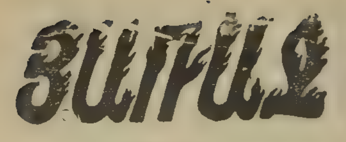

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 6 MARS 1952 Հինգշաբթի 6 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année N° 6705 Նոր շրջանի թիւ 2116

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՂԸ ՆՈՐԷՆ ՊԻՏԻ ԱՆՑՐԿԻՆ

Պատահական երեւոյթ մը չէ որ գոյնզգոյն ջոջերէ կազմուած Ազգ. պատուիրակութիւն մը տրամադրելի գումար չունենար իր սնտուկին մէջ, ճակատագրական պահու մը (1919—1920):

Անոր ամէնէն չարժուն խորհրդականը, Գ. Ա. Ջօպանեան, դէղերով նամակներ կը գրէ Գ. Մ. Տամատեանի, հաղորդելով զանազան լուրեր Դաշնակիցներու քաղաքականութեան, կիլիկեան հարցին եւ Հայաստանի հանրապետութեան մասին:

Եւ ի՛նչ մանկունակ լաւատեսութիւն, լրագրական լուրերու ազդեցութեան տակ, ի վերջոյ յանգելու համար եղերական յուսախաբութեան մը:

— « Եգիպտոսի եւ Հնդկաստանի մէջ Թուրք intrigueները աչքը բացին Անգլիացւոց (մենք ալ նպաստեցինք այդ « բացում »ին) եւ հասկցան որ այդ մարդոց հետ սիրալիր վերաբերմունքը ապուշութիւն է »: (2 Յունիս 1919):

Ուրիշ աւետիս մը՝ միեւնոյն գրութեան մէջ.

— « Մէկուկէս երկու ամսէն ամէն բան կ'որոշուի: Մեր պարտքն է մինչեւ այդ ամերիկեան mandatին վրայ պնդելով հանդերձ, ամենասիրալիր յարաբերութիւններ պահել բոլոր դաշնակիցներուն հետ:

... Թրքասիրական ամպը անցնելու վրայ է: Հիմայ նորէն շատ քիչ հաւանական կը թուի որ Պոլիսը Թրքաց մնայ »:

Նոյն տարուան Հոկտեմբերին, առաջատները հեռահետէ կ'իջնեն:

« Թուրք ազգայնականները օրէ օր կը զօրանան. անշուշտ խենթ բաներ պիտի ընեն. յոյսս աստր վրայ է »: (Հոկտ. 30):

Յունուար 16ին (1920), ո՛ւրկէ ուր, նորէն արեւ կը ծագի Ազգ. պատուիրակութեան գրասենեակներուն մէջ կամ ծերունի վաստակաւորին գլխուն վերեւ.

— « Կը յուսանք որ փրանսական գրաւումները պիտի տարածուին մինչեւ Տիարպէքիր, Սվազ, Խարբերդ: Ատոր համար հոս կ'աշխատինք մենք եւ կ'աշխատինք նաեւ որ այդ բոլոր հողամասերուն հայկական հանգամանքը ճանչնան Ֆրանսացիք »:

Այդ լաւատեսութիւնը գրել կուտայ, նաեւ, թէ « երկու Հայաստան պիտի ունենանք. մին՝ անկախ (ռուսական Հայաստան), միւսը՝ Ֆրանսայի հովանաւորութեան յանձնուած գաւառներուն մէջ »:

Դեռ ուրիշ գոհարներ՝ դիւանագիտական սրատեսութեան:

Մեր ըսելիքը ուրիշ բան էր:

Ազգ. պատուիրակութեան խորհրդականը իր նամակներուն մէջ դառնօրէն կ'ողբայ սնտուկին դատարկութիւնը:

— « Պատուիրակութիւնը միշտ նեղն է: Ամէն աղբիւր ցամքեցաւ »:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ մենք միշտ այսպէս ենք եղած:

Ցաճախ, սնտուկը լեցուն է եղեր, բայց գլուխները նեղցեր, ցամքեր են:

Ուրիշ ատեն, գլուխները ծաղկեր, « իմաստուններու » հաւաքոյթ մը կազմեր են. բայց գանձը պարապ է եղեր:

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, թանկագին պատեհութիւններ կորսուեր են անդարձ: Եւ սեղանի վրայ մնացած են ողբ ու կոծ: Նիւթեր պատմութեան համար:

Թրքական բռնատիրութեան շրջանին, մարդիկ դժկամակած են դրամ տրամադրել հասարակ ինքնապաշտպանութեան համար, յետոյ ամէն բան վրայ տալու պայմանով:

Գոնէ անցեալը խրատ եղա՞ծ է ներկային կամ ապագային համար:

Դժբախտաբար ոչ:

Իբրեւ Թունդ Արեւելքցի, ամէն բան ձգած ենք բախտին: « Բացակայ » ենք աւելի քան երբեք: Գլուխով թէ գանձով:

Եւ անշուշտ վաղը ուրիշներ պիտի փափսան ողբաձայն.

— « Ամիսը 200,000 ֆրանքի պէտք ունինք: Ո՛ւր էր որ ըլլար եւ գրկէինք... »: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈՐԹԱՆՈՑ ԵՒ ՑԱՐԴԱՆՈՑ

Մասնագէտ մըն է որ կը պատմէ « Սովետական Հայաստան » օրաթերթի յունուարի թիւերէն մէկուն մէջ.

— « Ծնած օրէն, մենք հորթուկները կը պահենք 2—7 աստիճան ցրտութեամբ հորթանոցի մէջ: Նորածին հորթուկը կը ծածկուի ծղօտի հաստ շերտով, որմէ դուրս կը մնայ միայն անոր գլուխը:

« Այս պայմաններուն տակ կ'ուժեղանան հորթուկին սրտի ու թոքերու գործունէութիւնը, արեան շրջանը, եւ այլն եւ անոր միջին աճը կը բարձրանայ շատ զգալի չափով մը »: (Յունուար 22—31):

Ո՛վ չուրախանար, տեսնելով այս գիտական յառաջդիմութիւնը եւ սրտառուչ հոգածութիւնը:

Միայն հորթուկները չեն որ այսքան դուրգուրանք եւ հանգստութիւն կը վայելեն:

Լսած եմ թէ հորթուկներուն մայրերը, կովերն ալ մասնաւոր ուշադրութեան արժանացած են; կարելի եղածին չափ առատ կաթ արտադրելու համար: (Պատկերներու մէջ տեսած եմ որ կաթ կը կթեն ելեկտրականութեամբ):

Բախտաւոր են նաեւ հաւերը, որոնք աւելի դիւրաւ եւ աւելի մեծ քանակութեամբ հաւկիթ կ'ածեն, շնորհիւ լենին-սթալինեան կարգուսարքին:

Անշուշտ հորթերը եւ մարդերը նոյն արժէքը չունին սովետական աշխարհին մէջ:

Եւ սակայն, կարելի չէ՞ր երբեմն համառօտ լուսաբանութիւններ հաղորդել նաեւ հետեւեալ հարցերու մասին, ի պէտս « նացիոնալիստ - ռեցիտիվիստներու »:

Որքան գիտենք, հորթանոցներուն հետ յարդանոցներ ալ կան Խ. Միութեան անծայրածիր տարածութեանց վրայ, « պատսպարելու համար » անհամար բանտարկեալներ եւ աքսորականներ:

Ո՞րքան է այդ յարդանոցներուն ցրտութեան կամ ջերմութեան աստիճանը:

Անոնց մարմիններն ալ կը ծածկուի՞ն յարդով կամ խոտով, դուրս ձգելով միայն գլուխները:

Այդ « խնամքին » շնորհիւ, կ'ուժեղանա՞յ թէ կը տկարանայ անոնց սրտի եւ թոքերու գործունէութիւնը:

Ո՞րքան է անոնց « միջին աճը » — այսինքն ծիւրումի եւ մահուան համեմատութիւնը:

ՎԱՀԷ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Վերջին պահուն ցաւով հաստատեցինք թէ Նիսի օդանաւային արկածին զոհ գացած Հայուհին Տիկին Նուարդ Մըրբեանն է, կինը՝ Պ. Արմէն Մըրբեանի:

Ողբացեալ տիկինը բարեսէր Հայուհի մըն էր, եւ ջերմապէս կը հետաքրքրուէր հանրային գործերով: Մեր ցաւակցութիւնները:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԸ

Զօր. Այզընհաուր երեքշաբթի օր վերջացուց իր խորհրդակցութիւնները Թուրքիոյ ընդհ. սպայակոյտին հետ: Անգարայէն կը հեռագրեն թէ սպարապետը մեկնեցաւ այն տպաւորութեամբ թէ Թուրքիա պատրաստ է կռուելու:

Տրուած որոշման համաձայն, Թրքական երեք բանակները, որոնք կը բաղկանան 19 զօրաբաժիններէ եւ վեց զրահապատ կիսաբաժիններէ, պիտի դրուին Այզընհաուրի գերագոյն հրամանատարութեան տակ: Անոնք ուղղակի պատասխանատու պիտի ըլլան ամերիկացի ծովակալ Քերնիի հրամանատարութեան, որ հաստատուած է Նափոլիի մէջ: Իտալացիները կը յուսային թէ անոնք պիտի դըրուին իտալացի զօրավարի մը հրամանատարութեան տակ, բայց այս յոյսը ի դերեւ ելաւ: Արդէն Թուրքերն ալ տրամադիր չէին ընդունելու:

Ծովակալ Քերնի Անգարա պիտի այցելէ մօտերս, լրացնելու համար բանակցութիւնները, որոնց շնորհիւ Թրքական բանակը վերջնապէս պիտի կապուի Ատլանտեանի կազմակերպութեան:

Զօր. Այզընհաուր մեկնելէ առաջ այցելեց Թրքական « Զօրրորդ կէտ »ը, Անգարայի շրջակաները եւ դիտեց Թուրք սպաներու եւ ենթասպաներու մարզանքը՝ ամերիկեան հրգասայլերու վրայ:

Նոր թեկնածու կը յուսայ յաջողիլ

ՁԱՓԱՒՈՐ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վարչապետութեան երրորդ թեկնածուն, Պ. Անթուան Փինէ, որ 60 տարեկան է եւ սեփականատէրը կաշիի գործարանի մը, երէկ իր վերջնական պատասխանը տուած պիտի ըլլար հանրապետութեան նախագահին:

Պատասխանը հաստատական կը համարուի, եւ, համաձայն վերջին տեղեկութեանց, նոր վարչապետը Ազգ. ժողովին պիտի ներկայանայ այսօր հինգշաբթի, վաւերացում խնդրելու համար:

Պ. Փինէ առջի օր տեսակցեցաւ չորս նախկին վարչապետներու հետ, որոնք անդամ են Ազգ. ժողովի կեդրոնի կուսակցութեանց: Տեսակցութիւններ ունեցաւ նաեւ ուրիշ հինգ խմբակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ: Նոյն օրը պատասխան պիտի տար, բայց կ'ըսուի թէ հանրապետութեան նախագահը թելադրած է որ ուրիշ ականաւոր դէմքեր ալ տեսնէ, աւելի լայն հիման մը վրայ կազմելու համար դահլիճը:

Կատարուած խորհրդակցութիւններէն կը հետեւի թէ նոր թեկնածուն յոյս կրնայ դնել իր խմբակցութեան (անկախ), արմատականներուն եւ ուրիշ կարգ մը չափաւոր հոսանքներու վրայ: Միւս երեք գլխաւոր կուսակցութիւնները — կոլեան, ժողովրդական եւ ընկերվարական — յայտնապէս վերապահ դիրք մը բռնած են: Երեքն ալ պատասխանած են թէ պիտի սպասեն Պ. Փինէի պաշտօնական յայտարարութեան, իրենց դիրքը ճշդելու համար:

Պ. Փինէ խորհրդակցեցաւ նաեւ Ազգ. ժողովի նախագահին՝ Պ. Էռիոյի հետ, կարեւոր մեծամասնութիւն մը ապահովելու համար:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, նոր վարչապետին գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ մասնագէտներու նախարարութիւն մը կազմել, Ֆրանքը փրկելու եւ երկրին ելմտական վիճակը բարւոքելու համար: Իր բարեկամներուն ալ ըսած է թէ Ֆրանքի պաշտպանութեան դահլիճ մը կ'ուզէ կազմել: Պիտի ջանայ իջեցնել գիները, որպէսզի չստիպուին բարձրացնել աշխատավարձքը, որ տեղի կուտայ թղթադրամի աճման: Հակառակ չէ տուրքերու յաւելման, բայց ամէնէն առաջ պիտի փորձէ խափանել հարկային խարդախութիւնները: Ներման շրջան մը պիտի բացուի, որպէսզի բարեմիտներ կարենան վճարել իրենց պարտքը: Կ'ուզէ վերահաստատել վստահութիւնը, ի հարկին փոխառութիւն մը կնքելու համար:

Կարգ մը թերթեր գիտել կուտան թէ բոլոր կուսակցութիւնները նախապէս տրամադիր էին աջակցելու նոր վարչապետին, բայց երբ տեսան որ պահպանողական հոսանքները կը խանդավառուին իր ծրագրով, միւսները վերապահ դիրք մը բռնեցին, մէջն ըլլալով զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը:

Իրազեկներու կարծիքով, այս վերջին կազմակերպութեան տարտամ դիրքն է որ կը դժուարացնէ իր գործը: Կոլեանները բացորոշ պատասխան մը տուած չէին մինչեւ երէկ: Իրենք այն յոյսն ունին թէ կացութիւնը այնքան պիտի ծանրանայ որ ի վերջոյ իրենք պիտի կազմեն կառավարութիւնը:

Տեղական թերթերը դարձեալ կը գրեն թէ հանրապետութեան նախագահը հանդիսաւոր կոչ մը պիտի ուղղէ Ազգ. ժողովին, եթէ երրորդ թեկնածուն ալ ձախողի:

✕ Կացութեան անստուգութիւնը միշտ կ'ազդէ սակարանին վրայ: Վեց օրէ ի վեր թղթադրամ սթերլինը 1095 փր. կ'արժէ ազատ շուկային վրայ, այսինքն օրինական գինէն 115 ֆրանք աւելի: Առջի օր տոլարը կ'արժէր 485, զուից. ֆրանքը 110.25: Նափոլէոնը 4990, զուից. ոսկին 4680, սթերլինը 5820, ձոյլ ոսկին 629.000 ֆրանք:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նոր վարչապետը, Հիլալի փաշա, յայտարարեց թէ « բացառիկ միջոցները հաստատուեցան վերջին դէպքերուն հետեւանքով: Կարեւորը այն է որ նախ ճամբայ հանենք. յետոյ ազատութիւնները կը վերահաստատուին »: Վարչապետը տեղեկագիրներ պահանջած է քաղաքական եւ զինուորական մասնագէտներէն՝ քննելու համար անգլեւեգիպտական խնդիրը: Զրոյցի մը համաձայն ձերբակալուած է Սերակէտտին փաշա, նախորդ ներքին նախարարը, որ Նահաս փաշայի աջ բազուկն էր եւ գլխաւոր պատասխանատուն կը համարուի յունուար 26ի խռովութեանց:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ընդհանրապէս Թուրք զինուորը շատ վարժ չէ ասպմական նոր գործիքներու: Զօրավարը իմացաւ թէ մասնաւոր դպրոց մը հաստատուած է, որ վարժ զինուորներ կը հասցնէ հրասայլի գործածութեան համար, կարելի արագութեամբ: Թուրքիոյ վեց զրահապատ կիսաբաժիններ սպառազինուած են ամերիկեան հետազօտիչ հրասայլերով:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

ԵՒ... ԴԱՐՁԵԱԼ LUC—ANDRE MARCEL ՈՒՐ ԿԸ ՑԱՅՏՆՈՒԻ ՆԱԵՒ...

(Դ. եւ վերջին մաս)

Բայց դուք, սիրելի ընթերցողներ, դեռ կը սպասէք որ ըսեմ Գ. Զօպանեանի դիտողութիւնները Ա. Մարսէլի թարգմանութեանց մասին: Վեց երկար յօդուածներէն միայն կէս յօդուած յատկացուցած է դիտողութեանց: Իր նամակներէն տեղ չէ՞ մնացեր անոնց, թէ չկան, չեմ գիտեր:

Ամէն պարագայի մէջ երկու խօսք են ատոնք: Առաջին.— Գ. Զօպանեան կը մեղադրէ Ա. Մարսէլը թէ միջնադարեան երգի մը մէջ տող մը ջնջեր է. Լալկան տող մըն է այդ եւ Փրանսացի թարգմանիչը. ըսաւ ինծի թէ չէր սիրած այդ տողը եւ ըստ իրեն ան կը վնասէր ամբողջ Երգին: Առհասարակ Ա. Մարսէյլ չի սիրեր մեր բանաստեղծութեանց մէջ լալկան լարը: Շատ երկար պիտի ըլլար ներկայացնել իր տեսակէտները այս մասին: Կարճ ձեւով ըսեմ թէ հակառակ է լալկանութեան, կ'ուզէ որ մեր ամէնէն քստմնելի ջարդերն իսկ նկարագրենք դիւցազներգութեան մը պէս:

Ուրիշ առթիւ կը խոստանամ ներկայացնել այս տեսակէտը աւելի լայնօրէն:

Գալով ջնջուած տողին, ի՞նչ մեծ մեղք է: Ի՛նչ է, աղջիկը եղեր է մա՞նչ, թէ սեւաւոր աղջիկը թարգմանուեր է nègresse: Գ. Զօպանեան կ'անգիտանա՞յ թէ Տոսթոյեվսքիի նման հսկայի մը վէպերէն էջեր ու գլուխներ ջնջուած են Փրանսական թարգմանութեանց մէջ, այդ վէպերը Փրանսական մտքին ըմբռնելի դարձնելու համար: Ատով չէ մեռած Տոսթոյեւսքին. ընդհակառակն շահած է, աւելի մեծ համբաւի եւ հիացումի արժանացած Ֆրանսայի մէջ: Գ. Զօպանեան կ'անգիտանա՞յ նոյնպէս թէ թարգմանութիւն՝ չի նշանակեր համապատասխան բառեր շարել իրարու քով, այլ առաւելապէս եւ նախընտրաբար տալ թարգմանուած գիրքին ոգին եւ մտածումը:

Կան եւ ուրիշ բազմապիսի հարցեր որոնք իրապէս արուեստի մը կը հասցնեն թարգմանական [illegible]կանութիւնը: Գլխաւորներէն մէկը երկու հեղինակներու՝ հոգեկան հաղորդութեան հրաշալի, [illegible] հազուադէպ հանդիպումն է: Պոտլէր եւ Էտկար Փօ գեղեցկագոյն օրինակներն են: Աւելի պզտիկ չափով օրինակ մըն ալ մեզմէ: Օմար Խայեամը երեք կամ չորս հայ թարգմանիչ ունեցած է: Արամ Չարըքինը (Վասպուրականի) ամէնէն աղուորն է եւ ամէնէն յաջողը: Որովհետեւ ամէնէն լաւ կատարեց պարսիկ մեծ բանաստեղծին ո՛չ միայն մտածումները, այլ եւ անոր հոգեկան մթնոլորտը: Ու դարձեալ, որովհետեւ այդ բոլոր թարգմանիչներուն մէջ, հոգեկան ամէնէն մօտիկ առնչութիւններ ունեցողը Խայեամի հոգիին հետ, Արամ Չարըքն է եղած:

Վերջին օրինակ մըն ալ որ աղերսակից կապ ունի նիւթին հետ: Զօպանեանի գրականութեան մէջ, հետք չկայ Նարեկացիէն: Անդրէ Մարսէլի նախկին ստանաւորներուն մէջ, մեր մեծ քերթողին մրրկոտ շունչէն բան մը կայ, երբ դեռ Նարեկացիի գոյութիւնն անգամ կ'անգիտանար:

Գալով լեզուական հարցին, ընդհանուր օրէնք ու պայման է, որ թարգմանութիւնը կատարուի թարգմանուած լեզուին տիրոջ կողմէ: Բոլոր գրականութեանց մէջ, ամէն ատեն, այս պայմանը յարգուած է: «Հոմերոս»ը Յոյները չէ որ՝ թարգմանած են Փրանսերէնի կամ անգլերէնի, այլ Ֆրանսացիներ՝ Փրանսերէնի, Անգլիացիներ՝ անգլերէնի: Բոլոր լեզուներով եղած թարգմանութիւնները առէք եւ նոյն ձեւը պիտի գտնէք, գրեթէ առանց բացառութեան:

Մենք այդպէս չենք ըրած, որովհետեւ չենք կրցած, կամ շատ քիչ (Վալերի Բրիւսով): Որովհետեւ սակաւաթիւ եղած են հայ գրականութեամբ զբաղած եւ զայն սիրող Անգլիացիներ կամ Ֆրանսացիներ: Որովհետեւ անծանօթ եւ դժուարին է մեր լեզուն: Եւ այդ օտարին ընելիք գործը ըրած ենք մենք, Զօպանեան գլխաւորաբար: Ատ ի՞նչ լաւ բան մըն էր: Բայց լաւագոյն միջոցը չէ, ո՛չ միայն գեղեցկօրէն ճանչցնելու մեր բանաստեղծագործութիւնները, այլ եւ զանոնք պարտադրելու: Ո՛չ միայն հայերէն գրուած քերթուածի մը լաւագոյն Փրանսերէն թարգմանութիւնը մի՛այն Ֆրանսացի մը կրնայ ընել, այլ եւ այդ քերթուածը աւելի դիւրութեամբ կ'ընդունուի, եթէ այսպէս կարելի է ըսել: Մարդ իր գործը ինք չի կրնար ներկայացնել, ինք չի կրնար գովել: Փաստը մէջտեղն է: Զօպանեան յիսուն տարի գովեց, մարդ տեղէն չերերաց, Ա. Մարսէլ մէկ յօդուածով եւ քանի մը կտոր թարգմանութեամբ տասնապատիկ աւելի գործ տեսաւ:

« Նարեկացին Միջին դարու մեծագոյն քերթողը » հռչակել տուողը ան եղաւ: Նախախնամական պարգեւի մը պէս մեր գլխուն ինկաւ այս տղան:

Ու վերջ ի վերջոյ այս, եւ բոլոր միւս ըսածները չէ՞ր գիտեր կամ պէտք չէ՞ր գիտնար ամէնէն առաջ ինքը, Զօպանեանը:

Ի՞նչ ողբերգութիւն... Ա՞ն ինծի պիտի սորվեցնէր այս բոլորը թէ ես՝ իրեն:

Անցնինք, անցնինք... հասնելու համար դա՛րձեալ ողբերգութեան, Զօպանեանի ողբերգութեան:

Ինքզինք ազգին մեծ բանաստեղծը հռչակել տուող այս մարդը, բանաստեղծութեան ըմբռնումն իսկ չունի:

Տեսէք թէ ի՛նչ է իր երկրորդ դիտողութիւնը Ա. Մարսէլին:

Չար աչքին վրայ տող մը կայ մեր ժողովրդական բանաստեղծութեան մէջ: Գ. Զօպանեան զայն թարգմաներ է — Mauvais œil, իսկ Ա. Մարսէլ գործածեր է Mauvais coup d'œil ձեւին տակ: «Բացարձակ սխալ է», կ'աղաղակէ Զօպանեան: Ա. Մարսէլ իրաւունք ունի սակայն: Ոեւէ ընթերցող կրնայ անմիջապէս տեսնել:

Չար աչքը հոս կը ներկայանայ, աղիտաբեր, արագաշարժ, սուր բանի մը ձեւով: Բայց ի՞նչ է այդ բանը: — Աչքին նայուածքն է, սո՛ւր, չար, արագ այն նայուածքը որ կը մեկնի այդ աչքէն եւ կը մխուի ուրիշի մը աչքին մէջ: Ֆրանսերէնի մէջ այս սրութիւնը, արագութիւնը տալու համար, պէտք է ըսել mauvais coup d'œil եւ ոչ թէ mauvais œil, որ տափակ է, որ փոխանակ սուրալու, ծակելու, գետին կ'իյնայ անշունչ առարկայի մը պէս: Չեմ կրնար չարտագրել այդ տողերը. կարդացէք եւ հաստատեցէք:

Je te sers humblement, Providence divine.
Fais que crève l'œil, que la vie s'éteigne
De celui dont le mauvais œil me poursuit.

Le mauvais coup d'œil, la mauvaise aiguille,
La mauvaise envie, le mauvais conseil եւլն...

Ամէն տունի վերջաւորութեան այս երկու տողերը նոյնութեամբ կը կրկնուին: Եթէ նկատի առէք, երկրորդ տողին մէջ գործածուած է պարզօրէն œil, երրորդ տողին մէջ mauvais œil, ինչպէս կը փափաքի Գ. Զօպանեան: Իսկ կրկնութիւններուն, հոն ուր այդ աչքը փուշի մը պէս, սուր ասեղի մը պէտք՞է մխուի՝ mauvais coup d'œil...

Ա. Մարսէլ, հիանալի բանաստեղծ, իր թարգմանութեամբ տուած է կեանք ու շունչ բառերուն: Այս չէ՞ արդեօք բանաստեղծի մը մեծագոյն առաքինութիւնը:

Հայկական բանահիւսութեան մէջ գոհար մըն է այս կտորը, գոհար մը դարձած է նաեւ Փրանսերէնի մէջ, շնորհիւ Ա. Մարսէլի տաղանդին:

Տէ՛ր Աստուած, ի՛նչ տարօրինակ խաղեր կը սարքէ երբեմն [illegible]: [illegible] Գ. Զօպանեանի ըրածը ամփոփուած չէ՞ Ա. Մարսէլի թարգմանած այդ երկու տողին մէջ:

Հէ՛, Գ. Զօպանեան, ունեցածդ այս չէ՞...
Le mauvais coup d'œil, la mauvaise aiguille,
La mauvaise envie, le mauvais conseil.

×

Ես վերջացուցի Զօպանեանին հետ ու զայն կը յանձնեմ ձեզի: Վարուեցէք հետը այնպէս ինչպէս կ'ուզէք: Ես գործ չունիմ իր անձին հետ, նոյնիսկ ասկէ վերջ: Իմ ընդվզումս արդիւնք էր, ինչպէս դուք ալ հաստատեցիք, իր վնասակար արարքներուն: Եթէ կ'ուզէք, բարձրացուցէք զայն կրկին հոն, ուրկէ երբեք պէտք չէ իջնէր. սակայն թող հանդարտ կենայ. պահէ իր դիրքն ու մեծութիւնը: Հանգիստ ձգէ մանաւանդ մեզ որ մե՛նք ալ մեր կարգին աշխատինք մեր ժողովուրդին համար, եւ մե՛ր հասկցած ձեւով: Չենք հաւատար այլեւս ճառերուն, կեղծուպատիր խոստումներուն: Շատ սուղ վճարեցինք մեր հայրերուն դիւրահաւատութիւնը: Կը հաւատանք միայն գործին, ոյժին, նիւթականին, հոգեկանին, մտային: Առաջինը չունինք: Միւս երկուքով ալ կ'ուզենք շահիլ ազատ ապրելու մեր իրաւունքը: Մեր մշակոյթով փաստել թէ սեփական հողի պէտք ունինք, զայն լաւագոյն ձեւով մշակելու համար:

Ա. Մարսէլ մեր գրականութիւնը պանծացնելով այդ իրաւունքներու տիրացումին համար ալ կ'աշխատի: Ան յաջողեցաւ նոյնիսկ հոն, ուր մենք անճրկած ենք, մեզի բերաւ եւ պիտի բերէ մեզմէ հեռացող մեր նոր սերունդը: Որովհետեւ մեր հոգիով կը խօսի, եւ անոր, այդ նոր սերունդին լեզուով:

ՊԷՏՔ ՉԷ ԶԳԵՆՔ ՈՐ ԱՆ ՀԵՌԱՆԱՅ: Երկնատուր պարգեւ մըն է ան, այս մեր յուսահատ օրերուն:

ՊԷ՛ՏՔ Է ՊԱՀԵՆՔ Ա. ՄԱՐՍԷԼԸ: Ա՛յս հոգիով եւ ա՛յս տաղանդով մեզի ծառայող ուրիշ հատ մըն ալ դժուար կը գտնենք: Ան մեզի միայն բարիք կրնայ բերել, միայն փառք ու պատիւ:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Թուրքիոյ դերը Ատլանտեանի դաշինքին մէջ

Հիմա որ Թուրքիան անդամ է Ատլանտեանի դաշինքին, միջազգային մամուլը աւելի լայնօրէն կը զբաղի անոր սահմանուած դերով:

Ամերիկայի հանրային կարծիքը մերթ մարդասիրական ու մերթ ալ զինուորական տեսակէտով նկատի կ'առնէ Միջերկրականի պաշտպանութեան հարցին լուծումը:

Հանրածանօթ օրաթերթ մը, «Քրիսչիըն Սայընս Մոնիթըր» անդրադառնալով Քորէա ղրկուած թրքական զօրագունդին, կը շոյէ թուրք զինուորին կռնակը եւ կ'աւելցնէ թէ՝ 4500նոց զօրամասով Անգարայի կառավարութիւնը աւելին տուած կ'ըլլայ քան ուրիշ ոեւէ պետութիւն (բացի Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն): ՄԱԿը եթէ հաւանի, Թուրքիա պատրաստ է դեռ աւելին տրամադրելու, որովհետեւ Քորէա ղրկուած իւրաքանչիւր թուրք զինուորի դիմաց վեց կամաւորներ կը ներկայանան (?):

— « Երիտասարդ թուրք սպաներ Ամերիկա գացին, կը շարունակէ թերթը, թրքական բանակին ալ ամերիկացի խորհրդականներ տրուեցան: Հետեւաբար, թուրք զօրքին թիւը, որ 1945ին մէկ միլիոն հոգիէ կը բաղկանար, մօտ 400.000 զինուորի իջաւ, նախորդէն աւելի գերազանց սարքաւորումով մը:

« Ասկէ զատ, շատ մը օդակայաններու կառուցման աշխատանքները կը շարունակուին, Կովկասի եւ Ռումանիոյ քարիւղի կեդրոններու ռմբակոծման ճամբան կարճեցնելու համար: Մօտերս կ'աւարտի մեծ օդակայանի մը շինութիւնը Ատանայի մէջ: Դէպի ծովային մուտքը ունեցած իր դիրքութեամբ եւ սեպ լեռներու պաշտպանութեամբ, այդ դաշտավայրին խաղալ վայր մըն է առաջնակարգ օդակայանի մը համար: Վերջապէս, ուրիշ շինութիւններ կատարուած են Մարմարայի մօտակայ Պանտըրմայի եւ Պալըքեսիրի մէջ, եւրոպական Թուրքիոյ սահմաններուն եւ Սեւ [illegible] համար»:

Բայց աւելի յատկանշական է մնացեալը.

— « Թէեւ Թուրքիա վճռած է արշաւանքի մը դէմ պաշտպանել երկիրը, բայց չի կրնար մինակը դէմ դնել ռուսական հզօր գրոհի մը: Ճիշդ այս զինուորական իրապաշտ նկատումով է, որ Թուրքիա որոշեց նախ եւ առաջ միանալ Ատլանտեանի դաշինքին: «Պատրաստ ենք կռուելու, կ'ըսէր ինծի բարձրաստիճան թուրք սպայ մը, բայց պատերազմի մը պարագային չենք մաղթեր «ազատագրուած» երկիր մը ըլլալ»: Թուրքերը համոզուած են թէ նոյնիսկ իրենց սեփական բանակները կրնան պահպանել դիրքերը, պայմանով որ ազատ աշխարհի իրենց դաշնակիցներէն համապատասխան օգնութիւն ստանան (օդանաւային եւ ռազմագիտական): Թուրքերը չեն կարծեր որ մօտաւոր ապագայի մէջ պիտի կրնան բաւական զօրացնել իրենց օդային ուժը, սեփական պաշտպանութեան պահանջները գոհացնելու համար »:

— « Թրքական դիմադրութիւնը նոյնպէս կախում ունի քաղաքական ազդակներէն: Թուրք սպաներուն մեծ մասը կը նախատեսէ թէ խորհրդային արշաւանքին ձգտումը պիտի ըլլայ Թուրքիա ներխուժել Արեւելքէն դառնալով, ուր ճանապարհը գործնականօրէն անպաշտպան կը մնայ: Աւելի որոշ կերպով կը մտածուի թէ՝ խորհրդային բանակը Կովկասէն պիտի անցնի Իրան, ուրկէ կրնայ տարածուիլ Սուրիա և Իրաք, դէպի Պարսկական ծովածոցը եւ Սուէզի ջրանցքը: Թուրքերը միջին տրամադրութեամբ մը կ'ըսեն թէ այս կարգի դրոհ մը զսպելու համար Կովկասի յարաբերաբար նեղ կիրճին մէջ պէտք է հաստատուիլ: Այս լեռնային գետինը դժուարին է, շատ քիչ ճամբաներ կ'անցնին անկէ, հետեւաբար ինքնին պաշտպանողական միջոցներ կ'ընծայէ: Բայց այս կարգի պաշտպանողական ծրագիր մը իր մէջ պիտի առնէ Թուրքիոյ արեւելեան դրացիները, առաջին հերթին Իրանը: Ստիպողական պարագային պէտք է թրքական բանակը ազատ ըլլայ գործելու իր արեւելեան կողին վրայ բացուող պարապ գետնին վրայ: Այդ պարագային միայն հնարաւոր պիտի ըլլայ զսպել Ռուսերուն հարաւային Կովկասէն անցքը »:

Միւս կողմէ անգլ. հեղինակաւոր թերթ մը, «Մանչեսթըր Կարտիըն», կը հարցնէ.

— «Ո՞րն է այն ռազմագիտական հարցը, զոր Ատլանտեան դաշնակցութիւնը պէտք է դիմագրաւէ արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Վերջին պատերազմին՝ թշնամին արեւմուտքէն կուգար, հի- [illegible] շրջանը կենսական խարիսխ մը կը ներկայացնէր այն ատեն: Այսօր, հաւանական թշնամին կրնանուի հիւսիսակողմը և ա[illegible] Բիւր-[illegible] արեւելեան ա[illegible]

պիտի զարգանայ այս շրջանին մէջ: Պատճառներ ունինք կարծելու թէ ռուսական ռազմավարութիւնը կարգ մը փոփոխութիւններ կրած է վերջերս:

«Իրանի հիւսիս - արեւմտեան կողմը, ռուսական Կովկասի մէջ, պարսկական Ազրբէջանի հանրապետութիւնը գոյութիւն ունի: Անոնք ռուսական հպատակ են Կատարինէ Բ.ի օրերէն: Վերջին պատերազմին արտօնուեցան կարմիր բանակի զօրաբաժին մը կազմելու: Անոնք դիւրաւ պիտի կրնային վերակազմուիլ: Եթէ քաօսային վիճակ մը ստեղծուի Իրանի մէջ, դժուար պիտի ըլլար ռուսական պարսիկ կառավարութեան մը համար հրաւիրել ազերի զօրաբաժինը, որ Կովկասէն գայ բարեկարգութիւն հաստատէ երկրին մէջ: Արեւմտեան պետութիւնները հաւանաբար պիտի համակերպին այս տեսակ կացութեան մը, որովհետեւ Իրան շատ հեռու է, որպէսզի միջամտութիւն մը կարելի ըլլայ օգտակար արդիւնք տալ:

«Այս ձեւի Պարսկաստան մը վահան պիտի դառնար ռուսական հետագայ յառաջխաղացման մը՝ դէպի Միջին Արեւելք: Բայց ռուսական յարձակումը հազուադիպօրէն ուղղակի է: Ան կրնայ երեւան գալ պարսկական ծաւալման մը ձեւին տակ, ի վնաս Իրաքի կամ Սէուտական Արաբիոյ: Կամ թէ՝ Իրան կրնայ քրտական շարժման մը կեդրոնը դառնալ (Մոլլա Մուսթաֆա Կովկաս կը գտնուի, պատրաստ ընդառաջ երթալու այդպիսի պատահականութեան մը), ինչ որ պիտի կազմալուծէ Իրաքը և պիտի խանգարէ Քերքուքի և Մուսուլի քարիւղադաշտերը, վնասելով Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն: Շատ մը քիւրտ ցեղախումբեր ձմրան իրենց հօտերը արածելու կը բերեն այս գետիններուն վրայ: Ահա թէ ինչո՛ւ, Աորւնտեան պետութիւնները պէտք է իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնեն քրտական լեռներուն եւ Տիգրիսի հովիտին վրայ: Եթէ կարգ մը դժուարութիւններ ծագին այդ կողմերը, այս շրջանները հաւանաբար աւելի կարեւորութիւն պիտի ներկայացնեն քան Սուէզի ջրանցքը կամ Հա-[illegible] հը-կայքը»:

Այս կտորի շարժումները ընթացքին, ո՞ր կարելի է հաստատել դիմադրութեան խարիսխ մը: «Մանչեսթըր Կարտիըն» այստեղ փաստարանութիւնը կ'ընէ իրենց «Ճշմարիտ բարեկամ»ին.

— Միացեալ ազգերը միակ բարեկամ մը ունին՝ Թուրքիան, ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ: Այդ խորհրդէն սկսեալ, Իրաքի եւ Սուրիոյ պաշտպանութեան կարելի է ձեռնարկել, ու համայնավար յառաջխաղացութիւնը սանձել [illegible] ներ բազմազգեան երկրին մէջ: Բայց այս գործողութեան յաջողութիւնը նախ կախում ունի այդ երկու արաբական երկիրներու հանրային կարծիքէն: Իրաքցիները վայելեցին Անգլիոյ հետ քանի մը տարուան գործակցութեան արդիւնքը, ու կարելի է նախատեսել թէ իրենց օժանդակութիւնը պիտի բերեն, եթէ համայնավար ուժերը սպառնան հիւսիսային շրջանին մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ, պէտք է կասկածի եղածին չափ չուտով համաձայնութեան մը յանգիլ անոնց հետ, Հաբբանիէի եւ Պասրայի խարիսխներուն վրայ: Գալով Սուրիոյ, մենք բարեկամական վերաբերում մը միայն կրնանք սպասել իրմէ, եթէ Միացեալ Ազգերը յաջողին լուծել Պաղեստինի գաղթականներուն խնդիրը...:

Թ. Ա. Թ.

ՊՈՒՐԿՈՆԵԻ ՀԱՅԿ. ԳԻՆԻՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Արաբական թերթերու թղթակիցը եւ մեր աշխատակիցը, Պ. Լեւոն Քէչիչեան, որ ընկերացած է ՄԱԿի թղթակիցներու համար սարքուած պտոյտի մը դէպի Պուրկոներ, Ֆրանսական ընտիր գինիի կեդրոնը, անգլերէն «Հայրենիք»ի մէջ կը գրէ՝ թէ Տիժոնի մէջ շատ քիչ թիւով Հայեր կան: Փիլիպոս Ցանդուղնի (Ֆիլիփ լը Հարտի) (1342-1404) գերեզմանը տեսնելու արժանի ամէնէն շահեկան բանն է: Ցատկանշական է անոր հայկական քիթը: Ան է որ հայ որմնադիրներ բերել տուած է, շինելու համար իր դղեակը եւ եկեղեցիներ: Բուն հայկական գոթական կամարը տիրական է այս հին քաղաքին մէջ:

Պոնի բնակիչները չափազանց հիւրասէր են: Ճաշի միջոցին առաջարկած են Լեւոն Քէչիչեանի որ քանի մը հայերէն նախադասութիւններ ըսէ: Եւ հաճութեամբ լսած են:

Քաղաքին գինիի թանգարանին մէջ, ցոյց տրուած է թէ ինչպէս կը պատրաստէին գինին Հայաստանի մէջ: Հոն կայ նաեւ հետեւեալ արձանագրութիւնը.— «Այդիին 35 տեսակներուն մէջ միայն Վիթիս Վինիֆէրան խմորակն է որ կ'արտադրէ գինի, մասնաւորանար «LaVitis Caucasia»ն, որուն բաշխումի աւազանը կը գտնուի Պեսարապիոյ, Հայաստանի, Կովկասի, Անատոլուի, Իրանի, Թուրքեստանի եւ Քաշմիրի մէջ:

Ֆիլիփ Հարտիի կողմէ ԺԴ. դարուն հայ գինեգործներ բերուեցան Հայաստանէն: Այս թանգարանին մէջ կը գտնուին նաեւ գինիի այն ատենուան հնձանները:

Մ. ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Անցեալ տարի կարգ մը Ռումանահայեր Հայաստանի ղանազան հիմնարկութեանց նուէր ղրկած էին մշակութային արժէք ներկայացնող իրեր եւ գիրքեր: Այս առթիւ Երեւանէն ստացուած է հետեւեալ նամակը.— Շնորհակալութեամբ ստացանք գրագէտ Մ. Գիւրջեանի (Մելքոն Կիւրճեան, Հրանդ) գործածուած գրիչը, ժամացոյցը ու թղթապանակը եւ անոր [illegible] վերաբերեալ Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ի ձեռագիրը, Կ. Սիմոնեանի պատրաստած ջութակն ու կիթառը, Մայիսի հանրագիտարանը (21 հատոր) եւ Ա. Քոչեանի [illegible]:

Այս գիրքերը եւ իրերը յանձնուած են.

1. «Վէրք Հայաստան»ի ձեռագիրը, Մ. Կիւրճեանի իրերը եւ Ա. Քէչեանի «Ցուցարար»ը «Աբովեան» գրական կաճառի գրադարանին: 2. Կիթառն ու ջութակը՝ Գիտութեանց ակադեմիայի [illegible] եւ արուեստի [illegible]: 3. Մայիսի Հանրագիտարանը՝ Գիտութեան Ակադեմիայի գրադարանին:

ՀՆԴԿԱՑԻՆԵ ապահովութեան տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վերջին երկու ամիսներու ընթացքին 500 ահաբեկիչներ ձերբակալուած են միայն Սայկոն-Շալոն շրջանին մէջ: Գտնուած են նաեւ ականներ եւ ձեռնառումբեր, ինչպէս եւ շատ կարեւոր փաստաթուղթեր:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ. — ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Փետր. 16ին երաւտրակեր էինք Վասպուրականի Հայր. Միութեան Գ. ընդհ. ժողովին ամփոփումը: Վարչութեան պաշտօնական զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, իբրեւ լրացուցիչ մաս.—

Ժողովին մէջ քննուեցաւ հիմնագիրներու եւ վարչութեան կողմէ ընդհ. ժողովին ներկայացուած ծրագրային փոփոխութեանց նախագիծը, որ կանոնագրային մանրամասնութիւններէն անջատելով, Միութեան ծրագիրը կը վերածէ 28 յօդուածներու:

Ահա գլխաւորները.—

ՆՊԱՏԱԿ.— 1. Ջգտել Սփիւռքի Վասպուրականի Հայրենակցականներուն միացման. ստեղծել Համահայրենակցական կեդրոն մը, եւ բացարձակապէս հեռու մնալ քաղաքական ոեւէ գործունէութենէ:

2. Մշակել լայն յարաբերութիւններ թէ Սփիւռքի եւ թէ Հայրենիքի Վասպուրականցիներու հետ: Քով քովի բերել ցիր ու ցան հայրենակիցները, բարոյական կապ հաստատել անոնց միջեւ, եւ կարելիութեան սահմաններուն մէջ՝ օգնել կարօտեալ հայրենակիցներուն:

3. Հրատարակել «Արծուի Վասպուրականի»:

4. Քաջալերել Վասպուրականի նուիրուած գիտականօրէն պատմական գործի մը հրատարակութիւնը, սկզբնական շրջաններէն մինչեւ մեր օրերը:

5. Ստեղծել առիթներ՝ վերապրելու համար հայրենի բարքերն ու սովորութիւնները:

6. Ծանօթացնել նոր սերունդին՝ հայ [illegible] եւ Վասպուրականի անցեալը. վառ պահել հայրենակցական գիտակցումը անոր մէջ եւ կարելին ընել՝ գերծ պահելու զայն ուծացումէ: Կազմել Նոր [illegible]

7. Երբ հնարաւոր ըլլայ՝ ընտրել Վասպուրականցի սան մը, անոր տալ համալսարանական բարձրագոյն կրթութիւն, պայմանով որ ան իր հետագային դառնայ հայերէն լեզուի եւ ծանօթ ըլլայ Վասպուրականի անցեալին:

8. Ամէն տարի մայիսին տօնել Վասպուրականի Հերոսամարտը:

Կարեւոր փոփոխութիւնը պէտք է նկատել [illegible] նագիրներու ցկեանս մնալու, ինչպէս նաեւ [illegible] կողմէ՝ նորեր ընտրելու որոշումը:

Միաձայնութեամբ եւ ծափերով [illegible] հիմնադիր ընտրուեցան Պ. Պ. Ա. Աճէմեան եւ Օ. Մուրատեան, իսկ պատուոյ նախագահ Պ. Ց. Տօպալեան: Վարչութեան պակաս երկու [illegible] դամներուն տեղն ալ երկու նորեր ընտրուեցան:

Պ. Մելոյեան զգայուն ճառով մը փակեց Գ. ընդհ. ժողովը, շնորհաւորելով վարչութեան բեղուն գործը, անյողդողդ կեցուածքը եւ յայտնելով որ յարատեւութիւնն ու զոհողութիւնը հնարաւոր պիտի դարձնեն լիովին կատարելու մեր հայրենասիրական բոլոր պարտականութիւնները: (Կնիք)

Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — ԹԻՒ 15

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

— Շնորհակալ եմ:

Փօնթիւի ընկալուչը տեղը դրաւ, յետոյ գլխարկը յափշտակեց եւ ըսաւ.

— Շո՛ւտ, ճամբայ ելլենք. դժբաղդ մէկ ժամ ունինք, հազիւ կրնանք հասնիլ:

Ճիշտ ժամուն հասանք Ֆէնչըրչ Սթրիթ, բաժնուեցանք իրարմէ, ուշադրութիւն չգրաւելու համար: Ճօրճի նկարագրած մարդը այդ վայրկեանին իջաւ շոգեկառքէն եւ անցաւ տոմսակները հաւաքող պաշտօնեային քովէն: Չկրցայ տեսնել դէմքը, օդը ցուրտ էր եւ մարդը վերարկուին լայն օձիքը դէպի վեր դարձուցած էր. եւ մենք առանց միանալու սկսանք հետապնդել: Անծանօթը կը յառաջանար դէպի Մեթրոյի կայարանը: Հոն հասնելով սանդուխներէն իջաւ եւ արագ քայլերով վակոն մտաւ. հետեւեցանք իրեն: Երբ Չէրինկ Քրոսի կայարանը հասանք, մարդը իջաւ եւ ելաւ պողոտայ, նախ դէպի աջ դարձաւ, սակայն այնպէս կ'երեւէր թէ վստահօրէն չէր գիտեր ճամբան, որովհետեւ յաճախ կը վարէր ու կը մարէր իր գրպանի լապտերը: Նկատեցի թէ լապտերին լոյսը կ'ուղղէր դէպի աջ կողմի շէնքերուն դուռները:

Մինչ այդ Փօնթիւ ինծի մօտեցած էր, օգտուելով գիշերուան մթութենէն:

— Հաւանաբար պանդոկ մը կը փնտռէ, ըսի, որովհետեւ այս ժամուն ուրիշ տեղ մը չի կրնար երթալ: Կամ Սավօյ պիտի երթայ եւ կամ Փէլըթայն պանդոկը: Միայն հոն կրնայ տեղ գտնել: Ես իրմէ առաջ երթամ Փէլըթայն, հաւանական է որ նախ հոն հանդիպի:

Արագ քայլերով սկսայ յառաջանալ եւ անծանօթէն առաջ հասայ պանդոկ: Արդարեւ երկու վայրկեան վերջ մեր մարդը ներս մտաւ: Ես դիրք գրաւած էի սիւնի մը ետեւը եւ շատ լաւ կրնայի հետեւիլ իր շարժումներուն: Սրահը շատ տաք էր եւ անծանօթ սպան բացաւ իր վերարկուին օձիքը: Վերջապէս տեսայ դէմքը, որ սակայն անծանօթ էր ինծի: Այսուհանդերձ չկրցայ զարմանքի ճիչ մը զսպել. Հօրլօքի բարեկամը կը կրէր բանակի երէցի համազգեստը...

Փօնթիւ քիչ վերջ ինծի միացաւ. պատմեցի իրեն տեսածներս եւ միասին մօտեցանք պանդոկի քարտուղարին, հասկնալու համար երէցին անունը: Երբ փողոց ելանք Փօնթիւ ըսաւ.

— Պէտք է լուր տանք Մարշըլի: Հօրլօք հաւանաբար այս երէցին յանձնած է, ինչ որ ձեռք անցուց այսօր: Հետեւաբար պէտք է հետապնդել այս մարդը: Մենք չենք կրնար անշուշտ, վաղն առաւօտ գործ ունինք: Ուրեմն հեռաձայնենք Մարշըլի, որպէսզի մէկը ղրկէ: Մինչեւ զաղտնի ոստիկանի մը գալը հոս կը սպասենք:

Քիչ վերջ գաղտնի ոստիկան մը եկաւ, Փօնթիւ պէտք եղած պատուէրները տուաւ անոր, չմոռնալով մանաւանդ որ պէտք չէ զգացնել անծանօթին թէ կը ներկայացուի:

Մարշըլ մեզի կը սպասէր, երբ տուն վերադարձանք: Ջէր գոհացած հեռաձայնի լրատուութենէն եւ կ'ուզէր մանրամասնութիւններ ստանալ:

— Բարեկամս Նիւմըն կը պնդէ թէ պէտք չ. կասկածիլ կղերականներէ, ըսաւ Փօնթիւ ժպտելով:

— Ինչո՞ւ կը ծաղրէք զիս, Փափա, ըսել կ'ուզեմ թէ շատ վտանգաւոր է այդ համազգեստը կրել, որովհետեւ այն անձը որ կը մտնէ երէցի մը մորթին մէջ, պէտք է լաւ գիտնայ եկեղեցական արարողութիւնները: Ցետոյ ամէն վայրկեան կրնայ ոեւէ մէկը իրեն ներկայանալ և խնդրել որ աղօթէ կամ...

— Հաւանաբար մեր մարդը լաւ սորված է իր գործը. Գերմանները այդ սխալները չեն գործեր. եթէ չեմ սխալիր, այս երէցը Պլէնքփօրթի նախկին ածուխի վաճառականն է:

— Ի՞նչ կ'ըսէք:

— Այո, կը յիշէ՞ք, տեսած էինք իր պատկերը, խմբանկարի մը մէջ. եւ վստահ եմ թէ ան է. հիմա կը տեսնէք թէ ան իր գործին մարդն է նաեւ: Մի մոռնաք թէ կը գտնուինք հանճարեղ լրտեսներու դիմաց: Երէց մը ընտրած են որպէսզի կարենայ ամէն տեղ ազատօրէն մուտք գործել, առանց իր վրայ կասկած հրաւիրելու:

— Ինչպէ՞ս պիտի ձերբակալէք զայն:

— Դիւրին է այդ գործը: «Թարողին խարազանը» կ'ըսէ ժողովրդական առածը: Գեղծ կղերական մը դիմակազերծելու ամէնէն լաւ միջոցն է ուրիշ կղերական մը հանել անոր դիմաց:

(Շար.)

Թրումընի կոչը Ռուսիոյ եւ Չինաստանի

Մ. Նահանգներու նախագահը երեքշաբթի օր հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց Ռուսիոյ եւ Չինաստանի ժողովուրդներուն թելադրելով որ ստիպեն իրենց վարիչները՝ « վերջ տալ ատելութեան եւ անուսարսափի անիմաստ քաղաքականութեան »:

Ճառը կը լսուէր աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, շնորհիւ անթելի ծփուն եւ հզօր կայանի մը, որ երկու միլիոն տոլար արժած է եւ երեք անգամ աւելի մեծ է քան ամերիկեան ամէնէն զօրաւոր ռատիօն: Հաստատուած է նաւու մը մէջ եւ ալիքները կը տարածուին հազար մղոն հեռաւորութեան վրայ: Ճառը անմիջապէս թարգմանուեցաւ 45 լեզուներու:

Նախագահը յիշեցուց թէ 1939—45ի պատերազմին Ամերիկան ինչպէս օգնութեան հասաւ, երբ Ռուսաստան եւ Չինաստան Գերմանիոյ եւ Ճափոնի դրաւման ենթարկուած էին: Յետոյ բացատրեց թէ համաշխարհային խնդիրները չեն կրնար լուծուիլ, մինչեւ որ ազգերը տրամադիր չըլլան միասին ապրելու խաղաղութեամբ:

— « Այսօր ահաւոր պայքար մը կը մղուի աշխարհի մէջ, գրաւելու համար ժողովուրդներու միտքը: Կրեմլինի վարիչները կ'ուզեն մարդկութիւնը ճզմել համատիրական եւ անաստուած դաւանանքին տակ: Անոնք աշխարհը կ'ողողեն քարոզութեամբ, երկիւղ եւ ատելութիւն յարուցանելու եւ ազգ ազգի դէմ հանելու համար: Աշխարհի ազատ ազգերը տակաւին տեղի տուած չեն խորհրդային գրոհին առջեւ: Մենք ձեռնարկած ենք պատասխանել ճշմարտութեամբ, վասն զի գիտենք որ ճշմարտութիւնը լաւագոյն պատասխանն է: Մենք պատրաստ ենք ամէն միջոց գործածել պայքարելու համար ստրկացման քարոզութեան դէմ: Այս նաւը թանկագին բեռ մը պիտի կրէ, — ճշմարտութեան բեռ: Ազատ աշխարհը պէտք է պաշտպանէ ինքզինքը նախայարձակման դէմ. բայց այս չարիքներուն վերջնական լուծումը երբեք չի կրնար բանակներու, նաւատորմիղներու եւ օդատորմիղներու մէջ: Վերջնական յաղթանակը չի կրնար շահուիլ մինչեւ որ ճշմարտութիւնը ազատութիւն բերէ բոլոր ազգերուն: Այսօր ձեր վարիչներուն յարձակողական քաղաքականութիւնը կը ստիպէ մեզ սպառազինուիլ. բայց մենք մեր սիրտերուն մէջ ատելութիւն չունինք ձեզի հանդէպ: Մենք վստահ ենք որ եթէ դուք ազատ ըլլայիք բսելու ինչ որ կը խորհիք, պիտի միանայիք մեզի, վանելու համար պատերազմի երկիւղը »:

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական եւ ուրիշ աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ Պուլկարները գիշերանց անծանօթ տեղ մը կը ղրկեն ըմբոստ Պուլկարներ եւ մաս մը Թուրքեր: Այս տեղահանման ընթացքին անմեղ տղաքը բռնի կերպով կը բաժնուին իրենց հայրերէն եւ մայրերէն ու բոլորը մէկ Ռումանիոյ ճամբով կը ղրկուին անծանօթ տեղեր:

Վերջերս Պուլկարները մտահոգ են եւ կը վախնան որ իրենց երկրին մէջ Թիթոյի վարչաձեւին նման ազգայնական շարժում մը կը սկսի: Այս պատճառով Եուկոսլաւ սահմանագլուխը ամբողջովին պաշարուած է փշաթելերով եւ ամէն միջոց ձեռք առնուած է: Հակաբոլշեւիկ եւ կասկածելի նկատուած բոլոր անձերը հաւաքաբար կը յանձնուին զինուորական ատեաններուն: Շատեր թիապարտութեան կը դատապարտուին եւ տաժանակիր աշխատանքներու կը լծուին քարահանքերու մէջ: Իսկ այն մտաւորականները եւ լուսամիտ անձերը, որոնք վտանգ մը կը նկատուին ներկայ վարչաձեւին, Սիպերիա կ'աքսորուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը « բոլորովին սուտ » հռչակեց այն զրոյցները թէ Ամերիկացիները մանրէներ կը գործածեն Քորէայի պատերազմին մէջ: Այս առթիւ հրաւիրեց Չինաստանի բոլշեւիկները՝ քննիչ ատեան մը կազմել:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը արտօնութիւն ստացաւ օդակայաններ շինելու, ինչպէս եւ օդանաւային երթեւեկներ հաստատելու:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ սպառազինութեանց գործարանները ի հարկին Հիւս. Ափրիկէ պիտի փոխադրուին օգտագործելով նաեւ գերմանական հաստատութիւնները եւ մասնագէտները:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ արբանեակ երկիրներու ամերիկեան դեսպանները նոր ժողով մը սարքած են Փարիզի մէջ: Կ'ըսուի թէ մեծ մասը հակառակ է դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու տեսակէտին:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ երկու վաշտեր, որոնք Կիպրոսի մէջ հաստատուած էին անցեալ նոյեմբերէն ի վեր, կիրակի օր Նիկոսիայէն ճամբայ ելան դէպի Սուէզի շրջանը: Ափրիկեան Տրիպոլիէն ալ ուրիշ երկու վաշտեր Փորթ Սայիտ մեկնեցան: Ուրիշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները փակել մինչեւ նոր շրջան (ապրիլ 8):

Հետզհետէ իրենց կը ղրկուին mandatներ. բայց աւելի դիւրութեան համար կրնան վճարել. —

ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ. — Գրատուն Ծերիկեան, 13 Rue des Dominicaines.

Ա. Քէօսէեան, 11, Place Jules-Guesde.

Յ. Մալաքեան, 3, Th.-Turner.

Ա. Պետիկեան, 7, Rue Berlioz.

ՍԷՆ-ԺԷՐՈՄ. — Էսկիճեան, 23,Rue Claire Isnard.

....

ՊՈՄԱՆ. — Յ. Տէօքմէճեան, 21, Bd Beaumont.

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ. — Գ. Միւճերէտեան:

ՍԷՆ-ԼՈՒ. — Միլոյեան, Bd des Grands-Pins.

ՊՈՒԼՎԱՐ-OSSO. — Սարգիսեան:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

Պարահանդէսը

Շաբաթ 15 մարտ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ ժամը 5, 31, Փլաս Պէլ-Քուր, Պէոլէ Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ Ֆրանսացի արուեստագէտներու՝ Georges MAS, de la Radio de Lyon, Arlette MARKARIAN, Danielle PERRIER, Petits Rats, Sœurs SIMONIAN, Duétistes, Roberte FEIMAN, étoile des petits rats de l'Opéra: Հունգարական պար: Մուտքը 250 Ֆր.:

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի բոլոր անդամուհիներուն քով:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Պուլվար-Օտտոյի մասնաճիւղին կողմէ այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ կէս գիշեր, Bar Internationalի սրահին մէջ: Պիտի նուագէ համբաւանօթ Պօմի նուագախումբը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Եկեղեցւոյ կեդրոնի վարժարանին նախաձեռնութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան, այս կիրակի օր ժամը 3էն մինչեւ 7, Ժան-Կուժոնի սըրահին մէջ, 8, rue Jean-Goujon, Փարիզ (8e):

Պիտի մասնակցին յիսունէ աւելի հայ մանուկներ եւ պատանիներ: Պիտի ունենայ նաեւ Վարդանանցի տօնի յիշատակութեան բաժին մը:

Մուտքի տոմսերու համար այժմէն դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատունը:

Հ.Բ.Ը.Մ.ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԻՏ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը Hôtel Splendideի սրահներուն մէջ, շաբաթ գիշեր 29 մարտ ժամը 9.30էն մինչեւ լոյս: Ընտիր նուագախումբ, գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ աշակերտները ընդառաջ երթալով շատերու փափաքին, Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ — Գ. ԱԼԻՄՇԱՀ թատերասրահին մէջ, այս կիրակի 9 մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 15ին, կրկին պիտի ներկայացնեն իրենց թատերախաղերը, որոնք մեծապէս գնահատուեցան առաջին ներկայացման առթին:

Յայտագիր. — Կեղծ ռատիկանապետը, — Աւարայրի հսկումը, **Les Lutins de Carnac** եւ **Un client sérieux**:

Հասցէ. — 26, rue Troyon, Métro : Pont de Sèvres.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի ազգ. վարժարանի հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը յայտարարէ թէ Նոր տարուան առթիւ կատարուած հանգանակութեան գումարը բարձրացած է 120 հազար ֆրանքի: Շնորհակալութիւններ բոլոր նուիրատուներուն: Նոյնպէս հանգանակիչ յանձնախումբին, որուն ջանասիրութեան կը պարտինք այս յաջողութիւնը:

× Շնորհակալութեամբ ստացած ենք նաեւ Գ. Գասպարեանի ամուսնութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Բալայեանէ 1000 ֆրանք նուէր դպրոցին:

× Հանգանակութեան լման ցանկը տեսնել Տէսինի եկեղեցւոյ դրան վրայ:

զօրամասեր ալ, որոնք Նիկոսիա կը գտնուին, մօտերս Ջրանցքի շրջանը պիտի երթան:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին սպարապետը, մարեշալ Գատոյլիօ, որ 80 տարեկան է, երկուշաբթի օր պատերազմի այրիներու եւ որբերու նախատինքներուն ենթարկուեցաւ, երբ դուրս կ'ելլէր Հռոմի մէկ եկեղեցիէն: Ամբոխը կը մռնչէր. — « Մարդասպան, խոզ, դաւաճան » եւն.: Ոստիկանութիւնը հազիւ կրցաւ ծերունին փրկել հազարաւորներու կատաղութենէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼ. — Ֆր. Կապ. Խաչի ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին երկուշաբթի, 10 մարտ, ժամը 4ին դպրոցին սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի « Ահարոնեան » խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Ազգ. Տան մէջ, 32, rue de Trévise: Կը խօսի ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ: Նիւթ՝ « Փիլիսոփայական խնդիրներ »: Դասախօսութենէն վերջ երգի փորձեր:

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՓԱՐԻԶ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժ. 3ին, Սասունի ճաշարանը, (31 r. d'Alexandrie): Ժամը 4ին պիտի գումարուի երկրորդ ընդհ. ժողովը ուր ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի: Վարչութեան ընտրութիւն:

ԻՍԻ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը: Ներկայանալ տետրերով:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 17, rue Ampère: Պարտադիր ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 20,30ին: 29 rue de Flore արճարանին սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Մարտ 7ին, Ուրբաթ ժամը 21ին **Le Cadet**ի վերնայարկը: Օրակարգ. — Զեկուցում վարչութեան եւ համարատուութիւն.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ. — Այս հինգշաբթի, ժամը 6.30ին, Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆ պիտի կատարէ իր հերթական դասախօսութիւնը Սիթէ Իւնիվէրսիթէռի Հայ Ուսանողական Տան մէջ: Նիւթ՝ Ներսէս Շնորհալի, մեծ կրօնապետ, մեծ բանաստեղծ, մեծ երաժիշտ: Մուտքը ազատ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Եկեղեցական վարչութեան կողմէ ի նպաստ դպրոցին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle des Fêtesի մէջ, Rus Stalingrad: Կը ներկայացուի ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ, օփէրէթ 4 արար: Խմբական պարեր, ջանքիւլիւմի երգեր, վիճակ, ըմբշամարտ եւն.: Եւրոպական պարեր մինչեւ կէս գիշեր: Ընտիր նուագ: Ճոխ պիւֆէ: Դիւրամատչելի գիներով: Մուտք 200 Ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Շավիլի Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհիներ Աննիկ Փափազեանի, Եղիսաբէթ Գալայճեանի, Եղիսաբէթ Քիւլչեանի եւ Պ. Քիւլչեանի՝ ՆԱԶԱՐ ՔԻՒԼՋԵԱՆի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Շավիլի նոր սերունդին:

× Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Միութեան եռանդուն անդամներէն Խաչատուր Պօղոսեանի, իր տիկնոջ ՆԱՐԴՈՒՀԻ ՊՕՂՈՍԵԱՆի ղառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Այրի Տիկին Ժընեւ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պետրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15, Rue Jean-Goujon) ողբացեալ

ՄԻՐԻՃԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Տէր եւ Տիկին Ս. Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Խրնավուլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թ. Ալէքսանեան եւ զաւակը (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Կ. Պալթաեան եւ զաւակը (Շավիլ), Տէր եւ Տիկին Գ. Գուռնատիլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Մխիթարեան եւ զաւակները (Պուէնոս-Այրէս) կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր, ամուսինին եւ ազգականին՝ ԴԱՒԻԹ ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի ժամը 10.30ին Նիսի Աստուածածին եկեղեցին:

Իր յիշատակը յարգողները հաճին ներկայ գտնուիլ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925.R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վճարում 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 7 MARS 1952 Ուրբաթ 7 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6706 Նոր շրջան թիւ 2117

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՂԸ ՆՈՐ ՀՈԳՍՈՐ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆՔ

Նորէն ճակատագրական օրեր կ'ապրինք:

Թերեւս պարագաներ ներկայանան Հայկական դատ հետապնդելու: Կամ ստիպուինք ինքնապաշտպանութեան պայքար մղել: Եւ կամ աքտակարգ ճիգ մը փորձել այս կամ այն ճակատին վրայ:

Տարակոյս չկայ թէ նորէն պիտի անճրկին ազգային երեւելիները, եթէ աւելի երկար տեւէ ներկայ անկերպարան վիճակը:

Տարիներէ ի վեր խժալուր ժխոր մը կը տիրէ լրագրական հրապարակին վրայ, առանց գործնական ելքի մը յանգելու:

Համրանք չունին մեր իմաստուններն ու ազգասէրները:

Շատերուն անունները բերնէ բերան կը շրջին: Իւրաքանչիւր գաղութ իր չքախումբն ունի: Անոնք հեռատեսութեան եւ հայրենասիրութեան դափնիներ կը թափեն բարձրաձայն:

Ուրիշներ ալ, աւելի զգոյշ, իրենց յատուկ շրջանակ մը կազմած են եւ կը գոհանան խելք ծախելով: Առանց մատը մատին զպցնելու: Պարզապէս ի հոգեւոր մխիթարութիւն:

Խառնաձայն ժխորին կամ երանաւէտ անշարժութեան մէջ միայն « ազգային ազգն » է որ տարտամ նայուածքներ կ'արձակէ:

Տարուբեր՝ տաք եւ պաղ հովերու միջեւ, այդ զանգուածը յաճախ լուր անգամ չունի բուն անցուդարձէն:

Ի բնէ դիւրահաւան կամ բարեմիտ, ան կը հաւատայ շատ մը յիմար-իմաստուն հաւատիքներու: Եւ կամ վլուխր կ'առնէ կ'երթայ:

Շատ մը վրդովիչ երեւոյթներ եւ իրողութիւններ արձանագրուած են մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Կարգ մը տեսակէտներով, կարելի է տասն անգամ աւելի վրդովիչ համարել ներկայ անիշխանութիւնը:

Ոչ գլուխ ունինք, ոչ հասցէ: Ոչ ընդհանրական ծրագիր մը, ոչ ալ տրամադրելի եւ պահեստի ուժեր՝ զայն իրագործելու համար:

Դատարկ է նաեւ գանձը: Այսինքն դրամական պահեստը:

Նորէն եւ նորէն կարդացէք Ազգ. պատուիրակութեան դրամական անձկութեան պատմութիւնը՝ ճակատագրական պահու մը (1919—20):

Թշուառութիւն մը՝ որուն իբրեւ դարման ուրիշ միջոց չեն գտեր եթէ ոչ « ֆինանսական » յանձնախումբ մը կազմել եւ սրտառուչ կոչեր ուղղել:

Կարելի՞ է որ եւ է դատ շահիլ, գոնէ յաջողութեամբ հետապնդել այդքան խախուտ միջոցներով: Այն ալ երկար փորձառութիւններէ վերջ:

Ցեղին առեւտրականը նախահաշիւ մը կ'ունենայ, ինչպէս եւ պահեստի գումար մը: Կամ « նախատեսումներ », հիմնուած՝ իրական փաստերու վրայ:

Մեր մէջ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ իր քաղաքական ուղեգծին հետ, նախահաշիւ մըն ալ կը քուէարկէ, ծրագրուած գործերը կատարելու համար:

Շահեկան պիտի ըլլար իմանալ թէ միւս հոսանքներն ալ կը հետեւի՞ն այս ճամբուն, թէ կը գոհանան միայն առօրին ծախքերը հոգալով:

Երբ գործելու ժամանակը գայ — եւ կամ եթէ համազգային փորձութեան մը առջեւ գտնուինք, անրնական պիտի ըլլար սպասել որ Դաշնակցութիւնը ինք ստանձնէր ամէն հոգ եւ պատասխանատուութիւն:

« Ազգովին » խօսած կամ գործած ատեն, տարրական պայման է որ ազգը ներկայ ըլլայ իր բոլոր հոսանքներով: Գլուխով եւ թեւերով:

Այս կամ այն հոսանքը ինչ հովեր ալ փչէ, պարտաւոր է խոկալ եւ խմբահել կարգ մը հիմնական պահանջներու առջեւ:

Ցաճախ պարզած ենք այդ պահանջները եւ դեռ կրնանք խօսիլ:

Խնդիրը այն է որ մէկզի դրուին թարթափումները:

Ժամանակն է վաղուան մասին ալ մտածելու:

Օրերը կը պահանջեն ոչ միայն որոշ ուղեգիծ, այլ եւ պահեստ: Ե՛ւ գլուխ ե՛ւ գանձ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՆԷ ԳԻՐՔՈՎ...

Երէկ պատկերազարդ հատոր մը ստացայ Հալէպէն, — Քարէն Եփփէ ազգային ճեմարան:

Գեղեցիկ հատոր մը՝ հայերէն եւ անգլերէն: Քսաներութ մեծկակ էջ, ընտիր տպագրութեամբ:

Գրքոյկը ամփոփ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ այս բարձրագոյն կրթարանի մասին, որ բացուեցաւ 1947ին, դանիացի Օր. Քարէն Եփփէի նուիրած հողին վրայ (տասը հազար քառ. մեթր):

Հաշուական մանրամասնութիւնները եւ շարք մը լուսանկարներ ձեր առջեւ կը պարզեն կենդանի պատկեր մը խանդավառ եւ գործօն աշխատանքի:

Պարզուկ տաղաւարի մը մէջ բացուած էր առաջին դասարանը, 1947ին, 22 աշակերտներով եւ աշակերտուհիներով:

Այսօր ունին վեց դասարան: Եւ յառաջդիմութիւնը կը շարունակուի տարուէ տարի:

Այդ մասին աւելի լայնօրէն պիտի խօսի խմբագրութիւնը:

Ես կ'ուզէի ձեր ուշադրութեան յանձնել բացառիկ պարագայ մը:

Անձնական նամակէ մը կ'իմանանք թէ ճեմարանը մասնաւորապէս պէտք ունի հայագիտական գիրքերու, ինչպէս եւ Larousseի մը (Քսաներորդ դարու տպագրութիւն):

Մասնաւոր դիմումի մը վրայ, Վիեննայի Միաբանութիւնը յանձն առած է կարգ մը անհրաժեշտ գիրքեր ղրկել, զեղչեալ գիներով:

Այս առթիւ կ'իմանամ թէ Նոր Բառգիրք որուն սոսկալապէս պէտք ունին, կ'արժէ ութ հարիւր զուիցերիական ֆրանք (օրուան սակով՝ աւելի քան 80.000 ֆրանք):

Ի՞նչպէս ճարեն այս առասպելական գումարը՝ Հալէպի մէջ:

Փարիզի մէջ կամ այլուր չկա՞ն գրասէրներ, որ եթէ ոչ դինը, գոնէ գիրքը ճարեն, երախտապարտ ձգելով ամբողջ սերունդ մը:

Քսաներորդ դարու Լարուսն ալ (վեց հատոր), որ 2500—3000 ֆրանք կ'արժէր պատերազմէն առաջ, մասնավճարներով, կարելի է գտնել 15—20 հազար ֆրանքի:

Կը կարծեմ թէ շատեր իրենց գրադարանին մէջ պահած են այս վեց հատորները եւ ուրիշ պիտանի գիրքեր, իբրեւ զարդ: Թերեւս ժամանակ ալ չեն ունեցած թղթատելու:

Ահաւասիկ թանկագին պատեհութիւն մը զանոնք շարժման մէջ դնելու:

ՎԱՀԷ

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՄԸՍՐԵԱՆԻ ԿՏԱԿԸ

Քահէն կը գրեն մեզի. — Ողբալով երկու Հայուհիներու՝ Տիկին Նուարդ Մըսրեանի եւ Տիկին Խաչատուրեանի եղերական մահը՝ Նիսի օդանաւային արկածին մէջ, ձեզի կը հաղորդեմ սրտառուչ յայտարարութիւն մը:

Աղէտէն քիչ առաջ, Տիկին Ն. Մըսրեան կ'ըսէ.

— Որոշած եմ, իբրեւ կտակ, եկեղեցի մը կանգնել յարակից ընթերցասրահով մը:

Խօսակից Տիկինը. — Ուրեմն բարի հաւատացեալ մըն էք:

Տիկին Մըսրեան. — Ո՛չ, Տիկին, ամէնէն աւելի ազգասիրութիւնս է որ զիս մղած է այդ որոշման. որովհետեւ հաւատացած եմ թէ ազգապահպանման երկու սիւներն են մեր եկեղեցին եւ մեր լեզուն »:

ԹՈՒՐՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Անգարայի Ազգ. Ժողովին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, գաղթականներու տեղաւորման ելմտացոյցին քննութեան առթիւ: Ներքին Նախարարը, Լութֆի Գարաօսմանօղլու յայտարարեց.

— Գաղթականներու խնդիրը, մեր ուշադրութեան առարկայ դարձած է մասնաւորաբար: Կարեւորութեամբ կը քննենք զայն, Ժողովուրդն ալ մեծ նախանձախնդրութիւն ցոյց կուտայ հայրենիքի վտարանդի զաւակները տեղաւորելու համար:

(Լրացումը շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Արագրած էինք 22 հազար տուներ շինել գաղթականներու համար, անոնց կարեւոր մէկ մասը արդէն իսկ լրացած է, մնացեալն ալ շուտով պիտի վերջանայ: 25 միլիոն ոսկի ծախսուեցաւ այդ շինութիւններուն համար: Երկրագործական Դրամատունը 18 միլիոնի վարկ բացաւ, նաեւ մեծաքանակ սերմնցու բաշխուեցաւ գաղթականներուն: Ձենք պնդեր թէ գաղթականական գործը հարիւրին հարիւր յաջողած է, միայն կ'աշխատինք մեր ուժերուն ներած չափով այս գործը կարգադրել լաւագոյն պայմաններու տակ:

Լութֆի Իւլքիւմէն ըսաւ թէ Սեւծովեան շրջանին մէջ հայրենակիցները մշակելի հող չունին եւ Թոքախտն ալ աւելցած է զարհուրելի համեմատութեամբ մը: Այս ցաւոտ խնդիրները չեն հարթուիր տեղական մասնակի միջոցներով, այլ պէտք է պատրաստել ամբողջական ծրագիր մը եւ զայն կիրարկել բովանդակ երկրին մէջ: Կառավարութիւնը պէտք է լրջօրէն լուծէ այս խնդիրը, որուն համար ահագին գումար մը պէտք է:

Առողջապահական գործավարը հերքեց ճառախօսին այն պնդումը թէ Սեւ ծովու ափերուն վրայ Թոքախտաւորներուն թիւը հարիւրին 80 է, մինչդեռ իրականին մէջ հարիւր հազարին 80 է: Այդպիսի սարսափազդու համեմատութիւն մը գոյութիւն չունի, քանի որ 20 միլիոնի մէջ 400.000 Թոքախտաւոր կը հաշուեն:

Ներքին Նախարարը նորէն խօսք առնելով, ճառախօսները հրաւիրեց փոխանակ զինք կշտամբելու, սորտրաց մատնանշել Սեւ ծովու շրջանի տառապանքները, որպէսզի հաւաքաբար կարելի ըլլայ ցաւին դարման մը գտնել:

Վարչապետ Ա. Մէնտէրէս ալ դիտել տուաւ թէ երբեմնի շրջաններուն երբ ելմտացոյցը 150-200 միլիոն էր, նոյնիսկ կարելի չէր խորհիլ շրջանի մը բնակչութեան տեղափոխութեան շուրջ, բայց հիմա հնարաւոր դարձած է այդպիսի բան մը: Բնակչութեան աճումը մշակելի հողի տարածութեան մը ծնունդ տուած է, բայց ասիկա չի նշանակեր թէ անպայման պէտք է տեղափոխել բնակչութիւնը: Հայրենակիցներուն իրենց գտնուած տեղը աւրուստի նոր հնարաւորութիւններ ընծայելով կարելի է լուծել խնդիրը:

Նոր վարչապետը Ազգ. Ժողովին առջեւ

Պ. Անթուան Փինէ, վարչապետութեան նոր թեկնածուն, Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ երէկ, վաւերացում ստանալու համար:

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար՝ նախորդ կառավարութեան մէջ, Պ. Փինէ առաջին անգամ է որ քաղաքական ճառ մը կը խօսի Ազգ. Ժողովին մէջ: Ըստ սահմանադրութեան պէտք է ստանայ 313 ձայն, որպէսզի կարենայ գործել իբրեւ օրինաւոր վարչապետ:

Մինչեւ երէկ առտու, երբ Ազգ. Ժողովը բացուեցաւ, կացութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէր. —

Անկախները եւ գիւղացիական կուսակցութեան անդամները թեր պիտի քուէարկէին: Համայնավարները դէմ: Ժողովրդական Շարժումը (M.R.P.) եւ ձախակողմեան խմբակցութիւնը (արմատականներ եւն.) սկզբունքով հաւանութիւն յայտնած էին: Ընկերվարականները եւ զոր. տը Կոլի կուսակիցները որոշած էին իրենց դիրքը ճշդել վարչապետին յայտարարութենէն եւ լուսաբանութիւններէն վերջ:

Ուրեմն ամէն բան կախում ունէր այս վերջիններուն որոշումէն: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ զոր. տը Կոլ վերջին պահուն յետաձգեց իր մեկնումը դէպի Հարաւ. Արեւմտեան Ֆրանսա սպասելով տագնապի ելքին: Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, զօրավարը ազատ ձգած է իր երեսփոխանները որ քուէ տան համաձայն իրենց հայեցողութեան: Զօրավարին կուսակիցները այն համոզումն ունին թէ « ներկայ վարչաձեւը հոգեվարք է եւ իրենք չեն ուզեր դիակ մը զմռսել »:

Համայնավարութեան թշնամական դիրքը բացատրութեան չի կարօտիր: Իրենց պաշտօնաթերթը, « Իւմանիթէ », երէկ առաջին էջին վրայ կ'ազդարարէր խոշոր գլխագիրներով.

— « Ժողովրդական շարժումը պէտք է փակէ Փինէի ճամբան. աշխատաւորներու կատաղի թշնամին է ան որ այս առտու Ազգ. Ժողովին կը ներկայանայ, տը Կոլի ճամբան հարթելու եւ պատերազմի քաղաքականութիւնը շարունակելու համար »:

✕ Կարգ մը նպաստաւոր լուրերու վրայ, Ֆրանքը թեթեւօրէն բարձրացաւ անցեալ օր: Տոլարը ինկաւ 475 ֆր.ի (ազատ շուկայ), Նափոլէոնը՝ 4860ի (նախապէս 4990): Սթերլինը մնաց 1095ի վրայ: Ուշագրաւ բարձրացում ունեցան պետական արժէթուղթերը: 5 % ռանթը (1949ի փոխառութիւն) 81.50էն բարձրացաւ 81.90ի, իսկ 3%ը 58.10էն 62ի, ինչ որ տեսնուած չէր 1948էն ի վեր:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՑԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐՔ Երկոտասանամեայ Պատրիարքութեանս»

(ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ)

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄՍ

Բնութեան օրէնք է, որ երբ երկու հակառակ հովեր յանկարծ կը բախին, մրրիկ կը յարուցանեն: Ազատութեան հովը շատ յանկարծական կերպով բախեցաւ բռնութեան հովին, մրրիկ մը պէտք էր ելլար: Իսկ մրրիկը ոչ կարգ ունի ոչ կանոն, չես խմանար ինչպէս կուգայ ինչպէս կ'երթայ:

Դարձեալ կանոն է, որ երբոր կացութիւնը փոխուի, կացութեան մարդերն ալ մէկտեղ կը փոխուին: Այդ տեսութեամբ իմ հրաժարելուս եւ քաշուելուս ժամանակին հասած ըլլալը յայտնի էր, եւ ես ալ իսկոյն զայն յայտնած էի մասնաւոր շրջանակի մէջ: Բայց իմ համոզմամբ հրաժարականը օրինաւոր եւ կանոնաւոր ընելու համար, պէտք էր Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը վերակազմել, եւ անոր յանձնել, անկէ ստացուած պաշտօնը, եւ ոչ թէ անտէր անտէրունջ մէջտեղ թողլով՝ անկանոն կացութիւն մը ստեղծել:

×

1908 Յուլիս 10 հինգշաբթի երեկոյին ուշ ատեն լուր առի, թէ Մանաստըրի մէջ զինուորական շարժմամբ մը 1876ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը հռչակուած է, եւ այդ լուրը Պապը Ալին եւ Մապէյնը վատ տպաւորութիւն է գործած:

Նոյնը օրը շնորհաւորութեան գացած էի նոր անուանուած եպարքոս Սաիտ փաշայի 'ի Պապը-Ալի, պատերազմական նախարար Էօմէր Ռիւշտի փաշայի 'ի Սէրասքէրքաբու, եւ նախարարութեան անդամակից Քեամիլ փաշայի 'ի Նշանթաշ, եւ երեքն ալ չէի գտած, եւ բոլոր նախարարները ստիպողաբար Եըլտըզ հաւաքուած լինելնին լսեր էի: Վերջին պահուն առած լուրս՝ այդ հաւաքման բացատրութիւնն էր:

Յուլիս 11 ուրբաթ առտու, տաճկերէն լրագրի վրայ երկտող լուր մը տեսնուեցաւ, թէ Օսմանեան Երեսփոխանական ժողովը գումարելու հրաման եղած է, որ խափանեալ էր 1878էն ի վեր: Լուրը, թէպէտ ուրախալի, բայց շատ մերկ էր եւ անկարեւոր ձեւով մը տրուած էր. Սահմանադրութեան կատարեալ գործադրութեան վրայ խօսք չկար, ընդհանուր ներում մը չէր յիշուած, թերի բան մըն էր հրատարակութիւնը, եւ բանադատեալ, զուցէ եւ անկատար, որովհետեւ ապագային կատարուելիք ընտրութեանց վրայ կը հիմնուէր:

Յուլիս 12 շաբաթ օր, Թուրք ժողովուրդին մէջ ամբոխային շարժումը սկսաւ. Կամուրջի դըլուխը բազմութիւն մը հաւաքուելով, պաշտօնատուներ էր գացեր դրօշներով եւ կեցցէներով: Նոյն առտուն Պատրիարքարան գացած ատենս ցրիւ աստ եւ անդ մանր խմբակներ միայն կ'երեւային. խմբակ մըն ալ Գարաքէօյ տեսայ, պաշտօնական ոչ մի հանգամանք կամ ձեւ չունէր, եւ քանի մը Սելանիկցի վաճառականներու նախաձեռնութեամբ կատարուած ժողովրդային ցոյց մըն էր:

Մտածեցինք թէ Պատրիարքարանին ինչ ընել արժան էր, բայց նախապէս պաշտօնական գործողութիւններ տեսնուելու էին, պետական շրջանակներու մէջ ալ արտայայտութիւններ ըլլալու էին, ուրիշ պատրիարքութեանց ընթացքն ալ հասկնալու էր, Ազգային Վարչութեան բռնելիք ճանպան վարչական որոշմամբ ճշտուելու էր, եւ ամէն պարագայի մէջ պաշտօնական հանդիսաւոր բան մը ընելու էր՝ պարտուպատշաճ նախապատրաստութեամբ:

Այս նկատումներով անձամբ մէջտեղ նետուելու յարմար չդատեցի, առաջիկայ չորեքշաբթի օրուան համար Խառն ժողովի ստիպողաբար հրաւէր ղրկեցի, իրողութեան պաշտօնական կերպարանը հասկնալու համար Պապը Ալիէն տեղեկութիւն փնտռել տուի. պատրիարքարաններու միտքը իմանալու համար Ա. գործակատարը Յունաց պատրիարքարան յղեցի: Անոնք ալ ըսեր էին, թէ տակաւին պաշտօնապէս բան մը հաղորդուած չլինելուն, եւ ցոյցերը ժողովրդական շրջանի մէջ դառնալուն, պէտք էր սպասել, եւ ըլլալիքն ալ ժողովներով եւ պաշտօնապէս ընել: Ըստ այնմ Յունաց պատրիարքն ալ առաջիկայ չորեքշաբթին համար յատուկ Խառն ժողով մը կը կարգադրէ, եւ նոյնժամայն ժողովին քարտուղարը կոչելով կը հրամայէ հրաւիրագիրներ յղել, մեր առաջարկէն առիթ առնելով:

Յուլիս 13 կիրակի օրը տօնն էր, պաշտօնական գիրերու նայելու, չուզելով տեղ մը երթալ. յատուկ տօնական օր մըն ալ չէր: Բերայի եկեղեցւոյն մէջ ժողովրդային ցոյցին հրահանգները տուի, եւ այդ տեսակ ցոյցերուն մասին քաջալերութիւններ տուի ամէն կողմ: Բայց բոլոր կատարուածները ժողովրդային շրջանակին մէջ մնացին եւ բնաւ տեղ մը պաշտօնական կերպարանք չառին:

Յուլիս 14 երկուշաբթի առտու, Մեծ Եպարքոսը տեսնելու համար Նշանթաշ տունը գացի, շնորհաւորութեան հետ շնորհակալութիւն ալ յայտնեցի սահմանադրական կարգադրութեանց նորոգուելուն համար, եւ միանգամայն ձեռնըներնէս եկած գործակցութեան պատրաստ լինելնիս յայտնեցի: Հոն հանդիպեցայ Հայ-Կաթոլիկաց պատրիարքին:

Անկէ Ղալաթիա իջայ՝ Սանասարեան խնամակալութեան գումարման: Ներկայ էին Գ. Նորատունկեան եւ այլ անդամակից էֆէնտիներ, օրուան դիպուածներուն վրայ ալ խօսելով, ամէնքն ալ սպասողական դիրքը նախադասեցին:

Յուլիս 15 երեքշաբթի՝ նախարարութեան անդամակից Քեամիլ փաշայի այցելելով, սահմանադրական խնդիրներու վրայ երկար տեսակցեցանք: Անկէ պատրիարքարան երթալով Կրօնական Ժողովին նախագահեցի տասն անդամներու ներկայութեամբ: Ժողովը հրաւիրեցի օրակարգի գործերը մէկ կողմ թողուլ, ու նոր եղելութեանց վրայ խորհրդակցիլ: Սահմանադրութիւնը եւ նոր շնորհուած ներումը հանդիսապէս տօնելու համար՝ որոշուեցաւ հինգշաբթի օր, յուլիս 17ին, գոհաբանական մաղթանք կատարել Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝ բոլոր եկեղեցականաց համախմբութեամբ եւ կիրակի օր, յուլիս 20ին՝ նոյնը կրկնել բոլոր եկեղեցիներու մէջ, գաւառներու ալ հեռագիր տալ նոյնպէս կիրակի օր գոհաբանական մաղթանք կատարելու համար:

Յուլիս 16 չորեքշաբթի՝ ժողով չկանչած, նորէն յորդորի եկողներ եղան, նոյն իսկ ժողովականներ եւ ժողովականներէ ղրկուածներ: Բայց ես չհաւանեցայ եւ ատենին Ղալաթիա եղայ, եւ եկեղեցի հանդիպելով ժողովասրահ ելայ. դեռ մարդ չկար ոչ բակին մէջ եւ ոչ սանդուխներուն վրայ: Ժողովասրահը քանի մը ժողովականներ միայն կային արդէն եկած, եւ սովորական խօսքերէն ետքը ըսի իրենց, եթէ ինձի դէմ ցոյցի պատրաստութիւններ կան եղեր եւ իմ հրաժարիլս պիտի պահանջեն եղեր, սակայն դժուարութեան տեղի չկայ, ես գործը շուտով կը վերջացնեմ: Հետզհետէ ժողովականներ եկան, որոց թիւր տասներեօթը լրացաւ, ինը Կրօնականէն և ութը Քաղաքականէն: Վերջին հասնողը ատենապետ Գ. Նորատունկեան էֆէնտին եղաւ: Ժողովը բացուելուն ատենագրութեան ընթերցումը զանց եղաւ, եւ ատենապետը կանխեց խօսք առնել, նոր եղելութեանց բացատրութիւնն ըրաւ:

Ես յայտնեցի թէ ամենադժուարին պարագայից մէջ պաշտօնի կոչուած լինելով, զայն ընդունեցի իբր սպարտականութիւն, նպատակ ունենալով ազգին գոյութեան համար աշխատիլ եւ փտանելով Ազգային Սահմանադրութիւնը պաշտպանել, եւ տիրող թշուառութեանց եւ դըժուարութեանց հանդէպ հնարաւոր դարմանը ընծայել: Ժամանակն ու պարագայք պիտի ցուցնեն թէ ինչո՞վ եւ ի՞նչչափ կրցած եմ այդ նպատակին օգտակար ըլլալ:

Սակայն ընդհանուր կանոն է, եւ սահմանադրական կացութեան ալ հետեւանք է, որ երբ դրութիւն եւ կացութիւն կը փոխուին, պաշտօնական մարմինն ալ միասին կը փոխուի: Ուստի մեր երկրին մէջն ալ կացութիւնը կը փոխուի, եւ կը դադրի այն դրութիւնը, որուն մէջ ես եկայ, եւ որ տասներկու տարիներէ ի վեր կը տիրէր. Նախ ես ինծի համար կը զգամ հեռանալու պէտքը, եւ կը յայտարարեմ որ հիմակուընէ զիս իբր հրաժարեալ համարիք, եւ ըստ այնմ սկսինք գործոց կարգադրութեան նոր կերպերը խորհիլ ու որոշել:

Ժողովականներէն Մկրեան աւագ քահանայ յայտնեց թէ Խառն ժողովը ձեռնհաս չէ պատրիարքի հրաժարականը ընդունելու, եւ պէտք է գումարուելիք Ընդհանուր Ժողովին պահուի այդ խնդիրը: Իսկ Գալաքեան վրդ. վրայ բերաւ՝ թէ այս կերպով խնդիրը վրանէրնէս նետել լաւ է, սակայն լ՞նչ պիտի ընենք եթէ պատրիարքին դէմ ցոյցեր սկսին: Միանգամայն լուր տուաւ թէ ցուցարարներու խումբ մը հաւաքուելով, պատրիարքին դադարումը պիտի պահանջէ:

Անկէ ետքը լսուեցաւ, որ քանի մը հոգիներ եկեր հաւաքուեր են Ղալաթիոյ մեծ սրահը եւ ժողովականներէն ոմանց խօսեր են Պատրիարքին հրաժարականը պահանջել: Ատենապետը հրաժարական խնդիրին անդրադառնալով եւ միջասահման առաջարկ մը կազմելով ըսաւ որ պատրիարքը հրաժարական տուած ըլլայ, բայց Ընդհանուրին պահուի: Ժողովը համաձայնութիւն յայտնեց այս ձեւին, Նորատունկեան էֆէնտի դուրս ելաւ, հաւաքուած խմբակին հաղորդել զայս, եւ վերադառնալով լուր բերաւ, թէ խմբակը գոհ չէ մնացեր, եւ պահանջեր է որ պատրիարքը գործէ քաշուի: Մկրեան աւագ քահանայ դիտել տուաւ թէ արդեօ՞ք այս քանի մը հոգիները իբր ազգային երեսփոխանութիւն պիտի ընդունի՞նք, թէ ոչ պիտի սպասենք որ ազգն իր օրինական ներկայացուցիչներով խօսի:

Ես այս միջոցին սկսայ հրաժարականս գրի առնել: Ատենապետը՝ իր առաջարկին նոր փոփոխութիւն տալով, ըսաւ, որ պատրիարքին հրաժարականը առնուի, բայց ի կախ մնայ, եւ գործերը նայուին պատրիարքական փոխանորդին եւ Կրօնականին ատենապետին ձեռօք: Բայց փոխանորդ Ճէվահիրճեան Գաբրիէլ եպիսկոպոս եւ ատենապետ Յովհաննէսեան Գրիգորիս արքեպիսկոպոս, բացէիբաց մերժեցին որեւիցէ գործ կամ պատասխանատուութիւն յանձն առնուլ, մինչեւ իսկ ունեցած պաշտօննին ալ թողլու առաջարկ ընելով:

Ուրիշներ ալ դիտել կուտային, թէ պատրիարքի հրաժարականը պաշտօնապէս չընդունուած Տեղի հրաժարականը պաշտօնապէս չընդունուած Տեղապահ կարգել օրէնք չէր, եւ թէ տեղապահի ընտրութեան համար՝ կառավարութեան հրամանին ալ պէտք էր սպասել:

Որոշեցին տեղապահի ընտրութիւնը կատարել, եւ իմ հրաժարականին հետ միատեղ զայն կառավարութեան ներկայել, եւ տեղապահի հաստատութիւնն ալ միանգամայն ուզել:

Ներկայ եպիսկոպոսները յանձնառու չեղան տեղապահութեան կոչուիլ եւ որոշուեցաւ ժողովականներէն դուրս մէկը ընտրել: Զորս անուններ ընտրելի ցուցուեցան, Հմայեակ Եպսկ. Դիմաքսեան, Ստեփանոս Արք. Յովակիմեան, Եղիշէ Եպս. Դուրեան, եւ Յովհաննէս Եպս. Արշարունի:

Ժողովականներէն Վ. Մանկունի արքեպիսկոպոս առաջարկեց գաղտնի քուէարկութիւն ընել, բայց ուրիշներ աւելորդ նկատեցին, եւ առաւելագոյն ձայներ Եղիշէ Դուրեան եպիսկոպոսի վրայ միաբանեցան, ես ալ ձայնակցեցայ: Եպիսկոպոսին ազգականը, Ղ. Դուրեան վարդապետ, յայտնեց թէ արդէն դուրսէն ալ Եղիշէ Դուրեան Եպս.ը ուզեր են, երբ պահ մը առաջ ինքն դուրս ելեր եւ այնտեղ դտնուողներուն կարծիքն է հարցուցեր: Սուրէնեան Աւետիս էֆ.՝ Գէորգ արք. Երէցեանի անունն է տուեր, բայց ուրիշներ զայն լռեցուցեր են եւ Ե. Դուրեան եպիսկոպոսն են ուզեր: Վերջապէս ժողովականներու ձեռամբարձ համաձայնութեամբ Եղիշէ Եպիսկոպոս Դուրեան տեղապահ անուանուեցաւ:

Նոյն ատեն հրաժարականիս մաքուր օրինակն ալ լրացնելով սեղանին վրայ դրի եւ ոտքի ելայ, դրկախառն ողջոյններով եւ ձեռաց համբոյրներով հրաժեշտ առի եւ տուի իւրաքանչիւրին: Ցիշեցուցի որ աղաղակի եւ ցոյցի նշաններ չըլլան, եւ վստահացուցին թէ արդէն խոստում առած են: Բոլոր ժողովականները մինչեւ սանդուխին գլուխը առաջնորդեցին, եւ մաս մըն ալ մինչեւ եկեղեցւոյ արտաքին դուռը ընկերացան, եւ ողջոյններու մէջ կառք նստելով Ղալաթիայէն Բերա գացի: Ճանպան ոչ մի ցոյցի կամ արտաքին նշանի չհանդիպեցայ: Ժամը 5ին տուն հասայ, ժամը 3ին սկսած էր Խառն Ժողովոյ գումարումը:

Ժողովրդական խմբակին մասին ներկաներէն առած տեղեկութեանցս համեմատ, ընդ ամէնն իբր յիսուն հոգի են եղած, առաջնորդութեամբ Սուրէնեան Աւետիս, Սիմոնեան Խնկիր եւ Գասպարեան Արիստակէս էֆէնտիներու: Լրագիրներու լրաբերներ եւ Ղալաթիոյ եկեղեցւոյն եւ Կեդրոնական վարժարանի վերաբերող անձեր, խմբակին մեծամասնութիւնն են կազմած:

Իմ մեկնելէս ետքը ժողովը նիստը շարունակեր է: Հրաժարականի գիրս արձանագրեր է, եւ որոշեր է որ մինչեւ տեղապահի հաստատութիւնը Պատր. փոխանորդը եւ Կրօնականի ատենապետը առօրեայ գործերուն նային: Սաորագրեր է կայսեր մատուցուելիք շնորհակալութեան գիրը, զոր ես չորեքշաբթիէն պատրաստել եւ գրել տուեր էի, հաստատեր է նաւ, որ արդէն իմ կողմանէ կարգադրուած եւ ծանուցուած հինգշաբթի օրուան մաղթանքը Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուի:

Պէտք էր որ իմ կողմանէ ալ հրաժարականի գիր մը ներկայացուէր կառավարութեան, ուստի այդ ալ յետոյ տունը գրել տուի եւ կնքեցի եւ յանձնեցի գործակատարին որ անմիջապէս մեկնեցաւ զայն Արդարութեան Նախարարին տալու համար:

Այսպէս փակուեցաւ 1908 Յուլիս 16 չորեքշաբթին, պատրիարքութեանս վերջին օրը:

Ցաջորդով՝ ԱՐԿԱԾԱԼԻ ՕՐԸ. (2)

ՀԵԼԻԿՈԼԱՆՏ ԿՂԶԻՆ, կայսերական եւ հիթլերական Գերմանիոյ երբեմնի ահարկու միջնաբերդը, որ Հիւս. Ծովու Ճիպրալթարը կը կոչուէր յանձնուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան, ինչպէս դրած էինք: Գերմանները խըրախճանքներ սարքեցին եւ խարոյկներ վառեցին այս առթիւ: Առաջին անգամ կղզին վերադարձաւ 81 տարեկան ձկնորս մը, ցամաք ելլելով կէս գիշերին: Անգլիացիները 1944ին քարուքանդ ըրին բոլոր ամրութիւնները, պարպելով 2500 բնակիչները: Պատերազմէն ի վեր միջնաբերդը կը ծառայէր իբրեւ նշանակէտ անգլիական եւ ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւերու: Եօթը տարիէ ի վեր բոլոր Գերմաններուն արգիլուած էր կղզին մտնել, բացի ձկնորսներէն: Մասնագէտներու կարծիքով, հինգ տարի եւ 15 միլիոն տոլար պէտք է, վերահաստատելու համար կղզի-քաղաքը, իբրեւ ժողովրդական ամառանոց մը եւ ձկնորսութեան կեդրոն մը:

Կիպրոսը՝ իբրեւ զին. խարիսխ

Զինուորական տեսակէտով, Կիպրոս ակներեւ կարելիութիւններ կը ներկայացնէ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար:

Թերթերը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այն լուրերուն թէ Կիպրոս նշանակուած է իբրեւ ամերիկեան օդանաւային խարիսխ մը, եւ թէ ի վիճակի պիտի ըլլայ ամէնէն մեծ ռմբակիրները գործածելու: Իսկ Լիպանայէն ուրիշ լուրի մը համաձայն Միջին Արեւելքի հրամանատարութեան սպայակոյտը կրնայ տեղաւորուիլ Կիպրոսի մէջ, եթէ Եգիպտոս շարունակէ իր անհաշտ ընթացքը:

Կիպրոսի բրիտանական ամէնէն բարձր պաշտօնատարները կ'ըսեն թէ իրենք տեղեկութիւն չունին տրուած որոշման մասին: Ամէն պարագայի մէջ՝ ցարդ պատրաստութեան որեւէ նշան չկայ:

Թերթ մը դիտել կուտայ թէ ամերիկացի այցելուի մը համար, Կիպրոս կարծես Քալիֆորնիոյ մէկ կտորն է, դրուած արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Կղզին ունի կէս միլիոն բնակիչ, չորս հինգերորդը յոյն: Մնացեալները Թուրքեր են. Գրեթէ թիւ մըն ալ Անգլիացիներ:

(ԽՄԲ.— Ինչո՞ւ չեն հաշուեր 3500-4000 Հայերը:

Կղզիին դիրքը բնական օդային խարիսխ մը կը կազմէ: Կիպրոս 40 մղոն հեռու է Թուրքիայէն, 60 մղոն Սուրիայէն եւ 240 մղոն ալ Եգիպտոսէն: Կասկածելի է թէ Կիպրոս կարենայ բրիտանական հսկայական խարիսխի մը վերածուիլ, Սուէզի ջրանցքին շրջանին մէջ: Կղզին նաւային դիւրութիւններ չունի: Իր գլխաւոր նաւահանգիստը, Ֆամակուստան, կրնայ առնել միայն 3—4 նաւեր մէկ անգամէն: Աշխատաւոր ձեռքեր, թարմ ջուր եւ շինանիւթեր չկան: Ասկէ զատ կղզին բաւարար ուտելիք չունի, մինչեւ իսկ իր պէտքերուն համար:

Թէ որքա՛ն կարելի պիտի ըլլայ զինուորապէս օգտագործել Կիպրոսը, կախում ունի Եգիպտոսի դէպքերու ընթացքէն: Եթէ բրիտանական զօրքը քաշուի Ջրանցքի շրջանէն, անոնք պիտի բաժնուին Եգիպտոսէն դուրս շրջաններու մէջ, ուր պիտի կրնան օգտագործուիլ, պատերազմի մը պարագային: Հաւանական է որ Կիպրոսը ըլլայ այս շրջաններէն մէկը: Կարելի է յուսալ որ Կիպրոս դառնայ նաեւ կարեւոր զինուորական օդային կեդրոն մը.

Վերջին աշխարհամարտին երկու զօրաբաժիններ կային Կիպրոսի մէջ: Ներկայիս կղզիին պահ[…]քը նուազագոյնին վերածուած է եւ իր օդային պաշտպանութիւնը այնքան նուազած է որ հազիւ թէ արժանի ըլլայ յիշատակութեան: Կղզին միայն մէկ օդակայան ունի Նիկոսիոյ մօտ, եւ կը գործածուի թէ՛ քաղաքային եւ թէ զինուորական օդանաւորդներու կողմէ: Թէեւ բազմաթիւ կայաններ կան վար իջնելու, շինուած պատերազմի միջոցին, որոնք կրնան ընդարձակուիլ եւ շինուիլ: Ցամաքային զօրքը պատսպարելու դիւրութիւններն ալ սահմանափակ են: Նախնական աշխատանքի մը սկսան, զօրքի կայան շինելու Տեքելիայի մէջ, արեւելեան եզերքին վրայ: Շինութիւնը պիտի արժէ 34 միլիոն տոլար եւ աշխատանքը պիտի վերջանայ վեց տարիէն:

Յայտնի է որ եթէ Կիպրոս վերածուի պաշտպանութեան կարեւոր մարտկոցի մը, դրամական

ԶԵԿՈՅՑ ԱԶԳ. ՏԱՆ

Նախապէս տրուած ծանուցումին համաձայն, Ազգային Տան բաժնետէրերու երրորդ ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ 29 փետրուար 1952 ժամը 18ին, իր նոր կահաւորած պատմական ընդարձակ սրահներուն մէջ:

Ժողովը մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանքօ-Արմէնիէն Միութեան եւ մանաւանդ նախագահին, նախարար Պարոն Լուի Մարէնի որ սիրայօժար տրամադրած է իր գոյքերուն ամբողջութիւնը Ազգային Տան վարչութեան, փութացնելու համար կահաւորումը բոլոր սենեակներու եւ կատարելու պաշտօնական բացումը շուտով:

Ժողովը գնահատեց վարչութեան մինչեւ այսօր կատարած անշահախնդիր եւ մեծ զոհողութիւններով աւարտած գործունէութիւնը եւ միաձայնութեամբ վաւերացուց վարչութեան ներկայացուցած 1950-1951 տարիներու Commissaire aux comptes Պ. Լըֆէվրի կողմէ քննուած հաշիւները եւ միաձայնութեամբ վերընտրեց իր շրջանը աւարտած վարչութեան 12 անդամներու հետեւեալ ցանկը. –

Պ. Պ. Լեւոն Մօզեան, Պետրոս Պալըգճեան Արմենակ Աճէմեան, Վահէ Թօսունեան, Արշակ Զօպանեան, Ստեփան Գազազեան, Կարապետ Յակոբեան, Յակոբ Գարակիւլեան, Սիմոն Զալեան, Հրաչ Սարգիսեան, Յարութիւն Սարաֆեան, Վահէ Զիլինկիրեան:

Ազգ. Տան վերընտրուած վարչութիւնը, ուրախ է ծանուցանելու թէ մօտ ատենէն ի վիճակի պիտի ըլլայ առանց բացառութեան տրամադրելու սրահները բոլոր հայկ. Միութիւններու:

ՏԻՒՐՈՒՆԻ.— Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանը կը գուժէ Անտոն Ծ. Վ. Իսկէնտէրեանի մահը, որ տեղի ունեցած է փետր. 28ին, Հռոմի մէջ: Հանգուցեալը նախկին հոգեւոր հովիւն էր Առնուվիլի հայ կաթողիկէ հասարակութեան եւ հայրիկը St. Gratienի որբուհիներուն:

եւ աշխատանքի յաւելեալ գումարներ պէտք պիտի ըլլան.

Այսուհանդերձ այս կղզիին բնակիչները աւելի կը դրաղին իրենց սեփական քաղաքական վէճերով քան միահամուռ ռազմավարութեամբ: Յունաստանի հետ միանալու (Enosis) պահանջները միշտ կ'արծարծուին յունական համայնքի վարիչներուն միջոցաւ, եւ միշտ ալ մերժումի կ'արժանանան բրիտանացի կառավարիչներու, ինչպէս եւ Թուրք փոքրամասնութեան կողմէ:

Կիպրոսի մէջ քաղաքական տեսակէտով շահեկան երեւոյթ է համայնավար փոքրամասնութիւնը, որ կը տիրէ ամէնէն զօրաւոր բանուորական շարժման վրայ (Համակիպրական Բանուորական Դաշնակցութիւն): Թէեւ 9000 անդամ ունի, սակայն միայն քանի մը հազար արձանագրուած գործօն անդամներ: Բրիտանացի վարիչներ կը մտածեն թէ համայնավարները վտանգաւոր կրնան ըլլալ խառնակութեան մը պարագային, թէեւ իրենք վստահ են թէ կրնան առաջքը առնել սաղմին մէջ իսկ, ինչպէս կը գրէ ամերիկեան թերթ մը:

Փ. Տ. Մ.

Հայ Արիներու հանդէսը

Կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանին տարեկան հանդէսը Berthelotի ընդարձակ սրահներուն մէջ, որ ամբողջովին լեցուն էր: Ներկայ էին Փարիզի հայ գաղութին զանազան Միութեանց ներկայացուցիչները. Պ. Բունիաթեան, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին հոգաբարձութեան անդամները, ինչպէս նաեւ դիւանը, եւ քահանաներ: Մուրատեան վարժարանի աշակերտները, գլխաւորութեամբ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի: Փարիզի հայ կաթողիկէ հոգեւոր հովիւը՝ Հ. Ղ. Քիլերճեան, ինչպէս նաեւ առաջնորդը՝ Հ. Ամատունին, Կապոյտ Խաչի Փարիզի վարչութեան անդամուհիները, հայ մամուլի ներկայացուցիչները, եւայլն:

Ներկայ էին նաեւ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց միջազգային պետ M. Pierre Delsuc, անգլիացի սկաուտներու Ֆրանսայի պետ M. Percival P. Brewer, ինչպէս նաեւ Փարիզի յունական, լեհ. ֆրանսական, սկաուտական եւ Արենոյշներու խումբերու ներկայացուցիչները:

Հանդէսը սկսաւ «Դէպի ազատ դաշտեր» քայլերգով: Բեմին վրայ շարուած էին փարիզեան շրջանի Արիներու, Արենոյշներու եւ Գայլիկներու դրօշակները՝ իրենց դրօշակիրներով:

Յայտագրին առաջին մասը սկսան Փարիզի սկաուտները, որոնք երգեցին սկաուտական երգեր եւ ներկայացուցին պզտիկ զաւեշտներ եւ կենդանի պատկերներ, ղեկավարութեամբ իրենց առաջնորդներուն, շատ գոհ ձգելով ներկաները:

Արենոյշները առաձնած էին բաւական կարեւոր մաս մը: Նախ ներկայացուցին հայերէն «Անմրցելի Յիշողութիւն» պզտիկ կատակերգութիւն մը որ շատ յաջող էր: Յետոյ տեղի ունեցան հայերէն երգեր եւ արտասանութիւններ: Լիւսի Յակոբեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց Մ. Մեծարենցի «Հիւղը»: «Պուպրիկներու Աշխարհը» նորութիւն մըն էր մեզի համար: Արենոյշները հայկական տարազներով բեմին խորը կը քնանային երբ վարագոյրը բացուեցաւ եւ լոյսերու տակ արթնցան բոլորն ալ, եւ հայկական պարերու, երգերու, գեղեցիկ շարք մը ներկայացուեցաւ մեզի, նուագի ընկերակցութեամբ: Բոլոր պարերն ալ յաջող էին, եւ ներկաները մեծ խանդավառութեամբ կրկնել տուին շատերը:

Արենոյշներու ներկայացումէն վերջ խօսք առաւ Հայ Արիներու Միութեան պետ Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան, որ յիշեց թէ 1928 էն ի վեր 21րդ տարեկան հանդէսն է որ տեղի կ'ունենայ, կանոնաւորապէս ամէն տարի: Այսօրուան հանդէսին յաջողութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Հայ Արիներու Միութիւնը իր 25 տարուան գործունէութեամբ իր հաստատ տեղը դրած է Ֆրանսայի եւ մանաւանդ Փարիզի հայ գաղութին կեանքին մէջ: «Միութեան այս օրուան վարիչները 1928ի պզտիկ գայլիկներն են, եւ ասիկա մեծագոյն ապացոյցն է շարժումին կենսունակութեան: Միութեան միակ նպատակն է՝ օտար երկիրներու մէջ ծնած եւ մեծցած պատանիները Հայ մեծցնել եւ Հայ պահել»:

Յետոյ կարդաց շնորհաւորական նամակ մը ուղղուած Հայ Արիներու եւ Փարիզի հայ գաղութին՝ Սկաուտական Միջազգային Գրասենեակի տնօրէն, Col. Wilsonի կողմէ, որ հպարտութեամբ կը յիշէր իր անցեալ հանդիպումները Հայ Արիներուն հետ:

Միջնարարէն առաջ մոգական լապտերով ներկայացուեցան գեղեցիկ տեսարաններ Հայ Արիներու բանակումէն, Աւստրիոյ միջազգային ճամբարին որ տեղի ունեցաւ անցեալ ամառ եւ ուր հայ ազգը եւ դրօշը եւս մեծարուեցան: Յաջող վիճակահանէ մը վերջ սկսաւ հանդէսին երկրորդ մասը:

Հայ Արիները ներկայացուցին Շէյքսփիրի «Վենետիկի Վաճառականը», զոր հայերէնի թարգմանած էր Պ. Սուրէն Նաւավարեան: Փանոսիկ Փանոսեան շատ յաջող բեմադրութիւն մը պատրաստած էր: Բոլոր մեծ ու պզտիկ դերակատարները լաւ կատարեցին իրենց դժուարին դերերը, հայերէն լաւ առոգանութեամբ:

Հասարակութիւնը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ, շնորհաւորելով խմբապետները եւ խմբապետուհիները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը յետաձգեց ութ համայնավար դատապարտեալներու մահապատիժներուն գործադրութիւնը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը որոշած է Զինադադարը չփոխադրել պատերազմը եթէ ձախողին Քորէայի զինադադարի բանակցութիւնները, ինչպէս կը հաղորդեն պաշտօնական շրջանակները: Ուրիշ խնդիր է եթէ բոլշեւիկները իրենք փոթորիկ մը յարուցանեն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — ԹԻՒ 16

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Մինչ այդ պայուսակ մը առէք եւ շիտակ գացէք Փէլըրթայն պանդոկը:

— Ա՞յս ժամուն:

— Ինչո՞ւ չէ: Ժամը կարեւորութիւն չունի պանդոկներու մէջ: Ես կ'երթայի, սակայն վաղը կարեւոր գործեր ունիմ: Ասկէ զատ Հօրլօք կրնայ ամէն վայրկեան Փէլըրթայն այցելել: Ինծի կը ճանչնայ, հետեւաբար դուք աւելի լաւ կրնաք ընել այս գործը:

— Հապա՞ բուն կղերականը որ դիմակաւորուած պիտի ընէր Հօրլօքը,

— Բէնըլտըի հետ շփման մէջ պիտի մտնեմ:

— Ո՞վ է ան:

— Այն անձը որ «Սեւ Շուշը» յայտագիրը կը գործադրէր Պր. Պր. Սի.ի կայանէն: Ան կը ճանչնայ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Կրնայ մեզի ներկայացնել բանակի վստահելի երէց մը:

Մարշըլի հետ քաղաք վերադարձայ եւ սենեակ մը վարձեցի պանդոկին մէջ: Երբ սրահէն դուրս կ'ելլէի, Մարշըլի դրկած գաղտնի սպասաւորը ինծի մօտեցաւ եւ փսփսաց.

— Ձեր մարդը Լէյսի կը կոչուի եւ վարձած է թիւ 244 սենեակը: Դռնապանը որ նախկին զինուոր մըն է, խօսեր է իրեն հետ: Լէյսի ըսեր է անոր որ նոր պաշտօնի կոչուած է:

— Շնորհակալ եմ, գիշեր բարի:

Առաւօտուն շատ կանուխ նախաճաշեցի եւ սպասեցի որ Լէյսի վար իջնէ: Վերջապէս երեւան ելաւ. նստաւ սեղանի մը առջեւ եւ սկսաւ կարդալ օրուան լրագիրը: Ուրեմն առնուազն կէս ժամ ունէի: Թէեւ ձօրճին չափ մասնագէտ չեմ, սակայն պէտք էր շուտով գործի սկսիլ: Գայլիկոնով բացի 244 թիւ սենեակին դուռը: Սակայն փնտռտուքս ապարդիւն մնաց: Լէյսի միակ պայուսակ մը ունէր որ կը պարունակէր իր ճերմակեղէնները, Աւետարան մը եւ «100 քարոզներ» անունով գիրք մը:

Այսուհանդերձ Փօնթիւիի հետաձայնեցի:

— Այս երէցը կեղծարար մըն է, ըսի:

— Անշուշտ գիտէի ատիկա:

— Յայտնի է թէ նոր սկսած է այս գործին. իր վերարկուն նոր նոր է, եւ մէջի պիտակն ալ սխալ փակցուած է:

— Չեմ հասկնար:

— Վերարկուին մէջ Մօսքիթ վաճառատան պիտակը փակցուած է, մինչդեռ պատերազմին սկիզբը անոնք մեծ պիտակներ կը գործածէին, իսկ հիմա շատ փոքր պիտակներ ունին խնայողութեան համար այսպէս կ'ընեն:

— Հիմա կը սկսիմ հասկնալ:

(Շար.)

« Մերհաբա , արգատաշլար . . . »

Զօր. Այզընհաուըր Պոլսէն Աթէնք հասաւ երեքշաբթի օր, Յունաստանի մէջ ալ քննական պտոյտ մը կատարելու համար: Օդակայանին մէջ յայտարարեց լրագրողներուն թէ շատ գոհ մնացած է ճամբորդութենէն եւ թէ մէկ հատիկ աննպաստ պարագայ չգտաւ Թուրք սպայակոյտին հետ կատարած երկօրեայ խորհրդակցութեանց ընթացքին: Յետոյ իր հիացումը յայտնեց Սելանիկի մէջ սարքուած զօրահանդէսին առթիւ:

Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն զօրավարը եւ հետեւորդները վստահութեամբ եւ լաւատեսութեամբ մեկնած են Թուրքիայէն: Սպարապետին հետեւորդները « հաճելի անակնկալի մը առջեւ գտնուած են, տեսնելով Թրքական աճարկու բանակը, եւ մասնաւորապէս օդանաւային ոյժը եւ կռուելու պատրաստակամութիւնը »:

Զօրավարը Անգարայէն մեկնած է այն համոզումով թէ Թուրքիան այն երկիրն է որ պէտք չունի փաղաքշուելու, պաշտպանողական ամուր դիրք մը բռնելու համար: Անգարայի օդակայանին մէջ զինուորները ողջունած է Թուրքերէն. — Մերհաբա, արգատաշլար » (բարեւ, ընկերներ): Զինուորները պատասխաներ են. — « Սաղ օլ »: (Ապրիք):

Ահա թէ ո՛րքան փոխուած են մարդիկը եւ ժամանակները . . . .

Աթէնքի մէջ սպարապետը յայտարարեց թէ իր այցելութեան գլխաւոր նպատակն է Յունաստանի սպայակոյտին հետ խորհրդակցիլ բանակին պէտքերուն եւ ուրիշ խնդիրներու մասին եւ պարզել իր սպասելիքները:

╳ Անգարայէն Պոլիս հասած ատեն, զօրավարը օդանաւով Թռիչք մը կատարած է Վոսփորի ամրութեանց վրայ, Մարմարայի եւ Սեւ ծովու միջեւ, գաղափար մը կազմելու համար:

Նոր խստութիւն Եգիպտոսի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, յառաջիկայ շաբթու պիտի սկսի յունուար 26ի խռովութեանց պատասխանատուներուն դատավարութիւնը: Զինուորական ատեանները պիտի դատեն 103 ամբաստանեալներ:

Այս առթիւ հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, որ արտակարգ լիազօրութիւններ կուտայ Ներքին գործերու Նախարարին (Մորթատա էլ Մարաղի պէյ, Աղեքսանդրիոյ նախորդ կառավարիչը): Նոր հրամանագրով, նախարարը կրնայ ի հարկին այլուր փոխադրել կասկածելի տարրերը: Իրաւէկներու կարծիքով, հրամանագրին նպատակն է Գահիրէէն մաքրել աճարեկիչները:

╳ Երէկ պիտի վերսկսէին անգլիւեգիպտական բանակցութիւնները: Վարչապետը այս առթիւ յայտարարեց թէ իր գլխաւոր նպատակն է լուծել Սուէզի եւ Սուտանի խնդիրները: Ինք եւ արտաքին նախարարը կ'ուսումնասիրեն բոլոր թղթածրարները:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ

Երեսփ. ժողովի Դչ. օրուան նիստին մէջ, Չըրչիլ դարձեալ յաղթանակեց 219ի դէմ 314 ձայնով, սպառազինութեանց հարցին մէջ:

Վարչապետը յայտարարեց թէ՝ սպառազինութեան ծրագիրը հաւանական է որ երեք տարիէն իրագործուի եւ թէ ինք կը վստահի Ամերիկայի ջախջախիչ եւ յարածուն հիւլէական ուժին, ամէն կարգի յարձակում զսպելու համար:

Վարչապետը չի հաւատար նոր պատերազմի մը մօտաւորութեան, առանց սակայն «որեւէ բան երաշխաւորելու»:

Չըրչիլ բացէ ի բաց յայտարարեց թէ «չորս տարիներ պաշտպանութիւնը հիմնուած էր հիւլէական ռումբին վրայ »: Բանակը եւ նաւատորմը զօրացած են, բայց ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ օդանաւային ուժը: Ինք վճռած է հսկայական օդատորմիղ մը կազմել, մասնաւորապէս բազմապատկելով որսկան օդանաւերու թիւը:

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան ձախակողմեան անդամներէն 54 հոգի վերազինման ծրագիրին դէմ քուէարկեցին, անտեսելով կուսակցութեան հրահանգներուն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

Պարահանդէսը

Շաբաթ 15 մարտ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ ժամը 5, 31, Փլաս Պէլ—Քուռ, Պէոլէ Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներու՝ Georges MAS, de la Radio de Lyon, Arlette MARKARIAN, Danielle PERRIER, Petits Rats, Sœurs SIMONIAN, Duétistes, Roberte FEIMAN, étoile des petits rats de l'Opéra: Հունգարական պար: Մուտքը 250 Ֆր.:

Տոմսերը կը ծախուին Կապ. Խաչի բոլոր անդամուհիներուն քով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրուի իրենց տակաւին հաշիւները փակել մինչեւ նոր շրջան (ապրիլ 8):

Հետզհետէ իրենց կը գրկուին mandatներ, բայց աւելի դիւրութեան համար կրնան վճարել. —

ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ. — Գրատուն Ծերիկեան, 13 Rue des Dominicaines.

Ա. Քէօսէեան, 11, Place Jules-Guesde.

Յ. Մալաքեան, 3, Th.-Turner.

Ա. Պետիկեան, 7, Rue Berlioz.

ՍԷՆ—ԺԷՌՈՄ. — Խսկիճեան, 23, Rue Claire Isnard.

ՊՈՄԱՆ. — Յ. Տէօթմէճեան, 21, Bd Beaumont.

ՍԷՆԹ—ԱՆԹՈՒԱՆ. — Գ. Միւճերէտեան:

ՍԷՆ-ԼՈՒ. — Միլոյեան, Bd des Grands-Pins.

ՊՈՒԼՎԱՌ—OSSO. — Սարգիսեան:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Պուլվար—Օտտոյի մասնաճիւղին կողմէ այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ կէս գիշեր, Bar Internationalի սրահին մէջ: Պիտի նուագէ համբաւաւոր Պօմի նուագախումբը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Եկեղեցւոյ կեդրոնի վարժարանին նախաձեռնութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան, այս կիրակի օր ժամը 3էն մինչեւ 7, Ժան-Կուժոնի սրահին մէջ, 8, rue Jean—Goujon, Փարիզ (8e):

Պիտի մասնակցին յիսունէ աւելի հայ մանուկներ եւ պատանիներ: Պիտի ունենայ նաեւ Վարդանանցի տօնի յիշատակութեան բաժին մը:

Մուտքի տոմսերու համար այժմէն դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատունը:

ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ Մեծ Պահքի օրերու արարողութիւններուն, կիրակի 9 մարտէն սկսեալ:

Քահանայ հայրերը օրուան տօներու նշանակութիւնը պիտի բացատրեն պատարագի ընթացքին:

Արեւագալը պիտի կատարուի յաւարտ պատարագի Դպրաց Դասու ներդաշնակ երգեցողութեամբ: Եկեղեցիի ջերմութիւնը ապահովուած է:

⁂

ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի առթիւ, Արեւագալի արարողութիւնը պիտի կատարուի Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ՝ ամէն կիրակի, յաւարտ եկեղեցւոյ արարողութեանց:

Իսկ շաբթու ընթացքին՝ չորեքշաբթի եւ ուրբաթ երեկոները ժամը 5ին, Եկեղեցւոյ արարողութիւն պիտի կատարուի:

Լիոնի հաւատացեալ հայ ժողովուրդէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս բոլոր հոգեզմայլ արարողութեանց: (Դիւան)

50.000 ՖՐԱՆՔԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 3 Մարտ. — Գ. Նուպար Յովհաննէսեանէ (Փարիզ) Լիոնի Ազգ. Միութիւնը անհուն շնորհակալութեամբ ստացաւ 50.000 (յիսուն հազար) Ֆրանքի չէք մը ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին:

Այս ինքնաբեր առատաձեռնութիւնը երախտագիտութեամբ կը լեցնէ բոլորին սիրտերը:

(Դիւան)

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ աշակերտները ընդառաջ երթալով շատերու փափաքին, Մ. Պէշիկթաշլեան — Գ. Ալիշահ թատերասրահին մէջ, այս կիրակի 9 մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 15ին, կրկին պիտի ներկայացնեն իրենց թատերախաղերը, որոնք մեծապէս գնահատուեցան առաջին ներկայացման ատեն:

Յայտագիր. — Կեղծ ռոմանթիքը, — Աւարայրի հսկումը, **Les Lutins de Carnac** եւ **Un client sérieux**:

Հասցէ. — 26, rue Troyon, Métro : Pont de Sèvres.

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Ձեռնարկուած է Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ եկեղեցի մը եւ դպրոց մը շինելու:

Այս առթիւ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք Մուլինոյի, Գլամարի, Մէօտոնի, Պիյանքուրի շրջանի երկսեռ հայ հասարակութիւնը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան դպրոցը՝ 2 r. de la Défense.

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի եւ պիտի ընտրուի մնայուն վարչութիւն մը: Առժամեայ Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼ. — Ֆր. Կապ. Խաչի ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին երկուշաբթի, 10 մարտ, ժամը 4ին դպրոցին սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՓԱՐԻԶ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժ. 3ին, Սասունի ճաշարանը, (31 r. d'Alexandrie): Ժամը 4ին պիտի գումարուի երկրորդ ընդհ. ժողովը ուր ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի: Վարչութեան ընտրութիւն:

ԻՍԻ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը: Ներկայանալ տետրերով:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ցերեկ ժամը 3ին, 17 rue Ampère: Պարտադիր ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 20,30ին :29 rue de Flore սրճարանին սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Մարտ 7ին, Ուրբաթ ժամը 21ին Le Cadetի վերնայարկը: Օրակարգ. — Զեկուցում վարչութեան եւ համարատուութիւն. — Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Վասպուրականի Հերոսամարտի 37րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ Մայիս 18ի կիրակին, մեծ պատրաստութեամբ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Եկեղեցական վարչութեան կողմէ ի նպաստ դպրոցին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle des Fêtesի մէջ, Rue Stalingrad: Կը ներկայացուի ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ, օփէրէթ 4 արար: Խմբական պարեր, ջանքիւլիմի երգեր, վիճակ. ըմբշամարտ եւն.: Եւրոպական պարեր մինչեւ կէս գիշեր: Ընտիր նուագ: Ճոխ պիւֆէ: Դիւրամատչելի գիներով: Մուտք 200 Ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Շավիլի Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի եւ Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերներ Գաղտասար Քիւլչէեանի, Գր. Փափազեանի եւ Նուպար Գալայճեանի, իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՔԻՒԼՉԷԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 Ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Տան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Այրի Տիկին Ժընեւ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պետրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15, Rue Jean-Goujon) ողբացեալ

ՄԻՐԻՃԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

╳

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Տէր եւ Տիկին Ս. Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Խրնավուլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թ. Ալէքսանեան եւ զաւակը (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Կ. Պալթաեան եւ զաւակը (Շավիլ), Տէր եւ Տիկին Գ. Գունտաւրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Մխիթարեան եւ զաւակները (Պուէնոս-Այրէս) կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր, ամուսինին եւ ազգականին՝ ԴԱՒԻԹ ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի ժամը 10.30ին Նիսի Աստուածածին եկեղեցին:

Իր յիշատակը յարգողները հաճին ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Այրի Տիկին Արուսի Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Վարդանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սերոբեան ընտանիքը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ ազգականին՝ ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի մահուան առթիւ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925,R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 8 MARS 1952 Շաբաթ 8 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année № 6707 Նոր շրջան թիւ 2118
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ՄԸ ԻՐ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Այսօր, շաբաթ, կը բացուի Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի 24րդ Շրջ. Ժողովը։

Այս տարի բացառիկ նշանակութիւն ունի համագումարը, քանի որ տեղի կ'ունենայ ԺԵ. Ընդհ. Ժողովէն երեք-չորս ամիս վերջը։

Որքան գիտենք, բազմազան հարցեր կան սեղանի վրայ, տեղական թէ ընդհանուր։

Օրակարգը ժամանակին ղրկուած ըլլալով բոլոր մարմիններուն, ամէնէն համեստ համբանքն ալ իր տեսակէտները եւ բանաձեւերը բերած պիտի ըլլայ Շրջ. Ժողովին։

Այնտեղ է որ պիտի լսուին թեր ու դէմ ձայները, գործունէութեան վերջնական ուղեգիծը մշակելու համար։

Անշուշտ իւրաքանչիւր բանաձեւ կը տրամադրէ ոչ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական յանձնառութիւններ։

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մին կը կազմէ Հ. Յ. Դ. Տան հաստատումը։

ՅԱՌԱՋի ընթերցողները արդէն ծանօթ են այս ձեռնարկին սկզբնական քայլերուն։

Շօշափելի գումար մը գոյացած է արդէն եւ արձանագրութիւնները կը շարունակուին, առայժմ կուսակցութեան շարքերուն մէջ։

Առժամեայ ծրագիր մըն ալ պատրաստուած է, որուն վերջնական վաւերացումը կ'իյնայ Շրջ. Ժողովին։

Ուրիշ անմիջական հոգ մը՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի զօրացման խնդիրը։

Կուսակցութիւնը երբ 1945ին ստեղծեց այս կազմակերպութիւնը, կ'ըմբռնէր բոլոր դժուարութիւնները։

Ան գիտէր որ այս գործը տասն անգամ աւելի յոգնութիւն կը պահանջէ, քան նախկին Պատանեկան Միութեանց կազմութիւնը։

Այս վերջին կազմակերպութեան անդամները երբ Ֆրանսա եկան, բան մը բերած էին իրենց հայրենիքէն եւ մայրենիքէն։ Այնպէս որ, դիւրին էր լրացնել մնացեալը, կազմակերպելով եւ դաստիարակելով։

Մինչդեռ, Նոր Սերունդին անդամները — ինչպէս անոնց միւս տարեկիցները — կա՛մ հոս ծնած են կամ հոս կրթուած են։

Երկար ատեն իրենք իրենց գլխուն ձգուած ըլլալով՝ այս Նոր շարքին տղաքն ու աղջիկները դժուարութեամբ կ'ընտելանան « հայկականութեան »։

Ուրեմն, անոնց փրկութիւնը կը պահանջէ համբերատար եւ ծրագրեալ աշխատանք։ Ամէն բանէ առաջ՝ կազմակերպում համաձայն միջավայրին պահանջներուն։

Շրջ. Ժողովին կ'իյնայ աւելի ազդու միջոցներ մշակել, տեսակ մը զօրակոչի վերածելով այս փրկարար շարժումը։

Չի բաւեր շարքերը խտացնել։ Անհրաժեշտ է նաեւ վարչակազմ (cadres) պատրաստել, շարժումը վարելու եւ տարածելու համար։

Բուն կուսակցութեան շարքերն ալ կը կարօտին գործօն աշխատանքի։

Երէկուան որբերը, այժմ 40—45 տարեկան, անշուշտ կը սպասեն որ ժառանգորդներ հասնին իրենց ետեւէն, նոյն խանդավառութեամբ եւ յարատեւութեամբ։

Աշխուժացման այս աշխատանքը չի սահմանափակուիր միայն Ֆրանսայի մէջ։ Սահմանամերձ երկիրներուն երիտասարդութիւնն ալ նոյնքան արժանի է ուշադրութեան։

Ինչպէս ամէն տեղ, մեր շրջանին մէջ եւս Պատգամ. ժողովը կը գումարուի այնպիսի ատեն մը, երբ քաղաքական վերիվայրումները եւ համատարած անստուգութիւնը կապարի պէս կը ճնշեն մտքերու վրայ։

Ինչպէս ամէն տեղ, տարագիր բազմութեանց ապահովութեան խնդիրը կը կազմէ ծանրագոյն հոգը։

ԺԵ. Ընդհ. Ժողովը մանրամասնօրէն քննած ըլլալով այս պարագան, Շրջ. Ժողովը կ'ունենայ լայն ուղեցոյց մը, ազգային թէ քաղաքական գործունէութեան համար։

Ժամանակները արթնութիւն, կորով եւ յարատեւ գործունէութիւն կը պահանջեն։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՍԱԳԱՏՈՒՄ

« Ե՛ս, Ե՛ս » մը ունէինք արդէն, ծերունազարդ վաստակաւոր եւ երեք յոբելեար։

— Ե՛ս էի որ գրեցի։ Ե՛ս թարգմանեցի։
— Ե՛ս թելադրեցի։ Ե՛ս ներշնչեցի։
— Ե՛ս տեսակցեցայ։ Ե՛ս դիմեցի։
— Ե՛ս ընկերացայ եւ ներկայացուցի։
— Իմ հրահանգներուս վրայ էր որ...

Հատ մըն ալ հասաւ ետեւէն։ Ակնցին « Ես » կ'ունենայ, Վանը չունենա՞յ։

Եթէ այսպէս երթայ, Վանեցին Ակնցի-Պոլսեցին ալ պիտի գերազանցէ։

— Առաջին անգամ ե՛ս պատմեցի։
— Սասունցի Դաւիթը ե՛ս ողջնցուցի։
— Ե՛ս էի որ հայկական բաժին մը բանալ տուի Արեւելագէտներու համագումարին մէջ։ Հազիւ պատառ մը հաց կերած, գրածս թարգմանելով եւ ժողովին հասցնելով շնչասպառ։
— Իմ « Պճինկօ »ս կ'երգեն ի սփիւռս աշխարհի։ Բանաստեղծական կտորներս հազար անգամ արտատպուած են։ Ցանկերը տպուած են զանազան թերթերու մէջ։
— Մեծ հրապարակագիր Բիւզանդ Քէչեան իմ յօդուածներս հրատարակեց թերթին առաջին էջին վրայ, առանց զիս ճանչնալու։ Զարմա՞նք ցանկը, ամերիկեան թերթի մը մէջ։

Եւ ահաւասիկ վերջին Եսապատումը (տես Բ. եւ Գ. էջ)։

— « Յայտագրին մէջ դրուած քանի մը երգեր՝ իմ երգածներս են »։
— Անոնք առաջին անգամ ե՛ս եմ երգած Կոմիտաս վարդապետին, որ ձայնագրած է երկհարիւրեակ մը [illegible] ժողովրդական երգերու հետ։
— Ան կը ձայնագրէր իմ երգած երգերը՝ թուղթի պատառիկներու վրայ։ (Բոլոր շեղագիրները բնագրէն են)։

Մնացեալը կրնաք լրացնել, կարդալով յօդուածին վերջին մասը (Գ. էջ)։

Փորձերը սրբագրած ատեն, գիտել տուի խմբագրին. — Յօդուածին առաջին մասը կարգ մը օգտակար գիտելիքներ կը պարունակէ. կրնայիք ջնջել վերջին երեք թուղթը։

— Ուզեցի գոնէ մէկ անգամ անփոփոխ պահել բնագիրը, իբրեւ զուարճալիք։ Որպէսզի դուք ալ գաղափար մը կազմէք։ Թիւ Երկրորդի « Ես-Ես, Ego-Ակօ » գրականութեան մասին։

— Ուրեմն Կոմիտաս այդքան ալ բացառիկ դէմք մը չէ եղեր։ Զիթունին երկու հարիւր երգ երգեր է, ինք ալ գրի առեր է թուղթի պատառիկներու վրայ, առանց աղբիւրը յիշելու։ Մեր լուսահոգի Երմողն ալ կրնար կատարել այդ սեւ աշխատանքը։

— Եթէ տիրացու Երմողը կատարած ըլլար, այն ատեն Զիթունին կը դառնար Կոմիտաս, Երմողն ալ բանագող։

ՎԱՀԷ

7900 Միլիոն տոլար վերազինման համար

Նախագահ Թրումըն պատգամագիր մը ուղղելով խորհրդարանին, ստիպողաբար պահանջեց քուէարկել Եւրոպայի օգնութեան համար իր առաջարկած 7 միլիառ 900 միլիոն վարկը, առանց մէկ տոլար իսկ զեղչելու։

Նախագահը համոզուած է թէ առանց ուրիշ ազգերու ընկերակցութեան, Ամերիկա չի կրնար ամրապնդել իր սեփական ապահովութիւնը։ Փոխադարձ ապահովութեան հաշուին տրամադրուած գումարները անհրաժեշտ են երաշխաւորելու համար հասարակաց ճիգերուն յաջողութիւնը։ Ամերիկայի յատկացուցած գումարները աւելի կարեւոր արդիւնքներ կրնան տալ, քան եթէ գործածուին սեփական պաշտպանութեան համար։ Ամերիկայի ելեւմտացոյցը կրնայ դիւրութեամբ տանիլ փոխադարձ ապահովութեան եւ զինուորական աւելի կարեւոր ծախքերու բեռը։

Նախագահը վստահ է, թէ՝ ազատ Եւրոպայի մը մէջ, ուժի եւ ապահովութեան ստեղծումը լաւ ճամբու մէջ է։ Շնորհիւ Ամերիկայի օգնութեան, հինգ տարիէն աւելի յառաջ գնաց քան հինգ դարերու ընթացքին։ Ան պիտի կրնայ կարեւոր ուժեր ոտքի հանել եւ անհրաժեշտ ռազմամթերքը ճարել։ Միացեալ Նահանգներու տրամադրած վարկերը կոչուած են կրկնապատիկ արդիւնք տալու քան եթէ ռազմամթերքը երկրին մէջ արտադրուած եւ Եւրոպա ղրկուած ըլլար։

Եզրակացնելով, նախագահը հարցուց. — Ուրիշ ի՞նչ քաղաքականութիւն կրնայինք վարել։ Կանխարգել պատերա՞զմ։ Ոչ մէկ ժողովրդավար կառավարութիւնը կրնար մտածել այդ մասին։ Եւրոպան լքե՞լ։ Ատիկա պիտի ըլլար ընկրկում որուն շնորհիւ Մ. Նահանգներու թշնամիները պիտի կրնային աշխարհը կազմակերպել մեզի դէմ։

Նախագահը կ'առաջարկէ պահանջուած վարկերը բաշխել այսպէս. —

Եւրոպայի համար. — Ուղղակի զինուորական օգնութիւն՝ 4.070.000.000 տոլար։ Աջակցութիւն պաշտպանութեան, մէջն ըլլալով Աւստրիոյ տրամադրուած տնտեսական օգնութիւնը, 1.819.000.000 տոլար։

Ասիոյ համար. — Ուղղակի զինուորական օգնութիւն՝ 611.000.000 տոլար։ Տնտեսական եւ արհեստագիտական օգնութիւն 408 միլիոն տոլար։

Մօտաւոր Արեւելք եւ Ափրիկէ. — Ուղղակի զինուորական օգնութիւն՝ 606.000.000 տոլար։ Տնտեսական եւ արհեստագիտական օգնութիւն 196 միլիոն։

Հարաւ-Ամերիկայի հանրապետութեանց համար ալ գումարներ վերապահուած են։

Թրումըն միեւնոյն օրը ձայնասփիւռ ճառ մըն ալ խօսեցաւ « մահու եւ կենաց խնդիր » անուանելով իր ծրագիրը եւ հրաւիրելով ժողովուրդը ուժ տալ անոր։ « Այս ծրագիրը ապահովագրութիւն մըն է պատերազմի դէմ, եւ անհրաժեշտ՝ դիմադրելու համար Ռուսիոյ սպառնալիքները »։

"ՀՆՉԱԾ Է ԺԱՄԸ"

Ֆրանքին հետ երկիրն ալ վտանգուած է

Վարչապետութեան թեկնածու, Պ. Անթուան Փինէ, հինգշաբթի օրուան ճառին մէջ մասնաւորապէս շեշտեց.

— « Փորձառու պաշտօն մը ստանձնեցի պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ։ Բայց երկիրն է որ վտանգուած է, եւ ամէն Ֆրանսացի պէտք է յանձն առնէ ինքզինք պաշտպանել։ Հնչած է ճշմարտութեան ժամը։ Ոչ մէկուն համար անակնկալ մը չէ այդ։ Չորս տարի առաջ յայտնուեցաւ այստեղ իսկ։

Դաժան է այդ ճշմարտութիւնը։ Կը գտնուինք երրեակ բացի մը առջեւ, — օտար դրամները (տըվիզ), պետական գանձը եւ ելեւմուտքը։

Նախ « տըվիզ »ներու մասին, — փետրուար ամիսը Ֆրանսայի արժած է աւելի քան հարիւր միլիոն տոլար։ Մարտ 15ին պէտք է Վճարումներու Եւրոպական Միութեան հետ կարգադրել 75 միլիոն տոլարի հաշիւը։ Ֆրանսան պիտի վճարէ. որովհետեւ իր ստորագրութիւնը չի կրնար բողոքի ենթարկուիլ (փրոթէսթ)։ Բայց քանի որ տոլար չկայ, պիտի վճարէ ոսկիով։ Հետեւաբար ստիպուած էք պայմանագիր մը կնքել Պանք տը Ֆրանսի հետ։

Գանք պետական գանձին։ Անցեալ ուրբաթ վաւերացուցիք պայմանագիր մը Պանք տը Ֆրանսի հետ, որ 25 միլիառ ֆրանք տրամադրեց։ Երկուշաբթի իրիկուն քանի միլիառը սպառած էր։ Գանձումներ կ'ունենանք երկու օրէ ի վեր, եւ հատոյթ մը պիտի գոյանայ մարտ 15էն սկսեալ, ընկերութեանց վրայ հաստատուած տուրքէն։ Բայց կացութիւնը կը մնայ լարուած, եւ հարկ է մարտ 21ին վերադարձնել Պանք տը Ֆրանսի 25 միլիառը։ Եւ մանաւանդ պետական գանձը պէտք է կարգադրէ ամսավերջի հաշիւը, որ ծանրակշիռ եռամսեայ մը կը կազմէ։

Հանրային սնտուկներու վճարումները պիտի չընդհատուին։ Բայց հարկ է նոր պայմանագիր մը կնքել Պանք տը Ֆրանսի հետ, վճարելու համար անցեալ ուրբաթ օրուան փոխառութիւնը որ տրուեցաւ Նախարարական տագնապի շրջանին համար։

400 ՄԻԼԻԱՐԻ ԲԱՑ ՄԸ

Եւ վերջապէս ելեւմուտքը։ Դուք ծախքերը քուէարկեցիք։ Այդ քուէարկութեան հիման վրայ ծախքերու ընդհ. գումարը կը հասնի 3.860 միլիառ ֆրանքի։ Նախատեսուած հասոյթներն են 3.453 միլիառ։ Ուրեմն 400 միլիառի բաց մը կը մնայ։ Հարկ է կարգադրել պայմանաժամը հասած վճարումներու ամբողջ շարք մը։ Մենք չենք ուզեր տեսնել որ հանրային սնտուկները պարպուին իրական դրամներէ կամ լեցուին թղթադրամներով։ Երեսուն տարուան մէջ, Ֆրանսան երկու անգամ հարկադրուեցաւ վերականգնել իր աւերակները եւ վերակազմել իր հարստութիւնները։ Այսօր ալ ստիպուած է պաշտպանել ազատութիւնը Ասիոյ մէջ եւ զինուիլ՝ ինքզինք պաշտպանելու համար Եւրոպայի մէջ։ Կարելի չէ այս հոգերը կարգադրել

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՂԱՆՃԵԱՆ Ճեմարանին նոր հոգերը

ԽՄԲ.— Պէյրութի «Ազդարար»ը երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Համազգայինի Փալանճեան ճեմարանի նոր տնօրէնին՝ ընկեր Ս. Վրացեանի հետ: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Հարցում.— Ի՞նչ կարիքներ ունի Ճեմարանը շէնքի, իրերու եւ այլ տեսակի:

Պատասխան.— Օ՜, շատ մեծ կարիքներ ունի Ճեմարանը, դժբախտաբար: Նախ եւ առաջ՝ շէնքի խնդիր: Ներկայ շէնքը արդէն իսկ բաւարար չէ հաստատութեան տարբեր տարբեր աճող պահանջներուն: Մենք ունինք այժմ 285 աշակերտ: Այդ թիւը կարող է եւ պէտք է առնուազն կրկնապատկուի: Եւ այդ հնարաւոր է ուսուցչական ներկայ կազմով, եթէ շէնքին վրայ, օրինակ, յարկ մը աւելցուի: Կամ եթէ ներկայ շէնքի կողքին նոր շէնք մը կառուցուի, իբրեւ լրացուցիչ մաս, մանկապարտէզի եւ գիշերօթիկներու համար: Պիտի գտնուի՞ն արդեօք Փալանճեան քոյրերու օրինակին հետեւող ուրիշ ունեւոր Հայեր: Անցեալները Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի շէնքերէն մէկուն վրայ կարդացի, որ շինուած է մեծահարուստ հայ Գալուստ Կիւլպէնկեանի նուիրած դրամով: Նման նուէր մըն ալ օրհնութիւն պիտի լինէր մեր Ճեմարանին համար:

Անյետաձգելի պահանջ է գիշերօթիկի բաժինը, որ դարձեալ շէնքի պզտիկութեան պատճառով հնարաւոր չէ եղած վերաբանալ: Առանց գիշերօթիկ բաժնի՝ դժուար է իրականացնել Ճեմարանի հիմնական նպատակը համազգային չափանիշով: Այսօր Ճեմարանը փաստօրէն պէյրութցիներու համար գոյութիւն ունի, մինչդեռ ան սաներ պէտք է ունենայ բոլոր հայաբնակ շրջաններէն, եւ այդ հնարաւոր է միայն գիշերօթիկ բաժին ունենալով: Անշուշտ, ո՛չ միայն կը մտածենք, այլ եւ կը ջանանք վերահաստատել գիշերօթիկներու բաժինը, բայց — խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ:

Անմիջական ուրիշ նոր կարիքներ ալ ունինք եւ ամէնէն առաջ ուսուցչական կազմի նիւթական վիճակի բարելաւումը: Մեր ուսուցիչներու բարձրագոյն թոշակն է ամսական 300 լիբանանեան ոսկի (մօտ 90 տոլար), մինչ ապրուստի պայմանները գրեթէ հաւասար են Նիւ Եորքի կամ Պոսթընի պայմաններուն, ուր գործաւորի նուազագոյն թոշակը ամսական 200 տոլար է: Հասկնալի է, որ նման պայմաններու մէջ, ինչքան եւ բարձր ըլլայ զոհաբերութեան ոգին, ուսուցիչը անկարող է իր ամբողջ ուժերը նուիրել Ճեմարանին, եւ պարտաւորուած է դուրսն ալ աշխատանք փնտռել իր ընտանիքը պահել կարենալու համար: Ուսուցչութեան ամբողջ ոյժը միայն Ճեմարանին ի նպաստ օգտագործելու. համար անհրաժեշտ է օր առաջ բարելաւել անոր նիւթական վիճակը:

Խօսի՞նք ուրիշ կարիքներու մասին ալ, օրինակ՝ բնագիտական եւ տարրաբանական նորագոյն ձեւի լաբորաթուար մը ունենալ, մարմնամարզական գործիքներ ունենալ, իրագիտական եւ կենդանաբանական նկարներ եւ աշխարհագրական քարտէսներու հաւաքածոներ ունենալ, ճոխացնել մեր մատենադարանը եւայլն, եւայլն: Այո՛, Ճեմարանը շատ կարիքներ ունի, բայց մեր ունեցածէն ալ դժգոհ չենք:

— Արդարացնելու համար Ճեմարանի համագաղթային անունը, կը մտածէ՞ք վերահաստատել գիշերօթիկներու բաժինը, արտասահմանէն ալ սաներ ընդունելու համար:

= Գիշերօթիկ բաժնի մասին արդէն խօսեցայ: Իմ ըմբռնումով՝ առանց գիշերօթիկ բաժնի՝ Ճեմարանը ճեմարան չէ:

— Ի՞նչ չափով յարգեցին իրենց խոստումը կանոնաւոր կերպով Ճեմարանին նիւթապէս օժանդակելու մասին երեք Ամերիկահայերը:

= Խօսքը ի հարկէ, Արփ. Սեդրակեանի, Ալեք Փիլիպպոսեանի եւ Հէբի Քարեանի եւ անոնց նախաձեռնութեամբ հիմնուած Հայ Կրթական Հիմնարկութեան մասին է: Պէյրութ այցելած միջոցին, անոնք հանգուցեալ Շանթին խոստացած էին տարեկան 15 հազար տոլար, որ վերջը եղաւ 10.000 տոլարի նպաստ: Այդ խոստումին վրայ՝ Շանթ կազմած էր Ճեմարանի նոր պիւտճէն: Մինչեւ այժմ Ճեմարանը ստացած է միայն առաջին տարուան 10.000 տոլարը: Յաջորդ երկու տարուան գումարը դեռ չէ ստացած, բայց կը ստացուի անշուշտ: Հայ Կրթական Հիմնարկութեան հետ մեծ յոյսեր կապած է Ճեմարանը: Անոր անդամներն են հայ մշակոյթը սիրող բարեկեցիկ հայ մարդիկ, որոնց սրտին մօտ է անշուշտ Ճեմարանը: Եւ արդէն Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնն ինքն ալ ծնունդ առաւ Ճեմարանի հիմնադիր Շանթի ներշնչումովը: Մենք յոյս ունինք, որ Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը աւելիով պիտի կատարէ իր յանձնառութիւնները, որով միջոց պիտի ընծայէ Ճեմարանին՝ ապահով կերպով զարգանալու:

— Ի՞նչ կրնաք ըսել Ճեմարանի նիւթական վիճակի մասին:

= Արդէն վերը ըսուածներէն տեսաք պատկերը: Ճեմարանի նիւթական հիմն ու աղբիւրը հայ ժողովուրդի ինքնամատոյց օգնութիւնն է, անհատաբար կամ կազմակերպութիւններու միջոցով եւ չափով մըն ալ ծնողներու վճարած թոշակը: Մինչեւ այժմ ժողովուրդը հասած է Ճեմարանին օգնութեան, վստահ ենք, որ ասկէ ետք ալ Ճեմարանը պիտի վայելէ ժողովուրդին բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը, բայց — բնական է — հաստատութիւն մը չի կրնար անվերջ ապրիլ նուէրներով, ան պէտք է ունենայ սեփական մնայուն հասոյթներ:

Որքան կրցած եմ ծանօթանալ կացութեան, Ճեմարանը կրնայ երկու ձեւով աւելցնել իր հասոյթը, — նախ՝ աշակերտներու թիւը, հետեւաբար եւ թոշակներու մուտքը աւելցնել, որ հնարաւոր է շէնքի ընդարձակումով միայն, կամ նոր շէնքի մը կառուցումով, երկրորդ՝ հասութաբեր կալուածներով, Ճեմարանի հողին վրայ կամ այլուր: Օրինակ՝ ընդարձակ սրահ մը, խանութներ կամ այլ կարգի կալուածներ, որոնց եկամուտով Ճեմարանը դրուէր հաստատուն եւ ապահով հիմերու վրայ:

Որքան գիտեմ, Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւնը լրջօրէն զբաղած է Ճեմարանի նիւթական մակարդակը բարձրացնելու հարցով: Նոյնքան էական է, ըստ իս, հասարակութեան լայն, մանաւանդ ունեւոր խաւերը հետաքրքրել այս հարցով: Կը գտնուին անշուշտ անհատներ, որոնք կը կամենան իրենց կամ իրենց սիրելիներուն անունը յաւերժացնել շէնքով մը կամ ուրիշ որեւէ ձեռնարկով Ճեմարանին մէջ:

— Այս կապակցութեամբ ի՞նչ կրնաք ըսել կտակներու մասին:

= Այո, կտակները: Դժբախտաբար, լուրջ ուշադրութիւն չէ դարձուած այս հարցին վրայ: Արտասահմանի, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ կան շատ ունեւոր հայրենակիցներ, որոնք ծերանալով կը մեռնին, յաճախ անժառանգ, եւ անոնց թողածը կա՛մ կառավարութիւնը կը գրաւէ, կա՛մ ազգականները: Մինչդեռ եթէ բարեսիրական ու մշակութային կազմակերպութիւնները հետամուտ ըլլային, շատ մը գումարներ կ'անցնէին ազգային հաստատութիւններուն, որոնց շարքին եւ Ճեմարանին, ի հարկէ:

Մինչեւ այժմ Ճեմարանը բաւական կտակներ ունեցած է, ինչպէս, օրինակ, Քաղաքալանքայէն Զագըրեանի կտակը, որ Փալանճեան քոյրերու նուիրած գումարին հետ յատկացուեցաւ Ճեմարանի շէնքին գնման:

Ի մօտոյ կը յուսամ մամուլի միջոցով յատուկ տեղեկութիւն հաղորդել Ճեմարանի ստացած կտակներուն եւ անոնց գործադրութեան մասին: Յիշեմ միայն որ վերջին 2-3 տարիներու ընթացքին Ճեմարանը ունեցած է Յովսէփ Թադադճեանի կտակը (Ֆրէզնօ, Քալիֆորնիա): Հանգուցեալը իր ամբողջ կարողութիւնը, մօտ 30.000 տոլար, կտակած էր Ճեմարանին, բայց իր երկու եղբայրները դիմած էին դատարանի՝ բեկելու համար կտակը: Ճեմարանին բաժին հասաւ միայն 7-500 տոլարի չափ գումար մը: Ուրիշ հայրենակից մը: Ամերիկայի Նիւ Պրիթըն քաղաքէն, Ք. Թահմիզեան, Ճեմարանին կտակած է 6000 տոլար: Անցեալ յուլիսին, Ամերիկայի Լին քաղաքին մէջ վախճանած է քղեցի հայրենակից Պօղոս Պալումեան, որ իր ունեցածը կտակած է Ճեմարանին: Ինչպէս կ'իմանանք թերթերէն, հանգուցեալին քոյրը՝ տիկին Ս. Թէրզեան արդէն իսկ յանձնած է ՀՕՄի Կեդր. Վարչութեան 20.000 տոլար՝ այդ գումարի տոկոսով մեր Ճեմարանին մէջ սան մը պահելու համար:

Համազգայինը, որուն կը պատկանի Ճեմարանը, պետութեան կողմէ վաւերացուած, բարոյական անձնաւորութիւն հանդիսացող կազմակերպութիւն մըն է, որ իրաւունք ունի նաեւ կտակներ ստանալու եւ սեփական կալուածներ ունենալու: Ճեմարանին կտակ կամ նուէր ընողները կրնան վստահ ըլլալ, որ իրենց կամքը անշեղ կը գործադրուի:

Ճի՛շդ երգեր

Հայ գեղջուկ երգերը դաշնաւորող վարպետին գործերը՝ այս տարի ալ պանծացուեցան Սորպոնի մեծ բեմին վրայ, ի ներկայութեան Հայ եւ օտար երգասէրներու հոծ բազմութեան մը:

Այս տեղ ընելիք քանի մը ճշգումներ եւ դիտողութիւններ՝ ուրիշ նպատակ չունին այլ միայն օգտակար ըլլալ երգիչներուն ու խմբավարներուն առ հասարակ, իսկ հոս՝ «Փարիզի Հայկ. Երգչախումբ»ին, որուն ղեկավարն է Գ. Ա. Գարթեւեան:

Իմ կարծիքով, առաջին երեք կրօնական երգերը՝ թէ՛ շատ էին, թէ՛ երկար: Յաճորդ երգերէն քանիները նոյնպէս՝ երկարաձիգ, կրօնական եղանակներու մօտիկ ու ձանձրանալի էին: Ժողովուրդին՝ զուարթ, աշխոյժ եղանակներ են պէտք:

Երկրորդ երգչախումբէն Գ. Խաչիկ Նշանեանի երգած Կաքաւներու Երգին մէջ, տող մը, հնչուեցաւ «զառնիկ մաքուն», որ սխալ է: Բուն ձեւն է՝ «զառն 'ի մաքուն», կամ նուազագոյն՝ «զառն ու մաքուն»: Այսինքն «մեր ձայնը, երգը, մրմունջը՝ նման է այն տաքուկ ձայներուն՝ որ կը լսուին երբ գառները թողուած են իրենց մայր—մաքիներուն հետ եւ կաթ կը ծծեն՝ խփը՛ր-խփը՛ր»:

Միջնադադարին, բեմին ետեւը, Գ. Խաչիկի հետ ստուգեցինք որ՝ Վարդապետին երգատետրերէն Երկրորդին մէջ է որ սխալ [illegible]ուեր է (զառնիկ մաքուն): Ուրեմն Գ. Ա. Գարթեւեան եւ մեներգիչ Գ. Խաչիկ մեղաւոր չեն: Ու պէտք է ուղղեն Բ. Տետրին վրայ ամէն անոնք՝ որ ունին այդ շարքը: «Իմ ձայն [illegible] ձայն՝ զառնիկ մաքուն» բոլորովին անիմաստ եւ արդէն անգոյ է:

«Երթամ ձի թալեմ էն էլման դետեր» տողին մէջ, երգիչը Գ. Խաչիկ — [illegible] արտասանութիւնը շատ յստակ է — արտասանեց «ցի»: Պէտք է հնչել «ձի»՝ ինչպէս «ինձի»: Ժողովրդական «ձի» (ինձի) ձեւը՝ կրճատ աղաւաղն է «ձիկ»([illegible]) ձեւին: Ուրեմն՝ «Երթամ զիս (ձիկ, ձի') նետեմ (թալեմ, թողնեմ) այն էլման (յորդող) գետերուն մէջ», ըլլամ ձկներուն կեր»: Պէտք է հնչել երգին մէջ՝ կա՛մ ձիկ (ինձի-կ), կամ զիկ (զիս), ինչպէս որ է [illegible] փոփոխակներ[illegible] մէջ:

Երրորդ երգախումբին 5րդ պարերգը՝ Յայտագրին մէջ տպուած է, Ֆրանսերէն՝ Ed-Aradch: Պէտք է ուղիղ տառադարձութեամբ [illegible] Yet-Aradj: Երբ գրենք Ed, կը հասկցուի Էդ, այդ, ու շփոթութիւն առաջ կը բերէ: Ինչպէս որ ես՝ առաջին ակնարկով կարդացի Էդ-առաջ ու չկրցայ իսկոյն գտնել թէ ետ-առաջ ըսել կ'ուզեն: Մեր ե-ը՝ չէ՞ որ բառի մը սկիզբը կը հնչուի yé, ուրեմն yét, ոչ թէ éd, որովհետեւ տին համազօրն ալ՝ t-ն է, ոչ երբեք d:

Չորրորդ խումբին «Զինար ես» երգին մէջ, օտար «եար նա՛յ» կրկնակը ա՛յնքան յաճախ կը կրկնուի, որ անկարելի է չվրդովուիլ մաքուր հայերէն թառերով լսելիք երգի սիրահարները: Ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ շեշտած եմ, մեր մանաւանդ արեւելահայ երգերուն մէջ, դարերու հետ, սպրդած են շատ մը թուրք-թաթար, պարսիկ-արաբ բառեր: Պէտք է անխնայ դուրս նետուին անոնք: Երգահան ու խմբավար՝ ընտրելու են ա՛յն երգերը՝ որոնք վարակուած չեն անոնցմով, կամ նուազագոյն չափով կը կրեն՝ այդ օտար անհաճոյ եա՛րեր, ճա՛ներ, եայլա՛ներ, եւն. եւն.:

Թիւ 6՝ Հարալօ երգին, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, խառնուած է Մոկաց Հարսներէն երկտող մը: Մինչդեռ վերջինս առանձին երգ է:

Թիւ 7-ն՝ «Էսօր ուրբաթ ու պաս է» երգը՝ կը հնչուէր «Ուրբաթ է, պաս է»: Թէ՛ ճիշդ չէ, թէ՛ երկիցս է ձայնը աններդաշնութիւն կը դնէ տողին մէջ: Ուղիղն է, եւ աւելի քաղցրալուր, «Էս օր ուրբաթ՝ ու պաս է»: Որ կը նշանակէ՝ ճշգրիտ տեղական բանահիւսութեամբ՝ այսօր ուրբաթ է, նաեւ — չմոռցուի՛ — պա՛ք աղ է:

Երկրորդ Մասին մէջ, Գ. Ա. Խաչատրեանց երգուած Կռունկը, աւելի երաժշտական պիտի ըլլայ՝ եթէ հնչենք ու երկարացնենք ոչ թէ մը՛ն (խապրիկ մը չունիս), այլ չը՛նիս: Մը-ի վրայ գրուած երկարը շատ անհաճոյ կը լսուի:

Թիւ 8ի «Մոկաց Միրզէն»՝ երգուեցաւ փոխառնուած տողերով, այնպէս որ՝ գրեթէ միշտ՝ տեղին չէր գար կրկնակը. — «Հազար ափսո՛ս Մոկաց Միրզէն»:

Թիւ 5ի Ծիրանի Ծառին մէջ, նոյն դիտողութիւնս, ներդաշնակութեան տեսակէտով, ինչ որ վերը՝ Մը-ի մասին: «Արտիս խնդումը՝ ծովն ընկաւ»՝ ըով շատ խորթ է: Հեշտալուր ու ճիշդն է՝ «ընկաւ»՝ ըով, որ աւելի դիւրին ալ կ'երգուի:

Թիւ 4ի «Վայ լէ լէ լէ»ն՝ երգուեցաւ երկու լէով: Մինչդեռ ժողովրդի երգածը երեք լէով է, ինչպէս է արդէն երկրորդ կրկնութեան մէջ: Առաջին տողը, մէկ լէն պակաս, անմիջապէս ականջի [illegible]արնէ իր մէկ ոտքին կաղութիւնովը:

Թիւ 6ի «Լողուորի Երգը», հոս ալ, ինչպէս յաճախ, լսած եմ բեմերու վրայ՝ Թուրքերէն ածանցովը, «լողուորչի»: Սխալ ու խորթ է: Պէտք է վտարել այդ բարբարիկ լողորչի, լողորչուն ձեւերը եւ առնել հարազատ փոփոխակին մէջ շողացող հայեցի մաքուր ձեւը — լողոր, լողորի:

Մե՛ղք որ ցարդ անտիպ կը մնայ իմ «Հայ Ժողովրդական Երգեր»ու ընդարձակ գործը, ուրուն մէջ համախմբուած են բոլոր փոփոխակները՝ տողի, բառի, անունի, ու տրուած են բացատրութիւններ, եւ որմէ դրապէս պիտի օգտուէին՝ ամէնքը, խմբավար ու երգիչ:

Հեղինակի մը համար կարեւոր կէտ մը շեշտելու հարկ կը տեսնեմ հոս: — Յայտագրին մէջ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Ռ. Պէրպէրեանի 100ամեակը

Համազգայինի հերթական լսարանը նուիրուած՝ վաստակաւոր դաստիարակ Ռ. Պէրպէրեանի ծննդեան հարիւրամեակին, տեղի ունեցաւ փետր. 26ի գիշերը, Le Cadet սրճարանի վերնայարկը:

Նախագահը Մ. Պարսամեան՝ բացումը կատարելով, յայտարարեց թէ ունեցած ենք շատ մը դաստիարակներ, սակայն Ռ. Պէրպէրեանի պէս մշակներ հազուագիւտ են: Անշուշտ փափաքելի էր որ աւելի հանդիսաւոր կերպով տօնուէր այս հարիւրամեակը: Պէրպէրեան ոչ միայն ուսուցչապետ էր, այլ եւ իբրեւ հեղինակ եւ լեզուաբան ալ բազմակողմանի աշխատանքներ ունի: Բացառիկ կարողութիւններով օժտուած էր եւ ինքնաշխատութեամբ ծանօթացած զանազան լեզուներու: Ան կրցաւ իր սաներուն ներշնչել իսկական հայկական ոգի:

Օրուան դասախօսը, Թ. Գառնիկեան, վարժարանի նախկին շրջանաւարտներէն, համառօտակի տալէ վերջ Պէրպէրեանի կենսագրականը, դըրուագներ պատմեց վարժարանի յուշերէն, պարզեց ուսուցչապետին հեզահամբոյր եւ հաշտարար բնաւորութիւնը: Պատմեց թէ ինչպէս Պէրպէրեան իր հոգեշունչ խօսքերով կրցած է յաճախ վերահաստատել կարգապահութիւնը, երբ վէճերը սուր հանգամանք ստացած էին:

— «Իրմէ առաջ չենք ունեցած նման դաստիարակ ոչ ալ իրմէ վերջ: Դպրոցէն հազիւ շըրջանաւարտ, պաշտօնով կ'երթայ Եգիպտոս, յետոյ կրկին կը դառնայ Պոլիս: Պզտիկ տարիքէն յառաջադէմ երիտասարդ, բնաւորութեամբ պայքարող, կը սիրէր բոլորին հետ վիճիլ: Հակառակ իր փոքր տարիքին, Ներսէս Վարժապետեանի հետ բանավէճի բռնուած է լեզուական խնդիրներու շուրջ: Եւ չկարողանալով հանդուրժել ոչ ոքի, բացի իր անձնական վարժարանը, երբ արդէն նիւթական միջոցներէ բոլորովին զուրկ էր: Պէրպէրեան գաղափարական յեղափոխական մը եղած է, նոր մարդ պատրաստելու համար եւ այդ ոգիով ալ վարեց իր դպրոցը: Ան գիտէր մագնիսացնել իր աշակերտները որոնք կը սիրէին ժամերով լսել զինքը: 1891ին երբ 44 տարեկան էր, դաստիարակութիւնը նոր հիմերու վրայ դնելու համար նոր ծրագիր մը պատրաստեց Ուսումնական Խորհուրդին: Իր մորթին վրայ զգացած ըլլալով փաղախանի պատիժը, պայքար բացաւ ծեծի դէմ եւ յաջողեցաւ վարժարաններէն վերցնել տալ ծեծը: Կը հաւատար թէ ծեծէ աւելի, յարգանքի պարտադրանքն է որ կ'ազդէ մանուկին վրայ: Պէրպէրեան ծանօթ էր ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն, յունարէն և նոյնիսկ չինարէն լեզուներու: Առաջին հայ դէմքն է որ սորված է չինարէնը:

Պէրպէրեան ստեղծած է նոր եւ ինքնատիպ գրականութիւն մը, մասնաւորաբար իր «Աշխատութեան երգը» գլուխ գործոց մըն է: Շատ պզտիկ տարիքէն, բծախնդիր էր լեզուի մասին: Գաւառական գրականութեան մասին ալ մասնայատուկ տեսակէտներ ունէր, այս իսկ պատճառաւ շատերու հետ վէճ ունեցաւ: Լեւոն Շանթ որ չէ կրցած հաւասարիլ Պէրպէրեանին, արժանացաւ մեծ պատիւներու, ինչո՞ւ համար Պէրպէրեանի համար ալ չեն սարքուիր հանդիսաւոր երեկոներ»:

Այս կարգաց նմոյշներ Պէրպէրեանի գրական կտորներէն, ինչպէս նաեւ 1903ին շրջանաւարտ սաներու իր «Հուսկ Բանք»ը:

Պարսամեան կարգ մը ճշդումներ ըրաւ, ըսելով թէ բարոյախօս մըն էր Պէրպէրեան եւ ունէր իր դպրոցը որ կը կազմէ իր մեծութիւնը իբրեւ ուսուցիչ եւ դաստիարակ, բայց գրական խնդիրը թերեւս վիճելի ըլլայ. մանաւանդ գեղարուեստական գրականութեան տեսակէտով դժուար է ըսել թէ որոշ արժէք մը կը ներկայացնէ: Արտաշէս Յարութիւնեանի եւ Ռուբէն Զարդարեանի պէս մաքրիկ գաւառը նստած հայ ռահմային գրականութիւն կը մշակէին, մինչ Պէրպէրեան կը յամառէր թէ միայն Պոլսէն պէտք է գայ հայ գրականութիւնը: Ճիշտ չէ մանաւանդ բաղդատութեան եզր դնել Պէրպէրեանի եւ Շանթի միջեւ, նախ որ բոլորովին տարբեր ճիւղերու կը պատկանին: Շանթ ոչ միայն եղած է մանկավարժ, այլ եւ գրագէտ, հեղինակ վիպագիր, թատերագիր:

Շ. Միսաքեան դիտել տուաւ թէ Ռ. Պէրպէրեան ամէն բանէ առաջ դաստիարակ մըն է, խոր հմտութեամբ, որ ուզած է տոկուն պաշար տալ իր աշակերտներուն: Իր նշանաբանը — Բարին, Գեղեցիկ եւ Ճշմարիտը (Վիքթոր Քուզէն), դժբախտաբար չէ կրցած մթնոլորտ ստեղծել: Ատոր համար ալ սերունդ չէ կրցած արտադրել: Ակներեւ է եռանդի, թռիչքի, գիծի պակասը: (Այս առթիւ յիշեց թէ ներկաներուն մէջ կը տեսնենք միայն իր զաւակը եւ մէկ-երկու աշակերտներ): Զափազանցութիւն է ըսել թէ մանկավարժ չենք ունեցած իրմէ առաջ կամ վերջը: Ց. Հինդլեանը աւելի հմուտ մանկավարժ էր. իսկ Լ. Շանթը՝ աւելի բազմակողմանի: Իր գրական վաստակն ալ մեծ արժէք չունի: (Միջանկեալ բաղդատութիւն մը կատարեց նաեւ Կեդրոնական, Պէրպէրեան եւ Սանասարեան վարժարաններու հասցուցած սերունդին միջեւ):

Զիթունի. — Վանի մէջ դաստիարակ Երամեան հակառակ համիտեան ճնշումներու, բարձրագոյն՝ կարգերուն իբրեւ նմոյշ ընտիր գըրականութեան, կը կարդար Պէրպէրեանի գրութիւնները:

Հր. Բալուեան. — Կարդացած եմ Պէրպէրեանի մասին, ծայրայեղութիւններ կան ըսուածներուն մէջ: Պէրպէրեան Ուսումնական Խորհուրդին ենթակայ չէր, ունէր իր հասկացողութեամբ պատրաստուած ծրագիր մը:

Օ. Պէրպէրեան. — Շաւարշը ըսաւ թէ Պէրպէրեան սերունդ չէ պատրաստած: Ի՞նչ կը հասկընայ սերունդ ըսելով, յեղափոխակա՞ն սերունդ, յեղափոխութիւնը ջատագովո՞ղն է որ հայ սերունդ կ'ըլլայ: Թուրք բռնապետութեան չարիքներուն դէմ եղած է հայրս, հոգեկան ընդվզում ունեցած է միշտ եւ յաճախ լացած: Զարիքի դէմ ընդվզումի գաղափարը մէկ մասն է կրթութեան, լաւ կրթուած մարդը այդ զգացումը ինքնին կ'ունենայ: Եթէ հօրս աշակերտները ցայտուն կերպով չեն արտայայտուած, բայց եւ այնպէս լաւ Հայեր են: Հայրս յեղափոխական պատրաստելէ աւելի վեր նպատակ մը ընտրած է. մարդը պատրաստել: Եւ վերջերս երբ գացի Պոլիս, Սկիւտարի՝ բարձունքը հօրս գերեզմանին վրայ բուսած մամուռները մաքրելով, կրկին կարդացի արձանագրութիւնը «Բարին, Ճշմարիտը եւ Գեղեցիկը»: Մարդ ըլլալը յեղափոխական ըլլալէ աւելի բարձր յատկանիշ է եւ հօրս ձգտումը այդ եղած է եւ այդ ոգիով սերունդ պատրաստած է: Հայրենասիրութիւնը ամբողջ մարդը չէ:

Շ. Միսաքեան բացատրեց թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէ «սերունդ» ասութեամբ:

Տոքթ. Կիլիկեցի. — Օրհնեալ ըլլայ Պէրպէրեանի յիշատակը որ վերցուց փալախան դպրոցներէն եւ սորկութիւնը վերջ գտաւ: Ան կ'ընդունէր որ տղան ալ մեզի պէս մարդ է եւ պէտք չէ շիմշիրի գաւազանը տեսնէ իր դէմ, երբ կը պատրաստուի ապագայ մեծ մարդը դառնալու:

Դասախօսը պատասխանեց զանազան հարցումներու, անգամ մը եւս պարզելով Պէրպէրեանի գրական արժանիքները:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընդհ. սպայակոյտը ունկընդրութեան ընդունելով զօր. Այզընհաուըրի կողմէ, մասնաւորապէս բացատրեց թէ իրենց համար շատ ծանր է վերազինման ծախքը: Ընթացիկ ելեւմուտքը 178 միլիոն սթերլին հաշուելով, անոր 44 %ը ազգ. պաշտպանութեան կ'երթայ. ինչ որ կը նշանակէ ընդհ. եկամուտին 12%ը: Ցեռոյ դիտել տուին թէ յոյն զինուորներուն համար դժուար է ծառայել իտալացի զօրավարի մը հրամանատարութեան տակ: — Զօր. Այզընհաուըր նախ մասնաւոր Փոփոլոսի այցելեց, Թագաւորին ներկայանալէ առաջ:

գրուած ու երգուած քանի մը երգեր՝ ի՛մ երգածներս են: Անոնք՝ առաջին անգամ՝ ե՛ս եմ երգած Կոմիտաս Վարդապետին ու ձայնագրած է, 1909ին Էջմիածին, 1914ին ՚ի Պոլիս, երկհարիւրեակ մը Վասպուրականեան Ժողովրդական Երգերու հետ: Ցայտագրով. երգուածներէն են՝ Հարսներէն «Ձաչն էր խաչ ու մաչ» եւ «Թագուորի մէր դո՛ւրս արի»: «Դէհէ զընգ զընգ», «Մոկաց Միրզէն», եւ «Լիլի-Տիլիլի»:

Ամբավարը բնաւ դեր չունի այդ անդիտութեան մէջ: Ոչ ալ Վարդապետին գործերը տպագրող՝ Յանձնախումբը, — կ'ենթադրեմ: Վարդապետին անհոգութիւնն է պատճառը: Ան կը ձայնագրէր իմ երգած երգերը՝ թուղթի պատառիկներու վրայ: Անկասկած որ նշանակած չէ ոչ մէկուն վերեւ, առանձին-առանձին, թէ ո՞վ է եղեր երգողը եւ ո՞ր քաղքի կամ գիւղի բարբառովը: Եթէ ողջ մնար ու անձամբ հսկէր տպագրութեանց, տարակոյս չունիմ թէ պիտի յիշատակէր երգառ երգ, թէ՝ «Գրի առաւ ու երգեց Տ. Զիթունի, ձայնագրեց Կ. Վրդ.»: Ինչպէս որ ըրած է՝ Էջմիածնէն 1910ին Վան ինծի ղրկած «Մըսրամէլիքի Երազը», որ իրեն երգած էի 1909ին:

Վարդապետին գործերը լոյս ընծայող յարգելի Յանձնախումբէն կը խնդրեմ որ հաճի նկատի առնել այս, ինծի համար յոյժ կարեւոր կէտը, եւ տպելէ առաջ՝ իմ քննութենէն անցընէ երգամասերը: Իմ երգածներուս ցանկը տպուած է քանիցս «Հայաստանի Կոչնակ»ի, «Հայրենիք» ամսագրի եւ «Պայքար»ի մէջ, առնուած՝ 1909ի եւ 1914ի իմ ձեռագիր զոյգ ցանկերէս:

ԶԻԹՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — ԹԻՒ 17

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

— Անոնք չէին գիտեր այս վերջին պարագան եւ մեծ պիտակ մը փակցուցեր են: Ահաւասիկ իրենց առաջին փոքր սխալը, որ մեծ հետեւանքներ պիտի ունենայ:

Նոյն օրը Րէնըլտզ մեզի ներկայացուց բանակի երէց մը: Բացատրեցի իրեն կացութիւնը եւ խնդրեցի որ տեսակցի Լէյսիի հետ: Տեսակցութենէն վերջ ժամադրուեցանք:

— Լէյսի կոչուած մարդը զեղծարար մըն է, ըսաւ երէցը: Իբրեւ պաշտօնակից երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր լրտեսին հետ. նախ պանդոկ գացի, բոլոր յաճախորդները ճաշելու կը պատրաստուէին: Շատ բնական էր որ իբրեւ պաշտօնակից իր սեղանը նստիմ: Սկսանք օդէն ջուրէն խօսակցիլ: Բոլոր հարցումներուս խուսափողական պատասխաններ տուաւ. յայտնի էր թէ չէր ուզեր խօսիլ իրական երէցի մը հետ:

Շնորհակալութիւն յայտնեցի երէցին եւ փութացի Փօնթիւեի մօտ, պատմելու համար լսածներս:

— Ես ալ լուսանկարը առի Մարշըլէն, ըսաւ Փօնթիւ. նայեցէք եռեւի կարգը, ձախէն երկրորդը, ճանչցա՞ք ածուխի վաճառականը, որ ըրունցքի հարուած մը տուած էր ոստիկանին:

Ոչ մէկ կասկած կը մնար այլեւս: Բանակի երէցը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ լրտես մը:

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուցի:

— Փոքր գետակները դէպի ծով կ'առաջնորդեն մեզ: Մինչեւ հիմա երկու գետակ գտանք, այժմ պիտի փնտռենք նոր գետակներ:

— Ո՞ւր:

— Չեմ գիտեր տակաւին: Սակայն մօտերս պիտի գիտնամ: Գալով Լէյսիի խնդրին, շատ մըտահոգ եմ: Տեսնենք ի՞նչ պիտի պատահի:

Վստահ եմ թէ ան Հօրլօքի այցելեց կարեւոր բանի մը համար: Եւ քանի որ իր սենեակին մէջ ոչինչ գտաք, կը նշանակէ թէ այդ կարեւոր բաները Լէյսի իր վրայ կը կրէ: Հիմա ի՞նչ պէտք է ընել առանց իր գիտութեան իր գրպանները խուզարկելու համար: Օ՛, անծեալ ըլլայ այս անձրեւը. որովհետեւ անձրեւին տակ չեմ կրնար լաւ խորհիլ:

Կ'ուզէի Մարշըլը տեսնել. այդ պատճառով ընկերացայ Փօնթիւեի, որ քաղաք կ'իջնէր: Անձրեւը դեռ չէր դադրած եւ երբ արագ քայլերով տուն կը շտապէինք, ինքնաշարժ մը արագօրէն անցաւ մեր քովէն, թրջելով Փօնթիւեի հագուստները: Ֆրանսացին սաստիկ զայրացաւ, որովհետեւ շատ կը հպարտանար իր նոր հագուստներով:

Կէսօրին հեռաձայնը հնչեց: Փօնթիւն էր:

— Ես տխմար մըն եմ, ըսաւ:

— Ի՞նչ պատահեցաւ:

— Կը յիշէ՞ք, այսօր ինքնաշարժ մը անցաւ մեր քովէն եւ իմ հագուստներս թրջեց:

— Այո:

— Այս դէպքը բան մը յիշեցուց ինծի: Կը զարմանամ թէ մինչեւ հիմա ինչու չխորհեցայ այդ մասին: Հիմա գիս մտիկ ըրէք, Րէնըլտզ, թէ պէտք ունիմ շատ մը խելացի շարժավարի մը...

Եւ սկսաւ մանրամասնօրէն բացատրել իր նոր ծրագիրը, որ քիչ վերջ կը գործադրուէր արդէն: Րէնըլտզի յանձնարարուած շարժավարին կողմէ:

Երբ Լէյսի պանդոկէն դուրս կ'ելլէր, ինքնաշարժ մը, որ այդ միջոցին հոն կը գտնուէր, յանկարծ ճամբայ ելաւ եւ թեթեւօրէն զարնուեցաւ երէցին: Լէյսի գետին ինկաւ:

Լէյսիի քիթը կ'արիւնէր:

Ոստիկան մը մօտեցաւ եւ ըսաւ շարժավարին.

— Շուտով Չէրինկ Քրօսի հիւանդանոցը տարէք զինքը, ես ալ միասին պիտի գամ:

Մարշըլ հիւանդանոցն էր արդէն եւ նախապէս ամէն ինչ խօսած եւ կարգադրուած էր: Բժշկապետը քննեց երէցը եւ ըսաւ.

— Վտանգաւոր բան մը չունիք, սակայն պէտք է վստահ ըլլանք թէ ճաթած ոսկոր մը չունիք: Նախընտրելի է որ այս գիշեր հիւանդանոցը մնաք:

Լէյսի չըողոքեց. արդարեւ ցնցուած էր: Հանեց թաց հագուստները, հիւանդապահուհի մը իր աչքին առջեւ պարպեց գրպանները եւ բովանդակութիւնը տեղաւորեց անկողնին քովի պահարանին մէջ: Երէցը մտահոգ երեւոյթով մը կը հետեւէր հիւանդապահուհիին շարժումներուն:

Մինչ այդ Փօնթիւ հիւանդանոց հասած էր:

(Շար.)

երբ, ելեւմուտքի կամ անհատական կեանքի մէջ, մարդիկ ցանկալին կը փնտռեն եւ ոչ թէ կարելին: Դարմանները ոչ աջին կը պատկանին, ոչ ալ ձախին: Անոնք խորհրդարանական պիտակներ չունին: Անհրաժեշտ են մասնագիտական միջոցներ՝ քաղաքական զինադուլի մթնոլորտի մը մէջ »:

Պ. Փինէ յետոյ բացատրեց թէ հարկ է սանձել գիները: « Այնպիսի շրջանի մը մէջ երբ համաշխարհային գիները դէպի անկում կը հակին, աններելի սխալ մը պիտի ըլլար ձգել որ աւիթը անցնի, սկզբունքով կամ ծուլութեամբ »:

Խօսեցաւ նաեւ չարժական սակացոյցի, խնայողութեանց եւ սպառումներու կրճատման վրայ: « Ֆրանսացիները պէտք է նորէն սորվին խուսափիլ աւելորդ ծախքերէ կամ վայելքի իրաւունքը շատ սուղ վճարելէ »:

Գալով տուրքերու, առաջարկեց խստօրէն խափանել հարկային խարդախութիւնը, « հակընկերային արարք մը, դաւաճանութիւն համայնքին դէմ »: Խստագոյն անօրինութիւններէ զատ, անհրաժեշտ է ընդհ. ներում շնորհել, ինչ որ շատ մեծ գումարներ կրնայ ապահովել:

Եւ վերջապէս, երբ վստահութիւնը վերահաստատուի, կարելի է փոխառութիւն կատարել: Անհրաժեշտ է նաեւ վերաքննել սահմանադրութիւնը: Արտաքին քաղաքականութիւնը կը մնայ անփոփոխ:

Նոր վարչապետը գործի սկսաւ

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ազգ. Ժողովը վերջին պահուն վաւերացուց Պ. Անթուան Փինէի վարչապետական պաշտօնը, 206ի դէմ 324 ձայնով:

Ինչպէս մանրամասնօրէն կը նշեն տեղական թերթերը, նոր վարչապետը այս յաջողութիւնը կը պարտի զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան անդամներէն 27 ընթացողներու, որոնք չէին լսած կուսակցական հրահանգը: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, զօրավարը սաստիկ զայրացած է այս անկարգապահութենէն: Նոյն իսկ գրոյց կը շրջէր թէ պիտի լուծէ իր կազմակերպութիւնը: Հաւանական չէ այս պարագան: Ամէն պարագայի մէջ, լուրջ պառակտում ծագած է եւ կրնայ ըլլալ որ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուին:

Կազմակերպութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարած էր այս հարցին առթիւ եւ բուռն վիճաբանութիւններ ծագեցան, ինչպէս կը պատմեն իրազեկներ: Ժողովը փակուած էր առանց որեւէ եզրակացութեան մը յանգելու: Անցի օր խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան վարիչներուն միջեւ, երբ Ազգ. Ժողովը կ'ընդհատէր իր նիստը, իրիկուան վերսկսելու համար: Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը, Ժագ Սուսթէլ, կը պահանջէր հետեւիլ տրուած որոշման, վերապահ դիրք բռնելով Պ. Փինէի հանդէպ: Երկու անդամներ, Պ. Մոնթեյիօ եւ Պ. Տիւփոն նախընտրեցին հրաժարիլ: Ուրիշ 25 « ընթացողներ » յայտարարեցին թէ քուէ պիտի տան Պ. Փինէի, կազմակերպութեան մէջ մնալով հանդերձ:

Այս առթիւ ալ բուռն տեսարաններ պարզուեցան: Ղեկավարներէն Լուի Վալոն, նախկին ընկերվարական, պոռաց ընթացողներու երեսին.

— « Քուէ տալով Պ. Փինէի, ձեր անձնական շահերուն ծառայած կ'ըլլաք: Աջակողմին քուէ տուած կ'ըլլաք: Ես չեմ հաւատար ձեր հայրենասիրութեան »:

Այս խօսքերուն վրայ ընթացող անդամներէն քանի հոգի ասին քալեցին, պահանջելով արտաքսել Պ. Վալոնը:

Պ. Փինէի յաջողութեան առթիւ, որ ամէնէն չսպասուած չարժումն է դէպի աջ, երեսփոխան մը բացագանչեց.

— Մէկի դէմ մէկ միլիոն գրաւ կը դնեմ որ պիտի չյաջողի:

✕ Վարչապետը, որուն յայտարարութիւնը ամփոփած ենք վերը, անմիջապէս գործի ձեռնարկեց եւ կը յուսայ իր դահլիճը կազմել երէկ իսկ: Յայտարարութիւնը լաւ տպաւորութիւն գործեց: Անշուշտ քննադատութիւններ ալ եղան, որոնց վարչապետը պատասխանեց համդարտօրէն, իբրեւ գործի մարդ: Ամէնէն բուռն բառերը արտասանեց համայնավար ներկայացուցիչը, «թունդ յետադիմական » կոչելով նոր վարչապետը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԱՏ ՁԻՒՆ ԻԼ ՏԵՂԱՑ Լիբանանի, Յորդանանի եւ Սուրիոյ մէջ, համաձայն վերջին լուրերու:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը անցի օր տեսակցութիւններ ունեցաւ անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ: Հաւանական է որ մօտերս վերսկսին անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները:

ԳՈՐԾԱՒՈՐ ԿՈՒԶՈՒԻ

Կօշիկի լաւ գործաւոր կ'ուզուի: Դիմել կէսօրէ վերջերը 2—7ծ Պ. Վանլեանի, 7, Rue Gaudot de Moroy, Փարիզ: Մեթրօ՝ Մատըլէն:

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Ձեռնարկուած է Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ եկեղեցի մը եւ դպրոց մը շինելու:

Այս առթիւ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք Մուլինոյի, Գլամարի, Մէտոնի, Պիյանքուրի շրջանի երկսեռ հայ հասարակութիւնը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2-30ին, Խրիմեան դպրոցը՝ 2 r. de la Défense.

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի եւ պիտի ընտրուի մնայուն վարչութիւն մը:

Առժամեայ Վարչութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները փակել մինչեւ նոր շրջան (ապրիլ 8):

Հետզհետէ իրենց կը ղրկուին mandatներ, բայց աւելի դիւրութեան համար կրնան վճարել.—

ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ. — Գրատուն Ամերիկեան, 13 Rue des Dominicaines.

Ա. Քէօսէեան, 11, Place Jules-Guesde.

Յ. Մալաքեան, 3, Th.-Turner.

Ա. Գետիկեան, 7, Rue Berlioz.

ՍԷՆ-ԺԷՌՈՄ. — Եակինեան, 23,Rue Claire Isnard.

ՊՈՄԱՆ. — Յ. Տէօքմէճեան, 21, Bd Beaumont.

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ. — Գ. Միւճերէտեան:

ՍԷՆ-ԼՈՒ. — Միլոյեան, Bd des Grands-Pins.

ՊՈՒԼՎԱՌ-OSSO. — Սարգիսեան:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Պուլվար-Օսոյի մասնաճիւղին կողմէ այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ կէս գիշեր, Bar Internationalի սրահին մէջ: Պիտի նուագէ համբաւաւոր Պօմի նուագախումբը:

ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ Մեծ Պահքի օրերու արարողութիւններուն, կիրակի 9 մարտէն սկսեալ:

Քահանայ հայրերը օրուան տօներու նշանակութիւնը պիտի բացատրեն պատարագի ընթացքին:

Արեւագալը պիտի կատարուի յաւարտ պատարագի Դպրաց Դասու ներդաշնակ երգեցողութեամբ: Եկեղեցիի ջերմութիւնը ապահովուած է:

⁂

ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի առթիւ, Արեւագալի արարողութիւնը պիտի կատարուի Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ՝ ամէն կիրակի, յաւարտ եկեղեցւոյ արարողութեանց:

Իսկ չաբթու ընթացքին՝ չորեքշաբթի եւ ուրբաթ երեկոները ժամը 5ին, Եկեղեցիի արարողութիւն պիտի կատարուի:

Լիոնի հաւատացեալ հայ ժողովուրդէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս բոլոր հոգեւոր արարողութեանց: (Դիւան)

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ աշակերտները ընդառաջ երթալով շատերու փափաքին, Մ. Պէշիկթաշլեան — Գ. Ալիշան թատերասրահին մէջ, այս կիրակի 9 մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 15ին, կրկին պիտի ներկայացնեն իրենց թատերախաղերը, որոնք մեծապէս գնահատուեցան առաջին ներկայացման առթիւ:

Յայտագիր. — Կեղծ ռամիկամոլութը, — Աւարայրի նկարը, **Les Lutins de Carnac** եւ **Un client sérieux**:

Հասցէ. — 26, rue Troyon, Métro : Pont de Sèvres.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. —Աղքատախնամ – Որբախնամ Միութեան վիճակախաղը տեղի ունեցաւ մարտ 2ի կիրակի ժամը 17ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: 19, rue Ventures.

Շահած են հետեւեալ 16 թիւերը. — 519, 70 335, 718, 346, 296, 524, 201, 418, 551. 707. 307. 332. 341. 166: (Ամենամեծ պարգեւը, Radioն շահած է 419 թիւը):

Ստանալու համար դիմել ամէն օր (բացի կիրակիէ) Պ. Յակոբ Փափազեանի խանութը, 3, rue Lafayette, MARSEILLE.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր շրջաններէն վերապարձնել անվաճառ օրացոյցները: Վիճակախաղը պիտի կատարուի 12 ապրիլին, Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութեան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼ. — Ֆր. Կապ. Խաչի ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին երկուշաբթի, 10 մարտ, ժամը 4ին դպրոցին սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՓԱՐԻԶ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժ. 3ին, Սասունի ճաշարանը, (31 r. d'Alexandrie): Ժամը 4ին պիտի գումարուի երկրորդ ընդհ. ժողովը ուր ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի: Վարչութեան ընտրութիւն:

ԻՍԻ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը: Ներկայանալ տետրերով:

ԴԱՆԵԼԻՕ-ՔԱՇԱՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ցերեկ ժամը 3ին, 17 rue Ampère: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Վասպուրականի Հերոսամարտի 37րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ Մայիս 18ի կիրակին, մեծ պատրաստութեամբ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Եկեղեցական վարչութեան կողմէ ի նպաստ դպրոցին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle des Fêtesի մէջ, Rus Stalingrad: Կը ներկայացուի ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ, օփէրէթ 4 արար: Խմբական պարեր, ջանքիւլիմի երգեր, վիճակ. ըմբշամարտ եւն.: Եւրոպական պարեր մինչեւ կէս գիշեր: Ընտիր նուագ: Ճոխ պիւֆէ: Դիւրամատչելի գիներով: Մուտք 200 ֆրանք

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ. —Սէնթ-Էթիէնէն Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան, Այրի Տիկին Մարիամ Արսլանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրեն Այնճարի « Ցառաջ » դպրոցին:

✕ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սեղրակեան, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրեն Այնճարի « Ցառաջ » դպրոցին՝ ողբացեալ Այրի Տիկին Մարիամ Արսլանեանի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Այրի Տիկին Ժրնեւ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պետրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15, Rue Jean-Goujon) ողբացեալ

ՄԻՐԻՃԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme, Paris (13)

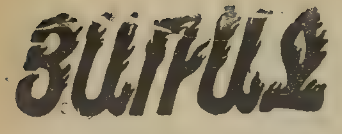

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 9 MARS 1952 Կիրակի 9 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6708 Նոր շրջան թիւ 2119

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՌԱՐԱՆ ԱՆԳԱՄ ՉՈՒՆԻՆՔ

Գրավաճառները միաբերան կը տրտնջան.

— Հայերէն բառարան չունինք: Ինչ որ կար սպառեցաւ, եւ բոլորս ալ անճրկած ենք, գոհացում տալու համար յաճախորդ պահանջներուն...

Գրավաճառներուն հետ, մամուլն ալ կրնայ հաստատել այս պարագան: Ինկապէս հայկական թշուառութիւն մը, որ բացատրութեան չի կարօտիր:

Շատոնց սպառած է Վենետիկի « Արձեռն » բառարանը, (տպ. 1865ին): Եթէ տակաւին կան օրինակներ՝ վանքին մէջ, այս կամ այն գրատան անկիւնը, ունեւորներու միայն մատչելի են, իրենց « ոսկեղանային » գիներով:

Սպառած է նաեւ Սիմոն Գափամաճեանի բառարանը, (տպ. Պոլիս, 1910):

Գիրքանի բառարան մը, (Վ. Գէորգեան, 1935) մոլախէս դժուար կը ճարուի, կ'ըսեն:

Պատերազմէն առաջ հոմանիշներու բառարան — Գանձարան — ալ հրատարակուեցաւ Գահիրէի մէջ, հանգուցեալ Պ. Գայեանի կողմէ, եւ նոյնպէս սպառած կը համարուի:

Չենք խօսիր Ստ. Մալխասեանի քառահատոր բառարանի մասին, որուն երեւը բացառիկ բախտաւորներ միայն տեսան արտասահմանի մէջ, եւ որուն համար առասպելական գիներ կը պահանջուին այժմ:

Կը կարծենք թէ այս հարեւանցի տեղեկութիւնները բաւական են, գաղափար մը կազմելու համար այս նոր տագնապի մասին:

Ի՞նչպէս կը բացատրէք այս ողբերգութեան պատճառները:

Բանդէտներ անմիջապէս պիտի պարզեն տնտեսական դժուարութիւնները: Ուրիշներ գայլի աւետարան պիտի կարդան ձեր գլխուն, ըսելու համար թէ այս բառարանը հինցած է, ան միւսը գոհացում չի տար, սա երրորդը շատ բարդ է կամ շատ փոքր:

Եւ տարիները պիտի թաւալին, բառարան մուրալով դպրոցէ դպրոց կամ գրատունէ գրատուն:

Զորս վանք ունինք արտասահմանի մէջ, բոլորն ալ օժտուած մատենադարաններով, տպագրական յարմարութիւններով, մտաւոր ուժերով:

Զորսն ալ նուիրուած են մշակոյթի զարգացման, եւ գիրքեր կը հրատարակեն պարբերաբար, բանաստեղծականէն մինչեւ բանասիրականը:

Զորսն ալ աւելի դիւրաւ դրամ կը ճարեն քան վաստակաւոր անհատներ կամ ուրիշ ազգ. հաստատութիւններ: (Վեղարին շուքը հրաշքներ կը գործէ):

Նոյն իսկ բարերարներ կան որոնք վանահայրի մը կամ կաթողիկոսի մը մէկ դիմումին վրայ կը սատանձնեն այս կամ այն բազմածախս հրատարակութեան ծախքերը:

Այս պայմաններուն մէջ, ինչո՞ւ պիտի անճրկէին, գոնէ անձեռն բառարան մը հրապարակ հանելու համար:

Այդ վանքերէն Վենետիկը չի՞ կրնար վերամշակել եւ տպել Արձեռն Բառարանը, օգտագործելով հազարաւոր նոր բառեր, որոնք պատրաստ կը մնան իրենց մատենադարանին մէջ, կամ կրնան հաւաքուիլ: (Շատոնց պէտք էր հաւաքուած ըլլային, տարիներու ընթացքին):

Եւ կամ Անթիլիասը չէ՞ր կրնար մեկենաս մը ճարել կաթողիկոսական օրհնութեամբ, ուրիշ բառարան մը հրատարակելու համար:

Յաճախ կը պարծենանք թէ մեր վանքերը եղած են կենդանի վառարաններ մշակոյթի զարգացման, իրենց ոգեւորման պրպտումներով եւ տոհմին վաստակով:

Անցա՞ծ է այդ շրջանը, թէ տալու համար դիրին եւ հաճելի կամ զուտ մասնագիտական արտադրութեանց:

Վանքերուն վրայ ծանրացած ատեն, մեր միտքին մոնցնիր չքմեղացնել աշխարհական գրողներուն ու հրատարակիչները, իրենց զարմանալի հերոսաբանութիւններով կամ անձնական զանձերով:

Այդ մասին ալ պիտի խօսինք առանձին:

Պարզապէս զանգ մըն է որ կը հնչեցնենք այսօր:

Կ'ուզենք արթնցնել իրաւասուները, օր առաջ գործի ձեռնարկելու համար:

Շ.

Օ Ր Ը   Օ Ր Ի Ն

ԾՈՒԽՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Ինչո՞ւ ընդհատեցիք այս շարքը: Ծուխները չտկուեցա՞ն...

= Ընդհակառակն: Աններելի, անիմանալի սխալները իրար կը հրմշտկեն, յուսահատութիւն պատճառելով:

— Իրաւունք չունիք յուսահատելու: Պէտք է շարունակ յիշեցնել որ սորվին:

= Դժբախտաբար սորվեցնելու կոչուած երանելիներն են որ չեն սորվիր, — ուսուցիչ, խմբագիր, թարգմանիչ, գրագէտ, բանաստեղծ կամ բանաւէր:

— Կ'արժէ որ օրինակները արձանագրէք հրապարակաւ, ի հարկին անուններն ալ յիշելով:

= Փարիզի մէջ հրատարակուած օրաթերթ մը ցող կը գրէ արուեստագէտի մը ստորագրութեամբ, մինչդեռ հարցը երկաթեայ « ձող »երու մասին է:

— Պզտիկ թերութիւններ են: Թերեւս պատահմունք:

= Ի՞նչպէս թէ պզտիկ թերութիւններ: Թերթեր կան, Փարիզէն մինչեւ Պոլիս եւ Միջին Արեւելք, որոնք տարիներէ ի վեր « չնչին »ը կը դրեն « ջնջին »: Անցեալները լիբանանեան ամսագրի մը մէջ կարդացի թափնի: Դեռ քանի մը օր առաջ ալ բաղանf (փաղանգ), փարիզեան պարբերականի մը մէջ:

— Կարելի չէ՞ ուղղագրութեան դասընթացք մը բանալ:

= Ի՞նչ օգուտ, երբ խմբագիրները եւ յօդուածագիրները իրենց փոզկապը կապելու չափ ալ հոգ չեն տանիր իրենց կամ ուրիշին գրութեան: Դաս չէ, դասագիրք ալ տաս, պիտի մնան թափթփած: Երեւակայեցէք բանաստեղծներ որոնք «ծիւնածածկ», « թիթեղածածկ »՝ բառեր կը գործածեն: (Ոչ թէ ծածկ, այլ ծածուկ = forածածուկ): Թող դրեն պարզապէս թիթեղապատ, ձիւնապատ:

— Ուշ-կանուխ կը սորվին: Դուք շարունակեցէք մատնանշել ծուխն ու շիտակը:

= Պայմանաւ որ ամէնէն առաջ խմբագիրները հետեւին:

ՎԱՀԷ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք թէ մեռած է բժ. Ե. Նազաշեան, որ 25 տարիէ ի վեր կը գործէր Փավիայի (Իտալիա) գիւղերէն մէկուն մէջ: Պարկեշտ մարդ մըն էր եւ ջերմապէս գնահատուած տեղացիներէն: Բժշկական ուսումը աւարտելէ վերջ, մեկնած էր Սուտան, իբրեւ կառավարական բժիշկ: Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն, ինչպէս եւ բժ. Ե. եւ ընկերուհի Վ. Խաթանասեանի:

ARMEN LUBIN ԵՒ MAX JACOB

Անցեալ կիրակի ծանուցած էինք թէ բանաստեղծ Armen Lubin (Շահան Շահնուր) շահած է Max Jacobի բանաստեղծութեան մրցանակը, 50,000 ֆրանք, իր նոր գործին՝ « Sainte-Patience »ի համար (սխալմամբ գրուած էր Alliance):

« Arts », Փարիզի գեղարուեստական շաբաթաթերթը, այս առթիւ տեսակցութիւն մը կը հրատարակէ Մարտ 7ի թիւով, Jacques Brennerի ստորագրութեամբ:

Առաջին տողերէն իսկ, յօդուածագիրը կ'ըսէ.

— « Մենք քանի մը հոգի ենք որ տարիներէ ի վեր Armen Lubinը կը նկատենք այս ժամանակի մեծ գրագէտներէն մէկը: Ան հեղինակն է բանաստեղծութեանց երկու ցքանչելի ժողովածուներու, — « Le passager clandestin » եւ « Sainte-Patience ». Դուք այնտեղ կը գտնէք եզականօրէն ճշգրիտ եւ բոլորովին նոր շեշտով քերթուածներ, ուր փոխն ի փոխ նշանագրութիւններ կ'երեւան տեսանելի աշխարհէն, ուրիշներ ալ ներքին աշխարհէն վրայ:

... Կը գտնուինք Ժիւլ Լաֆորկի եւ Թրիսթան Քորպիէռի ընտանիքէն եւ անոնց չափ կարեւոր բանաստեղծի մը առջեւ »:

Յօդուածագիրը կը նկարագրէ իր այցելութիւնը Հօ-Լէվէքի ապաքինարանը (Պոտօ), ուր կը գտնուի տարաբախտ բանաստեղծը, տարիներէ ի վեր:

— « Այդ օրը շատ դէշ չէր իր առողջական վիճակը եւ կ'ուզէր կարելի եղածին չափ լաւ ընդունիլ զիս: Նոյնիսկ ուզեց քիչ մը ոտքի ելլել (վերջին անգամ այցելած ատենս քանի մը քայլ առինք դարաստանին մէջ): Չկարենալով շարժումներ կատարել, բոլեկամական խօսքեր կը շռայլէր:

... Սկսանք երկար - բարակ խօսիլ ամէն բանի մասին: Պատմեց իր ծագումը, իր ժամանումը Փարիզ, հայերէն վէպ մը գրելու եղանակը, անոր գտած յաջողութիւնը: Ըսաւ թէ ինչպէս ծանօթացաւ Անտոէ Սալմոնի եւ Մաքս Ժաքոպի:

« Առաջին մարդը որ մամուլին մէջ խօսեցաւ իր ոտանաւորներու մասին, գովասանքի քանի մը բառերով, Մաքս Ժաքոպն էր: Անձամբ չէի ճանչնար զայն: Հասցէն գտնելով, գացի շնորհակալութիւն յայտնեցի: Քիչ վերջ երկրորդ այցելութիւն մը տուի: Ամէնը այս էր, առանց հաշուելու մեր փոխանակած նամակները՝ իր մահէն քիչ առաջ:

« Առաջին այցելութեանս ատեն, արտօնութիւն խնդրեցի ՅԱՌԱՋի մէջ հրատարակելու (այսպէս կը կոչուի Փարիզի հայերէն օրաթերթը) քանի մը հատուածներ Les Alliés sont en Arménie բանաստեղծութենէն: Անմիջապէս արտօնեց, ճըշմարտապէս յուզուած, ըսելով թէ ինծմէ առաջ ոչ ոք չէր զբաղած այդ բանաստեղծութեամբ: Հրատարակութիւնը տեղի ունեցաւ, եւ ֆրանսերէն, ինչ որ հակառակ էր թերթին սովորութեան: Մաքս Ժաքոպ այդ բանաստեղծութեամբ կը ծառանար Հայերու ամբողջական բնաջնջման դէմ. ժողովուրդ մը որ մինչեւ այն ատեն միայն ջարդեր տեսած էր: Եւ քսանըհինգ տարի վերջը, բացարձակապէս համանման աղէտ մը պայթեցաւ Հրեաներուն վրայ (որոնք մինչեւ այն ատեն միայն « փոկրոմ »ներ տեսած էին = ջարդ), ինչպէս եւ իր իսկ անձին վրայ: Այդ հին մոռցուած բանաստեղծութիւնը մարգարէական ձայն մը չէ՞: Նախատեսումներ չէ՞ պարունակեր »:

Պ. Brenner իր գրութիւնը կը վերջացնէ կենսագրական ծանօթութիւններ տալով հայ բանաստեղծի մասին, միեւնոյն ատեն պարզելով անոր գրական տեսակէտները: « Հիւանդութիւնը հանգիստ չի ձգեր զիս, կ'ըսէ Շահնուր, բայց այստեղի մարդիկը բարի են »: Անշուշտ առանձնութեան ալ կը նեղէ: « Բարեբախտաբար բարեկամներ նամակներ կը գրեն եւ ահաւասիկ Մաքս Ժաքոպի մրցանակը »:

Նոր դահլիճը

(20 ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՓՈԽԱՆ 40Ի)

Նոր վարչապետը, Պ. Անթուան Փինէ, վերջին պահուն լուրջ դժուարութեան մը հանդիպեցաւ, կազմելու համար իր դահլիճը: Ժողովրդական Շարժումը (M.R.P.) որ քուէ տուած էր իր թեկնածութեան համար, կը դժկամակէր մասնակցիլ նոր դահլիճին: Վարչապետը յայտարարեց թէ պիտի հրաժարի, եթէ չմասնակցին:

Այս կացութեան առջեւ, ժողովրդական երեսփոխանները բացառիկ նիստ մը գումարեցին իրենց վերջնական դիրքը ճշդելու համար: Ուրիշ խորհրդակցութիւններ ալ կատարուեցան, տեւելով վեց ժամ: Ի վերջոյ կուսակցութիւնը 12ի դէմ 17 ձայնով եւ 4 ձեռնպահութեամբ որոշեց մասնակցիլ, հետեւեալ պայմաններով. — Զատանձնել տնտեսական, ելմտական գործերու եւ աշխատանքի նախարարութիւնները: Անփոփոխ շարունակել արտաքին քաղաքականութիւնը (պահել Ռոպէռ Շումանը): Յարգել ընկերային օրէնքները (ընկերային ապահովութիւն, շարժական սակացոյց, եւ այլն):

Ինչպէս կ'երեւայ, կուսակցութիւնը չէ ուզած յետադիմական երեւալ, մանաւորապէս նկատի առնելով արհեստակցական միութեանց դիրքը:

Երէկ, շաբաթ, կազմուած պիտի ըլլար նոր դահլիճը, որ պիտի բաղկանայ քսան նախարարութիւններէ, փոխանակ քառասունի: Վարչապետը ինք պիտի ստանձնէ ելմտական նախարարութիւնն ալ, քանի որ իր գլխաւոր նպատակն է ֆրանքին փրկութիւնը եւ պետական ելեւմուտքին հաւասարակշռութիւնը:

Հաւանական թեկնածուներ կը համարուէին, — Պ. Փլեւէն (փոխ վարչապետ եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարար), Պ. Ռընէ Մայէր (փոխ վարչապետ եւ դատական նախարար), Պ. Մարթինօ Տէփլա (Ներքին գործերու), Պ. Պաքոն (աշխատանքի) եւայլն:

Փարիզի սակարանին մէջ նպաստաւոր տպաւորութիւն գործեց Պ. Փինէի պաշտօնին վաւերացումը: Թղթադրամ սթերլինը 1095էն ի ջաւ 1065ի տոլարը՝ 480էն 464ի: Նափոլէոնը՝ 4930էն 4760ի, զուից. ոսկին՝ 4630էն 4470ի, սթերլինը՝ 5760էն 5580ի. ձոյլ ոսկին՝ 621.000էն 600.000ի:

╳ Զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան անդամներէն 27 « ըմբոստներ », որոնք ձայն տուած էին Պ. Փինէի թեկնածութեան, խստօրէն պիտի պատժուին, համաձայն վերջին լուրերու: Կարծողներ կան թէ պիտի արտաքսուին: Զօրավարը մամուլի ասուլիս մը պիտի սարքէ վաղը, երկուշաբթի,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՐՍՆՔԱՐԸ
(Աւանդութիւն)

Ա.

Ինչպէս մայրութեան ուխտը կնոջ մը սրտին՝ անլոյծ է ու առեղծուածային, այնպէս ալ՝ անտառին գաղտնիքը սա կիրճին մէջ, մութ է եւ անթափանցելի։ Հոն, գետակ մը իր գայլոյթը կը քակէ, ու գիշերուան խաւարը՝ կուպրին սեւովը պարեխներէն վե՛ր կը մագլցի։

Փոթորիկներու մոլուցքը կ՚իյնէ կիրճին մէջ՝ սերտը ճանկող ցաւին պէս անխիղճ։ Ծառերը օձերու խայթոցներուն սուրովը քով քովի կը կենան, դէ՛հ, վերէն մինչեւ վար, կը փախչին կարծես մենութեան սարսափէն, կ՚ուզեն անխռով ու հանդարտ անկիւն մը գտնել, պահիկ մը հոն հանգչիլ եւ երազել։

Այսպէս կ՚ըլլան հոգի ու խորհուրդ հագնող իրերը՝ մեր լեռներուն մէջ ։ Աղբիւր մը՝ որուն ջուրը խմողը կ՚աղուորնայ յանկարծ. ծառ մը՝ որուն ճիւղերէն մէկուն իր հագուստին ծուէն մը կապողը նպատակին կը հասնի, կամ՝ ծակ–քարէ մը եօթ անգամ մտնող–ելլողը ա՛լ հիւանդ չըլլար... Ասոնք կը զգացուին, բայց չեն բացատրուիր, կը թանձրանան իբրեւ նիւթ եւ իր՝ բայց չափի դակչիռքի չեն գար։

Բ.

Գետակի մը երկու քովերը՝ երկու մարգագետիններ կան, որոնք՝ եպիսկոպոսի մը փորուրարին պէս ծաղկազարդ են, ու կ՚երկննա՛ն, կը հոսի՛ն, կը փորձուին իրարու գալ, միանալով՝ համայնական կեանքի մը նախընտրանքովը։ Բայց՝ ի զո՛ւր, թէեւ գետակը երբեմն երբեմն կը նեղցնէ իր հունը, ա՛յնչափ, որ կարծես թէ՝ պիտի կրնաս ցատկել մէկ ափէն միւսը, բայց յանկարծ գետը ինքզինքը կը քակէ, կը տարածուի՝ մոռցնել տալով երկու իրար սիրող մարգագետիններու իրարու մօտենալու յոյսը։

Բարի մարդ մը, տարիներ առաջ, գերան մը երկնցուցեր է գետակին վրայէն՝ գիւղական կամուրջի մը խոնարհ պարտականութեամբը՝ ուրկէ հատ ընդ հատ հնձուորներ կ՚անցնին առտու, իրիկուն, երկիւղածութեամբ ու սրտադողով։

Այս գերանը միակ երակն է երկու մարգագետինները իրարու կապող։ Կաղնի հսկայ ծառի մը բունն է այս գերանը. մէջը՝ փորուած է առուի մը նման։Գիւղացին անոր մէջէն քալելով կ՚երթայ միւս կողմը, բոպիկ կամ տրեխ հագած։ Անձրեւի ժամանակ՝ անոր մէջ կը թափէ իր ոտքերուն փակած ցեխը, որուն մէջ կ՚իյնան ցորենի, գարիի, սիսեռի կամ ոսպի հատիկներ։ Եւ ահա՛ գարնան վերջերը՝ կը ծլին, կը բարձրանան, գերան– կամուրջին երկու կողմերուն վրայ կը փռուին, ու կը կախուին գետին վրայ։ Ի՜նչ հաճելի է տեսնել կամուրջին կանաչազարդ ողնայարը, երբ մանաւանդ բոյսերը կը չարմլակին ջուրին ու զեփիւռին շունչէն, ու իր կարմիր տարազը հագած, կարմրթուշ, աղուորիկ հարս մըն ալ, իր քղանցքը վեր քշտած, իր կաթնային բոլորները արեւին ցուցուցած՝ կամուրջէն անդին կ՚անցնի։

Բնութեան այս խորհրդաւոր բեմին վրայ, ուր ծառերը հեղեղի պէս կը հոսին դէպի վար եւ ուր գետակը իր ուսերը կը թօթվէ արուի իր հեգնանքովը, գերան–կամուրջին մօտերը կը ցցուին քարեղէն երկու կարկառներ, մէկը՝ բարձր եւ տիրական եւ միւսը՝ ցած, աղաչաւոր ու նկուն...

Գ.

Այն կարկառը՝ որ բարձր է, եւ որուն շուքը իրիկուան դէմ՝ գետէն անդին կ՚անցնի ,երկարող բազուկի մը պատրանքովը և բարձրավիզ կը մնայ ձորին մէջտեղը՝ Հարսնքար կը կոչուի։ Գլուխը սեղանի պէս, մէջքին վրայ՝ ցախաւելի թուփ մը, հնձուոր կնոջ գօտիէն անցուած աւելի փունջին պէս։

Հարսնքարին գագաթը՝ խճաքարերու բազմութիւն մը կայ, գլխու մազերու մէջ բոյն դրած անիծներուն նման ։ Վարը՝ Հարսնքարին ոտքը, զարմնալ խճաքարեր, նորէ՛ն խճաքարեր, կարծես թէ՝ հեղեղ մը անցեր է անկէ ու խիճերը՝ հոն հաւաքեր։ Իսկ միւսը՝ տարբեր է, ընկճուած դիրք մը ունի, կարծես թէ մօրմէն սաստուած տղեկ մը ըլլայ, չի համարձակիր վեր նայիլ, չուզեր ադարտել կուսութիւնը խորհուրդին։

Անկէ անցնող աղջիկները՝ իրենց յաղթանակը կ՚ողեկոչեն, իրարու ականջին բաներ մը կը փսփսան, իսկ երիտասարդները՝ անձնատուր սրբտում մտածումի մը, իրենց ուսերուն վրայ՝ ծանրութիւնը ամօթին։

Ասոր համար՝ մեր ծերերը կը պատմէին.—

Մարդ մը, մեզմէ դարեր առաջ, եօթը հատ արու զաւակներ կ՚ունենայ՝ շաբթուան եօթ օրերու պէս։ Իրարու ետեւէն հասնող մեր աշխարհի պատուղներու պէս՝ արբունքի կը հասնին եօթը եղբայրները։ Իրենց հայրը՝ օր մը որոշեց իր զաւակները ամուսնացնել։ Եօթը տարի յաջորդաբար ցորեն ու գարի ցանեց, քաղեց ու կամնեց, տարաւ քաղաք, ծախեց, հարսնիքի պատրաստութիւն տեսաւ, եւ տղաքը տարաւ Հարսնքարին ոտքը, պապենական սովորութեան մը համաձայն ծնրադրել տուաւ ու հրամայեց անոնց՝ մէկ մէկ քար նետել Հարսնքարին գլուխին վրայ։ Ո՞րո՛ն քարը որ կարկառին բարձրութիւնը գլեց ու անցաւ, ամուսնացուց զայն, տուն–տեղ ըրաւ։

Բարի հրաշք մը կարգադրած էր որ՝ ամէն տարի մարդուն զաւակներէն մէկը միայն հասնի իր փափաքին։ Այսպէս ամուսնացուց իր վեց զաւակները։ Մնաց մէկ հատը։ Ասիկա՝ անդրանիկն էր, ճակատագրէն հալածուած մը։ Վեց անգամ քար նետեց, վեց անգամ իր բախտը փորձեց, չյաջողեցաւ, նետուած քարերը չհասան Հարսնքարին գագաթը, այլ՝ կը զարնուէին անոր մէջքին ու կուրծքին, վա՜ր կ՚իյնային, աղջիկը։

Ամչցաւ խեղճը, ինքզինքը անարգուած զգաց. տանը քաշուեցաւ, հացէ ու ջուրէ կտրեցաւ, անբախտութեան ցաւը եւ անյաջողութենէն առաջ եկած ամօթը տանջեցին զինքը։ Երեսին գոյնը թափեցաւ։ Աչքերուն մէջ՝ մոխրացաւ կեանքին ժպիտը, ու սրտին մէջ՝ մեռաւ փեսայութեան յոյսը։

Հայրն ալ ինքզինքը դժբախտ զգաց։ Միւս եղբայրներն ալ, մեծ ու պզտիկով՝ արգահատեցան, ուզեցին անոր վիշտը թեթեւցնել։ Տարի՜ներ անցան։ Հօրը վերջին օրերն էին։ Կիրակի մը, վեց եղբայրները եւ իրենց հայրը պատարագ ընել տուին, մատաղ բաժնեցին, յետոյ՝ քահանայով ու դպիրով, սարկաւագով, խաչ ու խաչվառով, խունկ ծխելէն աղօթքներ մրմնջելէն գացին, կեցան Հարսնքարին ոտքը։

Ծերացած հայրը բռեց անդրանիկ տղուն ձեռքը, տարաւ Հարսնքարին առջեւ, ծունր դնել տուաւ, հողը համբուրել եւ եօթն անգամ խաչ հանել տուաւ։ Ապա՝ քար մը տղուն ափին մէջ դնելով, հրամայեց.

— Տղա՛ս, սիրտ ա՛ռ, մի՛ յուսահատիր, քարը նետէ՛։

Տղան՝ քարը նետեց։ Քարը ափին մէջէն թըռաւ՝ հովէն քշուած թուղթին պէս, բայց՝ Հարսնքարին գագաթը չհասած վար ինկաւ։ Նորէ՞ն անյաջող։

Ի՜նչ անպատուութիւն էր այս՝ սիրտ եւ զգացում ունեցող մարդուն համար։ Եօթն անգամ Հարսնքարին ոտքը գալ, եօթն անգամ քար նետել եւ եօթն անգամ անյաջողութեա՜ն մատնուիլ։ Կծկտեցաւ, պղտիկցաւ ամօթէն, եւ Հարսնքարին դիմացը եւ անոր մօտիկը քարացաւ։ Եւ այժմ տակաւին հոն է, աղաչաւոր ու նկուն։

Անկէ անցնող հովերը գիտեն գաղտնիքը, ու գերանէ կամուրջը՝ ամէն գիշեր կը լայ ճիչ մը՝ որ կուսայ քարացած փեսացուէն...։

ՍԱՄ–ՎԱՆԻ

ԼԷՅԼԻ

«Աստուած մպտաց երբ ստեղծեց Լօռին»
Դ. ԴԷՄԻՐՃԵԱՆ

Յովհ. Թումանեանի Դսեղ գիւղի դիմաց, անդնդախոր ձորի միւս ափին գտնւում է Ձորագիւղը։

Մեծ պատերազմից առաջ, երկար տարիներ, գիւղի եզերքի բլրի վրայ բարձրանում էին հիմերը ապագայ մեծ եկեղեցու, որի կիսակատար պատերը հեռուից թւում էին աւերակ ամրոցի մնացորդներ որոնցով այնքան հարուստ է Գուգարաց աշխարհը — Լօռին — ուր «այս սարի լանջին փռուել է մի գիւղ՝ այն լերան վրայ աղօթում մի վանք»։

Կիսակատար եկեղեցին հիմնադրել էր նոյն գիւղացի բարեպաշտ Մնացական Սահակեանը, որի մահից յետոյ, նոյնպէս իր ջանքով ու ծախսով լրացրեց Մնացականի որդի՝ Սահակը։

Լէյլին՝ Ձորագիւղացի այդ Սահակ Սահակեանի դուստր՝ Փառանձեմ Սահակեանն է։

Մօր կողմից Լէյլին թոռն է Գիւլաքարակ գիւղացի խրատախօս–բանաստեղծ Աբրահամ Շահինեանի որի հեղինակութիւնների ժողովածուն լոյս տեսաւ Լէյլու խմբագրութեամբ առաջին պատերազմի նախօրեակին, իսկ երկրորդ աւելի լրիւ հատորը Սովետների օրով։

Այս ինքնատիպ, տեսողութիւնը կորցրած բանաստեղծին շատ յաջող նկարագրել է Վրթանէս Փափազեանը իր «Կոյրը» պատմուածքի մէջ որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ կարմիր «Մուրճ»ում 1904ին։

Ահա ժառանգական արմատները եւ հոգեկան ակունքները այն աջանչելի լերան աղջկան, սեւահեր Լէյլու, որ նախաբոլշեւիկեան շրջանի երիտասարդ հայ բանաստեղծներ մի խոստմնալից եւ փայլուն դէմքն էր։

Լէյլին միջնակարգ կրթութիւնը ստացել է Թիֆլիզի Յովնանեան օրիորդաց դպրոցում որ այդ շրջանին յայտնի էր իր կրթական–ուսուցչական կազմի պատկառելի դէմքերով՝ ինչպէս Նիկ. Աղբալեան, Դ. Դեմիրճեան, Սիմէոն Ցակոբեան, Արշ. Ջամալեան, Ստեփ. Լիսիցեան։ Նրանց կողմից առանձնապէս գնահատուած է եղել իր փայլուն, դեռ դպրոցական շրջանից աչքի ընկնող՝ գրական տաղանդով։

Լէյլին յաճախել է նաեւ Թիֆլիզի համալսարանը եւ յատկապէս ուսումնասիրել վրացերէն ու պարսկերէն լեզուները, անմիջականօրէն ծանօթանալու համար այդ գրականութիւնների հետ։

Նա երկար տարիներ աշխատակցել է Գար. Լեւոնեանի «Հայկական Անուններ» մեծ հանրագիտարանի կազմութեան գործին, պաշտօնավարել է հայկական հիւպատոսարանում Թիֆլիզ՝ իբրեւ քարտուղարուհի, Տ. Բէկզատեանի, Ց. Փոչարեանի եւ Ստ. Տէր Ցարութիւնեանի օրով։

Հայ Գրողների Միութեան հիմնադրութեան օրից եղել է նրա գործունեայ աշխատակիցներից մէկը եւ իր կենսունակ, ժրաջան աշխատանքով ու պարզ ընկերային բնաւորութեամբ միշտ սիրուած ու գնահատուած։ Յովհ. Թումանեանի «Գրական Վերնատան» հաւաքոյթների առուլիսին հայ թատերական եւ հրապարակչական կեանքին Լէյլին բերել է նոյնպէս իր գործօն մասնակցութիւնը։

Միշտ կապուած մնալով իր ծննդավայրի — Լօռուայ սարին ու ձորին, սառնորակ աղբիւրներին եւ թառուող անտառներին, ուր երկար պտոյտներ է կատարել ամառային համարեա բոլոր արձակուրդներին, Լէյլին մօտէն ծանօթ էր հայ գիւղին, գեղջկուհու կեանքին, ուստի այն միջավայրը որ ներշնչել է Լօռուայ սարերն ու ձորերի արքայ Ց. Թումանեանին՝ չի արտայայտուել իր ստեղծագործութեան մէջ։

Լէյլին ներքին ապրումների հոգու եւ սրտի, սիրոյ եւ ատելութեան երգչուհին է իր ամէնէն քնարական, նրբաշունչ թրթռումներով եւ ելեւէջներով։

Ամենից յատկանշականը իր ոտանաւորների մէջ՝ կոյսի, աղջկայ եւ կնոջ սիրտն է, այնքան խորհրդաւոր ու բազմակողմանի երանգներով։

Զարտասանուած խօսքի, մթնշաղ անրջանքի եւ նուիրական զոհաբերութեան, երկնային յաւիտենական սիրոյ երգչուհին է նա.իր խօսքը աղօթք է եւ աղօթքը՝ սէր։

Բայց իրական կեանքը տարբեր է։

Լէյլու հոգում բռնկում է մի եղերական պայքար. ծնունդ են առնում բողոք եւ ընդվզում։ Մըրկւում է զեռատի կնոջ սիրտը, եւ անէծք ու նզովք է ժայթքում «Մահիճին–ճահիճ», ուր սէրը մեռնում է սեռական վիհերում եւ երազանքը փոխարինւում է մղձաւանջի։

Սխալ պիտի լինի փնտռել որեւէ բանաստեղծի ազդեցութիւնը Լէյլու ստեղծագործութեան վրայ, մանաւանդ Վ. Տէրեանի ազդեցութիւնը, ինչպէս ենթադրում են ոմանք։

Լէյլու քնարը ինքնատիպ է եւ ինքնաւրոյն։

Դժուար է հարկաւ խօսել մի գրողի մասին, մանաւանդ բանաստեղծի՝ առանց օրինակների եւ համեմատութեան. դժբախտաբար Լէյլին երբեք հրատարակած չէ իր ոտանաւորները առանձին գրքոյկով։ Նրա գործերը ցրուած են իր ժամանակաշրջանի համարեա բոլոր հայկական պարբերականներում ուր տաղանդաւոր բանաստեղծուհու գողտրիկ ոտանաւորները միշտ գրկաբաց ընդունելութիւն են գտած։

Հակառակ մեծ դժուարութիւնների, տակաւին հնարաւոր է արտասահմանի մատենադարաններում պրպտումներ կատարել առաջին հերթին՝ Վիէննայի Մխիթարեան հարուստ գրադարանում եւ ի մի ժողովել, Սփիւռքի հայութեանը ծանօթացնելու համար այդ դըգայուն բանաստեղծուհին, որ երազեց սիրոյ անրջանքը եւ ապրեց տառապելու համար։ Նրա ստեղծագործութեան գարունը եղաւ վաղանց եւ ոչ մի նոր վարդ չբացուեց այլեւս։ Լէյլին մատնուեց վաղաժամ լռութեան։ Լռութեան մէջ ալ տոկաց ու սգաց։

ԼՕՌԵՑԻ

ԽՄԲ.— Երկու շաբաթ առաջ հաղորդած էինք այս տաղանդաւոր եւ դժբախտ կնոջ մահը (Փառանձեմ Տէր Մկրտիչեան), ամփոփելով Ա. Խոնդկարեանի մէկ յօդուածը։ Այս ալ իբրեւ լրացուցիչ մաս, յատկապէս գրի առնուած՝ իրազեկի մը կողմէ։

ՇԱՀԱԳԷՏՆԵՐՈՒ խումբ մը ձեռնարկած է եւ Փորթ տը Պրէանսոնի մէկ սրճարանին մէջ։ Ոստիկանութեան կատարած քննութեանց համաձայն այս կազմակերպութիւնը 500,000 անասուն մոր–թած է գաղտնապէս, չորս միլիառի վնաս մը պատճառելով պետական գանձին ։ Ասիկա մէկ մասն է միայն, որովհետեւ ցարդ կատարուած գեղծումներուն ընդհ. գումարը կը հասնի 250 միլիառի։

ԳՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Համբարձում Թիրիթեան մը

Երբեք ուշ չէ, մեր ազգային կեանքի մէջ մեր գործած սխալներուն անդրադառնալու համար: Այս անգամ կրկին մեր քաղաքական մէկ մեծ սըխալին վրայ ծանրացած է, Հայոց ազգին շահերուն անխոնջ պահակը՝ Պ. Արշակ Զօպանեան: Կը գրէ թէ՝

«Լեւոն Շանթը երեւան եկած է իբր կրքոտ գործիչ մը: Գաղափարենութիւնը պահել չգիտցող կուսակցամոլ, վիճասէր բանագնաց մը, Չիչերինի պէս վարպետ դիւանագէտի մը դիմացը...»:

Լ. Շանթին «կրքոտ կուսակցամոլութեան» մասին, ես անգիտակ եմ: Պ. Զօպանեան ալ, կարծեմ «կիրք» կոչուած բանէն բացարձակապէս ազատ պէտք է ըլլայ: Սա վերջին Նարեկացիի թարգմանական խնդիրը՝ բացորոշապէս հաստատեց այս կէտը:

Բռնենք մեր նիւթին կոթէն:

Այսօր մենք, այս օտար հողերուն վրայ կը թափառինք: Պատճա՞ռը: Լեւոն Շանթի Մոսկովիստան պատգամաւոր երթալն է անկասկած:

«Չիչերինի պէս վարպետ դիւանագէտի» մը դիմացը Շանթ անունով մէկը ղրկելը մեծ սխալ մըն էր», կ'ըսէ Պ. Զօպանեան:

Չէ՞ք կարծեր, որ Չիչերինը, վախէն՝ յիմարանացի դուռը առի առած ըլլայ...

Ասոնք, բոլորն ալ չպիտոյ առէկօսէններ են կարծեմ: Գանք իրական եւ լուրջ հարցին:

Ես, Պ. Զօպանեանին ձայնակից եմ: Բաւական տարիներ ձայնաւորութիւն ըրած ըլլալով ժամուն մէջ:

Այո՛, Անկախ Հայաստանի այն ատենուան կառավարութիւնը, գերագոյն սխալը գործած է, Լեւոն Շանթ անուն գործիչ մը ղրկելով Մոսկուա, փոխանակ Համբարձում Թիրիթեան կամ Կարապետ Սարըպըյըքօղլուեան եւ կամ Հաճի Արթին Նէմնէմեան համեստ անունով-մականունով ներկայացուցիչ մը ղրկելու...

Ես ալ ըլլայի Մոսկուայի կառավարութեան տեղը, սարսափած դռները կը գոցէի Առիւծ եւ Շանթ (Լեւոն Շանթ) անունը կրող մէկու մը առջեւ...

Բայց Պ. Զօպանեան դրացի միւս ազգերու մասին ի՞նչ է ասում:

Անոնք ալ անպայման Փիղ կամ Վագր անունով կամ Փոթորիկ կամ Կայծակ մականունով պատուիրակներ ղրկած ըլլալու են որ, ամբողջը մէկ իրարու ետեւէ դուրս ելան ազգերու խնդրաբանէն: Ամէնէն վերջը՝ Շանթն է որ ձգած է այդ խուցը:

Հոս, պատմութիւն մը: Թող Յառաջապետը լայնասիրտ ըլլայ, անցած շաբթուընէ առնելիքաւոր եմ, չէ՞...

Գիւղի մը նոր նշանակուած hoճան կը լսէ որ գիւղացիները գինի կը խմեն:

Վա՜յ, կ'ըսէ, կը կանչէ բոլորն ալ մզկիթ: «Գոցեցէ՛ք դռները» կը պոռայ: Նստեցէ՛ք, կը հրամայէ:

Բոլորը մէկ, ուղտերու պէս ծունկերը տակերը ծալլած, ձեռքերը իրենց պորտին վրայ կափարիչ ըրած, գլուխներն ալ մէջքէն անցած տանձերու պէս կուրծքերուն կախած՝ կը սպասեն հօճային խօսքին:

— «Տօ անհաւատնե՛ր, դուք ամէնքդ ալ գինի կը խմէք եղեր հէ՞, հէ՞... Ոտքի՛ բոլոր գինի խըմողները», կը պոռայ:

Ամէնքը մէկ ոտքի կը կանգնին՝ ձեռքերը պորտին, գլուխները տանձի պէս կախած կը սպասեն...

— «Դո՛ւրս, կը պոռայ hoճան, դուրս ելէք»:

Եւ մարդ չի մնար մզկիթին մէջ. միա՛յն մէկ հոգի մը տեղէն չի շարժիր ու նստած կը մնայ:

— «Դուն ինչենի՞ ես, ինչո՞ւ ոտքի չես ելեր ու կը նստիս հոն...»:

— «Հօճա, ես գինի չեմ խմեր, օղի կը խմեմ», կ'ըսէ նստողը քաջաբար...

— Դո՛ւրս: Դուն ալ այդ դռնէն ելիր, քեզի համար ղատէն դո՞ւռ պիտի բանանք...

...Եւ հօճա Մոսկովը, անհաւատները ճամբու դնելէ ետքը, Կարսի ծխախոտ մը կը հրամցնէ իր քովիկը կծկտած Հաճի Մէմիշին...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ հրատարակուած է Հայ Ժողովրդի Պատմութեան Ա. մասը, 345 էջ, խմբագրութեամբ Գիտութեանց Ակադեմիայի Պատմութեան կաճառի հինգ անդամներուն:

Այս աշխատասիրութեան նուիրուած գրախօսականին մէջ գոցենա Ժամկոչեան կ'ըսէ թէ մինչեւ նախասովետական շրջան հրատարակուած Հայոց պատմութեան գրքերը գրուած են՝ իբրեւ մեկնակէտ ունենալով իտէալիստական աշխարհայեցողութիւնը, դասակարգային շահերը եւ ժողովուրդի շահեր ըսելով հասկցուած է թագաւորներու, իշխաններու, կաթողիկոսներու եւ մինչեւ իսկ սուրբերու պատմութիւն:

Այս պատմութիւնը սակայն շարադրուած է, կ'ընդգծէ գրախօսը, «մարքսիստական» աշխարհահայեացքով եւ կը ներկայացնէ բուն ժողովուրդի պատմութիւնը: Գրքին մէջ յաջողապէս ցոյց տըրուած է ստրուկներու, ճորտ գիւղացիներու, եւ արհեստաւորներու իրական եւ տնտեսական վիճակը եւայլն:

«Հայ Ժողովրդի Պատմութեան» Ա. մասին մէջ գծուած է երկար ժամանակաշրջան մը, որ կը սկսի Հայկ. Լեռնաշխարհին մէջ նախադարեան համայնական հասարակութեան հաստատումով եւ կը հասնի մինչեւ ԺԸ. դարու վերջը (1796):

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն եւ Ազգութեանց Խորհուրդները միացեալ նիստ գումարեցին, վաւերացնելու համար 1952ի զինուորական նախահաշիւը, որ կը ներկայացնէ 113.800.000.000 րուբլիի գումար մը (28 միլեառ 450 միլիոն տոլար կամ 10 միլեառ սթեռլին): Անցեալ տարուան նախահաշիւն էր 96.355.000.000 րուբլի, ամենաբարձր գումարը՝ պատերազմէն ի վեր: Ելմտական նախարարը բացատրելով զինուորական ծախքերու յաւելումը, յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը «անյողդողդ յառաջապահն է խաղաղութեան եւ ստեղծագործ աշխատանքի, բայց ստիպուած է արթնութեամբ հսկել աշխարհակալ նախայարձակներուն վրայ»:

×

Հոն՝ ուր վաղուց անճիւնացած կը ննջեն,
Վայրի պարտէզ մըն է ծաղկեր. անձրեւին
Արցունքն ահա՛ կը պսպղայ տակաւին
Շափրակներուն մէջ որ բաց են աչքի պէս,

Եւ կը դիտեն զիս կարօտով տարփակէզ,
Աչքեր անհուն ու խորն այսպէս կը նային
Ժամանակի անցելանոյն մատեանին
Զոր ընթեռնալ այլեւըս չեմ կրնար ես:

Անո՛նք միայն գիտեն թէ կեանքը հըզօր
Կը բարախէ ամենուրեք, եւ բոսոր
Հողին մէջէն մինչեւ սրտիդ կը հասնի,

Եւ կը փշրէ զայն ջերմեռանդ աւիւնով,
Եւ դուն կը զգաս թէ սիրոյ վիշան է գինով
Այս լուսահեղ բաժակներէն ծիրանի...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Ֆրանսական մամուլը կը շարունակէ գնահատականներ հրատարակել Henri Verneuilի (Աշոտ Մալաքեան) պատրաստած նոր շարժանկարին՝ La Table aux Crevésի մասին:

Եթէ անգամ մը եւս հաճութեամբ եւ, ինչո՞ւ չէ, հպարտութեամբ կ'արձանագրենք այս նոր յաջողութիւնը, պատճառը այն է որ Աշոտ Մալաքեանի մէջ կը գնահատենք արուեստագէտը՝ տաղանդաւոր եւ ճաշակաւոր, վարպետ արհեստագէտը (technicen), աշխատասէր եւ ինքնավըստահ երիտասարդ բեմադիրը՝ որ արագօրէն զարգացաւ շնորհիւ իր կորովին, իր խանդավառ յարատեւութեան:

La Table aux Crevésն, որուն նիւթը առնուած է Marcel Ayméի գիրքէն, գիւղացիական կեանքի պատկեր մըն է: Ա. Մալաքեան փոխելով վիպագրին ընտրած գիւղը եւ մեզի ներկայացնելով հարաւային Ֆրանսայի մէկ պզտիկ գիւղը, յաջողած է պարզել անոր ամբողջ հոգեբանութիւնը: Ժապաւէնի կը պատկանի Angèleներու եւ Regainsներու շարքին: Մեծ դերասանը, Fernandel կը կատարէ իր լաւագոյն դերերէն մէկը, եւ շատ ներդաշնակ է դերակատարներու ամբողջ խումբը: Բեմադրիչին կատարած աշխատանքը ամէն երաշխաւորութիւն կ'ընծայէ, որպէսզի աւելին սպասենք իր յաջորդ ժապաւէններէն: Այս ժապաւէնին մէջ արդէն Մալաքեան ցոյց կուտայ ինքնայատուկ պատկերներ: Յաջող է մասնաւորաբար գերեզմանի փոսին նկարուած տեսարանը: Հաղուադէպ է որ արուեստագէտի մը առաջին ժապաւէնը պսակուի այսքան փայլուն յաջողութեամբ: Շարժանկարին իւրաքանչիւր տեսարանը փորձառու բեմադիրի արժանիքները կը ցոլացնէ:

Մեզի կը մնայ մաղթել նորանոր եւ աւելի փայլուն յաջողութիւններ: INTERIM

× Մեր թարգմանածներէն զատ, գնահատական տողեր երեւցան Figaro Littéraireի, Libérationի, Noir et Blancի, Cinémondeի եւ ուրիշ թերթերու մէջ: Կը ցաւինք որ թերթին սինակները թոյլ չեն տար հրատարակել բոլոր ներբողականներուն թարգմանութիւնը:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ Թիւ (18)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

— Մարդ միշտ խելացի չի կրնար ըլլալ. ես անգամ երբեմն տխմար բաներ կ'ընեմ: Գալով Գերմաններուն անոնք սապէս կրնան խորհիլ. «Մենք անգամ մը ձերբակալուեցանք երբ սիկարի վաճառականի անունին տակ որ կը հաղորդէինք մերիններուն: Անգլիացիները կը կարծեն թէ երկրորդ ազամ պիտի չհամարձակինք կրկնել նոյն մեթոտը:

— Կրնայ ըլլալ:

Փօնթիւի մտադրած էր անձամբ այցելել Լօրընս Զէյմպըրզ, տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար:

Այդ օրը փափաքեցաւ սկսիլ վաճառական Ա. Հայմընսի գրասենեակէն: Իր մօտ կանչեց շէնքին դռնապանը և սկսաւ հարցաքննել զայն: Այս վերջինը ըսաւ թէ Պ. Հայմընսը շատ քիչ անգամ գրասենեակ կը հանդիպէր: Միայն քանի մը օրը անգամ մը կու գար եւ եկած նամակները կը հաւաքէր, կը տանէր: Փօնթիւի խնդրեց դռնապանէն, որպէս զի նկարագրէ զինք:

— Մօտաւորապէս քառասուն տարու է, ըսաւ դռնապանը, թուխ է, միշտ մուշտակէ վերարկու մը կը հագնի: Կարծեմ Հրեայ է:

Փօնթիւի այլեւս մոռցած ըլլալ կը թուէր սիկարի ընկերութիւնը եւ այդ պահուն ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր վաճառականին վրայ: Ֆրանսացին չէր սիրեր այն մարդիկը որոնք միայն իբր նամակատուփ կը գործածէին իրենց գրասենեակները: Որոշեց անգամ մը աչքէ անցնել գրասենեակը, սակայն պէտք էր Ճօրճը կանչել, որպէսզի դուռը բանայ:

Նոյն իրիկուն ուշ ատեն Ճօրճ եւ Փօնթիւի կը մտնէին Լօրընս Զէյմպըրզ: Սիկարի վաճառականները մեկնած էին:

— Ես սպասակ կը կենամ, ըսաւ Փօնթիւի, դուն շուտով դուռը բաց:

— Երկու երկվայրկեանէն կը բանամ:

Իսկապէս Ճօրճ իր գործին մասնագէտն էր, կղպանքը տեղի տուաւ իր խորհրդաւոր գործիքներուն առջեւ. Փօնթիւի ներս մտաւ եւ դուռը գոցեց: Ճօրճ դուրսը իրեն պիտի սպասէր:

Ներսը, Փօնթիւի վառեց ձեռքի լապտերը, որուն զօրաւոր լոյսին տակ տեսաւ գրասեղան մը, երկու աթոռ, հին գրամեքենայ մը, զոր յետոյ նկարագրեց հետեւեալ բառերով. «կարծէք թէ Կարտինալ Րիշըլիէօյի օրէն մնացած էր»:

Պահարանի մը մէջ դիզուած էին հին տարեգիրքեր եւ կատալոկներու վերաբերեալ տետրակներ: Այնպէս կ'երեւէր թէ Պ. Հայմընս կարասիի վաճառական էր:

Փօնթիւի սեղանին վրայ նշմարեց 1940 թուականով տետրակ մը, դարձուց էջերը և տեսաւ թէ մինչեւ այդ տարուան մարտ ամիսը հաշիւներ արձանագրուած էին: Տետրակին առաջին էջին վրայ հասցէ մը գրուած էր. Մակտալէն Կարտընզ թիւ 48: Հաւանաբար Պ. Հայմընսի տան հասցէն էր այդ: Փօնթիւի այս պարագան սաուղեց հեռաձայնի տետրակէն: Գրասենեակին մէջ ուրիշ ընելիք մը չունէր. որոշեց այցելութիւն մը տալ Պ. Հայմընսի տունը: Ճօրճն ալ հետը տարաւ: Թերեւս տունն ալ պարապ կ'ըլլար:

Երբ ինքնաշարժը կանգ առաւ Մակտալէն Կարտընզ թիւ 48 տան առջեւ, Փօնթիւի պատուիրեց Ճօրճին որպէս զի իրեն սպասէ, յետոյ հնչեցուց դրան զանգակը: Դուռը բացաւ կին մը:

— Ես գործի մասին տեսակցելու համար եկած եմ, ըսաւ Փօնթիւի:

— Ներս հրամեցէք:

Ֆրանսացին ներս մտաւ եւ լոյսին տակ զարմանքով տեսաւ թէ այս կինը յար եւ նման էր Լօրընս Զէյմպըրզի դռնապանին նկարագրած կնոջ:

— Պ. Հայմընսը տո՞ւնն է, հարցուց Փօնթիւի:

— Պ. Հայմընսը՞: Ոչ, հիւանդանոցն է:

— Օհ, շատ կը ցաւիմ: Ես կ'ուզէի գործի մը համար զինքը տեսնել:

— Բայց ան զինուոր է երեք տարիէ ի վեր, ներկայիս վիրաւորուած է եւ Եգիպտոսի հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ կը դարմանուի: Էլ Ալամէյնի մէջ կորսնցուցած է իր մէկ թեւը: Եւ տիկին Հայմընս սկսաւ արտասուել:

«Անկարելի է որ այս կինը սուտ», խորհեցաւ Փօնթիւի, «իր ամուսինն ալ չի կրնար լրտես մը ըլլալ»:

(Շար.)

բացատրութիւններ տալու համար պատակտումի մասին :

X Նոր վարչապետին խնայողական առաջին գործը եղաւ ոչ հրատարակել, ոչ ալ պատերը փակցնել Ազգ. Ժողովին առջեւ խօսած ճառը :

Նոր կոչ մը վերազինման համար

Նախագահ Թրումըն երրորդ կոչ մը ուղղեց խորհրդարանին, 24 ժամուան մէջ, պահանջելով առանց կրճատման քուէարկել 7900 միլիոն տոլարի վարկը՝ իբրեւ զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւն Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի երկիրներուն համար : Իր կարծիքով, « վերջնապէս պիտի կազմալուծուի խորհրդային գերութեան աշխարհը », եթէ ազատ ազգերը կազմակերպեն իրենց զինուորական ուժը : Այս առթիւ անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ անոնց վերազինումը չի կրնար պէտք եղածին պէս կատարուիլ, առանց ամերիկեան օգնութեան :

Այս նոր պատգամագրին կցուած է Փոխադարձ Ապահովութեան վարչութեան տեղեկագիրը, որ կ'ըսէ թէ արեւմտեան Եւրոպան զգալի յառաջդիմութիւն կատարած է իր պաշտպանութեան գործին մէջ. բայց « վտանգը սպառնալից է տակաւին » : Այս կացութեան մէջ, չէզոքութիւնը կը նմանի « ջայլամի քաղաքականութեան. կը նշանակէ աչքերը փակել խորհրդային սպառնալիքին առջեւ » :

Թրումընի համար ներկայ տարին « տագնապալի է Եւրոպայի համար » : Միւս կողմէ կը կարծէ թէ համայնավարութիւնը թէեւ վտանգ մը կը կազմէ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ համար. բայց երկու երկիրներուն մէջ ալ « զգալապէս նուազած է իր ուժը » վերջին հինգ տարիներու ընթացքին :

Նախագահը այս առթիւ թուանշաններ կը շարէ, ապացուցանելու համար ազատ աշխարհին եղած օգնութիւնները մինչեւ 1951 դեկտ. 31 :

X Ամերիկեան թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդարանը առնուազն մէկ միլիառ տոլար պիտի զեղչէ պահանջուած գումարէն : Այս առթիւ նախագահին տեսակէտները պիտի պաշտպանեն արտաքին գործերու եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախորդ ներքին նախարարը, Սերագէտտին փաշա, որ միեւնոյնատեն Վաֆտի ընդհ. քարտուղարն է, պաշտօնապէս ամբաստանուեցաւ իբրեւ պատասխանատու յունուար 26ի դէպքերուն : Իրեն հետ ամբաստանուած են նաեւ Ապահովութեան տեսուչը, Գահիրէի ոստիկանապետը, օգնականը եւ ուրիշ պաշտօնատարներ : Ամբաստանագիրը « Գահիրէի պատմութեան ամէնէն սեւ օրը » կոչելով յունուար 26ը, կ'ըսէ թէ կարելի էր կանխել խռովութիւնները, եթէ բանակը օգնութեան կանչուած ըլլար կէս օրէն առաջ :

ԵՐԿԱՄԵԱՑ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ բոլոր երկիրներու մէջ անհրաժեշտ կը նկատէ Պելժիոյ պատերազմական նախարարը Եւրոպայի պաշտպանութիւնը ապահովելու համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ մէկ գործակալը անցեալ յուլիսին ամերիկեան զօրաբաժնի հրամանատարներէն զօր. Կրօուի գրասենեակը մտնելով, լուսանկարած է իր օրագիրը Ֆրանքֆորթի մէջ : Արեւելեան Գերմանիոյ մամուլը հրատարակութեան յանձնած է օրագրին կարգ մը մասերը, որոնց համաձայն զօրավարը օր առաջ պատերազմ կը մաղթէր . . .

ՇԱՐԼ ՄՈՐԱՍ, արքայական հոսանքին գրագէտը, ծանրապէս հիւանդացած ըլլալով, մասնաւոր « բժշկական շնորհի » արժանացաւ : Այսպէս կը ջնջուի ցկեանս բանտարկութեան պատիժը :

ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ ՄԵՌԱԾ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ (Ֆոէն) բժ. Տիւֆլօ որ ամբաստանուած էր թէ մկնդեղով թունաւորած է իր կինը : Տակաւին չեն ճշդուած մահուան պարագաները : Կ'ենթադրուի թէ անձնասպան եղած է, ինչպէս փորձած էր 1951 մարտին, մէկ երակը բանալով :

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԼԵՀ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ջարդին պատասխանատուները ճշտելու համար, խորհրդարանական յանձնախումբ մը կազմուած է Մ. Նահանգներուն մէջ (Քաթինի անտառին ջարդը, պատերազմի ատեն) : Այս առթիւ Խ. Միութեան ալ հրաւէր ուղղուած էր, որպէսզի յայտնէ իր գիտցածները : Մոսկուա ծանուցագիր մը ուղղեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան, «նախատինք» համարելով այս հրաւէրը : Այս ծանուցագրին կցուած է 1944 յունուար 26 թուակիր տեղեկագիրը, որ Գերմաններուն վրայ կը ձգէ ջարդին պատասխանատուութիւնը : Լեհական կառավարութիւնն ալ (համայնավար) յայտարարեց թէ այդ ջարդը գործն է այն հիթլէրական ոճրագործներուն որոնք այսօր բանտերէն կ'արձակուին Ամերիկացիներուն կողմէ :

ՌԸՆՈՅԻ բանուորներէն 79 հոգի արձակուած էին. բայց անկարգութիւններ յարուցած ըլլալով, Սէնի դատարանը վճռեց անմիջապէս արտաքսել բոլորն ալ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները փակել մինչեւ Նոր շրջան (ապրիլ 8) :

Հետզհետէ իրենց կը ղրկուին mandatներ. բայց աւելի դիւրութեան համար կրնան վճարել. —

ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ. — Գրատուն Տերիկեան, 13 Rue des Dominicaines.

Ա. Քէօսէեան, 11, Place Jules-Guesde.

Յ. Մալաքեան, 3, Th.-Turner.

Ա. Գեսրիկեան, 7, Rue Berlioz.

ՍԷՆ—ԺԷՌՈՄ. — Էսկիճեան, 23,Rue Claire Isnard. . . . .

ՊՈՄԱՆ. — Յ. Տէօքմէճեան, 21, Bd Beaumont.

ՍԷՆԹ—ԱՆԹՈՒԱՆ. — Գ. Միւճերէտեան :

ՍԷՆ-ԼՈՒ. — Միլոյեան, Bd des Grands-Pins.

ՊՈՒԼՎԱՌ—OSSO. — Սարգիսեան :

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր շրջաններէն վերադարձնել անվաճառ օրացոյցները : Վիճակահանը պիտի կատարուի 12 ապրիլին, Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութեան առթիւ :

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Ձեռնարկուած է Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ եկեղեցի մը եւ դպրոց մը շինելու :

Այս առթիւ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք Մուլինոյի, Գլամարի, Մէօտոնի, Պիյանքուրի շրջանի երկսեռ հայ հասարակութիւնը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան դպրոցը՝ 2 r. de la Défense.

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի եւ պիտի ընտրուի մնայուն վարչութիւն մը : Առժամեայ Վարչութիւն

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 37րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի 4 Մայիս, ժամը 15էն կէս գիշեր

CERCLE MILITAIRE (Place Saint-Augustin)

Մասնակցութեամբ Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Զէյթունի, Սասունի, Ճէպէլ Մուսայի, Ֆրնտըճաքի եւ Հաճընի ներկայացուցիչներուն

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Վարի սրահին մէջ՝

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ՝ վերի սրահին մէջ :

Անակնկալներ Զինուորական Նուագախումբ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն մէջ, այս կիրակիէն սկսեալ, Մեծ Պահքի քարոզներ, իսկ Պատարագէն վերջ Արեւագալի հանդիսաւոր երգեցողութիւններ՝ մասնակցութեամբ քաղցրաձայն դպիրներու : . . . .

« ԱՐԱՄ » ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Անիէռ Գուա—Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. « Արամ » ենթակոմիտէն Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին հովանաւորութեամբ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25ամեակը կիրակի, 16 Մարտ, ժամը 16էն 23, Անիէռի ընկերվարական սրահը, 149 bis, Avenue d'Argenteuil.

Գեղարուեստական բաժին : « Պաշտօնս խաղմբալ է » : Մուտք ազատ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. —Աղքատախնամ – Որբախնամ Միութեան վիճակահանը տեղի ունեցաւ մարտ 2ի կիրակի ժամը 17ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ : 19, rue Ventures.

Շահած են հետեւեալ 16 թիւերը. — 519, 70 335, 718, 346, 296, 524, 201, 418, 551. 707. 307. 332. 341. 166 : (Ամենամեծ պարգեւը, Radioն շահած է 419 թիւը) :

Ստանալու համար դիմել ամէն օր (բացի կիրակիէ) Գ. Յակոբ Փափազեանի խանութը, 3, rue Lafayette, MARSEILLE.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Պոլսէն Մարտիրոս Աթոեանի աղջիկը Սիրանոյշ Կիւրկինեան կը փնտռէ աղջիկը՝ Անթիքա Կիւրկինեան, իր ազգականներէն Միքայէլ Իբրանոսեան, Զիլէյենց Յովսէփի տղան՝ Արտաշէսը (Էրզրումի գիւղերէն) որ վեց տարեկանին եղած է Ակնայ որբանոցը եւ յետոյ ամերիկացի միսիոնարներու միջոցով Ամերիկա տարուած է :

Տեղեկացնել Տիկ. Աղաւնի Կեմերեկլի, Թարլապաշը, Թուրան Ճատտէսի Մըրպուլյատոյ Սօքաք թիւ 50 Beyoglou, Istanboul (Turquie).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼ. — Ֆր. Կապ. Խաչի ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին երկուշաբթի, 10 մարտ, ժամը 4ին դպրոցին սրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները :

ՓԱՐԻԶ. — Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժ. 3ին, Սասունի ճաշարանը, (31 r. d'Alexandrie) : Ժամը 4ին պիտի գումարուի երկրորդ ընդհ. ժողովը ուր ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի : Վարչութեան ընտրութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Վասպուրականի Հերոսամարտի 37րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ Մայիս 18ի կիրակին, մեծ պատրաստութեամբ :

« ՅԱՌԱՋ »՝ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Travailի դիմացը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Եկեղեցական վարչութեան կողմէ ի նպաստ դպրոցին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle des Fêtesի մէջ, Rue Stalingrad : Կը ներկայացուի ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ, օփերէթ 4 արար : Խմբական պարեր, ջանքիւլիմի երգեր, վիճակ, ըմբշամարտ եւն. : Եւրոպական պարեր մինչեւ կէս գիշեր : Ընտիր նուագ : Ճոխ պիւֆէ : Դիւրամատչելի գիներով : Մուտք 200 ֆրանք

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՊՈԼՍՈՅ Ս. ՓՐԿԻՉ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ազգ. Հիւանդանոցի պաշտօնաթերթը որ իր գիտական եւ գրական ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ կը հետաքրքրէ բոլորը :

Տարեկան բաժնեգին՝ 1.200 ֆրանք :

Կրնաք դիմել Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ՝ 46, Rue Richer, PARIS (9e) : C.C. Paris 3630-66 :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376 285

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 11 MARS 1952 Երեքշաբթի 11 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6709 - Նոր շրջան թիւ 2120

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՑԱՐՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Ի՞նչ տեսակ խնդիրներ կը ներկայանան մեր աչքին առջեւ, երբ կը խօսինք վաղուան հոգերու մասին:

Անշուշտ ամէնէն առաջ՝ տարագիր բազմութեանց ապահովութեան խնդիրը :

Առանց պատերազմի ալ, մեր տղաքը զինուոր են ամէն տեղ: Անոնք պատկառելի թիւ մը կը կազմեն մանաւորապէս ամերիկեան եւ ֆրանսական բանակներուն մէջ:

Դեռ կան թրքական, իրանեան, սուրիական եւ միւս բանակները, ուր նոյնպէս հաւատարմօրէն կը ծառայեն ստուարաթիւ հայ զինուորներ:

Եթէ, իբրեւ գերագոյն անէծք, փոթորիկ մը պայթի, մեր զինուորագրեալ համրանքներն ալ պիտի գտնուին կրակի գիծերուն վրայ:

Այն ատեն, իրենց թիւն ալ կը բազմապատկուի, երբ ստիպմանաբար զօրակոչի ենթարկուին զանազան զօրադասեր:

Փոթորիկը անխուսափելի չէ: Աշխարհի հզօրները բազմազան ձեւեր կը փորձեն: Բայց, պէտք է նախատեսել այս պարագաները:

Պէտք է նախատեսել մանաւանդ անոր համար որ, զինեալ ընդհարումի մը պարագային, պակաս պիտի չըլլան արկածախնդիրներ, ջուրերը պղտորելու համար:

Շատեր պիտի փորձեն «գործ ճփել» ներսէն կամ դուրսէն: Ուրիշներ կրնան «կամաւորական» մարզանքներ կատարել:

«Մեծ Արարատ»ը աւետողներ ալ պակաս պիտի չըլլան: Մեր «ուղղափառները» ե՞րբ ետ մնացած են որ [illegible] է ճակատի վրայ:

Օրինակ, ահ՛ մը շուշրթներ՝ արդէն գործի վրայ են Միջին Արեւելքի մէջ, Հայերը Արաբներուն դէմ գրգռելու համար:

Անոնք բանաւոր եւ գրաւոր քարոզութիւններ կը կատարեն, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ ուրիշ իսլամական երկիրներու անկախութեան եւ բարօրութեան թշնամի ցուցնելով ոչ միայն անգլեւսաքսոն աշխարհակալները, այլ եւ... «Դաշնակները»:

Ամէնքդ ալ գիտէք թէ ի վերջոյ ի՛նչ հետեւանքներ կ'ունենան այս արհեստածարաւ գաւառցանքները՝ այդ երկիրներուն մէջ:

Մ. Քէմալի եւ Գարապէքիրի մունետիկներն ալ նոյն ռազմավարութիւնը կը փորձէին հայերէն, թուրքերէն եւ ռուսերէն, արդարացնելու համար 1920 Սեպտեմբերի արշաւանքը.

— Մեր կռիւը հայ ժողովուրդին դէմ չէ, այլ Դաշնակներուն դէմ: Մենք եկած ենք ձեզ ազատելու անոնց բռնակալութենէն:

Եւ «ազատեցին», ողջակիզելով վաթսուն հազար հայորդիներ, Սարըղամըշէն մինչեւ Կարս եւ Ալեքսանդրապոլ: Միեւնոյն ատեն աւարի տալով եւ բռնագրաւելով ամբողջ երկրամաս մը:

Այդքան հեռուները երթալու պէտք չունինք: Նեղոսի ափերուն վրայ պատահած դէպքերն ալ իրադիտական դասեր են, քնացողները արթնցնելու համար:

Կը բաւէ որ պղտոր հոսանք մը կեր ճարէ ամբոխին, եւ իշխանութեան սանձերը թուլնան նոյն իսկ մէկ ժամ...

Ետքը կը գտնուինք, եւ ոեւէ բանիմաց մարդ կրնայ գատել չարն ու բարին, հետեւելով դէպքերու ընթացքին:

Ուրեմն, արթնութիւն եւ լրջութիւն, ամէն բանէ առաջ: Եւ ամէն տեղ: Ո՛ւր որ հայկական համրանք մը բոյն դրած է:

Մենք յաւելեալ արիւն չունինք: Որ եւ է պատրուակ չի կրնար տրիպել որ աջ-ձախ ինանք, բացի հաւկարդրեալ ինքնապաշտպանութեան պարագային:

Աւելի քան երբեք ժամանակն է համրանքը պահպանելու եւ խտացնելու:

Կրակը նետուիլ գլխիվայր, զանցառելի քանակութիւն մը դառնալու գնով, կը նշանակէ կորսնցնել հիմնականը, Դա՛տը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որոշ տեսակէտներ ունի այս կենսական հարցի մասին:

Պիտի ուզէինք որ միւսներն ալ գոնէ հարեւանցի պարզէին իրենց մտածումները:

Ամէն լռութիւն ոսկի չէ: Իսկ ժամանակները կը ճչադրեն կարճ կապել «չափուելու» մարզանքները:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԱՐԵԼԻ ՉԸԼԼԱՅ

Օրուան ամէնէն մեծ մտահոգութիւնը «պիւտճէ»ի խնդիրն է. բոլորին համար: Վարչապետէն մինչեւ յետին տանտիկինը քունը փախցուցած է, թէ ի՞նչ ընեմ որ սա «պիւտճէ»ս ծայրը ծայրին բերեմ, բաց չմնայ:

Քանի՛ քանի՛ նախարարութիւններ եկան ու գացին առանց լուծում գտնելու այս չարաբաստիկ հարցին:

Ամէնէն մեծ մասնագէտները, համբաւեալ տնտեսագէտներ հրաւիրուեցան ճար մը ցուցնելու: Հանճարեղ գլուխներ մէկ՝ միջոց առաջարկեցին — բարձրացնել տուրքերը՝ 10—20 առ հարիւր: Այդ ալ յոյս չներշնչեց, յարաճուն բացը գոցելու:

Իրաւամբ դիտել տուին թէ այդքան ալ բացարիկ տաղանդի պէտք չկայ տուրքերու յաւելումով ցաւին դարման գտնելու համար:

Չէ՞ որ մէկուն «բացը» գոցուած ատեն, միւսինը լայն կերպով կը բացուէր: Յաւելեալ տուրք վճարող քաղաքացին ի՞նչպէս պիտի հաւասարակշռէր իր ելեւմուտքը:

Գիտեմ. շաբաթներէ ի վեր անհամար բազմութեանց միտքը շարչրկուած է այս կնճռոտ հարցին լուծում գտնելու համար: Իմս ալ միասին:

Այնպէս որ, նպաստ չունիմ յաւակնութեան մղելու ձեզ, նոր միջոցներ առաջարկելով, «յաւելեալներ» եւ «ճոխացեալներ»:

Ընդհակառակն: Հիմնական ճամբայ մը ցոյց պիտի տամ մեր ելմտագէտներուն, որ Մեծն Աղեքսանդրի սուրը չէ, սակայն, գորդեան հանգոյցը քակելու համար:

Առջի օր ձախակողմեան թերթի մը մէջ խոշոր տառերով գրուած էր Խ. Միութեան 1952ի ելեւմուտքը 32 միլիառ րուբլիի յաւելում ցոյց կու տայ:

Ահա գիւտը: Հրաշքի պէս բան մը անշուշտ:

Զարժե՞ր քանի մը մասնագէտ ղրկել այդ «Աւետեաց երկիրը» որպէսզի լրջօրէն ուսումնասիրեն խնդիրը: Թող մեզի ալ սորվեցնեն այդ չնաշխարհիկ գիւտը, որպէսզի ազատինք այս «բաց»երէն:

Համաձայն չէ՞ք այս բանաձեւին:

ՍՕՍԻ

«ԳԱՄ ՄԸ ԱՆԳԱՄ ԳԱՄՈՒԱԾ ՉԷ» ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին փետր. 27ի նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ կատարուեցան, հանրօգուտ շինութեանց ելմտացոյցին քննութեան ատեն: Բազմաթիւ երեսփոխաններ խօսք առին:

Ընդդիմադիր Հալքի երեսփոխաններէն Լութֆի Աքիւզիւմ ըսաւ թէ Կարսի մէջ շինարարութիւն ըսուած բանը գոյութիւն չունի եւ թէ երկրին այդ անկիւնին մէջ գամ մը իսկ գամուած չէ: Խորասանի եւ Սարըղամըշի միջեւ 74 քլմ.ի հեռաւորութիւն մը կայ, բայց մինչեւ այսօր գիծ մը չէ շինուած: Կարսի միւս գաւառները՝ Իգտիր, Թօզլուճա, հաղորդակցութենէ զուրկ են, քանի որ խճուղի մը շինուած չէ մինչեւ Արաքսի գետաբերանը:

Երզրում գացող սաւառնակները Կարս չեն հանդիպիր: Իգտիրի ամբարտակն ալ մինչեւ այսօր շինուած չէ, մինչդեռ բամպակի ամենալաւ բերքը Իգտիրի դաշտին մէջ է որ կը հասնի, հետեւաբար ոռոգման կարօտ է:

Կարսի երեսփոխան Սապրի Աթալայ եւս ըսաւ թէ անհրաժեշտ է Խորասան—Կարս երկաթուղին երկարաձգել մինչեւ Սարըղամըշ, եւ թուեց Կարսի պահանջները: Ուրիշ ճառախօսներ ալ թելադրութիւններ ըրին արեւելեան նահանգներու բարեզարգման համար: Ամէնէն վերջ խօսք առաւ հանրօգուտ շինութեանց նախարար Քէմալ Զէյթինօղլու եւ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ: Ըսաւ թէ հանրօգուտ շինութեանց քաղաքականութիւնը ազգին սեփականութիւնը կը նկատուի, եւ պարզեց շինարարութեան բազմազան ծրագիրները, սոորերկրեայ, գիւղական, ցամաքային ջրակայանները, ելեկտրակայանները, նաւահանգիստներու, երկաթուղիներու շինութիւնը եւն.:

Այս մասին բացուած վարկը, որ 25 միլիոն էր, 30 միլիոնի բարձրացաւ: Երեսփոխաններէն Ճէզմի Թիւրք ըսաւ. — Երկիրը մեքենացնել կ'ուզենք, բայց մարդկային ուժը չենք օգտագործեր հարկ եղածին պէս: Վիճակագրութիւնները ցոյց կու տան թէ հարիւրին 52ի կը յանգի անգործ եւ անապարէզ մարդոց համեմատութիւնը: Հետեւաբար օրինակ առնենք մեզմէ աւելի յառաջադէմ երկիրներէն եւ դարձ տանք ճամբաներու, ջրաթումբերու եւ ջրուղիներու շինութեան, անգործ մարդիկը օգտագործելով:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

17 նախարար, 5 խորհրդական

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՆ ԱՅՍՕՐ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Պ. Անթուան Փինէ վերջապէս յաջողեցաւ կազմել իր դահլիճը, ամբողջ գիշեր մը տաժանելի բանակցութիւններ կատարելէ վերջ:

Արդարեւ, ուրբաթ կէս օրէն մինչեւ շաբաթ առտու ժամը 11.25 բանակցութիւններ վարած էր զանազան խմբակցութեանց եւ անձնաւորութեանց հետ, դահլիճին կազմութիւնը լրացնելու համար: Պահ մը յուսահատելով, առտուան ժամը 3.40ին Էլիզէի պալատը գնաց եւ քունէն արթնցուց հանրապետութեան նախագահը, իր հրաժարականը ներկայացնելու համար:

Դրան առջեւ, պահակ մը հարցուց. — Ի՞նչ կ'ուզէք:

— Ես նախագահն եմ, պատասխանեց Պ. Փինէ:

— Նախագահը շատոնց պառկած է:

Հազիւ կարելի եղաւ համոզել պահակը որ պալատին երկաթեայ դուռները բանայ, մինչ վարչապետը կը սպասէր կառքին մէջ: Խեղճ մարդը հանրապետութեան նախագահը չփոթած էր նախարարական խորհուրդի նախագահին հետ (վարչապետ):

Այս տաժանելի բանակցութեանց գլխաւոր պատճառը այն էր որ համակիր հոսանքները եւ թեկնածուներն անգամ նեղացուցիչ հարցումներ կ'ուղղէին եւ պայմաններ կը դնէին:

Շաբաթ առտու ժամը 11.25ին, երբ վերջապէս կարելի եղաւ կազմել դահլիճը, Պ. Փինէ գնաց քնացաւ:

Նոր դահլիճը կը բաղկանայ միայն 17 նախարարներէ, փոխանակ 26ի, որոնց թիւը 40ի կը հասնէր, խորհրդականներով:

Ինչպէս գրած ենք արդէն, վարչապետը ստանձնած է նաեւ ելմտական եւ տնտեսական գործերու պատասխանատուութիւնը: Քաղաքական տեսակէտով, նոր դահլիճը մեծ տարբերութիւն չունի նախորդէն: Այն բոլոր հոսանքները որ կը մասնակցէին Էտկառ Ֆորի կառավարութեան, կը շարունակեն գործակցիլ նոր դահլիճին:

Դահլիճին անդամներուն մէջ կը գտնուին նախկին վարչապետներէն Գէօյ՝ իբրեւ փոխ վարչապետ եւ Պ. Փլեւէն՝ իբրեւ ազգ. պաշտպանութեան նախարար: Արտաքին նախարարը կը մնայ անփոփոխ (Ռոպէր Շուման): Նոյնպէս կը մնան ներքին նախարարը (Պրիւն), կրթականը (Անտրէ Մարի), վերաշինութեան նախարարը (Քլօտիւս Փըթի): Պետական նախարար նշանակուած է Մարթինօ Տէփլա: Աշխատանքի եւ ընկերային ապահովութեան նախարար՝ բոլորովին նոր դէմք մը, Փիէռ Կառէ: Թղթատարական նախարարն է անկախ ծերակուտական մը, Ռոժէ Տիւշէ, որ վերջերս փորձած էր տեսակցութիւն մը սարքել ընկերվարականներուն եւ զոր. տը Կոլի միջեւ:

Նոր դահլիճին մէջ նախարարական չորս պաշտօններ ջնջուած են (առեւտրական՝ առանձին, պատարագինութեանց, առեւտրական նաւատորմի եւ այլն): Նախարարներէն չորսը անկախ են (նախապէս հինգ), հինգը արմատական (8), չորսը ժողովրդական (8), երկուքը գիւղացիական, երկուքը ձախ հանրապետական:

X Նոր դահլիճը իր առաջին նիստը գումարեց Բշ. օր, վերջնապէս մշակելով իր ելմտական ծրագիրները:

Ինչպէս գրած ենք քիչ վերը, այսօր կը ներկայանայ Ազգ. Ժողովին, թէ իր ուղեգիծը պարզելու եւ թէ պատասխանելու համար բազմաթիւ հարցումներու:

Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ դահլիճը նոր տագնապի մը պիտի մատնուի, եթէ զոր. Տը Կոլի կազմակերպութեան 27 «ըմբոստ» անդամները, որոնք թեր քուէարկած էին, այս անգամ դէմ դառնան, մերժելով Պ. Ռոպէր Շումանի անուանումը իբրեւ արտաքին նախարար:

Ուրիշ պատճառներով ալ խախուտ կը համարուի նոր դահլիճին դիրքը: Կը յուսացուի թէ չափաւոր տարրերը պիտի կրնան փրկել կացութիւնը:

Վարչապետին առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ խիստ պայքար հարկային խարդախութեան դէմ: Կը յուսայ առնուազն 1000 միլիառ ֆրանք շահիլ այս պայքարով: Իր հաշիւներուն համաձայն, պետական գանձը տարեկան 500 միլիառ ֆրանք կը կորսնցնէ այս խարդախութեանց հետեւանքով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐՔ Երկոտասանամեայ Պատրիարքութեան»

(ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ)

ԱՐԿԱԾԱԼԻ ՕՐԸ (Ա.)

Հրաժարականիս չորեքշաբթի, 16 Յուլիս 1908 օրէն մինչեւ յաջորդ շաբթուան հինգշաբթին հանդարտ անցուցի տան մէջ, եկող գացողներուն հետ խօսակցելով, եւ զանազան հաշիւներ կարգադրելով:

Զրոյցներ ելան թէ հակառակութեան ցոյցեր եղած ըլլան տանս շուրջը, սակայն նոյն օրերուն մէջ այսպիսի պատահար տեղի չէր ունեցած:

Լրագրական հրատարակութեանց պատասխանելու համար, յօդուածներ եւ բաց նամակներ հրատարակելու առաջարկներ եղան, սակայն ես լռութիւնը լաւագոյն սեպեցի, բանակռիւի բռնուելու խորշեցայ, այն համոզմամբ, թէ արուեստակեալ գործեր ուշ կամ կանուխ մէջտեղ կ'ելլեն, եւ ճշմարտութիւնը կը յայտնուի:

Յուլիս 24 հինգշաբթի, մինչ Գարակէօզեան Եդուարդ էֆէնտին այցելութեան կը գտնուէր, լուր տուին թէ երիտասարդ մը կայ որ առանձին խօսիլ կ'ուզէ: Անունը հարցնել տուի, Սերովբէ էր ըսած, թէպէտ յետոյ Արշակ լինելը իմացուեցաւ: Հիւրին եւ քարտուղարին ներկայութեան ընդունեցի, ուզեց առանձինն լինել, չհամարձակեցայ անծանօթ մը լինելուն համար, եւ ըսի ալ որ կամ ըսելիքը գրի առնէ, կամ ծանօթով ներկայանայ: Շատ քաշկռտեց, բայց ստիպուեցաւ մեկնիլ: Դուրս ելած ատեն քարտուղարի Գօղոսէ դրամ էր ուզած, բանտէ նոր ելածի մը անունով, եւ հինգ մէճիտ տալ տուի: Դրամը առնելէն ետքն ալ տանը մօտերէն չէր հեռացած, եւ գիշերն ի բուն պահպանութեան էր կեցած: Ասոր անոր ալ ըսած էր, թէ նոյն օրը ժողովուրդը պիտի խռնուէր, եւ եթէ ես փախչելու ըլլամ, զիս պատրիարքարանի մէջ պիտի պահեն եղեր:

Այդ զրոյցին մեծ զարկ էր տուած Իզմիրլեան Մատթէոս սրբազանի անունով հրատարակուած նամակ մը, ուր ըսուած էր. «Միթէ՞ Օրմանեանի փախչելուն կը սպասէք, անոր հաշիւները ուզելու համար»: Այս դրամի խնդիրը լրագիրներն ալ հրաչակած էին, թէ երեսուն հազար ոսկի իւրացուցած է, եւ զանազան քաղաքներու մէջ մեծամեծ կալուածներ շինել կուտայ:

Յուլիս 26, ուրբաթ առտու, Գրիգոր Ճերմակեան անունով անձ մը եկաւ, եւ քարտուղարը զայն ճանչնալով վեր բերաւ: Այս ալ կրկնեց, թէ ժողովուրդը յուզուած է, որ ստակները չորթելով պիտի փախչիմ, ուստի կ'ուզէ զիս առաջուց ապահովութեան ներքեւ առնել: Իրեն յայտնեցի որ փախչող չկայ, փախչելու ալ պատճառ չկայ, եւ եթէ ապահովութիւն եւ երաշխաւորութիւն կ'ուզեն, ուզածնին տամ: Քանի մը խօսքերէ ետքը աւելցուց, թէ ինքն լուր բերող մը, եւ ոչ թէ համաձայնող մըն է, եւ մեկնեցաւ որուն անկ է իմ ըսածը հաղորդէ եւ պատասխանը բերէ: Յանձնարարեցի իրեն որ ցոյցեր եւ արարքներ չըլլան, եւ խոստացաւ արգելուլ:

Կէս օրը անցնելէն ետքը սկսան մաս առ մաս մարդիկ խմբուիլ Ըթըր եւ Վալիտէչէշմէ փողոցներուն մէջ, խմբակներ հետզհետէ շատցան նոր եկողներով եւ անցող կեցողներով, Հայերէ, Յոյներէ եւ ուրիշ ազգերէ խառն: Առաջները լուռ էին յետոյ սկսան ձայներ բարձրանալ թէ, թող պատրիարքարան երթայ եւ ցրուինք, թէ ոչ բռնի կը տանինք: Ըսել տուի, թէ պէտք է Պատրիարքարանէ հրաման բերած ըլլային, կամ թէ երթան ու բերեն, եւ թէ առանց անոր չեմ շարժուիր:

Այդ միջոցին Թաքսիմի ոստիկանապետը եկաւ ժողովուրդը ցրուել, բայց չյաջողեցաւ: Ասոր վրայ ձայները աւելի բարձրացան, շարժումներ շատցան, եւ պատուհաններուն երկաթներէն վեր մագլցիլ փորձեցին: Գործը այդ կերպով կը շարունակէր, եւ բազմութիւնը տանին երեք կողմերէն ալ փողոցները կը լեցնէր, վասն զի հանդիպակաց դրացիներ, ետեւի Աքարճա փողոցի վրայ ալ տանին դուռ ունենալը իմացուցեր էին: Գոչըւմունքներ հետզհետէ աւելցան: Ժամը 9 կար երբ քանի մը ոստիկաններ տանին դուռը զարկին, եւ պաշտօնական անձեր լինելնուն քարտուղարը դուռը բացաւ: Եկողներն էին Բեբայի ոստիկանապետը, Թաքսիմի ոստիկանապետը եւ ուրիշ ոստիկաններ: Ասոնք յայտնեցին թէ ցոյցը կը սաստկանայ, անկարգութիւններ եւ վտանգներ ալ կը սպառնայ, [illegible]րենք ցրուելու անկարող եղած են, ուստի Բեբայ[illegible] կառավարիչը մտածած է իմ անձս ապահովել, անոր համար զիս հսկողութեամբ Պոլսոյ կողմի [illegible]ոստիկանական նախարարատունը տանիլ տալ, եւ [illegible]քէն պէտք եղածը կարգադրել: Այս ըսելով ըսպեցին որ դուրս ելնելու պատրաստուիմ:

Պատասխանեցի թէ ամբոխը կը պահանջէ Պատրիարքարան տանիլ, սակայն անոնց ըսած եմ որ պաշտօնական հրաման բերեն: Հիմակ որ իրենք պաշտօնական կերպով եւ կառավարութեան անունով կը խօսին, այլեւս չեմ կրնար ընդդիմանալ եւ կը պարտաւորուիմ համակերպիլ, ուստի կառք մը հոգան: Ես ճամբայ ելլալու պատրաստուեցայ, բայց կառքը ուշացաւ: Առաջ բաց կառք մը բերին յետոյ գոց կառքի մը ետեւէն գացին, վերջապէս գտան ու բերին: Ոստիկաններուն մեծերը ինծի հետ կառք մտան, որուն մուտքը ոստիկաններ կը պաշտպանէին, ոստիկան մըն ալ կառքին առջեւը նստաւ, իսկ կառքին ետեւն ու առաջը եւ քովերը զանազան հայ անհատներ կեցան, ուրիշներ կառքին ու ձիերը պատեցին, կառքին վրայ ալ ելօթը ուզ անձերու բռն կար խռնուած:

Ամբոխը նախատական գոռում գոչում կը բարձրացնէր, մօտենալու եւ խոյանալու փորձողներ ալ կը տեսնուէին, հինգ վեց հարիւրէ աւելի մարդիկ կառքին ետեւէն ու առջեւէն կը վազէին ու կը պոռային, Թուքումուր ու հայհոյանքներ կը կրկնուէին ամբոխին բերնէն:

Կառքը հազիւ կրնար ժողովուրդը ճեղքելով քալել: Իթֆահիէ փողոցէն Թաքսիմ ելաւ, Տօզբունեօլէն վար Թէբէպաշիի կողմն անցաւ: Բազմութիւնը միշտ ետեւէն առջեւէն կը վազէր պոռչտուքներով, նորեր կը խառնուէին, անցող դարձող նայելու կը կանգնէր, տարօրինակ տեսարան մըն էր ամէնուն համար, դիտողներուն ձեւերն ալ տարբեր էին իւրաքանչիւրին զգացումին համեմատ:

Անգղիոյ դեսպանատան պատին առաջ կառքը կանգ առաւ խռնումէն արգիլուած. սկսաւ այս ու այն կողմը ծռիլ. շարժելու փորձեր կ'ըլլային, բայց կարծեմ անուղիղ դիտումներով կ'աշխատուէր: Երկրորդ դադար մըն ալ Այթընճը Տայըէի առջեւ տեղի ունեցաւ, աւելի երկար, կաշիները քակուեր են ըսին, եւ կառքը վար թողլու փորձեր կ'երեւային: Անկէ Շէշհանէ հրապարակին ճամբով իջանք Ղալաթիա: Նոյն եւ թերեւս աւելի շատցած բազմութեամբ եւ աղաղակներով կամուրջը անցանք եւ Եէնի-Ճամիին մէջէն եւ Խակիղապթիէէն՝ ելանք Պապը-Ալի:

Այնտեղ անգամ մըն ալ դադար ունեցանք: Մէկտեղ եղող ոստիկանները հարկաւ ոստիկանական նախարարատունը տանիլ կ'ուզէին, իսկ ժողովուրդը Պատրիարքարան տանիլ կը պնդէր. բոլոր ճամբան այս վէճը կար: Ոստիկանները ինծ կը պահանջէին որ ես ոստիկանատուն երթալ ուզելս յայտնեմ, բայց ես իրենց ըսի, թէ կամովին տեղ մը չեմ երթար, ինչ գիտեն այն ընեն:

Փակեղս հանած եւ կառքին ձախ անկիւնը քաշուած, լռիկ կ'երթայի բոլոր ճամբան, աչքս չորս կողմը՝ եղածը դիտելով, եւ արկածին ելքը Աստուծոյ յանձնելով, որ օգնէ ու փորձանքէ զերծ պահէ: Երբոր ոստիկանատունին կողմը դառնալու անկիւնն հասանք, վէճը աւելի սաստկացաւ, եւ ոստիկաններ մինչեւ Տիվանեօլու ելլալու յանձնառու եղան: Սակայն այնտեղ չհասած ամբոխէն մէկ երկու հոգիներ ձիերուն տիրացան, կառապանին ձեռքէն երասանակներն ալ խլեցին, եւ կառքը Պատրիարքարանի կողմը դարձուցին:

Այլ եւս Պատրիարքարան երթալնիս որոշուեցաւ, եւ աւելի շուտով քալեցինք: Ալիպէյ էջքէն վար, եւ Ջիֆթէկէյին եւ Մօլաթաշը փողոցներով հասանք Պատրիարքարան. կառքը շիտակ բակը խօթեցին, եւ դուռները ամբոխին դիմաց փակեցին, միայն քառասունի չափ անձեր կրցան ներս մտնել: Կառքէն ելած ատենս, Պատրիարքարանի մէջ, ձկնավաճառի նման խոշոր անձ մը, հայհոյանքով մէկտեղ թուք մը արձակեց. ակնարկ մը դարձուցի, ու սանդուխներէն վեր ելայ հանդարտօրէն:

Դռնապանէ եւ երկու քարտուղարէ զատ մարդ չտեսայ, կարծես թէ ամէնքը գիտակցօրէն հեռացած էին: Դռնապան Աստոմի սպասեցինք որ սանդուխի վերի դուռը բանայ: Մելքոն եւ Սրապ քարտուղարներով արտաքին սրահը ելայ, եւ Սեդրաք սենեկապանին ժողովի սենեակը բանալ տուի եւ այնտեղ մտայ առանձինն: Կառքին առջեւ նստող ոստիկանը միայն հետս մտաւ, մնացեալները դուրսի սրահը եւ վարի բակը կը խօսէին եւ կը վիճէին ինչ ընելնին որոշելու, վասն զի պաշտօնեաներ իրենց նպատակէն դուրս պարագայի դիմաց կը գտնուէին, իսկ ժողովրդականներ ապահովութեան պահանջներ կ'ընէին: Ես առանձինն կը պտտէի սենեակին մէջ, եւ կը սպասէի [illegible]պարտութին ու հանդարտեալ: Միայն սենեկապան Մելքոնի բերած ջուրը խմեցի:

(Մնացեալը յաջորդով)

(3)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Խորհրդաւոր շարժումներ Խ. Միութեան մէջ

Միջազգային մամուլի տեղեկութեանց համաձայն, նոր ձգտում մը երեւան կուգայ Մոսկուայի մէջ եւ շաբաթէ շաբաթ աւելի կը շեշտուի:

Տնտեսական համագումարի նախօրեակին, զոր իրենք իսկ հրաւիրած են, խորհրդային վարդապետութեան տեսաբանները կը սկսին յայտարարել թէ «Ընկերային յաղթանակը վերջնական պիտի ըլլայ Խ.Միութեան մէջ, ցորչափ կայ արտաքին միջամտութեան վտանգը»: Միւս կողմէ, ռուս զօրավարները հակառակ ուղղութիւն մը կը բռնեն, հաւաստելով թէ երկու իրաւակարգերը կրնան գործակցիլ: Այսու հանդերձ, Ռուսիոյ, ինչպէս արբանեակ երկիրներու մէջ, շատ մը դէպքեր ցոյց կուտան թէ Մոսկուա սկսած է խիստ քաղաքականութիւն մը կիրարկել:

Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ խորհրդային քաղաքականութիւնը զգալի փոփոխութիւն մը կրած է վերջերս: Եթէ հաւանական է որ Կրեմլին չուզեր «յեղափոխական. նուաճումներ»ը վտանգի ենթարկել յանպատրաստի պատերազմ մը սարքելով, ակներեւ է սակայն թէ խորհրդային կառավարութիւնը անխուսափելի կը նկատէ զինեալ ընդհարումը:

Մինչ Մոսկուա ձեռնարկած է Ջեխոսլովաքիոյ բանակը մաքրելու իր ամբողջ ազգային տարրերէն, ու օդա-ծովային հզօր սարքաւորումներու ցանցը կը տարածէ արեւելեան Գերմանիոյ մէկ ծայրէն միւսը, անդին Լեհաստանի հանդէպ տարբեր քաղաքականութիւն մը կը վարէ: Կը փորձէ սիրաշահիլ Եկեղեցին եւ գիւղացին: Զուիցերիական թերթ մը կը պարզէ Մոսկուայի այս նոր քաղաքականութեան պատճառները.—

«Մասնաւորաբար կաթոլիկ եկեղեցիին եւ գիւղացիներուն հանդէպ աւելի յարգանքով կը վարուին, թէեւ անոնք բուռն յենարանն են հակաբոլշեւիկ շարժումին: Այս նոր քաղաքականութիւնը ցոյց կուտայ թէ Մոսկուա որոշած է ձեռք չառնել այնպիսի միջոցներ, որոնք կրնան սաստկացնել լեհ ժողովուրդին թշնամութիւնը կարմիրներուն հանդէպ: Այս որոշումը հիմնուած է տնտեսական եւ նոյնքան ալ զինուորական նկատումներու վրայ: Լեհաստան ածուխի ամէնէն կարեւոր արտադրողն է եւրոպական ցամաքամասին վրայ: Իր արտածումները պատակարդ ածէք ունին արեւելեան ճակատին համար:

Աւելի կարեւոր շահեկանութիւնն ալ կայ, այս նոր քաղաքականութեան համար: Ռուսաստանի դէպի Գերմանիա եւ արեւմտեան Եւրոպա տանող բոլոր մեծ ճամբաները կ'անցնին Լեհաստանէն: Պատերազմի պարագային, Լեհաստան խորհրդային թիկունքի ամենակարեւոր խարիսխը պիտի ըլլայ: Կը թուի թէ Մոսկուա չուզեր գրգռել Լեհերուն դիմադրական ոգին: Ասոր համար էհերը քիչ մը շունչ կը քաշեն, բայց նոյն ատեն անձկութեամբ հարց կուտան թէ այս նոր քաղաքականութիւնը պատերազմի պատրաստութեան յայտարար մէկ նշանը չէ՞»:

Միւս կողմէ, լեհ բանակին խորհրդայնացումը կը շարունակուի: Ահա թէ ինչ կը գրէ անգլ. հեղինակաւոր թերթ մը, «Մանչեսթըր Կարտիըն».

— «Կարելի է վստահ ըլլալ թէ լեհական բանակը թուական յաւելում եւ ուժի բարելաւում մը ունեցած է: Բայց կարելի՞ է յոյս դնել այդ բանակին վրայ: Որոշ է թէ Ռոքոսովսքի ոչ մէկ ջանք խնայեց այս արդիւնքին հասնելու համար, ակնբէն կարեւոր դիրքերու վրայ տեղաւորելով ռուս սպաներ ու բանակը ամբողջովին համայնավար գործօն անդամներու յանձնելու չափ առաջ երթալով, անդադար քարոզութիւններ կարդալով ի նպաստ սովետական կարգուսարքին: Սպայակոյտին պետը՝ զօր. Քորչիք, ծնած է Մոսկուա, ինչպէս մառեշալ Ռոքոսովսկի: Նոյն պարագային մէջ կը գտնուի Լեհաստանի օդանաւային նոր սպարապետը՝ զօր. Քականովիչ, ինչպէս նաեւ նաւատորմին պետը՝ ծովակալ Շերոքով, որ կարմիր նաւատորմին կը պատկանէր ժամանակին»:

Քանի մը շաբաթէ ի վեր, հակառակ խաղաղասիրական հաւաստիքներուն, Խ. Միութեան մէջ ստեղծուած է մթնոլորտ մը, որուն գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէ պատերազմի պատրաստութիւնը: Այս գիծը երեւան չէ եկած միայն զինուորական շրջանակներուն, այլ եւ տնտեսական ու մարդապետական ուղղութեան մարզերուն մէջ: Զինուորականներուն խօսքերը սպառնական շեշտ մը առած են.

— «Այսօրուան կացութիւնը, կը յայտարարէ մարաջախտ Մալինովսքի «Կարմիր Աստղ» թերթին, կը պարտադրէ որ խորհրդային բանակները իրենց տրամադրութեան տակ ունենան ատուարաթիւ զինուորներ եւ միջոցներ, որպէսզի կարենան դիմագրաւել համաշխարհային երրորդ պատերազմ մը: Որոշ է այժմ թէ եւրոպական բանակին կազմակերպումով, Ամերիկա արշաւանք մը կը պատրաստէ ընդդէմ Խ. Միութեան, ու բացայայտ կերպով ձեռնարկել զինուորական ծախքերու յաւելման: Սթալինի նախատեսութիւններ իրականութիւն կը դառնան: Պատերազմէն դուրս

եկած Միացեալ Նահանգները, իբրեւ միջնաբերդը դրամատիրութեան, այժմ կը համախմբեն դրամատիրական պետութիւնները, երկու իրաւակարգերու միջեւ մղուելիք վճռական եւ մահացու պատերազմին համար: Պէտք է պատրաստ ըլլանք դիմագրաւելու բախումը »:

Մարաջախտ Նովտօով կը յայտարարէ թէ՝ « Ամերիկայի պատերազմական ծրագիրներուն պէտք է պատասխանել զինուորական եւ արհեստագիտական պատրաստութեանց ուժեղացումով»:

Զօր. Քորքոտինով կ'աւելցնէ թէ՝ «Խ. Միութիւնը զանազան չափերով հիւլէական ռումբեր արտադրելու վրայ է»:

Զօր. Կուզնեցով, խորհ. բանակին կամաւորական Ընկերութեան նախագահը, 21 փետրուարին «Փրաւտա»ի մէջ գրած յօդուածով մը կը յանձնարարէ իր անդամներուն եւ ժողովուրդին զարկ տալ զինուորական, օդային եւ ծովային գիտելիքներու: Ընկերութեան անդամները նշանառութեան, անթելի գործածութեան, նաւային եւ օդանաւային նմոյշներու պատրաստութեան պիտի նուիրուին: Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին նոր վարժութեան կայաններ բացուած են Մոսկուայի, Լենինկրատի, Խրիմի եւ Փենզայի նահանգներուն մէջ:

«Քրիսչըն Սայընս Մոնիթըր» կը գրէ թէ Մոսկուա հետզհետէ վերապահ դիրք մը կը բռնէ Հրեաներուն հանդէպ, կասկածելի համարելով զանոնք, պատերազմի մը պարագային:

Խորհրդային մամուլը հիւլէական զէնքը կը ճօճէ: «Իզվեսթիա» կը գրէ.

— «Խորհրդային ուժերը ամէն տեսակի արդիական զէնքերը ունին եւ կրնան դիմադրել բոլոր անոնց, որոնք մոռնալով պատմութեան դասերը, պիտի փորձէին յարձակիլ մեր հայրենիքին վրայ»:

Զօր. Քորքոտինով կը գրէ «Խորհրդային Երկրագործութիւն» թերթին մէջ.— Խորհ. կառավարութիւնը կը տեսնէ Անգլեւսաքսոններու յարձակողական գայլի ծրագիրները, եւ հոգ կը տանի որ անակնկալի չգայ: Ի վիճակի պիտի ըլլայ լրիւ զինուած անոնց հանդիպելու, ու այս նպատակով ալ զանազան չափի հիւլէական զէնքեր կ'արտադրէ եւ կը փորձէ»:

Թ.Ա.Թ.

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՄԱՅՆ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 6 մարտ (Ցառաջ).— Երէկ, 5 մարտ, ժամը 20ին Swedenborg Hallի մէջ գաղտնի քուէարկութեամբ կատարուեցաւ Լոնտոնի Համայնական Խորհուրդի վարչութեան 11 անդամներու ընտրութիւնը:

Վերընտրուեցան Պ.Պ. Լ. Ալաճեան, Ե. Գէնլեան, Ն. Քիւրքճեան, Ա. Սաֆրաստեան, Իգմիտլեան, Ա. Խաչատուրեան: Նորերէն Օր. Գէնլեան, Գ. Կիւլպէնկեան, Մութաֆեան, Տոքթ. Նուպար Տէրունեան, ատամնաբոյժ Կորկոտեան: (ԽՄԲ.— Մէկ անուն աւելի կ'երեւայ):

Նորընտիր անդամներէն երկուքը, Տոքթ. Նուպար Տէրունեան եւ ատամնաբոյժ Կորկոտեան, անգլ. բանակին մէջ ծառայած են վերջին պատերազմին եւ քանի մը տարիէ ի վեր Լոնտոն հաստատուած:

ՅՈՎՀ. ՉԱԼԸՔԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

18 Փետրուարի տարեդարձը

ՎԻԷՆ («Յառաջ»).— Ցաւալի երեւոյթ մը, գրեթէ յանկերգ դարձած արտասահմանեան հայ մամուլին մէջ թէ օրէ օր կ'ուծանանք, կը ձուլուինք եւ ի վերջոյ կ'օտարանանք, եթէ հրաշքով մը չխթափինք մեր խոր թմբիրէն որուն մէջ ինկած ենք ժամանակէ մը ի վեր եւ թերեւս ու գիտակցօրէն:

Իրողութիւն է որ մենք ժամանակին հետ չենք ընթանար. յառաջդիմութեան աղբիւրներէն չենք օգտուիր, մենք մեզ եւ մասնաւորապէս հոս հասակ առած սերունդը հայրենի շունչով դաստիարակելու համար: Մեր ձեռնարկները՝ բանախօսութիւն, խնջոյք, երեկոյթ, ներկայացում եւայլն թարգմանութեան կը կարօտին:

Գովելի շեղում մը ըրաւ այս շաբաթ երեկոյ — 2 մարտ — Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը որ Փետրուարեան ժողովրդային ընդվզումի տարեդարձը տօնախմբեց յաջող երեկոյթ-խնջոյքով մը. մէջ ընդ մէջ համեմուած հայկական եւ եւրոպական պարերով: Կոկիկ բազմութիւն մը, ուր աչքի կը զարնէր երկսեռ երիտասարդութիւնը, ընտանեկան մթնոլորտի մէջ ապրեցաւ հաճելի պահ մը: Յօնկայս ունկնդրուեցաւ «Մշակ .Բանուոր»ը: Օրուան երիտասարդ նախագահը՝ Ռ. Մարգարեան (Սէն Շամոնէն) բացման խօսքէն վերջ հետզհետէ հրաւիրեց գեղարուեստական բաժնին մասնակցողները երգելու եւ արտասանելու:

Օրուան նիւթին շուրջ խօսեցաւ Ս. Գալուստեան: Ներկաները ուշի ուշով հետեւեցան բանախօսին եւ երբ ան սկսաւ իր արդար գայրոյթը յայտնել ներկայ օրերու անտարբերութեան մասին, սրահը մէկէն սթափեցաւ, հաւանութեան ծափերով:

Ապա սկսաւ խնջոյքի բաժինը՝ սեղանապետութեամբ Կ. Տէրմոյեանի: Շատեր հրաւիրուեցան երգելու եւ խօսք առնելու: Այսպէս Տիկ. Ա. Մաղաքեան՝ Կապ. Խաչի կողմէ եւ Յ. Խաչերեան (Լիոնէն) Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութենէն խօսեցան պարզելով Նոր Սերունդի նպատակները եւ թելադրեցին բոլոր հայ ծնողներուն որպէսզի ամենայն վստահութեամբ յանձնեն իրենց զաւակները Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Մինչեւ ուշ գիշեր, այս ջերմիկ եւ հայրենաշունչ մթնոլորտին մէջ հասարակութիւնը արախ զուարթ երգեց եւ պարեց, եւ մեծ գոհունակութեամբ բաժնուեցաւ «Համօ Օհանջանեան սրահէն:

Հ.Մ.Ը.Մ.— Այս տարի, մեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի տղաքը իրենց մասին շատ քիչ խօսիլ տուին «Յառաջ»ի մէջ: Ցաւալի է ըսել որ նոյն տխուր երեւոյթը կը պարզեն մեր Լիոն–Տեսինի, Մարսիլիոյ քոյր միութիւնները, որոնց գործունէութեան մասին ոեւէ լուր չենք տեսներ: Բացառութիւն կը կազմէ Ալֆորվիլի կորովի և աշխոյժ Հ.Մ.Ը.Մ.ը:

Կը մաղթենք որ այս լռութիւնը մշուշի պէս փարատի: Զատիկի եւ Հողեգալստեան օրերը հեռու չեն եւ Ե. Գասպիկեան բաժակի մրցումները պէտք է տեղի ունենան այդ օրերուն: Գալով մեր Վիէնի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբին, այս կիրակի, շատ գեղեցիկ օդով, յաղթանակ մը տարաւ C. O. Vaugneray ուժեղ խումբին դէմ, 2ով 0:

Ա. Կ. ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ, 5 մարտ.— Ձեր անցեալ շաբթուան թիւերէն մէկուն մէջ, ՎԱՀէ ստորագրութեամբ գրուած տոմսակը քանի մը սխալ տեղեկութիւններ կը պարունակէր.

Վերջերս երեք յօդուածաշարքով Պ. Փօլատեանը կը խօսէր նաեւ Փարիզի մէջ կազմուած յանձնախումբի մասին եւ կուտար տեղեկութիւններ որոնք իրականութեան չեն համապատասխաներ:

Իբրեւ անդամ այդ յանձնախումբին, առանց նկատի առնելու գործին բուն գրական հանգամանքը, կը վստահեցնեմ թէ այդ գործին անյաջողութեան պատճառը մեր ամէնուս յարգելի Գ. Զօպանեանը չէ. այլ այն անձնաւորութիւնները որոնք հակառակ տեղեկութիւններ տուած էին գործի մասին:

Պ. Փօլատեան իր երկրորդ յօդուածին մէջ կը կրկնէ թէ Պ. Գալար խօսք տուած էր 4-5000 օրինակով 500 էջնոց գիրք մը հրատարակել հայկական մշակոյթին նուիրուած եւ որուն 1000 օրինակը պէտք էր մենք ապահովէինք, հատը 500 ֆրանքէն:

Բայց երբ գործնական գետնին վրայ կարգադրութիւն մը ուզեցինք ընել Պ. Գալարի հետ, հասկցանք թէ իր նպատակն էր պարզապէս հրատարակել 300-350 էջնոց գիրք մը 2000 օրինակ, որուն 1000ը պէտք էր մենք գնէինք կանխիկ, հատը 1500 ֆրանքէն, իսկ մնացեալը կը կարծէր իր իսկ բառերով թէ այնքան դիւրին ծախուելիք գիրք մը չէր եւ հաւանաբար սպառէր քանի մը տարիներու ընթացքին:

Մինչդեռ մեր նպատակն էր ոչ միայն ֆրանսախօս երիտասարդութեան ծանօթացնել հայկական մշակոյթը, այլ եւ օգտագործել օտար մտաւորական շրջանակը: Ուրեմն, նկատելով դրամական այս սուր տագնապի շրջանը, չէինք կրնար 1.500.000 ֆրանք հաւաքել:

Հաճեցէք ընդունիլ, Պարոն Խմբագրապետ, յարգանացս հաւաստիքը:

Ն. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

750 ՏԱՐՈՒԱՆ համալսարան մը կը վերակենդանանայ Պիհարի մէջ (Հնդկաստան): Հնդկաստանի պուտտայականները Նալանտայի հին համալսարանին վայրերուն վրայ հիմնեցին «Մակատա Հետազօտութեան Կաճառ»ը, որ պիտի նուիրուի պուտտայական գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան ուսումնասիրութեան: Համալսարանը պիտի ըլլայ նաեւ միջազգային կեդրոն մը պատմական հետազօտութեանց համար եւ հոն պիտի ուսուցուին պուտտայական զանազան երկիրներու լեզուները: Հիմնադիրները կը յուսան այսպէսով վերակենդանացնել Նալանտայի հին համալսարանը որ ԺԳ. դարու սկիզբը կործանեցաւ Իսլամներու յարձակման պատճառով, եւ որուն մտաւորական ճառագայթումը վեց դար շարունակ տարածուած էր ամբողջ Ասիոյ մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — ԹԻՒ 19

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Ընելիք գործ մը չկար այլեւս այս տխուր բընակարանին մէջ: Հրաժեշտ առինք եւ մեկնեցանք:

— Զախորդութիւն մը, ըսաւ Փօնթիւի, կը խոստովանիմ թէ սխալեցայ: Հիմա ուրկէ՞ պէտք է սկսիլ: Սիկառի վաճառականները կը սկսին զարմեալ հետաքրքրութիւնս արթնցնել: Խնդիր է թէ ինչպէս պիտի ներկայանամ անոնց:

— Դուք ձեզ ներկայացուցէք իբր վարչապետ Չըրչիլի սիկառի հայթայթիչը, ըսի կատակելով:

— Սիրելի Նիումըն, կը ծաղրես զիս: Ասիկա լուրջ գործ մըն է: Շատ գործեր ունիմ, կը զգամ թէ մեծ դէպքեր պիտի պատահին: Նոյնիսկ կը խորհիմ հրաժարիլ Նախարարութեան մէջ ունեցած պաշտօնէս:

— Ի՞նչ կ'ըսէք:

— Այո՛, անտարակոյս պիտի փնտռեն զիս, սակայն իմ գործս աւելի կարեւոր է:

— Ո՞վ պիտի հետեւի Հօրլօքի:

— Կարգադրութիւն մը պիտի ընեմ այդ մասին:

— Եթէ ձեր տեղը ուրիշ մը դնէք, Հօրլօք կրնայ կասկածիլ:

— Նոր մէկը պիտի չնշանակեմ. այս գործը պիտի յանձնեմ Օր. Փէնըլօփէ Լօրինկթընի:

— Ո՞վ է այդ օրիորդը. առաջին անգամ կը լսեմ իր անունը: Զըլլայ որ սիրային գաղտնի կապ մը ունենաք...

— Երբ Օր. Լօրինկթընը տեսնէք, վստահ եմ թէ ետ պիտի առնէք ձեր խօսքը: Բարձրահասակ է եւ ոչ մէկ կլոր գիծ ունի: Սակայն հակառակ այս բոլորին համակրելի է: Ինծի ամէն օր բաժակ մը թէյ կը բերէ:

— Բայց դուք թէյ չէք սիրեր:

— Այո, սակայն ստիպուած եմ այնպէս ցոյց տալ թէ Անգլիացի եմ, մոռցա՞ք: Եւ Անգլիացին ի գին ամէն բանի կը խմէ իր թէյը:

— Այո, այո: Եւ դուք իրեն մեծ գաղտնիք մը կը վստահիք, պարզապէս որովհետեւ ձեզի թէյ կը հրամցնէ:

— Ոչ, ես լաւ մը ուսումնասիրած եմ զինքը: Գալով Հօրլօքի, ես չեմ ուզեր զայն ձերբակալել, այլ կ'ուզեմ ձեռք անցընել իր պետը:

— Հապա Հօրլօք այն փոքր գետակն էր որ ձեզ ծով պիտի առաջնորդէր...

— Այո, սակայն ուրիշ գետակներ ալ կան եւ անոնք աւելի արագ կը հոսին: Հիմա նոր գաղափար մը յղացայ:

— Ի՞նչ է արդեօք:

— Չեմ կրնար ըսել: Մինչ այդ պէտք է աշխատիմ: Վաղը Օր. Լօրինկթընը պիտի հրաւիրեմ:

— Ինծի նայեցէք Փօնթի, ըսի, ես ալ գաղափար մը յղացայ: Ըսինք նախարարին որպէսզի կեղծ յատակագիծներ պատրաստէ, այդ պարագային Հօրլօք զանոնք ձեռք պիտի անցընէ եւ պիտի տեղեկացնէ Գերմաններուն, որոնք ըստ այնմ իրենց ուժերը պիտի տեղաւորեն պէտք եղած տեղերը: Այս կերպով փառաւորապէս կրնանք խաբել այս մարդիկը եւ ոչնչացնել իրենց ուժերը:

— Սիրելի մանչուկս, հիանալի է, գոչեց Փօնթիւի, ես ալ նոյն գաղափարը յղացած էի: Ահաւասիկ տարիներէ ի վեր կը մտածեմ ձեզ եւ հիմա սկսայ քաղել աշխատանքներուս պտուղը: Հիանալի մեթոտով մը ձեզ ալ վարժեցուցեր եմ քիչ թէ շատ ինծի նման խորհելու:

Շարունակեց զիս գովել, առանց մոռնալու նաեւ փառաբանել ինքզինքը, զիս լաւ հասցուցած ըլլալուն համար:

Երեւակայութիւնը թռիչք առած էր եւ անդադար կը խօսէր: Գիտէի թէ չէր քնանար երբ այս տրամադրութեան տակ կը գտնուէր: Իր ննջասենեակը իմ սենեակիս կից էր եւ կը լսէի իր ոտնաձայնը: Յայտնի էր թէ կը պտտէր սենեակին մէջ: Ես յոգնած ըլլալով անմիջապէս պառկեցայ. քունս տարեր է:

Յանկարծ արթնցայ, Փօնթիւի քովս կեցեր, կը ցնցէր զիս:

— Ի՞նչ պատահեցաւ, յարձակո՞ւմ մը գործեցին թշնամիները, հարցուցի:

— Ոչ: Ձեր կեղծ յատակագիծներու գաղափարը տխմարական բան մըն է:

— Ի՞նչ...

— Շատ թափ տուեր էք ձեր երեւակայութեան:

— Բայց դուք ալ նոյն գաղա...

— Ձգենք այդ մասը: Մոռցէք ձեր այդ գաղափարը: Գիշեր բարի:

Զարմանքս չափ ու սահման չունէր, գիտէի թէ աւելորդ էր բացատրութիւն պահանջել որովհետեւ Փօնթիւի ըսած էր իր վերջին խօսքը:

(Շար.)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՍՊԱՌԻ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՊԱՀԵՍՏԸ

Պանք տը Ֆրանսի վերջին տեղեկագիրը ծանրակշիռ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Ֆրանսայի դանձային կացութեան մասին:

Փետրուարի վերջին շաբթուն թղթադրամի շրջաբերութիւնը աւելցած էր իբր 60 միլիառ ֆրանք. ընդհ. գումարը բարձրացնելով 1.1881 միլիառ ֆրանքի: Նախորդ մեծագոյն գումարը եղած էր յունուար3ին, 1.874 միլիառ: Այս յաւելումներուն հետեւանքով պետական գանձը 5.600 միլիոն Ֆր.ի նոր փոխառութիւն մը կնքեց, գրեթէ սպառելով 175 միլիառ ֆրանքի գումարը զոր կառավարութիւնը իրաւունք ունի առանալու Պանք տը Ֆրանսէն:

Դրամատան տոլարի եւ օտար դրամներու հաշիւը փետր.ի վերջը կը ներկայացնէր 15.297 միլիոն ֆրանքի գումար մը. բայց փոխանակութեան հիմնադրամը, որմէ վճարումներ կը կատարուին, հազիւ 13.400 միլիոն ֆրանքի կը հասնէր (մօտ 38 միլիոն 300 հազար տոլար):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ԱՑԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, որ Անգարայէն եւ Աթէնքէն վերջ Նափոլի գացած էր, Փարիզ վերադառնալով, յայտարարեց թէ շատ գոհ մնացած է Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարիչներուն հետ ունեցած տեսակցութիւններէն: Ուրբաթ օր թշնամական ցոյց մը տեղի ունեցած էր զօրավարին դէմ, Նափոլիի կեդրոնին մէջ եւ քանի մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Հիւս. Ատլանտեանի նաւային ուժերուն հրամանատարն ալ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մայրաքաղաքներուն մէջ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՒ ԱՍԻԱԿԱՆ 15 պետութեանց ներկայացուցիչները ժողով գումարելով, որոշեցին յուշագիր մը ուղղել Ապահովութեան խորհուրդին, Թունուզի հարցի մասին: — Ուրբաթ օր երկու ժամ գործադուլ յայտարարեցին Թունուզի Ֆրանսացի պետական պաշտօնեաները, բողոքելու համար իրենց երկու պաշտօնակիցներուն արձակման դէմ: Թունուզցի պաշտօնեաներն ալ կէս օրէն վերջ հրաժարեցան իրենց ուրբաթի արձակուրդէն:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ նոր ցոյցեր պատահեցան կիրակի օր: Ցուցարարներ քարկոծեցին ֆրանսերէն թերթի մը խմբագրատունը, խանութներու ապակիներ խորտակեցին եւ քարեր նետեցին ոստիկաններուն վրայ, բուն քաղաքի մէջ: Քառասուն հոգի քարկոծուեցան: Սֆաքսի մէջ ալ անկարգութիւններ պատահեցան: Կիրակի օր քրիստոնեայ թէ մահմէտական փակեցին իրենց խանութները: Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ խուզարկութիւններ կատարել, զէնքի պահեստներ երեւան հանելով:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն խորհուրդը (խորհրդարան) փակեց իր նիստերը, միաձայնութեամբ վաւերացնելով նոր տարեշրջանի նախահաշիւը: Ելմտական նախարարը բացատրեց թէ քուէարկուած գումարը, մօտաւորապէս 10.160 միլիոն ռուբլին, կ'ապացուցանէ Խ. Միութեան «Խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը», քանի որ եկամուտին 64 առ հարիւրը յատկացուած չէ ազգ. պաշտպանութեան: Զանազան քննադատութիւններ եղան քանի մը նախարարութեանց դէմ:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշեցին սահմանափակել Խ. Միութեան ներկայացուցիչներուն երթեւեկի սահմանները, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ, քանի որ Մոսկուա եւ արբանեակ երկիրները զանազան արգելքներ հաստատած են իրենց ներկայացուցիչներու դէմ: Միայն Մ. Նահանգներուն մէջ 235 խորհրդային քաղաքացիներ պիտի ազդուին ծրագրուած սահմանափակումէն:

ՔՈՐԷԱՅԻ և Չինաստանի վարիչները կը սպառնան փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել, այն ամբաստանութեամբ թէ Ամերիկացիները մանրէաբին ռումբեր կը նետեն Քորէայի եւ Մանչուրիոյ մէջ: Միեւնոյն ատեն կը սպառնան խիստ միջոցներ ձեռք առնել գերիներուն դէմ: Դաշնակիցներն ալ, հերքելով մանրէական պատերազմի մեղադրանքը, կ'ըսեն թէ Քորէացիները Մանչուրիա փոխադրած են հազար գերիներ:

ԳԵՐՄԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐ Ռամքէ, որ Փարիզի մէջ դատուելէ վերջ ազատ արձակուեցաւ, ճառ մը խօսելով հարիւրաւոր օդաչուներու առջեւ, պահանջեց ընդհ. ներում շնորհել պատերազմի բոլոր դատապարտեալներուն, մէջն ըլլալով Սփանտաուի բանտարկեալները (Հէս եւ ուրիշ վեց երեւելիներ): Զօրավարը այս արձակումը պայման կը նկատէ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան մասնակցելու համար:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Շէնքէր ընկերութեան ընդհ. տնօրէնը, Վիլի Պլէյ, մօտերս պիտի դատուի Փարիզի զինուորական ատեանին առջեւ, այն ամբաստանութեամբ թէ 1941էն մինչեւ ազատագրութիւնը մասնակցած է Ֆրանսայի մէջ կատարուած աւարառութեան: Գերմանիա փոխադրած է ոչ միայն առեւտրական նիւթեր, այլ եւ թանգարաններէն վերցուած գեղարուեստական առարկաներ: Երկար հարցաքննութիւններէ վերջ, ամբաստան-

Ճաշ ի պատիւ պատգամաւորներուն

Հ. Յ. Դ. 24րդ Շրջ. ժողովի ճաշը տեղի կ'ունենայ այսօր, երեքշաբթի ժամը 20.30ին, Սասունիի ճաշարանը, 31, Rue d'Alexandrie:

Կը հրաւիրուին շրջանի Մարմինները, ընկերները եւ համակիրներ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր շրջաններէն վերադարձնել անվաճառ օրացոյցները: Վիճակախաղը պիտի կատարուի 12 ապրիլին, Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութեան առթիւ:

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն մէջ, անցեալ կիրակիէն սկսեալ, Մեծ Պահքի քարոզներ, իսկ Պատարագէն վերջ Արեւագալի հանդիսաւոր երգեցողութիւններ՝ մասնակցութեամբ քաղցրաձայն դպիրներու:

« ԱՐԱՄ » ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Անիէռ Պուա–Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. « Արամ », ենթակոմիտէն Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին հովանաւորութեամբ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25ամեակը կիրակի, 16 Մարտ, ժամը 16էն 23, Անիէռի ընկերվարական սրահը, 149 bis, Avenue d'Argenteuil.

Գեղարուեստական բաժին: « Պաշտօնս խոլմբալ է »: Մուտքը ազատ է:

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, Cercle Militaireի մէջ: Ժամը 4էն կէս գիշեր:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ԹԻՒԸ (131—132)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (40 էջ) — Մանրէն եւ մարդը (ԽՄԲ.) — Վախը երախաներու մօտ (ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ) — Աղոխ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ) — Երբ արեան ճնշումը ցած է (ՏՈՔԹ. ՔՈՐՈՆ) — Մեղրը (ՏՈՔԹ. ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ). Ցանկարծամահ (ՏՈՔԹ. ՊՈՒՔԷ) — Կրնա՞նք չծերանալ (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ) — Բժշկ. բառեր (ԶԻԹՈՒՆԻ) — Կեանքի տեւողութիւնը (ՓՐՈՖ. ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ) — Նուէր մայրերուն (ՏՈՔԹ. ԹՈՒԼՈՆ) — Հայաստանի բնակչութիւնը — Բաղէշցի Հայ մը Վերսայլի մէջ — Փշա՞տ թէ փշատի (Ե. ՔՈՉԵԱՆ) — Բժշկ. քննութիւն նախ քան ամուսնութիւն (ՏՈՔԹ. ՏԷՑԻՐՄԷՆՃԵԱՆ) — Հարցարան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Պոլսէն Մարտիրոս Աթօեանի աղջիկը Սիրանոյշ Կիւրկինեան կը փնտռէ աղջիկը՝ Անթիքա Կիւրկինեան, իր ազգականներէն Միքայէլ Իբրանոսեան, Զիլէյենց Ցովսէփի տղան՝ Արտաշը (Էրզրումի գիւղերէն) որ վեց տարեկանին եղած է Ակնայ որբանոցը եւ յետոյ ամերիկացի միսիոնարներու միջոցով Ամերիկա տարուած է:

Տեղեկացնել Տիկ. Աղանի Կեմերեկլի, Թարլապաշը, Թուրան Ճատտէսի Մըսրպուլտայ Սօքաք Թիւ 50 Beyoglou, Istanboul (Turquie).

եալը զինուորական ատեան հանուած էր 1950 նոյեմբեր 24ին, բայց վճռական Ատեանին դիմեց, առարկելով թէ արդէն դատուած էր 1948 մայիս 19ին: Միեւնոյն ատեն կ'ըսէր թէ փոխադրութիւնները կատարած է բռնադատման տակ. բայց վճռաբեկ Ատեանը մերժեց իր դիմումը, ուրիշ յանցանքներ երեւան հանուած ըլլալով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը կ'աճապարէ գործադրել այն օրէնքը որ քննութիւն կը պարտադրէ տասը հազար ոսկիէն աւելի եղած հարստութեանց աղբիւրներու մասին: Նոր դահլիճը մաքրագործումի քաղաքականութեան մը ձեռնարկած է: Միեւնոյն ատեն քննութիւն կը կատարուի Աղեքսանդրիոյ մէջ, ուր գեղծումներ կատարուած են բամպակի արտածման առթիւ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ մօտերս պիտի դատէ իր վարիչներուն կէսը, իբրեւ դաւաճան եւ լրտես: Այս հսկայական դատին մէջ պիտի երեւան նախկին նախարարներ եւ ժողովրդապէտ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Սլանսկի:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ խարիսխներ ճարելու համար մօտերս Մատրիտ պիտի երթայ ամերիկեան զինուորական մարմին մը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ — Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս հինգշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Վասպուրականի Հերոսամարտի 37րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ Մայիս 18ի կիրակին, մեծ պատրաստութեամբ:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քաւէի սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի երիտասարդ մտաւորական Պ. Վռամ Գույումճեան, ընկերաբանական շահեկան նիւթի մը մասին:

«ՅԱՌԱՋ»ը Լիոնի մէջ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Travailի դիմացը:

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՊՈԼՍՈՅ Ս. ՓՐԿԻՉ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ազգ. Հիւանդանոցի պաշտօնաթերթը որ իր գիտական եւ գրական ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ կը հետաքրքրէ բոլորը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 1.200 ֆրանք:

Կրնաք դիմել Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ՝ 46, Rue Richer, PARIS (9e): C.C. Paris 3630-66:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Շ. Այվազեան իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն, Տէր Մինասեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց մօր Տիկին ՍՐԲՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ:

Օ Հ Ա Ն Տ Ո Ւ Ր Ե Ա Ն Ի

Նուագահանդէսը

Մայիս 25ին 952

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայերու մեծամասնութիւնը չի գիտեր որ հայ մարտիկներու մասնակցութիւնը ֆրանսական բանակին մէջ հերոսական եւ քաջութեան դրուագներ արձանագրած:

Այս փառքի էջերը արձանագրուած են Պատուոյ Հատորի մը մէջ, շնորհիւ մեր կազմակերպութեան եւ հրամանատար Hopitalierի (բանակի պատմագրական սպասարկութենէն եւ մեր կազմակերպութեան մասնագէտ-խորհրդականը):

Նախարարական հրամանը ստացուած ըլլալով պատիւը ունինք ներկայացնելու հեղինակը եւ գործը, պատուոյ գինեձօնով մը որ տեղի պիտի ունենայ 19 մարտ ժամը 5.30ին Cercle Militaireի մէջ (place Saint-Augustin):

Մարտիկներու Միութեան Նախագահ՝
ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Յատկանշ ծանուցում

Կերպասի ու կօշիկի, կարի մեքենաներու, «մօթէօն»ներու, ինչպէս նաեւ ամէն կարգի մեքենաներու նորոգութեան մասնագէտ Կ. ՏԱՊԱՂԵԱՆ Փարիզէն Մարսէյլ փոխադրուելով՝ իր աշխատանոցը հաստատած է 23, Rue Berlioz: Իրեն դիմողները կատարեալ գոհացում կը գտնեն թէ՛ անթերի աշխատանքի եւ թէ՛ մատչելի պայմաններու տեսակէտով: Հեռախօս՝ Լիոն 71-30:

ԳՈՐԾԱՒՈՐ ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ

Կօշիկի լաւ գործաւոր կ'ուզուի, Villejuifի աշխատանոցին համար: Դիմել կէս օրէ վերջերը 2 — 7 Պ. Վանլեանի, 7, Rue Gaudot de Moroy, Փարիզ: Մէթրօ՝ Մառըլէն: Հեռ. Opé. 01-08:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925.R.C.S. 376.266
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամիս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 12 MARS 1952 Չորեքշաբթի 12 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6710-Նոր շրջան թիւ 2121

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Ստիպուած ենք պարբերաբար յիշեցնել կարգ մը տարրական գիտելիքներ, յանուն տարագիր բազմութեանց ապահովութեան եւ բարօրութեան:

Անհրաժեշտ չէ որ փոթորիկ մը պայթի, որպէսզի սորվինք այդ գիտելիքները :

Շարք մը գիտելիքներ անհրաժեշտ են նոյն իսկ խաղաղութեան ատեն :

Երէկ միջանկեալ յիշեր էինք Միջին Արեւելքի մէջ սարքուած խեղկատակութիւն մը, որ կրնայ սպառնել հայ-արաբական յարաբերութիւնները :

Նոր չէ այս արկածախնդրութիւնը: Բայց, կը նորոգուի պարբերաբար, նախաձեռնութեամբ ափ մը թեթեւամիտ «լուսաւորեալներու»:

Վտանգը այնքան ալ մեծ պիտի չըլլար, եթէ անոնք իրենց վարձու խելքը բանեցնէին միայն հայկական շրջանակներու մէջ :

Անոնց համար շատ նեղ է հայկական անդաստանը : Հետեւաբար — եւ գործի վրայ երեւալու համար — անոնք իրենց բերանները եւ թեւերը լայնօրէն կը բանան օտար արօտավայրերու մէջ :

Այսպէս, կը գրեն ու կը խօսին հովանաւոր կամ ուղեկից օտարին լեզուով: Տեղեկագիրներ կը հաղորդեն՝ հայկական անցուդարձի մասին: Մատնութիւններ կը կատարեն: Ցուցակներ կը հաղորդեն: Թռուցիկներ կը ցրուեն: Զանազան ցոյցերու ալ կը մասնակցին, երբեմն շատ աւելի յառաջ նետուելով :

Այս «ռեւոլուցիոն - ինտերնասիոնալիստ» գործունէութեան ախոյեաններուն կը հանդիպիք ամէն տեղ,— Եւրոպայէն մինչեւ Ասիա, Ափրիկէ եւ Ամերիկա :

Ուր որ ազատութիւն կը տիրէ, բնականաբար կը գործեն սանձարձակ: Առանց աջ - ձախ նայելու: Իսկ ուր որ օղակները սեղմուած են, իրենց «պաշտօնը» կը կատարեն խլրդային սողոսկումներով: Որ եւ է դիմակի տակ:

Զարմանալի չէ որ օտարները յաճախ զանազան թիւրիմացութեանց կը մատնուին, իրենց երկիրներուն մէջ հաստատուած Հայերու մասին:

Տարիներէ վեր Ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, սպաներէն, պարսկերէն, արաբերէն թերթուկներ եւ թռուցիկներ կը հրատարակուին, գրգռիչ բովանդակութեամբ, երկուքի բաժնուած ներկայացնելով հայ ժողովուրդը :

Գիրքեր ալ հրատարակուած են, նոյն պղտոր առաջադրութեամբ :

Այս հրատարակութիւնները կը ձգտին մէկ նպատակի,— օտարներու հանրային կարծիքը լարել հայկական այս կամ այն հոսանքին, ընդհանրապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ :

Այս գարշելի գործունէութեան ճակատին վրայ կ'երեւան ոչ միայն թոկից - փախածներ կամ փախուկներ, այլ եւ ուսեալ նենգամիտներ, որոնց համար եղբայրադաւ զառանցանքը հոգեկան սնունդ է :

Անոնք չեն կրնար շնչել առանց սուտի եւ զրպարտութեան: Առանց յերիւրանքի եւ ցնդաբանութեան :

Անոնց աչքին արժէք չունի տարագիր բազմութեանց ապահովութեան եւ բարօրութեան հոգը :

Ատոր համար ալ, անձկութեամբ կը սպասեն բարեբաստիկ անակնկալի մը, նպաստաւոր պատեհութեան մը:

Յաճախ բարձրաձայն ալ կը խօսին այդ մասին: Այստեղ եւ ամէն տեղ :

Ուրիշ ազգերու մէջ ալ կան այսպիսի տիպարներ: Բայց մերինները յաճախ կը գերազանցեն անոնք, տգիտութեամբ, նենգութեամբ եւ մոլեռանդութեամբ :

Եթէ այդ նոյն տիպարներէն օտարական մը ուշադրութեամբ հետեւէր հայկական անցուդարձին, անաչառօրէն վերլուծելով կացութիւնը, ապահովաբար պիտի արգահատէր այդպիսի ուղեկիցներու վրայ: Նոյն իսկ պիտի զայրանար:

Այդ ալ տեսանք, վերջին պատերազմի ընթացքին եւ թշնամութեանց դադարումէն վերջը:

Ուզէինք որ հանրային կարծիքը արթուն մնար նաեւ այս ախտաւոր իրականութեան հանդէպ

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԱՆՈՒՆ ՄԸ

Ամէն օր մահուան դոյժեր կը հասնին զանազան գաղութներէ: Շատերը կ'արձանագրենք, մանաւանդ եթէ մեռնողը հանրային կամ գրական վաստակ մը ունի իր ետին ձգած :

Այս շարքէն դուրս, կան գիտակից բարեգործները, որոնք լուսաւոր հետք մը կը ձգեն մեր պատմութեան մէջ :

Այսպէս ունեցած ենք Գալֆէզ ամիրաներ, Էսաեաններ, Սանասարեաններ, Նուպար փաշաներ, Մելքոնեաններ, Փալանճեաններ եւ ուրիշներ, որոնցմէ շատերը ի կենդանութեան հաճոյքը ունեցած են, իրենց ձեռքով հիմնելու հիւանդանոց կամ դպրոց, ուսանողական տուն կամ Ճեմարան :

Այս բոլորը վերյիշելու պատճառ մը ունեցանք այսօր, երբ կարդացինք Տիկին Թ. Մովսէսեանի մահուան դոյժը, Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ին մէջ :

Անծանօթ անուն մը շատերու համար, որ թերեւս չուզեր իր մասին խօսիլ տալ, եթէ ողբացեալ Տիկինը նոյնքան խելօք ձեւով մը մատակարարած է իր թողած հարստութիւնը, ինչպէս ի կենդանութեան իր անսահման այգիները :

Այդ այգիներու բերքէն եւ բարիքէն 30 թոն չամիչ նուիրած էր Տիկին Մովսէսեան Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ Լիբանանի չքաւոր մանուկներուն, Ֆր. Կ. Խաչի միջոցաւ, 4—5 տարի առաջ, վճարելով բոլոր ծախքերը մինչեւ նաւահանգիստ:

Այդ նուէրը՝ մօտ 5 միլիոն ֆրանք, այդ օրուան արժէքով, հազիւ թէ նշմարուեցաւ եւ շատ ալ չխօսուեցաւ այդ մասին, տնտեսական զանազան սեղմիչ օրէնքներու պատճառով :

Այսօր, երբ կը կարդանք իր անդարձ մեկնումը, մեր աշխարհէն, երախտագիտական պարտք մը ունինք այս խելացի եւ բարեսիրտ Հայուհիին հանդէպ, որ Խարբերդէն գաղթած աշխարհի միւս ծայրը, գիտցած է հարստանալ նաեւ սիրտով եւ ազնուական զգացումներով : ՍՕՍԻ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԳԱՒԱՌ Կ'ԵՐԹԱՅ

«Մարմարա» կը գրէ (29 Փետր.) — Գաւառային մեր թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Սրբազան Պատրիարքը Զատիկէն վերջ ծրագրած է հովուական այցելութիւն մը տալ Անատոլուի ժողովուրդին, զայն կազդուրելու համար հոգեկան սփոփանքով եւ կրօնական խանդավառութեամբ :

Հեռաւոր կամ մօտաւոր գաւառներու մէջ ցրուած բազմութիւնները առաջին անգամն է որ պիտի վայելեն Պատրիարք Հօր ներշնչեալ խօսքերը եւ խաղաղութեան ու սիրոյ պատուիրանները, որոնց կարօտ էին երկար ժամանակէ ի վեր :

Պատրիարքը պիտի այցելէ Անգարա, Կեսարիա, Սվազ, Հաթայ (Սանճաք), Էվէրէկ, եւն. ուր գաւառի բարեպաշտ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն մը պիտի ընէ Նորին Ամենապատուութեան :

Սրբազանը այս կերպով իր հովուական գուրգուրանքը կը տարածէ հայաբնակ հեռաւոր վայրերու վրայ եկեղեցիին հովանիին տակ առնելով զանոնք: Հաւանական է որ պատրիարք Հօր ընկերանան տարբեր եկեղեցականներ եւ աշխարհականներ ալ, լաւագոյն յիշատակ մը թողլով գաւառի հայութեան սրտին ու մտքին մէջ :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք թէ բանաստեղծ Ահարոն դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր մայրը, այրի Տիկ. Երանուհի Տատուրեան (Օվաճըքցի): Մեր ցաւակցութիւնները «Յառաջ»ի աշխատակցին եւ բոլոր պարագաներուն :

ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱԾ է ծանօթ բանասէր եւ հնագէտ Պ. Յարութիւն Քիւրտեան, որ կ'աշխատակցի զանազան թերթերու: Գրած է Երզնկայի կամ Երիզաւանի պատմութիւնը, հինգ հատոր, որոնց առաջինը լոյս պիտի տեսնէ Վենետիկի Մխիթարեան տպարանէն: Ամերիկա ծնած ըլլալով, մինչեւ տասը տարեկանը բառ մը հայերէն չէր գիտեր :

- Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ծանրապէս հիւանդացած է Լիզպոնայի մէջ, կը գրեն կարգ մը թերթեր :

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ
Ազգ. Ժողովին առջեւ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԴԺՈՒԱՐԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ Է

Պ. Անթուան Փինէի կազմած դահլիճը Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ երէկ, երեքշաբթի, թէ իր ուղեգիծը պարզելու եւ թէ հարցապնդումներուն պատասխանելու համար :

Վարչապետը այս անգամ աւելի մեծ դժուարութեանց առջեւ կը գտնուէր, քան վաւերացման խնդրած ատեն:

Արդարեւ, այն մեծամասնութիւնը որ վաւերացուցած էր իր պաշտօնը, այս անգամ լրիւ չէր: Զօր. տը Կոլի 25 (երկուքը հրաժարած) ըմբոստները այս անգամ դէմ պիտի քուէարկէին, համաձայն կուսակցութեան հրահանգին: Վարչապետը իր յոյսը դրած էր ընկերվարականներու ձեռնպահութեան վրայ :

Միեւնոյն ատեն զարմանազան զրոյցներ կը շրջէին Պ. Փինէի մտադրութեանց մասին: «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Ֆրանքի արժեզրկման զրոյցները հետզհետէ կը շատնան, այն օրէն ի վեր որ Պ. Փոլ Ռէյնօ տեսակցեցաւ Պանք տը Ֆրանսի վերատեսուչին հետ (տասը օր առաջ): Այդ զրոյցներուն համաձայն, նոր արժեզրկումի մը պարագային, սթերլինը պիտի արժէ 1200 — 1500 ֆրանք (այժմ 980): Մասնագէտներու կարծիքով, նոյնիսկ արժեզրկումը մեծ օգուտ մը պիտի չունենայ, եթէ չյետաձգուի երեք ամիս կամ աւելի երկար ատեն:

Ամէն պարագայի մէջ, վերապահութեամբ կը հրատարակենք այս լուրերը :

Պաշտօնական շրջանակներու տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Փինէի ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ առաջադրութիւնները .—

Զեղչել ուտեստի վերաբերեալ տուրքերը .— իջեցնել գիները (միս, կաթնեղէն եւն.) .— Սանձել առեւտրական ծայրայեղ շահերը .— Թոյլ չտալ որ բարձրանան հանրային սպասարկութեանց գիները .— Ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար ջնջել աւելորդ կամ յետաձգելի ծախքերը. — Պայքարիլ հարկային խարդախութեան դէմ, յանցապարտին առեւտրական հանգամանքը ջնջելու աստիճան.—Ընդհ. ներում եւ բարեկարգում (հարկային) .— Նոր տուրքեր, բայց ոչ անմիջապէս գործադրելի :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Զօր. տը Կոլ առջի օր անգամ մը եւս պարզեց իր տեսակէտները, լրագրական ասուլիսի մը մէջ: Ահաւասիկ իր յայտարարութեան հիմնական մասերը .—

Անցեալ Դեկտեմբերէն ի վեր, զգալի անկում կրած են երկրին կացութիւնը եւ հանրային գործերը: Այդ միջոցին, այն վարչական կարգուսարքը որ կը յաւակնի սահմանել ազգային գործերուն պատասխանատուութիւնը, շարունակեց ապացուցանել իր անկարողութիւնը: Բուն տագնապը այն է որ կ'ուզեն տեւականացնել այդ կարգուսարքը: Նախարար մը, որ պաշտօնի վրայ է, առջի օր նամակ մը գրելով ինծի, կ'ըսէր թէ յաջորդական կառավարութիւնները ոչինչ կ'ընեն, բացի ընթացիկ գործերը վարելէ: Պանք տը Ֆրանսի վերատեսուչը նամակ մը գրած է, որով կը հաստատէ գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութեանց անկարողութիւնը: Այդ ալ օգուտ չունեցաւ: Անցեալ հինգշաբթի օր խիստ պատուաւոր մարդ մը, վարչապետութեան թեկնածուն, կը յայտարարէր խորհրդարանի բեմէն,— «Ահաւասիկ հաշուեկշիռը: Սնանկութիւնը անխուսափելի է»:

Նոր կառավարութիւն մը (կամ ինչ որ կառավարութիւն կը կոչեն) կազմուեցաւ գրեթէ նոյն մարդերով ինչպէս նախորդ դահլիճը : Յաջորդ կառավարութիւնը հաստատեց թէ հետզհետէ կը շեշտուի իրաւակարգին խառնաչփոթ վիճակը : Երկրին եւ ամբողջ աշխարհի ներկայ կացութեան մէջ, հրէշային բան չէ՞ գործածել շատոնց մաշած բառեր,— աջակողմեան, ձախակողմեան, ազգը երկուքի բաժնել եւ մէկը միւսին դէմ հանել, ամէն տեսակ վէճեր ստեղծել ընկերային կամ կրօնական գետնի վրայ: Չկայ աջի եւ ձախի քաղաքականութիւն, կայ միայն երկրին քաղաքականութիւնը եւ ուրիշ ոչինչ: Անհրաժեշտ է ազգային միութիւն: Այդպիսի միութիւն մը միշտ ունեցած ենք մէկ մարդու շուրջը, 1914ին՝ Ժոֆրի շուրջը, Մառնի ճակատամարտին ատեն. 1917 — 1918ին՝ Քլէմանսոյի շուրջը, երբ Գերմանները կը սպառնային ճեղքել ճակատը: Յետոյ, երբ հարկ եղաւ փրկել Ֆրանսը, Փուանքարէի շուրջը, կուսակցութեանց առժամեայ լռութեան մէջ: «Եւ եթէ ես յաջողեցայ երկիրը առաջնորդել դէպի ազատագրում եւ յաղթանակ, պատճառը այն է որ կուսակցութիւններէն կախում չունեցայ :

Հանրային փրկութեան համար, անհրաժեշտ է ազգային իրական միութիւն մը. միութիւն ազգին մէջ: Ճամբան հարթելու համար անհրաժեշտ է որ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐՔ Երկոտասանամեայ Պատրիարքութեանս»

(ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս կէս ժամի չափ ատեն անցաւ, երբ երիտասարդ Թուրք մը սենեակս մտաւ ոստիկանին հետ խօսելու: Իրեն մօտեցայ եւ «Կազէթա» անուն Թուրք լրագիրին խմբագիր Էտիպ Էֆէնտի ըլլալը իմացայ: Քանի մը խօսքերէ ետքը ըսաւ, թէ եղածը օրէնքի դէմ է, ժէօն Թիւրքերուն Ճէմիէթը զայրացած է, հիմա անոնց կողմէ հազարապետ պէյը պիտի գայ, եւ այս երեկոյ տուն պիտի դառնաք: Նոր հորիզոն մը բացուեցաւ աչքիս: Իրաւ ալ, քառորդի մը չափ ետքը զինուորական մը, հազարապետ Հաքքը պէյ, ներս մտաւ, յարգանօք բարեւեց, քովս նստաւ ու ըսաւ.—

« Մենք ազատութիւնը օրինաց սահմանին մէջ կ'իմանանք, իսկ այս եղածը օրէնքէն դուրս է, մեր հայ եղբայրները չփոթեր են, ազատութիւնը չեն իմացեր: Ոչ ոք կրնայ իւրովի արդարութիւն գործադրել: Ես դուրսը իրենց խօսեցայ, իրենք ալ հասկցան, ուստի պէտք է որ դուք այժմ տեղերնիդ դառնանք, ես անձամբ ձեզ ձեր տունը կը յանձնեմ: Միայն թէ ձեզի համար փախչելու խօսքեր կ'ըսեն. ես իրենց առաջարկեցի որ իրենց կողմէն երեք հոգի ձեր տունը հսկող մնան. խնդրեմ այդ պայմանը ընդունիք, վստահելի անձեր պիտի ըլլան, դուք ալ կրնաք անոնց նկատմամբ դիտողութիւններ ընել »: Այս ոճով քիչ մը խօսեցանք, շնորհակալութիւն յայտնեցի եւ դուրս ելաւ: Զիլինկիրեան Եղիշէ վարդապետ որ այս պահուս ներս եկեր էր, Ճերմակեան Գրիգորին համար երաշխաւորական վկայութիւն տըւաւ, իսկ միւսներն ալ պիտի որոշէր իւր երաշխաւորութեամբ:

Հաքքը պէյ նորէն ներս եկաւ, իրեն կ'ընկերանային ուրիշ երկու պէյեր, քաղքենի տարազով, մին Նէճիպ պէյ, եւ միւսը Թալէաթ պէյ(1): Պահ մը եւս սոյն երեքը ելան ու մտան, մինչեւ որ կառք գտնան եւ ուրիշ պատրաստութիւններ կարգադրեն, եւ ժողովուրդը հանդարտի: Նոյն միջոցին Ե. Զիլինկիրեան վարդապետ եւ Ինճէեան Արմենակ էֆէնտի (2)՝ եւ Ճերմակեան Գրիգոր քովս եկան՝ յորդորել որ չմեկնիմ, ու պատրիարքարան կամ Երուսաղէմատուն գիշերեմ: Իբր թէ անոնց բերնէն կեանքիս սպառնալիք լսեր են, եւ ինծի խնայելու համար այդ խորհուրդը կուտան եղեր: Ես նոյն ժամուն իրենց պատասխանեցի, թէ գործը ձեռք առնողներուն թողլու է, որ գիտցածնուն պէս կարգադրեն:

Հաքքը պէյ անգամ մըն ալ ներս գալով ապահովցուց, թէ ինքն գիս պիտի տանի նոյն երեկոյ, եւ ապահովութեամբ տուն պիտի յանձնէ, ես ալ իրենց կարգադրութեան համակերպած ըլլալս կրկնեցի:

Վերջապէս մեկնելու ազդարարութիւնը բերին, սենեակին մէջ ութը տասը Հայեր ալ մտան նոյն պահուն, եւ սենեակին դրունէն դուրս ալ Հայերու խումբ մը կար, մէջերնին ողոքական խօսքեր բերողներ ալ եղան, որոնց պատասխանեցի. — «Աստանկ բաներ կրնան հանդիպիլ, հոգ չէ, կ'անցնի, երէկ տակաւին իրարու հետ շատ աղէկ էինք, մէկ օրէն միւս օր յանկարծ գէշ եղած չենք ըլլար, ինծի համար հոգ չէ: Մի կարծէք որ շատ ցաւած ըլլամ, միայն թէ բան մը կայ, որ ինծի ծանր կը կշռէ, եթէ պատրիարքը գէշ է, Հայ է, եթէ ժողովուրդը գէշ է, Հայ է, միշտ Հայու անունն է որ կ'անարգուի ուրիշներու առջեւ, այս է իմ ցաւս —: Շուրջը եղողները եւ հանդիպողները ողջունելով սանդուխներէն իջայ Թուրք պէյերէն եւ թարապաններէն եւ քանի մը ժողովրդականներէ շրջապատուած:

Բաց կառք մը կար դրան առաջ, Հաքքը պէյ առաջ ելաւ, գիս քովը առաւ, կառքին վրան գոցել չտուաւ, Նէճիպ պէյ դիմացը նստաւ, Թալէաթ պէյ կառապանին քովը ելաւ, քանի մը Հայեր կառքին քովերը եւ վրան կանգնած էին, ետեւնէս ալ հինգ հատ հեծեալ եւ զինեալ ոստիկան զինուորներ կառքը շրջապատած էին: Պատրիարքարանի փողոցը ժողովուրդով խռնուած էր, ոմանք կը պոռային, ոմանք կը լռեցնէին, այսպէս Մօլաթաշը փողոցը դարձանք: Ամբոխէն ոմանք, աւելի նորահասներ եւ երիտասարդներ, կառքին ետեւէն կը վազէին, պէյերը ոստիկաններուն հրամայեցին եկողները հեռացնել եւ ցրուել, եւ այսպէս հետզհետէ հետապնդողներ դադրեցան, մինչ պէյերը կառապանը կ'ստիպէին շուտ քալել: Ալիպէյ եւ Գատըրկա ելքերէն վեր չելանք, թէ կառքին բեռը շատ ըլլալուն եւ թէ խռնուած ժողովուրդի չհանդիպելու համար, այլ Գատըրկա հրապարակէն Գապառագալ թաղը մտանք, եւ դարձուդարձ ճամբաներով Սուլթան Ահմէտ հրապարակը ելանք, եւ անկէ Տիվանեօլու փողոցով սկսանք յառաջել: Տեղ մը միայն խառնակ ձայներ լսուեցան, այլ շուտով լռեցին: Գապը Սէրասքէրին մօտեցած ատեննիս, հոն մտնելու եւ սպասելու միտք մը ծագեցաւ, բայց օգտակարագոյն դատուեցաւ ժամ առաջ տեղերնիս հասնիլ հանդարտ ճամբաներով:

Այն տեղ Նէճիպ պէյ մեզմէ բաժնուեցաւ Հաքքը պէյի կարգադրութեամբ, ինչինչ զգուշաւորութիւններ գործադրել տալու համար: Մենք ճամբանիս շարունակեցինք, եւ Շահզատէ փողոցով եւ Վէֆա հրապարակով իջանք Ունգափան: Շահզատէի կողմը, հեծեալներէն մէկին ձին սահելուն պատճառով ենթասպան կ'ուզէր դառնալ, այլ Հաքքը պէյ հրամայեց որ մինչեւ տուն պէտք է ընկերանան: Ունգափանի կամուրջով անցանք Ազապգաբու, եւ անկէ եկանք Շէշհանէ հրապարակը, եւ Ալթընճը Տաիրէ, ուր զուարթ բազմութիւնը զարմացմամբ կը դիտէր մեր նորօրինակ դընայքը:

Անգղիոյ դեսպանատունին քովէն իջանք Թարլապաշը որուն սկիզբը խառնակ ձայներ սկսան լսուիլ, մանաւանդ տղոց կողմէն, բայց ոստիկան զինուորներ լռեցուցին: Երբոր դիտել տուի թէ տղայական բան մըն է, Հաքքը պէյ պատասխանեց, թէ ամէն շարժում աստանկ կը սկսի, սկիզբէն առաջքը առնելու է:

Տունին մօտեցեր էինք, բայց մութին մէջ Ըթըր փողոց դառնալու տեղ Ջամպազ փողոց մտեր էինք, եւ քանի մը քայլ ետեւ դառնալով տուն հասանք: Հաքքը եւ Թալէաթ պէյերը գիս տուն մտցնելով իրենք չուզեցին ներս գալ, այլ մնացին բազմութեան մէջ, որ յանկարծական կերպով տունին փողոցներուն մէջ ժողվուած էր: Բաւական թուով ոստիկաններ ալ հոն եկած էին արդէն Նէճիպ պէյի ազդարարութեամբ: Մաս մը խօսելով եւ համոզելով, եւ մաս մըն ալ ոստիկանութեան օգնութեամբ, ամբոխը բաւական ցրուեցին, բայց հետաքրքիրներու խումբը կը փոխուէր, չէր վերջանար: Երկու պէյերը կարգադրութիւններ ընելէ, ոստիկաններուն հրահանգներ տալէ, եւ նոյն իսկ տունին դիմացը գտնուող Իթֆահիէ գունդին ալ պէտք եղած զգուշութիւնները հրահանգելէ ետքը մեկնեցան:

Տունին մէջ մնացող Գօղոս բարապան եւ ըսպասաւորներ յանկարծական եւ անակնկալ դարձիս եղելութեան դիմաց գտնուեցան: Աւելցնեմ որ տնեցիներ չկային, ամիս առաջ օդափոխութեան գացած էին Սան Սթէֆանօ գիւղ, եւ ես տունը մինակ կը մնայի սպասաւորներու հետ:

Նոյն միջոցին քանի մը այցելութեան եկողներ ալ եղան: Կառքին շուրջը պատողներէն ոմանք եւ տունին մէջ մնալու սահմանեալ երեք ազգայիններն ալ նոյնպէս վեր ելած էին, ամէն մարդ իւր զգացումին համեմատ բան մը կ'ըսէր:

Քիչ ետքը զինուորական պէյ մը երեւցաւ դըրան առջեւ, հետաքրքիրներէն մաս մըն ալ նա ցրուեց: Վեր ալ ելաւ, բարեւելու, քաջալերելու եւ յայտնելու թէ պէտք չէ ընաւ վախ ունենամ, իրենք իմ վրայ կը հսկեն եւ պարտքերնին կը կատարեն, ապօրինի գործերը իրենք պիտի արգիլեն, եւ անկարգութեանց ասպարէզ պիտի չտան: Ով ըլլալը չըսաւ, բայց վերջէն իմացայ թէ Սէլիմ Սըրրի պէյն է եղեր:

Անոր մեկնելէն ետքը շատ չանցաւ, ուրիշ պէյ մը երեւցաւ դրան առջեւ, նոյնպէս խմբուածներուն մնացորդները ցրուելու համար: Աս ալ վեր ելաւ, նստեցաւ եւ քառորդէ մը աւելի խօսակցեցաւ: Ինքն էր տօքթօր Ռիզա Թէվֆիք պէյ (Ծան. խմբ.— Ֆիլօզոֆ Րիզա Թէվֆիք կոչուած) եւ իրեն կ'ընկերանար միւսիւ Խանջէաթ Քրէքէն: Պէյը յայտնեց թէ ինքն Բերայի համար հսկող նշանակուած է, ուստի իր պաշտպանութեան ներքեւ կը գտնուիմ, հետեւաբար ըստ ամենայնի վստահ ըլլամ թէ Ճէմիէթը (Ծան. խմբ.— Իթթիհատ ըւ Թէրաքքը կուսակցութիւնը) պատրիարքարանին ալ պիտի ազդարարէ որ անկարգութեանց տեղի չթողու:

Ասոնց մեկնելէն ետքը ուրիշ երկու պէյեր ալ եկան եւ վեր ելան: Մէկը ինծի հետ եկող Թալէաթ պէյն էր, միւսը իւր անունը Քէմալ տուաւ, (Ծան. խմբ.— Իթթիհատի Մուրախխազ Քարա Քէմալ.): Ասոնք ալ միեւնոյն բացատրութիւնները կրկնեցին, ամբոխին շարժումին անտեղութիւնը, եւ հայ ամբոխին կողմէ կացութեան չհասկցուիլը մեղադրեցին, եւ պարզապէս հանրային անդորրութեան եւ արդարութեան նպատակով աշխատելնին վկայեցին: Ինչպէս առջիններուն,՝ ասոնց ալ կրկնեցի շնորհակալութիւնս, եւ յայտնեցի թէ կը փափաքէի որ երախտագիտութիւնս իրենց կեդրոնին հասնէր: Քէմալ պէյ պատասխանեց, թէ վստահ ըլլամ որ շնորհակալութիւնս տեղը կը հասնի:

Այստեղ կը վերջացնեմ արկածալի օրուան յիշատակները, գանց ընելով ուրիշ պարագաներ, որ անձնական կարեւորութիւն միայն ունին: Միայն այսչափը ըսեմ, թէ այս ժամուն, որ կը գրեմ, պատահարէն հինգ օր անցած է, եւ տակաւին տեղապահ եւ վարչութիւն եւ պաշտօնէութիւն իրենց անբացատրելի լռութիւնը կը պահեն: Ոչ հարցուցին թէ ի՞նչ եղաւ, կամ թէ վտանգ մը տեղի ունեցա՞ւ, ոչ եղածին վրայ ցաւ յայտնեցին, եւ ոչ ալ եղելութիւնը մեղադրելու կամ համամիտ չըլլալու նշան մը տուին: Լռութիւնը հաւանութեան նշան է, կ'ըսէ առածը, արդեօ՞ք այնպէս պիտի մեկնենք ազգային պաշտօնական անձնաւորութեանց ընթացքը: (30 Յուլիս 1908):

ԾԱՆՕԹ. ԽՄԲ.— (1) Որ է՝ յետագային Թալէաթ փաշա, այն ատեն Սելանիկէն եկող թղթատարական պաշտօնեայ, Իթթիհատի ներկայացուցիչ :

(2) Յետոյ Ինճէեան եպիսկոպոս, առաջնորդ Իզմիրի եւ Մանչէսթըրի :

Ի՜նչ համեստութիւն

Վերջերս տրուած երգահանդէսը — նուիրուած Կոմիտասի գործերուն — նորէն աղմկեց հըրապարակը: Կարդացինք շարք մը քննադատութիւններ, երգահանդէսին անյաջողութեան մասին: Գրուեցաւ թէ «խումբը շատ փոքր էր ընտրուած երգերուն համար»: «Երգեր եղան որ խայտառակեցին ղեկավարն ալ, երգողներն ալ եւ նոյնիսկ վարդապետը — անծանօթներու համար եւ ստուեր ձգեցին անոր լուսափայլ դէմքին վրայ »:

Շատեր գայթակղած էին երգերուն կրած քմահաճ փոփոխութիւններէն :

Այս բոլորը ըսուեցան եւ գրուեցան թերթերու մէջ: Չեմ գիտեր թէ յառաջիկային համար որեւէ օգուտ ունի՞ն այս քննադատութեանց արդար մասերը : Չեմ կարծեր: Վարդապետին երգերը ասկէ վերջն ալ պիտի երգուին քմահաճ, «Նոր arrangementներով», բան մը որ գայթակղութիւն մըն է նոյն իսկ ինծի նման «Հեթանոս»ին համար: Պիտի երգուին 30էն 40 հոգինոց երգչախումբերով, «Սիփանայ քաջ»երուն նման օրհնութեան երգերն ալ եւ «Սոնա Եար»ին նման 6 ձայներով խմբական պարերգները: Պիտի երգուին մեր գաւառաբարբառներով կէտկիտած երգերն ալ ինչպէս հարսանեկան երգերը, որոնց բառերուն արտասանութիւնը, նախադասութիւններուն իմաստը, կը կասկածիմ որ ղեկավարի կողմէ գոնէ մէկ անգամ բացատրուած ըլլայ երգիչներուն :

Այս օրուան մեր երկսեռ պատանիներուն գիտցած հայերէնը բաւական չէ անշուշտ որպէսզի ճիշդ արտասանեն կամ հասկնան իրենց երգած բառերուն իմաստը:

Վարդապետը, աւելի բախտաւոր, Կեդրոնականի եւ Էսաեանի աշակերտներուն (իր երգչախումբին անդամներուն) հատիկ հատիկ կը բացատրէր երգերուն իմաստը, անոնց պատմութիւնն իսկ համառօտակի յիշելով :

Անշուշտ ներելի չէ թեթեւութեամբ մօտենալ մեր ժողովրդական գանձերուն: Գիտենք, շատ լըսած ենք այն բոլոր դժուարութիւնները զոր կը կրեն այսօր երգչախումբի ղեկավարները, այդ 40 տղաքը եւ աղջիկները իրարու քով բերելու, պահելու եւ անոնց հայերէն երգ սորվեցնելու համար :

Գիտենք, շատ լսած ենք, որ եթէ այսքանով գոհ չըլլանք, մեր նորերը ուրկէ՞ պիտի սորվին հայկական երգը: Իրենք արդէն օրն ի բուն կը մըլտան միայն սեւերու պարի եղանակները :

Գիտենք, շատ լսած ենք որ Վարդապետը թէ շնորհիւ միջավայրին, թէ հոծ աշակերտութեամբ դպրոցներու եւ թէ սահմանադրական ազատութեանց, բախտաւոր եղաւ, 200 հոգինոց երգչախումբ մը եւ խանդավառ մթնոլորտ ստեղծելու համար:

Այս բոլորը սակայն բաւական չէին առանց նկատի առնելու իրեն դէմ սարքուած սուր պայքարները — եթէ Վարդապետը չըլլար այն ինչ որ եղաւ — հզօր, վճռական, պողպատեայ կամքով: Միեւնոյն ատեն արտակարգօրէն աշխատունակ եւ աշխոյժ, տոգորուած անհուն խանդավառութեամբ:

Այս վերջին տեսակէտին վրայ էր որ կ'ուզէի ծանրանալ այսօր, երբ իր այնքան մեծ գործը վըճռի առարկայ կը դառնայ երբեմն եւ անոր յօրինած ժողովրդական երաժշտութեան բացառիկ արդիւնքը պատառպատառ կ'ըլլայ ասոր անոր փըքուն եսերուն առջեւ :

Առտուն կանուխ ելլողը անպատասխանատու բառ մը ունի իր շրթունքին վրայ քննադատելու համար Վարդապետին երաժշտական արժէքը, իբրեւ աշակերտը այսինչ վարպետին կամ եւրոպական դպրոցին:

Ամէն երգահան նոր փոփոխակով մը հրապարակ կը նետէ այսինչ ժողովրդական երգը: Գառուակը —ժողովուրդին երգածն է, ամէնքս ալ մեր ուզած եղանակով դաշնաւորելու իրաւունք ունինք :

Տակաւին կայ պզտիկ «Փանթէզի»ներով եղանակը այլափոխելու սովորութիւնը: Վերջին անգամ սակայն այդ խաղերը վրդովում պատճառած էին ունկնդիրներուն, որոնք վարժուած ըլլալով Վարդապետին կիտուածանկար գործին, իրենց վի-

բաստրած ականջները փակած էին այդ «Նորութեանց առջեւ»։

Այս բոլորը բաւական չըլլային կարծես, հիմակ ալ ելեր են կը գրեն թէ այդ երգերը իրենք երգած են եւ վարդապետը ձայնագրած է թուղթի պատառիկներու վրայ։

Զարմանալի համեստութիւն... այս բոլոր մարդոց ըսածն ու ըրածը ...

Ինչո՞ւ չեն ըսեր որ Կոմիտասը բան մըն ալ ըրած չէ, այդ անունով երաժիշտ ալ եղած չէ։ Եղանակները ժողովուրդինն են, երգողները աս ու ան, դաշնաւորողներն ալ քանի մը նոր երաժշտագէտներ։ Իսկ վարդապետին ըրա՞ծը։ Ի՞նչ ըրեր է որ։ Նայեցէք երգերուն։ Ոչ արուեստ կայ, ոչ ներդաշնակութիւն, ոչ իսկ կարգ մը տարրական օրէնքներ, (Աւոնք ըսողներ ալ կան, յերիւրանք չէ)։

Կը թուի թէ մարդիկ այլեւս կորսնցուցած են իրենց արժէքին գիտակցութիւնը եւ իրենց տրամաբանութիւնն ալ հիւանդագին վիճակ մը ստացած է։

Իմ գործս չէ փաստաբանել Վարդապետին ստեղծագործութիւնը։ Ցայտուն է ինչպէս հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը (Փոլքլոր), նոյնպէս անոր ժառանգը։

Գղտիկ ճչղում մը փորձեցի առջի օր, ինքնիրենս խօսելով Վարդապետին հետ։ Հարցուցի իրեն, ի՞նչու մոռցած է գրել թէ ո՛վ է երգած իր ձայնագրած երգերը։

Վարդապետը, լայն խնդուքով պատասխանեց.

—Ո՞ր մէկը գրէի։ Ցետոյ, ի՞նչպէս յիշէի ամէն մէկը։ Չէ՞ որ այս բոլոր երգերը երգուած են ժողովուրդին կողմէ։ Հովիւ մը, մանկալ մը, աղբիւրէն զարձող հարսնուկ մը, կամնող կորիճ մը խմբով պարող պարմանուհիներ երգած են իրենց համար, ինծի համար, հետեւաբար եւ ձեզի համար ...

ՍՕՍԻ

ՄՈՍԿՈՒԱ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԾԷ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ

Ամերիկացիները գիտեն թէ Մոսկուա չատոնց տիրացած է հիւլէական ռումբի գաղտնիքին։ Այժմ, զօր. Քորքոտնովի յօդուածին վրայ, — որ կը յայտնէր թէ Խ. Միութիւնը ամէն չափու հիւլէական ռումբ ունի, — ամերիկեան մամուլը կը ջանայ ճշդել թէ Ռուսերը ի՞նչպէս պիտի գործածեն հիւլէական ռումբը։ Մասնագէտ մը կը գրէ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէջ։

— «Ինչ որ գիտենք հրետանիի եւ օդային կըռակի կեդրոնացման խորհրդային մեթոտի մասին (աջակցութեամբ ցամաքային բանակներուն), ցոյց կուտայ թերեւս անոր կողմէ կիրարկուած հիւլէական ծրագրին ուղղութիւնը։ Նկատի ունենալով Սթալինի նախասիրութիւնը օդային եւ հրետանիի ուժի գործածութեան եւ իր կանխակալ կարծիքը ռազմագիտական ումբակոծութեանց մասին, ի՞նչ հրահանգներ պիտի տայ իր հիւլէագէտներուն։

Անկասկած, կարելի եղածին չափ արագօրէն շինուելիք ռումբ մը, ինչ չափու վրայ որ ըլլայ։ Բայց խիստ հաւանական է, որ դիկտատորին երկրորդ պահանջն ըլլայ հիւլէական թեթեւ, ճակատայարդարման ռումբ մը, զոր կարելի ըլլայ փոխադրել թեթեւաշարժ օդանաւերով կամ արձակել թնդանօթով կամ հրթիռով։ Ռազմադաշտին վրայ ան պիտի գործածուի ճեղքեր բանալու»։

Գաղութէ գաղութ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱԶԳ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԿՐՕՆ. ժողովներու ընտրութիւնը տեղի ունեցած է Փետրուար 12ին ի ներկայութեան 22 երեսփոխաններու եւ նախագահութեամբ առաջնորդ Խորէն եպիսկ. Բարոյեանի։ Կրօն. ժողովին անդամ ընտրուած են, — Խորէն քհնյ. Աճէմեան, Ցուսիկ քհնյ. Այտընեան, Ցարութիւն քհնյ. Կէպէնլեան, Հմայեակ քհ. Տէր Պետրոսեան, Գէորգ քհ. Ցարութիւնեան, Մեսրոպ քհ. Տէմիրճեան, Ցովհաննէս քհ. Պօղոսեան։ Քաղաքական ժողովի անդամ. — Տոքթ. Ճիտէճեան, Տոքթ. Ասուր Գապաքեան, Տոքթ. Միսաք Տաքէսեան, Պ. Երուանդ Տէմիրճեան, Միհրան Թուրիկեան, Գառնիկ Միհասեան Մելքոն Տէր Մելքոնեան։

ՏԻՐՈՒՆԻ — Ռուբէն Ցակոբեան — Առեղյեան մեռած է Գորտոպայի Մինա Գլաւերօ ամարանոցին մէջ։ Ծնած էր Վան 1877ին։ Եղբայրը Արմենական կուսակցութեան հանրածանօթ գործիչ ռազմիկ էր։ Ինք կը յարի Դաշնակցութեան եւ կը վարէ պատասխանատու պաշտօններ։ Վանայ մէջ իբրեւ չափաւոր եւ խոհուն «Նոր Սերնդական» կը վայելէր Արամի, Վռամեանի, եւ Իշխանի գուրգուրանքը։ Երբ Վանի մէջ, հերոսական կռիւներէ վերջ կը կազմուի հայկական կառավարութիւն, Արամի նահանգապետութեան տակ՝ Ռուբէն Առեղյեան կը կոչուի ոստիկանապետի պաշտօնին։ Վանի նահանջէն վերջ Կովկաս կ՚անցնի։ Ռուսական յեղափոխութենէն վերջ կը հաստատուի Հարաւային Ամերիկա, Պուէնոս Այրէս։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՍԱՐՎԱՐԵԱՆ մեռած է Թէհրանի մէջ։ Բազմավաստակ ուսուցչուհի եւ Թէհրանի «Մանկական Պալատ»ի տեսչուհի էր։

ՏԻՐՈՒՆԻ — ՍԱՐԳԻՍ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Մեր ողբացեալ բարեկամը ծնած էր Վանի Մանտա գիւղը, համեստ ընտանիքէ մը։ Փոքր հասակին իր ծնողքին հետ կը տեղափոխուի էջմիածին։ Հազիւ երիտասարդութեան տարիքին հասած, տեղի կ՚ունենայ Վանի առաջին կոտորածը։

Լսելով հայրենիքին օգնութեան կանչը, կը դիմէ իրաւասու մարմնին եւ 1898ին, Տուրպախի կարգադրութեամբ, որսորդ Սերգօ անունով կը միանայ Ճարտարի եւ Նեմրութի զինատար խումբերուն։ Անդամներէն շատ քիչերը կը յաջողէին հանիլ որոշուած վայրերը եւ այդ քիչերէն մէկն էր Սարգիսը, որ կը հասնի Վան եւ անմիջապէս կ՚անցնի Լեռնապարի շրջանը, միանալով Իշխանի վարած խումբերուն։

Մասնակցած է այդ շրջանի բոլոր կռիւներուն, իբրեւ խիզախ Փետայի եւ կարգապահ ու պարտաճանաչ զինուոր։ Օսմանեան սահմանադրութեան օրերուն, պահ մը կարծելով թէ խաղաղութիւն եւ ազատութիւն է այնուհետեւ, դարձեալ կը վերադառնայ Էջմիածին։ Հոն եւս կը լծուի կուսակցական աշխատանքի, մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը, երբ ընտանիքով կ՚ապաստանի Պոլիս, յետոյ Պուլկարիա, իսկ 1923ին վերջնապէս կը հաստատուի Փարիզ։

Հոս եւս կը պահէր իր Դաշնակցականի հաւատքը եւ կ՚ըմբոստանար, եթէ դժբախտ լուտանք մը լսէր իր պաշտած կուսակցութեան հասցէին։ Վերջին տարիները տեսնելով որ տարիքի բեռը ծանր կը ճնշէ եւ որպէսզի անմասն չմնայ Դաշնակցութենէն, իր անդրանիկ զաւակը՝ Գրիգորը կը յանձնէր Դաշնակցութեան շարքերուն ըսելով.

— Տղաս, ահա այն ճամբան ուրկէ քալած եմ ես։ Այսուհետեւ պիտի քալես դուն եւ ըլլաս պարտաճանաչ եւ նուիրեալ մը։ Այդ ճամբան շատ դժուար է եւ փշոտ, բայց եւ այնպէս հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի ազատագրութեան միակ ճամբան է։ Ուրիշ միջոց չկայ։

Եւ իրապէս մեր քեռիին համար Դաշնակցութիւնը ամէն բանէ վեր էր։ Անոր խրաքանչիւր խօսքը, սրբութիւն էր իրեն համար եւ այդպէս խոր համոզումով եւ մեծ հաւատքով մնաց անխախտ, մինչեւ իր կեանքի վերջին օրերը։ Իր այրիէն կ՚իմանամ թէ վերջին վայրկեանին ձեռքը չարժած է, կականելով երեք անգամ — «Վա՜ վա՜ Վան»։

Մարտ 4ին կատարուեցաւ թաղումը, ի ներկայութեան բազմաթիւ ընկերներու եւ համակիրներու։ Օտար հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Փետայի Քեռի։

Գէորգ Միրոյեան

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Համազգային Ընկերութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Մարտ 7ին Le Cadet սրճարանի վերնայարկը։ Նախագահ ընկ. Պարսամեան ժողովը բացուած յայտարարելով առաջարկեց ընտրել օրուան նախագահը։ Միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան։

Վարչութեան քարտուղարը, Վ. Օշական կարդաց մէկ տարուան գործունէութեան տեղեկագիրը, իսկ գանձապետ Պ. Զպուքճեան ներկայացուց հաշուեկշիռը։

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, ժողովը քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը։— «Համազգայինի» ընդհ. ժողովը լսելէ ետք վարչութեան տեղեկագիրն ու հաշուեկշիռը կը գտնէ անոր գործունէութիւնը գոհացուցիչ»։

Եղան զանազան թելադրութիւններ եւ առաջարկներ, ապագայ գործունէութեան մասին։

Ձեռնարկուելով նոր վարչութեան ընտրութեան քուէներու մեծամասնութեամբ անդամ ընտրուեցան.— Տիկին Հ. Խոնդկարեան, Պ. Պ. Մկրտիչ Պարսամեան, Վահէ Օշական, Երուանդ Ցարութիւնեան, Պետրոս Զպուքճեան։

Նախագահը ժողովը փակեց յաջողութեան մաղթանքներով։

Լ.

ԾԻԾԱՂ

Ա. ԳԻՆՈՎ.— Ի՞նչ պիտի ըսես հիմա կնոջդ՝ երբ այսքան ուշ կը դառնաս տուն։

Բ. ԳԻՆՈՎ.— Ես բան մը ըսելու իրաւունք չունիմ, կինս է որ պիտի ըսէ ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Ցաջորդ առաւօտ, երբ կը նախաճաշէինք, յանկարծ ըսաւ.

— Այսօր սիկառ պիտի գնեմ։ Մեծ յոյսեր ունիմ։

— Վստա՞հ էք, հարցուցի, եթէ իսկապէս լրտեսներ են այդ վաճառականները, կրնան ձեզ ճանչնալ։

— Աւելի լաւ, եթէ չվերադառնամ, կը հասկնաք թէ իրապէս լրտեսներ են ...

— Լէյտիէն նոր լուր մը ունի՞ք։

— Այո։ Մարդը երէկ իր սենեակէն դուրս չէ ելեր. միայն լոգանք առնելու համար կէս ժամ բացակայեր է, այդ միջոցին պաշտօնեայ մը խուզարկեր է գրպանները, ծանօթ պահարանը քովը չէ եղեր։ Հիմա վստահ եմ թէ Լօրընս Չէյմպրզի մէջ մէկու մը յանձնեց զանոնք։ Ուրիշ կարեւոր պարագայ մըն ալ կայ։ Փէլըթայնի պանդոկապետը նախորդ պատերազմին Ինթէլիճընս Սըրվիսի մէջ պաշտօն ունի եղեր։

— Ըհ, անունը ի՞նչ է։

— Ֆեռ. չեմ գիտեր, քանի մը լեզու կը խօսի եւ երկար ատեն աշխատած է Հոլանտայի մէջ։ Թերեւս կրնայ մեզի օգտակար ըլլալ։

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասէի Օր. Լօրինկթընի հետ ծանօթանալու համար։ Փօնթիւի նկարագրականը ըստ բաւականի կարծիք մը տըւած էր։ Արդարեւ չոր կին մըն էր, քիչ մը երկչոտ թերեւս։ Ցայտնի էր թէ կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով այրերու կողմէ ճաշի հրաւիրուած էր։ Անշուշտ Փօնթիւի դեռ չէր յայտնած իր հրաւէրին պատճառը։

Ճաշը հաճելի անցաւ։ Օր. Լօրինկթըն ունէր շատ հաճելի ձայն մը եւ խօսակցութեան եղանակ մը։ Տրամաբանութեամբ կը խօսէր եւ յայտնի էր թէ լաւ զարգացում ունէր։

Փօնթիւի մեծ ճարտարութեամբ խօսակցութեան նիւթը դարձուց նախարարութեան մէջ աշխատող պաշտօնէութեան շուրջ։

— Ի՞նչ կը խորհիք Հօրլօքի մասին, հարցուց դառնալով Օր. Լօրինկթընի։

— Տարօրինակ մարդ մըն է։

— Ի՞նչ տեսակէտով։

— Առեղծուածի մը տպաւորութիւնը ձգած է վրաս։

— Ինչպէ՞ս։

— Օրինակի համար անգամ մը իրեն խօսած եմ համբաւաւոր Վարդերու Պատերազմին մասին. եւ երեւակայեցէք, այդ անունն անգամ չէր լսած եւ կարծեց թէ կը խօսէի պարզ ծաղկամարտի մը մասին։

— Լաւ կ՚աշխատի՞ գոնէ։

— Այո, շատ բծախնդիր է։

— Օր. Լօրինկթըն, ըսաւ Փօնթիւի հանդիսաւոր շեշտով մը եւ կանդ առնելով իւրաքանչիւր բառի վրայ, ի՞նչ պիտի խորհիք եթէ ձեզի ըսէի թէ Հօրլօք գերման լրտես մըն է։

— Իսկոյն պիտի հաւատայի, պատասխանեց Օր. Լօրինկթըն պաղարիւնութեամբ։ Այնքան պաղարիւն էր որ Փօնթիւի անգամ շուարեցաւ եւ պահ մը չկրցաւ խօսիլ։ Օր. Լօրինկթըն շարունակեց.

— Քանի մը անգամ օտարականի առոգանութեամբ խօսող անձ մը հեռաձայնով ուզեց տեսակցիլ Հօրլօքի հետ։

Փօնթիւի այն ատեն պատմեց ամբողջ դէպքը, սակայն Օր. Լօրինկթըն ցոյց չէր տար իր զարմանքը։ Արդարեւ ճիշդ մեզի պէտք եղած ձիրքերը ունէր այս օրիորդը։ Անմիջապէս ընդունեց իրեն վստահուած պաշտօնը եւ խոստացաւ, նառանց կասկած հրաւիրելու, հետեւիլ Հօրլօքի շարժումներուն։

— Շատ պիտի փնտռենք ձեզ Նախարարութեան մէջ, ըսաւ մեկնելէ առաջ, ոչ թէ ձեր կատարած գործերուն համար — որովհետեւ ես միշտ ստիպուած կ՚ըլլայի երկրորդ անգամ աչքէ անցընել ձեզի դրկուած թղթածրարները — այլ անոր համար որ շատ հաճելի է ձեր ներկայութիւնը։ Հետաքրքրական իրիկուն մը անցուցի շնորհակալեմ։

— Սիկառի վաճառականներուն հետ ի՞նչ ըրիք, Փափա, հարցուցի բՕխորդին մեկնումէն վերջ։

— Զգեցէք ստահակները, պատասխանեց նեղարուած, անոնք կարծեմ թէ իրական վաճառականներ են։ Ես ինծի ծանօթ ծխախոտի վաճառականի մը անունը տուի, սիրով ընդունեցին զիս եւ քիչ մնաց որ ահագին քանակութեամբ սիկառ ծախէին ինծի։

(Շար.)

արժէքաւոր մարդիկ յարաբերութեան մէջ մըտնեն եւ միասին կատարուի հիմնական օրէնքներու բարենորոգումը »։

Զօրավարը այս առթիւ յայտնեց թէ պատրաստ է խորհրդակցելու հանրապետութեան նախագահին հետ, ոչ թէ Էլիզէի պալատին, այլ Մարլիի մէջ, ուր անգամ մը տեսակցած են։

Իբրեւ եզրակացութիւն, զօրավարը անհրաժեշտ կը գտնէ փոխել ներկայ իրաւակարգը։ Ինք երբեք պիտի չյարմարի այսօրուան կարգուսարքին հետ, եւ բոլոր ուժերով պիտի աշխատի խոր բարենորոգում կատարել, կարելի եղածին չափ շուտ։

Միջազգային հարցերու առթիւ, զօրավարը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է համաձայնութիւն մը գոյացնել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Այս առթիւ քննադատեց եւրոպական բանակի ծրագիրը։ Հարցումներ եղած ատեն, «ներքին խնդիր» կոչեց իր կազմակերպութեան մէջ ծագած պառակտումը։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԶԷՆՔ ԿԸ ՃԱՐԷ...

Քորէայի դաշնակից ուժերու ընդհ. հրամանատար զօր. Րիճուէյի վերջին տեղեկագրին համաձայն, Քորէայի տեղական եւ չինական ուժերը զինուած են Խ. Միութեան ճարած զէնքերով։

Դաշնակիցներուն արդէն ծանօթ էր թէ հիւսիսային Քորէացիները զինուած են Մոսկուայի կողմէ։ Գալով չինական ուժերուն, անոնք սպառազինուած էին այլազան զէնքերով, բայց ներկայիս որոշ է թէ Խ.Միութեան լայն օժանդակութիւնը կը վայելեն։ Արդարեւ, Մոսկուա անոնց տրամադրած է հրասայլեր, թնդանօթներ, հակօդանաւային հրետանի, գնդացիրներ, բեռնակառքեր եւ զանազան ինքնաշարժ զէնքեր։

Զօր. Րիճուէյ մանրամասն ցանկը պատրաստած է տրամադրուած ռազմական պիտոյքներուն եւ այդ պատճառով կը մերժէ ընդունիլ Խ. Միութեան մասնակցութիւնը զինադադարի բանակցութեանց։ Որոշ յառաջդիմութիւն նկատելի է այդ գործին մէջ, բայց օդային կռիւները կը շարունակուին։ Անցեալ օր, 60 դաշնակից ռմբաձիգներ, որոնց կ'ընկերանային 100 որսորդ օդանաւեր, օդամարտի բռնուեցան ութսուն կարմիր օդանաւերու հետ։ Զինացիները կորսնցուցին եօթը որսորդ օդանաւեր, երեք հատ ալ վնասուեցան։ Ոչ մէկ կորուստ դաշնակից օդատորմիղէն։ Զինադադարի դաշնակից ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ ի հարկին գործի պիտի ձեռնարկեն, եթէ սպառնալիքները շարունակուին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ եւ լրագրողները երկուշաբթի օրէն ի վեր պիտի չկրնան ճամբորդել Սէնի, Սէն է Ուազի եւ Սէն է Մառնի նահանգներուն մէջ, առանց Մասնաւոր արտօնութեան։ Պէտք է դիմում կատարել 48 ժամ առաջ։ Սահմանափակումներ հաստատեցին նաեւ Անգլիա, Հոլանտա եւ Մ. Նահանգները, նկատի առնելով Խ.Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու դրած արգելքները՝ իրենց ներկայացուցիչներուն դէմ։

ԱՆԳԼԻԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին այս շաբթուան վերջը։ Եգիպտական կառավարութիւնը միշտ կը պահանջէ որ անգլ. զօրքը քաշուի Ջրանցքի շրջանէն, իսկ Մեծն Բրիտանիա կը պնդէ որ Եգիպտոս մասնակցի Միջ. Արեւելքի պաշտպանութեան։ Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ լուծել Սուտանի հարցը։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ծանուցագիր յանձնեց անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան դեսպաններուն, առաջարկելով ժողով գումարել գերմանական հարցին լուծման համար։

ԻՐԱՆԻ վարչապետին ընդդիմադիր կուսակցութեան ղեկավարը, Ճէմալ Իմամի, կ'ամբաստանուի թէ 18 միլիոն Ֆրանքի զեղծում գործած է։ Ձերբակալման հրամանագիր հանուած է։

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ զօր. Պաթիսթա, սափրիչի մը տղան, որ նախագահութեան բարձրացած էր, յեղափոխութիւն մը սարքելով նորէն գրաւեց իշխանութիւնը։ Կ'ըսուի թէ նախագահը փախած է։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Փլասթիրաս, կաթուած ունեցաւ ձախ թեւին վրայ։ Վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ 30 խոլամ ահաբեկիչներ, որոնք բանտարկուած էին, կամաւոր ծոմ յայտարարեցին, որպէս զի կառավարութիւնը դատէ կամ արձակէ զիրենք։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառախումբ մը, որ կը բաղկանար 15 վակոններէ, անդունդը գլորեցաւ Քամպոճի մէջ, դաւի մը հետեւանքով։ 85 հոգի մեռան։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հարաւային եւ արեւմտեան շրջաններուն մէջ ընտրութիւններ կատարուեցան կիրակի օր։ Զարիջախիչ մեծամասնութիւն չահեցաւ կառավարական կուսակցութիւնը։

« ԱՐԱՄ » ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. « Արամ » ենթակոմիտէն Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին հովանաւորութեամբ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25ամեակը կիրակի, 16 Մարտ, ժամը 16էն 23, Անիէռի ընկերվարական սրահը, 149 bis, Avenue d'Argenteuil.

Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին։ « Պաշտօնս խաղալ է »։ Մուտք ազատ է։

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, Cercle Militaireի մէջ։ Ժամը 4էն կէս գիշեր։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ժող. ամսաթերթ բժշկութեան
խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
12ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ (1952)

Բաժանորդագրութեան նոր պայմանները.— Ֆրանսա՝ տարեկան 500 ֆրանք, արտասահման՝ տարեկան հազար ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մալաքեան, 3 Bld. Théodore Turner.
ՎԱԼԱՆՍ.— Արսէն Տէր Սարգիսեան, 15 rue St. Jacques:
ԼԻՈՆ.— Ղազար Ղազարեան, 56 rue Cuvier:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Սիսլեան, 28bis, Cours Jean Jaurès:
ՆԻՍ.— Շ. Զօղեան, 3 rue Petit Parc:
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ.— Հայկազ Զօրեան, 6 rue de la République:
ՎԻԷՆ.— Կիւլպէնկ Սուքիասեան, 144 rue Serpaize:
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Ընդրիկեան, 8 rue Jean - Dugas:

***

Մեր բաժանորդներուն կը տեղեկացնենք թէ այս Հինգշաբթի, 14 Մարտ, Խօսրով Վշտունի պիտի գտնուի Ալֆորվիլ, գանձելու համար ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»ի բաժնեգիները (1952 տարեշրջան)։ Այդ առթիւ ամէն բաժանորդ պիտի ստանայ նաեւ Նոյեմբեր - Դեկտեմբերի թիւը, որ նոր լոյս տեսաւ։ Մամուլի տակ է Յունուար - Փետրուարի թիւը։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ԵՐԿՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Այսօր, չորեքշաբթի, ժամը 10.30ին Պրիւքսէլ, 18 rue Stassart (Ixelles), տեղի կ'ունենայ յուղարկաւորութիւնը Տիկին Նուարդ Արմէն Մըսըրեանի, (ծնեալ Չէչէեան Պոլիս, 1888), եւ այլի տիկին Տիգրան Խաչատուրեանի (ծնեալ Նեկտար Չէչէեան, Անգարա, 1905), որոնք զոհ գացին օդանաւային արկածի մը, մարտ 3ին, Նիսի մէջ։ Արարողութենէն վերջ մարմինը պիտի ամփոփուի Evese քաղաքի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Կը խնդրուի ոչ ծաղիկ, ոչ ալ ծաղկեպսակ ղրկել։

Անոնք որ մահազդ չեն ստացած, թող հաճին ներկայս իբր այն նկատել։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Պանեէօ Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին կողմէ, Նոր Սերունդին օրուան առթիւ։ Այս Շաբաթ 20.30էն մինչեւ լոյս, Bicêtreի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Salle տիւ Փաթրօնաժ Լայիք, 5 րիւ փիէր Պրոսոլէթ։ Մէթրօ Փորթ տ'Իթալի, օթօպ. թիւ 125Փորթ Օրլէանէն եւ իջնել րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։

Հայկական պար, երգ, արտասանութիւն եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ, «ԻՄ ՊԱՇՏՕՆՍ է ԽՈՒՄԲԱԼ»։ Կովկասեան նուագ՝ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ եւ ԲԵՆՕ։ Ընտիր նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։

Մուտք 150 ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոն.— Մարսէյլէն ծանօթ վաճառական Պ. Ժօզէֆ Տավուս 50.000 Ֆր. նուիրած է Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին։ Ազգային Միութիւնը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ այս ինքնաբեր եւ առատաձեռն նուիրատուութեան առթիւ։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարտ 22ին ժամը 21ին
ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ
78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքառլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շուման, Պռամս Շօփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ « Ահարոնեան » խումբի ընկերական հաւաքոյթը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, Cadet: Հայերէնի դաս, երգի փորձ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղին անդամները եւ վարչութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, եկեղեցիին սրահը։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս հինգշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Վասպուրականի Հերոսամարտի 37րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ Մայիս 18ի կիրակին, մեծ պատրաստութեամբ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քառէի սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի երիտասարդ մտաւորական Պ. Վռամ Գույումճեան, ընկերաբանական շահեկան նիւթի մը մասին։

«ՅԱՌԱՋ»ը Լիոնի մէջ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Travailի դիմացը։

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Պ. Պ. Պզտիկեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր մէկ ազգականին (Կուաէնվիլ)։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՊՈԼՍՈՅ Ս. ՓՐԿԻՉ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ազգ. Հիւանդանոցի պաշտօնաթերթը որ իր գիտական եւ գրական ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ կը հետաքրքրէ բոլորը։

Տարեկան բաժնեգին՝ 1.200 ֆրանք։

Կրնաք դիմել Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ՝ 46, Rue Richer, PARIS (9e) : C.C. Paris 3630-66:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայերու մեծամասնութիւնը չի գիտեր որ հայ մարտիկներու մասնակցութիւնը ֆրանսական բանակին մէջ հերոսական եւ քաջութեան դրուագներ արձանագրած։

Այս փառքի էջերը արձանագրուած են Պատուոյ Հատորի մը մէջ, շնորհիւ մեր կազմակերպութեան եւ հրամանատար Hopitalierի (բանակի պատմագրական սպասարկութենէն եւ մեր կազմակերպութեան մասնագէտ-խորհրդականը)։

Նախարարական հրամանը ստացուած ըլլալով պատիւը ունինք ներկայացնելու հեղինակը եւ գործը, պատուոյ գինեձօնով մը որ տեղի պիտի ունենայ 17 Մարտ ժամը 6.30ին Cercle Militaireի մէջ (place Saint-Augustin)։

Մարտիկներու Միութեան նախագահ՝
ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 13 MARS 1952 Հինգշաբթի 13 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6711-Նոր շրջան թիւ 2122

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՌՑԵՐ «ԱՅՈ» ԿԱՄ «ՈՉ» ԸՍԵԼ

Յարդեցինք երկու տարբեր պարագաներ, որոնք սերտ կապ ունին տարագիր բազմութեանց ապահովութեան եւ բարօրութեան հետ :

Առաջինով՝ կը բացատրէինք թէ մեր տարրական պարտականութիւնն է արթուն մնալ: Տեղի չտալ թիւրիմացութեանց՝ որ եւ է գաղութի մէջ:

Երկրորդով կը վերլուծէինք ափ մը բախտախնդիրներու «միջազգային» մարզանքները, օտարալեզու հրատարակութիւններով կամ խլրդային գործունէութեամբ :

Դեռ շատ ըսելիքներ կան: Բայց առայժմ յիշենք երրորդ պարագայ մը :

Ամէն գաղութի մէջ ալ, հոսանքներ կամ խմբակցութիւններ կան, որոնք շատոնց կորսնցուցած են «այո» կամ «ոչ» ըսելու վարժութիւնը :

Այս ճակատին վրայ մասնաւորապէս կը փայլին «ուսումնականները», վեղարաւոր կամ անվեղար :

Տեսակ մը տարտամ, կամկար, կրաւորական հոգեբանութիւն ստեղծուած է, ինչ որ կ'առաջնորդէ դէպի թմրութիւն եւ դատալքութիւն :

Շատեր ծայրայեղ զգուշութեամբ կը քալեն մինչեւ անգամ առուակի մը ափէն, վախնալով որ իրենց կօշիկները կը թրջին :

Ուրիշներ ասպարէզ նետուած ատեն, կը շփոթեն իրականութիւնը եւ ստուերը, անգիտակցաբար կամ չարամտօրէն :

Եւ [illegible] բազմութիւն մը, որ մէկ աջ, մէկ ձախ կը յածի, համաձայն օրուան հովերուն :

Երեք ցամաքամասերուն մէջ ալ, հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ տարագիր բազմութիւնները կը [illegible] անհոգութեան մը մէջ :

Եւ [illegible] կ'արգիլէ նաեւ [illegible] իշխանութեանց զարգացումին վրայ:

Երանի այն ժողովուրդը որ արթուն է եւ կ'ըմբռնէ օրուան պահանջները, ուշադրութեամբ կը հետեւի կատարուած աշխատանքներուն :

Ուրիշ վայրերու մէջ, «ընկալեալ սովորութիւններն» են որ կը տիրապետեն, եւ ոչ թէ հիմնական աշխատանքը :

Եւ կան գաղութներ ալ, որոնք Միջին Արեւելքէն, նոյնիսկ Միջագետքէն ալ ետ մնացած են, ազգային կազմակերպութեան տեսակէտով :

Օրինակ՝ մեր գաղութը, սկսելով Փարիզէն :

Եթէ մարդիկ մոռցած չըլլային « այո » կամ «ոչ» ըսելու վարժութիւնը, շատոնց վերջ գտած կ'ըլլար այս անտիրութիւնը :

Չափազանց երկար տեւեցին քաղաքականութիւն խաղալու մարզանքները :

Երբեք այսքան սուր հանգամանք ստացած չէր տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան հոգը :

Հայրենիքը սիրելու համար, պայման չէ երրորդական, չորրորդական աստիճանի վրայ նետել Հայկական Արտասահմանը :

Երկուքն ալ թանկագին արժէքներ են, արժանի բոլորիս գուրգուրանքին եւ աշխատանքին:

Ինչ որ Հայկական Արտասահման կը կոչենք այսօր, լրացուցիչ մասն է վաղուան ազատ եւ ամբողջական հայրենիքին:

Այս սկզբունքը ոչ կուսակցական տեսակէտ է, ոչ ալ բանաստեղծութիւն. այլ հիմնական դաւանանք մը :

Ահա թէ ինչու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւի գաղութներու կազմակերպութեան, հաստատուած կարգուսարքին առողջացման եւ զօրացման :

Տարագիր բազմութեանց ճակատագիրը ժողովուրդը ինք պիտի վարէ, առանց երկդիմի կամ տնավարի միջամտութեանց :

Անոնք որ չեն հաւատար այս հիմնական դաւանանքին, լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցած կ'ըլլան, իրենց պատեանին մէջ ամփոփուելով:

Հասարակ բանակն անգամ շատ է անոնց համար :

Հայկական Արտասահմանը վարձակալ չէ, այլ տանտէր: Լիազօր՝ իր ներքին գործերը վարելու :

Որքան գիտակցօրէն փարի այս աշխատանքին, այնքան կը նուազին կազմալուծման չարիքները :

Շ.

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Ժողովի փակումը

Երէկ փակուեցաւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի 24րդ Շրջ. ժողովը որ բացուած էր Շաբաթ օր :

Ժողովը մանրամասնօրէն քննելով օրակարգի խնդիրները, քուէարկեց համապատասխան բանաձեւերը, որոնք աշխատանքի լայն շրջան մը կը բանան, կուսակցական թէ հանրային տեսակէտով:

Շրջ. ժողովին փակման առթիւ, երեքշաբթի գիշեր ճաշասեղան մը սարքուած էր Սասունի ճաշարանին մէջ, մասնակցութեամբ ընկերներու, ընկերուհիներու եւ համակիրներու: Շարժելու տեղ չէր մնացած ընդարձակ վերնայարկին մէջ :

Երեկոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր, մեծ խանդավառութեամբ, բաժակաճառերով, երգերով եւ խմբերգներով :

Մա[nr] բամասնութիւնները յաջորդով :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՄԲԱՍԱՆՔ

Մարդուն մէկը, որ, երեւի « բեռը կապած է» եւ պարապ բաներով ժամավաճառ ըլլալու տրամադրութիւն ունի, քննութիւն մը բացեր է, վերջերս, մօտակայ քաղաքի մը համալսարանին մէջ, ստուգելու համար թէ ուսանողնե՞րը աւելի շատախօս են եւ բամբասող թէ ուսանողուհիները :

Ադամ Եւայի օրերէն ասդին, ընկալեալ սովորութիւն է յայտարարել թէ կիները աւելի շատ կը ճռուողեն ու կը բամբասեն քան այրերը :

Վերոյիշեալ պարոնը, սակայն, հաստատեր է ճիշդ հակառակը :

Այս լուրը, վստահ եմ, մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէ Հայոց ազգին փափկասուն տիկիններուն եւ օրիորդներուն: Անկէ վերջ, ամէն [illegible] :

— Հիմա տեսա՞ր որ դուք աւելի շատախօս էք եղեր քան թէ մենք ...

Գահոյններուն շատախօսութիւնը կը սկսի սրճարանին կամ ակումբին անկիւնը եւ յետոյ, աստիճանաբար, կը փոխադրուի մամուլէն ու խորհրդաժողովներէն ներս: Փառք Աստուծոյ, կիներուն բամբասանքը խոհանոցին սահմանէն անդին չանցնիր: Իրենց նիւթն ալ, շատ անկարեւոր ու անվնաս — Տիկ. Նուարդին նոր գլխարկը ... Օր. Թագուհին նշանածին հասակը... Հաճի հանըմին անճաշակ վերարկուն ...

Այրերուն բամբասանքը, մանաւանդ Հայոց ազգին կուսակցական ճակատին վրայ, իսկապէս դանելիք: Եւ հրապարակային.

— Իմացա՞ք, Թադոսը Թուրքիոյ դեսպանին հետ գաղտնի զրոյց մը ունեցեր է եւ անոր հաւաստեր է թէ իր կուսակցութիւնը ալ հրաժարած է Սեւրի դաշնագրէն ...

— Կարտինալը գաղտնի դաշինք մը կնքեր է իրենց հետ... երբ իշխանութեան գլուխ գան, կաթողիկոսը վար պիտի առնեն եղեր եւ էջմիածինը պիտի յանձնեն եղեր՝ Գալին...

— Ես ուրիշ նորութիւն մը լսեցի... իբրեւ թէ Միացեալ Ազգերու վերջին համաժողովին՝ մեզի դէմ «ժունալ» մը տուեր են... աչքովս տեսած չեմ, բայց ճիշդ ըլլալու է...

— Գոցէ, ատանկ բաներու մասին մի խօսիր ... մենք աւելի գէշը ըրինք Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ, տեղ մըն ալ չհասանք... մարդիկը, նորէն ջուրին երեսը ելան ...

— Դուն ալ, շատ մը կը յուսահատիս, եղբայր... Երեւի կարդացած չես Լենինի գործերը ... Այդ մեծ մարդը կ'ըսէ որ նպատակիդ հասնելու համար բամբասէ, զրպարտէ, ստէ, հնարէ ... Հարիւրէն մէկն ալ հաւատայ, բան մըն է...

— Տղաս, ցաւալին հոն է որ մեր բամբասանքներուն՝ մէկ հոգի ալ հաւատացող չկայ... Չէ, չէ, ուրիշ ճար մը գտնելու է...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը երկար ունկնդրութիւն մը շնորհելով վարչապետին, թելադրեց հրաժարիլ եթէ պիտի չկրնայ լուծել քարիւղի խնդիրը :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ազգայնական մեծ կուսակցութիւնը, Վաֆտ, որ մեծամասնութիւն կը վայելէ խորհրդարանին մէջ, որոշեց պայքար մղել Հիլալի փաշայի դահլիճին դէմ :

Նոր դահլիճը վաւերացուեցաւ 101ի դէմ 290 ձայնով

ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԵՐԷՆ ՄԷԿԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր Պ. Անթուան Փինէ Ազգ. ժողովին հաւանութիւնը շահեցաւ 101ի դէմ 290 ձայնով: Ընկերվարականները եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները ձեռնպահ մնացին, այլապէս անխուսափելի կը համարուէր դահլիճին անկումը: Դէմ քուէարկած էին համայնավարները՝ իրենց ուղեկիցներով եւ մէկ ալ Կոլեան «ըմբոստ» մը: Օրակարգին էր՝ հարցապնդումներու յետաձգումը :

Նիստը բացուած ատեն, վարչապետը կարճ բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ ինչ ըրած են արդէն եւ ինչ պիտի ընեն յառաջիկային:

— « Կառավարութիւնը գործի ձեռնարկած է: Այս առտու իսկ ձեռք առած առաջին միջոցները կը նշանակեն թէ վճռած է ազդել գիներուն վրայ: Մէկ շաբաթ չանցած արդիւնքը պիտի զգացուի: Այն բոլոր գները որ պետութեան հեղինակութենէն կախում ունին՝ խստօրէն հակակշռի տակ պիտի առնուին: Բարձրացման բոլոր պահանջները պիտի մերժուին, անհատական գետնի վրայ թէ ազգայնացուած հաստատութեանց մէջ :

« Այսպէս, կրնամ ծանուցանել թէ ելեկտրականութեան գիներու 10 —11 առ հարիւր յաւելումը, որ կը նախատեսուէր ապրիլ 1ին համար, պիտի չկատարուի: Ազատութեան բոլոր ծայրայեղութիւնները պիտի խափանուին: Դուք մեզ պիտի դատէք մեր գործերով: Յառաջիկայ հինգշաբթի օր Ազգ. ժողովին պիտի ներկայացնենք անհրաժեշտ օրինագիծները, պայմանաժամը լրացած վճարումները կատարելու համար: Նախորդ երկու կառավարութիւնները ինկան, մէկը՝ անոր համար որ խնայողութիւններ առաջարկած էր, իսկ միւսը՝ տուրքերու յաւելում պահանջած :

« Ես միտք չունիմ վեցերորդ նամակ մը գրելու ձեզի՝ ելմտական ծրագիրներու մասին: Անհրաժեշտ է աւելի յստակ ճիդ մը, որ պիտի կատարուի մինչեւ ութ օր: Ինչ կը վերաբերի չարժական սակացոյցին, բաւ եմ թէ առաջին ընթերցումով քուէարկուած օրինագիծը կողմեր ունի: Այդ օրինագիծը Հանրապետութեան Խորհուրդին պիտի ներկայացուի, ստիպողաբար քննելու առաջարկութեամբ :

« Կառավարութիւնը պատրաստ է դիմագրաւելու ծանր պարտականութիւն մը: Այսօր անգամ մը եւս կը յայտարարէ թէ վճռած է պաշտպանել Ֆրանքը, աշխատանքը եւ պետութիւնը. Կը խնդրեմ Ազգ. ժողովէն նկատի առնել կացութեան ծանրութիւնը եւ [illegible] կառավարութեան գործունէութիւնը, տեղի չտալով [illegible] եւ [illegible] մը» :

«ԴԻՎԱՃԱՆ, ՑԱՇԱԿԱՆ, ՎԱՐՁԿԱՆ ԵՒ ... »

Օրակարգին վրայ կային երեք հարցապնդումներ, երեքն ալ համայնավարներու կողմէ տրուած: Պ. Քրոթոֆոլ զարմանք յայտնեց որ պաշտօնի վրայ կը մնան առողջապահութեան եւ գաղթավայրերու նախարարները: Իր կարծիքով, անոնք են պատասխանատուն՝ Մարոքի մէջ ծագած ծաղկախտի համաճարակին :

— « Եթէ Մարոքը վարակուած է, պատասխանատուն ամերիկացի բարբարոսներն են որոնք մանրէական զէնքեր կը գործածեն Քորէայի մէջ»․ (ծիծաղներ):

Երկրորդ համայնավար խօսնակը, Պ. Քրիկէլ Վալրիմոն, յայտարարեց թէ նոր կառավարութիւնը պիտի շարունակէ «ամերիկացի միլիառատէրներու եւ զօրավարներու հրահանգած քաղաքականութիւնը: Այդ միլիառատէրները եւ զօրավարները կը խլեն Ֆրանսացիներուն կարագը, թնդանօթներ ճարելու համար գերման զօրավարներուն »:

Երբ այսպէս կը քննադատէր Գերմանիոյ վերազինման ծրագիրը, ժողովրդական երեսփոխան մը յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը ծանուցագիր մը ուղղած է արեւմտեան պետութեանց, առաջարկելով «գերման նախկին զօրականներուն տալ [illegible] կը վայելեն միւս քաղաքացիները, եւ արտօնել որ Գերմանիա ազգային գինեալ ուժեր ունենայ, ցամաքային, օդանաւային թէ ծովային (Տես քիչ անդին) : Ո՞վ է որ Գերմանիոյ վերազինումը կ'ուզէ :

Ընկերվարականները եւ կոլեանները [illegible] կ'արձակէին: Համայնավար Նեսփոխանը, որ երեւի լուր չունէր Մոսկուայի ծանուցագրէն, փորձեց [illegible] տալ: [illegible] կը շարունակէին նեղացուցիչ հարցումներ ուղղել .

— Այո կամ ոչ. կ'ընդունի՞ք Մոսկուայի առաջարկած գինուորական պայմանները ...

Երրորդ համայնավար խօսնակը, Տիկին Ալիս Սփորթիս, խստօրէն քննադատեց Թունուզի մէջ գործուած « վայրագութիւններ », կարգ մը [illegible] , [illegible] :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Լ. ՇԱՆԹ ԵՒ ՌՈՒԲԷՆ

ԽՄԲ. — Փետրուար 17ին հոգեհանգիստ մը տեղի ունեցաւ Նիս, Մաւլէնի Հայոց եկեղեցին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբին: Ստորեւ՝ այդ առթիւ մեր աշխատակցին յարգանքի խօսքը, որուն հրատարակութիւնը ուշացած էր տեղի անձկութեան պատճառով.—

...Եկած ենք ոգեկոչելու կորուստը երկու մեծարժէք դէմքերու, որոնց կեանքը, թէեւ տարբեր ճամբաներով, նուիրում մը եղաւ Հայոց բարօրութեան եւ մեծութեան եւ ամբողջ գործը ձըգտում մը՝ պայծառ ապագայի մը վսեմ նպատակին :

Խռովք ունինք մեր հոգիներուն մէջ, որպէս կորուստը մերձաւորներու, որովհետեւ իրենց նուիրումը հայութեան՝ նուիրում մըն էր ամէն մէկ Հայու եւ հետեւաբար նաեւ մեզմէ իւրաքանչիւրին որ Հայեր ենք եւ մասնիկները ամբողջական հայութեան :

Արդարեւ, Լեւոն Շանթի եւ Ռուբէն Տէր Մինասեանի մահուան կսկիծը չի սահմանափակուիր կուսակցական շրջանակի մը մէջ, որքան ալ լայն եւ տարածուն ըլլայ ան, այլ կը համակէ ամէնքը, կը դառնայ ազգային կորուստ մը որովհետեւ կազմակերպութեան մը բովով տարած իրենց աշխատանքը կը ձգտէր աւելի անդին , ընդհանուրին , նուիրուած էր Հայուն արեւոտ վաղուան, հայ մարդուն բարձրացումին, կուսակցին թէ անկուսակցականին անխտիր :

... Տարբեր հորիզոններէ եկած, տարբեր խառնուածքի տէր մարդիկ են երկուքը: Շանթ՝ գրագէտ ու դաստիարակ, Ռուբէն՝ զէնքի ու պայքարի զինուոր, քաղաքական դէմք, բայց երկուքն ալ բարձրագոյն ուսման եւ պատրաստութեան տէր, կարծես կը մարմնաւորեն Դաշնակցութեան զինանշանին գրիչն ու դաշոյնը՝ որոնք ի սպաս են նոյն գաղափարին, հայրենիքի դրօշին :

83 տարեկան ալեզարդ մեռաւ Պէյրութի մէջ Շանթ, 1869ին ծնած Պոլսեցի Լեւոն Սեղբոսեան մանուկը՝ որ մինչեւ տասնեւչորս տարեկան, իր նախնական ուսումը կ'առնէ նախ Թաղային ապա Սկիւտարի ճեմարանին մէջ: Յետոյ կը ղրկուի Էջմիածին՝ ուր եօթը տարի կը գտնենք զինք Գէորգեան ճեմարանի աշակերտ:

Այս երկու միջավայրերուն համադրութիւնն է, որ յատկանիշն եղած է Շանթի: Արեւմտահայ մը արեւելահայու մը պատրաստութեամբ: Այս համադրութիւնը որ կրնար ուրիշի մը մէջ ձախողիլ, անխախտ տիպար մը տալով իբրեւ արդիւնք, նկատի առնելով ծննդեան, միջավայրի, ազդեցութեան եւ ըմբռնումի հիմնական տարբերութիւնները, ներդաշնակ եւ հմայիչ եղանակով մը կը լուծուի Շանթի մէջ: Ան կը կազմէ Հայու ճշգրիտ տիպարը այնպէս ինչպէս պիտի ըլլայ անբաժանելի եւ ամբողջական հայրենիքին Հայը:

Գէորգեան Ճեմարանի շրջանը բոլորելէ վերջ կը դառնայ Պոլիս, ուր կը մնայ երկու տարի միայն, բայց այդ թուականին իսկ կը սկսի իր գրական գործունէութիւնը :

1892ին կը մեկնի Գերմանիա ի խնդիր բարձրագոյն ուսման եւ Լայփցիկի, Իէնայի ու Միւնիխի համալսարաններուն մէջ կ'ուսանի մանկավարժութիւն, հոգեբանութիւն, գրական եւ գեղարուեստական պատմութիւն՝ նուիրուելու համար կրթական ասպարէզին: Ուսանողութեան շրջանին իսկ կ'արտադրէ գրական գործեր, ինչպէս՝ «Լերան Աղջիկը» — «Դուրսեցինները »— «Վերժինը» — « Դարձը » — «Դերասանուհին » եւն.:

1899ին, աւարտելով բարձրագոյն ուսումը կ'անցի Կովկաս եւ Թիֆլիզի մէջ, ուսուցչութեան համընթաց կը վերսկսի գրական աշխատանքները: Այդ շրջանին են իր թատերգական գործերը , ինչպէս «Եսի մարդը» — « Ուրիշին համար » — « Ճամբուն վրայ » եւ վերջապէս 1912ին « Հին Աստուածները»՝ որ ձեւի, գոյնի եւ արուեստի ճաշակով հայ բեմը պիտի հասցնէր նոր եւ ճըշմարիտ արուեստի մը բարձրութեան: 1918էն սկսեալ Շանթ Հայոց Պատմութենէն կը քաղէ իր ծանրկէկ թատերգութիւնները՝ որոնք պիտի մընան մեր գրականութեան մէջ իբրեւ արուեստի տեւական եւ առկուն գործեր՝ ինչպէս «Կայսրը », «Շղթայուածը», «Ինկած բերդի Իշխանուհին» եւ հոյակապ «Օշին Պայլը» ,

Հանրապետութեան խորտակումէն վերջ Լեւոն Շանթի մտասեւեռումը կ'ըլլայ Սփիւռքի Հայութեան տալ կրթական հիմնարկութիւն մը՝ միակ գրաւականը տարագիր ու շմորած բազմութեանց բարոյական դիմադրութեան եւ վերելքին, այնքան ահաւոր փլուզումէ մը եւ ժողովուրդի մը ապագան երաշխաւորող հիմնական արժէքներու ցանուցրիւ տարողնիչէն վերջ :

Եւ ահա բազմարեղուն մտքի մը՝ իր մտերիմ Նիկոլ Աղբալեանի հետ ձեռք ձեռքի, յամառ կամքով ու նուիրումով կը հիմնէր Համազգային միութեան Պէյրութի ճեմարանը՝ որուն համար ապրեցաւ, որուն համար ազնեցաւ այլեւս Լ. Շանթ :

Այսօր Լեւոն Շանթ եւ Աղբալեան ոչ եւս են, բայց Համազգային Ճեմարանը քառորդ դարու արդիւնաշատ կրթական վաստակն մըն է, տեւականութեան անհրաժեշտ գրաւականներով :

Շանթի իմաստասիրութիւնը եւ համոզումները խտացած են «Մեր Անկախութիւնը»,— «Ի՞նչ է ազգութիւնը», եւ «Ժողովուրդ եւ Մտաւորականութիւն » ընդարձակ ուսումնասիրութիւններուն մէջ՝ որոնք կերպով մը իր Հուսկ Բանքն են եւ նաեւ իր բարոյական կտակը մնացորդացին :

Շանթ՝ որ նախորդ պատերազմի ճակատագրական օրերուն ներկայ էր Կովկասի մէջ, չէր կրնար անմասն մնալ քաղաքական գործունէութենէ: Այդ գործունէութիւնը մասնաւորապէս ի յայտ կուգայ հանրապետութեան խորհրդարանին եւ Մոսկուա ղրկուած պատուիրակութեան մէջ :

Նուիրումն ու ծառայելու կամքը չէ որ կը պակսէին Շանթի այդ ուղղութեամբ ալ, բայց դէպքերու եւ անցքերու պարտադրանքը, ոմանց եսնդութիւնը, ուրիշներու սադրանքը կը գտնենն յաճախ թէ կամք, թէ նուիրում :

Այսօր խռովք ունինք մեր հոգիներուն մէջ նաեւ Ռուբէնի կորուստին համար: Ահա Հայ մը՝ որ իմացական ամէնէն թանկագին ձիրքերով օժտուած կրնար իրեն համար ստեղծել հանգստաւէտ եւ անհոգ կեանքի մը բոլոր միջոցներն ու պայմանները, ինչպէս ըրած են եւ կ'ընեն շատեր: Եւ սակայն չմտածեց անոնց մասին երբեք, այլ զէն ի ձեռին լեռնէ լեռ ու սարէ սար ապրեցաւ հայդուկի կեանքին փոթորիկը, հասաւ հոն ուր Հայոց կեանքը, ինչքը, պատիւը վայրագ թշնամիին խաղալիք էր: Քիչեր գիտեն որ Ռուբէն Տէր Մինասեան, Տարօնի Ռուբէնը արեւելահայ մըն էր, այնքան նոյնացած էր երկրի ժողովուրդին հետ: Տակաւին պատանի վինք կը գտնենք Կովկասի յեղափոխական կազմակերպութեան մէջ :

Առաջին անյաջող փորձէ մը վերջ, Ռուբէն 1903ին կը յաջողի մտնել Երկիր ու երթալ Կարս որ յեղափոխական շարժման կեդրոն մըն էր այն օրերուն: Հոն է որ Ռուբէն կը պատրաստուի մարտական աշխատանքներու, մասնաւորապէս Արամի անմիջական հսկողութեան տակ եւ ապա կ'անցնի Վասպուրական :

1905ին կը ղրկուի Տարօն՝ ուր Սասունի ըմբոստութեան զսպումէն վերջ Գէորգ Չաւուշ իր քաջերով կը ջանար ժողովուրդին կորովը ամրապնդել: Գէորգ Չաւուշի հետ ամէն տեղ է, միշտ պատրաստ հարուածին հարուածով պատասխանելու: Ղեկավարն է Սուլուխի պատմական կռուին՝ ուր Չաւուշը կը նահատակուի:

Այդ կռուին է որ թշնամի Թուրքը հիացած Ռուբէնի անվեհեր քաջութեան՝ «Ռուբէն փաշա» կը կոչէ զինքը, կոչում մը որ Քիւրդն ու Հայը կ'իւրացնեն բայց որ ինք կը մերժէ միշտ: Ինք Տարօնի Ռուբէնն է :

Ֆետայիի այս կեանքը՝ որ այլապէս հերոսական դրուագներու շարք մըն է կը տեւէ մինչեւ Օսմանեան սահմանադրութիւն: Ռուբէն կ'իջնէ սարէն ու վար կը դնէ զէնքը նուիրուելու համար շինարար աշխատանքներու :

Կ'անցնի Եւրոպա գիտական պաշար ամբարելու եւ դառնալով Տարօն՝ իր ժողովուրդին , այս անգամ իր գիտութիւնը ի սպաս դնելու: Զորս տարի վերջ կը դառնայ Երապէս, բայց մնացեալը ծանօթ է, Իթթիհատի ծրագիրները, Հայաջինջ Սարսափները, համատարած աղէտը :

Ռուբէն կը յաջողի զէն ի ձեռին հերոսական պայքարով ճեղքել ճակատը եւ անցնիլ Կովկաս՝ ուր բախտորոշ դէպքեր իրեն կը սպասեն :

Նախ Անդրկովկասեան Սէյմի, ապա ազգային խորհուրդի եւ անդրանիկ խորհրդարանի անդամ է, Օհանջանեանի դահլիճին օրով կը նշանակուի պատերազմական եւ ներքին նախարար : Նազարբէգեան զօրավարին հետ, դրեթէ անդոյ միջոցներով եւ հերոսական ճիգերով կը կազմէ հայկական բանակը, կը զսպէ մայիսեան դաւադրութիւնը եւ կը ծառանայ թշնամիին դէմ :Ծանօթ է արիւնոտ պատմութիւնը: Թուրքն ու կարմիրը միացած կը սպառնեն այնքան նուիրումներու եւ հերոսութեանց ծնունդ մանուկ Հայաստանը: Ռուբէն միշտ կռուելով կ'անցնի Զանգեզուր եւ անկէ Իրան, տարագիր իր ժողովուրդին պէս՝ որուն համար տարիներով արիւն ու քրտինք թափեց :

Օտարութեան մէջ այս անվեհեր կարիճը դըչի մարդ դարձաւ, տալով իր Յուշերը այնքան հարազատ ու բարախուն, ուր շարան առ շարան կ'անցնին դէմքերն ու դէպքերը հերոսական պատմութեան մը, եղերական դրուագներով :

Ռուբէն շատ սիրեց Հայն ու հայրենիքը՝ որուն լեռներն ու գետերը, ձորերն ու կիրճերը գաղտնիք չունէին իրեն համար եւ որուն ամբողջութիւնը հայրենի սրբազան տաճարի մը պէս կը պատկերանար իրեն: Ռուբէն փաշա իր կարելիէն աւելին ըրաւ Հայուն ու հայրենիքին համար:

Ահա այն երկու մեծ դէմքերը՝ որոնց մահը կ'ողբանք այսօր:

Ժողովուրդները մեծ են այն չափով որ կը գիտակցին իրենց արժէքներուն եւ սէր ու յարգանք ունին անոնց հանդէպ՝ որոնք նպաստած են այդ արժէքներու կերտումին :

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

«Գաւաճան»ներու դատը

(ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԸ

Անցեալ երկուշաբթի օր դատավարութեան 9րդ նիստն էր: Առաջին առթիւ կը լսուի Տիկին Կինատիեւ, Պուլկարիոյ նախկին արտաքին նախարարներէն մէկուն այրիկը, որ իր վկայութիւնը կը բերէ ի նպաստ Տիմիթրովի:

Տիկ. Կինատիեւ կը սկսի լուրջ ձայնով մը, քիչ մը դանդաղ, բայց իր հեղինակաւոր չեչտը կը նսեմացնէ ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբաններուն սովորական աղմկարար միջամտութիւնը:

Գերմանական գրաւման շրջանին, վկան կը գործէր Ֆրանսայի դիմադրական մէկ ցանցին մէջ : 1945ի կը վերադառնայ Պուլկարիա, իբրեւ լրագրողուհի աշխատելու համար, ի հաշիւ մամուլի գործակալութեան մը:

Տիմիթրով հաւատարիմ էր ինքն իրեն: Ժամանակին թշնամի աջակողմեան դիկտատորութեան, այժմ կը ցցուէր ծայրայեղ ձախակողմեան միահեծան տիրապետութեան դէմ :

— Ընտրութեանց ընթացքին, կ'ըսէ վկան, ընդդիմադիր թեկնածուները չկրցան իրենց քարոզչական պտոյտները կատարել, որովհետեւ համայնավարներէն վարձատրուած մասնաւոր ջոկատներ անդադար կը հետապնդէին զիրենք: Ադատօրէն քուէարկողներու հասցէին բացէիբաց սպառնալիքներ կը տեղացնէին եւ այն աստիճան սարսափ կը տիրէր դաւառի մէջ որ, խոշտանգուած եւ վիրաւորուած գիւղացիներ ապաստան կը փնտէին Սոֆիայի հողագործական կուսակցութեան կեդրոնը :

Վիշինսքի այն ատեն Մոսկուայէն կուգայ , Նիքոլա Փեթքովէն խնդրելու որ մտնէ կառավարութեան մէջ: Այս վերջինը կը պատասխանէ թէ կը հաւանի, այն պայմանով որ կատարեալ ազատութիւն մը ապահովուի: Բնականաբար խոստում կուտան իրեն, բայց քիչ վերջ, կարծես զինքը ղըղուելու համար, ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ իր քարտուղարուհին՝ Օր. Ռաչալան :

Փեթքով անմիջապէս կը հեռախօսէ ներքին նախարարին, որ կը պատասխանէ.— բանէ մը մի վախնաք, աննշան ստուգումի մը համար է. զըլխէն մազ մը իսկ պիտի չիյնայ»:

Յաջորդ օրը նոյն մարդը կը պատասխանէր ողբաձայն.

— Սիրելիս, ձեր աշխատակցուհին ինքզինքը վար նետեց Ապահովութեան տեսչութեան չէնքին չորրորդ յարկէն :

Անպատկառ սուտ՝ մըն էր...

Աղդականի մը հրահանգով, դագաղը կը բացուի ու երեւան կ'ելլէ դժբախտ աղջկան մարմինը, յօդերը քակուած, եղունգները քաշուած եւ թեւերը սեւցած հարուածներէն...: Քանի մը ամիս վերջ, այս մղձաւանջէն մտալլկուած, Օր. Ռաչավանի մայրն ալ կը մեռնի:

Տիկին Կինատիեւի գլխաւոր վկայութենէն առաջ, շատ մը անձեր եկած էին արտայայտուելու ի նպաստ Տոքթ. Տիմիթրովի, մասնաւորաբար Պ. Տիւրուքով:

— 1931էն ի վեր ծանօթ եմ այս մարդուն, կը յայտարարէ պուլկար նախկին սպան: Ես զինքը կը ճանչնամ իբրեւ սիրահար մը ազատութեան եւ ֆրանսական յեղափոխութեան անմահ սկզբունքներուն: Միշտ ալ գնահատած եմ իր խոր հաւատքը, մարդասիրութիւնը, հայրենասիրութիւնը :

Վկան հոս կանգ կ'առնէ, մտածումը լրիւ արտայայտելու համար բառ մը փնտռելով, երբ ձախակողմեան դասէն քրքիջ մը կը փրթի :

— Ախ, կ'ուզէի ձեզի տեսնել պուլկար դատարանի մը առջեւ, կը պոռթկայ Իզաու իր հակառակորդներու երեսին :

Երեքշաբթի օրուան նիստին, ուրիշ Պուլկարներ կուգան վկայել ի նպաստ Տիմիթրովի: Նախկին նախարարը արիաբար պայքարած էր իր հայրենիքին խորհրդայնացման դէմ, որովհետեւ համոզուած ռամկավար մըն էր եւ կ'ուզէր ապրիլ ազատութեան մէջ :

Վկաներէն մէկը՝ Զարեվ, որ կարմիր իրաւակարգին բովանդակ սարսափները կրած էր , կը մաքառի համայնավար փաստաբաններուն հետ , յայտարարելով որ ,եթէ այս մոլորակին վրայ պատերազմի գրգռիչներ կան, անոնք ապահովաբար կը գտնուին երկաթեայ վարագոյրին ետին:

— Անձնապէս, կը շարունակէ վկան, իբրեւ հայրենասէր հետապնդումի ենթարկուեցայ եւ դատապարտուեցայ բազմաթիւ բանտարկութեան: Էհ ուրեմն, Սոֆիայի մէջ տեղի ունեցած այդ դատավարութեան ընթացքին, պաշտպան փաստաբաններս խոշտանգուեցան դատարանին նրբանցքներուն մէջ:

Փաստաբան Վիէննէ կը զայրանայ, «սուտ է» կը պոռայ, բայց այստեղ աւելի ապահով կը զգայ ինքզինքը, որովհետեւ ատանկ բաներ չեն կրնար պատահիլ Ֆրանսայի մէջ:

— Ի՞նչպէս կ'ապրիք դուք Փարիզի մէջ ,

7000 ֆրանք
Հ. Ց. Դ. Տան համար

Թաղումն էր Հայաստանցի տխպար կնոջ մը, Այրի Տիկ. Մարիամ Արսլանեանի։ Թալոռիէջը իր զաւակներուն ընտանեկան յարկին տակ, հեռուէն մօտէն եկողները կը վայելէին աւանդական հիւրընկալութիւն։

Այս անգամ ալ, թաղումէն վերջ, սեղանին չուրջ կային Նոր Սերունդի անդամներ եւ տարեցներ։ Ամէն մարդ կը խօսէր իր գիտցած ձեւով, իր ուզած լեզուով։ Մարսէյլէն եկած Պ. Արամ Սարաֆեանը առաջարկեց.

— Ով որ հայերէն չի խօսիր, պէտք է որ իբրեւ պատիժ 50 ֆրանք տուգանք վճարէ իւրաքանչիւր բառին համար։

Նոր թէ հին, բոլոր սեղանակիցները սիրով ընդունեցան այս առաջարկը։ Կարճ ժամանակի մը մէջ 14 օտար բառ գործածողներէն գանձեցինք 700 ֆրանք։

Ցանկարծ սեղանակից մը առաջարկեց.

- Հայրենակիցներ, մենք կրնանք այս գումարը քիչ մը աւելցնել եւ բարի նպատակի մը յատկացնել, ուրիշ գաղութներու ալ օրինակ դառնալով։ Մեր բոլորիս ուզածը այն է որ մեր զաւակները հայերէն խօսին, հայերէն գրել կարդալ սորվին, Հայը Հայուն հետ ամուսնանայ։ Այս բոլորը կ'ըլլայ այն ժամանակ, երբ ամէնքս մէկ աշխատինք այդ ուղղութեամբ։ Գոնէ ընտանեկան յարկի տակ մեր զաւակներուն հետ հայերէն խօսինք, նաեւ չքաջալերենք օտարներուն հետ ամուսնութիւնները։ Այս ծով աշխարհին մէջ մեծ դեր կրնան կատարել հայ մամուլը եւ մշակոյթը։ Ուրեմն ես կ'առաջարկեմ Փարիզի մէջ հիմնուելիք Հ. Ց. Դ. Տան յատկացնել մեր հաւաքած փոքրիկ գումարը։ Ես խոր համոզուած եմ որ այսպիսի ձեռնարկներ պիտի կրնան մասամբ փրկել մեր սերունդը։ Այդ Տան հաստատման համար Նուէրներ եղան Լ. Շանթի եւ Ռուբէնի մահուան առթիւ։ Մենք ալ շատ բան կը պարտինք Շանթերու եւ Ռուբէններու սերունդին։ Խօսքս անպատէն ազատուած սերունդին է որուն մէկ օրինակն ալ ես եմ։ Փարիզի մտաւորականներուն կը մնայ ելքեր գտնել, բայց մենք ալ կատարենք մեր պարտքը։

Այս կոչին վրայ, առաջին մասնակցողները եղան նորերը.— 500 ֆրանք Գասպար Աբրահամեան, 500 ֆրանք Տէր Սարգիսեան, 200 Նշան Գոնտուրաճեան, Հագոբ Անդրանիկ Անթեռեան, 1000 Վազգէն Արսլանեան, 1000 Ատրինէ Գալօեան 500 փոքրիկն Վարդան Գալօեան։

Խանդավառ երկու Նոր Սերնդականներ այս գումարը կլորցնելու համար երկրորդ անգամ մասնակցեցան, 300 Երեմեան Փօլ, 300 Գասպար Աբրահամեան։ Գումարը եղաւ 6000 ֆրանք։ Երկրորդ օրը Պ. Ցակոբ Տէր Մղսիեան որ թաղումին ներկայ չէր հեռաւորութեան պատճառով, ինձ յանձնեց 1000 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի։ Ուրեմն ընդհ. գումարը եղաւ 7000 ֆրանք։

ԳԱՒԱՌԱՑԻ

Հարց կուտայ փաստաբանը, յօնքերը պտտելով։ Որմէ՞ օգնութիւն կը ստանաք։

= Իսկ դո՞ւք, վարպետ, ո՞րքան կը ստանաք այս դատէն... Մասնաւորէն։

Փաստաբան Քորնէք կը հրաւիրէ Սթալինեան վկայ մը, ուսուցիչ Զատեաքուն, որ իրեն պատմէ թէ ինչպէս Ռուսիան խլեց Պեսարապիան, Ռումանիոյ 48 ժամուան պայմանաժամ մը միայն տալով։ Քարեաքու, որ մարդկային իրաւունքներու մասին «անձնական» տեսակէտներ ունի, կեղծ միամտութեամբ մը կը յայտարարէ.

— Բայց, Պեսարապիան գոյութիւն չունի ռումէն ժողովուրդին համար։ Ան փակուր յատնած է ...... Մ. Մ...... կողմին։ Այս է բոլոր ...... է ուզածը ընելու։

Այս անգամ երկու եկեղեցականներ կուգան։ ...... մեր ձախակողմեան դա...... փոխանորդ Պուքրէշի արքե...... կը յայտարարէ թէ դրախտը իջած ...... վրայ, խաղաղային իրաւակարգով։

...... կը հակաճառէ միւսը, ռումէն ...... մէկ երրորդը բանտ նետուած է, ... չատեր մերժած էին քարոզչական ...... բարեպաշտներուն, որ նախկին ...... Մանիուի մահապատիժը պահանջեն։

Վերջապէս, քանուորական խմբակցութենէն «մարտական» մը կուգայ, որ կը ճգնի հասկըցնել թէ՝ «Պեսարապիան Ռուսիոյ վերադարձուած է եւ Ռումանիան ներկայիս ազատութեան երկիր մըն է»։

Եթէ երկու չաբաթէն չլրանայ, դատը պիտի յետաձգուի անորոշ ժամանակով։

ՀՆԱՐԱԳԷՏ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐ ՄԸ

Գիւտարար Պարսկահայ Սերգէյ Սաւադեան հնարած է ոսկի քաշող մեքենայ մը։ Ան պէտք չէ դգացած օգտուելու ոեւէ ճարտարագէտէ։ Բաղկացուցիչ բոլոր մասերը ձուլուած են կապարէ եւ ատամնաւոր անիւները պատրաստուած ենձեռքով։ Ընդհ. կշիռքն է 400 քիլօ։ Մեքենան բաղկացած է երկու մասէ, որոնք կրնան թէ միաժամանակ եւ թէ առանձին առանձին բանիլ։ Ա.ը ձոյլ ոսկին ճնշելով, բարակ թերթիկներու կը վերածէ, իսկ երկրորդը զանազան չափերով մետաղեայ թելեր կ'արտադրէ։ Բոլոր անիւները ծածկուած ըլլալով, զերծ է հաւանական վտանգէ։ Եթէ որեւէ անկանոնութիւն պատահի զգուշացնող զանգակը կ'իմացնէ։

Բացի այս մեքենայէն Սերգէյ Սաւադեան պատրաստելու վրայ է հսկայ մետաղատաշ մեքենայ մը, որուն երկարութիւնն է 2.85 մեթր եւ որ կրնայ տաշել մինչեւ 80 ս. տրամագիծ ունեցող որեւէ մետաղ։

Թերթերը կը գրեն թէ Սերգէյ Սաւադեան միեւնոյն ատեն ոսկերիչ է, ակնագործ, քանդակագործ։ Իրանի Շահին եւ թագուհիին ինչպէս եւ իշխանուհիներու թանկարժէք զարդեղէնները վերջերս անցած են իր ձեռքէն։Պալատի պաշտօնական ակնագործն է։

Գրաֆիկոյ գեսպան Պ. Դէմուրան Սպանիայէն անցած ատեն կը գնէ ժե. դարու գործ սկուտեղ մը, որուն քանդակներուն ուռուցիկ ծաղկանկարները մաշած ըլլալով, Թէհրան հասած ատեն կ'իմանայ Սաւադեանի մասին եւ անոր կ'առաջարկէ ատոր նման մը պատրաստել։ Ութ տարբեր տեսակ կաղապար կը պատրաստէ եւ 22 օր աշխատելէ վերջ կը ներկայացնէ դեսպանին։ Ճիշդ միեւնոյնը կը յաջողի ներկայացնել, գոհ ձգելով դեսպանը։ Գնահատանքներ ստացած է նաեւ ամերիկեան նախկին դեսպանին տիկնոջմէն, Զուիցերիոյ եւ Արժանթինի դեսպաններէն։ Վերջերս Արժանթինէն ընկերութեան մը կողմէ հրաւիրուած է հոն երթալ, իր գործարանին մէջ աշխատելու։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ — Կիրակի, 9 Մարտ, Հայ Մարզականին Ա. խումբը, Փրոմօսիօն տ'Օնէօր իր դարձի ամենակարեւոր մրցումներէն մին ունեցաւ R. Club Gapի դէմ, մեր դաշտին վրայ։ Օդը ամպոտ էր եւ չոր հով մը կը փչէր։ Բայց եւ այնպէս լաւ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու մարզիկները։

Անցեալ Կիրակի մերոնք դէշ պարտուեցան La Modeի մէջ, 8—2։ Եւ անհրաժեշտ էր ամէն գնով յաղթել։ Այլապէս եթէ երեք կէտ եւս կորսնցնէինք, մեր Փրոմօսիօնը մասամբ վտանգուած էր։

Առաջին կիսախաղին, թէեւ հովը նպաստաւոր էր մեզի, առաջին կէտ մը նշանակելու բոլոր փորձերը անցան ապարդիւն։

Հակառակորդին բերդապահը իր ճկուն չարժումներով կը ձախողեցնէր մեր բոլոր փորձերը։

Առաջին կիսախաղը անցաւ հաւասար 0—0։ Դադարին մեր խումբին մարզիչը Պ. Կրանօթի յայտարարեց թէ հակառակորդը յոգնութեան նշաններ ցոյց կուտայ։ Պէտք էր ամէն կերպ օգտուիլ։

Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը ուրախ էր, հօսանքը իրեն դաշնակից, մեր սիրտը ձաւար կ'աղար։ Անհամբեր կը հետեւէինք։ Եւ ահա, համաձայն նոր ռազմավարութեան, մերոնք սկսան գնդակը գետնի փասերով չուարման մատնել հակառակորդ բերդապահը. առաջին կէտը նշանակեց յառաջապահ Charmette։ Ծունչ առինք։

Ցաջորդաբար միեւնոյն խաղարկութեամբ կրկին հակառակորդին բերդին չուրջն էր մրցումը եւ ահա կեդրոնի յառաջապահ Աւագ գլխով կէտ մը եւս չահեցաւ։ Այլեւս գոնէ պարտուելու վտանգը փարատած էր։ Այս անգամ մերոնք հովին դէմ յարձակողականով 28 վայրկեան աննման խաղարկութիւն մը ցոյց տուին, հիացում առթելով բազմութեան եւ մասնագէտներուն։ Հայ Մարզականին պատիւը առայժմ փրկուեցաւ։ Խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթութեամբ 2—0։

× Շաբաթ երեկոյ, 8 Մարտ Սալ տէ Ֆէթի մեծ սրահը Rince Valantinoisի կազմակերպած կոփամարտի ախոյենական մրցումին մասնակցեցան երեք Հայորդիներ Նոր Սերունդ,— Նաճարեան եւ Կարոյեան Վալանսէն, Սարգիսեան Ավինեոնէն.

Մեր սիրելի մարզիկները ջերմապէս ծափահարուեցան իբրեւ ապագայ խոստացող։ Սարգիսեան պարտուեցաւ կէտերով, Կարոյեան հաւասար։ Իսկ Նաճարեան յաղթական՝ կէտերու առաւելութեամբ։

ՄԱՐԶԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Հագիւ կրցայ օձիքս ազատել վեց երկվեցեակ ապտակելէ վերջ։

— Բայց դուք սխալ չէք գործած, ըսի։

— Այո, հետեւաբար ձեր անունը տուի եւ հաշուեցոյցս ձեզի պիտի ղրկեն ... Այսուհանդերձ չենք կրնար ըսել թէ պարապ օր մը անցուցած ենք։ Մօրիս եւ Ընկ.ը չարունակութիւնը չէ Տիկերս ընկերութեան, քանի որ Տիկերս ընկերութեան մօտ կարելի չէր հատ մը իսկ սխալ գտնել, մինչդեռ Մօրիս ընկերութեան մօտ սխալի առատութիւն կը տիրէ։ Պիտի ըսէք թէ աւելի լաւ կեղծելու համար հայթայթած են մեծաքանակ սխալ. կրնայ ըլլա՞լ, սակայն ես չեմ հաւատար թէ անոնք լրտեսներ են։ Հիմա որ վաճառական Համբսոնի ու Մօրիս ընկերութիւնը նուազ կասկածելի կը թուի, պէտք է անգամ մը եւս աչքէ անցընել երրորդ հաստատութիւնը, որ կը գտնուի Լօրընս Ձէյմպրըզի Գ. յարկը։

— Այսինքն Նալիի թղթակցութեան վարժարա՞նը,

— Այո։

Այդ միջոցին հեռաձայնին զանգակը հնչեց։ Ճօրճ կը խօսէր.

— Ալօ, Փափ, ըսաւ, ձեզի կարեւոր լուր մը պիտի տամ։ Քիչ առաջ Հօրլօք տունէն ելաւ, հետապնդեցի զինքը մինչեւ շոգեկառքի կայարանը, Լոնտոն երթալու համար տոմսակ մը գնեց, ժամը 11.38ին հոն պիտի հասնի։ Դուք մէկը ղրկեցէք կայարան, որպէսզի զինքը հետապնդէ։

— Լաւ, շնորհակալ եմ։

Փօնթիւի խկոյն հեռաձայնեց Մարշըլի եւ իր ստացած տեղեկութիւնները հաղորդեց անոր։

Հազիւ թէ ընկալուչը տեղը դրած էր, երբ դարձեալ հնչեց զանգակը։

— Դարձեալ ես եմ, ըսաւ Ճօրճ, ուրիշ ըսելիք մըն ալ ունիմ. Հօրլօքի մեկնումէն վերջ նամակատան պաշտօնեան եկաւ եւ նամակներ ձգեց Հօրլօքի նամակատուփին մէջ։ Խորհեցայ որ լաւ կ'ըլլար եթէ Հօրլօք չպիտի վերադառնայ։

— Ետո՞յ։

— Ետոյ իմ գործիքներովս բացի դուռը եւ ներս մտայ. տուփին մէջ երեք նամակներ կային։ Մէկ հատը ելեկտրական ընկերութենէն էր, երկրորդը գոց պահարան մըն էր. խոհանոց իջայ եւ շոգիին վրայ բռնելով բացի զայն ...

— Ինչե՞ր կ'ըսես, գոչեց Փօնթիւի։

— Մի վախնաք, շատ ուշադրութեամբ ըրի այդ գործը. ես այդ տեսակ գործերու մէջ մէկ հատիկ եմ։ Հիմա մտիկ ըրէք, շատ տարօրինակ նամակ մըն էր. վրան հասցէ չկար եւ հետեւեալը գրուած էր.— «Սիրելի Հօրլօք, ստացայ ձեր նամակը եւ յաջորդ չաբթու կը յուսամ ձեզ տեսնել։ Ցորդանօք Հէյրըլտ»։

— Ամէնը այդքա՞ն է։

— Այո, հետաքրքրական չէ՞ք գտներ այդ նամակը։

— Այո, այո, սակայն ըսած էիր թէ երրորդ նամակ մըն ալ կայ։

— Օհ, այո, բայց կարեւոր բան մը չէ. տպագրուած թուղթեր են։

— Ուրկէ՞ կուգան։

— Նալէ անունով թղթակցութեան վարժարանէ մը։

ԳԼՈՒԽ Ե.

Փօնթիւի աղաղակ մը արձակեց եւ մատներովը սկսաւ սեղմել ընկալուչը։

— Ի՞նչ, պոռաց, ի՞նչ ըսիր, բայց հիանալի է ասիկա։

— Կարեւոր բա՞ն մը ըսի, հարցուց Ճօրճ ուրախացած։

— Չես գիտեր թէ ինչ կարեւոր գործ մը կատարեցիր, հիմա մտիկ ըրէ։ Դարձեալ պիտի երթաս Հօրլօքի տունը։

— Շատ լաւ։

— Առ այդ թղթակցութեան վարժարանէն եկած պահարանները շոգիին վրայ բռնելով բաց զանոնք ուշադրութեամբ, առանց պատռելու, յետոյ ինծի հեռաձայնէ։

— Շատ լաւ։

Փօնթիւի չէր կրնար հանդարտ նստիլ, չափազանց յուզուած էր. աջ ու ձախ կը վազէր եւ անդադար կը խօսէր։

— Հանճարեղ գիւտ մըն է, կ'ըսէր, ինչպէ՞ս չխորհեցայ այդ մասին։

(Շար.)

ժխորը։ Նախագահը կարգի հրաւիրեց տիկինը, երբ կ'ըսէր թէ «Ֆրանսան ամօթով մնաց Թունուզի մէջ»։

Նորէն փոթորիկ մը պայթեցաւ երբ խօսիլ սկսաւ զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան ներկայացուցիչը, Գ. Սուսթէլ։

— «Ի՛նչ տարօրինակ տեսարան.— ազգային շահու մասին կը խօսի կուսակցութիւն մը որ կ'ուզէ արբանեակ երկիր մը դարձնել Ֆրանսան։

Հազիւ խօսքը վերջացուցած էր, երբ համայնավարները պոռացին.

— Վարձկան, փախստական արկածախնդիր...

Ձեռքեր եւ ոտքեր կը սարսէին գրասեղանները, անձկարագրելի ժխոր մը յարուցանելով։ Գ. Սուսթէլ չկրցաւ բառ մը արտասանել, հակառակ բոլոր ճիգերուն։ Գ. Էռիօ փորձեց վերահաստատել բարեկարգութիւնը. բայց ի զուր։ Ի վերջոյ բարկացայթ յայտարարեց համայնավարներուն.

— Դուք միայն ատելութիւն ունիք ձեր բերնին վրայ։ Գ. Սուսթէլ իրաւունք ունի խօսելու եւ պիտի խօսի։

Այս ազդարարութիւնն ալ ապարդիւն մնացած ըլլալով, նախագահը տասը վայրկեան ընդհատեց նիստը։ Վերաբացումէն վերջ, Կոլեան երեսփոխանը կրցաւ վերջացնել իր ճառը, քննադատելով մասնաւորապէս կառավարութիւնը որ անփոփոխ պահած է միջազգային քաղաքականութիւնը, ինչպէս կ'արտացոլացանէ Գ. Ռ. Շումանի ներկայութիւնը դահլիճին մէջ։

Թէ Գ. Սուսթէլ եւ թէ ընկերվարական ներկայացուցիչը բացատրեցին թէ ինչու ձեռնպահ պիտի մնան։

× Նախարարական առաջին ժողովը չարք մը ծրագիրներու կարգին, որոշեց երկու յանձնաժողովներ կազմել, մէկը՝ հարկային բարենորոգման միւսն ալ՝ Սահմանադրութեան վերաքննութեան համար։

Մոսկուա կ'առաջարկէ միացնել Գերմանիան եւ...

Խ. Միութեան կողմէ արեւմտեան երեք պետութեանց ուղղուած նոր ծանուցագիրը, որ դեսպաններուն յանձնուեցաւ Գ. Կրոմիքոյի կողմէ, կ'առաջարկէ ժողովի հրաւիրել Չորս Մեծերը, քննելու համար գերմանական խնդիրը։ Ծանուցագիրը կը պարունակէ հետեւեալ առաջարկները.—

1.— Հաշտութեան դաշնագրով, Գերմանիոյ սահմանները պէտք է ըլլան այն ինչ որ ճշդուած է Փոցտամի համաձայնութեամբ (այս պայմանագրով Օտէր - Նայսէ հողամասը տրուեցաւ Լեհաստանի);

2.— Գերմանիան պէտք է վերահաստատուի իբրեւ անկախ պետութիւն, իր սեփական բանակը, նաւատորմը եւ օդատորմիղը ունենալու իրաւունքով։

3.— Գրաւման բանակները պէտք է հեռանան հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութենէն մէկ տարի վերջը։

4.— Պէտք է երաշխաւորել մամուլի, խօսքի, կրօնքի, քաղաքական դաւանանքի եւ ուրիշ ժողովրդավար իրաւունքներու ազատութիւնը։

5.— Արգիլել այն կազմակերպութիւնները որոնք թշնամի են ժողովրդապետութեան եւ խաղաղութեան։

6.— Քաղաքացիական եւ քաղաքական կատարեալ իրաւունքներ գերման նախկին սպաներուն եւ նացիներուն, բաց ի անոնցմէ որ դատապարտուած են ոճիրներու համար։

7.— Ոչ մէկ սահմանափակում Գերմանիոյ տնտեսութեան, նաւարկութեան կամ անդրծովեան առեւտուրի մասին։

× Ծանուցագիրը պաղ ընդունելութիւն գործեց արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ուր կ'ըսեն թէ Մոսկուա կ'ուզէ «քաղաքական եւ զինուորական թափուր գետին մը հաստատել Եւրոպայի սրտին վրայ, թոյլ չտալով որ ան միանայ արեւմուտքի»։ Ցետոյ դիտել կուտան թէ Մոսկուա տրամադիր չէ վերադարձնելու Գերմանիայէն խլուած հողերը եւայլն։ Անգլիոյ մէջ թերահաւատ են, բայց եւ այնպէս կ'ուզեն լուսաբանութիւններ ստանալ ի հարկին բանակցելու համար։ Փարիզի մէջ ալ գաղջ են տրամադրութիւնները։ Մ. Նահանգները չհաւատալով Մոսկուայի անկեղծութեան, ամէն բանէ առաջ կը պահանջեն ազատ ընտրութիւններ՝ միացնելու համար երկու Գերմանիաները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը շատ խիստ նախահաշիւ մը պատրաստած է, որ կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները.— 1. Ուտեստի յատկացուած նպաստներէն պիտի կրճատուին 160 միլիոն սթերլին, ինչ որ կը նշանակէ թէ պիտի սղեն միսը, հացը, ալիւրը, խոզեղէնը, պանիրը շաքարը, թէյը.— 2. Ներածումները պիտի կրճատուին 100 միլիոն սթերլին.— 3. Հարիւրին 30 առ հարիւր նոր տուրք 2000 սթերլինէն վեր եղած շահերու վրայ եւն.։

«Արամ» ենթակոմիտէի 25ամեակը

Անիէռ Գուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին հովանաւորութեամբ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25ամեակը կիրակի, 16 Մարտ, ժամը 16էն 23, Անիէռի ընկերվարական սրահը, 149 bis, Avenue d'Argenteuil.

Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին։ «Պաշտօնս խորմբալ է»։ Մուտք ազատ է։

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, Cercle Militaireի մէջ։ Ժամը 4էն կէս գիշեր։

ՀԱՅ-ԲՈՑԺ

ժող. ամսաթերթ բժշկութեան
խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
12ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ (1952)

Բաժանորդագրութեան նոր պայմանները.— Ֆրանսա՝ տարեկան 800 Ֆրանք, արտասահման՝ տարեկան հազար Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մալաքեան, 3 Bld. Théodore Turner.
ՎԱԼԱՆՍ.— Արսէն Տէր Սարգիսեան, 15 rue St. Jacques։
ԼԻՈՆ.— Ղազար Ղազարեան, 56 rue Cuvier։
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Սիմոնեան, 28bis, Cours Jean Jaurès։
ՆԻՍ.— Շ. Զօղեան, 3 rue Petit Parc։
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ.— Հայկազ Զօրեան, 6 rue de la République։
ՎԻԷՆ.— Կիւլպէնկ Սուքիասեան, 144 rue Serpaize։
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Ընդրիկեան, 8 rue Jean - Dugas։

⁂

Մեր բաժանորդներուն կը տեղեկացնենք թէ այս Հինգշաբթի, 14 Մարտ, Խօսրով Վշտունի պիտի գտնուի Ալֆորվիլ, գանձելու համար ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»ի բաժնեգինները (1952 տարեշրջան)։ Այդ առթիւ ամէն բաժանորդ պիտի ստանայ նաեւ Նոյեմբեր - Դեկտեմբերի թիւը, որ նոր լոյս տեսաւ։ Մամուլի տակ է Յունուար - Փետրուարի թիւը։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Գանեխօ Քաչանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին կողմէ, Նոր Սերունդին օրուան առթիւ։ Այս Շաբաթ 20.30էն մինչեւ լոյս, Bicêtreի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Salle տիւ Փաթրոնաժ Լայիք, 5 րիւ Փիէր Պրոսոլէթ։ Մէթրօ Փորթ տ'Իթալի, օթօպ. թիւ 125 Փորթ Օրլէանէն եւ իջնել րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։

Հայկական պար, երգ, արտասանութիւն եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ, «ԻՄ ՊԱՇՏՕՆՍ Է ԽՈՄԲԱԼ»։ Կովկասեան նուագ՝ Թառիստ ԳԱՐԵ.-ԳԻՆ եւ ԲԵՆՕ։ Ընտիր նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։

Մուտք 150 ֆր.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի։

Կը ներկայացուի ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ, (չորս արար)։ Սէն Լուի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» թատերախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Ղ. ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ։

24 Մարտ, երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին Պօմոնի սինէմա Ֆլօրէալի մէջ։

Գիները՝ 50 եւ 100 Ֆրանք։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախորհրդային Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի պարահանդէսը այս շաբաթ գիշեր - ուընէ մինչեւ լոյս, 51 rue Grignan Au Clubի շքեղ սրահին մէջ։ Գեղարուեստական ընտիր բաժինին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն տիկիններ Սիւզան, Ռօզ Անդրէասեան։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Ընկերուհի Սիրանոյշ Անդրէասեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ֆ. Կապ. Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի Նազար Քիւլչէեանի մահուան առթիւ։ Նոյն առիթով ընկ. Գայծառ Սարգիսեան 5000 Ֆր. կը նուիրէ։

Կարծուր

Վարժ եւ ընդունակ գործաւոր մը՝ տրամադրելի ժամեր ունի ամէն օր, որեւէ աշխատանքի պահապանութեան կամ հսկողութեան համար։

Գրել «Յառաջ»ի հասցէին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր բոլոր անդամները եւ մասնաւորապէս վարչութիւնները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս շաբաթ ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի կից սրահին մէջ։

ԱՆԿԷՇԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ն, 30 rue des Alouettes. Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը ճիշդ 3ին Քաֆէ Րէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբի ընկերական հաւաքոյթը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, Cadet։ Հայերէնի դաս, երգի փորձ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղին անդամները եւ վարչութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, եկեղեցիին սրահը։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս հինգշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏԷՍԻՆ.— Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Վասպուրականի Հերոսամարտի 37րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ Մայիս 18ի կիրակին, մեծ պատրաստութեամբ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Անկէշի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը Մայիս 18ին։

«ՅԱՌԱՋ»ը Լիոնի մէջ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Tr[illegible]vail դիմացը։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ Կապ. Խաչի Սանուհիներու Միութիւնը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի եւ Ֆ. Կ. Խաչի կազմակերպած երեկոյթը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարդանանցի առթիւ։ Նախագահութեամբ Նոր Սերնդականի մը։ Պիտի խօսի Սանուհի մը։

Երեկոյթէն վերջ պարահանդէս՝ Քաֆէ Տամէի սրահին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութեան որ 10.000 Ֆրանք նուիրած է միութեան։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան խումբը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ա. Մուրատեանի, ընկեր Գարեգին Վարդանեանի, ինչպէս նաեւ Սերոբեան ընտանիքին իրենց հօր եւ ազգականին՝ հին հայդուկ ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի մահուան առթիւ։

Կ'ուզուին

Կար կարող շատ լաւ գործաւորուհիներ տունը աշխատելու համար։ Դիմել ՄԻՆԱՍԵԱՆ, rue des Annelets, Փարիզ (19), métro Botzaris կամ Jourdain։

ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կօշիկի coupeur patronier մը ինչպէս նաեւ կօշիկի լաւ գործաւոր կ'ուզուին Villejuifի աշխատանոցին համար։ Դիմել կէս օրէ վերջերը 2 — 7 Գ. Վանլեանի, 7, Rue Gaudot de Moroy, Փարիզ։ Մէթրօ՝ Մատըլէն։ Հեռ. Opé. 01-08։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925.R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 14 MARS 1952 Ուրբաթ 14 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6712-Նոր շրջան թիւ 2123

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ԱՆՊԱՏՐԱՍՏ

Մի զարմանաք որ չարունակ օրուան եւ վաղուան պահանջները կը յիշեցնենք, հիմնուելով իրական փաստերու վրայ :

Միայն վերջին երեսուն տարիներու պատմութիւնը կ'ապացուցանէ թէ որքան թարթափուն եւ թափթփած վիճակ ենք ունեցեր՝ ճակատագրական պահերու մէջ :

Երեւակայեցէք որ երբեմնի Ազգ. պատուիրակութիւնը չէ կրցեր անհրաժեշտ գումարը ճարել, ամբողջ 200 հազար ֆրանք ղրկելու համար Կիլիկիա: Կամ հոգալու համար ուրիշ ծախքեր :

Եւ այս՝ այնպիսի ժամանակ մը երբ ազգային ջոջերը Փարիզ համախմբուած էին:

— « Պատուիրակութիւնը նեղն է: Ամէն աղբիւր ցամքեցաւ ». (Ա. Չօպանեան, 30 Հոկտեմբեր 1919) :

Աւելի՞ կազդուրիչ էր քաղաքական գործունէութեան պատկերը :

Ունէի՞ն որոշ ուղեգիծ: Գոնէ նուազագոյն ծրագիր մը, ի նախատեսութիւն անակնկալ դէպքերու:

Նորէն վկայութեան կանչենք Գ. Չօպանեանը, Գ. Մ. Տամատեանի ուղղած նամակներով :

Ազգ. պատուիրակութեան մնայուն խորհրդականը Պէյրութ կ'երթայ 1920 Դեկտեմբերին, անշուշտ մասնաւոր առաքելութեամբ :

Ինչպէս միշտ, այն տեղէն ալ նամակ մը կ'ուղղէ Տամատեանի (անթուական), տեղեկութիւններ տալով իր տեսակցութեանց մասին:

Այս առթիւ կ'իմացնէ թէ Ահարոնեան ստորագրած է Սեւրի դաշնագիրը, «որ կը նուիրագործէ հայ անկախ [illegible]ութեան գոյութիւնը : Բայց [illegible] »:

Այս անակնկալին առջեւ, Ազգ. պատուիրակութիւնը գործի կը ձեռնարկէ, մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար :

Լաւ է որ նամակին բնագիրը կարդաք. (Հայ. Կոչնակ, 9 Փետրուար էջ 131):

— «Ազգ. պատուիրակութիւնը դաշնագրին ստորագրութենէն չորս օր յետոյ գրութիւն մը ուղղեց Գերագոյն Խորհուրդին՝ բողոքելով Կիլիկիոյ եւ այլ հայ հողամասերու Թուրքին ձգուելուն դէմ, եւ անոնց, մասնաւորապէս Կիլիկիոյ, ֆրանսական հովանաւորութեան տակ ինքնուրոյն րէժիմով մը օժտուիլը խնդրեց»:

Անշուշտ պիտի կարծէք թէ ամէն կերպով պատրաստ էին, անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարելու եւ կարելին փրկելու համար:

Ի՞նչ միամտութիւն:

Վերջին պահուն կ'անդրադառնան որ... Կարդացէք՝ նամակին շարունակութիւնը .

— « Ազգ. պատուիրակութիւնը, ուրեմն, այսուհետեւ պիտի նուիրուի ոչ - փրկեալ հայ հողերու եւ մասնաւորապէս Կիլիկիոյ դատին: Բայց պէտք է որ ազգը յայտնէ իր կամքը այս մասին եւ նոր **mandat** մը տայ Ազգ. պատուիրակութեան : Ըստ վերջին Համագումարի **directive**ին, պատուիրակութիւնը շրջաբերական մը ուղղեց ազգ. մարմիններուն: Ատանայի Ազգ. Միութեան եւ Կիլիկիոյ Ս. կաթողիկոսին ուղղեալ օրինակները Մկրտիչեան պիտի դրկէր Եգիպտոս, որ հոնկից հասցուին Ատանա եւ Պէյրութ: Կաթողիկոսը չէ ստացած: Արդեօք Ատանա հասա՞ւ այդ գրութիւնը»:

Գ. Չօպանեան կը խոստովանի թէ «դժբախտաբար ինծի օրինակ մը չտուին, որ հետս բերած ըլլայի »:

— « Ինչ որ ալ ըլլայ, հարցը դրուած է, եւ քեն կարեւոր պատասխանը Կիլիկիոյ Հայոցմէ պիտի գայ »:

Կ'ըմբռնէ՞ք ամբողջ ողբերգութիւնը,— հարցը դրուած է արդէն, բայց... իրաւասու մարմինները տակաւին չեն ստացած Ազգ. պատուիրակութեան շրջաբերականը :

Անշուշտ օր մը պիտի ստանան: Ցետոյ ժողով պիտի գումարեն: Նոր լիազօրութիւններ պիտի տան: Եւ վերջապէս ուղեգիծ պիտի մշակեն, Կիլիկիան եւ միւս հայկ. հողերը ետ պահանջելու համար :

Ճիշդ այն պահուն երբ « միլլի չէթա »ները արշաւանքի մը կը [illegible]... եւ Ֆ. Պույեոնները դաշնակցութեան ճամբան կը հարթէին ...

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ծերուկ Ամերիկացի մեծահարուստ մը, 1922ին, եր հոգեվարքի ժամուն, իր քովը կը կանչէ իր առեւտրական հաստատութեան տնօրէնները եւ կը պատուիրէ .

— Իմ մահէս վերջ, ամէն տարի, մեր ընկերութեան զուտ շահին երկու երրորդը պիտի նուիրէք բարենպատակ եւ կրթական հաստատութեանց ... Այս վերջին փափաքս պիտի կատարէք յաւիտեանս յաւիտենից ... Մահէս երեսուն տարի վերջ, կ'իմացնէք նուէրներուն գումարը ...

Բարեսիրտ մեծահարուստին հրամանը կը գործադրուի՝ ամենայն խղճմտութեամբ : Կտակակատարները, քանի մը շաբաթ առաջ յայտարարեցին արդիւնքը — երեսուն տարուան մէջ , Օճառի ընկերութիւնը, իր շահած իւրաքանչիւր երեք տոլարէն երկուքը նուէր տուած է՝ հօս, հոն — գումար երեսուն միլիոն տոլար...

Կը ճանչնամ Անգլիացի մեծահարուստ մը, յորդ Նաֆիլդ, որուն ամէնէն համեստ չէքը այս կամ այն բարեսիրական ընկերութեան, մէկ միլիոն սթերլին է, այսինքն 2.800.000 տոլար: Վերջին քսան տարուան մէջ, այս ամուրի մարդը, ազգին նուիրած է երեսուն միլիոն սթերլին — 84 միլիոն տոլար :

Անգամ մը կը հարցնեն իրեն թէ ինչո՞ւ այդքան առատաձեռն է, կը պատասխանէ .

— Եղբայր 65ը անցայ... կնիկ չունիմ, զաւակ չունիմ, ազգական չունիմ... չահածովս թագաւորի պէս կ'ապրիմ՝ եթէ ուզեմ... Դրա՞մը ինչ պիտի ընեմ, հե՞տս պիտի տանիմ ...

Դժբախտաբար, սակայն, կան Կրեսոսներ, որոնք լսած չեն պարսիկ փիլիսոփային բանակը.

« Տէրը եղիր Եգիպտոսին, Ցունաստանին, Հնդկաստանին, — «Ենթարկէ քո իշխանութեան, համայն հողը մոլորակին,— «Վստա՛հ եղիր, այս աշխարհէն, իմ ու քու կին բաժինն է լոկ, — « Տասը կանգուն ճերմակ պատանք, երկու կանգուն հողը դաշտին ...»

... Ի՜նչ մեծ բան մը կը պակսէր հայ ազգին ուսերէն, եթէ օրինակ, Պ. Գ. Կիւլպէնկեան, առնէր ազգային հիմնադրամ մը — մէկ, երկու, հինգ միլիոն տոլար — որպէսզի ալ պէտք չունենայինք «պնակ» պտտցնելու՝ մէկ բանուորին դուռէն միւս բանուորին դուռը:

— Աղքատաց պնակն է, անտես մի առնէք... չէն եւ պայծառ մնաք...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԻԺՆԵՐԸ

Եգիպտոսի « Սեւ Շաբաթ »ի (26 Ցունուար) դէպքերուն առթիւ, Դշ. օր առաջին պատիժները կրեցին հինգ ամբաստանեալներ, դատապարտուելով 8էն 12 տարի բանտարկութեան: Տակաւին պիտի դատուին աւելի քան 800 ամբաստանեալներ: Զինուորական ատեանին մէջ, առաւելագոյն օրինակելի պատիժը պահանջած ատեն, ընդհ. դատախազը ցոյց տուաւ քարտէս մը, որու համաձայն «կրակի պիտի տրուէր ամբողջ Գահիրէն»: Եւ բացատրեց թէ ամբաստանեալները «անասուններու պէս վարուած էին, խռովութիւն սերմանելով՝ հայրենասիրութեան դիմակին տակ»: Շեշտեց թէ անհրաժեշտ է արագ եւ խիստ պատիժներ տնօրինել, վերահաստատելու համար վստահութիւնը եւ ապահովութիւնը երկրին մէջ, «ուր օտարականները եւ Եգիպտացիները պէտք է հաւասարապէս կարենան միասին ապրիլ խաղաղութեան եւ անդորրութեան մէջ»:

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ հինգ դատապարտեալները կրակի տուած էին Փլասա Սինեման, ոչնչացնելով կահ - կարասիները, աւարի տալով ամէն բան: Ոմանք հրացէն ալ ունէին :

Դատավարութեան ատեն, պողպատէ սաղաւարտով ոստիկաններ կը պաշտպանէին դատական ատեանը, որ կը բաղկանար երեք քաղաքային դատաւորներէ եւ երկու երէց սպաներէ :

ԱՆԳԱՐԱ հասաւ Հարաւ. Եւրոպայի դաշնակից ուժերու հրամանատարը, ծովակալ Քերնի : Հաւանական է որ ճշդէ Թուրքիոյ զինուորական դերը՝ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: Պիտի այցելէ նաեւ Աթէնք :

Նոր դահլիճին առաջին՝ գործերը

ԳԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԱՐԳԻԼՈՒԻ.

Փարիզի սակարանը զգալապէս աղդուեցաւ առջի օր, երբ նոր դահլիճը յաջողութիւն կը գտնէր Ազգ. ժողովին մէջ: Թղթադրամ սթերլինը, որ Դշ. օր 1070 ֆրանք կ'արժէր ազատ շուկային մէջ, ինկաւ 1045ի, տոլարը՝ 466էն 461ի: Ոսկին Դշ. օր իջած էր 602.000 ֆրանքի (նախապէս 611 հազար), Նափոլէոնը՝ 4720ի (4790), զուից. ոսկին 4450ի:

Անցեալ շաբթու սթերլինը բարձրացած էր 1110 ֆրանքի, իսկ տոլարը՝ 486ի :

Հրապարակին վրայ ազդած է նաեւ ուրիշ նպաստաւոր պարագայ մը, — Վճարումներու Եւրոպական Միութիւնը որոշեց հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը տրամադրել Ֆրանսայի , որով Փետրուարի բացը 129 միլիոն տոլարէն կ'իջնէ 29 միլիոնի: Այս գումարը պիտի վերադարձուի յառաջիկայ Ցունիս 30ին: Եւրոպայի Տնտեսական Գործակցութեան խորհուրդը ժողով պիտի գումարէ այսօր իսկ, Փարիզի մէջ, վաւերացնելու համար այս վարկը :

Նոր վարչապետին գլխաւոր հոգերէն մէկն էր այս պարագան, ինչպէս բացատրեց Ազգ. ժողովին մէջ: Անցեալ շաբթու բանակցութիւններ կը կատարուէին Պելժիոյ հետ, 100 միլիոն տոլարի փոխառութեան մը համար, որպէսզի աւելի չնուազի Պանք տը Ֆրանսի ոսկի պահեստը : Ճիշդ ժամանակին օգնութեան հասաւ Վճարումներու Միութիւնը, այն հիման վրայ թէ անդամակից պետութեան մը փոխառութիւնը ուրիշ անդամէ մը՝ կը հակասէ իր սկզբունքին: Թերթերը միեւնոյն ատեն հաղորդեցին թէ Ֆրանսա, մօտաւորապէս 29 միլիոն տոլարի ոսկեդրամ պիտի ստանայ, երբեւ իր բաժինը՝ Գերմանիոյ մէջ գտնուած ոսկիէն, որով 129 միլիոնի բացը կը գոցուի :

Նոր վարչապետին երկրորդ հոգն է Պանք տը Ֆրանսէն ստացած 25 միլիառ ֆրանքի վճարումը՝ Մարտ 20ին: Կը յուսացուի թէ պետական գանձը յառաջիկայ շաբթու ի վիճակի պիտի ըլլայ այս գումարը վճարելու, բայց Պ. Փինէ նոր պայմանագիր մը կնքեց Պանք տը Ֆրանսի հետ, պայմանաժամը երկարաձգելու համար :

Նոր կառավարութիւնը գործի ձեռնարկած է արդէն, գինը իջեցնելու համար: Ջնջուած են ելեկտրականութեան, մետաղագործական արտադրութեանց (ինքնաշարժ եւն.) համար ծրագրուած յաւելումները: Կաթին գինն ալ պիտի իջնէ շաբաթ օր, ինչպէս կը գրեն թերթերը, մանաւանդ որ եղանակը գարուն է: Առաւելագոյն գիներ պիտի նշանակուին պանիրին եւ կարագին համար: Պիտի սահմանափակուին առեւտրական շահերը, մանաւանդ ուտեստի հրապարակին վրայ: Արգիլուած է բարձրացնել ճերմակեղէնի, լուացքի, հագուստներու մաքրագործման եւն. գիները :

Դահլիճին հակառակորդները չեն հաւատար թէ պիտի յաջողի այս քաղաքականութիւնը: Ժողովրդական Շարժումը յոռետես է, իսկ ընկերվարականները ուղղակի բացասական դիրք բռնած են: Իրենց նախկին ընդհ. քարտուղարը, Դ. Մայէր, առջի օր կը գրէր թէ «ոչ մէկ վստահութիւն ունին նոր կառավարութեան կազմին, մտադրութեանց եւ կատարելիք գործերու մասին»: Բայց միեւնոյն ատեն կը բացատրէր թէ չեն ուզեր դահլիճը տապալելու ամբաստանութեան տակ իյնալ :

Ժողովրդական կուսակցութեան վարիչ դէմքերէն Տր Մանթոն ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ «համոզուած են որ Պ. Փինէ երբեք պիտի չընկրկի վճռական, մինչեւ անգամ խիստ միջոցներու առջեւ: Ան այժմ վճռած է ուղղակի ազդել գիներուն վրայ, վարչական տնօրինութիւններով »:

Մոսկուայի նոր ձեռնարկը

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՆՈՐ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը առջի օր նախնական խորհրդակցութիւն մը կատարեց Լոնտոնի ֆրանսական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ, Խ. Միութեան նոր ծանուցագրին առթիւ, պարզելով իր կառավարութեան դիրքը:

Մանրամասնութիւնները գաղտնի պահելով հանդերձ, իրազեկ աղբիւրէ կը հաստատեն թէ բրիտանական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները աւելի տրամադիր են լուրջ համարելու Մոսկուայի առաջարկը, քան Մ. Նահանգները: Անգլիա եւ Ֆրանսա կ'ուզեն ստուգումներ կատարել եւ նոր լուսաբանութիւններ ստանալ, հաստատելու համար թէ քարոզչական մարզանքէն աւելի արժէք մը ունի՞ այս ձեռնարկը :

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կարծողներ կան թէ նոր ծանուցագիրը որոշ փոփոխութիւն մը կը ցուցնէ Մոսկուայի քաղաքականութեան մէջ՝ բաղդատելով անցեալ գարնան Փարիզի մէջ կատարուած բանակցութեանց հետ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ

Ի՞նչ կը նշանակէ հայրենասէր ըլլալ, ինչպէ՞ս կարելի է սիրել հայրենիքը. ի՞նչ բաներ կը պահանջուին հայրենասէր Հայէ մը :

Այս հարցումներուն պատասխանած ըլլալու համար չի բաւեր մեր «յառաջդիմական» աղբարիկներուն պէս ատոր երիկուն գովքը հիւսել « Հայաստանի լուսաշող իրականութեան », փառաբանել կուրօրէն հոն հաստատուած համայնավարական իրաւակարգը, որ ժխտումն իսկ է ազատ Հայաստանի ազգային դաւանութ իտէալին : Այս ձեւով շահուած «Հայաստանասէր»ի պսակը ոեւէ արժէք չի ներկայացներ : Ծօսքի հայրենասիրութիւն է ասիկա, աւելի ճիշդ՝ հատուածական մոլեռանդութեան սնամէջ արտայայտութիւն, առանց խոր ու տեւական ապրումի :

Հայրենիքը յաւիտենական է ,իսկ իշխանութիւնները՝ անցաւոր :

Ամէնէն մեծ հայրենասէրները ամենախիստ ձեւով քննադատած են իրենց երկրին Թերութիւնները, մանաւանդ երբ անոնք օտար իշխանութեան մը տիրակալութեան հետեւանք են: Լորձնաշուրթն փառաբանանքը ոչ միայն ապացոյց չէ իրական սիրոյ, այլ շատ անգամ կը ծառայէ ծածկելու հոգեկան դատարկութիւններ, գաղափարական սնանկութիւններ կամ յետին հաշիւներ :

Ուրեմն սէր, մանաւանդ հայրենիքի սէրը, կը չափուի գործքով, եւ զոհաբերութեան ընդունակութիւններով: Վճռական վայրկեաններուն, երբ հայրենիքը պէտք ունի իր զաւակներու նուիրումին, ով կը պատասխանէ անոր կոչին, կը տրամադրէ իր բոլոր կարողութիւնները, կը զոհէ ամէն բան, ան է ճշմարիտ հայրենասէրը :

Մօտիկ անցեալի Հայոց պատմութիւնը իր էջերուն մէջ անջնջելիօրէն արձանագրած է անունները անոնց, որոնք հայրենասիրութիւնը կրօնք դարձուցին եւ սրբացան :

Արտասահմանի մէջ, հեռու հայրենի հողէն եւ անմիջական պարտաւորութիւններէն, ինչպէ՞ս հնարաւոր է հոգիները վարակել հայրենասիրութեան խոր ու տոկուն զգացումներով :

Միակ արդիւնաւոր միջոցը Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի արժէքներուն բազմակողմանի ծանօթացումն է :

Ան որ բաւականաչափ լուրջ հայեցի կրթութիւն ունի, ան որ իւրացուցած է մեր լեզուն եւ լեզուին դիզած գրական գանձերը, ան որ կը ճանչնայ մեր հինաւուրց ժողովուրդին անցուցած պատմական զարաշրջանները, պիտի սիրէ հայութիւնն ու Հայաստանը եւ ինքզինք պիտի զգայ մէկ անբաժանելի մասնիկը այս ամբողջին:

Եւ որքան հիմնաւոր է մէկուն հոգեկան հաղորդութիւնը իր ժողովուրդի մշակոյթի արժէքներուն հետ, այնքան անկեղծ եւ բուռն է նաեւ իր սէրը հայրենիքին եւ ազգին հանդէպ:

Հայրենասիրութեան փանջունիները անոնք են, որոնց ազգային կրթութիւնը պրոպականտի հասարակ տեղիքներէն եւ մակերեսային ծանօթութիւններէն անդին չանցնիր :

Սփիւռքի նոր սերունդը զրկուած է հայրենասիրութիւն ներշնչող բնական ազդակներէն: Անոր աչքերուն դէմ ոչ մեր լեռներն են կանգնած իրենց վեհաշուք եւ տպաւորիչ խորհուրդով, ոչ մեր աղբիւրները կը կարկաչեն՝ իրենց կախարդական պայծառութեամբ եւ ոչ ալ մեր դաշտերը կը տարածուին՝ իրենց բերքով ու բարիքով :

Երկրի շունչն ու ոգին չեն թափանցեր դաղութներու մէջ հասակ նետող մեր երիտասարդութեան հոգիէն ներս: Ծննդավայրի սահմանափակ սէրն անգամ գոյութիւն չունի, որ այնքան անհրաժեշտ է ամբողջական հայրենասիրութեան կերտումին համար :

Արդ, ճշմարիտ հայրենասիրութեան ներշնչումը կարելի է ստանալ հայկ. մշակոյթէն, անոր գանձերուն իւրացումով եւ անոր բնագաւառներուն մէջ կատարուած հոգեկան ուղեւորումով :

Սիրել՝ ամէն բանէ առաջ կը նշանակէ ճանչնալ: Մենք չենք կրնար սիրել բան մը, զոր՝ չենք ճանչնար :Մերձաւորութենէն եսերտ չփումէն է որ կը ծնի սէրը: Հեռաւորութիւնը եւ յարաբերութիւններու խզումը մեր զգացումները կը քայքայեն եւ կը սրբեն :

Ահա թէ ինչու հայրենասիրութիւնը դարձած է դաստիարակութեան գործ եւ հոգեկրթութիւն :

Մեր դպրոցները, ակումբները, միութիւնները եւ հաւաքոյթները շատ պատասխանատու դեր ունին կատարելիք այս ուղղութեամբ.— հայկ. մշակութային արժէքներով տոգորել նոր սերունդին միտքն ու հոգին, մեր հին ու նոր գրականութեան գեղեցկութիւններով հմայել անոնց սիրտը, մեր ճարտարապետութեան կոթողներուն շքեղանքով լեցնել անոնց աչքերը եւ մեր երաժշտութեան քաղցրութիւնը հոսեցնել անոնց ականջներուն մէջ:

Ճանաչումը թող ըլլայ ամբողջական , լաւին հետ նաեւ թերիները, առաւելութեանց կողքին նաեւ մեր պակասութիւնները, ասիկա աւելի կը նպաստէ ճշմարիտ հայրենասիրութեան արմատացումին եւ ծաղկումին :Կարեւորը այն է որ մէկուն հոգին թաթխուած ըլլայ իր ժողովուրդի անցեալին խորունկ ջուրերուն մէջ: Այն ատեն հարազատութեան զգացումը, բնական մկրտութեամբ մը փոխանցուած, անջնջելի դրոշմ կը ձգէ մարդու մը հոգիին վրայ եւ կեանքի վերիվայրումները այլեւս չեն կրնար ջնջել զայն :

(Խմբագրական՝ ԱԶԴԱԿի)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ամերիկեան խարիսխներ Բրիտանական հողին վրայ

1948ի Յուլիսին, Պերլինի պաշարման շրջանին, ձեռնարկուեցաւ ամերիկեան խարիսխներու հաստատման՝ անգլիական հողի վրայ:

Առաջին անգամ հաստատուեցաւ Լիվրփուլի մօտակայ Պըրթընուուտի խարիսխը, բերանացի համաձայնութեամբ մը: Անգլիացիները յանձնառին պահպանումը ամերիկեան կամուրջ — օդանաւերուն, որոնք կը պատկանէին օդային Գ. զօրաբաժնին: Այն օրէն ի վեր ամերիկեան զինուորական խարիսխները բազմացած են անգլիական կղզիներուն բոլորտիքը:

Ամերիկեան օդային ուժի Է. զօրաբաժինն է որ հաստատուած է Անգլիոյ մէջ: Ընդհ. բանակատեղին կը գտնուի Լոնտոնէն 17 քիլոմեթր անդին, Միտըլսէքսի Րուիսլըփ քաղաքին մէջ: Ամերիկացի օդանաւորդները՝ հետեւողութեամբ իրենց անգլիացի զարմիկներուն, կը կոչուին «տխուր պարկ» ծաղրական մակդիրով :

Մեծն Բրիտանիոյ ամերիկեան ուժերը երկու կեդրոններ ունին: Ամերիկեան հինգ ռմբաձիգ, հետախուզական եւ երկու հատ ալ որսորդ օդանաւեր կը բանին արեւելեան Անգլիոյ խարիսխներուն միջեւ: Ուրիշ ուղեկից որսորդներու օդատորմիղ՝ մըն ալ հաստատուած է վերջապէս, չորս նոր օդակայաններ աւարտելու վրայ են Օքսփորտի շրջանին մէջ :

Այս խարիսխները ձրիաբար դրուած են Ամերիկացիներու տրամադրութեան տակ: Օդային հրամանատարութիւնը միայն տարեկան 30 սթերլինի վճարում մը կ'ընէ իւրաքանչիւր անձրհամար իբրեւ ջեռուցման եւ լուսաւորման ծախք :

Օդանաւակայաններու ընդլայնման ծախքերը կէս առ կէս կը հոգան անգլական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները: Ամերիկացի օդանաւորդները կրնան ազատօրէն օգտագործել մարզադաշտերը: Հրանիւթը կը գնեն Անգլիացիներէն: Իսկ գալով վարժութիւններու համար ծախսուած ռազմանիւթին, Ամերիկացիները կ'օգտագործեն նախորդ պատերազմին մնացորդները :

Ամերիկացիները 25 հազար զինուոր ունին անգլիական հողին վրայ, որոնց հազարը հակօդանաւային հրետանիին վրայ են: Օդանաւերու թիւը որոշ չէ, Ամերիկացիները խիստ գաղտնապահ են: Կ'ըսուի թէ 200 հատ ունին: Օդանաւորդներու մնայուն խմբակ մը կայ, բայց մեծ մասով երեք ամիսն անգամ մը կը փոխուին, համաձայն օդային հրամանատարութեան զինուորական ծրագրին:

Ամերիկացիները բազմատեսակ ռմբաձիգ , հետախուզական, որսորդ եւ հրանիւթի պարենաւորման օդանաւեր ունին, ինչպէս F—84, F—86, K B—29, B 29 եւ B—50 գերամրոցները: Վերջերս, Սալզպըրիի մօտերը պատահած թեթեւ արկած մը երեւան կը հանէ թէ ամերիկեան տասը չարժանիւով հիւլէական գերամրոցները յաճախակի կը ճախրեն Անգլիոյ երկնքին վրայ :

Այս թռիչքներուն նպատակն է վարժեցնել օդանաւորդները , որովհետեւ վերջին պատերազմը ցոյց տուաւ թէ անոնք, ինչպէս նաեւ ծովային զինուորները ինչքան լաւ մարզուին իրենց խարիսխներուն եւ բնութեան արհաւիրքներուն, այնքան յաջող կը կատարեն իրենց պաշտօնը: Ամերիկացի օդանաւորդները ոչ միայն անգլիական , այլ կը թառին նաեւ Ալասքայի, Անթիլեան եւ Խաղաղականի կղզիներուն վրայ :

Ասկէ զատ, օդանաւորդները կը վարժուին օդը բարձրանալ ծանր բեռով մը եւ պարենաւորել հեռաւոր հորիզոններ գացող ռմբաձիգները : Այս մեթոտին հեղինակն է անգլիացի սպայեան Սըր Էլըն Փոփհըմ, որ նոյնիսկ ասկէ առաջ ցոյցեր կատարեց Շան դ'էլիզէի մէջ, երկու «Լէնչէսթըր » օդանաւերով: Ամերիկացիները կատարելագործեցին այս մեթոտը: B—50 օդանաւ մը՝ այս ձեւով աշխարհի շրջանը կատարեց:

Զըրչիլ վաղուց խօսքն ըրած է «հիւլէական խարիսխ»ներուն: Հարցը կը վերաբերէր Օքսփորտի չորս կայաններուն, որոնք աւարտելու վրայ են արդէն: Է. օդանաւային զօրաբաժինը շատ յառաջացած է, պատրաստ գործադրելու օդային հրամանատարութեան հրամանները: B—29, B—50 եւ B—36 օդանաւերը պատրաստ են դիմագրաւելու արեւելքէն եկած ամէն յարձակում: Հաւանական է որ յատկապէս նշանակուած խարիսխներէ մեկնին առաջին հիւլէական ռումբերը, պատերազմի պարագային:

Ռազմագիտական ռմբակոծումը ամերիկեան զէնք մըն է: Անգլիական խարիսխները աւելի ամերիկեան օդային հրամանատարութեան կապուած են քան Ատլանտեան խմբակցութեան: Անգլիա կը վախնայ որ առանց իր հաճութեան,պարագայէս այդ վտանգաւոր ռումբերուն գոյութեան պատճառաւ, ստիպուած ըլլայ մտնել պատերազմի մէջ եւ փոխ – վրէժի առաջին նշանակէտը դառնայ :

Մեծն Բրիտանիա անշուշտ կը նախընտրէ որ իր սեփական խարիսխներէն մեկնին իրենց հիւլէական ռումբերը, Անգլիոյ վարիչներուն հաւանութեամբ: Վերջերս մղում տրուած է երկու պետութեանց միջեւ տեղեկութիւններու փոխանակութեանց, ու մօտ օրէն Աւստրալիոյ մէջ հիւլէական ռումբի փորձը ցոյց կուտայ թէ գործը յառաջացած է:

Թ. Ա. Թ.

Էջ մը գերութեան յուշերէն

1943 Օգոստոս 7ին իրիկուան ժամը 9ին, Գերման ընդհ. հսկիչին մէկ սուլոցին վրայ բոլոր գերիներս կը փութայինք աւազուտ լայն դաշտի մը վրայ հաւաքուիլ, եւ սովորական կարգով կազմ ու պատրաստ կենալ: Մեր վիզերէն կախուած էին գերութեան երկաթէ խոշոր թիւերը: Ընդհանուր հսկիչը կը համրէր բոլորս տաղաւարներու կարգով եւ յաջորդ օրուան թելադրութիւններ տալով: Կրկին սուլոց մը եւ անմիջապէս ամէն ոք իր բնակած տաղաւարը կ'երթար եւ դուռները կը գոցէին մեր վրայ մինչեւ միւս առաւօտ: Եւ այսպէս շարունակ :

Բայց այդ օրը շատ տխուր բան մը պատահեցաւ, ինչ որ ինծի համար անմոռանալի պիտի մնայ յաւիտեան: Հազիւ թէ ընդհ. հսկիչը համրանքը վերջացուցած էր եւ վաղուան թելադրութիւններ պիտի տար, յանկարծ ճիշդ հսկիչին սուլոցի նման ձայն մը լսեցինք: Բոլորն ալ կարծելով թէ ամէն բան վերջացած է, իրենց տաղաւարները վազեցին: Հազիւ ներս մտած էինք, երբ գերմանացի պահակ զինուորներ խուժելով «ռաուս» կոխեցին: Ուրեմն կրկին մեր հաւաքուած դաշտը պիտի հաւաքուէինք :

Երբ հոն հասանք տասնեակ մը գերման զինուորներ արագահարուածներով շրջապատեցին մեզ: Բոլորս ալ անակնկալի եկած, լուռ ու մունջ կը սպասէինք հետեւանքին: Շատ չանցած, ընդհ. հսկիչը եկաւ առաջնորդութեամբ ընդհ. հրամանատարին: Մարակը ձեռքը, ճիշդ դաշտին մէջտեղ կեցաւ: Կանչեց թարգմանիչը, պելժիացի մը:

Այստեղ քիչ մը առաջ սուլող մը եղած է, այս արարքը ներքին յեղափոխութեան հաւասար է: Ուրեմն ով որ է տասը վայրկեան միջոց կուտամ թող մէջտեղ ելլէ, հակառակ պարագային ձեզմէ ոեւէ մէկը պիտի զատեմ ու վաղը ճիշդ այս դաշտին վրայ ձեր բոլորին աչքին առջեւ պիտի գնդակահարեն: Ցաւալի է, եթէ անմեղ մը ըլլայ ենթական »:

Ամէնքս ալ շնչասպառ կը սպասէինք որ սուլողը մէջտեղ ելլէ: Բերնէ բերան իմացանք թէ ով էր ենթական, եւ որովհետեւ զինուորական կեանքի մէջ մատնել չկայ, ոչ մէկը կրցաւ մատնանշել:

— «Լաւ քանի որ սուլողը քաջութիւնը չունեցաւ մէջտեղ ելլելու, պէտք է որ ես ձեզմէ մէկը [illegible] գտնեմ »:

[illegible] : Մարակը ձեռքը՝ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (Մարսէյլ) [illegible] [illegible], [illegible] մարակը [illegible] վրայ դրաւ եւ «անմիջապէս ասոր թիւը առէք » ըսաւ: Եւ մնացեալը ցրուելու հրաման տուաւ :

Ուրեմն, զոհ մը պէտք էր եւ ես պիտի ըլլայի այդ զոհը: Թէեւ ուզեցի քաջութիւնս պահել, բայց երբ փորձեցի քալել, զգացի որ ծունկերս յառաջ չեն երթար: Ընկեր Վահրամ թեւս մտաւ, քանի մը ցաւակից ընկերներ ալ օգնեցին եւ տաղաւար բերին: Անմիջապէս անկողնիս վրայ երկնցայ սեւ ճակատագիրս ողբալու: Թուղթ եւ գրիչս առի ու իմ վերջին նամակս գրեցի: Վահրամը չափազանց յուզուած էր, պիտի կորմնցնէր բախտակից ընկեր մը, որուն հետ ապրած էր երեք տարի, բաժնելով անոր դառնութիւններ եւ ուրախութիւնները: Շատ մը յոյսեր ներշնչեց՝ ինծի: Բոլոր լաւ ընկերներս եկան հաւաքուեցան շուրջս: Մինչեւ առաւօտ չկրցանք քնանալ:

Երբ առտու եղաւ գործի գացող ընկերներս եկան եւ ողջագուրուեցանք: Ի վերջոյ մնացինք ես եւ Վահրամը: Մենք ալ որոշեցինք մեր գործին երթալ, մինչեւ որ դիս կանչեն եւ գնդակահարեն: Ժամը 6ուկէսին, մեր տաղաւարին պետը յիսնապետ Մարսոն եկաւ մեր քով եւ ըսաւ.— «Բնաւ մի վախնար, սուլողը յանձնեցինք»:

Կարծես թէ ուժս վերակենդանացաւ ուրախութեամբ ելայ եւ Մարսոն համբուրեցի: Ազատուած էի:

ՍՈՐՏԱՐՑԻ ՑԱՐԷԹ

Բացականուն

Վասպուրականի Հայր. Միութեան արդիւնաւէտ գործունէութեան նախաձեռնողիր հայրենակիցներ՝ գոհունակութեամբ արձանագրեցին, անշուշտ, Փարիզի Միութեան ծրագիր կանոնագրի մէջ կատարուած փոփոխութիւնները, որոնք լոյս տեսան «Յառաջ»ի Մարտ 6ի թիւին մէջ։

Ինչպէս յայտնի է, կարգ մը հայրենակիցներ, զանազան առարկութիւններով, ցարդ չեն անդամագրուած այս Միութեան ։

Ի՞նչ կ'առարկեն անոնք։— Ճճողուած է ծրագիր կանոնագիրը։

Ահա այժմ 28 պարզ ու մեկին յօդուածներ՝ 72ի փոխարէն ։

— « Մենատիրական է ան։ Հիմնադիրները պէտք չէ իրաւունք ունենան նշանակելու իրենց յաջորդը »։

Ահա այդ իրաւունքը առնուած հիմնադիրներէն եւ տրուած ընդհ. ժողովին։ Ուրեմն վերցուած է «մենատիրական »ոգին ։

— Վասպուրական Աշխարհի վերաշինութիւնը երազ է ։

Անոր վերաբերեալ յօդուածն ալ ջնջուեցաւ ։

— Հայրենիքի մասին ոչ մէկ խօսք կը պարունակէ ծրագիր կանոնագիրը։

Ահա նոր պարբերութիւնը ։— « Մշակել լայն յարաբերութիւններ թէ Սփիւռքի եւ թէ հայրենիքի Վասպուրականցիներու հետ »։

Ո՞ր հայ մարդը արտանց երախտապարտ պիտի չըլլայ անոր՝ որ պիտի կարենայ հայրենիքի եւ անոր մէջ ապրող հայրենակիցներու հետ յարաբերելու հոգեկան ամենաքաղցր վայելքը ընծայել իրեն ։

Նգած են դեռ ուրիշ դոհացուցիչարբագրութիւններ ։

Տարակոյս չկայ որ արդէն անդամագրուած հայրենակիցներ աւելի սերտօրէն պիտի կապուին Միութեան, հիմա որ ան կը ղեկավարուի աւելի ժողովրդավար ծրագիր կանոնագրով մը ։

Մնացեալ հայրենակիցները, որ վերոյիշեալ առարկութիւններով բացակայ մնացած են ցարդ, թող ապացուցանեն իրենց ողջմտութիւնն ու սրտցաւութիւնը, անդամագրուելով Միութեան եւ անկեղծօրէն սատարելով անոր ազգօգուտ նպատակներու իրագործման ։ Վասպուրականցի

ՏԱՍՆԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ՈՐԲ ձգեց վերջին պատերազմը, համաձայն Միջազգային Կարմիր Խաչի վիճակագրութեան։ Գերմանիոյ մէջ երեք մանուկէն մէկը կորսնցուցած է հայրը։ Ֆրանսայի մէջ 250 հազար որբ կայ, որոնց 20 հազարը կորսնցուցած են թէ հայր եւ թէ մայր։ Իտալիոյ մէջ 390 հազար որբ, Յունաստանի մէջ 380 հազար (2.750.000 պզտիկի վրայ) Եուկոսլաւիոյ մէջ 573 հազար պզտիկներ կորսնցուցած են առնուազն ծնողքէն մէկը ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« ՅԱՌԱՋ »Ը

Հ. Յ. Դ. Տուն Պէյրութի մէջ

ԽՄԲ. — Պէյրութի «Ազդակ»էն կը քաղենք հետեւեալ կարգուրիչ տեղեկութիւնները ։—

Խչրէֆիէի բարձունքին վրայ, Հայ. եկեղեցիին ու հայ դպրոցին դէմ յանդիման օրէ օր կը բարձրանայ Օգնութեան Խաչի դարմանատունն ու « Ազատամարտ » ակումբը։ Շրջանիս երիտասարդութեան տարիներու երազն է որ արդէն իրականութիւն պիտի դառնայ։ Աննկարագրելի է խանդավառութիւնը։ Մօտ օրէն մեր Խաչուհիներն ու երիտասարդները, պատանիներն ու արծուիկները, սկաուտներն ու գայլիկները պիտի ունենան իրենց սեփական ներկայանալի տունը, երեք սենեակներով ։

Ջորս հազար հայութիւն հաշուող այս թաղին կեդրոնը իբրեւ միջնաբերդ կողք կողքի պիտի կանգնին՝ Հայ. Եկեղեցին որպէս խորհրդանիշը հայ հաւատքին, դպրոցը՝ հայ մտքին եւ ակումբը իբրեւ խորհրդանիշ հայ աննուաճ հոգիին ։ Աղքապահպանման երեք հսկայ սիւներ որոնց վրայ անսասան պիտի մնայ հայութիւնը։ Սոյն ձեռնարկին առաջին քայլերը հանդիսացողը եղաւ ընկեր Յակոբ Տէր Մելքոնեանը որ իր եղբօրը Միհրանին յիշատակը անմահացնելու համար իր վրայ առաւ դարմանատան ծախքերը, յատկացնելով վեց հազար լիբանանեան ոսկիի պատկառելի գումար մը։

Հիմնարկէքի օրէն ի վեր շինութեան յանձնախումբը լծուեցաւ տենդագին աշխատանքի, մէկ կողմէ շինութեան գործը գլուխ հանելու, միւս կողմէ տունէ —տուն, խանութէ — խանութ շրջելով պէտք եղածը գումարը հայթայթելու համար ։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ հայ ժողովուրդը լայն բացաւ իր քսակը ազգային այս շէնքին մէջ քար մըն ալ ինքը դրած ըլլալու նախանձախնդրութեամբ ։

Ցարդ հանգանակուած է տասնըչորս հազար ոսկի։ Մեր ազգայիններուն նիւթական զոհողութեանց կողքին շինութեան յանձնախումբը գտնուեցաւ յուզիչ անակնկալներու առջեւ։Եղանբանուորներ որոնք օրեր շարունակ ձրի աշխատեցան, ուրիշներ իրենց մասնակցութեան բաժինը բերին նուիրելով քար, երկաթ, եւ շինութեան վերաբերեալ այլ նիւթեր։ Մեր երկրաչափ եւ կապալառու ընկերները ամիսներ շարունակ կ'աշխատին մեծ զոհողութեամբ առանց նիւթական որեւէ ակնկալութեան ։

Շինութեան յանձնախումբը քաջալերուած ընդհանուր խանդավառութենէն, սկսած է նաեւ շինութիւնը սրահի մը որուն պակասը մեծապէս զգալի է շրջանիս համար։ Խոր հաւատք ունինք թէ մեր դարմանատան ու ակումբի կողքին հայ ժողովուրդի զոհողութեան շնորհիւ, մօտ ապագային մենք պիտի ունենանք նաեւ մեր ներկայանալի սրահը ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՎԻՃԱԿ հռչակուեցաւ Մետինայի (Թունուզ) մէջ, իբրեւ հետեւանք ոստիկանական պահականոցին դէմ կատարուած յարձակման մը։ Ֆրանսացի զինուոր մը սպաննուեցաւ եւ հինգ հոգի ալ վիրաւորուեցան, որոնցմէ մէկը Թունուզցի։ Ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան վեցը արգիլուած է դուրս ելլել ։

Գաղութէ գաղութ

ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԻՆ ՎՐԱՅ փոքրիկ ինքնակալ երկիր մըն է Քուվէյթ, 120 հազար բնակիչով ։ Կան մօտ 90 Թրքահայեր եւ Իրանահայեր, որոնք բարեկեցիկ վիճակ ունին։ Վերջերս հոն այցելած է Գեղամ Քհնյ. Փաշայեան, խանդավառելով ժողովուրդը։ Իր մեկնումէն առաջ այցելած Քուվէյթի իշխանին՝ Շէյխ Ապտուլլահ Սլըմին որ իր գնահատութիւնը յայտնած է իր երկրին մէջ բնակող Հայերու մասին ։— « Հայերը աշխատասէր, հաւատարիմ եւ հլու ժողովուրդ են, ես կը սիրեմ զանոնք»։ Այս փոքր երկիրը ունի հոյակապ հիւանդանոցներ ։

ՊՈԼՍՈՅ Պօյաճըքէօյ արուարձանին մէջ տըկարակազմ տղոց ապաքինարան մը հաստատելու համար, Թաղ. խորհուրդին խնդրանքին ընդառաջ երթալով, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան հաւանած է պատրիարքին միջոցով ստանձնել նիւթական հոգը։ Ապաքինման կայանը առայժմ պիտի ունենայ 15—20 մանչեր եւ աղջիկներ։ Այս առթիւ կազմուած է յանձնախումբ մը եւ բժշկական յանձնաժողով մը պիտի քննէ թաղերու Աղքատախնամներէն յանձնարարուած տկարակազմ երկսեռ փոքրիկները ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ թերթերը ։

ՏԽՐՈՒՆԻ ։— Տիկին Թուրվանտա Փօլ Մովսէսեան, որուն մահը ծանուցինք անցեալ օր, 73 տարեկան էր։ Ծնած Խարբերդի Բագմաշէն գիւղը։ Յետոյ Ֆրէզնօ (Քալիֆորնիա) փոխադրուած ։ Ի ծնէ ուշիմ, տիկին Թուրվանտա մեծ կարողութեամբ վարեց իր ամուսնոյն թողած ընդարձակ ագարակները եւ առեւտուրը։ Շատ կը հետաքըրքրուէր ազգային կեանքով, կը հետեւէր թերթերուն ։ Անդամ էր Հայ Օգն. Միութեան (Կապոյտ Խաչ)։ Իր ամուսնոյն անունը յաւերժացնելու համար կ'ուզէր արդիական ղեղեցիկ շէնք մը «Հայկ. Կեդրոն» մը նուիրել Հայ Օգնութեան Միութեան ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ եւ թատրոնի կարկառուն դէմքերէն Փիէռ Ռընուառ մեռաւ Գշ. օր արիւնամիզութեան հետեւանքով։ Նախ եղած է Օտէօն, ապա պողոտաներու թատրոնները, ուր ստեղծագործած էր շատ մը տիպարներ։ Մասնակցած էր 1914ի պատերազմին եւ ձախ ձեռքէն ծանրապէս վիրաւորուած։ Յիշենք իր քանի մը շարժանկարները ։— «Ժամը 11ի կինը», «Եօթը մեղքերու ագարակը», «Աստուծոյ դատաստանը», «Մախոռ ոճիրներ» «Դեղին սենեակին գաղտնիքը» եւն.։

ՏԻԿԻՆ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԱ ՔՈԼՈՆԹԱՅ, Օսլոյի, Մեքսիկայի եւ Սթոքհոլմի նախկին խորհրդային դեսպանուհին, մեռաւ Մոսկուայի մէջ ։ Ութսուն տարեկան էր։ Առաջին կինն էր որ այդպիսի բարձր պաշտօնի մը կոչուած էր։ Ցարական զօրավարի մը աղջիկն էր, հռչակաւոր իր գեղեցկութեամբ եւ վայելչութեամբ։ Ջերմ կուսակից կիներու ազատագրութեան, ահագին գայթակղութիւններ յարուցած էր ժամանակին եւ ի վերջոյ յարած բոլշեւիկ կուսակցութեան։ Երկու անգամ ամուսնացած եւ ամուսնալուծուած էր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Թղթակցութեան վարժարանէ մը աւելի նպատակայարմար ի՞նչ կրնայ ըլլալ. ոչ ոք կը կասկածի այդպիսի վարժարանէ մը. միլիոնաւոր մարդիկ կը հետեւին դասընթացքներու՝ թղթակցութեան միջոցաւ. վարժարանէն բազմաթիւ նամակներ կրնան գալ ռեւէ մէկուն հասցէին։ Ո՞վ կրնայ կասկածիլ։ Խելացի են այդ Գերմանները ։ Ունին թղթակցութեան վարժարան մը կը հիմնեն։ Ունին իրական աշակերտներ, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ սքանչելի լրտեսներ։ Օհ, հիանալի… Անաւասիկ հեռաձայնը։

Ցափշտակեց ընկալուչը եւ.

— Ըսէ, դուչեց ։

— Պահարանին մէջ տպագրուած երեք էջ թուղթ կայ ։

— Տպագրուա՞ծ ։

— Այո։ Ռատիոյի մասին թիւ 11 դասն է։ Հետաքրքրական ալ է. Ես ալ արդեօք թղթակցութեամբ դաս առնե՞մ, ինչ կ'ըսէք …

— Ձգէ հիմա պարապ խօսքերը, ծօրն, ուրիշ բան մը չկա՞յ պահարանին մէջ ։

— Կայ ։

— Շուտ ըսէ ի՞նչ է ։

— Ութ անգլիական ։

- Ա՜, հիմա կը հասկնամ, ըսաւ Փօնթիւի, լայն շունչ մը քաշելով։ Շատ լաւ ծօրն, ամէն ինչ իր տեղը դիր եւ նամակը նամակատուփը ձգէ։

— Շատ լաւ, փափ ։

— Չմոռնաս ութ ոսկին ալ տեղը դնել ։

Փօնթիւի ընկալուչը տեղը դրաւ եւ ինծի դարձաւ ։

— Հիմա ամէն բան կը հասկնամ, ըսաւ։ Ահա այս կերպով Հօրլօք կը ստանայ իր վարձքը։ Ոչ ոք կը կասկածի եւ կը բանայ թղթակցութեան վարժարանէ մը եկած նամակը, որուն տպագրուած թուղթերուն մէջ պահուած են թղթադրամներ ։

— Դուք լրագրող բարեկամ ունէիք, անունը ի՞նչ էր, հարցուց յանկարծ ։

— Նիւթըն ։

— Կրնա՞ք մէկ օրուան համար փոխ առնել իր ինքնութեան թուղթը։

— Անշուշտ ։

— Ուրեմն կ'առնէք զայն եւ կ'երթաք Նալի վարժարանը իբրեւ լրագրող, տեսակցութիւն մը ունենալու համար տնօրէնին հետ։ Ինծի այնպէս կը թուի թէ կը մօտենանք սարդին ոստայնին ։

— Մենք հիմա գետակներու եւ ծովերու նմանցնելով կը խօսէինք, հիմա ալ սարդ մը մէջտեղ ելաւ ։

— Ես միշտ այդ տեսակ նմանութիւններ կը գտնեմ։ Հիմա գիս մտիկ ըրէք։ Իբրեւ լրագրող պիտի երթաք Նալի վարժարանը եւ տեսակցութիւն մը պիտի ունենաք ըսելով որ կ'ուզէք ձեր ընթերցողներուն ներկայացնել « Թղթակցութեան վարժարանները պատերազմի ընթացքին»։

Այս գործը շատ հետաքրքրական պիտի ըլլար ինծի համար։ Այս կերպով առիթը պիտի ունենայի վերջապէս կարեւոր գեր մը կատարելու ։

Յաջորդ օրը առի Նիւթընի ինքնութեան թուղթը եւ ներկայացայ Նալի թղթակցութեան վարժարանը ։

Օրիորդ մը դիմաւորեց զիս եւ այցաքարտս տնօրէնին տարաւ։ Հիմա յայտնի պիտի ըլլար թէ իրական վարժարանի՞ մը մէջ կը գտնուէի թէ ոչ այցելած էի «սարդի ոստայնը», ինչպէս պիտի ըսէր Փօնթիւի ։

Եթէ իրական վարժարան մըն էր, տնօրէնը սիրով պիտի ընդունէր զիս, նկատելով որ թերթի մը մէջ հրատարակուած գրութիւն մը մեծապէս օգտակար պիտի ըլլար իրեն։ Իսկ եթէ լըրտեսներու մէջ գտնուէի, խնդիրը տարբեր գոյն պիտի ստանար։ Այս տեսակ հաստատութեան մը տնօրէնը պիտի ջանար ճամբել զիս ։

Վերջապէս դուռը բացուեցաւ եւ տնօրէնը ներս մտաւ, ինքզինքը ներկայացուց ։

— Ե՛ս տնօրէն Ուիլերմս, ըսաւ։ Շատ ուրախ եմ որ կը պատուէք մեզ։

— Կ'ուզէի կարգ մը տեղեկութիւններ ստանալ, Պ. Ուիլերմս։ Ի՞նչ կերպով կը կազմակերպէք այս դասընթացքները, քանի որ երկու սենեակ միայն ունիք ձեր տրամադրութեան տակ ։

— Մենք այս գրասենեակները կը գործածենք միայն թղթակցութեան համար։ Մեզի համար նամակատուփ մըն է այս տեղը։ Սակայն իրական աշխատանքները կը կատարեն մեր ուսուցիչները իրենց տան մէջ ։

(Շար.)

Անցեալ տարի Խ. Միութիւնը կարեւորութիւն չէր տար Գերմանիոյ միացման, եւ յարձակումը կեդրոնացնելով արեւմտեան երկիրներու վերա — զինման եւ Ատլանտեանի դաշինքին դէմ: Կը°պա — հանջէր նաեւ բոլորովին ապազինել Գերմանիան: Այս անգամ չի խօսիր Ատլանտեանի դաշինքին վը — րայ, եւ կ'առաջարկէ որ Գերմանիան արտօնուի ցամաքային, ծովային եւ օդային բանակներ կազ — մելու: Ինչպէս դիտել կուտայ Լոնտոնի Թայմզը, Գերմանիոյ վերազինման առաջարկը «ամէնէն նը — շանակալից փոփոխութիւնն է Մոսկուայի քաղա — քականութեան մէջ»:

Ուրիշ թերթեր ալ դիտել կուտան թէ սեփա — կան բանակ մը կազմելու առաջարկով, Խ. Միու — թիւնը կը շոյէ Գերմանիոյ ազգային հպարտու — թիւնը, միեւնոյն ատեն ցնցելով Ֆրանսայի հան — րային կարծիքը:

Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնա — տան մէջ կը կարծեն թէ ծանուցագիրը արժանի է քննութեան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, արեւմտ — եան Գերմանիոյ վարչապետը, Ֆրանսայի եւ Անգ — լիոյ արտաքին նախարարները միասնաբար քննեն Մոսկուայի ծանուցագիրը, յառաջիկայ շաբթու, Փարիզի մէջ, Եւրոպական Խորհուրդի գումարման առթիւ:

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ «Գերմա — նիոյ հետ հաշտութիւն կնքել՝ կը նշանակէ խա — ղաղութիւնը կատարելապէս վերահաստատել Եւ — րոպայի մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ մէջ հինգ շաբաթ քննական պը — տոյտ մը կատարելէ վերջ, Փարիզ վերադարձաւ գաղթային նախարարը, Պ. Լըթուռնօ: Ի պատաս — խան զանազան հարցումներու, յայտարարեց թէ Ֆրանսա պիտի չքաշուի Հնդկաչինէն, մինչեւ որ խաղաղութիւնը չվերահաստատուի: «Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ ազատ աշխարհին ապագան կախում ունի այս կռիւէն ելքէն եւ մենք չենք կըր — նար քաշուիլ այդ պայքարէն, ինչպէս չենք կըր — նար հեռանալ ազատ աշխարհէն»:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ կայծս քաղաքին կայարանը քանդուեցաւ պայթումի մը հետեւանքով: Հինգ հոգի մեռան, 11 հոգի վիրաւորուեցան: Արիւնալի դէպքերը իրարու կը յաջորդեն ուրիշ վայրերու մէջ, մտահոգութեան մատնելով ֆրանսական գա — ղութը: — ՄԱԿի իրաքեան պատուիրակը յայտա — րարեց թէ Ֆրանսական կառավարութեան կ'ըլլայ վերակալել բանակցութիւնները, այլապէս ինքը Ապահովութեան Խորհուրդին պիտի ներկայացնեն արաբական եւ ասիական 15 պետութիւններ:

ՀԻՒՍ. ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ կազմակերպութեան (ՀԱԿ) ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ զօր. Լորտ Իսմէյ, Չըրչիլի հաչակաւոր գործակիցը՝ պատերազմի ընթացքին: Իր կեդրոնը պիտի ըլլայ Փարիզ: Լորտը 64 տարեկան է եւ վեց տարի միա — ժամանակ եղած է ապայակոյտի պետ, խորհրդա — կան՝ պատերազմական նախարարութեան եւ նա — խագահ՝ Չըրչիլի ապայակոյտին:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ օրէ օր կը նուազի, համաձայն մառնչալ Թիթոյի մէկ յայտարարու — թեան: Իր կարծիքով, ռուս ժողովուրդը «հոգե — բանօրէն պատրաստ չէ կռուելու: Թէեւ Մոսկուա սրտանց կ'ուզէ նուաճել ուրիշ երկիրներ, եթէ կարենայ դիւրաւ յաջողիլ, օրինակ՝ տնտեսական միջոցներով. բայց արբանեակ երկիրները չեն ու — զեր որ ուրիշ պատերազմ մը պայթի իրենց գըլ — խուն»:

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐ ճարելու համար, Մ. Նահանգները մօտերս պիտի բանակցին Սպա — նիոյ հետ: Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ճամբայ՚ելած է արդէն:

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՑԻՆԵՐ կը շարունակեն մե — ղադրել Ամերիկան՝ թէ մանրէական պատերազմի ձեռնարկած է: Մ. Նահանգներու արտաքին նա — խարարը վճռապէս հերքելով այս մեղադրանքը, պահանջեց Միջազգային Կ. Խաչէն քննութիւն կա — տարել տեղին վրայ:

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ մեծամասնութիւն շա — հեցաւ իբրեւ թեկնածու Մ. Նահանգներու նախա — գահութեան, փորձնական քուէարկութեան մը առթիւ:

94.000 ԱՊՕՐԷՆ ՁԱԻԱԿՆԵՐ երեսի վրայ մնա — ցած են Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Կառավա — րութիւնը դրամական օգնութիւն խնդրեց Դաշնա — կիցներէն: Այս անհայր երախաներէն 3000ը խառ — նածիններ են, համաձայն պաշտօնական տեղեկա — գրին (սեւամորթ զինուորներէ ծնած):

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 22.000 օդանաւ արտադրած է 1951ին, համաձայն ամերիկեան տեղեկագրի մը: Կ'ըսուի նաեւ թէ 85 օդանաւային գործարան ու — նի: Ամէնէն կարեւոր հաստատութիւններէն մին կը գտնուի Թիֆլիս, 30.000 բանուորներով:

9629 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ զանազան երկիրներ փո — խադրուած են Փետրուարի ընթացքին, առժամ — եայ յանձնաժողովի մը միջոցաւ: Մեծագոյն մա — սը, 7091 հոգի, զրկուած են Մ. Նահանգները, 1356 հոգի Աւստրալիա են.:

«Արամ» ենթակոմիտէի 25ամեակը

Անիէռ Գուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին հովանա — ւորութեամբ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25ամ — եակը կիրակի, 16 Մարտ, ժամը 16էն 23, Անիէռի ընկերվարական սրահը, 149 bis, Avenue d'Argenteuil.

Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին: «Պաշտօնս խաղ — բալ է»: Մուտք ազատ է:

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, Cercle Militaireի մէջ: Ժամը 4էն կէս գիշեր:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Ապրիլ 14ին Cercle Militaire, ժամը 16—24:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Կալման սրահին մէջ, ժամը 15 — էն 23: Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը ներկայացուի «ՈՒՇԻ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ» օփէ — րէթը:

Ծոփ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ, եւրոպա — կան պարեր: Շոգեկառք Gare d uNordէն ժամը 2.28 եւ հանրակառք Փորթ տը լա Շափէլէն 268, ամէն կէս ժամը:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

12ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ (1952)

Բաժանորդագրութեան Նոր պայմանները. — Ֆրանսա՝ տարեկան 800 ֆրանք, արտասահման՝ տարեկան հազար ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մալաքեան, 3 Bld. Théodore Turner.

ՎԱԼԱՆՍ.— Արսէն Տէր Սարգիսեան, 15 rue St. Jacques:

ԼԻՈՆ.— Ղազար Ղազարեան, 56 rue Cuvier:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Սիսլեան, 28bis, Cours Jean Jaurès:

ՆԻՍ.— Շ. Զօղեան, 3 rue Petit Parc:

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ.— Հայկազ Զօրեան, 6 rue de la République:

ՎԻԷՆ.— Կիւլպէնկ Սուքիասեան, 144 rue Serpaize:

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Ընդրիկեան, 8 rue Jean - Dugas:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի:

Կը ներկայացուի ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ, (չորս արար): Մէն Լուի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» թատերախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Ղ. ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ:

24 Մարտ, երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին Պօմոնի սինէմա Ֆլօրէալի մէջ:

Գիները՝ 50 եւ 100 ֆրանք:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախաբբերդցիական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի պարահանդէսը այս շաբաթ գիշեր — ուընէ մինչեւ լոյս, 51 rue Grignan Au Clubի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական ընտիր բաժինին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն օրիորդներ Սիւզան, Ռօզ Անդրէասեան:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՅԱԿՈԲ ՄԷՆԷՆՏԵԱՆի քառասուն — քին առթիւ այց իր շիրիմին: Հաւաքուիլ Thiaisի գերեզմանատան դրան առջեւ, այս կիրակի ժամը 3ին:

Կարեւոր

Վարժ եւ ընդունակ գործաւոր մը՝ տրամա — դրելի ժամեր ունի ամէն օր, որեւէ աշխատանքի պահապանութեան կամ հսկողութեան համար:

Գրել «Յառաջ»ի հասցէին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր բոլոր անդամները եւ մասնաւո — րապէս վարչութիւնները ընդհ. ժողովի կը հրա — ւիրէ այս շաբաթ ժամը 20ին, Ահարոնեան ա — կումբը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչու — թեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, ղպրոցի կից սրահին մէջ:

ԱՆԿԷՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժո — ղովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին, 30 rue des Alouettes. Խիստ. կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ժողո — վը այս կիրակի ժամը 3ին:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը ճիշդ 3ին Քա — ֆէ Րէժանի վերնայարկը, մեթրօ Քառէ: Կարե — ւոր օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակա — տարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայ — րենակիցները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը Մայիս 18ին:

«ՅԱՌԱՋ»ը Լիոնի մէջ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Travailի դիմացը:

Նուագահանդէս հայ նոր երաժշտութեան

Salle Gaveau, Կիրակի 30 Մարտ, ժամը 4ին

Նուիրուած ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի գործերուն

Հովանաւորութեամբ Զարեհ պէյ Նուպարի

Կը մասնակցին փառըլու նուագախումբը (65 հոգի), Radioի երգչախումբը, Nathalie Wotcher (երգչուհի) եւ Joseph Meugé (երգեհոն):

Առաջին ունկնդրութիւն՝ ՆԱՐԵԿԻ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն նաեւ Suite Française եւ Հերոսի մը կեանքը:

Գիներն են՝ 150էն 600 ֆրանք, ուսանողի հա — մար 100 ֆրանք: Դիմել Հայոց եկեղեցին, Պ. Ս. Գարպիկեօզեանի մօտ, Պարսամեան, Հր. Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, յանձնախումբի գան — ձապետ Պ. Ն. Յովհաննէսեանի, ինչպէս նաեւ Durand (4 Փլաս տը լա Մատըլէն) եւ Սալ Կաւօ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ Կապ. Խաչի Սանուհիներու Միութիւնը, հովանաւորու — թեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի եւ Ֆ. Կ. Խաչի կազմակերպած երեկոյթը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարդանանցի առ — թիւ: Նախագահութեամբ Նոր Սերնդականի մը: Պիտի խօսի Սանուհի մը:

Երեկոյթէն վերջ պարահանդէս՝ Քաֆէ Տա — մէի սրահին մէջ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ-ԾԱՂԱՐԱՆ «ՍԹԱՄՊՈՒԼ» Լիոն

ԽՆԱՄՔՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՓԱՔԼԱՎԱ, ՔԱՏԷՖ
ԱՆՁՈՒԳԱԿԱՆ ՕՂԻ, ՀԱՄԱԴԱՄ ԱՂԱՆԴԵՐՈՎ
ՏՈԼՄԱ, ՔԷՕՖԹԷ, ՔԷՊԱՊ ԵՒ ՖՐԻԹ

Ամէն տեսակի յարմար ժողովրդական գիներ

24, Quai Jean-Moulin — LYON

(Ex- Quai de Retz) — Entresol

ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կօշիկի coupeur patronier մը ինչպէս նաեւ ամբողջական կօշիկ շինող լաւ գործաւոր կ'ուզ — ուին Villejuifի աշխատանոցին համար: Դիմել կէս օրէ վերջերը 2—7 Պ. Վանլեանի, 7, rue Gaudot de Moroy, Փարիզ:

Մեթրօ՝ Մատըլէն: Հեռ. Opé. 01-08:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, ժամը 4էն 12, ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ

Քաղաքապետութեան խորհուրդին հետ ներկայ կ'ըլլայ **Le Maire d'Alfortville** Monsieur **Raoul Bleuze** Ինչպէս նաեւ կուփամարտիկ ախոյեաններ ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ Champion de France Mi-lourd ՀՐԱՆՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆ Champion de Liban Mi- lourd

Rue Voltaireի սրահին մէջ

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ Sud Américaine formationով

Attractions Մուտք **200** ֆրանք Autobus 103 Charenton - Ecolesէն:

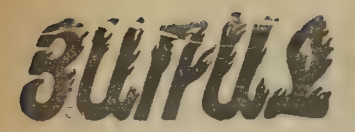

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր. Տարե. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 15 MARS 1952 Շաբաթ 15 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6713-Նոր շրջան թիւ 2124

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՂԱՒՆԻ՞ ԹԷ ՃՆՃՂՈՒԿ...

Ոչ բանաստեղծութիւն է, ոչ ալ զուարճալիք, սիրելի ընթերցող :

Պարզապէս հարազատ պատկերը եղերական կացութեան մը :

Ըսէք՝ ողբերգութիւն, որ կրնայ նորէն «քրտինք, արցունք եւ արիւն» թափել տալ մարդկութեան, եթէ երէկուան յաղթականները չկարենան հաշտեցնել իրենց քաղաքական եւ տնտեսական շահերը :

Ո՞րն է ողբերգութեան ամէնէն ծանրակշիռ պարագան :

— Մինչ « Արեւմտեանք» յայտնապէս կը կատարեն վերազինումը, յաճախ դղրդագին գիւտեր ալ յայտնելով, բոլշեւիկեան աշխարհը խստօրէն կը պահէ իր պատրաստութիւններն ու գաղտնիքները :

Արդարեւ, սրճարանի յետին բանդէտը շատ աւելի բան կ՚իմանայ արեւմտեան աշխարհին սպառազինութեանց մասին, քան անգլեւսաքսոն ամէնէն եփուն ռազմագէտը՝ Խ. Միութեան վերազինման մասին :

Այսպէս, Մոսկուան կը շարունակէ խաղաղութեան աղաւնիներ թռցնել, դղրդագին ժխորի մը տակ ծածկելով իր ահարկու սպառազինութիւնները :

Իսկ աղբին, մասնաւորապէս Ամերիկացիները ճնճղուկներ կ՚արձակեն օրը ցերեկով :

Անշուշտ բան մը չհասկցաք այս այլաբանական բացատրութենէն :

Մարտ 14ին, զեկուցում տալով խորհրդարանական յանձնախումբի մը առջեւ, դեր - ծովակալ Ճօն Մօս, ծովային նախարարութեան օգնական - ներէն մէկը ... յայտնեց թէ նոր զէնք մը հնարած են :

Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ ծովակալը կարծեր է որ գաղտնիք նիւթի մը մէջ կը խօսի : Հետեւաբար, չէ վարաներ յաւելեալ եւ ճոխացեալ մանրամասնութիւններ հաղորդել ...

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այս նոր զէնքին անունն է «Ճնճղուկ» : Տեսակ մը ռումբ որ հեռուէն յարուելով, կը սուրայ եւ ամէն բան կ՚ոչնչացնէ 5—6 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ :

Ճնճղուկը պիտի արձակուի օդանաւի մը միջոցաւ : Կ՚ուսումնասիրուի նաեւ ուրիշ տեսակ մը՝ ցամաքային ...ներու համար :

Դոնփակէն դուրս անցած ատեն, ծովակալը կ՚ըսէ լրագրողի մը, ի պատասխան անոր հարցումներուն.

— Ճնճղուկը այժմ կը գտնուի փորձի շրջանէն արտադրութեան կէս ճամբուն վրայ :

Ուրեմն, տակաւին պատրաստ չէ : Եւ թերեւս դուռ բանայ նոր կատարելագործումներու եւ գիւտերու :

Առաջին չնդալից յայտնութիւնը չէ այս, Ամերիկայի պատրաստութեանց մասին : Եւ բնականաբար կ՚արթնցնէ հակառակորդին միտքը, իր կարգին գիւտեր հնարելու համար, անաղմուկ :

Իրականութիւն չէ՞ որ Մոսկուան պատահաբար միայն յայտնեց թէ ինքն ալ հիւլէական ռումբ ունի :

Ինչո՞ւ մնացեալն ալ խոստովանի, երբ շատ աւելի դիւրին է՝ աղաւնիներ թռցնել, աշխարհի բոլոր լեզուներով : Թմրեցնել հանրային կարծիքը, օգնութեան կանչելով նոյն իսկ պատրիարքներ եւ կաթողիկոսներ :

Ճնճղո՞ւկը աւելի կը խօսի մարդկութեան սրտին, թէ աղաւնին :

Ճիշդ այն պահուն երբ ռմբաձիգ ճնճղուկի մասին կը խօսին, ամերիկեան մասնագիտական թերթ մը, «Օդանաւային Դարը», կը գրէ թէ Խ. Միութիւնը 22.000 ռազմական օդանաւեր շինած է 1951ին, թէ ունի 85 գործարաններ՝ օդանաւերու եւ ուրիշ 28 հաստատութիւններ՝ մեքենաներու շինութեան համար : (Օդանաւային գործարաններէն մէկը հաստատուած է Թիֆլիսի մէջ եւ ունի 30.000 բանուորներ) :

Երբ այսքանը իմացած են, կրնաք երեւակայել թէ «աղաւնին» դեռ ինչե՛ր կը ծածկէ իր անմեղուկ թուիչքներով ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ ՎՐԱՅ ...

— ... Երկու օրէ ի վեր արիւնալի ընդհարումներ տեղի կ՚ունենան ճակատին արեւելեան հատուածին վրայ... Մեր ցամաքային ուժերը կը յառաջանան հիւսիսի ուղղութեամբ ... Անցեալ շաբթու կորսնցուցինք 300 հոգի ...

— ... Տիկիններ, օրիորդներ, հրաշալի լուր մը ձեզի... «Բարի լոյս » ընկերութիւնը հրապարակ հանած է շրթունքի նոր կարմիր մը որ շաբաթներ կը տեւէ... Համբոյրի ատեն՝ հետք չի ձգեր... Դիմեցէք ձեր դեղագործին եւ հատ մը գնեցէք, շատ գոհ պիտի մնաք ...

— ... « Արարատ » շոգենաւը ալեկոծութեան մը բռնուեցաւ Միջերկրականի մէջ եւ ընկղմեցաւ ... 344 հոգի ծովամոյն եղած են՝ մեծ մասը կիներ ու երախաներ ...

— ... Վերջապէս գտնուեցաւ նոր տեսակ օճառ մը, որ ձիւնի պէս կը ճերմկցնէ ձեր մորթը ... Հոտը՝ աննման, գինը՝ չափէն աւելի աժան..

— ... Ունայնութիւն ունայնութեանց, ամենայն ինչ ընդ ունայն է... Ի՞նչ կը նշանակեն Աւետարանին այս բառերը... Աստուածորդին իր կեանքը զոհեց մեզի համար... Ի՞նչ կ՚ընենք արժանի ըլլալու համար այդ նուիրումին ... Կը հետեւի՞նք Աստուծոյ պատուէրներուն ...

— ... Սովորութիւն ըրէք, անկողին մտնելէ առաջ բաժակ մը «Արաբիա» սուրճէն խմելու... կը կ՚ազդուրէ, ջիղերը կը հանդարտեցնէ, ամէն ցաւ ու մտմտուք մոռցնել կուտայ ...

— ... Հիմա կը սկսի Օթելլոյի չորրորդ արարուածը, որուն ընթացքին Օթէլլօ կ՚անիծէ Տեզտէմոնան ու կը խեղդէ զայն ...

— ... Մեր քով պիտի գտնէք համեղ արեւելեան ուտելիքներ... փախչավա, խառայիֆ, հնլ-քա... ամէն օր թարմ լոռմաճուն... Գանիրներուն տեսակները ... խաշեր, կորկոնջոլա, քամամպէռ ... պուլղուր, լհալէպի, աբիտէ շաքար, լոխում...

— ... Մենք կը պայքարինք համայնավարութեան չարիքին դէմ, որովհետեւ կը հաւատանք որ Սթալինեաններու վարդապետութիւնը կը մեռցնէ մարդուն անհատականութիւնը եւ անոնք կը վերածէ անասունի ...

— ... Փրոֆէսէօրին դասախօսութիւնը վայրկեան մը կ՚ընդհատենք...«Անահիտ» գարեջուրը անմրցելի է իր յատկութիւններով.. գործածեցէք ու ալ բժիշկին երթալու պէտք չէք ունենար ...

Հասկցողին շատ բարեւ .... ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ այս տարի ալ ստանձնած է Ապրիլ 24ի ազգային Սգատօնին նախաձեռնութիւնը, մասնակցութեամբ բոլոր հայկական կազմակերպութեանց եւ երեք յարանուանութեանց :

Այս առթիւ կը հրաւիրէ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնները որ Ապրիլ 24ի գիշերը կազմակերպեն Ապրլեան Սգատօնը, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, հրաւիրելով բոլոր կազմակերպութիւնները :

Փարիզի մէջ նոյն օրը ժամը 6ին պսակ մը պիտի դրուի Անծանօթ Զինուորի դերեզմանին վրայ, իսկ իրիկունը՝ բուն սգատօնը պիտի կատարուի համաձայն մասնաւոր յայտագրի մը :

ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԾԱԳԻ, Չեխոսլովաքիոյ բանակը 90 առ հարիւր համեմատութեամբ պիտի փախչի ու պիտի միանայ Դաշնակիցներուն, Խ. Մութեան դէմ կռուելու համար : Այս յայտարարութիւնն ըրին վեց չեխ սահմանապահներ, որոնք Փետրուար 29ին փախած էին երկրէն : Համաձայն իրենց, դիմադրական հոսանքը հետզհետէ կը զօրանայ երկրին մէջ :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը փութացնելու համար, Երեք Մեծերը 8 յօդուածներէ բաղկացած նոր ծանուցագիր մը յանձնեցին Մոսկուայի : Այս յօդուածներէն եօթը արդէն երկուստեք ընդունուած են նախապէս, իսկ վերջինը կը վերաբերի Աւստրիայէն պահանջուած հատուցումներուն : Դաշնակիցները կ՚առաջարկեն հրաժարիլ այս պահանջէն : Կը կարծուի թէ Խ.Միութիւնը այս ծրագիրն ալ պիտի մերժէ :

«Եւրոպան կորսուած է եթէ կրճատենք վարկերը»

ՉՈՐՍ ԳԼԽԱՒՈՐ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Թրումընի չորս գլխաւոր խորհրդականները առջի օր հրապարակային ազդարարութիւն մը ուղղեցին խորհրդարանին, դիտել տալով թէ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութիւնը եւ նոյն իսկ Մ. Նահանգներուն ապահովութիւնը պիտի վտանգուի, եթէ կրճատեն նախագահին պահանջած օգնութեան վարկը, 7.900.000.000 տոլար :

Այդ չորս երեւելիներն են Փոխադարձ Ապահովութեան վերատեսուչը՝ Պ. Հէրրիմըն, արտաքին նախարարը՝ Պ. Էչիսըն, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը՝ Պ. Լովըթ եւ միացեալ սպայակոյտներու նախագահը՝ զօր. Պրէտլի : Չորսն ալ իրենց տեսակէտները յայտնեցին ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց եւ զինեալ ուժերու յանձնախումբերու միացեալ ժողովին մէջ, կարճ եւ ազդու պատասխաններ տալով քննադատներուն :

Առաջին ելոյթն էր այս : Պայքարը պիտի ըլլայ տաժանելի եւ երկարատեւ : Նիստը տեւեց հինգ ժամ, գրաւոր եւ բերանացի զեկուցումներով :

Պ. Հէրիմըն շեշտեց թէ վարկերու որեւէ կարեւոր կրճատում պիտի խորտակէ զօր. Այզընհաուըրի կատարած աշխատանքները՝ Եւրոպայի պաշտպանութեան համար, վերի վայր շրջելով հակաբոլշեւիկեան պայքարին յատակագիծները :

— « Քաղաքական տեսակէտով ալ, այս վերիվայրումը մեծ յաղթանակ մը պիտի ըլլայ Մոսկուայի վարիչներուն համար : Նշանակելի կրճատում մը լրջօրէն պիտի վտանգէ մեր իսկ ապահովութիւնը : Տոլարներ խնայելով ի վերջոյ ամերիկեան կեանքեր պիտի զոհենք : Ես չեմ կարծեր թէ պէտք է այս երկրի երիտասարդներուն վերապահենք ազատութեան համար կռուելու առանձնաշնորհը : Անոնք իրաւունք ունին լաւ կազմակերպուած, սպառազինուած զինակիցներ ապահովելու : Եթէ Մ. Նահանգները վարանում ցուցնեն այսօր, մեր կատարած աշխատանքին մէկ մեծ մասը պիտի փճանայ եւ Կրեմլինի բարբարոսական բռնակալութիւնը պիտի ծաւալի » :

ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԾԱԽՍԵՆ ՄԻԼԻԱՌՆԵՐԸ

Զեկուցանողը այս առթիւ ճշդեց թէ պահանջուած վարկին աւելի քան հինգ միլիառ տոլարը յատկացուած է Ատլանտեան զինակցութեան 50 գօրաբաժիններու կազմութեան. զօրաբաժիններ որոնք ... արտադրութեան տակ պէտք է դրուին այս տարի : Իբր 1800 միլիոն տոլարով հում նիւթեր եւ մեքենաներ պիտի գնուին, ընդհանրապէս Եւրոպայի համար : Զինուորական օգնութեան մեծ մասը պիտի ճարուի Մ. Նահանգներուն մէջ շինուած թնդանօթներով, հրասայլերով եւ օդանաւերով : Բայց կառավարութիւնը կը նախատեսէ նաեւ մէկ միլիառ տոլարի ապսպրանք՝ արեւմտեան Եւրոպայի գործարաններուն, յառաջիկայ տարի : Փոխադարձ Ապահովութեան ծրագիրը գումարներ կը տրամադրէ Ատլանտեանի երկու նոր զինակիցներուն՝ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, ինչպէս եւ Եուկոսլաւիոյ : Տնտեսական օգնութիւն պիտի ընծայուի Աւստրիոյ : Սպանիոյ համար ալ ծրագիր մը ունին : «Հարաւ. արեւելեան Ասիան անմիջական վտանգի տակ է», եւ 611 միլիոն տոլարի վարկ մը սահմանուած է այդ շրջանին : Շօշափելի գումարներ պիտի յատկացուին Հնդկաչինի, ինչպէս եւ Չինաստանի ազգայնականներուն (Ֆորմոզա), իսկ մնացեալը պիտի տրամադրուի Փիլիպպեան Կղզիներուն եւ ուրիշ վայրերու, ուր ծանր վտանգ մը կ՚ըկամեն համայնավար փոքրամասնութիւնները» : Վարկեր նախատեսուած են նաեւ Փաքիստանի, Իրանի եւ Հնդկաստանի համար, տնտեսական գետնի վրայ (227 միլիոն տոլար) : Պաղեստինի արաբ գաղթականներուն համար ալ կը նախատեսուի 141 միլիոն տոլար :

Արտաքին նախարարը բացատրեց թէ եւրոպական երկիրները իրենց յանձնառութիւններով եւ ճիգերով «իրենց կարողութեան ծայրագոյն սահմանին կը մօտենան : Այդ սահմանը անցնիլ կը նշանակէ վտանգաւոր ճիգ մը պարտադրել շահակից երկիրներու քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կազմին, ինչ որ պիտի վտանգէ իրենց իսկ ապահովութիւնը եւ մեր ձեռնարկած գործը : Ընդամէնը տասը օրուան մէջ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ խորհրդարանները վաւերացուցին միջախմբական ծրագիր մը,— ձուլել իրենց զինեալ ուժերը Իտալիոյ եւ միւս զինակից պետութեանց ուժերուն հետ : Անիկա բացարձակապէս արտակարգ դէպք մըն է քաղաքական տեսակէտով վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին :

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը մասնաւորապէս շեշտեց թէ ռազմողական է օգնութիւն հասցնել Հնդկաչինի : «Այդ երկրին աշխարհագրական դիրքը, ինչպէս եւ իր արտադրած հում նիւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԲԺՇԿ. ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

ԱԶԴՐ

ԽՄԲ.— Նարդունի սկսած է մաս առ մաս հրատարակել իր բժշկական բառարանին նիւթերը ՀԱՑ – ԲՈՅԺի մէջ։ Կաղապար մը տալու համար այս յոգնաշխատ եւ բծախնդիր աշխատութեան մասին՝ զոր պէտք է ըսել թէ կարելի է գլուխ հանել միայն պետական նպաստով եւ ակադեմական գործակցութեամբ, կը հրատարակենք ազդր բառին մասին գրածը՝ իբրեւ նմոյշ.—

1.— Լատիներէն femur :
2.— Ֆրանսերէն fémur :
3.— Անգլերէն thigh bone :
4.— Գերմաներէն Schenkelbein:
5.— Իտալերէն femore :
6.— Յունարէն μηρου :
7.— Ռուսերէն бедро:
8.— Պարսկերէն էսթուխանը սուրին :
9.— Արաբերէն ազմ ֆախզ :
10.— Թուրքերէն ույլուք ֆէմիյի :

ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. — Սկզբնաբար՝ ազդր բառը, որ մեր հին մատենագրութեան մէջ կը գրուէր նաեւ աստր ձեւով, հաւանաբար հնչաբանական խաթարում, կը նշանակէր բարձ կամ զիստ, ճիշդ ինչպէս լատիներէնը, յունարէնը, ռուսերէնը։ Ատոր համար է որ Ջախջախեան ազդրին դէմ կը դնէ, իտալերէն, coscia։ Դեռ աւելին,— ազդր կը կոչուէր բարձին (cuisse) եւ երանքին (hanche) ամբողջութիւնը՝ միասնաբար, ճիշդ ինչպէս երբ կը յորջորջուէր (մասնաւորաբար կենդանիներու մօտ) ուսին եւ իրանին ամբողջութիւնը՝ միասնաբար,— իսկ լանջակողմէն՝ երբում։ Ահա թէ ինչո՛ւ, սկիզբները, լատիներէն femur եւ coxa բառերը գործածուած են յաճախ մէկը միւսին տեղ, եւ հայերէն զիստ բառը (cuisse) կուգայ նիստ (hanche կամ fesse) բառին հետ խնամութենէն, ու վերջապէս՝ պարսկերէնն ալ, սըրին (ըստ Մէնինսքիի) կամ սօրին (ըստ Գարեգին քահ. Կիրակոսեանի), կը նշանակէ թէ՛ բարձ եւ թէ երաստան։ Ապէ նաեւ վկայութիւնը, յունարէնի մէջ, որ երաստանի գաղափարին կը կապէ grand trochanterը, ըստ յունական ժողովրդական բարբառին՝ կլութան, եւ ըստ լատինականին՝ natis (երկու բառերն ալ նոյն իմաստն ունին,— յետոյք)։

Մինչեւ հինգերորդ դար, հայ լեզուն ազդր բառով կը հասկնար ոչ թէ ծանօթ ոսկորը, այլ միայն բարձը անդամախօսական իր ամբողջութեամբ,— «զազդր եւ զերի քանցեալ յոսկերաց» (Եզեկ. ԻԴ. 4)։ Արդի առումով, հայերէն ազդր բառը, բոլորովին համապատասխան ֆրանսերէն fémurին, անունն է այն ոսկորին, որ բարձին հիմը կը կազմէ։ Ուրեմն, սխալ է այլեւս ազդրոսկր գրել, բայց, իբրեւ հոմանիշ, կրնանք գործածել բարձոսկր, զստոսկր եւ ճռոսկր բարդ բառերը, (բարձ, սկզբնաբար, կը նշանակէր այն մասերը, որոնք կը ծառայեն նստելու,— ատոր եւ իր հոմանիշներուն մասին՝ իր կարգին)։

Ահաւասիկ սահմանումը.— Աճուկէն մինչեւ ծունկ կը կոչուի բարձ (կամ զիստ, կամ ճոււ), եւ այդ բարձը կազմող ոսկորը՝ ազդր։

Ֆրանսացի ժողովուրդը, փոխաբերաբար, քեղի (timon) կը կոչէ ազդրը, եւ ոսկորին շուրջը լեցնող ղնդերային առատութիւնը՝ trumeaux, մինչ Լատինները femen կը յորջորջէին նոյն ոսկորին ներքնակողմը, առատ ղնդերներով լեցուած (mésomérie), համազօր մեր ազամէջ բառին, կամ ճինք բառին՝ ըստ Ուշտունեաց գաւառաբարբառին, իսկ արտաքին կողմը՝ femur, ապէ՝ ոսկորին լատիներէն անունը։ (Ծանօթ.— Հայերէն՝ ազամէջը կ'իյնայ բարձին գլխակողմը)։

ԿԱԶՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.— Մարդկային ոսկորներուն մէջ ամէնէն մեծը կամ երկարը։ Վերի ծայրը արմուկ մը կը շինէ եւ կը վերջանայ կլոր գլուխով մը, որ հայերէն կը կոչուի խնձորակ, իսկ ֆրանսերէն՝ tête du fémur։ Այս խնձորակը կը յօդակապուի կոնքին հետ՝ մտնելով երանքի ոսկորին խոռոչին մէջ, որ հայերէն կը կոչուի ոռոթ, ֆրանսերէն՝ cavité cotyloïde կամ acétabule, — Քաջունի կը թարգմանէ կողոփոց, բայց կը սխալի, որովհետեւ կողոփոցը գունդ գլուխի պատկեր կուտայ եւ ոչ թէ գոգաւոր խոռոչի, հետեւաբար աւելի համապատասխան է condyleին քան cotyleին։ Իսկ ոռոթ կը նշանակէ բաժակ կամ գոգաւոր անօթ,— հեղուկներու հին չափ մը, ճիշդ ինչպէս acétabule կը նշանակէ քացախի աման։ Իր կարգին, Լուսինեան condyleը կը թարգմանէ ոռոթ,— դարձեալ սխալ, որովհետեւ, ինչպէս գրեցինք, ոռոթը գոգաւոր ամանի իմաստ ունի, մինչ condyleը՝ գնդաձեւ գլուխի, բռունցքի մը կռնակի ցցուածքներուն նմանութեամբ, (բառը փոխ առնուած է յունարէնէ եւ կը նշանակէ յօդուած, բռունցք, հանգոյց, բայց ֆրանսերէն բառարաններու հեղինակները վկայութեան կը կանչեն միայն առաջին նշանակութիւնը)։

Ազդրին վերի ծայրը, ճիշդ արմուկ կազմած անկիւնին վրայ՝ կը գտնուին ուրիշ երկու գլուխներ եւս, մէկը մեծ, միւսը փոքր, որոնք խնձորակէն բաժնուած են գլանաձեւ կարճ մասով մը, որ հայերէն կը կոչուի կամրջակ կամ ուլն, (ֆրանսերէն՝ cou կամ col)։ Այդ գլուխներէն մեծը, որ անհարթ է եւ անձեւ, կ'անուանեմ մեծ բարձասար, ֆրանսերէն՝ grand trochanter, իսկ փոքրը, որ պտկաձեւ է, փոքր բարձասար, ֆրանսերէն՝ petit trochanter, (յունարէնէ փոխ առնուած այս բառը կը նշանակէ 1) անիւ եւ 2) գործիք որ վազելու կը ծառայէ, արդարեւ, այս բարձասարերուն փակած ղնդերներուն շնորհիւ ազդրը կը շարժի զանազան ուղղութեամբ, անիւի պէս)։ Լուսինեան մեծ բարձասարը կ'անուանէ... տամբիոն, փոքրը՝ տամբիոնակ։ Ինչպէս կը տեսնուի, Լուսինեան երդում ըրած է սխալ գրել միշտ,— տամբիոն խաթարուած ձեւն է տաբիրոն բառին, այս ալ իր կարգին՝ Թաբոր լերան անունին, յետագային հոմանիշ դարձած՝ գահաւանդ բառին։ Ընդհակառակն, Քաջունի կ'անուանէ կուռն, մեծ եւ փոքր, բայց ազդրը կուռներ ունի... վարի ծայրին վրայ եւս, ինչ որ կրնայ շփոթութիւն պատճառել։

Ազդրին վերը ծայրը՝ արմուկը այնքան աւելի բութ անկիւն մը կը շինէ, որքան լայն է կոնքը, ինչպէս է կիներու մօտ, որոնց ազդրերը աւելի շեղ կ'իջնեն վար, ինչպէս է եւ գելոտն (cagneux) այրերու մօտ։

Ազդրին վարի ծայրը, որ մաս կը կազմէ ծունկին, աւելի խոշոր, ճախարակի մը ձեւն ունի, երբ դիտէք ետեւէն։ Ճախարակին երկու գլուխները կը կոչուին կուռն (condyle),— մէկը ներքին, միւսը արտաքին։ Լուսինեան, ոռոթ կոչելէ ետք condyleը, ոփորոթ կ'անուանէ cavité condylienը,— արդ, ոփ կը նշանակէ cavité, ապէ ուրեմն խորոփ, իսկ ոռոթ բացատրեցինք վերը, ուրեմն խեղկատակութիւն չէ՞ ըսել ոփորոթ։

Ազդրին ճախարակաձեւ ծայրը կը յօդակապուի ոլոքին (tibia) եւ լիսեռնին (rotule) հետ։ Կուռները առջեւի կողմէն որոշակի բաժնուած չեն իրարմէ, ընդհակառակն միջկռանային գուռ մը (espace intercondylien) բոլորովին կը բաժնէ զանոնք իրարմէ՝ ետեւի կողմէն, եւ այդ գուռին երկու եզերքներէն վեր կը բարձրանան երկու գիծեր, իսկ յետոյ կը միանան իրարու՝ կազմելով եռանկիւն մը, որուն գագաթէն կը մեկնի ազդրին փշագիծը (ligne âpre)։ Այդ գիծը քիչ վերը դարձեալ կ'երկճղի ու կ'երթայ կորսուիլ մեծ ու փոքր բարձասարերուն վրայ։ Այս գծին փակած է ոսկրամաշկը (périoste)։

Ազդրը երեակ երեսներով ոսկոր մըն է, բայց այնքան թանձր ղնդերներու մէջ փաթթուած, որ գլանի, աւելի ճիշդ՝ բարձի ձեւ առած է,— ղնդերային այդ թանձրութեան մէջէն, առջեւի կողմէն, կ'անցնին կարեւոր երակներ, իսկ ետեւի կողմէն՝ երկար ջիղ մը, որ նշանաւոր է ախտաբանութեան եւ ... Աստուածաշունչի պատմութեան մէջ։ Այդ ջիղին տուած են, մեր թարգմանիչները, ամոլաջիղ անունը (sciatique),— իբր թէ այդ ազդրաջիղին դպնելով է որ հրեշտակը յաղթեց Յակոբին (Ծնն. ԼԲ. 25)։ Արդ, ամոլաջիղ սխալ թարգմանութիւն է, սխալ բառ է, եւ Յակոբին պարտութեան պատճառն ալ ուրիշ տեղ է,— բառին հայերէն թարգմանութեան և եբրայերէն մեկնութեան սխալներուն մասին ունիմ երկար ուսումնասիրութիւն մը։

Ազդրին ղնդերային թանձրութեան պատճառով բժշկական քննութիւնը, նոյնիսկ Ք. ճառագայթներով, մեծ դժուարութիւններու կը բախի յաճախ։

Հակառակ իր ամրութեան եւ թանձրութեան՝ ազդրին ոսկրաբեկութեան վտանգները քիչ չեն, յաճախ կը կոտրին,— մասնաւորաբար ծեր մարդոց մօտ,— կամրջակը, իրանը, ծնկային ծայրամասը, նոյնիսկ խնձորակը։ Վկայութիւն մը հինէն. «Ընկէց էշն զՇպիփան եւ թափեաց զկուռն բարձիցն»։ Այդ մասին՝ ոսկրաբեկութեան ընդհանուր գլուխին մէջ։

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ցեղասպանութեան օրէնքը վաւերացուած

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ԽՄԲ.— Արտաքական հեռագրական գործակալութեան թղթակիցը Գ. Լեւոն Քէշիշեան, մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Պրոֆ. Ռաֆայէլ Լեմքինի հետ, **Hairenik Weekly** շաբաթաթերթին եւ «Յառաջ»ի համար։

Ինչպէս կ'երեւայ, ցեղասպանութեան օրէնքին հիմնադիրը ինքն ալ յոռետեսութեան մատնուած է, մեծ պետութեանց ընթացքին հետեւանքով.—

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ, 8 ՄԱՐՏ

Հոնտուրաս 35րդ պետութիւնն է որ վաւերացուց ցեղասպանութեան ոճիրը կանխելու եւ պատժելու պայմանագիրը։ Այդ երկիրը պայմանագիրը ստորագրած էր 1949 ապրիլ 2ին եւ վաւերագիրը յանձնեց 1952 Մարտ 5ին։ Յանձնումի գործողութեան ներկայ էր նաեւ Տոքթ. Ռաֆայէլ Լէմքին, որ հնարեց ցեղասպանութիւն (genocide) բառը եւ դեր մը կատարեց պայմանագրին մշակման մէջ։

Պայմանագիրը օրէնքէ դուրս կը հռչակէ ցեղասպանութիւնը, որ ուրացումն է ցեղային, կրօնական, քաղաքական կամ ազգային խմբաւորումներու գոյութեան իրաւունքին, իբրեւ ոճիր մը ըստ միջազգային օրէնքի, խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն գործուած ըլլայ։

Պայմանագիրը գործադրելի դարձաւ 1951 Յունուար 12ին, 20 պետութեանց վաւերացումէն կամ հաւանութենէն վերջ։

Թէեւ ՄԱԿի բազմաթիւ անդամները ստորագրեցին Մարդկային Ցեղի այս շատ կարեւոր պայմանագիրը, բայց մեծ պետութիւններէն քիչեր վաւերացուցին զայն։ Մ. Նահանգները, Անգլիան եւ Խորհրդային Միութիւնը ստորագրեցին, բայց չեն վաւերացուցած տակաւին։ Իբրեւ մեծ պետութիւն վաւերացուց միայն Ֆրանսան, իսկ ուրիշ քանի մը պետութիւններ վերապահութեամբ վաւերացուցին։

Վաւերացնող պետութիւններն են.— Աւստրալիա, Պելճիա, Քամպոճ, Սէյլան, Ազգայնական Չինաստանը (Ֆորմոզա), Քոսթա Րիքա, Տանըմարքա, Էքուաթոր, Եգիպտոս, Էլ Սալվատոր, Եթովպիա, Ֆրանսա, Հայիթի, Յորդանան, Հոնտուրաս, Իսլանտան, Իսրայէլ, Քորէայի հանրապետութիւնը, Լաոս, Լիբերիա, Մոնաքօ, Նիքարակուա, Նորվեկիա, Փանամա, Սէուտի Արաբիա, Թուրքիա, Վիէթ Նամը եւ Եուկոսլաւիա։

Երկաթեայ վարագոյրի պետութիւններէն Պուլկարիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Լեհաստան, Ռումանիա վաւերացուցին պայմանագիրը, վերապահութիւն դնելով 9րդ եւ 12րդ յօդուածներու մասին, իսկ Փիլիպպեան կղզիները ստորագրեցին վերապահ մնալով 4րդ, 6րդ, 7րդ եւ 9րդ յօդուածներու մասին։

Հոնտուրասի ներկայացուցիչ՝ Քարլոս Կրտսեր, յայտարարեց թէ Ցեղասպանութեան վաւերագիրը կը պարունակէ ամէնէն բարձր սկզբունքները, մարդասիրական խոր իմաստով եւ իր տրամադրութիւնները պիտի պաշտպանեն աշխարհի ժողովուրդները, մասնաւորաբար տկար ազգերը։

Ցեղասպանութիւնը աւելի վտանգաւոր է քան պատերազմը, որովհետեւ ամէնէն յանդիւ պատերազմներէն վերջ, ազգ մը կրնայ վերականգնել իր նիւթական աւերները, բայց եթէ ժողովուրդ մը ոչնչացնեն, յաւիտեանս կը կորսուին անոր մշակոյթը եւ աւանդութիւնները։ Ներկայ դարուն մէջ աւելի քան քսան միլիոն ժողովուրդներ կորսնցուցին իրենց կեանքը ցեղասպանութեան պատճառաւ։ Մարդկութիւնը երախտապարտ է պրոֆ. Ռաֆայէլ Լէմքինի, որ ստեղծեց «Ցեղասպանութիւն»բառը, անոնց որ յղացան միջազգային այս օրէնքը, ինչպէս եւ ՄԱԿին որ կեանքի կոչեց զայն։

Իրաւաբանութեան երիտասարդ լեհ ուսանող մը Լեմքին, օր մը թերթ մը առնելով լուրերու բաժնին մէջ կարդաց թէ Թուրք նախարար Թալէաթ փաշան օրը ցերեկով սպաննուած է Պերլինի մէջ, հայ ուսանողի մը կողմէ։ Հայը ըսաւ ատեանին թէ ինք սպաննեց Թուրք հրէշը եւ թէ անոր գործած ոճիրներուն պատիժն էր այս արարքը։ Թալէաթ պատասխանատու էր աւելի քան մէկ միլիոն Հայերու բնաջնջման։ Ան ազատ համարձակ կը պտտէր եւ ոչ ոք կը փորձէր պատժել զայն։

Շատ կարեւոր լուր մըն էր Լեմքինի համար, որ այնուհետեւ նուիրուեցաւ լուրջ աշխատանքի, միջոց մը գտնելու դադրեցնելու համար ժողովուրդներու այդպիսի ղանգուածային ոչնչացումը։ Իր նպատակն էր ստեղծել միջազգային դաշինք մը, պատժելու համար այդպիսի ոճիրներու պատասխանատուները։

Ռաֆայէլ Լեմքին երիտասարդ լեհ – հրեայ իրաւաբանական ուսանողը աննախընթաց պայքար մղեց, մինչեւ որ յաջողեցաւ ՄԱԿին ընդունիլ տալ պայմանագիրը Փարիզի մէջ, 1948ին։

Լեմքին միջազգային հեղինակութիւն է Ցեղասպանութեան մասին։ Ան էր որ հնարեց բառը։ Իր պայքարը վերջ գտած չէ, որովհետեւ տակաւին շատ մը թշնամիներ ունի, որոնք կը սպառնան լքել պայմանագիրը։ Մեծ պետութիւններ, ինչպէս Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա տակաւին չեն վաւերացուցած զայն։ Խ. Միութիւնն ալ չէ վաւերացուցած, ցեղասպանութեան մեղքը վզին։ Իսկ Թուրքիան վաւերացուց, բայց դեռ կը գործադրէ ցեղասպանութիւնը։

Լեմքին իրաւաբանութեան դասախօս է եւ կը բնակի երբեմն Պօսթըն, երբեմն ալ Նիւ Եորք եւ Ուաշինկթըն։ Թէեւ կարճ տեւեց մեր հանդիպումը, սակայն շատ շահեկան էր։ Ուզած էր տեսնել

արաբական թերթերուն թղթակիցը: Զիս տեսնելով ուզեց գիտնալ թէ միեւնոյն Լեւոն Քէշիշեա՞նըն էի որ կը գրէի անգլերէն «Հայրենիք»ի մէջ ։ Յետոյ աւելցուց թէ անգլերէն «Հայրենիք» շաբաթաթերթը ամէնէն կարեւոր թերթերէն մէկն էր որ պաշտպանեց Ցեղասպանութեան պայմանագիրը: Այս առթիւ ջերմապէս գնահատեց անոր խմբագիր, Ճէյմս Մանտալեան: Յետոյ դառնալով խօսակցութեան նիւթին, ըսաւ. «Դուն Հայ ես եւ կ'ըմբռնես թէ որքան կարեւոր է այս պայմանագիրը: Անգլիան զաղտնի կ'աշխատի հաշուեյարդարի ենթարկել զայն: Անոնց գործունէութիւնը տեսանք Փարիզի մէջ: Անոնք միակն էին որ վերապահութեան խնդիր յարուցին եւ պարտուեցան: Սըր Հէնրի Շօքրոսը եւ իր խորհրդականը, Գ. Ֆից - Մորիսը կ'ուզեն որ պայմանագիրը ամփոփուի Նիւրընպէրկի դատավարութեան պատժական վճիռներուն մէջ: Արդէն իրենց գաղտնի գործակալները հասած են ՄԱԿի իրաւագիտական բաժնին մէջ եւ դաւը կը շարունակուի: Կայ ուրիշ խմբակ մըն ալ որ, կ'ուզէ հաշուեյարդարի ենթարկել պայմանագիրը: Դժբախտաբար այս խմբակը կը բաղկանայ Տիկին Էլէոնար Րոզվէլթէ (ՄԱԿի Մարդկային Իրաւունքի յանձնախումբին ամերիկեան պատուիրակը), Լիբանանի պատուիրակ Տոքթ. Շարլ Մալիքէ, (Նախագահ Մարդկային Իրաւունքի Յանձնախումբին) եւ Ֆրանսացի պրոֆ. Ռընէ Քասէնէ (Մարդկային Իրաւունքի Յանձնախումբին վարիչ միտքը): Ասոնք կ'ուզեն որ պայմանագրին յօդուածները մտնեն Մարդկային Իրաւունքի դաշինքին մէջ ։

Ցեղասպանութեան 16րդ յօդուածով, ամբողջ վաւերագիրը կրնայ փոխուիլ կամ դրուիլ ուրիշ դաշնագիրներու մէջ: Այս չարաբաստիկ յօդուածը Անգլիացիներուն գործն է ։

Մարդկային Իրաւունքի Յանձնախումբը իր նիստերը պիտի սկսի ապրիլ 14ին եւ այս հարցն ալ սեղանի վրայ պիտի գայ: Տարիներ պիտի անցնին, մինչեւ որ Մարդկային Իրաւունքի դաշինքը ի զօրու դառնայ, մինչդեռ Ցեղասպանութեան պայմանագիրը արդէն միջազգային վաւերագիր մըն է, որ կրնայ աւելի զօրանալ եթէ Մ. Նահանգները եւ Բրիտանիան ալ վաւերացնեն զայն ։

Որ եւ է օրինաւոր պատճառ չկայ հաշուեյարդարի ենթարկելու այս պայմանագիրը: Այդ արարքը ձախողանք մը պիտի ըլլայ մարդկութեան համար: Մարդկային Իրաւունքի Յանձնախումբին երեք կարեւոր անդամները, որոնք ամէնէն հզօր անհատներն են, կ'ուզեն այդ արարքը կատարել քմահաճոյքով կամ սնափառութեամբ, ինչ որ եղերական պարագայ մըն է ։

Անհրաժեշտ է կազմակերպուած դիմադրութիւնը Ցեղասպանութեան թշնամիներուն դէմ ։

ԼԵՒՈՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԷՑՓԼԻ ԱՇՏԱՐԱԿԷՆ ինքզինքը վար նետեց 35ամեայ երիտասարդ մը: Գետին իյնալէ առաջ, մարմինը երկուքի բաժնուած՝ իրանին վարի մասը կը բախէր երկրորդ յարկին, իսկ գլուխը եւ մարմնին վերի մասը ճաշարանին վրայ: Ինքնութիւնը չէ ճշդուած ։

Գաղութէ գաղութ

ԵՐԳԱՀԱՆ ՏԻԳՐԱՆ ՋՈՒԽԱՃԵԱՆԻ մասին Թուրք գրագէտ Գուրհան Արբատ շահեկան աշուլիս մը ըրած է Իսթանպուլի ձայնասփիւռէն «Թուրքիոյ մէջ Օփէրէթի եւ Օփերայի պատմութիւնը» նիւթին մասին խօսած ատեն: Ան ծանրացած է Տիգրան Ջուխաճեանի թրքական բեմին մատուցած մեծ ծառայութեանց վրայ, մասնաւորաբար թուելով «Քէօսէ Քէհեա», «Արիֆ Հիլէսի», «Լէպլէպիճի հօր հօր աղա» օփէրէթներուն վայելած ժողովրդականութիւնը: Երախտագիտութեամբ յիշած է նաեւ Գէնլեանի, Կիւլլիւ Յակոբի եւ Արշակ Խաչատուրեանի թրքական բեմին մատուցած ծառայութիւնները:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ Գ. ԳԱԼԹԱՔՃԱՐԻ բեմական գործունէութեան 62ամեայ յոբելեանը տօնելու համար յանձնախումբ մը կազմուած է, Պոլսոյ մէջ, արուեստագէտ Գ. Օ. Շահինեանի նախագահութեամբ ։

ՀԱԼԷՊԻ ԱԶԳ. Վ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ մայրանոցի տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.— 1951ի ընթացքին ընդունուած են 685 ծննդաբեր մայրեր, որոնք ծնունդ տուած են 722 երախաներու: Մայրանոցի Բ. յարկի շինութեան աշխատանքները վերջացած են շնորհիւ բարերար Գ. Ն. Կիւլպէնկեանի այս տարուան ընթացքին նուիրած տասը հազար տոլար գումարին: Բարերարընուիրած է նաեւ արդիական մահճակալներ, ինչպէս եւ ծննդաբեր մայրերու փոխադրութեան պատգարակ եւ նորածիններու մահճակալներ ։ Մայրանոցը ներկայիս ունի 30 մահճակալ: Այս տարի ունեցած է 68831 ս. ոսկի ելեւմուտք: Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբը շարունակած է իր գործունէութիւնը, օգնելով աղքատ ծննդաբեր մայրերու ։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Տիթրոյթի մէջ (Մ. Նահանգներ) մեռած է Արդար Գոչեան: Ծնած էր Տիվրիկի Խուռնավիլ գիւղը: Տասը տարի շարունակ Խուռնավիլի եւ Սինճան գիւղերու մէջ ուսուցչութիւն ըրած է, ներշնչելով հայրենասիրութիւն իր աշակերտներուն: Տիվրիկ քաղաքի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի գործօն անդամներէն մէկն էր ։

✕ Ընկեր Տօքթ. Գրիգոր Մալաճիկեան մեռած է 86 տարեկանին Քլիվլէնտի մէջ (Մ. Նահանգներ): Հ. Յ. Դ. Քլիվլէնտ կոմիտէի ամէնէն հին եւ տարեց ընկերներէն էր: Բնիկ Մալաթիացի: 1895ին Պոլսէն վերադարձած էր Մալաթիա ։ 95ի կոտորածի յաջորդող տարիներուն երբ Թուրք կառավարութիւնը կողոպտուած հայերէն տուրք գանձելու պատրուակով լեցուցած էր զանոնք բանտերը, ընկեր Մալաճիկեան անոնց օգտակար ըլլալու համար, փողոց դուրս գալով, թոյլ տուած էր որ զինք ալ ձերբակալեն: Այս բանը իմացկուտան Անտէլիոյ պէյին, որուն խոհարարն էր ։ Անտէլիոյ պէյը իր շքախումբով կը դիմէ միւթասէրրիֆին «Դուք խիղճ չունիք որ ձերբակալած էք իմ խոհարարս եւ բազմաթիւ Հայեր: Ո՞ւրկէ պիտի վճարեն այդ ծանր տուրքերը, չէ որ նոր կողոպտեցիք զանոնք»: Սպառնալիքներով բանտէն ազատել կուտայ ընկեր Մալաճիկեան եւ բազմաթիւ Հայեր: Ընկերը հասած էր իր նպատակին: Փոխան ծաղկեպսակի 246 տոլարէն զատ, ի նպաստ Հայ Օգն. Միութեան, իր համեստ կտակէն յայտնի եղած է որ հանգուցեալը նուիրած է 100 տոլար Գէյրութի Փալանճեան Ճեմարանին, 100 տոլար Հայ Օգն. Միութեան, 100 տոլար Քլիվլէնտի ակումբին, 100 տոլար Մալաթիոյ Կրթասիրացին:

***

ԸՆԿԵՐ ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ, որ Շթութկարտ կը գտնուէր, Պոսթըն հասած է Փետր. 8ին, ուրիշ տարագիրներու հետ:

ՔԱՐԻՒՂԻ ՆՈՐ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

Իրանի քարիւղին ճարտարագործութեան ազգայնացումէն ի վեր, Քովէյթի արտադրութիւնը յարատեւ աճման մէջ է: Ներկայիս, պարսկական ծովածոցին խորը հաստատուած այս փոքրիկ իշխանապետութիւնը, Քովէյթի որ հարիւր հազարի բնակչութիւն մը ունի, օրական աւելի քան 83.000 թոն քարիւղ կ'արտադրէ, այսինքն Իրանի արտադրածին գրեթէ կէսը ։

Ասոր վրայ եթէ աւելցնենք Սէուտի Արաբիոյ, Իրաքի եւ արեւմտեան կիսագունդին յարաճուն արտադրութիւնը, կը տեսնենք որ Քովէյթի քարիւղի պատկառելի աղբիւրներուն շնորհիւ Արեւմուտքը, առանց դժուարութեան գոհացնէ իր պահանջները (Պարկաստանի արտածման դադարումէն ասդին):

Վաղը, եթէ Տոքթ. Մոսատեղ նոյնիսկ յաջողի համաձայնութեան մը յանգիլ Անգլիոյ հետ, տակաւ արգելք պիտի չըլլայ Արեւմուտքին, որ աւելի շատ վերոյիշեալ աղբիւրներուն դիմէ:

Ինչ որ ալ պատահի, Քովէյթի ապագան ապահովուած է: Քարիւղի հորերը շահագործող անգլեւամերիկեան ընկերութեան հետ համաձայնութիւն մը իրեն կ'ապահովէ շահուն կէսը: Իշխանապետութիւնը 1952ին պիտի ստանայ 150 միլիոն տոլար, որ կը ընէ 52 միլիառ 500 միլիոն ֆրանք ։

Վեց անգլիացի մասնագէտներ այժմ կ'ուսումնասիրեն լաւագոյն ձեւը, որպէսզի ծերուկ Շէյխը կարենայ ծախսել իր շահած գումարները: 5055 քառակուսի քիլոմեթր իր կալուածը ոչ միայն Միջին Արեւելքի, այլ թերեւս ամբողջ աշխարհի ամենահարուստ շրջանն է:

Ամերկացի կարգ մը մասնագէտներու գնահատութեան համաձայն, իւրաքանչիւր բնակիչի (մէջն հաշուելով քարիւղի աշխատաւորները) տարեկան հասոյթին միջինը մօտաւորապէս երկու հազար տոլար է (700.000 ֆր.): Միացեալ Նահանգներու քաղաքացիները, հակառակ իրենց երկնամերձ տուներուն, սերճ ինքնաշարժներուն եւ վիթխարի ճարտարարուեստներուն, տարեկան 1456 տոլարի (509.600) միջին հասոյթ մը հազիւ կ'ապահովեն: Հասկնալի է անշուշտ որ հասոյթներու բաշխումը աւելի արդարօրէն տեղի կ'ունենայ այնտեղ քան թէ Քովէյթի մէջ: Երկրէն նոր վերադարձած Ամերիկացիի մը յայտարարութեան համաձայն, այդ առասպելական վայրիկազմուած է աւազներու անընդհատ խաւէ մը, որ կը ծփայ երկու երակներու վրայ: Կ'ըսեն թէ մասնաւորաբար մէկը երկու միլիառ թոն քարիւղ կը պարունակէ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Անոնք որ կը հետեւին մեր դասընթացքներուն, հոս կը ղրկեն իրենց գրաւոր պարտականութիւնները, ուսուցիչները շաբաթը անգամ մը մեր գրասենեակը կը հանդիպին եւ զանոնք կ'առնեն սրբագրելու համար: Շատ լուրջ հաստատութիւն մը ունինք հոս, սիրելիս:

Աւելի լաւ բացատրելու համար օրինակ մը առնենք, ըսի ։ Օրինակի համար ես կ'ուզեմ հետեւիլ ռատիոյի դասընթացքներուն: Ի՞նչ պիտի ընեմ նախ ։

— Հիանալի գաղափար մը, ըսաւ Ուիլեըմս: Օրինակով բացատրելէ աւելի գեղեցիկ բան չկայ: Ենթադրենք թէ ընտրեցիք ռատիոյի ճիւղը, նախ հարցարան մը շինեցէք, անշուշտ կ'ուզենք գիտնալ ձեր ուսման եւ փորձառութեան աստիճանը: Յետոյ ուսուցիչ մը կը նշանակենք ձեզի համար:

— Ի՞նչ ձեւով կը նշանակէք ուսուցիչները:

— Անուններու սկզբնատառերու սկզբունքին համաձայն: Պատերազմէն առաջ ռատիոյի ճիւղին համար մէկ ուսուցիչ պէտք ունէինք, իսկ այսօր ունինք երեք անձեր ։

Առաջինը կ'առնէ Ա.էն մինչեւ Ժ. սկզբնատառերով աշակերտները, երկրորդը՝ Հ.էն մինչեւ Ն., իսկ երրորդը՝ մնացեալները: Իւրաքանչիւր աշակերտ կը ստանայ նաեւ թիւ մը: Բոլոր թղթակցութիւններուն ինչպէս նաեւ պահարանին վրայ կը գրէք ձեր սկզբնատառերը եւ ձեր թիւը, օրինակ ձեզի համար պէտք է գրել ՌՆ, 132, այսինքն — Ռատիօ, Նիւթըն 132:

— Մինչեւ հոս դիւրին է, ի՞նչ պիտի ըլլայ ուսուցչիս անունը ։

— Ձեր ուսուցիչը պիտի ըլլայ Գ. Լէմլի — չափազանց կարող անձնաւորութիւն մը. վաստակաւոր ուսուցիչ մըն է:

— Ուրեմն ես գրաւոր պարտականութիւններս հոս կը ղրկեմ, Գ. Լէմլին ալ կուգայ եւ կ'առնէ պահարանը:

— Այո, ամէն երկուշաբթի առաւօտ պէտք է նամակատուն յանձնէք ձեր գրաւոր պարտականութիւնները, Լէմլի երեքշաբթի օրերը հոս կը հանդիպի, կ'առնէ զանոնք, կը սրբագրէ եւ ձեզի կը վերադարձնէ: Միեւնոյն ատեն ձեզի կը ղրկէ նաեւ յաջորդ դասը:

— Այս տեղէ՞ն կը ղրկէ ։

— Ոչ, իր բնակարանին մօտիկ նամակատունէ մը: Անշուշտ մենք կը վճարենք դրոշմաթուղթի ծախքերը ։

— Այո, պարզ բայց արդիւնաւոր դրութիւն մը: Շատ շնորհակալ եմ, պարոն, ցտեսութիւն ։

Փօնթիւի անհամբեր ինծի կը սպասէր ։

— Պատմէ տեսնենք, ըսաւ ։

Պատմեցի ։

— Անշուշտ պիտի հետապնդենք այս Լեմլին, յաջորդ երեքշաբթի, ըսաւ, մեծ յոյսեր ունիմ: Ձեր ուշադրութիւնը գրաւե՞ց անուններու ընտրութիւնը ։

— Առաջին իսկ վայրկեանին, ըսի ժպտելով ։ Լէմլի կը սրբագրէ դասերը այն աշակերտներուն որոնց սկզբնատառերը կը սկսին Հ.էն մինչեւ Ն. եւ բոլոր կասկածելիները կը գտնուին այս բաժնին մէջ, ինչպէս Հօրլօք, Լէյսի ...

— Այո, սակայն կէտ մը կայ որ զարմանք կը պատճառէ ինծի:

— Ո՞ր կէտը ։

— Լրտեսներու պետը գիտենք թէ երկար ատենէ ի վեր հոս հաստատուած է, մինչդեռ պատերազմին հետ սկսած է ռատիոյի մասին հետաքրքրութիւն մը արթննալ իր մէջ, անկէ առաջ մէկ ուսուցիչ միայն ունին եղեր, այն ատեն ի՞նչպէս կը գործէին: Պակաս բան մը կայ հոս, չեմ հասկնար ։

Այդ միջոցին Մարշըլ եկաւ: Նախորդ օրը հետապնդել տուած էր Հօրլօքը: Այս վերջինը ուղղակի գացած էր փէլթայն պանդոկը, յայտնի էր թէ հեռաձայնով առաջուց սենեակ մը վարձած էր: Առաջնորդուած էր իր սենեակը եւ մինչեւ առաւօտ դուրս չէր ելած ։

— Ինչէ՞ն գիտէք, հարցուց Փօնթիւի ։

Մարշըլ ըսաւ թէ իր պաշտօնեան ալ սենեակ մը վարձած էր նոյն յարկին վրայ. հոն ամբողջ գիշերը բաց ձգած էր իր սենեակին դուռը եւ դիտած էր Հօրլօքի սենեակը ։

— Իսկ Լէյսի՞ն, հարցուցի ։

— Լէյսի երէկ գիշեր պանդոկը չէր գտնուեր:

(Շար.)

թերը — անոյշ եւ ձգախէժ — մեզմէ կը պահանջեն շարունակել մեր աջակցութիւնը Ֆրանսայի: Գալով ազգայնական Չինաստանի, մեր նպատակն է ապահովել Ֆորմոզայի ամբողջութիւնը» :

Եւ վերջապէս զօր. Գրէյտըր բացատրեց թէ երկրորդ աշխարհամարտին զինուորական ծախսերը ամսական միջին հաշուով եօթը միլիառ տոլար հասած էին: Ուրեմն, 1953ի տարեշրջանին համար յանուն ապահովութեան պահանջուած գումարը Բ. աշխարհամարտի մէկ ամսուան ծախքերէն քիչ մը աւելի պիտի ըլլայ: Պահանջուած գումարին զինուորական բաժինը, 5 միլիառ 300 միլիոն տոլար, շատ վար կը մնայ Բ. աշխարհամարտի մէկ ամսուան ծախքէն : «Եւ բոլորդ ալ գիտէք թէ ամէն բանի գինը մեծապէս բարձրացած է 1945էն ի վեր, մէջն ըլլալով պատերազմը» :

× Ծովակալ Մըք Քորմիք, Ատլանտեանի ծովային ուժերուն ընդհ. հրամանատարը, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է երկու տարուան բարձրացնել զինուորութեան շրջանը, ինչպէս ըրած է Պելճիքա :

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

«ԵԹԷ ԴՐԱՄԸ ՓՐԿՈՒԻ, ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԻ »

Կառավարութիւնը երկու նոր պայմանագիրներ կնքած ըլլալով, Պանք տը Ֆրանսի հետ, ազգ. ժողովին ներկայացուց առջի օր: Ժողովը երկուքն ալ վաւերացուց 100ի դէմ (համայնավար եւ ուղեկից) 301 ձայնով: Ձեռնպահ մնացին ընկերվարականները եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները :

Առաջին պայմանագրով, Դրամատունը 22.216 քիլօ ոսկի պիտի տրամադրէ պետութեան, թեթեւցնելու համար արտաքին պարտքերը: Պայմանաժամ տրուած է մինչեւ մէկ տարի: Փոխ տրուած ոսկին պիտի հաշուեն 393.396 ֆրանքէն (քիլօն):

Երկրորդ պայմանագրով մինչեւ Մայիս 15 կ'երկարաձգուի 25 միլիառ ֆրանքի վճարման պայմանաժամը (նախապէս պիտի վճարուէր Մարտ 20ին) :

Այս առթիւ խօսք առնելով, վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կը ջանայ «պայքարիլ առժամեայ տաղնապի մը իրական պատճառներուն դէմ: Եթէ դրամին արժէքը պահենք եւ մեր յանձնառութիւնները կատարենք, վստահութիւնը պիտի վերահաստատուի: Մենք կը մերժենք որ եւ է դիւրին լուծում: Կարելին պիտի փորձենք, ազդու եւ արագ միջոցներ գտնելու համար: Ջենք ուզեր յուսախաբութեան մատնել ոչ խորհրդարանը, ոչ ալ երկիրը »:

× Ազգ. ժողովը նոյն օրը քննեց նաեւ զինուորցու բայց յետաձգուած ուսանողներու խնդիրը: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը բացատրեց թէ 14.000 ուսանողներէ միայն 7000 հոգի կամաւորապէս հետեւած են զինուորական բարձրագոյն կրթութեան: Տակաւին կը մնան 7000 ուսանողներ որոնք չեն հետեւած դասընթացքներուն: Բանակը պէտք ունի 8—9000 սպաներու եւ ենթասպաներու :

× Ֆրանքը նորէն բարձրացաւ ազատ շուկային մէջ: Տոլարը 461էն իջաւ 451ի, սթերլինը՝ 1045էն 1030ի, ոսկին՝ 602.000 ֆրանքէն 590.000ի եւն.:

× Վարչապետը մասնաւոր կոչ մը ուղղեց հողագործներուն, որպէսզի առաջին օրինակը տան, իջեցնելով գինները:

× Բանուորական Ուժը մերժեց Աշխատանքի Դաշնակցութեան առաջարկը՝ միացեալ ճակատ կազմելու եւ հաւաքական ձեռնարկ մը կատարելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ 19 թերթեր դադարման դատապարտուեցան, համաձայն մամուլի օրէնքին (1949) , որ պայմաններ կը դնէ տպագրութեան, շրջաբերութեան եւ նիւթական աղբիւրներու մասին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր յառաջիկայ Մայիսին պաշտօնապէս պիտի այցելէ Ամերիկա, նախագահ Թրումընի հրաւէրով :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ամենամեծ կուսակցութիւնը, Վաֆտ, հետզհետէ կը սաստկացնէ պայքարը նոր դահլիճին դէմ: Գահիրէի համալսարանէն 10 հազար ուսանողներ որոշեցին պաշարման վիճակին դադարումը պահանջել վարչապետէն: Վաֆտը եւ ուսանողները կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը կ'օգտուի պաշարման վիճակէն, «ազատութիւնը կաշկանդելու եւ անմեղ մարդիկ ձերբակալելու համար»:

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ բուռն կռիւ մը տեղի ունեցաւ առջի օր: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ համայնավարները «ի զուր փորձեցին ճեղքել Թուրքերու բռնած գիծը եւ ջախջախուեցան անոնց դիմադրութեան առջեւ»: — Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, որ միշտ լաւատես է, առջի օր յայտարարեց թէ կասկածելի է որ Հիւս. Քորէացիները եւ Չինացիները իսկապէս զինադադար կ'ուզեն

«Արամ» ենթակոմիտէի 25ամեակը

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. « Արամ » ենթակոմիտէն Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին հովանաւորութեամբ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25ամեակը կիրակի, 16 Մարտ, ժամը 16էն 23, Անիէռի ընկերվարական սրահը, 149 bis. Avenue d'Argenteuil.

Կը խօսի ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան :

Գեղարուեստական բաժին: « Պաշտօնս խորմբալ է »: Մուտք ազատ է:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Ապրիլ 14ին Cercle Militaire, ժամը 16—24: Գեղարուեստական բաժին եւ եւրոպական պարեր:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Կալման սրահին մէջ, ժամը 15էն 23: Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը ներկայացուի «ՈՒՇԻ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ» օփերէթը :

Ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ, եւրոպական պարեր: Շոգեկառք Gare du Nordէն ժամը 2.28 եւ հանրակառք Փորթ տը լա Շափէլէն 268, ամէն կէս ժամը :

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ դպրոցներու համար շնորհակալութեամբ ստացուած են հետեւեալ նուէրները.— Գրիգոր Ծ. Վ. Շահլամեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Գ. Խանճեան 3000 ֆր. Տէր եւ Տիկ. Բ. Սապպաղ 2000 ֆր., Պ. Ճանտան (Պոլիսէն) 5000 ֆր., Պ. Վաղարշակ Մելիքեան հազար ֆր., Պ. Յովհաննէս Մուրատեան (Պիսէդրի հիւանդանոցէն) 350 ֆր., Ժանթիյյի Պիսէթրի Մշակ. Միութեան մասնաճիւղը Պ. Հայկ Արամ Քիպարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ժանթիյյի դպրոցին 2000 ֆրանք :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի :

Կը ներկայացուի ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ , (չորս արար): Սէն Լուի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» թատերախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Ղ. ՓԻԼԻԿԵԱՆի :

24 Մարտ, երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին Պօմոնի սինէմա Ֆլօրէալի մէջ :

Գիները՝ 50 եւ 100 ֆրանք :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախմբերդցիական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի պարահանդէսը այս շաբաթ գիշերուընէ մինչեւ լոյս, 51 rue Grignan Au Clubի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական ընտիր բաժինին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն տիկիններ Սիւզան, Ռօզ Անդրէասեան :

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Այրի Տիկին Ծիածան Մէնէնտեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՅԱԿՈԲ ՄԷՆԷՆՏԵԱՆի

քառասունքին առթիւ այց պիտի կատարուի իր շիրիմին, այս կիրակի:

Հաւաքուիլ Thiaisի գերեզմանատան դրան առջեւ ժամը 3.30ին: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ եղբայրս՝ Սարգիս Օհան Տէտէեան, մօրը անունը Հայկանուշ (ծնեալ Էճիլէնեան), հօրը անունը Օհան (Կիւրինցի) Սեբաստիոյ քաղաքի Պէզիրճի թաղէն, Հողդարի դիմացը : 1915ին զինք Թողուցի Մալաթիոյ Ֆըրընճըլար գիւղը (եօթը տարեկան էր): Կը կարծուի Սուրիոյ մէջ ըլլալ:

Տեղեկացնել Լեւոն Օհան Տէտէեանի, 25 Bld. de la Pugette, Ste. Margueritte, Մարսէյլ :

Կ'ուզուին

Կար կարող շատ լաւ գործաւորուհիներ տունը աշխատելու համար: Դիմել ՄԻՆԱՍԵԱՆ, 32 rue des Annelets, Փարիզ (19), métro Botzaris կամ Jourdain :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
Մարտ 22ին ժամը 21ին
ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ
78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքարլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շուման, Պրամս Շօփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur):

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր բոլոր անդամները եւ մասնաւորապէս վարչութիւնները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս շաբաթ ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի կից սրահին մէջ :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը ճիշդ 3ին Քաֆէ Րէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ :

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը Մայիս 18ին :

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ.— Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու տարեկան ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 4ին, կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, Théâtre Giuseppe Verdiի ընդարձակ եւ շքեղ սրահին մէջ (rue d'Alger) : Գեղարուեստական եւ սկաուտական բաժիններով :

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, Cercle Militaireի մէջ: Ժամը 4էն կէս գիշեր:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ Կապ. Խաչի Սանուհիներու Միութիւնը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի եւ Ֆ. Կ. Խաչի կազմակերպած երեկոյթը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարդանանցի առթիւ: Նախագահութեամբ Նոր Սերնդականի մը: Պիտի խօսի Սանուհի մը:

Երեկոյթէն վերջ պարահանդէս՝ Քաֆէ Տամէի սրահին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Հազարեան, Պարոնվարդեան, Տէրտէրեան, Դարբինեան, Գողթոյեան եւ Տիկին Վտարանդի ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին այրի տիկին ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱԶԱՐԵԱՆի (ծնեալ Ալաճան) մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 65 տարեկանին իր բնակարանը, 108 rue d'Aboukir , Փարիզ :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925.R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 16 MARS 1952 Կիրակի 16 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6714 Նոր շրջան թիւ 2125

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՏԷՐ ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ

Առաջին զանգը հնչեցուցինք անցեալ կիրակի, հարեւանցի պարզելով այլապէս վրդովիչ տագնապ մը,— Հայերէնէ հայերէն բառարան անգամ չունինք :

Բուն իրականութիւնը շատ աւելի տխուր է : Արժանի՝ մասնաւոր ուսումնասիրութեան մը :

Մենք պիտի ջանանք խնդիրը արծարծել զանազան տեսակէտներով: Զարգապէս աչքերը բանալու եւ քնացողները արթնցնելու համար:

Ի վերջոյ ի՞նչ կ'արժեն մեր փառաբանական ատղերը եւ ճարտասանական շարժուձեւերը, երբ անտիրութեան մատնուած է մշակոյթին գլխաւոր գանձարանը,— հայերէն բառարանը:

Անցեալ անգամ յիշեր էինք չորս վանքեր, իրենց կոչումով, մատենադարաններով, տպագրական յարմարութիւններով եւ ուրիշ առաւելութիւններով:

Կ'ուզէինք աւելի ծանրանալ այս կէտին վրայ:

Եթէ ուրիշ Միութիւններ կամ անհատներ անճրկին, այս չորս վանքերը հիմնաւոր պատճառներ չունին պարտականութենէ խուսափելու :

Երբ ակնարկ մը կը նետենք վերջին երեսուն տարիներուն վրայ, տարօրինակ պատկեր մը կը ներկայանայ մեր աչքին առջեւ :

Ձեղչելով պատերազմի տարիները, կը տեսնենք որ չորս հաստատութիւններն ալ ինկած են կախարդական շրջանակի մը մէջ: Անզգալաբար կամ գիտակցօրէն :

Զօրսին «աղքատ ազգականը», Վիէննայի Միաբանութիւնը, կարչած կը մնայ շատ սահմանափակ ծրագրի մը,— պատմական, վարդապետական, բանասիրական ուսումնասիրութիւններ Բալրօվին ակադեմական դետնի վրայ :

Իր ամսագիրը, «Հանդէս Ամսօրեայ», ինչպէս պարբերական հրատարակութիւնները շահմարաններ են մասնագիտական պրպտումներու :

Պատերազմէն ի վեր, այդ աշխատանքն ալ շատ նեղ սահմանի մը վրայ կը կատարուի, իբրեւ հետեւանք տնտեսական եւ քաղաքական պատճառներու :

Միւսը, Վենետիկի Միաբանութիւնը, շատ աւելի բախտաւոր, տարիներէ ի վեր առաւելապէս դրականութիւն եւ բանաստեղծութիւն կ'արտադրէ :

Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ նոր շրջան մը բացուած է վանքին մէջ, ուր երկրորդական տեղ կը բռնեն երբեմնի աքնաջան, երկարաշունչ, տոկուն ուսումնասիրութիւնները :

Մօտաւորապէս նոյն պատկերը կը ներկայացնէ Երուսաղէմի վանքը: Մանաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին :

Իսկ չորրորդը՝ Անթիլիասի մենաստանը. բաղդատաբար նոր, ուղղակի ենթակայ՝ Գարեգին կաթողիկոսի ղեկավարութեան, կը հետեւի անոր նախասիրութեանց :

Այս պարագաները պարզած ատեն, երբեք մեր միտքէն չանցնիր ժխտել կամ թերագնահատել չորս հաստատութեանց երկունքն ու վաստակը :

Հիմնական մտահոգութիւն մը կը ստիպէ մեզ բաղդատել կատարուած աշխատանքը՝ ուրիշ ստիպողական պահանջներու հետ :

Առաջին Մեծ պատերազմէն առաջ, Էջմիածնի միաբաններէն Ամատունի վարդապետ բառարան մը հրատարակեց, «Հայոց Բառ ու Բան»: Հատընտիր հաւաքածոյ մը ոչ միայն բառերու, այլեւ ասութիւններու, (համաձայն իւրաքանչիւր գաւառի, քաղաքի կամ գիւղի):

Անկէ ի վեր, բայց մանաւանդ վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին, անհամար ուսումնասիրութիւններ հրատարակուեցան, թերթերու մէջ եւ առանձին հատորներով, գաւառաբարբառներու մասին :

Ցետոյ, լեզուն ճոխացաւ, արգիւնաւ, թըռիչքներ կատարեց, 1880ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերը: Ոչ միայն լրագրական գործունէութեամբ, այլ եւ թարգմանութիւններով :

Չորս վանքերէն մէկն ու մէկը որեւէ ատեն հետաքրքրուա՞ծ է այս հոլովոյթներով : Պրպտած, հաւաքա՞ծ է ցիրուցան գանձերը, գոնէ իրենց հում նիւթ հայերէնէ հայերէն բառարանի մը համար :

Ուրիշ հարցումներ ալ ունինք : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ »

Հալէպի մեր պաշտօնակիցը, «Արեւելք», վերջերս խմբագրականի մը մէջ դառնօրէն կ'ողբար մայրենի լեզուի թշուառացումը՝ համբակներու ձեռքով, (Ո՞ւր մնացին... 15 Փետր.):

Այս առթիւ կ'արտագրէր քանի մը տող պոլսահայ ուսուցչի մը մէկ նամակէն (շրջանաւարտ՝ Կեդր. վարժարանէն).

— « ... Մենք ամէնքս ալ լաւ ենք եւ շատ անգամներ ձեզմով կը զբաղինք: Կը յուսամ որ դուք ալ լաւ էք եւ ձեր պաշտօնով զբաղուած: Ես այս տարի ուսուցիչ եղած եմ Ք. վարժարանին մէջ, եւ սակայն ֆրանսերէնի եւ թուաբանութեան դասերը կը դասախօսեմ: Սակայն այնքան զուարճալի են որ միշտ տղոցմով զբաղիլ:

Պատկերազարդ համուած մը եւս :

... Կրթական նախարարութենէն նոր հրաման մը ելեր է: Բոլոր հայ դպրոցները մէկ մէկ գծագրութեան ուսուցիչ պիտի զատէ եւ լսայեանի մէջ որոշուած թուրք փրոֆէսէօր մը պիտի դասախօսէ: Օր. Գ.ն ալ, որ տնօրէնուհի է, ինքն ալ կը մասնակցի: Զուարճալի կ'անցնին դասերը եւ մանաւանդ երբ անոնք ուսուցչուհի են: Դետ երկու դաս եղած է :

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, «Յուսաբեր», խմբագրական մը նուիրելով այս հարցին, «Ազգային ողբերգութիւն» կը կոչէ զայն (8 Մարտ):

Եւ իր կարգին նոյնքան պատկերազարդ խայտառակութիւններ կ'արտագրէ պոլսահայ թերթէ մը.

— « Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ, իսկ վիրաւորը ԳԱՌԿԵՅՈՒԵՅԱՆ Հաւէքի հիւանդանոցը»:

Ամփոփող « պատկեցուած» դոհարներ կարելի կը ժողվել այդ պոլսահայ թերթէն, ինչպէս ուրիշ դէզ մը լրագիրներէ :

Ի՞նչ օգուտ: Ոչ ուսուցիչները, ոչ ալ խմբագիրները վերաքաղ մը կատարելու, բան սորվելու տրամադրութիւն ունին :

Երկու չքախումբերն ալ շատ մը բաներ չեն գիտեր: Բայց չեն ալ գիտեր թէ չեն գիտեր :

Եւ «Յուսաբեր» կ'աղաղակէ յուսակտուր.

— « Հա՛յ լեզու, հա՛յ լեզու, ո՞ւր կ'երթաս այսպէս, ո՞ւր կ'առնեն կը տանին քեզ մեր ուսուցիչները ու խմբագիրները »:

Աւելորդ հարցում,— լրագիրներու կամ ուսուցչական վկայականներու ծածկոցին մէջ փաթթուած՝ հիւանդանոց կը տանին :

Դուն եւ ես ալ՝ հիւանդապահ, եթէ ոչ դամբանախօս...

ՎԱՀԷ

ԲՈՂՈՔ ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԷՄ

Ազգաժողովին զինաթափարի յանձնախումբը իր առաջին նիստը գումարեց ուրբաթ օր, Նիւ Եորքի մէջ :

Առիթէն օգտուելով, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, Պ. Մալիք, պաշտօնապէս իւրացուց Քորէայի եւ Չինաստանի կարմիրներուն այն մեղադրանքը թէ Մ. Նահանգները մանրէական պատերազմ կը մղեն: Եւ պահանջեց անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել, արգելելու նոր մանրէներ չձգուելու Հիւս. Քորէայի եւ Չինաստանի մէջ :

«Ամօթալի արարք մըն է մանրէական պատերազմը, հակառակ՝ բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդներու խղճին »:

Մ. Նահանգներու պատուիրակը անմիջապէս հերքեց այս մեղադրանքը, եւ ըսաւ, թէ իրենք խնդրած են Միջազգային Կարմիր Խաչէն որ քննութիւն կատարեն: Յետոյ խօսքն ուղղելով Պ. Մալիքի, յայտարարեց.— «Աշխարհի ժողովուրդները չեն հետաքրքրուիր քարոզչական խաղերով եւ բանավէճերով: Անոնք իրագործելի ծրագիր մը կը սպասեն մեզմէ, խաղաղութիւնը ապահովելու համար »:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Մանասթըր քաղաքին մէջ ալ առեմ մը պայթեցաւ ուրբաթ օր, քանդելով ոստիկանական պահականոցը: Ամբողջ քաղաքը ցնցուեցաւ պայթումէն եւ բազմաթիւ ապակիներ խորտակուեցան :

Վաղը նոր զանձատուներ պիտի հանուին

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԿԵԱՆՔԻ ԳԻՆԸ ԻՋԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նախարարական խորհուրդը այս միջոցին զբաղած է նիւթական ծրագիրներու մշակումով : Երեքշաբթի օր վերջնական որոշում պիտի տրուի: Այս առթիւ վարչապետը պիտի պարզէ պետական գանձին իրական վիճակը: Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ անմիջական պէտքերը շատ ծանր են : Միւս կողմէ, անհրաժեշտ է ապսպրանքներ տալ թէ ազգ. պաշտպանութեան եւ թէ ներքին վերաշինութեան համար: Հարկային խարդախութեան զսպումը չի կրնար անմիջական արդիւնք տալ: Հետեւաբար կառավարութիւնը որոշեց նոր գանձատոմսեր հրապարակ հանել վաղը, երկուշաբթի, յառաջատուական տոկոսով :

Գանձատոմսերը պիտի արժեն 5000, 20.000 100.000 եւ մէկ միլիոն ֆրանք: Հինգ հազարնոցը պիտի արժէ (պիտի վճարուի) 5000 ֆրանք՝ երեք ամիս վերջը, 5040՝ 6 ամիս վերջը, 5080՝ 9 ամիս վերջը, 5125, 18 ամիս վերջը, 5325 երկու տարի վերջը, 5450 2ուկէս տարի վերջը, 5625 ֆրանք երեք տարի վերջը: Ուրեմն տոկոսը աստիճանաբար աճելով 2 առ հարիւրէն պիտի բարձրանայ 4.33 առ հարիւրի :

Այս գանձատոմսերը անանուն պիտի ըլլան եւ տուրքէ ազատ: Արդիւնքը պիտի յատկացուի վերադարձնելու Պանք տը Ֆրանսէն կատարուած փոխառութիւնը, 25 միլիառ ֆրանք, որուն պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ Մայիս 15:

Վարչապետը առջի օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ գլխաւոր դրամատուններու տնօրէնները:

Այս փոխառութեան յաջողութիւնը մեծապէս պիտի զօրացնէ դահլիճին դիրքը, վերահաստատելով ժողովուրդին վստահութիւնը :

Վարչապետը միեւնոյն ատեն բանակցութիւններ կը կատարէ հողագործական միութեան վարիչներուն հետ, կաթին, կարագին եւ ուրիշ ուտեստներու գիները իջեցնելու համար:

Առաջին տեսակցութեամբ, Պ. Փինէ առաջարկեց անմիջապէս գործադրել ամառնային գիները, փոխանակ սպասելու մինչեւ Ապրիլ 1: Իր ծրագրին համաձայն, արտադրիչները պէտք է ստանան 26 ֆր. մէկ լիտր կաթի համար, եւ ոչ թէ 30: Կաթնեղէնի արտադրիչները առաջարկուած թուականը ընդունելով հանդերձ, դիտել տուին թէ ծախքերը աւելցած են անցեալ Հոկտեմբերէն ի վեր, երբ կ'որոշուէր ամառնային գինը :

Կը կարծուի թէ մէկ լիտր կաթի գինը պիտի [illegible] 27, եւ ոչ թէ 26):

Արտադրողները միեւնոյն ատեն առարկեցին թէ արդար չէ միայն կաթնատնտեսութեան վրայ ծանրանալ, պէտք է ուրիշներէն ալ զոհողութիւն պահանջել եւն.: Բանակցութիւնները կը շարունակուին : Այս անցողական ուշադրութեամբ կը հետեւին ձուկի, միսի եւ բանջարեղէնի վաճառականները, որոնցմէ նոյնպէս պիտի պահանջուի զեղչել գիները :

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ Պ. Փինէ հակառակ է ֆրանքի արժեզրկումին, գոնէ առ այժմ: (Լոնտոնի մէջ ալ կը հերքեն այն զրոյցները թէ սթերլինը պիտի արժեզրկուի):

Վարչապետը եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն, առջի օր մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցան զօր. Այզընհաուըրի եւ անոր սպայակոյտի պետին հետ: Տեսակցութենէն ետք, զօրավարը յայտարարեց.— «Մեծ հաճոյքով իմացայ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը վճռած է շարունակել խաղաղութեան եւ ապահովութեան գործը, համաձայն իր նիւթական կարողութեան»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Կրոթվոլ, խորհրդարանին ներկայացնելով Մոսկուայի ծրագիրը՝ հաշտութեան դաշնագրի մասին, յայտարարեց թէ Նոր Գերմանիան պիտի երկարի Օտէր Նայսէ գետէն (արեւելք) մինչեւ Սար (արեւմուտք): Իր յայտարարութեան համաձայն, Սարի շրջանը պէտք է Գերմանիոյ կցուի, իսկ արեւելեան սահմանը պէտք է անփոփոխ մնայ, քանի որ ճշդուեցաւ Փոցտամի համաձայնութեամբ: Յետոյ դիտել տուաւ թէ այսօրէն է քննիչ յանձնախումբ մը ղրկել Միացեալ Ազգերուն կողմէ եւ թէ միայն չորս մեծ պետութիւնները իրաւասու են հսկողութիւն կատարելու ընտրութեանց առթիւ: Ամէնէն վերջը բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով արեւմտեան Գերմանիոյ խորհրդարանը կը հրաւիրուի հաշտութիւն կնքել համաձայն Մոսկուայի ծրագրին :

(Արտաքին շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ «Պատւոյ Հատորի հեղինակին՝ հրամանատար Hopitalierի ներկայացման առթիւ սարքուած գինեձօնը տեղի պիտի ունենայ մարտ 18ին, (ոչ թէ 17ին, երեքշաբթի ժամը 5.30ին, Cercle Militaireի մէջ:

Ն. ԳՈԳՈԼ
(1809 — 1852)

Այս միջոցին Խ. Միութեան բոլոր հանրապետութիւններու, որոնց կարգին նաեւ Հայաստանի մէջ կը տօնուի Նիկոլայ Վասիլեւիչ Գոգոլի ծննդեան 100ամեակը:

Հակառակ անոր որ ռուս արձակագրին գրականութիւնը մեծ չափով կը կորսնցնէ իր գեղարուեստական արժէքը, երբ կը թարգմանուի օտար լեզուով, Գոգոլը գնահատուած է նաեւ Արեւմուտքի կողմէ: Իր յոբելեանը նշեցին եւրոպական կարգ մը երկիրներու գրական շրջանակները ու պարբերաթերթերը:

Ն. Գոգոլ ծնած է Ուքրէն, մանր կալուածատէրի մը ագարակին մէջ: Մինչեւ 13 տարեկանը ապրած է իրենց գիւղը, ապա ուղարկուած է Նեժին քաղաքի լիսէն, որ գիշերօթիկ դպրոց մըն էր, բարձրագոյն կարգերով: Ուսման մէջ մասնաւոր յառաջդիմութիւն մը չի ցուցներ եւ դասերէն աւելի կը հետաքրքրուի թատրոնով ու փիպապաշտ գրականութեամբ: Կը մասնակցի դպրոցական ներկայացումներուն, կատարելով մեծ յաջողութեամբ կատակերգական դերեր:

Լիսէն աւարտելէն ետքը, Գոգոլ չուզեր մնալ իր հօր կալուածը: Գաւառի կեանքը չի գոհացներ զինքը: Ան իր մէջ ուժ կը զգայ մեծ գործեր կատարելու: Կ'ուզէ նուիրուիլ հանրային եւ պետական ծառայութեան: Ատիկա սակայն կրնար ըլլալ միայն Պետերբուրգի մէջ, որ եւ կը դառնայ իր երազներուն առարկան:

1829ին կը կատարուի Գոգոլի ցանկութիւնը: Կ'երթայ, վերջապէս, Պետերբուրգ, բայց այստեղ կը խորտակուին իր երազները: Ապրելու հօգը կը ստիպէ գործ փնտռել, ոչ թէ փառք ձեռք բերելու, այլ ապրուստը շահելու համար: Կը հանդիպի կարգ մը անյաջողութիւններու: Կը փորձէ դերասանութիւն ընել, բայց ատով չի կրնար հոգալ իր ապրուստը եւ, մատնուելով ծայր յուսահատութեան, կ'ուզէ Ամերիկա երթալ: Քանի մը ամիս Լիւբէք եւ Համբուրգ թափառելէ ետք, նորէն կը վերադառնայ Պետերբուրգ եւ կը դառնայ պետական պաշտօնեայ (չինովնիկ), խիստ համեստ թոշակով մը:

Այս ատեններն է որ Գոգոլ կը սկսի գրել: Տարի մը ետքը, բախտը կը ժպտի: Ան կը ծանօթանայ Ժուկովսկիի հետ, որ իր կարգին զինքը կը ծանօթացնէ Պուշկինի: Իր երկու նոր բարեկամներուն շնորհիւ կը բարւոքի նաեւ Գոգոլի նիւթական վիճակը: Ինք ալ մասնաւոր դասեր կը ստանայ մեծահարուստ ընտանիքներու մէջ:

Իր առաջին պատմուածքներուն նիւթը կ'առնէ Ուքրէնի կեանքէն: Մայրը, որ թէեւ ոչ մեծ կրթութեան տէր, բայց գրական ճաշակ ունեցող կին մըն էր, կ'ուղարկէ համապատասխան նիւթեր ուքրէն անգիր բանահիւսութենէն եւ գրոյցներէն, զորս Գոգոլ կ'օգտագործէ մեծ յաջողութեամբ իր ստեղծագործութեանց մէջ: Այդ պատմուածքները կը հրատարակէ ժողովածուի մը մէջ, որ մեծ ընդունելութիւն կը գտնէ թէ ընթերցողներու եւ թէ գրագէտներու կողմէ: Այսպէս կը սկսի իր գրական վերելքը, որուն մեծապէս կ'օժանդակէ Պուշկին: Ան է որ կը մղէ Գոգոլը մեծ գործեր արտադրելու եւ կուտայ անոր Վերաքննիչի (Ռեվիզօր) եւ Մեռած Հոգիներու նիւթը ու կ'օգնէ այդ երկու գլուխ գործոցներու յատակագիծը կազմելու: «Աստուա՜ծ իմ, որքա՜ն մռայլ է մեր Ռուսաստանը», կը բացագանչէ Պուշկին, երբ իր եղերական մահէն առաջ կը ծանօթանայ Մեռած Հոգիներու առաջին գլուխներուն:

1836ին Գոգոլ կը յաջողի բեմադրել իր Վերաքննիչը: Կառավարական շրջանները դժգոհ կը մնան, բայց գրական աշխարհը եւ հանրութիւնը շատ լաւ ընդունելութիւն կը ցուցնեն այդ կատակերգութեան: Հեղինակը, սակայն, ինքն ալ դժգոհ կը մնայ ներկայացումէն եւ հանրութեան վերաբերումէն: Իր թատերակի նպատակը չէ եղած հակակառավարական արարք մը կատարել կամ ազատական գաղափարներ քարոզել, կ'ըսէ Գոգոլ, ինք ուզած է միայն բարոյապէս դաստիարակել հանրութիւնը:

Ազդուելով այս անճիշդ եւ հիւանդագին եզրակացութենէն, Գոգոլ կը ձգէ Պետերբուրգը եւ կը մեկնի արտասահման: Կարճ ատեն մը այցելելով Գերմանիա եւ Ֆրանսա, վերջնապէս կը հաստատուի Հռոմ եւ այնտեղ կը շարունակէ ու կ'աւարտէ «Մեռած Հոգիներ»ու առաջին հատորը (1842) եւ կը սկսի գրել երկրորդ հատորը:

Առաջին հատորին մէջ հեղինակը մռայլ գոյներով կը ներկայացնէ Ռուսաստանը եւ կուտայ միայն բացասական տիպարներ: Ասիկա Տանթէի «Աստուածային Կատակերգութեան» առաջին մասն է՝ «Դժոխքը»: Երկրորդ հատորը, ըստ Գոգոլի ծրագրին, պիտի պարունակէր դրական տիպարներ: Անոր մէջ հեղինակը պիտի մատնանշէր լուսաւոր երեւոյթներ, համապատասխանելով Տանթէի «Քաւարանին» եւ «Արքայութեան»: Ամբողջ 15 տարի Գոգոլ կ'աշխատի «Մեռած Հոգիներու» վրայ եւ կը յաջողի գրել միայն առաջին հատորը, որ գլուխ գործոց մըն է ռուս գրականութեան մէջ: Ինչ կը վերաբերի երկրորդ հատորին, Գոգոլ չի կրնար գրել զայն: Բազմաթիւ փորձեր կ'ընէ եւ ամէն անգամ դժգոհ մնալով արդիւնքէն, կ'այրէ իր ձեռագիրները: «Մեռած Հոգիներու»երկրորդ հատորէն մեզի հասած են միայն քանի մը հատուածներ:

Այս ողբերգութեան բացատրութիւնը պէտք է փնտռել հոգեկան այն ներքին ապրումներու մէջ, որ տառապանքի աղբիւր հանդիսացած են Գոգոլի համար՝ իր կեանքի ամբողջ ընթացքին:

Գոգոլը մանկութենէն մելամաղձոտութեան նոպաներ է ունեցեր: Այդ հիւանդութիւնը դարմանելու եւ քիչ մը զուարճանալու համար, սկսած է զաւեշտական պատմութիւններ եւ դէպքեր յօրինել: Սկզբի շրջանին յաջողեր է գրել այս կարգի թեթեւ եւ անմեղ պատմութիւններ, բայց ժամանակին հետ, երբ իր տաղանդը հասունցեր է, այդ պատմուածքները կորսուեր են իրենց զուարթ ոգին եւ անոնց վրայ իր դրոշմն է դրեր Գոգոլի հիւմորը, իր կծու ծաղրը, իր «ծիծաղը արցունքներու մէջէն»:

Այս երկու գիծերէն զատ, Գոգոլի սկզբնական շրջանի պատմուածքներուն մէջ կ'արտացոլան ուքրէն կեանքի քնարերգական կողմերը, ինչպէս նաեւ կոզակներու անցեալ կեանքի հերոսական դրուագները (Տարաս Բուլբա):

Գոգոլ ներքին հակասութիւններէն տառապած էր մեծապէս: «Յաճախ գրիչը կ'իյնար ձեռքէս», ինչպէս կը գրէ: Եւ եթէ չլինէին Ժուկովսկիի ու Պուշկինի խրախուսանքները, թերեւս ռուս գրականութիւնը չունենար այն գլուխ գործոցները զորս հետագային տուաւ Գոգոլը:

Ցոբելենական յօդուածի մը մէջ մենք պիտի չկրնանք վերլուծել Գոգոլի ձգած գրական ամբողջ ժառանգութիւնը եւ ստիպուած ենք գոհանալ քանի մը խօսք ըսելով իր գլուխ գործոցի՝ «Մեռած Հոգիներու» մասին, որու ստեղծագործութեան տառապալից երկունքին զոհ գնաց:

«Մեռած Հոգիներու» կառուցուածքը շատ պարզ յատակագիծ ունի: Խարդախ ստահակ մը՝ Չիչիկով կ'այցելէ զանազան կալուածատէրերու ագարակները եւ կը գնէ անոնցմէ այն մեռած ճորտերը, որոնք դեռեւս ցուցակէն չէին հանուած: Այդ մեռած հոգիները (մարդիկը), զորս աժան կը գնէ, քանի որ մեռած էին եւ տէրերու համար օգտակարութիւն չէին ներկայացներ, դրամատուն մը պիտի գնէ իբրեւ գրաւ, դրամ առնելու համար:

Այս պատմութիւնը առիթ կը ծառայէ, որպէս զի Գոգոլ նկարէ Ռուսաստանի գաւառներու, այնտեղ տիրող ճորտատիրական կարգերու եւ մանաւանդ ճորտատէրու այլանդակ պատկերը: Դիմանկարներու այդ կալերին իսկապէս զարհուրելի է: Հանդիսանալով տիպար ներկայացուցիչներ հիմնական արատի մը, գլխաւոր թերութեան մը, այդ Մանիլովները, Սոբակեւիչները, Նոզդրեւները, Պլիւշկինները եւ Կորոբոչկաները ունին նաեւ ընդհանուր գիծեր: Անոնք բոլորն ալ անպէտ անօգուտ, ոչինչ մարդիկ են, բացարձակապէս պարապ եւ ազորթ, եւ կամ եթէ որեւէ բան կ'ընեն, ապա կ'ընեն անհեթեթ, անմիտ եւ անօգուտ ձեւով մը: Միեւնոյն ատեն ծիծաղելի են, որովհետեւ չեն նկատեր իրենց անպիտանութիւնը, նաեւ այն պատճառով որ երբ ջուր կը ծեծեն, այդ կ'ընեն խիստ հանդիսաւոր կերպով:

Մանիլովը, որուն կ'այցելէ Չիչիկով, գէշ մարդ մը չէ: Այլանդակ բան մը չկայ իր մէջ: Ընդհակառակն գթայուն է, քաղաքավար եւ երազուն: Բայց եւ այնպէս, զաւեշտական տիպար մըն է, որ համակրանք չի ներշնչեր, որովհետեւ դատարկ եւ ոչինչ մարդ մըն է միւսներու նման: Իր երազն է ունենալ այնպիսի բարձր աշտարակ մը, որու վրայ նստի եւ դիտէ հեռաւոր Մոսկուան:

Նոզդրեւը կամքի եւ եռանդի տէր մէկն է: Բայց իր եռանդը կը սպառի անիմաստ գործունէութեան, այլանդակ ձեռնարկներու եւ անմիտ հաքանդալներու մէջ: Ան եւս ծիծաղելի է իր աղմկայոյզ եւ անամէջ խրախճանքներով:

Սոբակեւիչը գործնական մարդ մըն է, որ շահ կը փնտռէ ամէն բանի մէջ: Բայց նիւթական միջոցներ կը դիզէ ոչ թէ անեւ օրուան կամ գործը լայնացնելու համար, այլ տարուած միայնտիրապետութենէ, առանց բանաւոր նպատակի: Այսպէս եւ միւս տիպարները:

Ահա այսքան մռայլ է Ռուսաստանի պատկերը, զոր գծեր է Գոգոլ «Մեռած Հոգիներու» առաջին հատորին մէջ:

Այս մռայլ պատկերը կը սարսափեցնէ ոչ միայն Պուշկինը, այլեւ զայն գծող արուեստագէտ հեղինակը՝ Գոգոլը: Ապա, տարիներու հետ իր մէջ աւելի ու աւելի կը զարգանայ կրօնական զգացումը: Իբրեւ հետեւանք, նախկին մեծամոլութիւնը տեղի կուտայ քրիստոնէական հեզութեան: Գոգոլ մարդիկը եւ իրերը կը դիտէ ուրիշ աչքով: Եւ կուգայ նաեւ այն համոզման թէ Ռուսաստանը «զրպարտուած է» իր կողմէ եւ պէտք է «արդարացնել»: Եւ, ինչպէս ըսինք, կը սկսի այդ նպատակով գրել «Մեռած Հոգիներու» Բ. հատորը, սակայն չի յաջողիր այդ գործին մէջ: 1845ին կ'այրէ իր գրածը եւ նորէն կը սկսի ու նորէն դժգոհ կը մնայ, բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չի կրնար գրել այդ հատորը: Իր գրական անյաջողութիւնը Գոգոլ կը բացատրէ «անձնական բարոյական թերութիւններով», իր հոգիի մեղապարտութեամբ, կ'աղօթէ Աստուծոյ, որպէսզի օգնէ իրեն եւ, իբրեւ վերջին միջոց, կ'որոշէ երթալ Երուսաղէմ եւ երկրպագել Քրիստոսի գերեզմանին եւ այդպէս ձեռք բերել անհրաժեշտ ստեղծագործական ուժը: 1848ին կ'երթայ Պաղեստին եւ այնտեղէն կը վերադառնայ Ռուսաստան ու կը հաստատուի Մոսկուա: Վերջին տարիները շարունակական փորձեր կ'ընէ աւարտելու «Մեռած Հոգիներ»ը, բայց միշտ անյաջող: Անհունօրէն կը տառապի: Կը սկսի կասկածիլ իր բոլոր գրածներուն օգտակարութեան վրայ եւ, օր մը, մատնուած ծայր յուսահատութեան եւ անձկութեան, վառարանը կը նետէ «Մեռած Հոգիներու» երկրորդ հատորին ձեռագիրը: Մտաւոր ուժերու սպառումին կը յաջորդէ նաեւ ֆիզիքական ուժերու սպառումը եւ այդ եղերական դէպքէն քիչ վերջ Գոգոլ կը մեռնի 1852 Փետրուար 21ին:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Գրական աշխարհ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք Ուիքլի»ի աշխատակիցներէն մէկը տեսակցութիւն մը ունեցած է անգլիագիր գրագէտ Լեւոն Զաւէն Սիւրմէլեանի հետ: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը, զանց առնելով հարցումները:—

— Ներկայիս կը գրեմ շարունակութիւնը «I ask you, ladies and gentlemen» գրքիս: Այս հատորը Ամերիկայի ուսանողական կեանքին պատկերը պիտի ըլլայ

«98.6» գիրքս անոնցմէ չէ որ հաճելի կ'ըլլան ամէնուն: Շատեր կը նախընտրեն առաջին գիրքս, իսկ ես կը նկատեմ յառաջդիմութիւն մը իմ առաջին գրքիս վրայ, եւ վստահ եմ թէ ի վերջոյ պիտի գնահատուի: Արդի վէպին մէջ բուժարանէ անուած առաջին լուրջ վէպն է, ուր բժշկութիւնը միացած է բանաստեղծութեան: Տարօրինակ գիրք է, նոյնիսկ ինծի համար, եւ բժշկական տեսակէտով առողջ: Սպառումը քիչ եղաւ:

«Կը հարցնեմ ձեզի, տիկիններ եւ պարոններ», գիրքը թարգմանուած է շուէտերէնի, իտալերէնի եւ կարծեմ չեխերէնի, որովհետեւ իրաւունքս ծախուեցաւ եւ վճարումը եղաւ ճիշդ նախքան համայնավարութեան հաստատումը այդ երկրին մէջ: Հրատարակուեցաւ նաեւ Քանատայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ: Մէկ գլուխ թարգմանուեցաւ գերմաներէնի եւ տպուեցաւ պարբերաթերթի մը մէջ: Նմանապէս գլուխ մը թարգմանուեցաւ եւ տպուեցաւ յունական պարբերաթերթի մը մէջ: Զանազան գլուխներ թարգմանուած են հայերէնի եւ երկու երեք գլուխներ Խ. Հայաստանի արդի արեւմտեան հայերէնի ծաղկաքաղի մը մէջ: (ԽՄԲ.— Ամբողջ գլուխ մը թարգմանուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ):

Ամերիկեան գրականութիւնը թերեւս ամէնէն հարուստ եւ ամէնէն առողջ գրականութիւնն է այսօր, թէեւ ոչ մէկ Ամերիկացի վիպագիր կրնայ չափուիլ Լէօն Թոլսթոյի հսկայ գործին հետ: Բանաստեղծութեան մէջ Ամերիկացիները միշտ տկար եղած են: Էտկար Փօ տակաւին լաւագոյն բանաստեղծն է: Շատ արհեստագիտական ծանօթութիւն եւ կատարելութիւն կայ ամերիկեան գրուածքներուն մէջ, որովհետեւ Ամերիկան մեքենական մտայնութեամբ երկիր մըն է:

Կը խորշիմ ամերիկեան պարբերաթերթերու ծիրծերուն նորավէպերէն: Ժամանակը միայն պիտի կրնայ ըսել թէ մինչեւ երբ պիտի տեւէ գրելու ամերիկեան այս դպրոցը: Կայ կենսունակութիւն եւ կոպտութիւն, լաւը խառնուած վատին եւ գրեթէ բոլորը կատարեալ եւ շողշողուն, արհեստագիտական տեսակէտով: Ամերիկա կը գերազանցէ գրական ձեւապաշտութեան մէջ:

Ամերիկեան արդի գրականութեան ամէնէն տիրական ձգտումներն են ուժգնութիւն եւ անընդհատ փնտռտուք մը տեւական արժէքներու, ըմբռնելու համար ամերիկեան կեանքի արդի շփոթ պատկերը: Ոճի տեսակէտով ձգտումը դէպի կարճ եւ հատու գրուածքն է եւ ոչ թէ քնարական ձեւը:

Սիրած հեղինակներս են Լէօն Թոլսթօն, Արիստոտէլը, Պղատոնը, Քից, Թօրօ, Ֆրանսացի բանաստեղծներէն Պօտլէր, Վէռլէն, Լըքօնթ տը Լիլ: Շատ կը սիրեմ Ուիլեըմ Սարոյեանի պատմուածքները իր Քալիֆորնիոյ պատանութեան կեանքէն եւ բարձր կը գնահատեմ իր ոճը: Կը սիրեմ Մաքսիմ Կորքին իր ինքնակենսագրութեան մէջ, Թոմաս Ուուլֆը, հակառակ իր սխալներուն, Ճէյմս Ճոյսը, «Տըպլինցիները եւ Արուեստագէտի մը դիմանկարը իբրեւ երիտասարդ մը» գիրքը, Մոնթէնը, Թոմաս տը Քուինսին որոնք մեծ ազ-

դեցութիւն ունեցած են ոճիս կազմութեան մէջ , Հէզլիթ, Պղուտարքոս, Շոփէնհաուըր :

Մեր արդի կեանքին մէջ գրող մը չի կրնար խուսափիլ գրական ազդեցութենէ, եւ ինչո՞ւ պիտի խուսափի :

Ոճի մասին իմ սահմանո՞ւմս: Ոճը մարդն է, ինչպէս ըսած է իմաստուն Ֆրանսացի մը: Անձնապէս կը սիրեմ ոճին յստակութիւնը, միացած կշռոյթի կամ երաժշտութեան հետ: Բանաստեղծական կամ քնարական տարրը ամէնէն կարեւորն է արձակին մէջ, հակառակ ամերիկեան արդի ձգտումին: Ոճը պէտք է ըլլայ հատու, յստակ պատկերներով, պարզ եւ չեչտակի, առանց կեղծիքի եւ սոփեստութեան: Կը կարծեմ թէ կարեւոր է որ ոճին մէջ գտնուի միամիտ տարր մը, բայց անկարելի է միամտութիւնը առանց պարզութեան :

Գրականութեան նպատակն է վերարտադրել կեանքը այնպէս ինչպէս որ է եւ պատկերացնել կեանքի աւելի կատարեալ անդրադարձումը : Ես ինքս կ'երեւակայեմ «գիտական» գրագէտ մը կամ գիտուն մը: Բայց պարզ լուսանկարչական իրապաշտութիւնը չի կրնար տալ ամբողջ ճշմարտութիւնը: Պէտք է իջնել խորերը, հետախուզել եւ ձգտիլ դէպի վերջնական ճշմարտութիւն, որ ինքնին խորհուրդ մըն է:

Ժամանակակից հայկական գրականութիւնը կարծես թէ գրականութիւնն է տարագրութեան, յիշատակի եւ կարօտի: Կը վախնամ որ նահանջականութեան գրականութիւն մը ըլլայ, անկազմակերպ, առանց հոգեկան եւ գաղափարական բովանդակութեան: Ան կը վախնայ իրատեսութենէ եւ բոլոր ճշմարտութիւնը ըսելէ: Թերեւս կը սխալիմ, քանի որ լայնօրէն ծանօթ չեմ :

— Ամերիկացի գրող ըլլալով, դուք ձեզ տակաւին հայ գրագէտ կը նկատէ՞ք:

= Անտարակոյս, տակաւին հայ գրող մըն եմ եւ միշտ ալ պիտի ըլլամ, որովհետեւ ոգին եւ ազգային գիտակցութիւնը աւելի կարեւոր են քան արտայայտութեան միջոցը, որ իմ պարագայիս անգլերէնն է: Ես բուն եւ մոլեռանդ Հայ մըն եմ — թէեւ միեւնոյն ատեն միջազգայնական մը, ամերիկացի մը ,աշխարհաքաղաքացի մըն եմ: Կը կարծեմ թէ ճշմարտութիւնը աւելի կարեւոր է քան հայրենասիրութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը անկարելի է առանց ճշմարտութեան :

Հայ - Ամերիկայի գրող մը կրնայ սատարել հայկական մշակոյթին եւ աւանդութեանց անգլերէն գրելով եւ այսպէս ամբողջ աշխարհի համակրանքը կը շահինք, — ինչպէս կ'ընէ Սարոյեան: Ան միակ որակեալ անձն է որ կրցած է թափանցել մեր անգլիախօս սերունդին մէջ եւ արթնցնել անոր գիտակցութիւնը :

Անմիտ մեղադրանք մըն է այն խօսքը թէ ես լքեր եմ եւ հայերէն լեզուն եւ գրականութիւնը : Անոնք որ այդպէս կ'ըսեն, գոնէ թող բարեհաճին կարդալ գրածներս : Թող ոչ ոք նեղութիւն կրէ հայրենասիրութեան դաս տալու ինծի :

Ես ասպարէզ նետուած եմ պաշտպանելու Սփիւռքի հայ գրողը — այսինքն անոնք որ հայերէն կը գրեն: Ձեմ ուզեր որ ան տառապի դրամի համար :

Աւելի՞ մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայի Հայաստանի, եթէ «Կը հարցնեմ ձեզի, տիկիններ եւ պարոններ» գիրքս գրած ըլլայի հայերէն: Եթէ հայերէն գրած ըլլայի իմ յօդուածներս եւ պատմուածքներս :

Այստեղ, Ամերիկայի մէջ մենք պարտաւորուած ենք առանց հայերէնի ալ պահպանել մեր հայկական դիմագիծը: Եւ այդ կարելի է միայն շնորհիւ ամերիկացի գրողներու, երաժշտագէտներու եւ արուեստագէտներու եւ մտաւորականներու որոնք ծնունդով եւ հոգիով լաւ Հայեր են, եւ կ'ընդունուին Ամերիկացիներու եւ ամբողջ աշխարհի կողմէ իբրեւ Ամերիկացի: Հայ ըլլալ չի նշանակեր անգիտանալ անգլերէն լեզուն :

... Ամերիկայի եւ թերեւս ալ քանի մը ուրիշ երկիրներու, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ, մենք դատապարտուած ենք ի վերջոյ կորսնցնելու մեր լեզուն, բայց կրնանք պահել հայկական ոգին, եւ ես մէջտեղն եմ, կրցածիս չափ պահելու զայն: Բարեբախտաբար Հայաստանի մէջ հայերէն լեզուն կորսնցնելու վտանգ չկայ: Միջին Արեւելքի մէջ, Իրան, Թուրքիա, Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս եւ ամէն տեղ ուր կրնանք մշակոյթի պայքար մղել, մեր կարելին պէտք է ընենք պահպանելու հայ լեզուն եւ մշակոյթը: Հոս Ամերիկայի մէջ չենք կրնար պահել լեզուն աւելի քան քսանըհինգ երեսուն տարի: Ուստի աւելի լաւ է, մտածենք թէ ինչ կրնանք ընել պահելու համար մեր ոգին եւ մշակոյթը, օգնելու համար մեր ժողովուրդին, մենք մեզի եւ մեր բնակած երկրին:

Իմ սիրած հայ հեղինակնե՞րս: — Ծանօթ չեմ սովետահայ գրականութեան եւ ժամանակակից հայ գրականութեան առ հասարակ: Մեր դասականներէն եւ աւելի վերջի հեղինակներէն կը սիրեմ Պարոնեանը, Վարուժանը, Պետրոս Դուրեանը, Մեծարենցը, Թէքէեանը, Օշականը՝ պատմուածքի, քննադատութեան եւ գրականութեան պատմութեան մէջ — Վահան Տէրեան, Իսահակեան, Զարենց, Շիրվանզադէ, մեր մեծագոյն վիպասանը՝ Համաստեղ, Կոստան Զարեանը իբրեւ ոճաբան, մեծ մասը Ահարոնեանէն, Րաֆֆիէն, Զօպանեանէն, իբրեւ քննադատ եւ թարգման, եւ բոլոր այն խենդ եւ հրաշալի տղաքը որոնք հայկական գրականութեան կը ծառայեն Պէյրութէն Գահիրէ, Թէհրանէն Նիւ Եորք, Հալէպէն Պոլիս եւ Պոսթըն :

Հրապոյր

Ձեմ գիտեր.ո՞ւր, ի՛նչ բղձանքով եւ ի՛նչ վշտի
Ազդեցութեամբ, ես բառերուն մէջ փորձեցի
Հրապոյր գտնել, եւ ներդաշնակ անոնց ոգին
Ձափել գաղտնի զարկերուն հետ սրտիս նեւէին:

Բայց կը յիշեմ ըղձայլահար այն պահուընին ,
Երբ կը վառէր յաւերժական արիւնի պէս
Կեանքին անոր շուրջ, երազներու մէջ տարփակէզ ,
Ձեռքերն անոր թախանձալիր աղօթք մ'էին:

Այնուհետեւ ժամանակին ալաքը ծաւի
Թրթըռաց միշտ, եւ իմ սրտիս վրայ հնչեցուց
Գեղեցկութեան ճշմարտութիւնը սխրալի·

Որովհետեւ օր մը հրաշքի, արդէն վաղուց ,
Երազներու կախարդանքին ապաւինած՝
Բառերուն մէջ անշէջ հրապոյր էի գըտած :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՊՈՒՏ՛Մ ԾԻԾԱՂ

ՄԺԵՂ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ահա կրկին, քաղաքս — զինուորական մթնոլորտը մթագնեցաւ :

Նոր ձեռնարկ մըն ալ, որ հիւլէատումբը պիտի սնանկացնէ կարծեմ :

Տմարդի, անխիղճ եւ այլանդակ մտածում մը որ սա «կապիտալիստ»ները յղացած են եւ կարծողներ ,ենթադրողներ, կրնայ — ըլլալականներ բաւական կան ...

Հիւլէատումբը, ալ դպրոցականներու յատուկ բան պիտի դառնայ, այս գիւտին շնորհիւ :

— Սա հաղուստս կը նորոգե՞ս :

— Նորոգե՞լ, ինչո՞ւ: Դուն ալ պրոլետար դառնալ սկսար, հէ՞...

— Կարծեմ լաւ գիտես որ ես աշխատաւոր մըն եմ, չէ՞ :

— Լուր ունի՞ս սա վերջին պատերազմական անխիղճ գիւտէն :

— Ոչ: Ես թերթ կը կարդամ, սակայն այդ լուրին չեմ հանդիպած :

— Ասիկա գիտցածիդ պէս չէ ...

Եւ սկսաւ քրքջալ, «ուֆ, ոճրագործներ » ըսելով :

— Ի՞նչ է, ինչու կը քրքջաս :

— Հա, լուր չունի՞ս, Կապիտալիստները լուերը, ճանճերը եւ մժեղները գործի լծեր են՝ իբրեւ քաջ ռազմիկներ :

— Վա՜յ, ինչ խենթ բան: Ինչպէ՞ս կրցած են հաւաքել այդ մինինիկ միջատները: Եւ ինչի՞ համար :

— Որպէսզի Մանչուրիոյ եւ Քորէայի վրայ յարձակում գործեն ...

— Ուֆ: Կրկին կը սկսի քրքջալ ...

— Աղբեր ջան, ինչո՞ւ կը քրքջաս, գնա լոգանք մը առ, կ'անցնի :

— Ասիկա լոգանքի բան չէ: Գաղափարական քրքջուք է :

— Հէ՞: Քրքջուքին գաղափարականը ի՞նչպէս կ'ըլլայ :

— Հիմակուց ցոյց պիտի տանք այդ անպիտան կապիտալիստ պետութիւններուն թէ մենք պատրաստ ենք իրենց այդ վատութիւնը դիմաւորելու: Թող լաւ գիտնան:

— Լաւ: Աղէկ բան է նախապատրաստութիւնը, սակայն սա քրքջուքը ինչնի՞ է :

— Այդ բանը մեր գաղտնիքն է ...

— ՄԱԿը լուր ունի՞ այս ահարկու ձեռնարկէն: Պէտք է լուր տալ, որպէսզի յանձնախումբ մըն ալ այդ մասին կազմէ ուսումնասիրելու համար այդ ահաւոր միջատներուն նրբութիւններն ու վտանգները :

Կրկին կը քրքջա՞ք: Ըսել է բան մը ունիք:

— Ասիկա մարդանք է, որպէսզի չմոռնանք այդ յետադիմականներուն սարքած այս ոճիրը:

— Ձեր միւս ընկերներն ալ կ'ընե՞ն այս հայրենասիրական ըէփէթիսիօնը:

— Պարտաւոր են :

Արդ, ընկեր, այս սարսափազդու լուրին վրայ, կ'ենթադրեմ որ ՄԱԿը նոր յանձնախումբով մը պիտի ճոխանայ, լուերու, ճանճերու եւ մժեղներու մասին մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը պատրաստելով մատուցանելու համար Ընդհ. Ժողովին ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Նախորդ օրը դուրս ելած էր եւ անգամ մըն ալ չէր վերադարձած: Պաշտօնեաներէս մին կը հետապնդէ զինքը եւ դեռ երեւան չէ ելած :

— Այս ընթացքով, մօտ ատենէն հետապնդողներու բանակի մը պէտք ունենաք, ըսաւ Փօնթիւի:

Մարշըլ սրտնեղած էր. իր պետը արդիւնքներ կ'ուզէր իրմէ, գաղտնի ոստիկանը երկու կասկածելիներ ունէր ձեռքին մէջ եւ սակայն Փօնթիւի թոյլ չէր տար որ ձերբակալէ Հօրլօքը կամ Լէյսին: Ջախջախիչ փաստեր կային մէջտեղը, սակայն ի զուր. կարելի չէր համոզել ծերուկ Ֆրանսացին: Դժուարեալ սկսաւ աղաչել որպէսզի գոնէ մէկ հատը, մէկ հատը ձերբակալել տայ :

— Անկարելի է, ըսաւ Փօնթիւի, շատ բաներ կան զորս դեռ չենք գիտեր: Ինչո՞ւ Հօրլօք Փէլթայն գնաց: Ձեր պաշտօնեան կ'ըսէ թէ կասկածելի ոչինչ պատահած է: Անտրամաբանական է ասիկա: Ուրեմն ինչո՞ւ Հօրլօք պանդոկ գնաց, կը հարցնեմ: Ահաւասիկ այդպէս մտքիս մէջ հարիւրաւոր հարցումներ կան, որոնց պատասխանները պէտք է գտնեմ :

Այդ իրիկունը Օր. Լօրինկթըն հեռաձայնեց. ըսաւ թէ կարգադրած էր իրեն վստահուած գործը եւ արդէն իսկ պաշտօնի բարձրացումով այլուր փոխադրուած էին մեքենագրուհիները: Անոնց մէջ կը գտնուէր Օր. Ճօնսըն, որ մեքենագրած էր ծանօթ յայտագիրը: Աղջիկներէն ոչ մէկը առարկութիւն ըրած կամ կասկածելի ընթացքի մը մէջ գտնուած էր: Ընդհակառակն բոլորն ալ ուրախ էին :

— Կարծեմ դեռ երեք հոգի եւս կայ, ըսաւ Փօնթիւի: Իսկ Հօրլօքէն ի՞նչ լուր :

— Այս առաւօտ պզտիկ պայուսակով մը եկաւ: Կամացուկ մը բացի զայն երբ ճաշի գացած էր. բայց մէջը միայն անձեռոց մը եւ ակռայի վրձին մը կար: Անկէ զատ, Հօրլօք այսօր չափազանց սրտնեղած կ'երեւէր :

— Իրա՞ւ :

Օր. Լօրինկթըն ուրիշ ըսելիք մը չունէր, սակայն Փօնթիւի երջանիկ էր: Հօրլօք ջղայնացած էր, ուրեմն ամէն ինչ լաւ չէր ընթանար իրեն համար: Թերեւս մտադրած էր Լէյսին տեսնել սակայն չէր յաջողած: Թերեւս Լէյսին էր Հէրըլտ տորագրութեամբ երկտող մը ղրկողը: Ահաւասիկ հարցումներ... Ինչո՞ւ Լէյսի երեւան չէր ելած եւ ինչո՞ւ Հօրլօք իր մասին տեղեկութիւն չէր ուզած որեւէ մէկէն: Որոշեց ուրիշ կողմէ գործի սկսիլ: Հեռաձայնեց Օր. Լօրինկթընի :

— Օր. Լօրինկթըն, ըսաւ, ինծի նայեցէք: Այսօր առանց կասկած հրաւիրելու, Հօրլօքի ներկայութեան ,պիտի խօսիք մեքենագրուհիներու կրած պաշտօնի բարձրացման մասին: Եւ պիտի տաք անունները անոնց որոնք այլուր փոխադրուած են: Այդ միջոցին պիտի դիտէք Հօրլօքը , եւ պիտի հասկնաք թէ ինչ տպաւորութիւն կը գործէն ձեր խօսքերը :

Գոցեց հեռաձայնը եւ ինծի դարձաւ :

— Հիմա Փէլըթայն պանդոկը երթանք, ըսաւ. ինծի այնպէս կը թուի թէ Գերմանները շատ գործ կը տեսնեն հոն: Պանդոկապետը կրնայ մեզի օգտակար ըլլալ :

— Եթէ կասկածելի բան մը տեսած ըլլար, անշուշտ կը տեղեկացնէր մեզի :

— Պայման չէ ատիկա :

Շատ դժուար եղաւ տեսնել պանդոկապետը՝ Պ. Միլլըր որ շատ զբաղած էր: Ստիպուեցանք մեր ինքնութիւնը յայտնել: Պ. Միլլըր խոկումն ընդունեց մեզ: Ինչպէս յայտնի է նախապէս պաշտօնավարած էր Ինթէլիճընս Սըրվիսի մէջ: Ցարգանքով բարեւեց Փօնթիւին եւ ըսաւ.

— Թերեւս դուք զիս չէք յիշեր, սակայն 1915ին հանդիպում մը ունեցած ենք Քաէլի մէջ: Այդ շրջանին կը գտնուէի երկրորդ բանակին մէջ:

Ես իսկոյն յիշեցի զինքը :

Արդարեւ ծանօթ էին իր անունն ու դէմքը, որոշապէս չէի յիշեր իր գործը: Վերյիշեցինք մեզի ծանօթ ընկերները, որոնք իր պանդոկէն անցած էին վերջերս :

— Կը ներէք որ պայացուցի ձեզ, ըսաւ Պ. Միլլըր, պատուիրած եմ որ ոչ մէկ այցելու ղրկեն ինծի. այս օրերուս պանդոկ մը վարելը շատ դժուար է. տեսէք սա թղթածրարները: Հիմա ձգենք այս բոլորը. ի՞նչպէս կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի: Ձեր հարցնելիքը կապ մը ունի՞ անցեալ գիշերուան գաղտնի ոստիկանին գործին հետ :

(Շար.)

«Չենք կրնար չարունակ դրամ հոսեցնել»

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ԱՌԻՒԾԻ ԲԱԺԻՆԸ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵՆԷՆ

Առջի օր փոթորիկ մը պայթեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին մէջ, Նախագահ Թրումընի պահանջած վարկերուն առթիւ (7900 միլիառ տոլար):

Փոխադարձ Ապահովութեան վերատեսուչը Պ. Հէրրիմըն, յայտնեց թէ զինուորական վարկերէն առիւծի բաժինը պիտի ստանան Ֆրանսա եւ Անգլիա: Իր յայտարարութեան համաձայն, 2.500.000.000 տոլարէն (զինուորական), 1 միլիառ 800 միլիոնը Եւրոպա պիտի ղրկուի, մնացեալը աշխարհի զանազան կողմերը:

Զեկուցումէն վերջ, յանձնաժողովին Նախագահը, Քանըլի, զայրանալով յայտարարեց թէ Ամերիկան չի կրնար չարունակ դրամ հոսեցնել, օգնելու համար Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու: Այս առթիւ հարցուց թէ պահանջուած գումարէն որքանը պիտի յատկացուի տնտեսական օգնութեան, ո՛րքանը ուղղակի զինուորական պէտքերու (թնդանօթ, հրասայլ, օդանաւ, եւն.):

Պ. Հէրրիմըն պատասխանելով, ըսաւ թէ 1.800.000.000 տոլար պիտի յատկացուի Եւրոպայի պաշտպանութեան 1.400.000.000 տոլար պիտի բաժնուի Հիւս. Ատլանտեանի սկզբնական 12 անդամներուն: Անգլիա պիտի ստանայ 600 միլիոն տոլար, Ֆրանսա՝ 400 միլիոն: Ցետոյ բացատրեց թէ Եւրոպայի պաշտպանութեան համար սահմանուած օգնութիւնը կը տարբերի Մարշըլի տնտեսական աջակցութեան ծրագրէն:

Նախագահը նորէն բարկացաւ, — «Խորհրդարանին ըսուած էր թէ տնտեսական օգնութիւնը պիտի վերջանայ այս տարի: Փոխանակ այդպէս ընելու, նոր բացատրութիւն մը հնարեր են— «պաշտպանութեան օգնութիւն»:

Փոխադարձ Ապահովութեան վերատեսուչը պատասխանեց թէ նոր հնարք մը չէ, այլ պարզապէս հիմնական ձեռնարկ մը՝ զինուորական ապահովութիւնը կառուցանելու համար: Այս առթիւ յայտնեց թէ 400 միլիոն տոլար ալ պիտի տրամադրուի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, որոնք նոր անդամակցեցան Ատլանտեան դաշինքին:

Բանգէտներ այս միճարանութիւններէն կը հետեւցնեն թէ քանի միճարանութիւններ պիտի ծագին խորհրդարանին մէջ, պահանջուած վարկերու քուէարկութեան առթիւ:

Պ. Հէրրիմըն իր պատասխանին մէջ մասնաւորապէս չեշտեց թէ Մ. Միութիւնը դրամ կը թափէ աջ ու ձախ, մեծ վարկեր կը տրամադրէ իր արբանեակներուն՝ զինուորական նպատակներով: «Կը կոչուինք համաշխարհային տագնապի մը առջեւ եւ մեր շահն ալ կը պահանջէ օգնել մեր դաշնակիցներուն որպէսզի կառուցանեն իրենց զինուորական ուժը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ծանուցագրին պատասխանելու համար, Պ. Պ. Իտըն, Շուման եւ Տօքթ. Աչըսըն խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենան յառաջիկայ Դշ. օր, Փարիզի մէջ: Գերման վարչապետը կ'ուզէ որ կարելի եղածին չափ արագ պատասխան մը տրուի, որպէսզի կացութիւնը պարզուի: Օտեր Նայսէ սահմանագծին պահպանումը, ըստ գերման մամուլին, անհարթելի խոչընդոտ մըն է խաղաղութեան հաստատման համար: Անկէ զատ, Գերմանները հակառակ են մեկուսացման քաղաքականութեան, որովհետեւ իրենք զիրենք կապուած կը զգան արեւմտեան աշխարհին:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ օդային ումբաձիգներու 17րդ զօրագունդի հրամանատարներէն Կիւմիթրու Փիթուրքա, Պելկրատ փախաւ չորս սպաներու հետ: Այս առթիւ յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ զանազան դիմադրական խումբեր, գործօն պայքար կը մղեն Մոլտավիոյ եւ Թրանսիլվանիոյ լեռներուն մէջ:

ԱՐՏԷՄ ՄԻԿՈՅԵԱՆ (Անաստաս եղբայրը) եւ օգնականը՝ Միխայէլ Կուռեւիչ, Սթալինի մրցանակը շահեցան նորէն (150.000 րուբլի կամ 37000 տոլար), MIG սաւառնակի նոր տեսակ մը հնարած ըլլալով: Անցեալ տարի եւ աւելի առաջ ալ նոյն մրցանակը ստացած ըլլալով, կը կարծուի թէ աւելի կատարելագործեալ տեսակ մը հնարած են: Ուրիշ գիտնականներ ալ 100.000ական րուբլի մրցանակ ստացան, մէկը՝ Ա. Ա. Բաղդասարով (Հայ ?), որ նոր մեթոտներ գտած է, մարդկային արիւն հաւաքելու համար՝ բժշկական նպատակներով:

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ կեսթափոյի երկու գործակալներ, Անքէլ Տանոս եւ Բէյմոն Մոնաժ, Մոնռուժի բերդին մէջ (Փարիզ): Մահուան դատապարտուած էին 1949ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ծաղկախտի համաճարակին առթիւ, պատուաստը պարտաւորիչ հռչակուեցաւ ամբողջ նահանգին մէջ, տեղացիներու թէ օտարականներու համար:

Նոր Սերունդի Օրը Պարահանդէս

Կիրակի, 27 Ապրիլ, ժամը 15էն կէս գիշեր, Cercle Militaire (Փլաս Ս. Օկիւսթէն): Պաշտօնական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին:

«Արամ» ենթակոմիտէի 25ամեակը

Անիէռ Գոււա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին հովանաւորութեամբ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25ամեակը կիրակի, 16 Մարտ, ժամը 16էն 23, Անիէռի ընկերվարական սրահը, 149 bis, Avenue d'Argenteuil.

Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին: «Պաշտօնա խաղալ է»: Մուտքը ազատ է:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Ապրիլ 14ին Cercle Militaire, ժամը 16—24: Գեղարուեստական բաժին եւ եւրոպական պարեր:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Կալման սրահին մէջ, ժամը 15էն 23: Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը ներկայացուի «ՈՒՇԻ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ» օփէրէթը:

Ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ, եւրոպական պարեր: Շոգեկառք Gare du Nordէն ժամը 2.28 եւ հանրակառք Փորթ տը լա Շափէլէն 268, ամէն կէս ժամը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի:

Կը ներկայացուի ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ, (չորս արար): Սէն Լուի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» թատերախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Ղ. ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ:

24 Մարտ, երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին Պօմոնի սինէմա Ֆլօրէալի մէջ:

Գինները՝ 50 եւ 100 ֆրանք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍՊԱՏՕՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ. — Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չավուշ խումբը որոշած է այս տարի եւս հրապարակաւ եւ համազգային շուքով տօնել ապրիլ 11—24ը:

Կը խնդրուի դաղութիս միւս բոլոր կազմակերպութիւններէն իրենց ներկայացուցիչները յարաբերութեան մէջ դնել մեր ընկերներուն հետ:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Այրի Տիկին Ծիածան Մէնէնտեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՅԱԿՈԲ ՄԷՆԷՆՏԵԱՆԻ

քառասունքին առթիւ այց պիտի կատարուի իր շիրիմին, այս կիրակի:

Հաւաքուիլ Thiaisի գերեզմանատան դրան առջեւ ժամը 3.30ին: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի կից սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆ ՏԱՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը ճիշդ 3ին Քաֆէ Բէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ. — Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը, Մարտ 29ին, երեկոյեան ժ. 20.30ին Հ. Յ. Դ. տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. - Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը Մայիս 18ին:

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, Cercle Militaireի մէջ: Ժամը 4էն կէս գիշեր:

«Յառաջ»ը Լիոնի մէջ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Travailի դիմացը:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կապ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 3000 Ֆր. Տիկ. Ալիս Գասմաճեանէ, իր մօր մահուան տարելիցին առթիւ:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

30 Մարտ կիրակի, ժամը 21ին, Salle Gaveau, հովանաւորութեամբ Յանձնախումբի մը որուն պատուակալ նախագահն է ՉԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ

Կը մասնակցին Concert Pasdeloup, բաղկացած 65 հոգիէ եւ Radioի երգչախումբը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ՄԵԾ

Gala մը

Cercle Militaireի մէջ (Փլաս Ս. Օկիւսթէն), այս շաբաթ, 22 Մարտ, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Հովանաւորութեամբ զօր. KOENIGի

Կը մասնակցին Ֆրանսական բեմի եւ շարժանկարի լաւագոյն դերասանները, որոնց կարգին Lili Bontemps, Jacques Meyran, Alain Romans, Raymond Souplex եւն.:

Jazz du 1er escadron Regional, յայտագիրը կը ներկայացնէ Jacques Angelvin (Télé-Parisէն):

Մուտք՝ 500 Ֆր.: Դիմել ՅԱԿՈԲ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ 20 rue Nungesser et Coli (16) tél. Mol. 34-70:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ; ժամը 4էն 12, ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ

Քաղաքապետութեան խորհուրդէն հետ ներկայ Ինչպէս նաեւ կախամարտիկ ախոյեաններ ԺԱՔ ՀՐԱՆՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆ Champion de Liban Mi-lourd

Կ'ըլլայ Le Maire d'Alfortville Monsieur Raoul Bleuze ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ Champion de France Mi-lourd

Rue Voltaireի սրահին մէջ

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

Sud Américaine formationով

Attractions

Մուտք 200 ֆրանք

Autobus 103 Charenton - Ecolesէն:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 18 MARS 1952 Երեքշաբթի 18 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6715-Նոր շրջան թիւ 2126

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՏՈՒՆԵՐ» ՕՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ի՜նչ եղերական ճակատագիր...

Հարիւր հազարաւոր տարագիրներ հարկադրուած են տուն-տեղ ըլլալ օտարութեան մէջ, է սփիւռս աշխարհի :

Վրաններ, խրճիթները եւ «քէմփ»երը առժամեայ կը համարուէին, 1920 — 23ին: «Այսօրվաղը կը վերջանայ ամէն բան», կ'ըսէին լաւատեսներ :

Տարիները թաւալեցան, յուսախաբութեան մատնելով ցիրուցան բազմութիւնները: Եւ հիւղաւանները աստիճանաբար վերածուեցան իրական թաղերու, գիւղերու, աւաններու :

« Տեղաւորումը » իրեն հետ կը բերէր նոր պահանջներ,— եկեղեցի, դպրոց, դարմանատուն:

Այս հիմնական հոգերուն յաջորդեցին ուրիշ պահանջներ,— «սեփական տուն»: Ոչ միայն անհատական, այլ եւ հանրային: Ակումբ, Կեդրոն, Ժողովրդային Տուն եւն.:

Եւ ահաւասիկ ամէն գաղութէ կը լսուին լուրեր՝ «սեփական տուներու» մասին:

Վերջերս Մարոքի մեր թղթակիցը կը հաղորդէր թէ որոշուած է Ազգ. Տուն մը հաստատել Քազապլանքայի մէջ :

Այս նպատակով մէկ անգամէն 700,000 ֆր. հաւաքուած էր խնջոյքի մը առթիւ:Կը հաւատէին թէ քանի մը հայրենասէրներ խոստացած են 500.000ական ֆրանք տրամադրել, անյապաղ գլուխ հանելու համար այս ծրագիրը :

Նոյն մտահոգութեամբ գործի ձեռնարկած են Միլանոյի մէջ, պատկառելի գումար մը հաւաքելով :

Այս նոր ձեռնարկը նախապէս կապուած էր եկեղեցիի մը շինութեան հետ: Բայց կը կարծուի թէ, անջատաբար պիտի կարգադրուի, քանի որ եկեղեցիին շինութիւնը կարգ մը դժուարութիւններ կը ներկայացնէ :

Անցեալ օր տեղեկութիւն մը հրատարակած էինք Պէյրութի մէկ արուարձանին մէջ կատարուած շինութեան մը մասին:

— « Էշրէֆիէի մէջ (Հայաշէն), օրէ օր կը բարձրանան Օգնութեան խաչի դարմանատունը եւ « Ազատամարտ » Ակումբը: Անձնկարագրելի է խանդավառութիւնը թաղին մէջ որ չորս հազար հայութիւն կը հաշուէ... Ցարդ հանգանակուած է տասնեւչորս հազար ոսկի» եւն.:

Հալէպի մէջ, մեր պաշտօնակիցը՝ «Արեւելք» սեփական տպարան մը ապահովելէ վերջ, ձեռնարկած է Ակումբ – սրահ մը կամ «սեփական տուն » մը եւս յարդարելու :

Ակնարկ մը նետելով աւելի հեռուն, դէպի Ամերիկա, կը տեսնենք որ բաւական չեն սեպեր եղած ակումբները, եւ նորեր կը շինեն կամ կը վարձեն :

Վերջին լուրը՝ Քալիֆորնիայէն կուգայ: Լոս Անճըլըսի Հայ Կեդրոնէն վերջ, այժմ ձեռնարկած են համանման հաստատութիւն մը հիմնելու Ֆրեզնոյի մէջ: Միշտ հանրային հանգանակութեամբ :

Եւ ահաւասիկ վերջին ձեռնարկը — Հ. Յ. Դ. Տուն Փարիզի մէջ :

Վերջին Շրջ. Ժողովը անգամ մը եւս քննելով եւ հաստատելով այս ծրագիրը, յանձնարարեց կարելին փորձել, փութացնելու համար որոշման գործադրութիւնը :

Անհրաժեշտ չէ Փարիզ բնակիլ, ըմբռնելու համար այս ձեռնարկին բազմազան դժուարութիւնները :

Եւ սակայն, Դաշնակցութիւնը ե՞րբ կանգ առած է այս կամ այն դժուարութեան առջեւ :

Կը բաւէ հաշուել միայն վերջին երեսուն տարիներու շինարարութիւնները, զանազան գաղութներու մէջ, համոզուելու համար թէ երբ որոշում կը տրուի, կէս ճամբան մնալու համար չէ:

Անշուշտ շատ բան կախում ունի նիւթական միջոցներու մեծութենէն: Հ. Յ. Դ. Տան Յանձնախումբը ունի նախագիծ մը, թէ ծրագրուած հաստատութեան եւ թէ տնտեսական աղբիւրներու մասին :

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ նիւթական դոհողութեանց մեծագոյն բաժինը կ'իյնայ մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն վրայ :

Շ.

Լիբանանի Վարչապետը կ'ուզէ օգնել Հայերուն

ՊԷՅՐՈՒԹ, 12 Մարտ (Յառաջ).— Կաթող. ընդհ. փոխանորդ Խադ արք. Աջապահեանի գլխաւորութեամբ, Լիբանանի առաջնորդ Խորէն եպիսկ. Բարոյեա եւ Նորընտիր Քաղաք. Ժողովի անդամները՝ լման կազմով իրենց առաջին այցելութիւնը տուին Լիբանանի նոր վարչապետ Սամի պէյ Սոլհի, Մեծ Սէրային մէջ :

Վարչապետը, որ տարիներէ ի վեր սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն հետ, շատ սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ երկու հոգեւոր պետերուն եւ Քաղաք. Ժողովի անդամներուն :

Խօսակցութեան ընթացքին, Սամի պէյ Սոլհ շեշտեց թէ ինք կ'ուզէ անպայման օգտակար հանդիսանալ հայ ժողովուրդին եւ ծառայութիւն մատուցանել: Եւ ատոր համար առաջարկեց որ հիւղաւաններու շրջանին համար ծրագիր մը պատրաստուի եւ որոշ գումար մը ապահովուի, որուն կառավարութիւնը կը խոստանայ իր լայն աջակցութիւնը բերել՝ պատշաճ բնակարաններու շինութեան համար:

Կէս ժամ տեւող այս այցելութեան ընթացքին, Սամի պէյ Սոլհ պատրաստակամութիւն յայտնեց որեւէ խնդրանքի գոհացում տալու:

Այցելուները եւ պաշտօնական անձնաւորութիւնները շնորհակալութիւն յայտնելով հրաժեշտ առին վարչապետէն :

« ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»ՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Անցեալ շաբաթ եւ կիրակի գիշեր, Կուան Թէաթրի մէջ, « Համազգային»ի թատերասէրները մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցին Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածները», ի յարգանս հեղինակի յիշատակին :

Ներկայացումներու այս շարքը պիտի շարունակուի յառաջիկայ շաբաթ եւ կիրակի գիշեր, նոյն սրահին մէջ :

Առաջին եւ երկրորդ ներկայացումներուն թատրոնը լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ :

× Կիրակի, 9 մարտ, թատերասէրներու միութեան անդամները այցելեցին Լեւոն Շանթի գերեզմանը, տեղատարափ անձրեւի մը տակ: Այս առթիւ ծաղկեպսակ մը դրին ողբացեալ գրագէտին հողակոյտին վրայ, յուզիչ արարողութեամբ:

ՏԽՐՈՒՆԻ,— ԲԺ. Կ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ

« Յուսաբեր »ի Մարտ 12 թիւէն ցաւով կ'իմանանք թէ վիրաբուժական գործողութեան մը հետեւանքով մեռած է Բժ. Կարապետ Խաչերեան, 75 տարեկան :

Բնիկ Գարտիզակցի, հանգուցեալ բժիշկը, որ անցեալ տարի Արժանթին գնաց Փարիզէն, աւելի քան կէս դար բժշկութեամբ զբաղած է ծննդավայրին, Իզմիտի եւ Սելանիկի մէջ: Ունեցած է նաեւ հանրային գործունէութիւն, կրթական եւ մարդասիրական : Կ'աշխատակցէր «Ազատ Օր»ի, «Հայ – Բոյժ »ի, «Յառաջ»ի եւ ուրիշ թերթերու:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը լայն մաքրագործման մը ձեռնարկած է Թոնքինի շրջանին մէջ: Ըմբոստները գիւղացիի տարազներ հագած կ ըպրդին խաղաղ բնակչութեան մէջ, կը սպաննեն պաշտօնատարները, ահուսարսափի մատնելով ժողովուրդը:Վճռական կռիւներու կը սպասուի Թոնքինի շրջանին մէջ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ահաբեկիչներ անցեալ օր ռումբ մը նետեցին վարչապետ Շենիքի տան վրայ: Բընակարանին յառաջամասը քանդուեցաւ, առանց որեւէ վնաս պատճառելու նախարարին:Ժամանակէ մը ի վեր, արդէն սպառնագրեր կը ստանար եւ ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած էր իր տունը: Ահաբեկիչները յաջողած են փախչիլ : Միւս կողմէ, վնասարարութիւնները եւ ահաբեկումները կը շարունակուին Զակուանի, Սֆաքսի եւ Քայիրուանի մէջ :

ԱՆԳԼ. ՆՈՐ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ կտրեց ամէն մըրցանիշ, քսան ժամէն կտրելով Անգլիա - Աւստրալիա հեռաւորութիւնը (10.250 մղոն):

ՃԱՓՈՆ արտօնութիւն ստացաւ զէնքեր շինելու, որոշ սահմանափակումներով :

ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ապրուստը աժանցնելու համար

ԿԱԹԻՆ ԳԻՆԸ 4 ՖՐԱՆՔ ՋԵՂՋՈՒԵՑԱՒ

Նոր վարչապետը կը շարունակէ բանակցութիւններ կատարել, ապրուստը աժանցնելու համար: Յաջողութեամբ վերջացան Հողագործական նախարարին եւ կաթի արտադրիչներուն միջեւ կատարուած բանակցութիւնները եւ որոշուեցաւ երկու շաբաթ առաջ սկսիլ ամառնային գիներուն գործադրութիւնը :

Այս որոշման համաձայն, կաթին լիտրը 48 ֆրանքէն կ'իջնէ 44ի, երկուշաբթի օրէն սկսեալ : Արտադրիչները խոստացան կարգադրել նաեւ ուրիշ քանի մը խնդիրներ: Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը որոշեց ծախու հանել պահեստի կարագին մէկ երրորդը, 1100 թոն : Այս կարգադրութեամբ կը յուսան 60 ֆրանք զեղչել կարագին գինը (քիլօն):

Այժմ գիներու կրճատման կարգը եկած է հաւկիթին, ձուկին, պտուղներուն եւ բանջարեղէններուն: Նախարարական խորհուրդը երէկ պիտի զբաղէր այս հարցով :

Թերթերը կը գրեն թէ այս շաբթու վերջնական որոշումներ պիտի՛ տրուին ելմտական խընդիրներու մասին, որոնք անմիջական լուծում կը պահանջեն: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը կ'ուզէ փոխառութեամբ գոցել ելմտացոյցին բացը, 20 առ հարիւր կրճատելով մասնակցողներուն տուրքերը: Այս փոխառութենէն վերջ,հաւանական է որ ի հարկին աւելցնեն կարգ մը տուրքեր: Ելքը, որ 3620 միլիառի կը հասնէր Գ. Էտկար Ֆորի վարչապետութեան, իսկ 3437 միլիառ Փլեւէնի օրով, այժմ բարձրացած է 3860 միլիառի: Մուտքը հաշուած են 2640 միլիառ: Կարգ մը տնօրինութիւններէ վերջ, բաց կը մնայ 500 միլիառ ֆրանք: Եւ ամէն օր մէկ միլիառ կ'աւելնայ: Նախորդ կառավարութիւնը 80 միլիառ խնայողութիւն առաջարկած էր: Գ. Փինէ եւս կը խորհի 50 միլիառ խնայել, 5 առ հարիւր զեղչելով ընդհ. ծախքերը :

Հազիւ 60 միլիառ ֆրանք կը սպասուի հարկային խարդախութեանց զսպումէն: Աւելի լաւատես են ընդհ. ներումի արդիւնքի մասին: Պայմանաժամ սահմանելով եւ ուրիշ դիւրութիւններ ընծայելով, կը յուսան 180 միլիառ ֆրանք գանձել յետնեալ տուրքերէ :

Նոր փոխառութեան գումարը պիտի ըլլայ 15 միլիառ ֆրանք :

Գերմանական խնդիրը եւ Մոսկուա

Վերջին լուրերու համաձայն, արեւմտեան պետութիւնները ծանուցագիր մը կը պատրաստեն, ի պատասխան Մոսկուայի վերջին ծանուցագրին, որով կարգ մը պայմաններ կ'առաջարկէր, Գերմանիոյ հետ հաշտութիւն կնքելու համար:

Երեք պետութեանց ներկայացուցիչները կը շարունակեն խորհրդակցիլ, այն վստահութեամբ թէ այս անգամ աւելի լուրջ է Խ. Միութեան առաջարկը: Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գ. Իտընի հետ: Ուրիշ ամերիկացի պաշտօնատար մը եւս տեսակցեցաւ ֆրանսական եւ անգլիական ներկայացուցիչներու հետ :

Իբրեւ արդիւնք այս տեսակցութեանց ,որոշուեցաւ շարունակել խորհրդային ծանուցագրին քննութիւնը, վերջական նախագիծ մը ներկայացնելէ առաջ: Մասնագէտներ աշխատեցան անցեալ շաբթուան ընթացքին եւ երէկ վերջացուցած պիտի ըլլային իրենց գործը: Կը հաստատեն թէ պատասխանը պատրաստ պիտի ըլլայ քանի մը օրէն, յանձնուելու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարներուն, որոնք այս շաբթու խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարեն Փարիզի մէջ:

Ինչպէս կ'երեւայ, երեք պետութիւններն ալ յարմար չեն դատեր մէկ անգամէն մերժել Մոսկուայի առաջարկները. բայց պիտի պնդեն որ Ազգաժողովին քննիչ յանձնախումբը կարենայ արեւելեան Գերմանիա եւս մտնել, իբրեւ ապացոյց Մոսկուայի ուղղամտութեան :

Այդ յանձնախումբը արեւմտեան Գերմանիա հասաւ կիրակի օր, քննելու համար թէ կարելի՞ է ազատ եւ ժողովրդավար ընտրութիւններ կատարել ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: Յանձնախումբը կը բաղկանայ Հոլանտացի, Պրազիլիացի, Փաքիստանցի եւ Հոլանտացի պատուիրակներէ: Լեհաստան մերժեց մասնակցիլ :

Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը սպառնողական դիրք բռնած է առ այժմ: Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը որոշ յառաջդիմութիւն կը տեսնէ Մոսկուայի նոր ձեռնարկին մէջ: Այս առթիւ յայտարարեց.— «Իրաւունք չունինք զանց առնելու որեւէ հնարաւորութիւն որ կրնայ յանգիլ խաղաղ համաձայնութեան մը »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
Յոյսն է Հայ Ժողովուրդին

Դաշնակցութեան բոլոր տեսակի հակառակորդները, մեռասաներորդ ժամու իմաստունները, իրենց խիղճը, դատողութիւնը, խօսքը եւ գրիչը՝ վաճառքի հանած մարդիկ, ինչքան ալ ժխտեն, ստեն, կեղծեն կամ խեղաթիւրեն, կայ եւ կը մնայ մէկ անուրանալի ճշմարտութիւն,— Ինչպէս երէկ, այսօր եւս, Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի ամէնէն ուժեղ եւ կենսունակ, ծաւալուն եւ զոհաբերող գաղափարական կազմակերպութիւնը :

Այս ժողովրդականութեան իրական, փաստացի վկայականը Դաշնակցութիւնը ձեռք բերած է աւելի քան վաթսուն տարիներու ընթացքին, իր բեղուն գործունէութեամբ եւ իր հերոսական պատմութեամբ :

Կրնա՞ք ցոյց տալ հայկական ուրիշ կազմակերպութիւն մը, որ տասնամեակներ շարունակ, առանց ընկրկելու անհնարին դժուարութեանց առջեւ, այնքան յարատեւութեամբ եւ նուիրումով ծառայած ըլլայ հայ ժողովուրդին, անոր ազգային քաղաքական դատին եւ մշակոյթին, որքան Դաշնակցութիւնը :

Վերջին կէս դարու Հայոց պատմութեան մէջ, կը գտնէ՞ք ուրիշ կազմակերպութիւն մը, որ ֆիզիքական, բարոյական թէ նիւթական այնքան մեծ զոհողութիւններու յանձնառու եղած ըլլայ :

Հայ ժողովուրդին առողջ բնազդը եւ արդար դատաստանը չատոնց տուած է իւրաքանչիւրին համապատասխան վկայականները :

Ազգերու պատմութիւնը կը կերտուի յարատեւ պայքարներով, գաղափարի մը ճամբուն վրայ կատարուած անհուն զոհողութիւններով եւ Հայրենիքի մը ստեղծագործութեան համար թափուած արիւնով: Սակաւաթիւ նուիրեալներն են որ իրենց գաղափարական շունչով, իրենց անշահախնդիր նուիրումով, և խօսքին ու գործին դրական արժէքով, իրենց թափած արիւնով, ազդած են պատմութեան ընթացքին վրայ, ստեղծած են իրական, շօշափելի եւ տեսանելի պատմութիւնը :

Ահա, թէ՝ ինչու համար, հնուց անտի ըսուած է թէ՝ մեռեալներն են որ կը կառավարեն աշխարհը: Ահա, թէ՝ ինչու համար, հին ժամանակներէն ի վեր, այնքան ընդհանրացած է մեռելներու պաշտամունքը: Եւ անյիշատակ դարերէ ի վեր, ազգեր ու ժողովուրդներ, ամէն կարգի ձեռակերտ յիշատակարաններով, կը յարգեն, կը մեծարեն իրենց մեծանուն մեռելներուն յիշատակը, եւ, կ'ուզեն որ ապագայ, գալիք սերունդները, ոգեւորութեան, նուիրումի եւ խանդավառ ծառայութեան աղբիւր մը տեսնեն անոնց անձնական օրինակին մէջ:

Դաշնակցութեան զօրութեան, մեծութեան գաղտնիքներէն մէկը այն է, որ գաղափարական մեծ մեռելներ շատ ունի: Եթէ աչք մը նետենք Հայոց աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, պիտի տեսնենք իւրաքանչիւր գիւղի թէ քաղաքի մէջ, իւրաքանչիւր թումբի կամ քարի տակ, լերան կողքին կամ ձորին մէջ, մէկ — մէկ Դաշնակցական հայդուկ ինկած է զէն ի ձեռին: Տագնապի ատեն, Դաշնակցական ռազմիկը հայրենի հողը պաշտպանած է իր կուրծքով, իր ակռաներով, իր եղունգներով: Հայոց աշխարհի հողն ու ջուրը, գետերն ու լճերը արբեցած են Դաշնակցական մարտիկներու արդար արիւնով: (Այս չի նշանակեր ուրանալ ուրիշներու թափած արիւնը):

Հայոց պատմութեան հիմնական ազդակներէն մէկը անոր մղիչ, յառաջադէմ ձգտումներէն կամ մտահոգութիւններէն գլխաւորը կը կազմէ Ազատութեան գաղափարը :

Հազարաւոր տարիներու ընթացքին, սկսելով մեր պատմութեան նախամուտէն՝ Հայկէն մինչեւ Արամներն ու Տիգրանները, մինչեւ Վարդաններն ու Վահանները, մինչեւ Բագրատունիներն ու Կիլիկեան իշխանութիւն, մեր պետականութեան կործանումէն մինչեւ միջին դար, մինչեւ Ստեփաննոս Սալմաստեցի, մինչեւ Մխիթար Սեբաստացի, Յակոբ Ջուղայեցի, Իսրայէլ Օրի, Մինաս վարդապետ, Դաւիթ Բէկ, Յովսէփ Էմին, Յ. Շահամիրեան, Արղութեան, Ներսէս Աշտարակեցի, Աբովեան, Խրիմեան, Րաֆֆի, Վարժապետեան, Հայոց պատմութեան անիւը դարձած է Ազատութեան գաղափարին շուրջ: Հազարաւոր տարիներու ընթացքին մէկ հիմնական միտք կը տեսնենք մեր պատմութեան մէջ, որ դարեր շարունակ, սերունդէ սերունդ փոխանցուելով՝ կարմիր երիզի մը պէս կուգայ կը հասնի մինչեւ մեր օրերը.— Ազատութեան գիծը:

Ո՞րն է այն Հայը, որ չուզեր տեսնել իր հայրենիքը օտար լուծերէն ազատուած: Պետական անկախութեան գաղափարը որուն հաւատաւոր ջահակիրը եւ եռանդուն պաշտպանն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, համազգային անյետաձգելի պահանջ մըն է որ կը բխի մեր պատմական անցեալի, ներկայի եւ ապագայի հանդէպ հայ ժողովուրդի սնուցած ազգային մտահոգութիւններէն :

Նորագոյն ժամանակներու Հայոց պատմութեան մէջ, բացառիկ երեւոյթ է դաշնակցութեան գոյութիւնը, թէ իբրեւ կազմակերպական արժէք, թէ իբրեւ գաղափար — ոգի եւ ռազմական ուժ, ինչպէս եւ իբրեւ մշակոյթի վերածնութեան ռահվիրայ:

Հայաստանը, պատմական եւ աշխարհագրական անուն մըն էր, աւելի 60 տարիներ առաջ : Դաշնակցութիւնը այս պատմական եւ աշխարհագրական, վերացական գաղափարին հագցուց իրական, շօշափելի, տեսանելի եւ ըմբռնելի Հայաստանի մը կենդանի պատմուճանը: Եւ եթէ այսօր՝ Հայաստան մը գոյութիւն ունի, որուն անունով պար կը բռնեն, տեղի եւ անտեղի, բոլոր մաքսաւոր — փարիսեցիները, այդ պատիւը կը պատկանի Դաշնակցութեան, անոր քաղաքական հեռատեսութեան, որ կրցաւ ոչինչէն, ստեղծել իրական Հայաստան մը :

Նոյնքան եւ թերեւս քիչ մը աւելի եզակի է այն անգնահատելի դերը, որ Դաշնակցութիւնը կատարած է Հայկական մշակոյթի վերածնութեան ճակատին վրայ: Շատ խոր է անոր դրական ազդեցութիւնը մեր ժամանակակից կեանքին, գրականութեան եւ դաստիարակչական ասպարէզներուն վրայ: Առանց հաշուելու Դաշնակցութեան անմիջական մղումին տակ ստեղծուած կրթական — դպրոցական ցանցը, ինչպէս նաեւ մշակոյթի այլ մարզերուն վրայ բերած անոր անուրանալի նպաստը, միմիայն գրականութեան մէջ առաջ եկած յեղաշրջումը եւ ձեռք բերուած յաջողութիւնները բաւական են փառքով պսակելու Դաշնակցութեան ճակատը :

Ծանօթ է 90ական թուականներէն առաջ մշակուած գրականութիւնը, որ որոշ շրջագիծ մը ունէր, եւ որմէ անդին անցնիլը թոյլատրուած չէր ոեւէ գրողի համար: Դաշնակցութիւնը տուաւ ոգի, ազգային գոյն եւ շունչ, տուաւ ջիղ,՝ նոր հորիզոններ թեւածելու եւայլն: Մէկ խօսքով՝ տուաւ Վարուժան, Սիամանթօ, Զարդարեան, Ահարոնեան, Շանթ, եւայլն: Պարզապէս՝ քանի մը անուններ յիշած ըլլալու համար:

Դաշնակցական Քրիստափորներու, Ռոստոմներու եւ Զաւարեաններու գաղափարական — յեղափոխական մաքուր շունչն էր որ, դարաւոր ստրկութեան մէջ իր առնականութիւնը կորսնցուցած եւ միայն կամակատար, հլու, հնազանդ Հայը դարձուց ռազմական արժէք, կռուելու ընդունակ ուժ: Իսկ Դաշնակցական արի արանց ռազմիկներն ու իրենց կատարած գործերը տակաւին երկար ժամանակ պիտի խօսին Հայ ժողովուրդի սրտին եւ զգացումներուն:

Միջազգային քաղաքական աշխարհին մէջ ստեղծուած հետաքրքրութիւնը հայ ժողովուրդին եւ հայկական դատին շուրջ անցեալին մէջ, գործն է գերազանցապէս Դաշնակցութեան : Հայաստանի կամ հայ ժողովուրդի բարեկամներու ստուար թիւը՝ բաւական է յարգանք եւ միանգամայն պատկառանք պարտադրելու Դաշնակցութեան հանդէպ :

Ժողովուրդներու ազատագրական պայքարին մէջ, տեւողութիւնը՝ կամ ժամանակը, շատ աննշան դեր մը ունին: Իրերայաջորդ սերունդները, մէկը միւսի ետեւէն, առանց յուսահատութեան, առանց ընկրկումի, իրարու կը փոխանցեն ազատագրութեան լուսատու ջահը : Կեանքի բնական օրէնքը այնպէս է որ, հայրերը կը ցանեն, որդիները միայն կը հնձեն: Հայրերը կը աքնին, կը յոգնին, կը վաստակին, որդիները կը ժառանգեն կամ կը վայելեն:

Հայ ժողովուրդի թափած ծովարիւնը ազատութեան համար, որ ապարդիւն պիտի չանցնի եւ անպայման պիտի տայ ցանկացուած արդիւնքը : Ազատութեան տենչացող՝ բոլոր անազատ ազգերը քալած են նոյն ճանապարհով: Իրլանտան դարերէ ի վեր կը պայքարի իր ազատութեան համար . բայց տակաւին չէ ամբողջացած իր հայրենիքի ազատագրութիւնը: Այսօր, մեր աչքերուն առջեւ, երկու հազար տարիներէ ի վեր գերութեան դատապարտուած եւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Իսրայէլի ժողովուրդը գտաւ իր ազատութիւնն ու պետականութիւնը :

Հայ ժողովուրդի դարաւոր պայքարը իր ազատագրութեան համար՝ այսօր, տակաւին չէ տուած իր ամբողջական արդիւնքը :

Արեւմտեան Հայաստանը կը մնայ մեր ոխերիմ թշնամիներու ձեռքը, միւսը՝ ենթակայ է բռնակալ կարգուսարքի մը որ խոտոր կը համեմատի մեր ազգային տենչերուն հետ :

Սակայն, այս պարագաները պէտք չէ յուսահատեցնեն մեզ: Այսօր եւս, հայ ժողովուրդին առջեւ դրուած հիմնական հարցերը կը կազմեն այս երկու Հայաստաններու միացումը եւ անոնց ազատագրութիւնը օտար լուծերէն :

Այս նպատակին կը հասնինք միայն աննկուն պայքարով, գուցէ երկար ժամանակ անյաջող, ինչպէս կը պատգամէր մեր անմահ Քրիստափորը: Մեր նոր սերունդին վրայ այս ծանր պարտականութիւնն է որ դրուած է: Ան արժանի պիտի ըլլա՞յ իր բնական կոչումին :

Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչը իր գործով

ԽՄԲ.— Պէյրութի «Ազդարար» շաբաթաթերթը շարունակելով իր տեսակցութիւնները, այս անգամ ալ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղած է Տիկին Լ. Սառուճէն, որ երկար ատեն՝ եղած է ատենապետուհին անոր կեդր. վարչութեան:

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

— Ե՞րբ հիմնուած է Լիբ. Օգն. Խաչը: Մի՞շտ կանացի միութիւն մը եղած է:

— Լիբանանահայ Օգն. Խաչը հիմնուած է 1930ին Պէյրութի մէջ, որպէս Հալէպի Շրջ. վարչութեան մէկ մասնաճիւղը : Սկզբնական շրջանին եղած է երկսեռ միութիւն մը, բայց անշուշտ տիկիններն ու օրիորդները միշտ մեծամասնութիւն կազմած են: Յետոյ, տարիներու ընթացքին զատուելով 1942ին դարձած է կանացի կազմակերպութիւն մը :

— Քանի՞ մասնաճիւղ եւ անդամ ունի Լիբ. Օգն. Խաչը :

— Լիբանանահայ Օգն. Խաչը ունի 16 մասնաճիւղ 2435 անդամուհիներով: Մասնաճիւղեր ունինք հետեւեալ վայրերուն մէջ.— Պէյրութ (313 անդամ), Էշրէֆիէ (190), Գարանթինա (185), Ռըմէյլ (75), Նոր Մարաշ (37), Հայաշէն (158), Նոր Սիս (250), Արագած (177), Նորաշէն (225), Նոր Ատանա (230), Այնճար (60), Շթորա (30), Զահլէ Ձիւնի (40), Պիքֆայա (26) եւ Թրիփոլի 105):

— Արծուիկներու խումբեր ունի՞ք :

— Կարգ մը մասնաճիւղեր — Թրիփոլի, Էշրէֆիէ, Գարանթինա, Հայաշէն, Այնճար — ունին իրենց արծուիկներու խումբերը: Արծուիկներու ընդհանուր թիւն է 294:

— Օգն. Խաչը քանի՞ սան կը պահէ Լիբանանի վարժարաններուն մէջ :

— Լիբանանահայ Օգն. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ մասնաճիւղերը Լիբանանի հայ վարժարաններուն մէջ, առանց դաւանանքի խտրութեան, կը պահեն 435 սաներ :

Համալսարանական ուսանող մը կը պահենք երկրաչափական վարժարանին մէջ: Մեր օգնութիւնը չենք զլացած նաեւ բոլոր համայնքներու կարօտ աշակերտներուն :

(ԽՄԲ.— Զանց կ'առնենք մանրամասնութիւնները :

— Պնակ մը կերակուրէն ինչքա՞ն աշակերտներ կ'օգտուին, ի՞նչպէս կազմակերպուած է գործը :

— «Պնակ մը կերակուր»էն կ'օգտուին 800 աշակերտներ: 7 տարիներէ ի վեր այս ձեռնարկը կատարեալ բարիք մը եղած է չքաւոր մանուկներուն համար: Սակայն միայն հինգ տարիէ ի վեր հանգանակութիւն կը կատարուի: Խոհանոցը կը գտնուի Նոր Մարաշի Փափա Քունցլերի շէնքին մէջ, որ ձրի տրամադրուած է: Այնտեղ է նաեւ սննդեղէնի մեր պահեստը: Երկու խոշոր կաթսաներու մէջ կը պատրաստուին կերակուրներ: Շաբաթը չորս ճաշ կը տրուի, երկու անգամ մսեղէն, երկու անգամ ալ իւղով կամ ձէթով :

Իւրաքանչիւր դպրոցի համար մասնաւոր ամաններով կը ղրկուին կերակուրները, որոնք Կարմիր Խաչուհիներու եւ ամ ուսուցիչներու հսկողութեան տակ կը բաժնուին աշակերտներուն :

Բոլոր այցելուներն ալ վկայած են թէ կերակուրները թէ համեղ են եւ թէ լաւ պատրաստուած: Մենք ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ կ'առնենք սննդարար, համեղ եւ մաքուր ճաշեր պատրաստելու համար չքաւոր հայ երեխաներուն:

Այս բազմածախս ձեռնարկին համար տարին անգամ մը հանգանակութիւն կը կատարենք, որ միշտ ալ յաջողութեամբ կը պսակուի: Այս տարի կրցանք հանգանակել 13.200 լ. ոսկի: Անցեալ տարի ալ այս գումարին սահմաններուն մէջ եղած է հայ ժողովուրդի տուածը չքաւոր մանուկներու ճաշի ֆոնտին:

— Ուրիշ ի՞նչ բարեսիրական ձեռնարկներ ունիք :

— Չքաւոր ընտանիքներու նպաստ կուտանք : Միայն Շրջ. վարչութիւնը տարեկան մօտ 3000 լ. ոսկիի օժանդակութիւն կ'ընէ աղքատներու : Այնքան մըն ալ մասնաճիւղերը հաւաքաբար, ուրեմն տարին շուրջ վեց հազար կը տրամադրենք չքաւոր ընտանիքներու: Բուժարանին մէջ կը պահենք անկողին մը որու համար տարեկան կը վճարենք 1100 լ. ոսկի :

Պուրճ Համուտի Թրատ թաղին մէջ գտնուող ծերանոցին մեր նպաստը կը բերենք «պնակ մը կերակուր»էն բաժին հանելով այնտեղ ապաստան գտած ծերերուն: Ունինք դարմանատուններ, հայաշատ թաղերու մէջ: Գլխաւորն է Գարանթինայի դարմանատունը որ 12 տարուան կեանք ունի, եւ որուն ներկայ պատասխանատու բժիշկն է Տոքթ. Մելքոն Հայրապետեան: Ասկէ զատ յաճախ դեղ կը հայթայթենք կարօտ հիւանդներուն, իսկ երբ գործ ունինք վարակիչ հիւանդութեան մը

հետ, կ'աշխատինք ենթական հեռացնել իր բնատանիքէն, հիւանդանոց մը տեղաւորելով։ Երկրորդ դարմանատունը, որ նոր բացուեցաւ, կը գտնուի Անդր Նահըրի մէջ, կը գործէ Տօքթ. Ասլանեանի հսկողութեան ներքեւ։ Էշրէֆիէ եւ Հայաշէն թաղերու մեր դարմանատուները կը գործեն Տօքթ. Խ. Գրիգորեանի խնամքին տակ։ Ունինք նաեւ դարմանատուն մը Թրիփոլիի մէջ։

— Ի՞նչ կ'ընէ Լիբ. Օգն. Խաչը հայ կնոջ զարգացման մակարդակը բարձրացնելու համար։

= Կը կազմակերպենք յաճախակի դասախօսութիւններ։ Խօսելու կը հրաւիրենք բժիշկներ, ծանօթ մտաւորականներ։ Կը դասախօսեն նաեւ մեր անդամուհիները։

Հայ կնոջ զարգացման մակարդակը բարձրացնելու ոչ մէկ ճիգ կը խնայուի, որովհետեւ հայ կնոջ զարգացման մակարդակը բարձրացնել կը նշանակէ աւելի գիտակից ընտանիքներ ունենալ, ուր հայ մանուկը կրդտնէ հայեցի ու մաքրութիւնը, հասակ նետելու եւ կազմաւորելու համար։ Հրապարակային դեղարուեստական հանդէսներէն զատ կը սարքենք ներքին հաւաքոյթներ, ժողովներ, որպէսզի մեր անդամուհիները մտերմանան իրարու հետ ու գաղափարի փոխանակութիւններ ունենան առօրեայ կենսական հարցերու շուրջ։

— Ներկայիս քանի՞ ակումբներ կը գործեն Լիբ. Օգն. Խաչի տրամադրութեան ներքեւ։ Նոր ակումբներու շինութեան ծրագիր ունի՞ք։

= Սեփական ակումբ ունինք Գարանթինայի մէջ։ Էշրէֆիէի Օգն. Խաչի ակումբը նոր կը շինուի։ Շթորայի մէջ ալ ունինք Ազրայեան վարժարանը, որուն շէնքը Լիբ. Օգն. Խաչի սեփականութիւնն է։ Հողամաս մը ունինք նաեւ Անդր Նահըրի մէջ։ Կը ծրագրենք ակումբի շինութեան ձեռնարկել։ Վարձու ակումբ մը ունինք Հայաշէնի մէջ։

— Որո՞նք են հասոյթի աղբիւրները։

= Լիբանահայ Օգն. Խաչի պիւտճէն բաւական խոշոր գումարի կը հասնի։ Օրինակ, անցեալ շրջանին Լիբ. Շրջ. վարչութեան եւ շրջաններու մասնաճիւղերու ընդհ. մուտքը եղած է 76.481 լ. ոսկի, ելք՝ 63.185 լ. ոսկի։ Մեր պիւտճէն կը հաւասարակշռենք մեծ մասամբ տեղական ձեռնարկներով։ Մեր հասոյթի գլխաւոր աղբիւրներն են. «պնակ մը կերակուր»ի հանգանակութիւնը, օրացոյցներու տպաւում, անդամավճարներ, պարահանդէսներ, թէյասեղաններ, մրցումներ, խաղարկութիւններ ու այլ ձեռնարկներ։ Իսկ Ամերիկայի մեր կեդրոնը իր օգնութիւնը կը բերէ տարեկան 10 հազար տոլարով։

ՏԱՄԸ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցան ոստիկանական քննիչ մը՝ Լիւսիէն Փիէտուտա, եւ իր գործակիցը՝ Ժոռժ Պօ, այն ամբաստանութեամբ թէ սպաննած են Դիմադրական Ճակատի ռազմիկներէն Ռոպէռ Սքաֆան, 19 տարեկան, լրտեսութեան կասկածով։ Տղուն մայրը, որ այս դատը կը հետապնդէր ութ տարիէ ի վեր, իր զաւկին պատիւը փրկելու համար, գոհ մնաց արտօնուած վճիռէն։ Օրէնքը մահապատիժ կը պահանջէր, բայց երդուեալները նկատի առին մեղմացուցիչ պարագաները։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ պարբերական «խամսին»ը — անապատի տաք հովը որ աւազի յորձանքներ կը յարուցանէ, մեծ աւերներ գործեց Սուէզի Ջրանցքին մէջ։ Ութ նաւեր խրեցան։

Երեւանի անցքեր

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ 70ամեակին առթիւ, որ տօնուեցաւ Երեւանի մէջ, գրական քննադատ, Եդուարդ Թոփչեան կը գրէ — Դ. Դեմիրճեանը իր 50 տարուան գրական գործունէութեան ընթացքին տուաւ բարձրարուեստ վէպեր, պատմուածքներ, թատերգութիւններ։ Ստացաւ Լենինի Աշխատանքային Կարմիր դրօշը։ Իր գործերէն յայտնի է «Վարդանանք» վէպը, որ ցոյց կուտայ 451ին հայ ժողովուրդի տարած հայրենական պատերազմը ընդդէմ օտարերկրեայ դրաւողներու։ Նշանաւոր են նաեւ իր ակնարկները, (պատկերներ) հրապարակախօսական յօդուածները։ Երեւանի Գրողներու Տան մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր նիստ, այս տարեդարձին առթիւ։ Իր գրական եւ հանրային գործունէութեան մասին զեկուցումներ տուին բանաստեղծներ Նաիրի Զարեան, Սողոմոն Տարօնցի։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ պիտի հրատարակէ Ստեփան Շահումեանի հրապարակախօսական երկերու ընտիր ժողովածուն։ Նոյնպէս պիտի հրատարակէ Կոկոյի մահուան 100ամեակի առթիւ, անոր գործերուն ժողովածուն, բաղկացած վեց հատորէ, ինչպէս եւ Հերցինի, Պուշկինի գործերը։ Շիրվանզադէի ստեղծագործութիւններու 9 — 10 հատորները։ Մուրացանի հինգ հատորները, Յովհաննէս Յովհաննիսեանի առաջին հատորը, ինչպէս եւ ռուսերէն լեզուով Վահան Տէրեանի բանաստեղծութիւնները, Պերճ Պռօշեանի « Հացի խնդիր » վէպը։ Պատանի ընթերցողներու համար պիտի հրատարակէ 82 հատոր դասագիրքեր, պատմուածքներ եւն.։ Պիտի հրատարակէ նաեւ Մարքսիզմ — Լենինիզմի վերաբերեալ գործեր, աւարտելով Լենինի եւ Ստալինի երկերու ամբողջական տպագրութիւնը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԽՄԲ.— Դերասան Թրագոշէ ստացած ենք երկար նամակ մը, իր ֆուրֆերէն ներկայացման առթիւ։ Կը հրատարակենք միայն այն մասերը որ կապ ունին մեր քննադատութեան հետ (Պատանեկան թատերախումբն ալ բողոքագիր մը կցած է նիւթին).—

«Ցառաջ»ի Փետրուար 28 թիւին մէջ ցաւով կարդացի Պ. Վահէի քննադատութիւնը՝ Օ. Կ.ի նամակին բացուած վկայութեամբ։

Պատանեկան Թատերախումբը հիմնուած է չէզոք գետնի վրայ, հայ բեմին ծառայելու համար, օգնելով ամէն կարգի բարենպատակ միութեանց, առանց խտրութեան։

Հայ ժողովուրդը կը սիրէ լեզուն եւ իմ խաղացանկս որոշ չափով կազմուած է արեւելեան հէքեաթներէ, հայկական եւ դասական թատերգութիւններուն զուգընթաց։ Երեսունեւհինգ տարի ծառայած եմ հայկական բեմին, թատրոնը համարելով ամէնէն ազդու միջոցը հայապահպանման։

Փարիզի մէջ իմ կազմակերպած Պատանեկան Թատերախումբս երկու տարուան ընթացքին 40 ներկայացումներ սարքած է, դասական «Պէպօ»էն մինչեւ «Սայաթ Նովա», «Քաջ Նազար», «Սօս եւ Վարդիթեր» եւ յատկապէս «Ղարաբաղի Մելիքները»։

Իմ համեստ ուժերովս յաջողած եմ օգտակար ըլլալ նոր սերունդին։ Երեք տասնեակ մը հայորդիներ, դեռ երէկ անծանօթ հայերէն լեզուին, այժմ բեմ կը բարձրանան, կ'երգեն ու դեր կը կատարեն մայրենի բարբառով։

Գալով « Օ սիմասըն»ի պատմութեան, շատերուն ծանօթ է թէ թրքախօս կաթոլիկ համայնք մը կայ Առնուվիլի մէջ։ Բարեկենդանին մեզ հրաւիրեցին, որ օրուան յարմար զուարճալի թատերախաղ մը բեմադրենք։ Մենք ալ որոշեցինք խաղալ «Արշըն Մալ Ալան»ի հեղինակ Հաճիբէկովի «Մաշդի Իբադը», «Օ սիմասըն, պու օլըմն»։ Ներկայացումը եւ բազմաթիւ երգեր երգուեցան հայերէն, բայց թրքախօս տուար զանգուածի փափաքին գոհացում տալու նպատակով, նուագածուներու կողմէ երգուեցան քանի մը թուրքերէն երգեր, թատերախաղէն անջատ։ Ահա այս է բոլորը։

Եթէ Առնուվիլի մէջ բացառաբար արտօնութիւն կուտանք թուրքերէն երգելու ու նուագելու, պատճառն այն է, որ չէի ուզեր լեզուական խնդիրներ յարուցանել մեր թրքախօս հայրենակիցներու միջեւ։

ԹՐԱԳՕՇ

ԾԻԾԱՂ

Ա. ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ.— Ինչո՞ւ մտահոգ ես։

Բ. ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ.— Կինս գիտողութիւն ըրաւ որ փողկապիս գոյնը չի համապատասխաներ ինքնաշարժիս գոյնին։ Հիմա կը խորհիմ նոր ինքնաշարժ մը եւս գնել փողկապիս գոյնին յարմար ...

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Յառաջիկայ 19 — 28 Ապրիլին Լիոնի մեծ տօնավաճառին մէջ, 15.000 քառ. մեթրը ընդարձակութեամբ Hall մը յատկացուած է մեքենաներու ճարտարարուեստին։

Մեքենական գործիքներու (machine — outil) բաժինը որ այս տարի բացառիկ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ Ֆրանսական եւ օտար կառուցանողներու ամենավերջին նմոյշներով։

Մասնաւորաբար յիշենք ամբողջական ներկայացումը, փայտի, կերպասի, ջեռուցման, soudureի, ճնշումի, électrolytiquesի հաստատման. ventilationի, transmissionի եւն.։ Մէկ խօսքով ամէն կարգի նիւթեր եւ ճարտարագործութեան անհրաժեշտ բոլոր կազմածները։

Ելեկտրական ճարտարագործութիւնն ալ մեծ բաժին մը պիտի գրաւէ տօնավաճառին մէջ, իր ամենավերջին կատարելագործումներով, մասնաւորաբար electroniqueի, télécommandesներու, կեդրոնաձիգ կազմածները։

Այցելելով յառաջիկայ տօնավաճառը, գործարանատէրները պիտի կրնան թանկագին տեղեկութիւններ քաղել գիտութեան վերջին կիրարկումներու մասին, ըստ աճմ կատարելագործելով իրենց սեփական հաստատութիւնները։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

— Այո։

— Կարծեմ ան արդիւնք մը ձեռք չէր բերած։

— Ոչ, իսկ դուք կրնա՞ք ինծի տեղեկութիւն տալ Հօրլօքի մասին։

Անցնող տարիներու ընթացքին տասը, — տասներկու անգամ պանդոկս մնացած է եւ ամէն անգամ մէկ գիշեր միայն։

— Անձնապէս տեսա՞ծ էք զայն։

— Երէկ առաւօտ առաջին անգամ ըլլալով տեսայ զինքը։ Այս օրերս շատ զբաղած ըլլալով առիթը չեմ ունենար յաճախորդները տեսնելու։ Սակայն երէկ առաւօտ հետաքրքրութեան համար անգամ մը այցելեցի նախաճաշի սենեակը։ Հօրլօք հոն կը գտնուէր։

— Իսկ ի՞նչ գիտէք երէց Լէյսիի մասին։

— Ո՞ր երէցը, հարցուց Միլլըր, ո՞ր անակնկալի եկած էր այս յանկարծակի նիւթի փոփոխութեան առջեւ։

— Բանակի երէց մը, Լէյսի անունով, պատախանեց Փօնթիւի, մէկ երկու շաբաթէ ի վեր ձեր պանդոկը կը բնակի։

— Վայրկեան մը, ըսաւ Միլլըր, յետոյ ներքին հեռաձայնով պահ մը խօսելէ վերջ, մեզի դարձաւ եւ շարունակեց.

— Այո, այդ անունով յաճախորդ մը ունինք եղեր, իր առաջին այցելութիւնն է այս։ Ա՞ն ալ կասկածելիներուն մէջ կը գտնուի։

— Այո։

— Կ'ուզէ՞ք հետապնդել զայն։

— Արդէն իսկ կը հետապնդուի։

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, բայց պանդոկս ի՞նչ վիճակի հասեր է։ Այս ընթացքով լրտեսները պիտի վարձեն պանդոկիս կէսը, իսկ միւս կէսը պիտի գրաւեն ձեր գաղտնի ոստիկանները։

— Այնպէս կ'երեւի թէ գերման գործակալներ իբրեւ ժամադրավայր կը գործածեն ձեր պանդոկը, ըսաւ Փօնթիւի, տպաւորիչաբար չեն գիտեր թէ տէրը Ինթէլլիճընսի նախկին պաշտօնեայ մըն է...

Միլլըր ժպտեցաւ.

— Շիտակը ըսելու համար այլեւս ձանձրացայ այս գործէն եւ այս սենեակէն։

— Սակայն զմայլելի եւ պերճաշուք սենեակ մը ունիք, ամէն հանգստաւէտութեամբ օժտուած։

— Թերեւս այդ իսկ պատճառով կը ձանձրանամ։ Գանք մեր գործին։ Ի՞նչպէս կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի։ Պանդոկիս մէջ արդէն ունիմ մէկ կին եւ մէկ այր գաղտնի ոստիկան։

— Կ'ուզէի տեսնել զանոնք։

Միլլըր ելեկտրական կոճակի մը վրայ կոխեց եւ երկու գաղտնի ոստիկանները ներս մտան։ Փօնթիւի համոզում գոյացուցած կ'երեւէր թէ այս երկուքը կրնային օգտակարութիւն ունենալ։ Իր կասկածներուն գլխաւոր դիծերը պարզեց անոնց եւ ըսաւ թէ պէտք է իրեն տեղեկացնել ամէնաչնչին կասկածելի դէպքը։

— Քիչ մը շատ առաջ չէ՞ք երթար, Պ. Փօնթիւի, ըսաւ Միլլըր, եթէ ամէն կասկածելի դէպք ձեզի հաղորդուի, պիտի տեսնէք, օրինակ թէ, պարոն մը եւ Տիկին մը զատ զատ եկած եւ մէկ մէկ սենեակ են վարձած, յետոյ յանկարծ կը տեմնէք որ նոյն սենեակը կը մտնեն ...

— Այդ տեսակ դէպքերը չեն հետաքրքրեր զիս... մեր յարգելի ընկերները գիտեն թէ ինչ է իմ փնտռածս։

— Դէպքերը հիմա աւելի արագ պիտի ընթանան, ըսաւ Փօնթիւի, երբ տուն կը վերադառնայինք, Միլլըրն ալ թերեւս օգտակար ըլլայ մեզի։

Երբ տուն հասանք, զարմանքով տեսանք թէ Օր. Լօրինըթըն մեզի կը սպասէր, չափազանց յուզուած երեւոյթով.

— Օհ, Պ. Գրիճ, ըսաւ, անմիջապէս ձեզ տեսնելու եկայ, այնքան շատ բաներ պատահեցան գրասենեակը որ... փոքր դէպքեր, սակայն յիշեցի ձեր խօսքերը ամէնէն անկարեւոր դէպքերու մասին եւ որոշեցի ...

— Այո, այո, ըսաւ Փօնթիւի, շարունակեցէք։

— Այս առաւօտ, ձեր հրահանգով խօսակցութեան նիւթ դարձուցի մեքենագրուհիներու պաշտօնի բարձրացում կրելը եւ սկսայ թուել անունները, Օր. Ճօնսըն, Օր. Թօրփ, Օր. Ճիվզ, Օր. Օրպէթ եւ Օր. Նայթ։ Մինչ այդ կը դիտէի Հօրլօքի դէմքը։ Եւ վստահ եմ թէ արտայայտութիւնը փոխուեցաւ երբ տուի Օր. Օրպէթի անունը։ Այո, Պ. Գրիճ, Օրիորդ Օրպէթն է ձեր փնտռածը։

(Շար.)

բայց եւ այնպէս չեշտեցԹէ Մոսկուայի առաջարկները պէտք չէ Թուլցնեն արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանուԹեան ճիգերը: Իր կարծիքով, երեք հիմնական կէտեր լուսաբանուԹեան կը կարօտին, 1.— Խ. ՄիուԹիւնը ի՞նչպէս կ՚ըմբռնէ կառավարուԹեան մը ստեղծումը՝ ամբողջ Գերմանիոյ համար: 2.— Ի՞նչպէս պիտի լուծուի Գերմանիոյ արեւելեան երկրամասերու խնդիրը: 3.— Խ. ՄիուԹիւնը ի՞նչպէս կ՚ըմբռնէ գերման ազգային բանակը :

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Նոր վարչապետը, Հիլալի փաշա, կիրակի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով սահմանադրուԹեան տարեդարձին առԹիւ, ըսաւ Թէ «Վաֆտ»ի անդամները «կը խրախուսեն անկարգուԹիւնը եւ խռովուԹիւններ կը սերմանեն»: Այս առԹիւ յայտնեց Թէ պիտի մաքրագործէ բոլոր ապականեալ տարրերը՝ պետական վարչուԹեան մէջ: «Մաքրագործումը պիտի չսահմանափակուի միայն Վաֆտի անդամներուն, այլ պիտի տարածուի բոլոր գեղծարարներուն վրայ: Վաֆտը ի զուր կը փորձէ խուսափիլ վերջին դէպքերու (26 Յունուար) պատասխանատուուԹենէն»:

✕ Հատուած մը եւս Հիլալի փաշայի ճառէն . — « Վաֆտը կը կարծէ Թէ կառավարուԹիւնը չի գիտեր որ ինք դաւ մը կը սարքէ, որ դարձեալ անիշխանուԹեան եւ կործանման պիտի մատնէ երկիրը: Մենք ամենայն ճշմարտուԹեամբ կ՚ամբաստանենք Վաֆտը այս դաւադրուԹեան համար: Դուք գիտէք Թէ արդարուԹիւնը մեզմէ ո՛ր մէկը ստախօս հանեց: Շուտով ուրիշ բաներ ալ պիտի լսէք »:

Խորհրդարանին լուծումը անխուսափելի կը համարուի այժմ:

Լոնտոնի եգիպտական դեսպանը, Ամր փաշա, որ ետ կանչուած էր անցեալ Դեկտեմբերին, իր պաշտօնատեղին պիտի վերադառնայ մօտերս :

✕ Յունուար 26ի դէպքին պատասխանատուներէն հինգ հոգի դատապարտուեցան 7 — 12 տարի տաժանակիր աշխատանքի: Ուրիշ երեք հոգի ալ՝ 6էն 15 տարի ԹիապարտուԹեան, իբրեւ հրձիգներ: 13 տարեկան տղայ մը զգաստարան յանձնուեցաւ, 14 հոգի անպարտ արձակուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹԱԼԻՆԵԱՆ մրցանակի արժանացաւ Ադրբէջանցի հարիւրամեայ երկաԹագործ մը, որ վերջերս հնարած էր ընկոյզ եւ կաղին կոտրելու մեքենայ մը: Մոսկուայի ձայնասփիւռը երկար բարակ կը գովէ հնարիչը, որուն յօրինած մեքենան ժամը 600 քիլօ ընկոյզ կրնայ կոտրել: Գիտարար Մոհամմէտ Անդրիեւ կեանքին ամենաերջանիկ օրը կը նկատէ այդ Թուականը :

✕ Գրական մրցանակներ ստացած են Ֆրանսացի Անտրէ ՍԹիլ, Չինացի Տին Լին, խորհրդային գրողներ Զատորնով ՄալԹցեւ, Զլոպին, Թիխոնով, Վանտա Վասիլեւսքա եւն. : Երգահաններուն մէջ շահած են էսԹոնիացի էօժէն Քափ եւ հռչակաւոր երաժշտագէտ Շոստակովիչ: Այս երաժշտագէտը երրորդուԹիւն մը կը կազմէր Արամ Խաչատրեանի եւ Պրոկոֆեյեւի հետ. բայց այս անգամ ՍԹալինեան պարգեւէն զրկուած են վերջին երկուքը, եւ երկրորդ մրցանակ (50.000 րուբլի) շահած է առաջինը, տասը նոր արտադրուԹեանց համար (անշուշտ ըստ պատուէրի): Ընդունելով հանդերձ որ կարգ մը յառաջդիմուԹիւններ կատարուած են, 1948էն ի վեր, երբ Կեդր. Կոմիտէն նոր հրահանգներ կուտար, խորհրդային մամուլը դաձեալ կը գանգատի Թէ իրական ստեղծագործուԹիւններ կը պակսին :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն Թէ բանակցուԹիւնները նորէն անելի մը մատնուեցան, կառավարուԹեան եւ Միջազգային դրամատան միջեւ: ԿառավարուԹիւնը կը մերժէ նորէն վարձել անգլիացի մասնագէտները, բանեցնել Աբատանի քարիւղի հորերը եւ իջեցնել գինները: Այս նոր ձախողանքը ծանր տպաւորուԹիւն գործեց Իրանի մէջ: Ծերակոյտին անդամները խստօրէն կը քննադատեն Տոքթ. Մոսատեղի քաղաքականուԹիւնը: Այս առԹիւ բանաձեւ մը յանձնուեցաւ, որ կը պահանջէ մասնաւոր նիստ մը գումարել եւ պաշտօնանկ հռչակել Տոքթ. Մոսատեղը, որուն քաղաքականուԹիւնը ձախողանքի յանգած է ինը ամիսէ ի վեր :

ԿԵՂԾ ՍԹԵՐԼԻՆԻ արհեստանոց մը երեւան հանուեցաւ Անգլիոյ մէջ: Հազարաւոր մէկ սԹերլինոց եւ 10 շիլինոց կեղծ ԹղԹադրամներ շրջաբերուԹեան հանուած էին, մեծ վարպետուԹեամբ :

12 ՉԵԽԵՐ դատապարտուեցան իբրեւ լրտես, մէկը՝ մահուան, միւսները 10 տարիէն ցկեանս բանտարկուԹեան: Իբրեւ վկայ կանչած էին Ամերիկացի մը, ՕԹիս, որ 10 տարուան դատապարտուած է եւ որ «խոստովանեցաւ» Թէ ամբաստանեալները լրտեսուԹիւն կը կատարէին իրեն հետ :

ՄՕՏ 15 ՄԻԼԻՈՆ քաղաքացիներ կը գտնուին Խ. ՄիուԹեան բանտերուն մէջ, համաձայն մասնաւոր ԹիԹոյի յայտարարուԹեան :

Նոր Սերունդի Օրը Պարահանդէս

Կիրակի, 27 Ապրիլ, ժամը 15էն կէս գիշեր, Cercle Militaire (Փլաս Ս. Օգիւսթէն): Պաշտօնական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Ապրիլ 14ին Cercle Militaire, ժամը 16—24: Գեղարուեստական բաժին եւ եւրոպական պարեր:

⁂

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղը Կապոյտ Խաչի Օրը էր տօնէ այս կիրակի ժամը 4էն 12:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, րիւ ՍԹալինկրատ: Դերասան Թրաղօշի սիրողներու խումբի կողմէ կը ներկայացուի

« ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ » օփէրէԹը

Ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Մուտք 150 Ֆրանք: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Հայ Մշակոյթի Օր

ՆախաձեռնուԹեամբ Լիոնի Հայ Ուս. ՄիուԹեան: Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Salle Molièreի մէջ, 18 Quai de Bondy :

Նախագահ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Բանախօսներ՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՀովանաւորուԹեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնուԹեամբ Հ.Յ.Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենԹակոմիտէի :

Կը ներկայացուի ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ, (չորս արար): Սէն Լուի Նոր Սերունդի «ՍիամանԹօ» Թատերախումբին կողմէ, ղեկավարուԹեամբ ընկեր Ղ. ՓԻԼԻԿԵԱՆի :

24 Մարտ, երկուշաբԹի երեկոյ, ժամը 9ին Պոմոնի սինէմա Ֆլօրէալի մէջ :

Գիները՝ 50 եւ 100 Ֆրանք :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ — Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը որոշած է այս տարի եւս հրապարակաւ եւ համազգային շուքով տօնել ապրիլ 11—24ը:

Կը խնդրուի դաղուԹիս միւս բոլոր կազմակերպուԹիւններէն իրենց ներկայացուցիչները յարաբերուԹեան մէջ դնել մեր ընկերներուն հետ :

ՇԱՎԻԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեան կը նուիրեն 1000 Ֆրանք Ֆ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին փոխան ծաղկեպսակի Նազարէթ Քիւլչէնեանի մահուան առԹիւ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պ .Ս. Քէփէնէկեանի Թատերախումբին կողմէ, ի նպաստ հայ կաԹոլիկ դպրոցին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Փլաս Սէն Ժանի սինէմային մէջ:

Մեծ պատրաստուԹեամբ կը ներկայացուի Մ. ՊէշիկԹաշլեանի ԿՈՌՆԱԿԸ (ողբերգուԹիւն 5 արար): Նոյնպէս խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարտ 22ին ժամը 21ին

ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ

78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքառլաթի, ՊէԹհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շումանն, Պռամս Շօփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ — Մարսէյլի Հայ Արեւոյշներու տարեկան ցերեկոյԹը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 4ին, կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, Théâtre Giuseppe Verdiի ընդարձակ եւ շքեղ սրահին մէջ (rue d'Alger) : Գեղարուեստական եւ սկաուտական բաժիններով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ — Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը Մայիս 18ին :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերԹական հաւաքոյԹը այս ՉորեքշաբԹի երեկոյ, Քառէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի ՏՈՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ, նիւԹ ունենալով «Ընկերային պատշաճուԹիւնները (Savoir – vivre) : Մուտքը ազատ է:

Հ. Մ. Մ.ի պարահանդէսը

Ապրիլ 6ին, Cercle Militaireի մէջ: Ժամը 4էն կէս գիշեր:

«ՅԱՌԱՋ»ը Լիոնի մէջ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Travailի դիմացը:

Սասուն...

Սասուն ... ի

Այսինքն ճաշարան ՍԱՍՈՒՆԻ գացէք, տեսէք եւ ճաշեցէք

ՀԱՄՈՎ, – ՀՈՏՈՎ ԽԱՆ ՄԱՏՉԵԼԻ

31, Rue d'Alexandrie - Paris.

Métro : Réaumur et Strasbourg - St. Denis

Կ՚ուզուին

Երիտասարդ տղայ մը ընդունակ եւ աշխոյժ, 'garçon de magasin), ինչպէս նաեւ հայ օրիորդ մը taille mannequin, (Ֆրանսահպատակ), որ կարուձեւ գիտնայ: Իր ժամանակին մեծ մասը պիտի անցընէ վաճառումով (Vente):

Երկուքին ալ ապագան ապահով է, կը բաւէ որ լլան կործօն եւ տրամադիր յուրջ աշխատանքի : Դիմել ETS. A. DARONIAN

2 Rue Saint Philippe (angle 115 rue d'Aboukir), Փարիզ, métro Sentier կամ Réaumur :

✕

Կ՚ուզուին կար կարող լաւ գործաւորուհիներ եւ FINISSEUSEներ :

Կար կարող շատ լաւ գործաւորուհիներ տունը աշխատելու համար: Դիմել ՄԻՆԱՍԵԱՆ, 32 rue des Annelets, Փարիզ (19), métro Botzaris կամ Jourdain :

✕

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

18—20 տարեկան, ծրար կապելու եւ ապրանք յանձնելու համար: Անհրաժեշտ է որ հեծելանիւ ունենայ :

Դիմել Co. DONO, 3 rue Maurice Mayer, Փարիզ (13) Հեռ. Gob. 40-85:

✕

Մարսէյլի մէջ վաճառականի մը քով աշխատելու համար կ՚ուզուի, երիտասարդ պաշտօնեայ մը, մօտաւորապէս 18 —23 տարեկան: Քիչ Թէ շատ ծանօԹ պէտք է ըլլայ հաշուակալուԹեան

Դիմել Ծերիկեանի, 13 rue des Dominicaines, Մարսէյլ :

✕

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Վարժ եւ ընդունակ գործաւոր մը՝ տրամադրելի ժամեր ունի ամէն օր, որեւէ աշխատանքի պահապանուԹեան կամ հսկողուԹեան համար :

Գրել «Յառաջ»ի հասցէին :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, ժամը 4էն 12,' ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ

Քաղաքապետութեան խորհուրդին հետ ներկայ կ՚ըլլայ Le Maire d'Alfortville Monsieur Raoul Bleuze

Ինչպէս նաեւ կռփամարտիկ ախոյեաններ ԺԱՔ ՀՐԱՆՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆ Champion de Liban Mi- lourd ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ Champion de France Mi-lourd

Rue Voltaireի սրահին մէջ

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ Sud Américaine formationով

Attractions Մուտք 200 ֆրանք Autobus 103 Charenton - Ecolesէն :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 19 MARS 1952 Չորեքշաբթի 19 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6716-Նոր շրջան թիւ 2127

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏՈՒՆ — ՏԵ՞Ղ Կ'ԸԼԼԱՆՔ

— Ուրեմն տուն - տե՞ղ կ'ըլլանք, անհատաբար եւ հանրային հաստատութիւններով: Վերջնապէս փակուա՞ծ են «դռներն յուսոյ»:

Ո՛չ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ:

Ժողովուրդի մը յոյսերը կապ չունին օրուան դէպքերուն եւ տարիներու թաւալման հետ: Անոնք յաւիտենական են, ինչպէս իրենց հաւատքն ու կամքը:

Բայց, կեանքը իր պահանջներն ունի, անողոք եւ անխուսափելի:

Յիշեցնե՞նք ժողովրդական առածը,— «Թէ լանք, թէ երթանք» (քալենք):

Մեր յօժար կամքով, չէ որ տուն - տեղ կ'ըլլանք օտարութեան մէջ: Ինչպէս մեր բարի կամքէն կախուած չէ որ հայրենիք վերադառնանք մէկ օրէն միւսը: Նոյնիսկ սակաւաթիւ խումբերով:

Եթէ Տուներ եւ Կեդրոններ կը շինուին, կը գնուին կամ կը վարձուին, պայքարը դարձեալ ուղղուած է օտարութեան խորշակներուն դէմ:

Միայն մեր գաղութի մասին խօսելով, ահա երեսուն տարիէ ի վեր ահագին եռանդ կը վատնուի հասարակ սրճարաններու, կապէլաններու կամ բազմածախս ժողովասրահներու մէջ:

Մատի վրայ կը համրուին այն հայկական հաստատութիւնները որոնք պիտի կրնային կենդանի ժամադրավայր մը դառնալ, իբրեւ կուսակցական կամ հանրային կեդրոն:

Սրճարաններու եւ ուրիշ օտար սրահներու ժամերուն հետ, մոմերն ալ համրուած են:

Ի՞նչ մթնոլորտ կարելի է ստեղծել այդպիսի հաւաքատեղիներու մէջ: Կծկուած այս կամ այն անկիւնը:

Ուր որ սեփական տուներ, ակումբներ կամ կեդրոններ կան, մտաւոր ուժերու պակասն անգամ անզգալի կը դառնայ:

Այնտեղ ամէն մէկը ինքզինքը իր տան մէջ համարելով, կը դառնայ պիտանի տարր մը՝ ամբողջին համար:

Եւ ինքնին կը կազմուի տաքուկ վառարան մը, պարբերական ժողովներով, ասուլիսներով եւ երեկոյթներով:

Փարիզի մէջ պատմական շէնք մը գնուեցաւ 1945ին, իբրեւ «Ազգային Տուն»:

Որքան գիտենք, 10—12 միլիոն Ֆրանք ծախսուած է արդէն, բայց քանի մը սենեակներ հազիւ կահաւորուած են, Թատերասրահով մը:

Մինչեւ անցեալ տարի հաստատութեան մէջ տուն - տեղ էր եղած որոշ խմբակ մը:

Այս տարուան ընդհ. ժողովին մէջ էր որ բարեհաճեցան ծանուցանել թէ վարչութիւնը «մօտ ատենէն ի վիճակի պիտի ըլլայ առանց բացառութեան տրամադրելու սրահները բոլոր հայկ. միութիւններուն» (29 Փետրուար):

Եթէ անկեղծօրէն կատարուի այս տարրական պարտականութիւնը, շատ մը Միութիւններ կը փրկուին սրճարան - ժողովատեղիներէն:

Օրուան պահանջները աստիճան մը եւս գոհացնելու պիտի ծառայէ Հ. Յ. Դ. Տունը:

Միայն իր անմիջական եւ ամենօրեայ գործունէութեան համար, Դաշնակցութիւնը շատոնց է որ կը կարօտի մասնաւոր հաստատութեան մը:

Այդ չի նշանակեր թէ ծրագրուած Տունը պիտի դառնայ պարզապէս կուսակցական ժամադրավայր մը:

Դաշնակցութիւնը Պոլսոյ մէջ ալ ունէր երկու փառաւոր շէնքեր, «Ազատամարտ»ի եւ «Ճակատամարտ»ի օրով:

Երկուքն ալ վեց յարկ, վարձուած եւ շքեղօրէն կահաւորուած, կը գոհացնէին բազմազան պահանջներ, առանց կուսակցական խտրութեան: Ինչպէս, այսօր, «Յուսաբեր» ընկերակցութեան Տունը (Գահիրէ) եւ ուրիշ բազմաթիւ Կեդրոններ, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկա:

Այնպէս որ, ծրագրուած Ժողովրդային Տունով շահագրգռուած են նաեւ մեր բարեկամները, ինչ դաւանանք ալ ունենան:

Այժմ որ Շրջ. ժողովը վերջնապէս վաւերացուցած է ձեռնարկը, տարակոյս չկայ թէ գաւառն ալ իր բաժինը պիտի տրամադրէ լայնօրէն, ընկերներով եւ բարեկամներով: Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՎՐԻՊՈՒՄՆԵՐ

Ո՞ւր պիտի հասնէր ամենօրեայ, նոյնիսկ պարբերական թերթերու վիճակը, եթէ գոյութիւն չունենար հռչակաւոր «վրիպակ»ը:

Հարիւրաւոր խմբագիրներ եւ սրբագրիչներ ունեցող թերթեր անգամ յաճախ սայթաքելով, այդ փրկարար բանաձեւին կը կառչին:

Կիրակի օր Կոկոլի նուիրուած գրութեան մէջ, մահուան հարիւրամեակը «արկածով» տպուած էր ... ծննդեան:

Անցեալ Հինգշաբթի օր, երիտասարդ աշխատակից մը կարգ մը կենսագրական գիծեր գրի առած էր Ռուբէնի մասին:

Ինչպէս կ'երեւայ, նախադասութիւնները իրար խառնուած էին անուշադրութեամբ, շփոթելով զօր. Արարատեանը՝ Նազարբէկեանի հետ, 1920ի Մայիսի բոլշեւիկներուն ապստամբութիւնը՝ 1921 Փետրուար 18ի ժողովրդային շարժումին հետ: (Այդ միջոցին էր որ Ռուբէն Զանգեզուր անցաւ մասնաւոր կարգադրութեամբ, ոչ թէ «կռուելով»):

Հայկական բանակին վերակազմութիւնն ալ տեղի ունեցած էր աւելի առաջ եւ աւելի կանոնաւորուեցաւ, մայիսեան դաւադրութենէն վերջ:

Երբեմն անհրաժեշտ է ճշդել այսպիսի վրիպումներ, վասն զի թերթէ թերթ արտատպուելով, թիւրիմացութիւններ կը պատճառեն:

Զուարճալիք մը, այս առթիւ:

Քսան տարի առաջ, երբ «Յառաջ»ը ձեռքով կը շարուէր երբեմնի «Մասիս» տպարանին մէջ, ողբացեալ Օհան Կարօն ամէն շաբաթ խմբագրատուն կը հանդիպէր, կէս օրէ վերջ:

— «Շաբաթապահները» եկան, կ'ըսէինք, ուրախ - զուարթ:

Սովորաբար խնդումերես Օհանը աւադ ուրբաթ էր դարձած այդ օրը:

— Էս ի՛նչ էք արել, աղբէր, ո՞ր տեղից թխեցիք «մուկ»ը իմ յօդուածի մէջ:

Իրապէս, նախադասութեան մը մէջ շարուած էր «դինի եւ մուկ»:

— Դուն ի՞նչ գրած էիր:

= Ի հարկէ «գինի եւ մուշկ»: Հասկնալի չէ՞:

— Գրածի կուտա՞ս մէկ շիշ «պէնետիկտին»ի:

= Գլխուս վրայ: Տեսնեմ ձեռագիրս:

Երբ ցոյց տուինք եւ կարդաց «մուկ»ը,— ցնաց եւ ձեռքովը բերաւ առաջին շիշը, յետոյ երկրորդ մը...

ՎԱՀԷ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ԾԱՆՐԱՑԱԾ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի դիւանը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին, Մարտ 14 թուականով.—

Ցաւով կը յայտնենք թէ Վեհափառ Հայրապետին առողջական վիճակը մի քանի օրերէ ի վեր մտահոգիչ դարձած է: Ամսոյս 6էն սկսեալ ջերմութեան աստիճանը 39ի բարձրացած է, ձախ թոքի բորբոքումին հետեւանքով:

Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր, Վեհափառը խնամելու փութացին Վեհափառին անձնական բժիշկ՝ Տոքթ. Յ. Ենիգոմշեան, սրտի հիւանդութիւններու մասնագէտ՝ Տոքթ. Թապպարա եւ թոքի հիւանդութիւններու մասնագէտ Տոքթ. Մկրտիչեան:

Թէեւ ջերմութեան աստիճանը զգալապէս իջած է, սակայն, ըստ բժիշկներու վկայութեան, ընդհանուր վիճակը կը մնայ տկար:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ մառեշալ Փափագոս փոթորիկ մը պայթեցուց խորհրդարանին մէջ, նոր ընտրութիւններ պահանջելով: Այս առթիւ ըսաւ.— «Ոչ այս խորհրդարանը, ոչ ալ կառավարութիւնը յոյն ժողովուրդը կը ներկայացնեն»:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ եղեռնափորձերը հետզհետէ ծաւալուն համեմատներ կը ստանան: Անցեալ օր երեք Ֆրանսացի զինուորներ յարձակում կրեցին եւ խոշտանգուեցան 150 հոգիէ բաղկացած ամբոխի մը կողմէ: Սուս — Ֆերիանա շոգեկառքի գիծը վնասուեցաւ ուժանակի մը պայթումով: Նմանապէս, Մոնասթիրի մէջ, ելեկտրական կայան մը վնասներ կրեց: Թենաս — Իսքէօլ կառախումբի գծին վրայ ռմբաձիգներ քար լեցուցած էին բաւական մեծ տարածութեամբ: Ուրիշ քանի մը յարձակումներ ալ կատարուեցան օտարներու վրայ:

Զանազան միջոցներ Ֆրանքը փրկելու համար

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԱԺԱՆՑՆԵ՞Ն ԳԻՆԵՐԸ

Նախարարական խորհուրդը չորս ժամ նիստ գումարեց աղջի օր, քննելու համար ելմտական ծրագիրները, իսկ երէկ հաւաքուեցաւ Ելիզէի պալատին մէջ, նոյն օրակարգով: Ուրիշ ժողովներ ալ պիտի գումարուին, վերջնական ձեւ տալու համար այդ ծրագիրներուն, որոնք Ազգ. ժողովին պիտի ներկայացուին մինչեւ շաբթու վերջը:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, նախարարները սկզբունքով համաձայնած են հետեւեալ չորս կէտերուն վրայ.—

1.— Ամէն միջոց ձեռք առնել, գիներու բարձրացումը արգիլելու եւ եղածները իջեցնելու համար, ի հարկին կրճատելով առեւտրական շահերը: Այս միջոցները պիտի գործադրուին մասնաւորապէս անհրաժեշտ ուտելիքներու մասին:

2.— Ընդհանուր ներում՝ տուրքերէ պարտք ունեցողներու եւ ազդու միջոցներ՝ հարկային խարդախութեան դէմ:

3.— Ազգայնացուած հաստատութեանց շահարկումները ապահովել փոխառութիւններով:

4.— Կրճատել պետական ծախքերը, խնայելով 115 միլիառ Ֆրանք:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ վարչապետը հակառակ էր տուրքերու յաւելման, բայց վերջին պահուն հաւանեցաւ աւելցնել կարգ մը անուղղակի տուրքեր, 160 միլիառ Ֆրանքի եկամուտ մը ապահովելու համար:

Երկու ժողովներուն մէջ, աշխատանքի նախարարն ալ միջոցներ առաջարկեց, ընկերային ապահովութեան ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար:

╳ Նոյն օրը վարչապետը իր մօտ հրաւիրելով առեւտրական մեծ հաստատութեանց ներկայացուցիչները, առաջարկեց իջեցնել գիները: Ամէնքն ալ պատրաստակամութիւն յայտնելով հանդերձ, դիտել տուին թէ իրենց շահերը շատ սեղմուած են արդէն եւ շատ բան կախում ունի հայթայթիչներէն:

Որոշուած է վերահաստատել գիներու կրկնակ ցուցակը՝ պտուղներու եւ բանջարեղէններու վաճառման համար (մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ): Օդերն ալ նպաստաւոր ըլլալով, յոյս կայ որ աւելի աժան ծախուին կարգ մը բանջարեղէններ: Կ'ըսուի թէ իջած են հորթի, խոզի եւ կարգ մը ձուկերու գիները:

╳ Ոսկին եւ օտար դրամները նոր անկում մը կրեցին երկուշաբթի օր, զօրացնելով Ֆրանքին գինը: Ազատ շուկային վրայ թղթադրամ սթեռլինը 1035էն իջաւ 1025ի, տոլարը՝ 441ի (453), զուից. Ֆրանքը 101 (104), ձոյլ ոսկին 580.000ի (591.000), Նափոլէոնը՝ 4460ի (4570), զուից. ոսկին 4240ի (4330), սթեռլինը 5300ի (5380):

Երեք Մեծերու պատասխանը

Փարիզը դիւանագիտական գործունէութեան կեդրոն մը պիտի դառնայ այս շաբթու, Եւրոպայի Խորհուրդին նախարարական յանձնախումբին գումարման առթիւ, որ կը սկսի այսօր:

Օրակարգին վրայ կը գտնուին շարք մը ստիպողական խնդիրներ: Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները եւ Մ. Նահանգներու մէկ լիազօր ներկայացուցիչը պիտի քննեն Մոսկուայի վերջին ծանուցագրին տրուելիք պատասխանը: Այս առթիւ պիտի խորհրդակցին նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ - Նախարարին հետ, որ նոյնպէս Փարիզ պիտի գայ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Երեք Մեծերը տարբեր տեսակէտներ ունենալով հանդերձ, այն եզրակացութեան յանգած են թէ կարելի չէ անպատասխանի ձգել Խ. Միութեան առաջարկները:

Անոնք համաձայն են նաեւ Չորսերու ժողով մը գումարելու, բայց կ'ուզեն լրացուցիչ տեղեկութիւններ ստանալ, Մոսկուայի անկեղծութիւնը հաստատելու համար: Հետեւաբար, հաւանական է որ Գ. Գ. Շուման, Իտըն եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը նախագիծ մը պատրաստեն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— 1. Խ. Միութիւնը ի՞նչպէս կ'ըմբռնէ Գերմանիոյ միացումը.— 2. Ի՞նչ է իր դիրքը՝ ազատ ընտրութեանց մասին, միջազգային հսկողութեամբ:

Այս հարցումներուն պատասխանը ստանալէ վերջ, Երեք Մեծերը պիտի բանակցին Մոսկուայի հետ: Տոքթ. Ատընաուըր պիտի չմասնակցի այս խորհրդակցութեանց, սակայն իր կարծիքը պիտի հարցնեն:

Լոնտոնի մէջ կարեւոր խորհրդակցութիւններ կատարուած են այս հարցերու մասին, գետինը պատրաստելու համար: Չըրչիլ գործօն դեր մը կը կատարէ այս խորհրդակցութեանց մէջ: Անգլիացի եւ ամերիկացի մասնագէտները պատասխանի նախագիծ մը մշակած են, որ սակայն վերջնական չէ: Ֆրանսա պահանջած է Աւստրիոյ խնդիրն ալ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԿՈՆԴԱԿԸ

Անցեալ շաբաթ օր հրատարակեցինք Խրիմեան Հայրիկի մէկ կոնդակը՝ Ամերիկահայութեան ուղղուած, 1907 սեպտ. 20 թուակիր։

Վերջին խօսքը, վերջին մրմունջը թերեւս մեծ Հայրապետին, որ «հասեալ ի մասս արեւու կենաց», հարկ դատեր է յորդոր կարդալու Ամերիկահայութեան, սիրով ու համերաշխութեամբ ապրելու։

Տխուր, ցաւագին Կոնդակ մըն է Խրիմեանի հովուական թուղթը, որ կուգայ վկայելու, թէ 45 տարի առաջ Ամերիկահայութիւնը «եղբայրատեաց» պայքարի մէջ եղած է։ Ուրեմն, 45 տարի առաջ ալ, գժտութիւնն ու ատելութիւնը այնքան խոր եղած են. պառակտումը այնքան լայն, հակամարտութեան ադմուկն ու աղաղակը այնքան բարձր, որ մինչեւ Էջմիածին հասեր են։ Եւ Հայրիկը, «վշտալից հայրապետը տարաբախտ Ազգիս», հարկ դատեր է համերաշխութեան կոչ ուղղելու, սիրոյ ու եղբայրութեան յորդոր կարդալու ...

Այս տխուր, ցաւալի իրողութեան առջեւ, կը տարուինք հարցնելու թէ իրա՞ւ, ուրեմն, քէնն ու ատելութիւնը, մախանքն ու պառակտումը, մեզի հետ եղած են միշտ. իրա՞ւ հոգեկան պահանջ մը դարձած է պայքարը, ախտաւոր մղում մը՝ ամերիկահայութեան համար մասնաւորապէս, որ շուրջ կէս դար առաջ պառակտուած, եղբայր եղբօր դէմ պայքար մղած է. կուսակցութիւն կուսակցութեան դէմ պայքարած, իբրեւ թշնամիներ։

Անշուշտ, խօսքը գաղափարական պայքարի մասին չէ. ոչ ազգային կենսական հարցերուն լաւագոյն լուծում մը գտնելուն շուրջ։ Լուծում գտնելու, գաղափարականի մը հասնելու համար բազմաթիւ ճամբաներ կան եւ փնտռտուքի մը շուրջ վէճը՝ արդար է, ու պայքարը՝ մարդկային, անհրաժեշտ նոյնիսկ։ Խօսելի չէ երբեք նման պայքար մը։ Ջենք փնտռեր «մի հօտ մի հովիւ»՝ օրերը. ոչ ալ կարելիութիւն կայ նման միատիրութեան մը։ «Մէկ սիրտ մէկ հոգի»ի տեսութիւնը գեղեցիկ բացատրութիւն մըն է միայն, որ հեռու է իրականութենէն։ Ներկայ ընկերային ու ազգային բարդ կեանքին մէջ, անկարելի է միայն, ցնորական համերաշխութեան մը գաղափարը։ Գաղափարը ինչպէս շատ մը գեղեցիկ գաղափարներ, պիտի ըլլան միշտ, բայց իրականութիւնը պիտի խուսափի։ Նման համերաշխութիւն մը դուցէ երբեք ալ գոյութիւն ունեցած չէ եւ պիտի չունենայ ասկէ ետքն ալ։

Այդ մասին չէ մեր խօսքը։ Մեր խօսքը՝ ազգային կենսական հարցերուն շուրջ ընդհանուր համախոհութեան մը մասին է։ Ուժերու, ձգտումներու եւ աշխատանքներու համակեդրոնացումի մը մասին՝ ազգային գոյութեան շուրջ, որ վըտանգուած է։

Վտանգուեր է Հայրիկի օրերուն, ծերունի Հայրապետը մտատանջելու աստիճան։

— «Եւ զի՞նչ շահին այնպիսի եղբայրատեաց սրտիւք եւ գործովք եթէ ոչ կորուստ ըստ հոգւոյ եւ ըստ մարմնոյ, որով ոչ միայն վնասեն առժամապէս, այլ աւա՜ղ, մինչդամայն ընդ միշտ վարկաբեկ լինին առաջի ազգաց քաղաքակրթելոց, եւ դառնեն ի վտանգս ազգի ազգի սպառնալեաց ապագային»։

Սիրելի ու միամիտ Հայրիկ, որ ապագայ վըտանգներու մասին կը խօսի։

Այժմ մենք այդ ապագան կ'ապրինք, հազիւ կէս դար անց, կ'ապրինք նախատեսուած վտանգներուն մէջ, որոնք կը պաշարեն ամերիկահայութիւնը։ Կը պաշարեն հայ լեզուն՝ որ հազիւ կը խօսուի. հայ գրականութիւնն ու մշակոյթը, որոնք մոռցուելու վրայ են. հայ դպրոցը՝ ուր հայ ժողովուրդի ծաղիկները չեն ծաղկիր այլեւս, բազմութեամբ. հայ եկեղեցին՝ ուր քիչ են աղօթողները, եւ բաժան բաժան. իսկ եկեղեցականները՝ անհամերաշխ ու գժտութեան քարոզիչ. շատեր ալ՝ երկրպագու հեռաւոր տաճարներու ...

Ի՞նչ պիտի ըսէր Հայրիկը, եթէ մեր օրերուն ապրէր. ինչ պիտի գծար, եթէ յանկարծ, գլուխը վեր վերցնէր եւ տեսնէր այս օրուան պատկերը ամերիկահայութեան. պառակտուած՝ իր կեանքի բոլոր երեսներուն վրայ, բաժան բաժան եւ հակամարտ՝ ազգային բոլոր կենսական արժէքներուն, մինչեւ իսկ փրկութեան լաստերուն շուրջ։ Հայրենիքին ու իր դատին ազատութեան ու իր ըմբռնումին շուրջ. հայ եկեղեցիին ու իր առաքելութեան շուրջ։ Հայ ազգին ու իր գոյութեան շուրջ։ Պիտի չուզէ՞ր փակել իր Հայու սրտայոյզ, քաղցր աչքերը, չտեսնելու համար տխրող այլանդակութիւնը։ Պիտի չուզէ՞ր մարել իր գիտակցութիւնը, այնքան խոր ու ազգային, ի տես տխրող ազգային ահաւոր թմբիրին, ուր խրած կ'ապրի մէկ խոշոր մասը հայութեան։

Փոխեցէք թուականը եւ Հայրիկի կոնդակը կը պատշաճի մեր օրերուն, բառով ու ոգիով։

— «Ո՜հ, որդեակք իմ սիրեցեալք, սթափեցարուք ի թմրութեանց ձերոց եւ ի խոր քնոյ անգիտութեան եւ անհեռատեսութեան, եւ տեսէք, եթէ յորպիսում փափուկ ժամանակի գտանեմք»։

Պիտի սթափի՞նք. պիտի ըլլա՞ն սթափողներ, ի լուր մեծանուն Հայրենասէրի կոչին, պաղատագին հրաւէրին։

Ինչ բարիք պիտի ըլլար մեր ժողովուրդին ու անոր գոյութեան համար, մանաւանդ այս «փափուկ ժամանակ»ին մէջ, եթէ ատելութեան ու պառակտումի սերմնացանները սթափէին. լսէին Խրիմեանի ձայնը Էջմիածնէն, աւելի հարազատ ու հայրական, աւելի անկեղծ ու ազատ։

Էջմիածինը իր բովանդակ սրբութեամբ ու դարաւոր շունչով Հայրիկին կոնդակին մէջն է, ոչ թէ այն թուղթերուն, որոնք Էջմիածնի անունը կը կրեն թէեւ, բայց զուրկ են, կողոպտուած են անոր ոգիէն։

Հայը այս ոգիով չէ՞ որ ապրած է սակայն։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

Ձմեռնային Ողիմպիականը Օսլոյի մէջ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՕՍԼՕ — Նորվեկիան տօնական օրեր կ'ապրի։ Օօլօն իր 450.000 բնակչութեամբ դարձած է, մարզական աշխարհի կեդրոնը։ Գրեթէ բոլոր երկիրներէն հաւաքուած է մարզասէրներու հսկայ բազմութիւն մը, դիտելու Ձմեռնային Զ. Ողիմպիականի մցումները, իսկ անոնք որ բացակայ են, օրը օրին կը հետեւին անցուդարձին Radioներով կամ իրենց տեղական թերթերով։

Փետրուար 15ի առտուան ժամը 10ին Պիսլէթ Սթատիոնին մէջ տեղի ունեցաւ ողիմպիականի բացման արարողութիւնը։ Ցետոյ սկսան մրցումները։ Սթատիոնի մինչեւ վերջին նստարանը գրաւուած էր խուռներամ հանդիսականներու կողմէ, որոնք անհամբեր կը սպասէին բացման։ Արքայական նուագախումբը զանազան քայլերգներ կը նուագէր զուարթ տրամադրութիւն մը ստեղծելով։

Եւ ահա յանկարծ սթատիոնէն ներս կը մըտնեն 30 ազգութիւններու պատկանող մարզիկները, իւրաքանչիւր ազգ առանձին խումբերու բաժնըւած իրենց գունագեղ տարազներով ու դրօշներով, եւ թափօր մը կը կազմեն։ Պատկերը տպաւորիչ էր, եւ հանդիսականներու կողմէ բուռն եւ երկար ծափերու արժանացաւ։

Ապա ողիմպիականի կազմակերպիչ յանձնախումբի կողմէ բարի գալուստի մաղթանք մը ուղղուեցաւ բոլոր ներկաներուն եւ միաժամանակ խնդրուեցաւ յոտնկայս լռութիւն պահել ի յարգանս Անգլիոյ հանգուցեալ Ճօրճ թագաւորին։ Ամէնքն ալ ոտքի ելան եւ պահ մը խոր լռութիւն տիրեց։ Իշխանուհի Ռակնհիլտ, որու վիճակուած էր ողիմպիականի բացումը կատարել, հետեւեալ շատ կարճ ու պարզ խօսքերը արտասանեց.

— «Բացուած կը յայտարարեմ Ձմեռնային Զ. ողիմպիականը»։ Երկարատեւ ծափերու եւ ուրախութեան կանչերու հետ կը լսուին, թնդանօթի որոտումներ։ Այս միջոցին խումբ մը մարզիկներ դէպի ողիմպիականի ջահը բարձրանալով վառեցին զայն։ Ջահը կը բոցավառէր, դարաւոր խորհրդանշանը Ողիմպիականի։ Ձմեռնային Զ. Ողիմպիականը բացուած էր։ Ու մրցումները սկըսան։

Մարզական պատմութեան մէջ առաջին անգամ է, որ Ողիմպիականի բացումը կին մը կը կատարէ։ Ըստ նախապէս որոշուած ծրագրին՝ Նորվեկիոյ թագաւորը՝ Հաքոն Է. պիտի կատարէր, բայց Լոնտոն գացած էր, թագաւորին յուղարկաւորութեան մասնակցելու համար։ Ուստի նոյն պաշտօնը կատարեց իր թոռնուհին իշխանուհի Ռակնհիլտ։

Ահաւասիկ Ողիմպիականի շքանշաններու ընդհանուր բաժանումը՝ ազգութիւններու կարգով.— Նորվեկիա 7 ոսկի շքանշան, 3 արծաթ շք., 6 պրոնզ շք., Հիւս Ամերիկա 4 ոսկի շք., 6 արծաթ շք., 1 պրոնզ շք., Ֆինլանտա 3 ոսկի շք., 4 արծաթ շք., 2 պրոնզ շք., Աւստրիա 2 ոսկի շք., 4 արծաթ շք., 2 պրոնզ շք., Գերմանիա 3 ոսկի շք., 2 արծաթ շք., 2 պրոնզ շք., Հոլանտա 3 արծաթ շք., Իտալիա 1 ոսկի շք., 1 պրոնզ շք., Քանատա 1 ոսկի շք., 1 պրոնզ շք., Անգլիա 1 ոսկի շք., Շուէտ 3 պրոնզ շք., Զուիցերիա 2 պրոնզ շք., Ֆրանսա 1 պրոնզ շք., Հունգարիա 1 պրոնզ շք., Չեխոսլովաքիա 1 պրոնզ շքանշան։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՍԼՕՅԷՆ

Օսլօն թէեւ մայրաքաղաք մըն է, բայց յուսախաբութեան կը մատնուիք եթէ առաջին ակնարկով փորձէք զայն բաղդատել եւրոպական միւս մայրաքաղաքներու հետ, ինչպէս Փարիզ կամ Հռոմ որոնք իսկոյն կը ժպտին, կը յափշտակեն ձեզ իրենց հմայքով։ Օսլօն ընդհակառակն մռայլ է, վերապահ։ Սիրելու համար դուք պէտք է մօտենաք իրեն ու ջանաք խօսիլ, խօսեցնել զինքը։ Եւ անգամ մը որ յաջողեցաք, ափսոսանքով կը մտածէք բաժնուելու մասին։

Թէեւ շաբաթէ մը ի վեր Օսլօ կը գտնուիմ, բայց նոր սկսած եմ հաղորդակցութեան մէջ մտնել հիւսիսային այս լռակեաց քաղաքին հետ։

Կ'անցնիմ պողոտաներէն, որոնք իրենց մաքրութեամբ կը գերազանցեն եւրոպական ուրիշ քաղաքներ։ Ոչ մէկ մուրացկան կամ կասկածելի արտեստուրով գրաղած դատարկապորտ, որոնց յաճախ կարելի է հանդիպիլ ուրիշ երկիրներու մէջ։ Հիացած կը մնամ արքայական պալատին, թատրոնին կամ զանազան պետական հոյակապ շէնքերու առջեւ։ Պահ մը կը դիտեմ փողոցի անցորդները։ Ընդհանրապէս բոլորն ալ երկարահասակ են, կայտառ դէմքով։ Մուշտակէ հաստ վերարկուներու մէջ փաթթուած կը յառաջանան ինքնավստահ քայլերով։

Նորվեկիացիի համար հագուստը վայելչութենէ աւելի կը ծառայէ ինքզինքը պաշտպանելու իր ցուրտ կլիմային դէմ։ Մանաւանդ կիները իրենց բուրդէ գուլպաներով, հաստ ու երկար կօշիկներով աւելի գիւղացիի տպաւորութիւն կըթողուն քան թէ քաղաքացիի։ Բայց այս միայն արտաքին երեւոյթն է։ Օսլօն սիրելու համար նախ պէտք է մօտէն ճանչնալ Նորվեկիացին որ վերջին ծայր կենսուրախ է, պարզամիտ, դիւրահաղորդ եւ հիւրասէր։ Իրեն համար շատ բնական բան մըն է, երբ կարճ ծանօթութենէ մը յետոյ ձեզ իր տունը հրաւիրէ։ Բայց այս հրաւէրը բոլորովին տարբեր է մեր կողմերու սովորական «մեզի ալ հըրամմեցէք»էն։ Նորվեկիացիի տան յարկին տակ դուք ձեզ երբեք «հիւր» չէք զգար, այլ՝ ընտանիքի հարազատ մէկ անդամը։

Ողիմպիականի օրուան հերոսը կարելի է անուանել Նորվեկիացի Հյալմար Անտէրսընը որուն կուրծքը զարդարուեցաւ երեք ոսկի շքանշաններով հետեւեալ skiի վազքերուն համար. — 1500 մեթր, 5000, տասը հազար։ Իր մուտքը մարզարանէն ներս բուռն ծափերով ողջունուեցաւ 30.000 հանդիսականներու կողմէ։

Գերմանիան պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցէր այդպիսի մրցումի մը։ Պետութիւնը ամէն տեսակի օժանդակութիւն ցոյց տուած էր իր մարզիկներուն, որոնք ամիսներէ ի վեր նախապատրաստական փորձեր ըրած էին եւ իրենց լաւագոյն ուժերը գտած։ Նոյնիսկ մարզական տարազներու ընտրութեան համար երկար խորհրդակցութիւններ եղան մասնագէտներու կողմէ, մինչեւ որ եզրակացութեան մը եկան։

Գերման մարզիկները մեծ ընդունելութեան արժանացան Օսլոյի մէջ։

Սահնակի երկու հոգիի մրցումին մէջ երկու Գերմանացիներ Օսթլէր եւ Հիպէր միասին առաջնութիւնը շահեցան։ Այսպէսով Գերմանիան երկու ոսկի շքանշաններ ապահովեց։ — Գերմանիա 2: 42 — 40 ոսկի շքանշան — Հիւս. Ամերիկա 2: 40 — 15 արծաթ շք., — Զուիցերիա 2. 44—46 պրոնզ։

Skiով երկար վազքի կիներու մրցումը հետեւեալ արդիւնքը տուաւ.—

Անտի Լօրանս Հիւս. Ամերիկա 2: 06,8 ոսկի շք., Տակմա Ռօմ Աւստրիա 2: 09.0 արծաթ շք., Միրլ Պուխնէր Գերմանիա 2. 10.0 պրոնզ.։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՔՍ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Արուեստի ճամբով

Լուսանկարչութիւնը պարզ արհեստ մը ըլլալէ կը դադրի — երբ գեղարուեստագէտ մըն է զայն կիրարկողը — ու կը դառնայ մրցակից, կարգ մը նկարչական դպրոցներու։

Այսպիսի արուեստագէտ մը գիտէ, համադրել լոյսի եւ ստուերի խաբուսիկ խաղերը, կորզել ու տպաւորել՝ անկրկնելի արտայայտութիւններ, եւ ենթական պարտադրել իր ճաշակի եւ ըմբռնումի նուրբ եւ զգայուն ձեւերուն։

Այս հակիրճ տեսութիւնը կրնանք պատշաճեցնել, Պ. Երուանդ Արսլանեանի նոյնակերպ ու համբաւաւոր գործերուն (Foto Artistik, Պոլիս), որոնք պատուաւոր տեղ մը գրաւած են միջազգային ցուցահանդէսներու մէջ, նոյնքան կարճ ժամանակէն։

Այս համակրելի ու տաղանդաւոր արուեստագէտ — լուսանկարիչը՝ Շիշլիի Գարակէօզեանի նախկին շրջանաւարտ սաներէն է, եւ իր յաջողութիւնը կը պարտի որքան յամառ եւ յարատեւ աշխատանքին, նոյնքան ալ բնածին ընդունակութեան։

Իր գործերը առաջին անգամ իբրեւ գիւտ՝ գնահատուած են H. Roussel Փարիզի գործատան կողմէ եւ յանձնարարուած Salon Nationalի տեսչութեան։ Ահա թէ ինչպէս մեր երիտասարդ հայրենակիցը կրցած է մասնակցիլ 1950ի եւ 51ին փա-

Ի պատիւ Հ. Յ. Դ. Պատգամաւորներու

Անցեալ Երեքշաբթի երեկոյ հիւրերը, ընկեր թէ համակիր, սեղաններու շուրջ բոլորուած կը սպասէին «ժողովականներուն»: Պատգամաւորներ՝ դաւառի ամէն մէկ անկիւնէն, իրենց ուխտը եկած էին նորոգել, ինչպէս ուրիշ տարիներ եւ աւարտած իրենց աշխատանքը «ի պատիւ ճաշ»ին ալ հասնիլ կ'ուզէին, հեւ ի հեւ:

Ճաշասրահը հազիւ թէ բաւական էր 80 հրաւիրեալներուն, որոնք կարծես ընտանեկան սեղանի մը շուրջ համախմբուած, ոգեւոր եւ զուարթ մթնոլորտ մը արդէն իսկ ստեղծած էին, երբ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան Փարիզի Շրջ. կոմիտէի կողմէ ողջունեց պատգամաւորները եւ խնդրեց ընկեր Գ. Բալայեանէն վարել խնջոյքը:

Ընկեր սեղանապետը իր բացման խօսքով ըսաւ Հ. Յ. Դ. Ֆրանսայի 24րդ Շրջ. ժողովի պատկերը, որ կը ներկայացնէ գործօն եւ ներդաշնակ աշխատանքի ծրագիր մը: Ապա Հ. Յ. Դ. բոլոր յայտնի ու անյայտ մեռելներու յիշատակին յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները, որոնք խմբովին երգեցին «Մեր հայրենիքը»: Չէ՞ որ բոլոր նահատակներուն միակ սեւեռուն գաղափարը եղած էր այդ հայրենիքը: «Ուրիշին կեանքը Դաշնակցականին համար նուիրական է, իսկ իրենը դիտէ զոհել երբ անհրաժեշտ է»:

Հետզհետէ խօսք տրուեցաւ երիտասարդ սերունդի ներկայացուցիչ ընկեր Ժ. Փալամուտեանի, Մարսէյլի պատգամաւորներէն ընկեր Յ. Գալիկեանի եւ Թադոյեանի, ընկեր Գալուստեանի (Վիէն), ընկեր Ս. Ընտրիկեանի (Սէն Շամոն), ընկեր Թ. Այվազեանի (Լիոն), ընկեր Ս. Սիսլեանի (Կրընոպլ), որոնք շեշտեցին Դաշնակցութեան ստանձնած պարտականութիւնը հայ ժողովուրդին հանդէպ: Յիշեցին անցեալէն դրուագներ, չատ յատկանշական, կապուած Դաշնակցական աւանդութեանց: Առաջաւոր մտաւորականէն մինչեւ «Փալա պըյըխ Կարապետ»ներու դերը մեր մեծ կուսակցութեան ընտանիքէն ներս եւ շարքերուն թէ ղեկավարներուն աննկուն կամքը եւ հաւատքը նոր աշխատանքներու եւ նոր պարտականութեանց հանդէպ:

Բոլոր ճառերը կ'ընդմիջուէին թէ խմբական երգերով եւ թէ ժողովրդական մեներգներով: Շատ հաճելի էր լսել Տիկիններ Ա. Յակոբեանի, Ա. Բալուեանի, Լ. Ամիրաեանի, եւ Օր. Գավէզեանի երգերը, ջերմ ծափերու մէջ: Իսկ ընկեր Սարգիս Առաքելեան (Տէսին), ընկեր Հ. Սամուէլ եւ ընկ. Գ. Ամիրաեան ոգեւորեցին բոլորը հրաւիրելով ներկաները մասնակցելու իրենց մեներգներուն յանկերգներով: Օր. Մատլէն Խաչիկեան արտասանեց գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մը: Երկար էր խօսողներու շարքը, իսկ ժամանակը կարճ: Բաժակաճառերու նոր շարք մը բացաւ Շ. Նարդունի, գեղեցիկ նմանութիւններով եւ խանդավառ բառերով: Այս շարքին մէջ լսեցինք ընկերներ Մ. Պարսամեան, Շ. Միսաքեան, Հ. Զրուանդեան, Հ. Սամուէլ, Խաչիկ Մկրտիչեան, Հ. Բալուեան, Տիկին Միսաքեան, Ա. Իսահակեան, Ե. Ճանկէօզեան, Կ. Յակոբեան, որոնց իւրաքանչիւրը կարճ բայց բովանդակալից կերպով պատկերացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 60ամեայ գործունէութեան զանազան դրուագները: Ամէնքն ալ փառաբանեցին կուսակցութեան անվերապահ նուիրումը հայ ժողովուրդին ու անոր արդար դատին, մասնաւորաբար շեշտելով անոր արթուն պահակի դերը Հայկական Արտասահմանի մէջ:

Կէս գիշերը անց, դեռ կը թնդար երգերու արձագանգը եւ մեկնումի պահուն բոլորին սրտին մէջ պատառիկ մը մնացած էր այդ երգերէն: Եւ բոլորը իրենց հետ կը տանէին պատառիկ մըն ալ այն հաւատքէն, այն կամքէն ու այն խանդավառութենէն որ յատուկ է Հ. Յ. Դաշնակցականին, ըլլայ պատգամաւոր թէ խումբի մը անդամ, համակիր կամ հիւր այդ գիշերուան իր սեղանին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Գաղութէ գաղութ

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Պատուելի Յովհաննէս Աճէմեան մեռած է Սիրաքիւզի մէջ (Մ. Նահանգներ) Փետրուար 10ին: Հին սերունդին հաւատաւոր ուխտաւորներէն էր, իբրեւ Դաշնակցական պատուելի: Կրօնքը նկատած էր խղճի խնդիր եւ իբրեւ կրօնաւոր՝ աչքի առաջ ունէր նախհայրը եւ ապա հաւատացեալը: Հ. Կ. Խաչին գործօն անդամներէն մէկը եղած է Յունաստանի մէջ եւ վարած է կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ:

× Գահիրէի մէջ մեռած է Բժ. Հայկակ Տէր Ռաֆայէլեան: Բնիկ Կարնեցի, ծնած էր 1891ին: Աւարտած է Սանասարեան վարժարանը եւ ուսուցչութիւն ըրած Կարնոյ շրջակայ գաւառներ: 1918ին կ'աւարտէ Պոլսոյ բժշկական համալսարանը հարիւրապետի աստիճանով: Ա. պատերազմէն վերջ պաշտօնավարած է Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ իբրեւ մասնագէտ ջղային հիւանդութեանց: Զինք կը կոչէին «աղքատներուն բժիշկը»: Հմուտ էր հայերէնի (գրաբար եւ աշխարհաբար), «Շրջուն բառարան» մըն էր: Գիտէր ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն եւ հին յունարէն: Օժտուած էր արտասովոր յիշողութեամբ: բիզի դժուարահաճ ցուցահանդէսներուն, ուր կրկնապէս՝ իր քանի մը գործերը բարձր մրցանակի արժանացած են, ժիւրիի միաձայն հաւանութեամբ, գրաւելով միեւնոյն ատեն հետաքրքրութիւնը բազմաթիւ տեղացի եւ օտար մասնագէտներու եւ քննադատներու:

Երուանդ՝ դափնիներու վրայ քնացող մը չէ սակայն: Այս գնահատումներէն քաջալերուած, այս անգամ իր նորագոյն գործերով պիտի ներկայանայ Պելկրատի, Հնդկաստանի, Պրազիլիոյ միջազգային ցուցահանդէսներուն, անոնց իսկ հրաւէրով:

Վերջերս Պոլսէն վերադարձող ծանօթ արուեստագէտներ՝ մեծ գովեստով կը խօսին, Արսլանեանի բազմակողմանի ընտիր գործերուն վրայ: Մանաւանդ հասարակութեան օգտակար ըլլալու՝ մարդկային, իր առաքինութիւններուն մասին,— մէկը միւսէն անբաժան: Սրտագին մաղթանքներ՝ նորանոր յաջողութեանց համար: Խ. Վ.

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՆ ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ, ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը պիտի կազմակերպէ Ազգային Սգատօնը Ապրիլ 24ի երեկոյեան, մասնակցութեամբ երեք յարանուանութեանց եւ բոլոր հայակական կազմակերպութեանց:

Ազգային այս մեծ աղէտը պատահեցաւ պատերազմական պատճառներով եւ անոր բոլոր զոհերը արժանի են զինուորական պատիւներու եւ յարգանքի:

Այդ իսկ պատճառով կը հրաւիրենք Ֆրանսայի բոլոր Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնները որ Ապրիլ 24ի երեկոյեան, համայն Ֆրանսայի մէջ, կազմակերպեն Ապրիլեան Սգատօնը, հրաւիրելով անխտիր բոլոր հայկական կազմակերպութիւնները:

Սգատօնը ոգեկոչման, խոկումի եւ յիշատակի օրն է:

Օտար ափեր նետուած Հայերը, գոնէ ԱՅԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ԱՂԷՏԻՆ ՕՐԸ պէտք է կարենան ամէնքը միասին իրենց գլուխները խոնարհել մեր անդին զոհերուն յիշատակին առջեւ:

Փարիզի մէջ, Հայ Նախկին Ռազմիկները պիտի հրաւիրեն երեք յարանուանութիւնները եւ բոլոր հայկական կազմակերպութիւնները եւ անոնց հետ Սգատօնը պիտի կատարեն հետեւեալ կերպով.—

Ա. Ժամը 6ին պսակ Անծանօթ Զինուորի Յուշարձանին եւ արծարծում Յաղթական Կամարի բոցին: (Մեր մէկ եւ կէս միլիոն զոհերը ամէնքն ալ Անծանօթ Զինուորներ են):

Բ.— Երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին Սգատօն, համաձայն մասնաւոր յայտագրի մը:

(Կ'առաջարկենք բոլոր Հայերուն սորվիլ հետագայ խօսքերը եւ զանոնք կրկնել բեմէն, զանոնք յամրաբար արտասանողին հետ: Արդէն արտասանուեցաւ անցեալ տարի):

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Երեսուն եւ եօթներորդ անգամ,
Յանուն աշխարհի բոլոր Հայերուն,
Կ'ոգեկոչենք ձեզ այս վայրկեանին,
Ո՛վ մեր միլիոնաւոր նահատակներ,
Մեր աւերակ քաղաքներ, տաճարներ, վանքեր, աւաններ եւ գիւղեր, երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք մեր ճակատները ձեր յիշատակին առջեւ.
Կը խոստովանինք որ երեսուն եւ եօթը տարիներէ ի վեր ձեր փոխարէնութեան արդար հատուցումը չստացանք դեռ:

Յարգանքի խօսքեր,— 1. Մանուկ մը: 2.— Կին մը: 3.— Երիտասարդ մը: 4.— Ազգ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Աղօթք, հատուած Պէթհովէնի Գ. Սէմֆոնիէն կամ «Տէր Ողորմեա»:

Սգատօնը պէտք է տեւէ մէկ, առաւելն մէկուկէս ժամ:

Հայ Նախկին Ռազմիկներուն փափաքն է որ այս աղիտաւոր անցեալին տարեդարձը, ամէն տարի, կատարուի Ապրիլ 24ին, բոլոր Հայերուն կողմէ եւ ծառայէ հաւաքական ուխտի մը վերանորոգման:

Վարչութիւն Հ. Ն.
Ռ. Միութեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

— Հիանալի է այս լուրը, Օր. Լօրինկթըն:

— Դեռ չվերջացուցի: Ժամը տասնըմէկուկէսին հեռաձայնով Հօրլօքը փնտռեցին: Զարմացած երեւոյթ մը ստացաւ եւ հետեւեալ բառերը արտասանեց հեռաձայնին մէջէն. «Շատ լաւ ուրեմն, ժամը մէկը տասը անցած»: Երբ ճաշի կ'երթար, հետապնդեցի զինքը, սակայն դժբախտաբար բան մը չկրցայ սորվիլ: Հօրլօք հեռաձայնի խցիկ մը մտաւ, թիւ մը դարձուց եւ քանի մը վայրկեան խօսելէ վերջ դուրս ելաւ, ճաշարան գնաց եւ ճաշեց: Կէսօրէ վերջ ալ բան մը պատահեցաւ, սակայն չեմ գիտեր թէ կարեւորութիւն ունի՞:

— Խնդրեմ շարունակեցէք:

— Արդեօք Հօրլօք գիտէ՞ թէ ով էք դուք Պ. Պրիճ:

— Ի՞նչ:

— Գիտեմ որ լաւ ծպտուած էք եւ վայրկեան մը իսկ կարելի չէ կասկածիլ թէ գաղտնի սպասարկութեան մէջ կը գտնուիք, բայց, ինչպէ՞ս ըսեմ ձեզի... այսօր կէսօրէ վերջ Հօրլօք բաւական գործ ունէր: Մեր պետը իրեն յանձնած էր այն բոլոր թղթածրարները որոնց վրայ դուք «այո» եւ «ոչ» գրած էիք, կը յիշէ՞ք: Հօրլօք սկըսաւ տրտնջալ, ես ալ իրեն ըսի թէ դուք փորձառու պաշտօնեայ մըն էիք: Այս խօսքիս վրայ ինծի դարձաւ եւ ըսաւ. «Կարծեմ ան մեծ գործերու վրայ է»: Այս նախադասութենէն աւելի իր ըսելու ձեւն էր որ կասկած մը արթնցուց մտքիս մէջ, Պ. Փօնթիւի: Թերեւս կը սխալիմ ...

— Եթէ տեղին է ձեր կասկածը, գործը շատ ծանրակշիռ հանգամանք մը կը ստանայ, Օր. Լօրինկթըն, ըսաւ Փօնթիւի:

Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց օրիորդին որ կը պատրաստուէր մեկնիլ: Իր մեկնումէն վերջ Փօնթիւի ըսաւ.

— Եթէ գիտնան թէ կը կասկածին Հօրլօքէն, իսկոյն մեր ճամբէն դուրս պիտի քաշեն զայն: Օրինակի համար Հօրլօք յանկարծ պիտի հիւանդանայ եւ պիտի հրաժարի իր պաշտօնէն:

— Այն ատեն ինչպէ՞ս պիտի կարենան իրենց տեղեկութիւնները ստանալ, մեր նաւերուն մասին:

— Չեմ գիտեր, անշուշտ ուրիշ մեթոտներ ալ ունին... մէկ հոգիի չեն վստահիր անոնք: Ախ այս լրտեսները ...

Յաջորդ օրը Մարշըլի պաշտօնեան կը հաղորդէր թէ Լէյսի պանդոկ վերադարձած էր: Գացած էր մինչեւ Ուիմպըլտըն Քամըն կոչուած վայրը — ուր երբ թէ պատահմամբ — մարդու մը հանդիպած էր: Մարդը կեցուցած էր Լէյսին եւ լուցկի մը ուզած էր: Մէկ երկու վայրկեան խօսակցելէ վերջ բաժնուած էին: Հետապնդող պաշտօնեան շուարումի մատնուած էր. հիմա զո՞վ պէտք էր հետապնդել, Լէյսի՞ն թէ լուցկի ուզող անծանօթը: Որոշած էր հետեւիլ անծանօթին, նկատելով որ Լէյսին հետքը կարելի էր գտնել որեւէ ատեն:

Պաշտօնեան հետեւեալ ձեւով նկարագրած էր անծանօթը. բարձրահասակ, թուխ, սեւ փոքր պեխով մը եւ վայելուչ, կատարեալ «Հօլիվուտեան տիպար մը»: Անծանօթին անունը ստուգուած էր. Կօրտըն Այրթըն, ապահովագրական պաշտօնեայ էր, մօտաւորապէս 35 տարեկան:

Փօնթիւի հետ կը մտնէինք մեթրոյի կայարանը, երբ ծերուկ Ֆրանսացին ըսաւ յանկարծ.

— Հօրլօքը տեսայ սանդուղին գլուխը, շուտ բաժնուեցէք ինծմէ:

Սկսայ դանդաղօրէն քալել, հեռանալու համար Փօնթիւիէն: Երբ հասանք սանդուղին գլուխը, չորս կողմս նայեցայ, ոչ մէկ հետք Հօրլօքէն: Վար իջայ. կ'երեւի Փօնթիւի սխալ տեսած էր, ուրեմն կրնայի մօտենալ իրեն: Երբ մեթրօն կը մօտենար, գացի Փօնթիւիի քով:

Ճիշդ այդ վայրկեանին սարսափելի դէպք մը պատահեցաւ: Երբ ժողովուրդը դէպի մեթրօ կը յառաջանար, մարդ մը, կայծակի արագութեամբ մօտեցաւ Փօնթիւիի եւ ուժգնօրէն հրեց զայն: Ֆրանսացին բարկաճայթ եաքին դարձաւ: Այնպէս կարծեցի թէ քարկահատ մըն էր որ կը ջանար թռցնել Փօնթիւիի դրամապանակը, սակայն զարմանքով գիտեցի թէ մարդուն նպատակը ուրիշ էր: Կը ջանար մօտեցող մեթրօյին տակը նետել Փօնթիւին: Իսկոյն այդ կողմը խոյացայ եւ թեւէն բռնելով ուժգնօրէն դէպի աջ քաշեցի զինքը: Այս յանկարծակի շարժումիս հետեւանքով, անծանօթը պահ մը երերաց եւ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով գլորեցաւ արագութեամբ մօտեցող մեթրօյին տակ:

(Շար.)

յիշել տրուելիք պատասխանին մէջ :

Ինչպէս կ'երեւայ, նախագիծը վերջնական ձեւ պիտի առնայ Փարիզի մէջ: Այս առթիւ պիտի քննուի նաեւ Սարի խնդիրը, որու մասին բանակցնը կը շարունակուի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ :

╳ Դաշնակիցները ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն որ ազատ ընտրութիւններ կատարուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: Ազգաժողովին քննիչ յանձնախումբը առջի օր սկսաւ իր աշխատանքը արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ստուգելու համար ազատ ընտրութեանց հնարաւորութիւնը: Եթէ արեւելեան Գերմանիոյ բոլշեւիկեան իշխանութիւնը թոյլ չտայ որ այդ շրջանին մէջ ալ քննութիւններ կատարուին, այն ատեն աւելորդ պիտի համարուի քննութիւն կատարել միայն արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Մոսկուա մինչեւ հիմա լռութիւն կը պահէ այս մասին, ինչ որ մերժում կը նշանակէ, շատերու կարծիքով :

Հիւլէական սարսափը

Հարվըրտի համալսարանին նախագահը, Տոքթ. Ճէյմս Քոընթ, սոփպողական կոչ մը ուղղեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, որպէսզի միասին կատարեն հիւլէական սպառազինութիւնը, նկատելով որ «Խ. Միութիւնը հիւլէական ռումբերու դէզեր կը բարձրացնէ ամսէ ամիս»: Իր կարծիքով, «ամսէ ամիս կ'աճի վտանգը՝ Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ եւ Քանատայի ճարտարարուեստական կեդրոններուն համար»:

Ամերիկացի ուսուցչապետը կ'առաջարկէ դաշնագիր մը կնքել այդ երեք պետութեանց միջեւ, հիւլէական զէնքերու գործածութեան համար : «Երբ գրուի երեք կառավարութեանց միջեւ կատարուած բանակցութեանց պատմութիւնը՝ հիւլէական ռումբերու շինութեան մասին, շատ մը անախորժ ճշմարտութիւններ երեւան պիտի ցանցառամիտ փոփոխութիւններ՝ Ատլանտեանի երկու ափերուն »:

Ամերիկացին այս առթիւ ցաւ կը յայտնէ որ գաղտնի տեղեկութիւններ կը հրատարակուին հրապարակաւ: Ուսուցչապետը, որ Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան հետազօտութեանց յանձնախումբին նախագահն էր 1939 — 45ին, կ'եզրակացնէ թէ շատ մը վախեր կը փարատին, եթէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները վերցնեն գաղտնապահութեան քօղը՝ իրենց միջեւ եւ գործեն փոխադարձ վստահութեամբ :

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՒՂ ՄԸ ՊԱՐՊՈՒԵՑԱՒ

Սավուայի շրջանին մէջ, ելեկտրական ուժը աւելցնելու համար, որոշուած էր պարպել եւ ջուրով ողողել Թինեի գիւղը: Այս առթիւ մէկ միլիառ ֆրանքի հատուցում մը խոստացուած էր գիւղացիներուն, բայց անոնք չէին ուզեր բաժնուիլ իրենց դաշտերէն, եկեղեցիէն եւ նախահայրերու գերեզմաններէն:

Բոլոր յորդորները ապարդիւն մնացած ըլլալով, կառավարութիւնը որոշեց կարճ կապել եւ անմիջապէս կատարել ողողումը: Երէկ 12 մասնագէտներ գացին Փարիզէն, գերեզմանատան տակրներու փոխադրութիւնը ապահովելու համար:

Վերջին լուրերու համաձայն, գիւղացիները համակերպած են եւ տխրօրէն կը հեռանան գիւղէն: Ոստիկան զինուորները ստիպուած են երբեմն խստութեան դիմել, ժամ առաջ պարպելու համար գիւղը: Բչ. օր կատարուեցաւ դպրոցներուն եւ քաղաքապետարանի թղթածրարներուն ու կարասիներուն փոխադրութիւնը: Գիւղին քահանան իր վերջին պատարագը մատոյց: Ոստիկանապետը մերժեց մինչեւ Զատիկ յետաձգել պարպումը, մինչ քահանան արտասուալից աչքերով կը պաղատէր, գոնէ աւանդական պատարագը մատուցանելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ ամերիկեան դեսպանը թելադրած էր Յունաստանի կառավարութեան՝ վերջ տալ համեմատական ընտրութեանց եւ քսան դահլիճներու դրութեան: Կառավարութիւնը պատասխանեց թէ Յունաստանի ժողովուրդին եւ կառավարութեան կ'իյնայ ղատել իրենց երկրին ճակատագիրը :

ՍԵՌԱՑԻՆ ՄՈԼՈՒԹԵԱՆՑ դէմ նոր բողոք մը ուղղեց Ֆրանսայի կարտինալներու եւ արքեպիսկոպոսներու համագումարը, մասնաւորապէս մատնանշելով կարգ մը պարբերական հրատարակութիւններ եւ գիրքեր :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ բաց դուռ մը ձգուած է քարիւղի բանակցութեանց համար, հակառակ վերջին ձախողանքին: Քասըմ Հասեպի, Իրանի բանագնացը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ տարեկան 75 միլիոն ոսկի պիտի կորսնցնէին, եթէ ընդունէին միջազգային դրամատան պայմանները: Երկու կողմի պատուիրակները զեկոյց մը հրատարակեցին, հաստատելով թէ համաձայնութիւն գոյացած է քանի մը կէտերու մասին:

ՃԱՊՈՆ ծագած է Չինաստանի եւ Մանչուրիոյ մէջ, համաձայն Փարիզ հասած լուրերու :

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Ապրիլ 14ին Cercle Militaire, ժամը 16—24: Գեղարուեստական բաժին եւ եւրոպական պարեր :

⁂

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղը Կապոյտ Խաչի Օրը կը տօնէ այս կիրակի ժամը 4էն 12:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, րիւ Սթալինկրատ: Դերասան Թրագօշի սիրողներու խումբի կողմէ կը ներկայացուի

« ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ » օփէրէթը

Ձոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Մուտք 150 ֆրանք: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Հայ Մշակոյթի Օր

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Ուս. Միութեան: Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Salle Molièreի մէջ, 18 Quai de Bondy :

Նախագահ ՏՕՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Բանախօսներ՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Մուտքը ազատ է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք թիւ 2.— իջնել Pont du Change : թիւ 3.— իջնել Pont La Feuillée: Autobus թիւ 9.— իջնել Quai de Bondy: Հանր. թիւ 18 իջնել Terreaux եւ անցնիլ Pont La Feuillée :

Թատերական ներկայացում

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Սաներու Միութեան հրաւէրով ԱՊՐԻԼ 20Ի ԿԻՐԱԿԻՆ Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Փարիզի մէջ այնքան յաջողութիւն գտած ներկայացումները :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ ԱՅՍ ԹՈՒԱԿԱՆԸ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

30 Մարտ կիրակի, ժամը 21ին, Salle Gaveau,

հովանաւորութեամբ Ցանձնախումբի մը որուն պատուակալ նախագահն է ՇԱՐԼ ՊԷՑ ՆՈՒՊԱՐ կը մասնակցին Concert Pasdeloup, բաղկացած 65 հոգիէ եւ Radioի երգչախումբը:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻ համար կը փնտռուի

Վաճառու շէնք մը

40է աւելի երախայ պատսպարելու յարմարութիւններով Ֆրանսայի օդառուն մէկ վայրին մէջ:

Դիմել Mme. Ellen Buzant, 48 rue Etienne Dolet. Alfortville (Seine):

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Ռաֆֆի» խումբի դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Chope du Nordի մէջ: métro Gare du Nord:

Նիւթ՝ Իշխանութեան միջամտութիւնը արտադրութեան մէջ: Կը խօսի Ընկեր Լ. ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ: Կը հրաւիրուին փարիզեան շրջանի ընկերները անխտիր: Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարտ 22ին ժամը 21ին

ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ:

78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքառլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շումաn, Պռամս Շոփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, Քառէ: — ժամը 10.30ին, երգի փորձ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Օհանջանեան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընթերցում շրջաբերականի, զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին սանուհիները՝ եւ ընկերուհիները :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին, 29 rue Floriaի սրճարանին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Վարչութեան ընտրութիւն :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, 78 րիւ Բասլըլէ, գպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու տարեկան ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 4ին, կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, Théâtre Giuseppe Verdiի ընդարձակ եւ շքեղ սրահին մէջ (rue d'Alger) : Գեղարուեստական եւ սկաուտական բաժիններով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը Մայիս 18ին :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ, Քառէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի ՏՈՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ, նիւթ ունենալով «Ընկերային պատշաճութիւնները (Savoir – vivre) : Մուտքը ազատ է:

Ծախու է

Fonds de Cordonnerie en toute propriété:

Կօշկակարի բոլոր կազմածներով եւ գործիքներով: Ջուր, ելեկտրական ուժ, կեդրոնական ջեռմութիւն:

Դիմել՝ 13 rue François Coppée. Malakoff (S.): Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը 31Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Տիկին Աղնիւ Գազազեան 3000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Իսիի դարմանատան՝ իր ամուսնոյն՝ ԳԷՈՐԳ ԳԱԶԱԶԵԱՆի մահուան 18րդ տարելիցին առթիւ:

Կ'ուզուին

Երիտասարդ տղայ մը ընդունակ եւ աշխոյժ, 'garçon de magasin), ինչպէս նաեւ հայ օրիորդ մը taille mannequin, (ֆրանսահպատակ), որ կարուձեւ գիտնայ: Իր ժամանակին մեծ մասը պիտի անցընէ վաճառումով (Vente):

Երկուքին ալ ապագան ապահով է, կը բաւէ որ ըլլան գործօն եւ տրամադիր լուրջ աշխատանքի : Դիմել ETS. A. DARONIAN

2 Rue Saint Philippe (angle 115 rue d'Aboukir), Փարիզ, métro Sentier կամ Réaumur :

╳

Մարսէյլի մէջ վաճառականի մը քով աշխատելու համար կ'ուզուի, երիտասարդ պաշտօնեայ մը, մօտաւորապէս 18 —23 տարեկան: Քիչ թէ շատ ծանօթ պէտք է ըլլայ հաշուակալութեան

Դիմել Ծերիկեանի, 13 rue des Dominicaines, Մարսէյլ :

╳

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Վարժ եւ ընդունակ գործաւոր մը՝ տրամադրելի ժամեր ունի ամէն օր, որեւէ աշխատանքի պահպանութեան կամ հսկողութեան համար :

Գրել «Յառաջ»ի հասցէին :

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

Տարեկան մեծ պարահանդէս

կազմակերպուած ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, ժամը 4էն 12, ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ

Քաղաքապետութեան խորհուրդին հետ ներկայ կ'ըլլայ **Le Maire d'Alfortville** Monsieur **Raoul Bleuze**

Ինչպէս նաեւ կռփամարտիկ ախոյեաններ ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ Champion de France Mi-lourd

ՀՐԱՆՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆ Champion de Liban Mi- lourd

Rue Voltaireի սրահին մէջ

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ Sud Américaine formationով

Attractions Մուտք **200** ֆրանք Autobus 103 Charenton - Ecolesէն :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 20 MARS 1952 Հինգշաբթի 20 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6717-Նոր շրջան թիւ 2128

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԿԻԶԲՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ...

Բարեպաշտներ պիտի փութան լրացնել .

— « Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն»:

Դժբախտաբար աւանդական Տէրը միշտ կը մնայ ձեռնպահ կամ ձեռնթափ: Ամէն պարագայի մէջ՝ բացակայ :

Իրեն յաջորդած են այլապէս ահեղ ուժեր : Ամենակալ եւ ամենակուլ: Տեսանելի եւ շօշափելի : Միշտ պատրաստ՝ զարգանալու, զօրանալու, բազմապատկուելու եւ ի հարկին՝ պայթելու :

Ահաւասիկ վերջին Ամենակալը ,— Հիւլէական ռումբ, որ արդէն իսկ ահուսարսափի մատնած է բովանդակ մարդկութիւնը :

Միայն դժբախտ Ճափոնն էր որ կրեց այդ ահաւոր պատուհասը, 1945 Օգոստոսին:

Նախափորձ մը կը համարուէր այդ աննախընթաց ռմբակոծութիւնը, եւ սակայն աւելի քան 250.000 հոգի ոչնչացուց միայն երկու քաղաքներու մէջ: Առանց հաշուելու նիւթական կորուստները, Թունաւորումները եւ այլասերումները :

Մինչեւ այսօր ալ, զննութիւններ կը կատարուին իր «գիտական » հետեւանքներու մասին: Ոչ թէ իբրեւ ակադեմական խնդիր, այլեւ աւելի կատարելագործելու համար հիւլէական ռումբը :

Այդ օրէն ի վեր, Թերթերը ամէն օր շռնդալից մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն «կատարելագործումներու» մասին :

Արդէն իսկ, մրցարշաւ մըն ալ այս գետնին վրայ տեղի կ'ունենայ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Եւ բանգէտներ կան որոնք իւրաքանչիւրին չինած ռումբերն ալ կը հաշուեն :

Կը թուի թէ քանի յառաջ կը տարուին կատարելագործումները եւ պատրաստութիւնները , այնքան կը ծաւալի ահուսարսափը: Նոյնիսկ ... հիւլէական մասնագէտներու աշխարհին մէջ :

Ահաւասիկ վերջին փաստը :

Անգլիոյ հիւլէագէտներու պաշտօնաթերթը նոր ահազանգ մը կը հնչեցնէր մարտ 18ին:

Մասնագիտական ուսումնասիրութեան մը համաձայն, հիւլէական ռումբի վերաբերեալ նիւթերը «այնպիսի կէտի մը հասած են որ, անկարելի է բացարձակ ապահովութիւն երաշխաւորել միջազգային հսկողութեամբ »:

Մասնագէտը աւելի մանրամասնելով իր տեսութիւնը, կ'ըսէ .—

Հիւլէական ռումբ մը ոչնչացնելու համար , հարկ է ոչնչացնել անոր պարունակած հերձաման նիւթերը:

Կարելի է այդ գործը կատարել կա՛մ ռումբը պայթեցնելով ամայի վայրի մը մէջ, եւ կամ ծովուն յատակը նետելով :

Արդ, հիւլէական ռումբի համաշխարհային մթերքին պայթումը կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ, իր շողարձակ վարակումներով (radio - active).

Թերթը բարեբախտութիւն մը կը սեպէ որ Անգլիոյ հիւլէական պահեստը այնքան առատ չէ, եւ իր այնքան տաժանքով եւ ծախքով մթերուած ուժը կրնայ շինարար նպատակներու յատկացուիլ:

Իսկ Անգլիայէն դո՞ւրս: Ո՞վ կրցաւ հաշուել Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան ամբարած մթերքը, հում թէ պատրաստ...

Իբրեւ եզրակացութիւն, թերթը դիտել կու տայ թէ որքան ուշանայ միջազգային հսկողութեան հաստատումը, այնքան պիտի ծանրանայ կացութիւնը :

Ուրեմն, մասնագէտները իրենք ալ վախի մատնուած են :

Հաւատա՞նք թէ փրկարար պիտի ըլլայ այս վախը: « Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ ատոմա՞յ (հիւլէ):

Ո՞ւր էր որ այդ հրաշքն ալ տեսնէինք, նոր հիւլէներ չպայթած ...

Անհրաժե՞շտ է որ աշխարհը նորէն քանդուի եւ քար քարի վրայ չմնայ, որպէսզի մարդիկ ըմբռնեն խաղաղութեան, ազատութեան եւ հաւասարութեան բարիքները :

Ռուսական բռնակալութիւնը, որ այնքան կը պարծենայ իր նուաճումներով, չի՞ կրնար խաղաղ նուաճում մը փորձել ինքն իր վրայ, ճանչնալով իւրաքանչիւր ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքը !

Շ.

Հայ Ռազմիկներու պատուոյ գիրքը

Ֆրանսական բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը գինեձօն մը սարքած էր Cercle Militaireի մէջ, ի պատիւ հրամանատար L'Hopitalierի որ այնքան սիրով յանձն առած է կազմել Հայ Ռազմիկներու պատուոյ գիրքը: «Honneur et Fidélité; Historique des Anciens Combattants Arméniens 1914 — 1945:

Գիրքը պիտի պատկերացնէ հայ ռազմիկներու դերը՝ 1914 — 1918ի պատերազմին, Արեւելեան Լեգէոնի, 1939 — 1945ի աշխարհամարտին մէջ եւ Դիմադրական ճակատին վրայ :

Երեկոյթին հրաւիրուած էին ծանօթ Ֆրանսացիներ եւ հայ մտաւորականներ, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ միութեան անդամ ռազմիկներ: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Գ. Ֆէյտի, Փոլ տիւ Վէօ, եւայլն:

Միութեան նախագահը, Գ. Ալէքսանեան պարզեց հաւաքոյթին նպատակը եւ հրաւիրեց հրամանատար L'Hopitalierն որ քանի մը խօսքով բացատրէ մինչեւ այսօր կատարած աշխատանքը : Յարգելի զինուորականը նախ ըսաւ թէ ինչպէս յղացաւ այս կարեւոր պակասը լրացնելու գաղափարը: Շեշտեց թէ ինչ զգացումներ զինք մղած էին յանձն առնել այս աշխատանքը, մասնաւորաբար դարմանելու համար այն անգիտակից եւ անիրաւ վերաբերումը որ կայ շատերու քով, հայ ռազմիկներու հանդէպ: Թուեց 1914էն մինչեւ Դիմադրական ճակատ հայ ռազմիկներու նուիրումը Ֆրանսական հողին պաշտպանութեան համար, կռուելու եւ զոհուելու քաջութիւնը Արարատէն մինչեւ Ափրիկեան ափերուն վրայ: Ու վերջապէս անհրաժեշտութիւնը այսպիսի հրատարակութեան մը՝ դուտ զինուորական տեսակէտով, ինչպէս ունին Լեհերը եւ Չեխերը: Գիրքին նիւթերը հիմնուած են պատերազմական նախարարութեան դիւանատուփերէն քաղուած փաստերու վրայ: Հրամանատարը համառօտակի թուեց այն բոլոր պաշտօնական աղբիւրները զորս օգտագործած էր իր գրքին պատրաստութեան համար, այն գլխաւոր անձերը որոնք օգնած էին իրեն, ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ արձանագրութիւնները : Պատուոյ դաշտին վրայ մեր կորուստները , մեր զինուորներուն քաջագործութիւնները, հերոսական դրուագները եւս մոռցուած չեն հոն, ինչպէս եւ գերութեան դառնութիւնը աւելի քան 1200 հայ երիտասարդներու համար Stalagներու մէջ, չորս երկար տարիներ, կող կողի իրենց Ֆրանսացի զինակիցներուն հետ :

Հրամանատարը կարդաց նաեւ գրքոյկին յառաջաբանը, գրուած ռազմիկներու Նախկին Նախարարին՝ Գ. Jacquinotի կողմէ:

Գրքոյկը, որ կը բաղկանայ հարիւր էջերէ, ցոյց տրուեցաւ ներկաներուն եւ բաժնուեցաւ գըլխաւոր գլուխին 12 նկարներուն ցանկը: Այդ նկարներուն մէջ կ'երեւան Զօր. Անդրանիկ, Արարատի դերեզմաննոցը, Ճէպէլը Մուսայի բնակիչներու ազատագրումը, դրուագներ 1940ի պատերազմէն, հայ զինուորներու յիշատակարանը եւն.:

Հրամանատարը վերջացուց իր խօսքը յայտնելով որ իր այս համեստ աշխատութիւնը մեծ պակաս մը պիտի լրացնէ, ի սփիւռս աշխարհի տարածելով հայ ժողովուրդին մոռցուած եւ անտեսուած յայն ծառայութիւնը: Եւ անգամ մը եւս շեշտեց թէ հայ ժողովուրդը միշտ եղած է հաւատարիմ Ֆրանսական հայրենիքին:

Միութեան Նախագահը իրենց կազմակերպութեան և ներկաներուն շնորհակալութիւնը յայտնեց հրամանատար L'Hopitalierի, որ դժուարին աշխատանք մը կատարած է, արդարութեան բարձր զգացումներով տոգորուած :

Ներկաները եւս իրենց շնորհակալութիւնները յայտնեցին անձամբ ծանօթանալով հրամանատարին հետ :

Հիւրերը պատուասիրուեցան ախորժաբերներով: (Գչ. օր):

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուեցաւ Գեղամ Մկրտիչեան, որ ամբաստանուած էր թէ սուտ լուրեր հաղորդած է Ռէօյթէրի Թղթակցին:

«Մի կրճատէք վարկերը Եւրոպան կը վտանգուի»

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՆՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Գ. Էչիսըն, եւ Փոխադարձ Ապահովութեան վերատեսուչը, Գ. Հէրրիմըն, դարձեալ ներկայացան խորհրդարանի միացեալ յանձնախումբին, պաշտպանելու համար Նախագահ Թրումընի պահանջած վարկը, 7900 միլիոն տոլար, իբրեւ զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւն Եւրոպայի եւ ուրիշ երկիրներու :

Երկուքն ալ մասնաւորապէս շեշտեցին թէ որ եւ է կրճատում կրնայ վտանգել ապահովութիւնը: Գ. Էչիսըն բացատրեց թէ նախագահին պահանջած օգնութիւնը նուազագոյն գումարն է ապահովութեան համար: Ըսաւ նաեւ թէ Լիզպոնայի մէջ վաւերացուած եւրոպական բանակը, 50 զօրաբաժին, «միս եւ արիւն» պիտի դառնայ, այսինքն ձեւ եւ մարմին պիտի առնէ անյապաղ, եւ ոչ թէ թուղթի վրայ բանակ մը պիտի ըլլայ :

Այս առթիւ հարցումներ եղան իւրաքանչիւր ազգի մասնակցութեան մասին. բայց նախարարը չուզեց պատասխանել:

Յետոյ անցնելով օրուան դէպքերուն, յոյս յայտնեց թէ զինադադարի բանակցութիւնները պիտի յաջողին Քորէայի մէջ. բայց զգուշացուց լաւատեսութեամբ կամ յոռետեսութեամբ արտայայտուիլ օրուան այս ժամուն: Մ. Նահանգները միշտ կ'աշխատին որ դաշնակիցները աւելի ստուարաթիւ զինուորներ դրկեն. բայց մինչեւ հիմա չեն յաջողած :

Հնդկաչինի մէջ, «կացութիւնը շատ ծանր է». եւ այդպէս ալ պիտի մնայ, մինչեւ որ Ֆրանսա կարենայ աւելի մեծ թիւով մարզուած բնիկ զինուորներ , հանել պոլշեւիկեան ուժերուն դէմ: Ինք վստահ է թէ Ֆրանսա պիտի կրնայ կատարել իր յանձնառութիւնները՝ Ատլանտեան դաշինքին մէջ, հակառակ նախարարական վերջին տագնապին: Նոյն վստահութիւնը ունի նաեւ արեւմտեան Գերմանիոյ մասին:

Ամերիկեան կառավարութիւնը կը յուսայ թէ կարելի պիտի ըլլայ կարգ մը խարիսխներ ապահովել Սպանիոյ մէջ :

Փոխադարձ Ապահովութեան վերատեսուչն ալ պաշտպանելով առաջարկուած վարկերը, բացատրեց թէ սխալ է պահանջել որ եւրոպական երկիրները [illegible] որպէսզի կարենան օգնութիւն ստանալ Ամերիկայէն: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ զօր. Այզընհաուըր այժմ իրաւասու է ամերիկեան օգնութենէն զրկելու այն պետութիւնները որոնք լրիւ չեն կատարեր իրենց յանձնառութիւնները :

Հերալտը կ'ըսէ թէ ժողովը լեցուն դրամագլխական տեղական խնդիրներով, որոնց մէկն էր ... սովի կամ գետնախնձորի բերքին փճացումը :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ յետաձգման ենթարկուած ուսանողներու մասին նոր առաջարկ մը բերաւ պատերազմական նախարարը: Անոնք որ 1952ի ամրան հինգ շաբաթ մարզանքի նախապատրաստական շրջան մը կը բոլորեն, երբ ներկայ աշնան կամ 1953ի Ապրիլին դրօշի տակ կանչուին , տարի մը միայն զինուորութիւն պիտի ընեն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐԵՒՈՐ՝ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Արտաքին գործերու նախարարութիւնը մեզի կը տեղեկացնէ թէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է, որպէսզի իրենց պէտք ունեցած վարչական ընթացիկ վկայականները տրուին:

Դիմել, նամակով՝ Տարագիրներու գրասենեակը (Bureau des Réfugiés, 7 rue Copernic, Paris (16). կամ անձամբ ներկայանալ առտուն, Վարչական եւ Ընկերային գործերու Տեսչութեան մէջ հաստատուած գրասենեակը, 80 rue de Lille, Paris:

Միայն արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ տրուած վկայականները կ'ընդունուին Վարչական Սպասարկութեանց կողմէ :

ԽՄԲ.— Այս զեկոյցին առթիւ, մեզմէ կը խնդրուի յիշեցնել թէ Գաղթ. Նախկին գրասենեակին կողմէ մնայուն Ներկայացուցիչ մը կը գտնուի ամէն օր, ժամը 10էն 12. Փարիզի Հայոց Եկեղեցին. 15 րիւ Ժան Կուժօն, խորհուրդներ տալու համար: Ուրեմն հարկ է այնտեղ դիմել. արտաքին գործերու նախարարութեան (80 rue de Lille) [illegible]: Անոնք որ գաւառը կը բնակին, պէտք է ֆրանսերէն գրեն եւ իրենց նամակները ուղղեն Bureau des Réfugiés, 7 rue Copernic, ուր ոչ ոք անձամբ կ'ընդունուի :

Մեզի կը հաղորդեն թէ այս ալ ժամանակաւոր կարգադրութիւն մըն է, մինչեւ որ վերջնապէս ճշդուի տարագիրներու իրաւական վիճակը :

ՋԱՆ-ՖԻՏԱՅԻՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — «Ցուսաբեր» վերջերս սկսած է հրատարակել ողբացեալ Վահան Մինախորեանի անտիպ գրութիւնները:

Ահաւասիկ հատուած մը: Ուրիշներ՝ ըստ կարգի: (Վահան Մինախորեան հեղինակն է այն հոյակապ գրքին որ կը կոչուի **1915 ԹՈՒԱԿԱՆԸ**) —

Ջան – Ֆիդայիները բնազդով անհատականացած անձեր են ու հայ կեանքի հարազատ ծնունդ են: Նրանք այդ կեանքի ամենաճշգրիտ գիտակցութիւնն ունին եւ ամէն ինչ չափել, ձեւել ու ճշդել են: Այդ գիտակցութիւնը նրանց մղում է առհասարակ կեանքը բացասելու գաղափարին, որովհետեւ եթէ նա կեանքի մէջ իմաստ գտնի, պէտք է այդ իմաստից բաժին հանի եւ իրեն, ինչ որ անհարազատ է նրան:

Նորմալ պայմաններում ապրող դաղդացած անհատը չի կարող դիւրութեամբ զոհ բերել իրեն, որովհետեւ զոհաբերութեան բոլոր ճամբաները արդէն փակուած են հիմա: Անհատները դարերի մէջ ցրուած բացառութիւններ են: Խմբական անձնազոհութիւնները (պատերազմ) ինքնակամ բնոյթ չունին: Միայն հայ կեանքն է, որ կեանքը բացասելու է տրամադրում մարդուն, որով մղում է նրան խաբուսիկ ու կենդանական կեանք վարելու փոխարէն, գիտակցօրէն զոհել իր անձը ուրիշին՝ նրա երջանիկ դարձնելու յոյսով. այլ կերպ անհնարին է բացատրել ջան ֆիդայիների անձնազոհութիւնը. երգ ու պարով կռուելն ու մեռնելը հազուադիւտ դէպքեր չեն ջան-ֆիդաների կեանքում (Մարտիրոս Զարուխճեանը Մուժամբարի կռւում եւ այլն) եւ սակայն մարդ մի անգամ է ծնւում ու մի անգամ էլ մեռնում ...

Ջան Ֆիդայիները նոր մարդիկ էին, այնպիսի մարդիկ, որոնք յատուկ են մի ուրիշ, տարբեր հասարակարգի, քան թէ ներկայ: Մեր կարծիքով, թէ անցեալում, թէ ներկայում հոգով նոր են բոլոր նրանք, որոնց համար թէ ապրիլը, թէ մեռնիլը հաւասարապէս միեւնոյն է: Կեանքը սիրող, մահը չատող մարդիկ էին ջան ֆիդայիները, ջան ֆիդայուն անձնազոհութիւնը զոհաբերութիւն չէ. «ազատութեան սեղանին զոհ բերեց իրեն»ը չի սազում նրան: «Ընկաւ» — այս է նրա վախճանի իմաստը, ընկաւ, որովհետեւ էլ չի կարող վեր կենալ... «Ընկաւ» չի նշանակում, թէ անպայման մեռաւ. «նա էլ ընկաւ վիրաւոր», այլեւս հաշուի մէջ չկայ «նա»...

Մարդու թշուառութեան ու ստրկութեան հզօրագոյն պատճառը ահն ու սարսափն է, որոնց հիմնական աղբիւրը մահուան ուրուականն է: Վախն է, որ մարդուն կաշկանդում ու գործիք է դարձնում կեանքում: Ջան Ֆիդային այդ վախը՝ իր կոչման համոզումը ձեռք բերելուն պէս՝ յաղթահարում է առաջին մէկ օրից, դառնում է իր ազատութեան հպարտութեամբ աշխարհի հազուագիւտ մարդկանցից մէկը: Այնուհետեւ նրան դժուար է տարբերել «արծիւից», որ «սաւառնում է լեռ ու ձոր»: Ջան Ֆիդայիի համար որոշիչ մոմենտը մահուան վախը ջախջախիչ կերպով յաղթահարելու մէջ է: Այդ մոմենտը Կովկասում ժողովուրդը որակում էր «Հայաստան փախաւ» բառերով, ինչ որ չի նշանակում Տաճկահայաստան:

Ջան Ֆիդայիի միակ եւ ամբողջ դրամագլուխը իր ազատութիւնն է. ազատութիւնից զատ կեանքի մէջ ամէն ինչ մէկ է, մինչեւ անգամ մահը կամ պատերազմը. «մահ պատերազմի օրհաս է...»: Այդ պատճառով կեանքի մասին իր ունեցած իտէալը ազատ կեանքն է, որի համար էլ կռւում է նա, որովհետեւ առանց այդ իտէալի ու կռուի՝ կեանքը իմաստ չունի նրա համար: Այդ իտէալի ուժով է, որ նա յաղթահարում է մահը: Վախն ու քաջութիւնը տրամագծօրէն հակադիր հասկացողութիւններ են. վախը յաղթահարած ջան ֆիդայիի համար, այսինքն յարաբերական քաջութեան եւ համեմատական վախի ըմբռնումներից զուրկ է նա: Եթէ պահանջուած դէպքում հանդէս չի գալիս քաջութիւնը, նրա հոգու մէջ տարակուսանք է ստեղծւում, որովհետեւ մութ է մնում այն հարցը, թէ «ով որ քաջ է, ի՞նչ կը սպասէ»: Հարցումը եթէ անտեղի չէ, այսինքն եթէ պարագաներ կան, որ քաջութեան հանդէս գալուն են սպասում, կարճ՝ եթէ «արդէն ժամանակ» է, խիստ տեղին է, որովհետեւ վախի մըտայնութիւնից վերջնապէս ձերբազատուած ֆիդային, նրա նշոյլն անգամ չի նշմարում դիմացինի մէջ:

Ջան Ֆիդայիները առհասարակ խտացած կամքի տէր մարդիկ են, ինչ որ արդիւնք է դարձեալ վախը յաղթահարած մարդկանց հոգում: Դատողութիւնը նրանց համար լաւ բան է, սակայն, որովհետեւ հիմնական խնդիրը (ազատութիւն) շատ պարզ է, դատողութեան դերը շատ մեծ չէ, լաւագոյն դէպքում նա գործի խթաններից մէկն է, որ իրեն չի վերաբերում, որի համար ուրիշ մարդիկ կան, որ պիտի դատեն, վճռեն, որոշեն եւայլն: Երբ ջան ֆիդային դատողութիւններով է զբաղւում, նշանակում է ճգնաժամի մէջ է ու իր ճիւղաւորուած հոգու պահանջներից մէկին է ուզում գոհացում տալ եւ ոչ բոլորին: Փոքր ի շատէ եւրոպականացած ջան ֆիդայիներն են, որ գրի առած յիշողութիւններ ունեն, այդ էլ մեծ մասամբ պարապ ու ծանր օրերի արդիւնք են: Գիրն ու գրիչը անաղարտ ջան ֆիդայուն խորթ են: 1913 թուին մեր այն հարցումին, թէ ինչո՞ւ յիշողութիւնները չի գրում, Դաշնակցական Խեչօ պատասխանեց.— «Ղալամս Առաքելոց վանքումն ա մնացել...» (*):

Ջան Ֆիդայիի հիմնական յատկութիւնը խօսքից խուսափելու եւ գործի մէջ նետուելու մէջ է: Դաշնակցութի՞ւնն է ժառանգել, թէ նրանք են ժառանգել Դաշնակցութիւնից այս գիծը՝ մեզ համար պարզ չէ: Ճշմարտութեան՝ առաջին ենթադրութիւնն է մօտ: Տարակոյս չկայ որ կենդանի գործի այդ նախընտրութիւնը արդիւնք է չեշտուած կամեցողութեան, ցանկութեան անդուլ մի զգացումի՝ կամքի, որ դարձեալ գալիս ու հաստատում է հայ ազատագրութեան հրամայական բնոյթը:

Բացարձակ կամքի այս հայեցողութիւնը մեր առջեւ դնում է մի ուրիշ խնդիր, ջան Ֆիդայիի էդիքական ըմբռնումների խնդիրը: Խօսքը, դատողութիւնները նպատակ ունին մարդկային կեանքը դնելու մտքի ու զգացումների որոշ հունի մէջ, որքան պարզ եւ որոշ է խօսքը, այնքան ճշդուած է մարդու կեանքի, նրա իտէալների վարքի նորմաները: Ենթադրել թէ այդ նորմաները կարող են ճշդորոշել ֆիդայի կամքն ու ապրումները օրացոյցի պէս՝ նշանակում է չհասկանալ նրան, որովհետեւ մտքի տրամաբանութեամբ չէ, որ կերտուել է նրա հոգին, սոցիոլոգիայի տեսութեամբ չէ, որ հասել է նա իր ազատութեան գաղափարին, Շոպէնհաուերի փիլիսոփայութեան հետեւութեամբ չէ, որ արհամարհել է հաւասարապէս թէ կեանքը, թէ մահը, այլ փաստերի ու նրանց կենդանի պատկերների տրամաբանութեամբ է, որ հասել է իր չեշտուած անհատականութեան:

Մեր ասածներից չի բխում սակայն, որ ջան ֆիդայիի կեանքն ու ապրումները զուրկ են հասարակական ու անհատական նորմաներից: Ոչ, այդ նորմաները կան եւ նրանց մենք կը դառնանք հետագայում. այստեղ մեզ անհրաժեշտ է ասել, որ նրանք բանաձեւած մտքեր չէին, առաւել եւս օրէնքներ չէին, այլ մարդկային բնութիւնից, նրա հոգուց ու էութիւնից կերտուած կենդանի ապա ուրեմն առաձգական սովորոյթներ են, որոնք իրենց էդիքական ուժով աւելի հզօր են, քան բոլոր նորմաները ու օրէնքները միասին:

Ջան Ֆիդան ինքնին մահուան դատապարտուած մարդ է: Այդ վճիռը նա տալիս է իր մասին իր կոչման խորունկ գիտակցութեան տակ, սակայն այդ դատապարտութեան վճիռը նա իր մասին հանել է միայն ազատ ապրելու համար, որովհետեւ ազատութեան համար մեռնելը ազատ ապրել է նշանակում: Նա մինչեւ իր մահը ազատագրուած է, ոչ մի բռնակալ չի կարող սահմանափակել նրա ազատութիւնը, մեռնելուց յետոյ էլ ազատագրուած է, որովհետեւ առիթ չունի ստրուկ ապրելու: Մահը իսկապէս ազատութիւն է եւ մահուան գնով ապրուած կեանքն էլ ազատութիւն է. թէ մահը, թէ ազատութիւնը, սպառիչ կերպով արմատից ոչնչացնում են ստրկութիւնը:

Նա ինքն է (ջան Ֆիդան), որ այսօր պատրաստ է մահուան համար. հանուր հայութիւնը դեռ այդ գիտակցութեանը չի եկել ու ապրում է անտրտունջ իր ծանր լծի տակ հեւալով: Այդ հանրութիւնը բաղդն ու ապագան նրան է յանձնել: «Ես պէտք է նրանց երջանիկ անեմ ու այդ պիտի հասկանան նրանք ու իմ յիշատակը սիրեն ու յարգեն»:

Մահուան համար ընտրուածի այս հոգեբանութիւնը արտայայտող որակումներից մէկն է «ազատութեան զինուոր»ը, բայց լաւագոյնն է «ջան Ֆիդան», որ անտրտունջ ոչ միայն կրում է նա, այլ եւ ինքն է իրեն այդպէս անուանում, «աման եկաւ ջան Ֆիդան», պատմում է նա ինքն իր մասին: Սակայն նրա «ընտրուած» լինելու հանգամանքը մահուան բաժին լինելուց զատ ուրիշ հոգեբանութեան հիմք չունի: Եւ անգամ այդ մեր ասած հիմքն էլ արտաքին նշան չունի ու հոգեկան այդպիսի «ընտրեալ» վիճակի մասին կարելի է խօսել վերլուծման կերպով, առանց ի վիճակի լինելու աւելի շատ փաստեր բերել, քան յաջողւում է մեզ: Ուրիշ խօսքով ասած, երբ սովորական «ընտրեալը» մարդու հոգեբանութեան զուգորդում է գոռոզութեան մի ստուեր, ապա ուրեմն այդ ստուերից զերծ պէտք է նկատել ջան Ֆիդան. վկայ է մեր ասածներին ջան Ֆիդայու պարզ, ինքնաբուխ համեստութիւնը, որ անյարիր մի բան է մեր ժամանակների համար... Այս պատճառով, «մահուան համար ընտրուածը» աւելի կրօնական կուլտի օբէկտ է (զոհ, մատաղ), քան մարտական յեղափոխական տիպ: Առհասարակ դժուար է հայ յեղափոխութեան բարոյական դէմքի մասին խօսել առանց զատելու քրիստ. վարդապետութեան հետ իր կապը: Ներկայ դէպքում արտայայտում է այդ կապերից մէկը գործի. գաղափարի նահատակը՝ զոհ է, զոհերը՝ սուրբեր են, նրանց հաւաքականութիւնը սրբութիւն է ու եղբայրութիւն ... «Սուրբ Դաշնակցութիւն»: Այնքան, որքան Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը միաժամանակ եւ ժողովուրդ է, նոյնքան նա նաեւ եկեղեցի է: Տարբերութիւնն այն է, որ այդ եկեղեցին սոցիալական անհաւասարութեան դէմ պայքարում է եղբայրական հաւասարութեան կրօնական զգացմունքի ուժով:

Ջան Ֆիդայիները իր ժամանակի լաւագոյն մարդիկը լինելով, այս օրերին դարձան մի տեսակ «աւելորդ մարդիկ». անկարող եղան թեքուիլ ու բեկուիլ. սրբազան կրակով վառուող այդ մարդկանց հոգիները անկարող եղան միջին տաքութիւն պահպանել, իսկ երբ հոգիները պաղեցան, իրենք էլ յետ քաշուեցին հայկ. կեանքից:

ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ

(*) Յետոյ պարզուեց, որ ասածը կատակ չէ եւ «պիտի դրկէր», եթէ տեսականօրէն այնտեղ մնայու լինէր: Մենք դժուար ենք պատկերացնում թէ ի՞նչ պիտի գրէր նա, որովհետեւ իր մասին գրել չէր կարող:

Ձմեռնային Ողիմպիականը Օսլոյի մէջ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Skiի Slalon վազքի (ոլոր վազք) ախոյեան հանդիսացաւ 24 տարեկան Աւստրիացի ուսանող մը, Օթմար Շնայ Տէր: (Երկրորդ Շթայն Էրիքսէն՝ Նորվեկիա, Գ. Կուլթօրմ Պէրքէ, Նորվեկիա):

Սառոյցի վրայ պարելու կիներու մրցումի ոսկի շքանշանը ստացաւ Ժանէթ Ալթվէյ (Անգլիա): Ցետոյ Թէնլէյս Ալպրայթ Հիւս. Ամերիկա, Ժաքլին տիւ Պիդ՝ Ֆրանսա:

Skiով 50 քիլոմեթր մարաթոնի վազքի մասնակցեցան 36 հոգի: Յաղթական հանդիսացաւ 26 տարեկան Ֆինլանտացի բանուոր մը:

Ամերիկացի Տիք Պութօն՝ չորս անգամ համաշխարհային ախոյեան ինչպէս Սէն Մորիցի մէջ՝ նոյնպէս Օսլօ իր տիտղոսը պահեց իբրեւ սառոյցի վրայ պարող: Երկրորդն էր Հելմուտ Զայպթ՝ Աւստրիա, Գ.ը Ճէյմս Կրօկան՝ Հիւս. Ամերիկա:

Սահնակի վրայ չորս հոգիով՝ առաջնութիւն Գերմանիան շահեցաւ:

Ա.— Գերմանիա 2:34.43: Բ.՝ Հիւս Ամերիկա 2:35.22: Գ.՝ Զուիցերիա 2:36.75:

Օսլոյի ողիմպիականի կոմիտէն օգտուելով միջազգային մարզիկներու ներկայութենէն, մեծ հաւաքոյթ մը սարքեց, որուն կը մասնակցէր նոյն իսկ խորհրդային մարզիկ մը: Բացումը կատարեց ողիմպիականի կոմիտէի նախագահ Պառօն Զիկ-Ֆրիտ Էտտորէօֆ: Երեկոյթը ջերմ մթնոլորտի մէջ անցաւ: Խորհրդային հիւրը որ սկիզբը վերջին ծայր վերապահ կեցուածք մը ունէր իր շուրջիններուն հանդէպ, հետզհետէ բացուեցաւ: Օրուան նախագահին հետ այնքան մտերմացան որ այլեւս իրար իրենց առաջին անունով կ'անուանէին: Մարզանքը կրնայ մեծ դեր մը կատարել ինչպէս անհատներու նոյնպէս եւ ժողովուրդներու փոխադարձ բարեկամութեան համար:

Hockey սառոյցի վրայ: Այս մրցումին մէջ, մեծ անակնկալ եղաւ Քանատայի յաղթանակը Չեխոսլովաքիոյ դէմ, 1:1, 1:0 Չեխոսլովաքիան որ մինչեւ հիմա Եւրոպայի աշխարհի ախոյեանը կը կոչուէր, կորսնցուց իր տիտղոսը: Դիտելի է որ չեխական խումբը իր նախկին կազմը չունէր: Ամէնէն կարող անդամները հեռացած էին, քաղաքական պատճառներով եւ յաջորդները տկար էին:

Skiով բարձրութիւն ցատկելու մէջ 68 մեթր 19.5 բարձրութեան հասաւ Նորվեկիացի Պառօն Պէրկմանը, զարմանքի մատնելով բոլոր հանդիսականները: Երկրորդ հանդիսացաւ Ֆալքանկէր (Նորվեկիա) 64 մեթր 18.5, երրորդ՝ Հօլմշթրէօմ Շուէտ 67 մեթր 17:

Սառոյցի վրայ զոյգ պարի առաջնութեանը տիրացան համաշխարհային ախոյեան ամոլը՝ Ֆալք (Գերմանիա): Երկրորդ Քէնէտի զոյգը (Հ. Ամերիկա), երրորդ՝ Հակի զոյգը (Հունգարիա):

Ֆալք ամոլը խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ բոլոր հանդիսականներու կողմէ: Այր եւ կին աշխարհի չորս կողմերէն հազարաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ ստացան: Շուտով Փարիզ պիտի մեկնին ուրիշ մրցումներու մասնակցելու:

Բոլոր մրցումները շատ կանոնաւոր անցան: Ամէն տեղ կը տիրապետէր մարզական ոգին: Բայց Ամերիկացիներու եւ Լեհերու միջեւ կատարուած Hockeyի մրցումին ընթացքին անախորժ դէմք մը պատահեցաւ: Լեհերը, որոնք շատ գէշ կը խաղա–

Գաղութէ գաղութ

ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթը, «Հասկ» հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է Փետրուարի թիւով.—

Յունուար 24ին, Կիլիկիոյ կաթող. ընդհ. փոխանորդ Խադ արք. եւ Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Խորէն եպիսկ. ներկայ եղան Մարոնիներու Պքերքէի Պատրիարքարանի մէջ Լիբանանի կրօնական համայնքներու պետերու ժողովին, որ կազմակերպուած էր համայնքներու սահմանադրութիւններու շուրջ յարուցած խնդիրները քննելու։ Ցետ կարծիքներու փոխանակութեան հետեւեալ նամակը ուղղուած է հանրապետութեան նախագահին.—

Ն. Վսեմութիւն Շէյխ Պշարա Էլ Խուրի. Բոլոր քրիստոնեայ եւ հրեայ համայնքներուն ներկայացուցիչներն ու պետերը, հաւաքուած Պքերքէի մէջ, Յունուար 24ին, (1952) հինգշաբթի, համայնքներու սահմանադրութիւններու շուրջ ստեղծուած ազմուկին պատճառով, յիշեալ օրէնքին շուրջ կարծիքի փոխանակութիւն ունեցան եւ միաձայնութեամբ համաձայնեցան հետեւեալ որոշումներուն շուրջ, զորս կը ներկայացնեն Ձերդ Վսեմութիւն,

Ա.— Պահպանութիւն Ապրիլ 2, 1951ի կրօնական համայնքներու իրաւասութիւնները սահմանող օրէնքին, որ արտայայտութիւնն է ամենահին դարերէ ի վեր ստացուած իրաւասութիւններուն եւ սովորութիւններուն, որոնք մեր երկրին տիրող բոլոր կառավարութիւններուն կողմէ յարգուեցան։

Բ.— Պահպանութիւն, հաւասարութեան սկըզբունքին համայնքներուն եւ բոլոր Լիբանանցիներուն միջեւ առանց խտրութեան ազգութիւններու եւ կրօններու, որովհետեւ Հայրենիքը ընդհանուրինն է։

Գ.— Մերժում ընդդիմադիր պայքարին, որ անարդարօրէն կը մղուի վարկաբեկելու համար կրօնական եւ համայնքներու դատարանները։

Ահ այս կը պահանջեն 2 Ապրիլ 1951ի օրէնքին պահպանութիւնը եւ որեւէ փոփոխութեան պատասխանատուութիւնը կը ձգեն կառավարութեան վրայ։

Ընդունեցէք եւայլն։ (Ստորագրութիւններ)

ՓՐՈՖ. ՇԱՐԼ ՏԷՏԷԵԱՆ՝ Սորպոնի համեմատական գրականութեան դասախօսը այցելած է Վենետիկի Ս. Ղազարի Մխիթարեան միաբանութեան։ Բնիկ Իզմիրցի է եւ հպարտ իր հայկական ծագումով։ Ջերմ զգացումներով համբուրած է ձեռագիր արծաթապատ Աւետարանը, ուր իր գերդաստանին նախահայրերը յիշատակարան մը արձանագրած են, երեք դար առաջ։ Հաւաքոյթի մը ընթացքին ջերմապէս գնահատած է Մեծն Մխիթարի եւ անոր յաջորդներու գործունէութիւնը եւ նկատած Ս. Ղազարը իբրեւ օրրան հայ մշակոյթի։ Իբրեւ ներկայացուցիչ Ֆրանսական պետութեան յիշած է այն հողեկան աղերսը որ հայ եւ ֆրանսացի ժողովուրդներուն մէջ գոյացած է խաչակիրներու օրերէն։ Շարլ Տէտէեանի եղբայրը Քրիստիան Տէտէեան վիպասան եւ բանաստեղծ է։ Շարլ Տէտէեան այցելած է նաեւ Ֆիրենցէ, Փիզա եւ ուրիշ իտալ. քաղաքներ, դասախօսութիւններ կատարելով գրականութեան մասին։

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ մօտերս Անատոլու կը մեկնի Դաւիթ քահանայ Նէրճեան, որ անցեալ տարի ալ գացած էր։ Պիտի այցելէ Անգարա եւ Կեսարիոյ շրջանը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «Շողակաթ», Պոլսոյ Պատրիարքարանի ամսագիրը, (Յունուար Փետրուարի միացեալ թիւ, 40 մեծադիր էջ)։ Կողքը պատրաստած է Օր. Սիրվարդ Շահպազ, հայկական գըրչանկարներու օրինակին վրայ եւ Էջմիածին եւ Շողակաթ վանքերուն մանրանկարներով։ Ամսագիրը կը պարունակէ կրօնաբարոյական, գրական եւ բանասիրական նիւթեր։ Յառաջաբանին մէջ պատրիարքը կ'առաջադրէ նպաստել համայնքին բարոյական եւ իմացական մակարդակին բարձրացման։

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ սպաննուած է Յովհաննէս Պիւլիւքպաշոնեօղլու անուն հայ զինուոր մը, որ կը գտնուէր 952 Թուրք զինուորներու գլուխը։ Եղբայրն էր նկարիչ Յակոբ Աստուրի։

ՎՐԱՑԵՐԷՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ձեռագիրներ գտնուած են Սինայի վանքին մէջ, կը գրէ «Լը Միւզէօն» Լուվէնի համալսարանին պաշտօնաթերթին մէջ Պելճիքացի երիտասարդ արեւելագէտ մը, որ մասնակցած էր պրպտումներուն։ Վանքը ունի 3300 ձեռագիրներ, որոնց 2289 յունարէն, 520ը արաբերէն, 276ը ասորերէն, 41ը սլաւոներէն, 6ը եթովպերէն, 98ը վրացերէն եւ մէկ ձեռագիր հայերէն (թիւ 87)։

Ս. ՓՐԿԻՉ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ այս տարուան պարահանդէսը պսակուած է բացառիկ յաջողութեամբ, ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ թերթերը։ Այս տարի կեդրոնական ջեռուցումով պիտի օժտուին հիւանդանոցին այն յարկաբաժինները որոնք ցարդ վառարաններով միայն կը տաքնային։ Պէղճեան յարկաբաժինը որ երկար տարիներ գրաւման տակ մնալէ վերջ ազատ էր հիմա, պիտի վերածուի թոքախտաւորներու մասնաւոր յարկաբաժինի, օժտուած բոլոր արդիական պահանջներով։ Երեկոյթին ներկայ եղած են դերասան Ա. Գմբէթեան որուն արտասանութիւնները խանդավառութիւն ստեղծած են, ինչպէս եւ նկարիչ Տիկին Վավա Խաչատուրեան, որ իր գնահատանքը յայտնած է։ Երգած է նաեւ Պ. Ս. Քէշիշեան։ Պետութեան կողմէ հիւանդանոցին յատկացուած 15 հազար ոսկին, ներկայ տարուան շրջանին 20.000 ոսկիի բարձրացած է։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ լսելով վարչութեան նիւթական թէ բարոյական գործունէութեան զեկուցումը, դտաւ շատ գնահատելի եւ գոհունակութեամբ արձանագրեց թէ հինգ տարիէ ի վեր միեւնոյն վարչութիւնը, նախագահութեամբ Պ. Վարդան Պանտիկեանի եւ քարտուղարութեամբ Պ. Վ. Հիւսեանի տարած է այնպիսի աշխատանք մը որ պատիւ կը բերէ Վասպ. Հայր. Միութեան։

Ընդհ. ժողովը վերընտրեց միեւնոյն վարչութիւնը որ պիտի կրնայ իր նախընտրած հայրենակիցը կազմին մէջ առնելու, եթէ ուեւէ անգամ չկարենայ մասնակցիլ։

Ժողովին նախագահը մէկ վայրկեան յոտընկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները, յարգելու համար յիշատակը հայրենակից Պ. Վարդան Կարապետեանի որ վերջերս մեռաւ Մ. Նահանգներու մէջ եւ որ մեծ աշխատանք տարած է Ամերիկայի համավասպուրականի միութեան կազմակերպութեան գործին մէջ։

Վարչութիւնը ամէն տասնըհինգ օրը անգամ մը կ'ունենայ իր վարչական ժողովները, իսկ ընդհ. ժողովը՝ տարին մէկ անգամ։ Ժողովներ կը գումարուին ոչ թէ սրճարաններու եւ վարձու սրահներու մէջ, այլ յաջորդաբար վարչական անդամի մը տունը։ Այս դրութեամբ վարչութիւնը կը հետապնդէ հետեւեալ նպատակները.— Ա. Միութեան շահը, Բ. Հայրենակցական այցելութեամբ վառ պահել Վասպուրականի աւանդութիւնները.— Գ. Աւելի երկար ժամանակ չահիլ։

Վարչութիւնը նոր տարուան առթիւ «Արծիւ Վասպուրականի»ի մակագրութեամբ շնորհաւորագիրներ ուղղեց բոլոր հայրենակիցներուն։

Վարչութիւնը ինքն է որ կը կազմակերպէ հերոսամարտ օժանդակ անդամներով եւ մեծ յաջողութեամբ դարձեալ ինքն է որ կը հաւաքէ անդամավճարներ եւ վերջապէս ամէն ինչ է։ Ցարդանք եւ յարատեւութիւն։ Այս տարի մեծ շուքով պիտի տօնուի Վասպուրականի հերոսամարտ Մայիս 18ին, ինչպէս յայտարարուած է արդէն։

Ս. ԱՒՏՕԵԱՆ

ՄԱՔՍ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Ճ. Վսեմութեան ... (continued from first column)

Ա.— ...

յին, սկսան ապօրէն միջոցներու դիմել, այսպէս խաղը հետզհետէ վերածուեցաւ կռիւի, ու կիսատ մնաց, Ամերիկացի մը վիրաւորուեցաւ եւ երեք Լեհեր հիւանդանոց փոխադրուեցան։

Օսլոյի մրցումները վերջացան Նորվեկիացի մարզիկներու մեծ մասին յաղթանակով։ Ասկէ առաջ միշտ Շուէտացիները կը շահէին այդ պատիւը։ Բայց այս անգամ կրցան միայն երեք պրոնզէ չքանշաններով տուն վերադառնալ։

Ողիմպիականի վերջին մրցումին ներկայ էին նաեւ Նորվեկիոյ թագաւորը,— արքայական ընտանիքի անդամները եւ պետական ծանօթ անձնաւորութիւններ։ Խաղերը աւարտելէ վերջ, բոլոր մարզիկները տողանցք մը կատարեցին ի նշան հրաժեշտի։ Նուագախումբը հնչեցուց յունական ազգային քայլերգը, եւ Յունաստանի դրօշը որ բոլոր մրցումներու ընթացքին միշտ կը ծածանէր իբրեւ խորհրդանշանը Ողիմպիականի ծննդավայրին, վար առնուեցաւ։ Նոյն քայլերգի հնչիւններուն տակ վար առնուեցան նաեւ Ողիմպիականի եւ Նորվեկիական դրօշները։ Ցետոյ խօսք առաւ Ողիմպիականի կոմիտէին նախագահը պարոն Զիկֆրիտ Էտստրէօմ եւ ֆրանսերէն շնորհակալութիւն յայտնելով Նորվեկիոյ թագաւորին, ժողովուրդին եւ բոլոր հանդիսականներուն փակուած յայտարարեց Զ. ձմեռնային ողիմպիականը։ Ժողովուրդին խանդավառութիւնը գագաթնակէտին էր հասած։ Նախագահը Օսլոյի քաղաքապետին յանձնեց Ողիմպիականի դրօշը, որ 1956ի է. Ողիմպիականին դարձեալ պիտի ծածանի Պիւլէճի սթատիոնին վրայ։

ՄԱՔՍ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Սարսափելի աղաղակ մը բարձրացաւ. կին մը ճիչ մը արձակեց. մէկը նուաղեցաւ. մեթրոյին զսպակները (ֆրէն) ճանչցեցին, սակայն մարդը անիւներուն տակն էր արդէն։

Խառնակութենէն օգտուելով հեռացանք արկածին վայրէն. Փօնթիւի դէմ դեղին կտրած էր, եւ ակռաներով կը խածատէր շրթները։

— Փորձեց զիս սպաննել, փափսաց։

— Այո, եւ քիչ մնաց որ յաջողէր։

— Շնորհակալ եմ, սիրելի Նիւումըն, կեանքս փրկեցիք։ Հիմա պէտք է շուտով հեռանանք այս չարաշուք վայրէն։ Մարդուն դէմքը տեսա՞ք։

— Այո։

— Ես չկրցայ տեսնել, Հօրլօ՞քն էր արդեօք։

— Ոչ, եթէ չեմ սխալիր, Մարշըլի պաշտօնէութեան նկարագրած «Հօլիվուտեան տիպարն» էր։

— Ուրեմն այս գործին մէջ Լէյսիի մասը կայ։ Ահաւասիկ հիանալի նիւթ մը ոստիկանական վէպի մը համար։ Բայց վստահ եմ թէ Հօրլօքը տեսայ սանդուղին գլուխը։

Ջէյրինկ Քրօս հասնելով ինքնաշարժ մը նըստանք։ Փօնթիւի վերագտած էր իր հանդարտութիւնը։ Գալով ինծի, կ'ուզէի դեռ խօսիլ։ Զիղերս չունէին իրենց նախկին տոկունութիւնը եւ չէի կրնար մոռնալ սարսափելի տեսարանը, անծանօթին մարմինը որ երկուքի բաժնուած էր մեթրոյին անիւներուն տակ։

Փօնթիւի մտածկոտ էր եւ երբ տուն հասանք, ինքնիրեն կը մըլտար.

— Չեմ հասկնար, չեմ հասկնար։

— Օր. Լօրինկթըն իրաւունք ունի եղեր կասկածելու, ըսի։ Այնպէս կ'երեւի թէ Հօրլօք կը ճանչնայ ձեզ, եւ հաւանաբար ձեզ մաքրագործելու պաշտօնը յանձնեց Լէյսիի։

— Ոչ, կը սխալիք, Նիւումըն, Օր. Լօրինկթընի համաձայն, Հօրլօք երէկ կէսօրէ վերջ յայտնած է թէ կը կասկածի ինծմէ, մինչդեռ ըստ իս երէկ առաւօտեան հեռաձայնի խօսակցութիւնը առնչութիւն ունի այսօրուան դէպքին հետ։ Գաղտնիքին բանալին հեռաձայնին մէջն է։ Եւ մի մոռնաք որ Հօրլօքի հեռաձայնեցին, ոչ թէ Հօրլօք հեռաձայնեց ուրիշի մը։ Ոչ, բարեկամս, խնդիրը ձեր կարծածին չափ պարզ չէ։ Եթէ այդպէս ըլլար, Հօրլօք ինծմէ կասկածելէ վերջ, հեռաձայնը պիտի բանար եւ պիտի հրամայէր գերման գործակալի մը որպէսզի զիս սպաննէ... Սակայն այդպէս չպատահեցաւ։

— Հապա՞։

— Ի՞նչ գիտնամ, եթէ կարենամ հասկնալ թէ ո՞վ հեռաձայնեց Հօրլօքի, խնդիրը բաւական կը պարզուի։

— Մինչ այդ, պէտք է խոհեմ ըլլանք. քանի մը անգամ փորձեցին, կրնան ուրիշ մահափորձեր ալ կազմակերպել։

— Այո, իրաւունք ունիք։ Այս միջոցիս բնաւ մեռնելու միտք չունիմ, եւ մանաւանդ այդ ձեւով...

Դարձեալ աչքիս առջեւ եկաւ անիւներուն տակի մարմինը եւ սարսռացի։

— Երթանք, պառկինք, ըսի։

— Ոչ, դեռ շատ խորհելիք բաներ ունինք, պէտք չէ որ քնանանք, մէկ մէկ գաւաթ սուրճ խմենք։ Ահաւասիկ թուղթ մը, ես տուն պիտի տամ, դուք պիտի գրէք.

« 1.— ՀՕՐԼՕՔ.— Գերման լրտես մը որ ութ տարիէ ի վեր մտած է իրական Հօրլօքի մորթին մէջ, (Ի՞նչ պատահած է իրական Հօրլօքի, ա՞ն ալ մեթրոյի մը անիւներուն տակ կորսուած է)։ Պէտք է խիկոյն արգելք հանդիսանալ, որպէսզի լրտեսը չկարենայ այլեւս յարաբերութեան մէջ մտնել մեքենագրուհիներուն հետ։ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ՈՐՈՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԿԵՆՍԱԿԱՆ է. Հօրլօք ո՞ւրկէ կը ստանայ տեղեկութիւնները եւ ո՞վ է իր պետը։

« 2.— ԼԷՅՍԻ.— Ածուխի վաճառական մը, որ ծպտուած է իբր բանակի երէց։ Գիտենք թէ Հօրլօք անոր յանձնեց ընդօրինակութեան թուղթերը։ Լէյսի ո՞րո՞ւ տուաւ զանոնք, ի՞նչ դեր ունէր ինծի դէմ կազմակերպուած մահափորձին մէջ։ Ինչպէ՞ս յաջողած էր «Հօլիվուտեան տիպար»ին հասկցնել թէ պէտք էր զիս սպաննէր, երբ չէր ճանչնար զիս։

(Շար.)

Կարեւոր ժողովներ Փարիզի մէջ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԱՆԳԼԻԱՑԷՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԷՆ

Այս միջոցին շատ կարեւոր խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն: Փարիզ կը գտնուի նաեւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր:

Երեքշաբթի օր Պ. Շուման երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Տոքթ. Ատընաուըրի հետ: Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն էր Սարի խնդիրը:

Երէկ սկսան Եւրոպայի Խորհուրդին նախարարական յանձնախումբին աշխատանքները, ծանրաբեռնուած օրակարգով մը:

Երեքներու ժողովէն առաջ, նախարարները առանձին տեսակցութիւններ ունեցան, Մոսկուայի տրուելիք պատասխանի մասին: Կը հաստատուի թէ Երեք Մեծերը բացարձակ նախապայման պիտի դնեն որ Ազգաժողովին քննիչ յանձնախումբը այցելէ նաեւ արեւելեան Գերմանիա, ազատ ընտրութեանց հնարաւորութիւնները քննելու համար:

Գալով բուն գերմանական հարցին, Պ. Շուման պահանջած է որ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու խորհրդարանները «իրաւական եւ քաղաքական յանձնառութիւններով» երաշխաւորեն թէ արեւմտեան Գերմանիան ուզած ատենը պիտի չկրնայ բաժնուիլ եւրոպական բանակէն: Այս խնդիրը արծարծուած էր շատ մը երեսփոխաններու կողմէ, եւ երէկ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Պ. Շուման շատ աւելի ճշգրիտ պահանջներ դրած է: Ֆրանսա պիտի չգոհանայ պարզ յայտարարութիւններով, այլ եւ պիտի պահանջէ իրաւական եւ քաղաքական յանձնառութիւններ, ինչպէս գրեցինք արդէն:

Երկու Նախարարներ ձերբակալուեցան

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Հիլալի փաշայի հրամանով, նախորդ ներքին նախարար Սերակեատին փաշա եւ ընկերային նախարար Ֆաթահ Հիւսէյին փաշա ձերբակալուելով, կառու աքսորուեցան, ուր արգելափակուած պիտի մնան իրենց տուներուն մէջ: Առաջինը ամբաստանուած է թէ «վարչականօրէն պատասխանատու է Յունուար 26ի դէպքերուն, իսկ երկրորդը կ'իյնայ այն օրը ժողովուրդը գրգռած ըլլալու մեղադրանքին տակ:

Եգիպտոսի վարչապետը այս հրամանը տուած է իբրեւ ընդհ. կառավարիչը երկրին, որ իրաւունք ունի որոշելու իւրաքանչիւր քաղաքացիի բնակավայրը: Կառավարութիւնը զգուշական միջոցներ ձեռք առաւ, ի նախատեսութիւն որեւէ ընդդիմութեան:

Միւս կողմէ, նախորդ վարչապետը, Նահաս փաշա արտակարգ ժողովի հրաւիրեց Վաֆտի գործադիր խորհուրդը եւ երեսփոխանները:

× Սերակէատին փաշա, որ միեւնոյն ատեն Վաֆտի ընդհ. քարտուղարն է, առտուն ժամը 2ին ճամբայ ելաւ դէպի Գիլպէյսի կալուածը, որ կը գտնուի Գահիրէ Իսմայիլիա ճամբուն վրայ, իսկ Ֆաթթահ պէյ փոխադրուեցաւ Սատրին Եգիպտոս:

Վերջին լուրերու համաձայն, պառակտում ծագած է Վաֆտի շարքերուն մէջ, ինչ որ կը զօրացնէ նոր դահլիճին դիրքը:

× Եգիպտոսի կառավարութիւնը կը շարունակէ մաքրագործում կատարել վարչական իշխանութեան մէջ: Գահիրէի դէպքերուն առթիւ, տուգանքի դատապարտուեցան երեք ոստիկանապետներ, որոնք պիտի զրկուին տասը օրուան ռոճիկէն եւ այլուր պիտի փոխադրուին: Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչը, Ահմէտ Հիւսէյն, դատապարտուեցաւ 18 ամիս բանտարկութեան, կարգ մը յօդուածներու համար որոնք ուղղուած էին վեհապետին դէմ: Ուրիշ երեք ընկերվարական խմբագիրներ անպարտ արձակուեցան, բայց իրենց երեք թերթերը գաղարման դատապարտուեցան երեք ամսուան համար:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ եւրոպական թաղին մէջ նոր ռումբ մը պայթեցաւ Գշ. օր, խորտակելով շատ մը խանութներու ապակիները: Ճաշի ժամանակ ըլլալով, խանութները փակ էին, նոյն օրը գոցուած էին արաբական խանութները, սրճարանները եւ դպրոցները, ազգայնական կուսակցութեան հրամանով: Աղջիկներու դպրոցի մը մէջ երգեր երգուեցան եւ թշնամական խօսքեր արտասանուեցան ուսուցիչներուն դէմ: Ոստիկանութիւնը միջամտեց:

ՓԱՐԻԶԻ ՄՕՏ, Մըլէօնի Տամառի գործարանին բանուորները հինգ շաբաթէ ի վեր գործադուլ սարքած ըլլալով, ամբողջ օր մը բանտարկեր էին իրենց երկու տնօրէնները: Ոստիկանութիւնը օգնութեան հասաւ արտաստուարեր կոչերով: Բանուորները քարեր եւ երկաթի կտորներ նետեցին, յետոյ կրակի տուին տնօրէններուն գրասենեակները:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Ապրիլ 14ին Cercle Militaire, ժամը 16—24: Գեղարուեստական բաժին եւ եւրոպական պարեր:

***

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղը Կապոյտ Խաչի Օրը կը տօնէ այս կիրակի ժամը 4էն 12:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, րիւ Սթալինկրատ: Դերասան Թրագօշի սիրողներու խումբի կողմէ կը ներկայացուի

« ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ » օփէրէթը

Ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Մուտք 150 ֆրանք: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հայ Մշակոյթի Օր

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Ուս. Միութեան: Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Salle Molièreի մէջ, 18 Quai de Bondy:

Նախագահ ՏՕՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Բանախօսներ՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք թիւ 2.— իջնել Pont du Change: թիւ 3.— իջնել Pont La Feuillée: Autobus թիւ 9.— իջնել Quai de Bondy: Հանր. թիւ 18 իջնել Terreaux եւ անցնիլ Pont La Feuillée:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարտ 22ին ժամը 21ին

ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ

78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փրսել, Ռամօ, Սքառլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շուման, Պրամս Շօփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur):

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Chope du Nordի մէջ: métro Gare du Nord:

Նիւթ՝ Իշխանութեան միջամտութիւնը արտադրութեան մէջ: Կը խօսի Ընկեր Լ. ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ: Կը հրաւիրուին փարիզեան շրջանի ընկերները անխտիր: Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ «Ազգայնականման ազդակները» պիտի պարզէ, այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Աւ. Իսահակեանի ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻն, Ֆրանսերէն (Թարգմ. Ժան Մինասեանի): Հրատ. Հայ Իրերօգնութեան Միութեան: Դիմել Գարամեան գրատուն, 46 rue Richer:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, Քառէ: — ժամը 10.30ին, երգի փորձ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Օհանջանեան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընթերցում շրջաբերականի, զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին սանուհիները եւ ընկերուհիները:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին, 29 rue Floriaի սրճարանին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Վարչութեան ընտրութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, 78 րիւ Բասըլէ, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Մարսէյլի Հայ Արեւոյչներու տարեկան ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 4ին, կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, Théâtre Giuseppe Verdiի ընդարձակ եւ շքեղ սրահին մէջ (rue d'Alger): Գեղարուեստական եւ սկաուտական բաժիններով:

Թատերական Ներկայացում

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Սաներու Միութեան հրաւէրով ԱՊՐԻԼ 20Ի ԿԻՐԱԿԻՆ Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Փարիզի մէջ այնքան յաջողութիւն գտած ներկայացումները:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ ԱՅՍ ԹՈՒԱԿԱՆԸ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Շաւիլէն Քիւլչէեան, Փափազեան, Գալայճեան ընտանիքները եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝ Պ. ՆԱԶԱՐԷԹ ՔԻՒԼՉԷԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ եղբայրս՝ Սարգիս Օհան Տէտէեան, մօրը անունը Հայկանուշ (ծնեալ Էճիլէճեան), հօրը անունը Օհան (Կիւրինցի) Սեբաստիոյ քաղաքի Պէզիրճի թաղէն, Հողդարի դիմացը: 1915ին զինք թողուցի Մալաթիոյ Ֆըրընճըլար գիւղը (եօթը տարեկան էր): Կը կարծուի Սուրիոյ մէջ ըլլայ:

Տեղեկացնել Լեւոն Օհան Տէտէեանի, 25 Bld. de la Pugette, Ste. Margueritte, Մարսէյլ:

Կ'ուզուին

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

18—20 տարեկան, ծրար կապելու եւ ապրանք յանձնելու համար: Անհրաժեշտ է որ հեծելանիւ ունենայ:

Դիմել Co. DONO, 3 rue Maurice Mayer, Փարիզ (13) Հեռ. Gob. 40-85:

×

Մարսէյլի մէջ վաճառականի մը քով աշխատելու համար կ'ուզուի, երիտասարդ պաշտօնեայ մը, մօտաւորապէս 18—23 տարեկան: Քիչ թէ շատ ծանօթ պէտք է ըլլայ հաշուակալութեան

Դիմել Տէրիկեանի, 13 rue des Dominicaines, Մարսէյլ:

×

Կար կարող շատ լաւ գործաւորուհիներ եւ FINISSEUSEներ տունը աշխատելու համար:

Դիմել ՄԻՆԱՍԵԱՆ, 32 rue des Annelets, Փարիզ (19), métro Botzaris կամ Jourdain:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 21 MARS 1952 Ուրբաթ 21 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6718-Նոր շրջան թիւ 2129

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎՐԱՑ – ԳԼՈՒԽ ՋՈՒՐԻՆ

Հրաչքով արեւմտեան Եւրոպա հասած տարագիր մըն է որ կը պատմէ.

— Ինչ ալ իմացած ըլլաք Պալքաններու կացութեան մասին, պիտի չկրնաք իրական գաղափար մը կազմել անասելի թշուառութեան մասին:

« Երբեմն կաթ ու մեղր կը հոսէր Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ: Այսօր մածուն եւ ճերմակ պանիրն անգամ բախտաւորներ կրնան ճաշել :

« Երկու երկիրներուն մէջ ալ, հարիւր հազարաւորներ արտասահման յառած են իրենց աչքերը, կապոցներ ստանալու համար :

« Հագուստ - կապուստի Նեղութիւնը մասնաւորապէս անտանելի դարձած է Պուլկարիոյ մէջ : Անոնք որ ազգականներ ունին դուրսը, ակնդէտ օգնութեան կը սպասեն: Հին ու մին, գործածուած, մաշած գլխաններն անգամ օրհնութիւն կը համարուին » :

Ուրիշ մանրամասնութիւններ զանց առնելով, տարագիրը կ'եզրակացնէր .

— Ցանձնարարեցէք ամէն տեղ որ հագուստ - կապուստ ճարեն: Ինչքան շուտ, այնքան լաւ: Վրայ - գլուխ չունին հազարաւորներ: Նոյնիսկ անոնք որ երէկ եղբայրաբար կ'ամոքէին ուրիշներու տառապանքը :

Եւ անխուսափելի հարցումը .

— Ո՞ր օրուան կը սպասեն ազատ աշխարհին մարդասիրական հաստատութիւնները : Անպատճառ ազգական - բարեկա՞մ պէտք է ունենալ, արցունք մը սրբելու համար ...

Առաջին ստիպողական կոչը չէ այս: Ուրիշ խրագեկներ շատ աւելի բան գիտեն համատարած [illegible]

Այն օրէն ի վեր որ բոլշեւիկեան բռնապետութիւնը [illegible] Պալքաններուն, յետոյ արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, նոյն ահակոչը կը լսենք շարունակ :

Եւ տակաւին թշուառականներ կան, գոյնզգոյն բախտախնդիրներ, որոնք աւետաբեր լուրեր կը հաղորդեն Թուեթակարար: Բերանացի թէ գրաւոր: Տպագիր քուրջերով կամ անթելով :

Ասոնք ա՛յն սեւհոգի տարրերն են որոնք փուլի կը վայելեն պարտադրուած կարգուսարքին առանձնաշնորհները: Ուրո՞ւ հոգ՝ անտէր բազմութիւնները:

Դուրսէն հասած օգնութեանց առիւծի բաժինն ալ, ընդհանրապէս իրենց վերապահուած է:

Քանի մը տարի առաջ, իրազեկ մը կը պատմէր թէ Սոֆիայի «Երեւանցիներ» աւարի տուած էին Բարեգործականի միջոցաւ Ամերիկայէն ղրկուած հանդերձեղէնի հակերը :

Ի՞նչպէս,— լաւագոյն կտորները իրենց վերապահելով կամ ծախելով, ոչինչ է պիտոյ բաներ ձգելով իրական թշուառներուն :

Պատկերազարդ պատմութիւն մը կը կազմէ, նաեւ, օտար դրամներու փոխանակութեան գործը, չուկայիկ չարաչահութիւններով :

Որքան կրցած ենք ստուգել, առնէ մը ի վեր բաղդատաբար ապահով կը հասնին անհատական կապոցները: (Թերեւս տեղական իշխանութիւններն ալ տեղեակ են կատարուած գեղծումներուն):

Ուրեմն, ազատ արտասահմանի բախտաւորներուն կը մնայ, կարելի օգնութիւնը հասցնել իրենց ազգականներուն, բարեկամներուն եւ մանաւանդ անտէր եւ անճար թշուառներուն :

Կարելի է Թղթատարական վարչութենէն լրացուցիչ տեղեկութիւններ ստանալ՝ կապոցներու պարունակութեան եւ ծանրութեան մասին:

Երբ Ֆրանսան կը հեծէր օտար լուծի տակ, ուտելիքի եւ հանդերձեղէնի կապոցներ կը հասնէին ամէն կողմէ, նոյնիսկ Պալքաններէն :

Այժմ նպաստողներն են որ նպաստի — եղբայրական օգնութեան կը սպասեն :

Խուսափիլ այդ պարտականութենէն՝ կը նշանակէ յուսահատութեան մատնել երկու դժբախտ զաւակներ, որոնք այնքան հանրօգուտ աշխատանքներ կատարած են, ազատութեան օրերուն :

Օգնութեան հասնելով, ոչ միայն մարդասիրական պարտականութիւն մը կատարած, այլ դուք ալ հողեպէս կազդուրուած կ'ըլլաք :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՐՔԱ՜Ն ԺԼԱՏ Է ՓԱՐԻԶԸ

Մասնաւորաբար արտասահմանէն եկած թերթերու մէջ ուշադրութիւնս կը գրաւէ միշտ, հանրային ու բարենպատակ հաստատութեանց ձեռնարկներու յաջողութիւնը:

Եւ ակամայ կը բաղդատեմ թիւերը մեր լուսաշող Փարիզի «առատաձեռնութեան» հետ:

Ազգ. Հիւանդանոց մը ունինք Պոլիս: Դարաւոր հաստատութիւն մը, Ամիրաներու օրերէն, որ բացառիկ գուրգուրանքի առարկայ եղած է միշտ եւ իր այս օրուան բարգաւաճ վիճակով հիացում կը պատճառէ բոլոր այցելողներուն, հայ ըլլան թէ օտար:

Պետական հաստատութիւն մը չէ, ազգային է: Հայունն է, եւ անոր տանողներովը հասած է այս վիճակին: Տեղացիներէն վերջ, փառք ամերիկահայ գաղութին որ շարունակ նպաստներ կը ղրկէ եւ կ'օժտէ այդ հաստատութիւնը արդիական կատարելութիւններով :

Ըսելիքս այս չէր սակայն :

Թերթերը գրեցին թէ Հիւանդանոցը իր վերջին պարահանդէսէն շահած է 65.000 ոսկի, այսինքն մօտ 7 միլիոն ֆրանք:

Մեր պատուարժան Փարիզը իր բոլոր բարենպատակ հաստատութեանց «ի նպաստ»ներով ամբողջ տարին հազիւ առոր կէսը կրնայ հաւաքել: Եթէ լսենք որ Աղքատախնամը կամ Կ. Խաչը իր «պուրժուա» յաճախորդներով, մէկ միլիոն հասոյթ է ունեցած, հիացում հիացում կը թուալինք :

Ալ չեմ խօսիր արտասահմանէն հոն ղրկուած որեւէ նուէրի մասին: (Փարիզը միշտ բացակայ):

Կարծեմ բոլոր կոչերը քանի մը [illegible]

Պէյրութ ալ հոծ բազմութիւն մը ունինք, զանազան հաստատութիւններով, — Բուժարան, Կոյրերու ապաստանարան, Որբանոց, եւն. եւն.: Ունինք նաեւ Գթութեան Խաչ մը որուն ձեռնարկներէն մէկն է «Պնակ մը կերակուր» աղքատիկ տղոց սնունդին համար:

Քառասուն տարի առաջ այսպիսի ձեռնարկ մը հաստատած էր, Պոլսոյ մէջ Տիկին Ազատի Տէր Ներսէսեան (մայրը Սիրարփի Տէր Ներսէսեանի), ինչ որ օրհնութիւն մը եղաւ Էսաեան վարժարանի աշակերտներուն համար:

Կարդացիք որ միայն այդ ձեռնարկին համար մօտ երկու միլիոն հանգանակած է Լիբանանի Գթութեան Խաչը:

Տակաւին չենք հաշուեր, Պոլիս ըլլայ թէ Մոտաւոր Արեւելք, «փոխան ...»ի սովորութիւնը, որ տեւական եւ հոսուն աղբիւր մըն է ազգային հաստատութեանց համար:

Գիտեմ ինչ կը մտածէք դուք որ ձեր համեստ քսակը միշտ բաց կը պահէք :

— Հապա գիշերային բոյնե՞րը: Եթէ այդքան առատաձեռն ըլլան բարենպատակ գործերու համար, ի՞նչպէս պիտի կրնան շամփանեա բանալ տալ քանի մը հինգ հազար ցնծալով:

ՍՕՍԻ

Ն. ԿՈԿՈԼԻ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանի անթենը կը ծանուցանէ թէ Կոկոլի մահուան հարիւրամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը սարքուած է «Միկոյեան» գրադարանին մէջ: Հոն կարելի է տեսնել Կոկոլի գրականութեան առաջին հայերէն թարգմանութիւնը, որ տեղի ունեցած է 1871ին, Շուշիի մէջ: Վերջերս պետական հրատարակչականը լոյս ընծայեց Կոկոլի Ռեվիզօր (Վերաքննիչ) թատերգութիւնը հայերէն լեզուով: (ԽՄԲ.— Անցեալ տարի Պէյրութի մէջ հրատարակուեցաւ ընկեր Ա. Յովհաննէսեանի թարգմանութեամբ եւ «Քննիչը» խորագրով):

Նիքոլա Կոկոլի մահուան 100ամեակը մեծ շուքով տօնուած է Երեւանի մէջ: Խօսած են Սողոմոն Սողոմոնեան եւ Ռուբէն Յովհաննէսեան, մանրամասնօրէն ներկայացնելով ռուս գրագէտին կեանքն ու գործը: Խ. Հայաստանի գերագոյն խորհուրդը մասնաւոր հրամանագրով որոշած է որ Երեւանի եւ Լենինականի երկու միջնակարգ դպրոցները այսուհետեւ կոչուին Կոկոլի անունով : Իսկ թիւ 35 միջնակարգ դպրոցի առջեւ պիտի դըր-

Մեծ վաճառատուներն ալ կ'իջեցնեն գիները

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԵՐԸ ԳՈՀ Կ'ԵՐԵՒԱՆ

Նոր դահլիճը կը շարունակէ զանազան միջոցներ ձեռք առնել, Ֆրանքին պաշտպանութեան համար, մաքառելով սղութեան դէմ :

Կաթի արտադրիչներուն հետ համաձայնելէ նաք, վարչապետը յաջողած է ապահովել նաեւ առեւտրական մեծ հաստատութեանց աջակցութիւնը, ինչպէս կը հաստատեն հրատարակուած լուրերը: Անոնց ներկայացուցիչը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ գիները պիտի զեղչեն հինգշաբթիէն (երէկ) սկսեալ: Վարչապետը կոչ մըն ալ փոքրաքանակ վաճառողներուն ուղղած է:

Բանուորական Ուժը, որ մերժած էր միացեալ ճակատ կազմել Աշխատանքի Դաշնակցութեան հետ, նամակ մը ուղղած է միւս արհեստակցական Միութեանց, ժողով գումարելու եւ կացութիւնը քննելու համար: Իրազեկներ նշանակալից կը գտնեն այս ձեռարկը, մանաւանդ որ, ամէնքն ալ կ'ընդունին թէ իրենց ճիգերը պէտք է կեդրոնացնեն, գիները իջեցնելու համար :

Առեւտրական մեծ հաստատութեանց ազգ. Դաշնակցութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ .

— « Բացառիկ ճիգ մը պիտի կատարուի անմիջապէս մեծ վաճառանոցներու եւ ժողովրդական խանութներու մէջ, զեղչելու համար կարգ մը անհրաժեշտ ապրանքներու եւ ուտելիքներու գիները: Ամէն հաստատութեան մէջ նոր գիները պիտի ծանուցուին հանրութեան: Վերոյիշեալ հաստատութիւնները կը յուսան թէ հայթայթիչներն ալ պիտի աջակցին իրենց յարմար գիներով, շարունակելու համար վարչապետին պահանջած ճիգը՝ ի փրկութիւն ազգ. դրամին»:

Այս զեկոյցը հրատարակուած է յանուն հազար մեծ հաստատութեանց, որոնք կը գտնուին Ֆրանսայի եւ Հիւս. Ափրիկէի մէջ: Նոյն Միութեան ներկայացուցիչը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առթիւ.

— « Մենք այս ստիպողական որոշումը տըւինք ընդ առաջ երթալով Պ. Փինէի կոչին, որպէսզի կարելի ըլլայ հաստատուն պահել ֆրանքը: Անմեզմէ պատասխան ուզած էր այս առտուան (Դշ.) նախարարական խորհուրդէն առաջ: Զեղչերը պիտի կատարուին ամէնէն ընթացիկ [illegible] հարիւր սակ մը որոշած չենք զեղչերուն համար. վասն զի անցեալ փորձերը, Լէոն Պլումի կատարածը եւ Պելժիոյ մէջ եղածը զատն յիշատակներ ձգեցին: Պիտի գործենք ազատ նախաձեռնութեամբ: Թող հանրութիւնը օգնէ մեզի, ամէնէն աժանը փնտռելով: Բայց, այս զեղչերը կատարելով, մենք մուրհակ մը կը քաշենք մեր հայթայթիչներուն վրայ: Մենք պիտի կրնանք դիմանալ եթէ անոնք օգնեն մեզի, ընդունելի գիներ առաջարկելով: Վստահութիւն ունինք այդ մասին» :

× Առեւտուրի ազգ. խորհուրդը, որ կը ներկայացնէ ամէն տեսակ առեւտրականներ, առջի օր նիստ գումարելով, հաւանութիւն յայտնեց մեծ հաստատութեանց դաշնակցութեան զեկոյցին : Խորհուրդը նամակներ պիտի ուղղէ առեւտուրի բոլոր ճիւղերուն, որպէսզի անմիջական ճիգ մը փորձեն, Ֆրանքը պաշտպանելու համար :

Երէկուան թերթերը կը ծանուցանէին թէ անուշահոտութեանց վաճառականները պիտի փորձեն 5 — 10 առ հարիւր իջեցնել օճառին գինը: Բանակցութիւններ կը կատարուին նաեւ կօշիկի եւ երկաթեղէնի առեւտրականներուն հետ:

Հանդերձեղէնի ազգ. դաշնակցութիւնը (փոքրաքանակ) բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը յայտնէ վարչապետին թէ լիովին համաձայն է Ֆրանքի պաշտպանութեան եւ գիներու կրճատման ծրագրին: Միութիւնը պիտի ջանայ իջեցնել երեք չորս ապրանքներու գիները որոնք ամէնէն շատ կը սպառին :

Վարչապետական գրասենեակէն կը հաղորդեն թէ նոր յաւելումներ պիտի չկատարուին թատրոնի եւ սինեմայի գիներուն վրայ: Հանդերձեղէնի ներկիչներն ու մաքրիչներն ալ պիտի չգործադրեն 10 առ հարիւր յաւելումը :

(Վերջին լուրերը կարդալ Դ. էջ)

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Գերագոյն Ատեանը մերժեց վերաքննել ութ համայնավար մահապարտներէն չորսին դատերը: Միւս չորսին խնդիրը չէ քննուած տակաւին: Փարիզի մէջ բողոքի ժողով մը գումարուեցաւ, մահապատիժները ջնջել տալու համար:

ուի Կոկոլի կիսանդրին: Որոշուած է նաեւ Կոկոլի անունով թոշակներ տալ Երեւանի, Լենինականի եւ Կիրովականի երեք գերազանցիկ ուսանողներու:

«ՆԱՀԱՏԱԿՔ ՊԱՆԾԱԼԻՔ»

Խօսքը հայ խմբագիրներու մասին է. ընդհանուր առումով մը, հայ լրագրողին ու հրապարակագրին, որոնք մեր օրերու Ցեղայիններն են...

Մեր թերթերը, տարին երեքհարիւրեւվաթսունեւչորս օր կը խօսին«աշխարհքի բաներուն»մասին: Ներելի է, անշուշտ, որ մէկ օր ալ խօսին իրենց մասին ...

Խօսին, պարզելու համար իրենց լացն ու քրքիջը,— իրենց դառնութիւններն ու ուրախութիւնները, իրենց մտահոգութիւններն ու ղրկանքը: Պէտք է արդար ըլլալ, հաստատելու համար, թէ հանրային կարծիքը շատ քիչ բան գիտէ մեր թերթերու ներքին պայմաններու մասին. գաղափար չունի հրատարակուող որեւէ գործի տնտեսական տարողութեան, թուղթէն ու մելանէն անբաժան քրտինքէն ու զոհողութեան մասին. չի գիտեր ու չուզեր գիտնալ՝ թէ ինչպէս կը հրատարակուի հայ օրաթերթը, ինչպէս կը մատուցուի իրեն, ամէն օր, ինչո՞ւ կ'ունենայ անխուսափելի թերիներ, կամքէ անկախ թերացումներ, բովանդակութեան թէ տպագրութեան տեսակէտով:

Օրը քանի մը անգամ կը պատահիս բարեմիտ ու բծախնդիր ընթերցողներու, որոնք սրտցաւօրէն ուշադրութիւնդ կը հրաւիրեն թերթին այս կամ այն սխալին, այս կամ այն մոռացումին, այս կամ այն դարմանելի թերացումին վրայ: Ու, երբ լուռ ցաւի մը կամ կարծրացած դառնութեան ժպիտը կը տեսնեն դէմքիդ, կը մտածեն անշուշտ, որ պարտուած ես եւ ըսելիք չունիս ...

Եթէ հայ խմբագիր յօժարէր քիչ մը աւելի մատչելի ու «չատրուց» ըլլալ,— եթէ ուզէր նուազ հպարտ ու ժուժկալ ըլլալ, ներքին վէրքեր հանրային սեփականութիւն դարձնելու համար, դարհուրանքով պիտի հաստատէիք՝ որ մեր միջինը շուրջ է տարրական գիտակցութենէ, ու իր ՊԱՐՏՔին ճանաչումէն: Եթէ ճակատագրական չըլլային այն բոլոր չարիքները, որոնք բարոյապէս թէ տնտեսապէս կը ճնշեն մեր մամուլի ուսերուն, ապահովաբար ներելի ըլլար հրապարակ դնել դանոնք ու ախտաճանաչումի ընդհանուր փորձ մը կատարել, միանգամընդմիշտ անպարտ հռչակելու համար մեր թերթերը՝ իրենց վերագրուած միօրինակութեան, աղքատութեան եւ ան[illegible]

[illegible] ճառանց կը հանդիսանանք, երբ թուղթին կուտանք մեր ցաւերը: Ողբերգական պայմաններու մէջ են հայ թերթերը, բաղդատմամբ ու համեմատութեամբ այն պայմաններուն, որոնց մէջ կը գտնուին «տիպար» հրատարակութիւններ: Անոնք որ բանդիտութեան չէչտով մը հայ մամուլի աղքատութեան մասին կը ճառեն, ապահովաբար գաղափար չունին եւրոպական կամ ամերիկեան հրապարակութիւններու նիւթական կարելիութեանց ու բարոյական պայմաններու մասին. եւ ինչպէ՞ս պիտի ունենային, երբ լրագրութեան կամ մամուլի մասին Ի ԼՐՈՅ միայն տեղեկութիւններ կը ստանան, պատահաբար, կամ կը դատեն լոկ երեւոյթներէ ...

Թերթի չտեսներ են անոնք, որոնք կը պահանջեն՝ որ հետեւին օտար անուն այս կամ այն թերթի բովանդակութեան կամ նախասիրութիւններուն: Խմբագիրը, լրագրողը կամ հրապարակագիրը՝ շատ աւելի լաւ ու խոր կը ճանչնայ իր տկարութիւնները, թերութիւններն ու սխալները: Սակայն, այդ խմբագիրը գիտէ նաեւ, թէ մինչեւ ուր կրնայ «երկարել իր ոտքերը»... : Ամէն թերթ իր «վերմակը» ունի, որուն համաձայն կը դասաւորէ իր նիւթերը, կը ճշդէ աշխատակիցները, կ'աւելցնէ կամ կը սահմանափակէ իր էջերը, կ'ամբողջացնէ աշխատաւորներու իր ցանցը: Հայ ընթերցողը տեղեա՞կ է, որ անգլիական կամ ամերիկեան յետին օրաթերթը՝ հարիւրահազարաւորներու սպառում ունի, ու հարիւրաւոր աշխատակիցներու բանակ մը: Կը վճարէ, բայց նաեւ կը ՍՏԱՆԱՅ: Գիտէ՞ արդեօք, որ պետական յեցակներ ունին անոնք, ու եկամուտի բազմազան աղբիւրներ: Խնդրանք եւ մատուցում հաւասարակշռուած են, ու տնտեսական որեւէ մտահոգութիւն չի ծանրանար իրենց ուսերուն:

Զափազանցութիւն մը գործած չենք ըլլար, եթէ «Նահատակ»ներու լուսապսակով ներկայացնենք մեր մամուլի աշխատաւորները: Մարտիրոսութիւն է, մեր պայմաններուն մէջ, օրաթերթ հրատարակել, անխափան, տասը, քսան, քսանհինգ ու յիսուն տարի: Եւ եթէ այսօր ալ այդ մարտիրոսները կը շարունակեն պայքարիլ ու վաստակիլ, պատճառն այն է՝ որ մեծմէ իւրաքանչիւրը կը գիտակցի իր պարտականութեան, անկախաբար անոնցմէ, որոնք թերթը կը չափեն կրպակի կամ կապելայի հետ, եւ կամ՝ անհատական չահախնդրութեան:

Հայ խմբագիրն ու լրագրողը՝ իր երակները կը քամէ, ընդհանրական հոսանքներու եւ ներքին կեանքի հազարդ պահերու համար հայ մարդը: Կը գործէ, ոչ թէ անհատական նախասիրութիւններու զոհացում տալու առեւտրական մտածողութեամբ, այլ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ եւ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ մեր կեանքին նպաստ մը բերելու հաւաքական մտածողութեամբ: Կը գիտակցի, թէ մամուլը չի կրնար ապրիլ, ընթերցողներու անձնական ճաչակն ու հետաքրքրութիւնները անտեսելով, սակայն՝ կ'անդրադառնայ նաեւ, որ ամբողջական գոհացում ու բաւարարութիւն տալու ի վիճակի չէ, նիւթական եւ տնտեսական իր միջոցներով:

Հրաշք մըն է, գաղութներու մէջ հայ թերթերու հրատարակութիւնը: Այդ հրաշքը՝ բաց կը թողու աչքերը նոյնիսկ օտարներու, որոնք կը հիանան մեր կամքին, յարատեւութեան, գաղափարական ժողովուրդի նկարագրին:

Պանծալի նահատակներ են հայ գրչի աշխատաւորները ...

(Խմբագրական ԱՐԵՒԵԼՔԻ)

«Դուամանեան»ներու դատը

Մարտ 10ի նիստին դատախազ Տիմիթրով կը թաղուի ընթերցման մէջ, մինչ ռումէն դիւանագէտ Տիանիու կը սրէ ականջները, որովհետեւ այս 11րդ նիստին իր հայրենակիցները վկայութիւն պիտի տան:

— Մամուլին ազատութիւնը, կ'ըսէ նախկին հանքագործ մը, այլեւս գոյութիւն չունի մեր երկրին մէջ, ամբողջ թուղթի մթերքը գրաւուած ըլլալով ի նպաստ համայնավարներուն: «Ժողովրդային ռամկավարութիւնը» անամէջ բառեր են եւ խաբէութիւն մը կը կազմեն:

Գ. Նեկել, արքունի երբեմնի մարաջախտը, տխրօրէն կը վերակոչէ իր հայրենիքի անկախութեան վերջին ժամերը.

— Ճնշումի նոյնիսկ բռնութեան տակ է միայն, որ Միհայ Թագաւոր, ի հաչիւ Խ. Միութեան գործող զօրագունդերէն պաշարուելով իր պալատին մէջ, ստորագրեց հրաժարման թուղթը: Այդպէս չարժեցաւ արիւնահեղութենէ խուսափելու համար:

Գուքրէշի պահակազօրքին նախկին հրամանատարը, գնդ. Տիւպրոյ կը յայտարարէ.

— Երեսուն օր բանտարկուած մնացի փոխանի մը մէջ, որ 12 մեթր խորութիւն ունէր: Ջուրը առուի պէս կը հոսէր միջնորմներուն վրայ եւ ես շլացած էի ելեկտրական լամբարներէն. այն աստիճան որ քիչ մնաց տեսողութիւնս կորսնցնէի: Իննսուն քիլօ կը կշռէի ձերբակալութեանս միջոցին, իսկ 45 քիլօ՝ երկու ամիս վերջ: Ի՞նչ էր գործած ոճիրս: Քովս ատրճանակ մը ունէի, արտասովոր իրողութիւն մը, այնպէս չէ՞, սպայի մը համար: Ակէ զատ, անգլիական եւ ամերիկեան թերթեր կը կարդայի: Բայց ինծի հասկցուցին թէ՝ ազատութիւնս, եւսքն ալ անպարտութեան վճիռս ձեռք բերելու համար միակ միջոց մը ունէի,— երեսուն միլիոն ցնծայ ...

Կարգը կուգայ Տիմիթրիուի, նախկին չարժավար Աննա Փաուքէրի, զոր փախցնել ուզած էին Օրլիի օդակայանէն իր կնոջ հետ եւ հազիւ կրցած էր օձիքը փրկել: Տիմիթրիու իր գլխին եկածը կը պատմէ, յետոյ խօսք կ'առնէ Ֆրանսացի ճարտարագէտ մը, որ 1923 — 1949 Ռումանիա ապրած էր:

— Այն երկիրը, որ եղբայրական բարեկամութիւն մը կը տածէր մեզի հանդէպ, եւ որ մեր փա[illegible] մութեամբ ընդունած էր, ներկայիս մեզի թշնամի է: Միակ թերթ մը կարելի է կարդալ,— «Իւմանիթէ»ն (եթէ ուզենք), ու դեռ ան ալ դրաքննութենէ կ'անցնի ... Նոյնպէս, մեր գիրքերը անհետացած են ցուցափեղկերէն:

Երեքշաբթի օրուան նիստին, դատարանին առջեւ կը պարզուի Վարշաւիոյ ապստամբութիւնը, յետոյ իր մարտիրոսութիւնը գերման ռմբաձիգներու տեղատարափին տակ եւ վերջապէս իր անձնատուութիւնը:

Լեհ զօրավար Քոմորովսքի, քաղաքին պաշտպան հրամանատարը, անձամբ կուգայ նկարագրել հերոսական դրուագները վաղեմի ռատանին, որ գրկուած՝ ռազմամթերքէ եւ պարէնէ, բոլորովին արիւնաքամ, ստիպուած էր տեղի տալ, 63 օրուան յուսահատական կռիւէ մը ետք:

— Ես փորձեցի, կ'ըսէ զօրավարը, չփում հաստատել ռուս սպաներուն հետ որոնց զօրագունդերը բանակած էին տասը քիլոմեթր անդին, եւ անոնց իմացուցի թէ քանի մը օր միայն կրնանք դիմանալ: Բնաւ չպատասխանեցին ինծի: Օդին մէջ, խորհրդային որսորդ օդանաւերը չմիջամտեցին, երբ կրնային խորտակել գերման ռմբաձիգները, որոնք մեզ կը ջախջախէին իրենց ռումբերով: Վերջին պահուն, սակայն, խորհրդային վաշտ մը նաւակներով անցաւ Վիսթուլան եւ մեզի միացաւ: Նորագիր երիտասարդներ, թերեւս քաջ, բայց անփորձ, որոնք խորտակուեցան հակառակորդներու գրահապատ կառքերէն: Մեր վերջին պահը հնչած էր:

Ռընօ տը Ժուվընէլ չէր վարանած իր գրքոյկին մէջ «ոճրագործ» կոչել Վարշաւիոյ այս հերոսը: Այդ ապստամբութիւնը անժամանակ էր, ըստ իրեն, եւ աւելի Ռուսիան հարուածելու կը ձգտէր քան Գերմանիան: Զօրավարը՝ «սենեակի ռազմագէտ», «ոճրագործ» մըն է, որ մերժած էր համաձայնութիւն մը կնքել խորհրդային սպայակոյտին հետ եւ բռնած էր Լոնտոնի ճամբան, ուր հասած էր հրաչքով:

Փաստաբան Հէյդման վեր կը կենայ, ու բառերը հատիկ հատիկ չեչտելով, կ'որոտայ.

— Պարոն նախագահ, կը խնդրեմ գրի առնել բողոքս ընդդէմ Ժիւրմաէրի, որ մատնանշելով զօր. Պոր Քոմորովսքին, յայտարարեց.— «Ահա դաւաճանը առեանն է»:

Նախագահը.— Նկատի կ'առնեմ ձեր բողոքը, անթոյլատրելի գտնելով նախատինքը վկայի մը հանդէպ:

✕ Մարտ 11ի նիստին, շահեկան էր վկայութիւնը Նիւ Եորքի ռումէն ազգ. խորհուրդի նախագահ Վիզոյիանուի: Նախապատերազմեան տարիներուն ռումանական դեսպան Լա Հէյի եւ Վարշաւիոյ, յետագային ան դիմադրականներու կողմէ վարած էր զինադադարի բանակցութիւնները Գահիրէի մէջ, ու վերջապէս եղած էր Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, մինչեւ 1945 Մարտ 6ի բոլշեւիկեան դաւը:

Վիզոյիանու շատ յաւ յարաբերութիւններ ունէր Դաշնակիցներուն եւ մանաւանդ Խ. Միութեան հետ: Ներկայ եղած էր Միհայ Թագաւորին կողմէ Վիշինսքիի շնորհուած առաջին ունկնդրութեան, երբ Կրեմլինի ներկայացուցիչը Մոսկուայէն յանկարծ Պուքրէշ գալով, կը պահանջէր հրաժարեցնել զօր. Ռատեսքուի դահլիճը:

Երկրորդ անգամ երբ Մոսկուայի ներկայացուցիչը պալատ կուգար, ուժգնօրէն կը յայտարարէր որ «եթէ երկու ժամուան մէջ գոհացում չստանայ, Ռումանիոյ անկախութիւնը չերաշխաւորեր»:

— Նոյն պահուն, կ'աւելցնէ Վիզոյիանու, ռուսական զօրագունդերը թափօր կազմած էին Պուքրէշի փողոցներուն մէջ, արքայական պալատը շրջապատուած էր հրասայլերով, մեր զօրքը եւ ոստիկանութիւնը զինաթափ եղած էին...

Վիշինսքի բռունցքով կը զարնէր սեղանին, կրկնելով իր վերջնագիրը, յետոյ կը հեռանար թագաւորին սենեակէն: Դուռը այնքան ուժգնօրէն կը փակէր, որ, դղրդիւնը կը լսուէր միջանցքներուն մէջ: Ահա այս պայմաններուն մէջն է, որ Թագաւորը բռնադատուեցաւ տեղի տալ եւ վարչապետութեան կոչել Վիշինսքիի թեկնածուն, բոլշեւիկ Փեթրու Կրոզան:

Հայ Կիներու Առաջին Ընկերութիւնը

Ե՞րբ կազմուած է առաջին անգամ Հայ ԿԻՆԵԱՑ Ընկերութիւնը: Միութիւն մը, որ ոչ միայն կին անդամներէ կազմուած ըլլայ, այլ եւ իր հիմնադիրները ու վարիչները ալ կիներ եղած ըլլան: Ընկերութեան անունն ու տիտղոսը, անշուշտ էական չէ:

Գաղթահայ Տարեգիրքի մէջ (Պուքրէշ, 1940, էջ 86) խօսելով «Պոլսոյ Հայ Ընկերութիւններու» վրայ՝ Գ. Արշակ Ալպօյաճեան կը գրէ.— «Աղքատախնամ Ընկերութիւն (1864) Օրթագիւղի մէջ կազմուած, կանանց ձեռքով հիմնուած առաջին ընկերութիւնն է»: Ուրեմն, ըստ յօդուածագրին, հայ կիներու կողմէ հիմնուած առաջին կնոջական ընկերութիւնը 1864ի Պոլսոյ Օրթագիւղ թաղի մէջ կազմուած է:

Ստոյգ չենք թէ առաջի՞նն է՝ թէ աւելի հինը եւ առաջինը կայ, բայց գոնէ կրնանք ըսել թէ 1864ին Օրթագիւղի մէջ կազմուած Հայ Կանանց «Աղքատախնամ Ընկերութենէն», 17 տարի աւելի հին, այն է՝ 1847ին հիմնուած Հայ Կանանց Ընկերութիւն մը կայ Պոլսոյ Խասգիւղ թաղի մէջ: Այս Ընկերութեան հիմնադիրներն են՝ «Խասգիւղի ազնուազգի եւ ուսումնասէր խաթունները». հետեւաբար Հայ Կանանց «Մշակութային» ընկերութիւն մըն է վերջինս: Ահա թէ ինչ կը գրէ Պոլսոյ «Հայաստան» թերթը իր «ազգային» բաժնի մէջ.—

«Խասգիւղի ազնուազգի եւ ուսումնասէր խաթունները այս օրերս (1847 Փետրուար 1) մէջերնին բարեպաշտական ընկերութիւն մը հաստատեցին նոյն գիւղի աղջկանց դպրոցին յառաջադիմութեանը համար»: Այս բարեպաշտական ընկերութեան ծախսերը առ այժմ երեք վարժապետ պիտի դրուի հոն, մէկ մը հասարակ ընթերցանութեան, մէկ մը քերականութեան եւ գրի եւ մէկ մըն ալ կարի, օյայի եւ ասոնց նման զանազան կանացի զարդեր բանելու: Կը յուսամք որ սակաւ մէկ սկզբունք մը պիտի ըլլայ աղջկանց մէջ ուրիշ հարկաւոր գիտութիւններն ալ մտցնելու. եւ այս բանիս պատճառ եղող խաթուններուն բարեպաշտութիւնն ալ անմոռանալի կ'ըլլայ յաւիտեան, որով-

« ՑՈՒՍԱԲԵՐ » ԸՆԿ. ՆՈՐ ԿՈՉԸ

« Ցուսաբեր » Ընկերակցութիւնը հետեւեալ կոչը հրատարակած է, առնելով երկու տողաշար մեքենաներու ժամանումը եւ տեղաւորումը (11 Մարտ).—

Հայրենակիցներ, « Ցուսաբեր » Մշակութային Ընկերակցութիւնը ծանր ճիգերով գլուխ հանեց իր Տան կառուցումը — Ընկերակցութեան առաջին գործը:

Հակառակ այն լայն ու սիրայօժար աջակցութեան, որ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն կողմէ ընծայուեցաւ մեզի, այսուամենայնիւ, միայն պարտքով մեզ կարելի եղաւ շէնքիս կառուցումը ամբողջացնել:

Այս պարտքը չէր կրնար, սակայն, արգելք ըլլալ մեզի մեր բուն գործին՝ մշակութային աշխատանքին անցնելու, որուն համար հիմնադրուած էր Ընկերակցութիւնս:

Իսկ այս աշխատանքին անցնելու համար նախապայման էր — արդիական տպարան ունենալ:

Այս գիտակցութեամբ Ընկերակցութիւնս, հակառակ իր ուսերուն ծանրացած խոշոր պարտքին, երկու ընտիր տողաշար մեքենաներ պատուիրեց՝ 6000 եգ. ոսկի արժէքով:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ մեքենաները արդէն հասած են եւ կը սարքուին «Ցուսաբեր»ի տպարանին մէջ:

Լի ենք հաւատքով, որ այս մեքենաները արժանաւորապէս պիտի ծառայեն Հայ գրին ու գրականութեան՝ աղդուօրէն սատարելով հայապահպանումի գործին համայն Սփիւռքի մէջ:

Այս աւետիսը տալով, կը հաւատանք, որ մեր սիրելի ժողովուրդը, մանաւորաբար տողաշար մեքենաներուն կապուած մեր մտանկի պարտքը դէթ չափով մը թեթեւցնելու համար, պիտի չզլանայ մեզի իր խնկնարուխ ու սիրայօժար օժանդակութիւնը, միշտ յիշելով, որ ինչ որ կ'ընենք՝ այդ ամէնը կ'ընենք ամբողջութեամբ իրեն համար:

հետեւ ազգ մը բաց արժանւոյն կրթելու համար պէտք է որ նախ աղջիկները կրթուին որ երբոր օր մը մայր ըլլան նէ իրենց գիրկը իրենց զաւկներուն դպրոց մը համարուի» (Հայաստան, կ. Գ. 1847 թ. 32):

Ծաղիկի մէջ հիմնուած այս ընկերութեան մասին ուրիշ կողմէ ծանօթութեան մը չենք հանդիպած: Ինչպէս կը տեսնուի՝ զուտ կնոջական ընկերութիւն մըն է եւ մեզի ծանօթ հայկնոջական ընկերութիւններէն ամէնէն հինը եւ հետեւաբար առաջինը:

Ընկերութեան ա՞նը: — Թերթը որոշ բան մը չըսեր: Արդեօք «բարեպաշտակա՞ն ընկերութիւն »:

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Վաստակաւոր դերասանուհի մը, Վարդիթեր Ցէլէկեան, մեռած է Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ: Ծեր ծերութեան հասած այս դերասանուհին փայլուն անցեալ մը ունեցած է Պոլսոյ, Եգիպտոսի, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ: Հմուտ էր եւրոպական լեզուներու: Իր գլխաւոր դերերէն մէկն էր «Քամելիազարդ Տիկինը»

"Համազգային"ի ձեռնարկներ

Համազգայինի ընկերութեան նորընտիր վարչութիւնը իր առաջին նիստը գումարելով, ընտրեց դիւանը.—

Գ. Մկրտիչ Պարսամեան՝ ատենապետ, Գ. Վահէ Օշական՝ քարտուղար, Գ. Պետրոս Զպուքճեան՝ գանձապահ:

Ընդհ. ժողովը ընտրած է նաեւ երկու փոխանդամներ, Տօքթ. Կիլիկեցի եւ Օր. Շաքէ Տէր Մելքոնեան:

Համազգայինը որոշած է յառաջիկայ տարեշրջանին շարունակել իր շարքը: Պիտի ունենայ նաեւ դասընթացքներ, համակրական խնջոյք-հաւաքոյթներ եւ աւելի դարկ պիտի տայ կրթական եւ մշակութային գործին:

Անդամներու թիւը տարուան սկիզբը 36 էր: Այժմ ունի 106 անդամ անդամուհիներ փարիզեան շրջանին մէջ: Անցեալ տարուան ընթացքին սարքած են 23 Լսարաններ եւ երկու խնջոյք հաւաքոյթ:

Կը խորհի ֆրանսերէն հրատարակել Րաֆֆիի «Խենթ»ը որու թարգմանութիւնը պատրաստ է: Կը սպասէ նիւթական միջոցներու:

Հաստատութեան կը մնայ ստուար բազմութեամբ համախմբուիլ այս զուտ մշակութային ձեռնարկին շուրջ: Տարեկան անդամավճարն է անոնշան գումար մը, 200 Ֆրանք: — Լ.

ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ասկէ առաջ երիտասարդ մըն էր մեր Շ. գիւղէն, հիւանդ պառկած երկար ատեն: Ցետոյ բերին իր տունը, ուր գամուեցաւ անկողնին:

Իր վերջին օրերն էր որ կը համրէր, մաքառելով մահուան դէմ:

Այդ պահուն իր քովի սենեակին մէջ փոքրիկ մըն ալ նոր շունչ կ'առնէր: Իր զաւա՛կը, հազիւ մէկ ամսու:

Մէկ սենեակին մէջ ողբ մը, միւսին մէջ օրօրոց մը:

Անցեալ օր ալ մեր ընկերոջ եղբայրը, կարծես քէն բռած աշխարհին հետ, բժշկական գործողութենէ մը վերջ ալ չարթնցաւ...

Ճակատագի՞ր թէ հեգնանք է այս երկու օրուան կեանքը մարդուն ...

Դեռ աւելի եղերականը.— Ինք չթաղուած, իր եղբայրը, մեր ընկերը մէկ օր առաջ զաւակ մը կ'ունենար:

Անդին փոս մը կը լեցուի արցունքներով, իսկ հոս օրրան մը կը բացուի ժպիտներով ...

Ո՞րն է երազ, ո՞րը իրական: Աշխա՞րհը թէ մահը դաժան:

ՄԻՆ. - ՍԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անցեալ շաբթու Պէյրութ մեկնեցաւ երիտասարդ երգչուհին, Մարի Կառվարենց, կարգ մը երգահանդէսներ տալու համար: Պիտի այցելէ նաեւ Հալէպ:

Վստահ ենք թէ իր այս նոր ձեռնարկը պիտի պսակուի փայլուն յաջողութեամբ, ինչպէս Փարիզի մէջ:

✕ Մեզի կը հաղորդեն թէ անցեալ շաբթու դաշնակի մրցումի մը մէջ (L. Bellan) մասնաւոր յիշատակութեան արժանացած է եօթը տարեկան Հայուհի մը, Իռէն Ֆարչեան, ջերմ գնահատութեամբ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

Պոլսոյ Հիւրրիյէթ թերթը կը գրէ (11 Մարտ).—

Թէհրանի թերթերը հայհոյանք եւ բամբասանքներ կը տեղացնեն Թուրք պետութեան հասցէին, գոյնզգոյն պատկերներով: Ոտնակոխելով միջազգային փափկանկատութեան եւ տարրական քաղաքավարութեան բոլոր պայմանները, Պարսիկ օրաթերթերն ու շաբաթաթերթերը կը հրատարակեն չափազանց վիրաւորական եւ կոպիտ ծաղրանկարներ: Այդպիսի թերթ մը հրատարակած է նողկալի ծաղրանկար մը, ուր մեր յարգելի Հանրապետութեան նախագահը, Ճէլալ Պայար, ցոյց կը տրուի իշու մը կերպարանքին տակ, եւ էշը ջուր կը խմէ Թէմիզ գետէն: Իրականութեան մէջ այդ անասունը պարսկական աւանակ մըն է եւ ջուր կը խմէ ոչ թէ Թէմիզ գետէն, այլ Ուրմիոյ լիճէն:

Ուրիշ թերթ մը հրատարակած է նոյնքան զարշելի ծաղրանկար մը, զոր մարդ ամօթով կը դիտէ: Այս նկարներէն կրնանք հետեւցնել թէ Պարսիկները ոչ միայն բարեկամ չեն մեզի, այլ բացարձակապէս թշնամի են: Ասոնք մեր ձեռքը անցած թերթերն են, ո՞վ գիտէ միւսներուն մէջ դեռ ինչեր կան, ինչ զառանցանքեր մեզի դէմ: Հարկաւ այդ պարսիկ էջերը օր մը պիտի գտնեն իրենց արժանի փորձանքը:

Միայն թէ ինչ կը բանի մեր արտաքին գործերու նախարարութիւնը, ո՞ւր են Թէհրանի մեր դեսպանը, հիւպատոսը, պաշտօնատարները, քարտուղարները: Երկրի մը մէջ, ուր յանդգնութիւնը կ'ունենան մեր յարգելի Հանրապետութեան նախագահը իշու մը երեւոյթով ծաղրանկարելու եւ Թուրքիան ցոյց տալու իբրեւ աւանակ մը՝ որ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կառքը կը քաշէ, ո՞ւր են Թուրքիան ներկայացնող էֆէնտիները: Ինչո՞ւ պարտականութիւնը չէ՞ բողոքել այս լրբութիւններուն դէմ, հետեւիլ անոնց եւ հաղորդել կեդրոնի: Այդ էֆէնտիները ինչո՞ւ չեն կատարեր իրենց պարտականութիւնը: Կը հարցնենք մեր արտաքին նախարարին, տեսա՞ւ արդեօք այդ ծաղրանկարները, եւ եթէ տեսաւ, ի՞նչ ըրաւ:

ՄՈՒՐՃ ՄԱՆԳԱՂԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ ոստիկանութիւնը բոլշեւիկեան նոր ցանց մը երեւան հանած է, «Մուրճ Մանգաղ», ձերբակալելով չորս գլխաւոր վարիչները:

Հաւաքուած փաստաթուղթերը կը հաստատեն թէ այս երիտասարդները որոշած էին կարմիր քարոզութեան ձեռնարկել եւ այդ նպատակով հիմնած էին «Մուրճ եւ Մանգաղ»ը:

Համալսարանի վերաբերեալ թուղթերը յղուած են Անգարայի զինուորական ատեանին, որուն դատաւորները Իսթանպուլ եկած են, տեղին վրայ քննութիւն կատարելու համար: Դեռ յայտնի չէ թէ ամբաստանեալներու դատավարութիւնը Իսթանպո՞ւլ թէ Անգարա տեղի պիտի ունենայ, հրապարակայի՞ն թէ դռնփակ: Կ'ենթադրուի թէ նոր համալսարաններ պիտի ձերբակալուին: Իսթանպուլի մէջ ամբաստանեալներու թիւն է 200:»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

« 3. ԼԷՄԼԻ.— Թղթակցութեան վարժարանի ուսուցիչը: Որոշ փաստեր չունինք իր մասին: Հաւանաբար լրտես մըն է: Պէտք է աչքէ անցնել իր բոլոր թղթակցութիւնները եւ ճշդել թէ որո՞նց դրամ կը ղրկէ: Այս կերպով պիտի ունենանք անուններն ու հասցէները բազմաթիւ գերման լրտեսներու: Ասիկա լաւագոյն արդիւնք մը կրնայ տալ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՐՑՈՒՄ.— Լէմլի ուրկէ՞ կը ստանայ դրամները, զորս կը բաժնէ իր կեղծ աշակերտներուն:

« 4.— ԱՑՐԹԸՆ.— Մեռնող մարդը: Իր մասին ոչինչ գիտենք. Թերեւս հրաման գործադրող պարզ պաշտօնեայ մը: Անմիջապէս խուզարկել իր բնակարանը:

« 5.— ԱՆԾԱՆՕԹՆԵՐ.— Այն մարդը որ գնդակահեց գրչածայրը վերադարձուց Հօրլօքի տունը, մեր առաջին քննութիւն կատարած գիշերը: Այն կինը կամ այրը, որ երէկ առաւօտ Հօրլօքի հեռաձայնեց: Այն մարդը (կամ կինը), որուն հեռաձայնեց Հօրլօք ժամը 1.15ին: Այն մարդը (կամ կինը), որուն այցելեց Լէյսի Այրթընի հետ լուցկիի փոխանակութենէն վերջ: Այս բոլորը կրնայ ըլլալ մէկ հոգիի կամ երկու — երեք հոգիի գործ»:

Այս դասաւորումը աւարտելով Փօնթիւի ըսաւ.

— Հիմա մեր ընելիքները աւելի որոշ կերպով գիտենք: Սարդին չորս ոտքերը մեր ձեռքը կը գտնուին: Այս անգամ երբ Լէմլի թղթատարին յանձնէ իր նամակները, սարդին միւս ոտքերն ալ պիտի գտնենք հաւանաբար:

— Զէ՞ք խորհիր թէ Լէմլին ալ կը կասկածի:

— Ոչ, չեմ կարծեր, կասկածելու պատճառ մը չունի:

— Հապա եթէ թղթակցութեան վարժարանի տնօրէնը խօսակցութեան ընթացքին ըսէ թէ լրագրող մը տեսակցութիւն մը ունեցած է իրեն հետ եւ այդ տեսակցութեան մասին թերթին մէջ տող մը իսկ չէ երեւցած:

— Ատիկա կարեւոր կէտ մըն է. ուրեմն դուք խնդրոյն յօդուած մը պիտի գրէք այդ վարժարանին մասին եւ ձեր բարեկամին անունով զայն հրատարակութեան պիտի յանձնէք:

— Լաւ, Փօնթիւի, ըսէ: Կարծեմ մոռցաք ձեր ցանկին մէջ գրել նաեւ մեքենագրուհի Օր. Օրպէթի անունը:

— Ոչ, չմոռցայ, սակայն անոր մասին դեռ որոշ բան մը չեմ գիտեր: Եթէ լրտեսուհի մը ըլլար ուրախութեամբ պիտի չդիմաւորէր պաշտօնի բարձրացման լուրը: Ամէն պարագայի մէջ ցանկը առ այժմ ամբողջական է:

Այսպէս ըսելով առաւ զայն սեղանին վրայէն եւ նետեց կրակին մէջ, ուր մոխիրի վերածուեցաւ: Ցաջորդ առտու առանց բան մը ըսելու նախաճաշեց, յետոյ անցաւ հեռաձայնի գործիքին գլուխը, սպասելով կարեւոր լուրերու: Վերջապէս զանգակը հնչեց: Օր. Լօրինկթըն կը խօսէր.

— Օհ, Գ. Պրիճ, լուր մը պիտի տամ ձեզի, բայց չեմ գիտեր թէ որքան կարեւոր է: Կը յիշէ՞ք Օր. Օրպէթը, մեր մեքենագրուհին...

— Այո, այո:

— Այս առաւօտ գրասենեակ չեկաւ եւ երբ իրեն հեռաձայնեցինք չափազանց յուզուած ձայնով մը անհասկնալի բառեր արտասանեց: Իսկոյն մէկը ղրկեցինք իր տունը, որ գրասենեակին մօտ կը գտնուի: Իրապէս ալ սարսափելի բան մը պատահած է եղեր: Օր. Օրպէթի նշանածը երէկ իրիկուն մեթրոյին անիւներուն տակ ինկեր եւ կտոր կտոր եղեր է ....

Զ.

— Շուտ Օր. Օրպէթի հասցէն տուէք, գոչեց Փօնթիւի, եւ զայն թուղթի մը վրայ արձանագրելէ վերջ շնորհակալութիւն յայտնեց Օր. Լօրինկթընի, որ չէր գիտեր թէ ինչ մեծ կարեւորութիւն ունէր իր տուած լուրը:

— Հիմա կը հասկնամ, ըսաւ Փօնթիւի, ինծի դառնալով, ուրեմն գիս սպաննել ուզող մարդը Օր. Օրպէթի սիրահարն էր: Պէտք է անմիջապէս տեսնենք Օր. Օրպէթը:

— Բայց հիմա շատ յուզուած պէտք է ըլլայ..

— Աւելի լաւ, գիւրին կ'ըլլայ ճշմարտութիւնը հասկնալ: Մարշըլի տունը անշուշտ ձեր քովն է:

— Այո:

(Շար.)

Ծանրակշիռ խնդիրներ

ԿԸ ՔՆՆՈՒԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի Խորհուրդի Նախարարական յանձնախումբը կը շարունակէ իր աշխատանքը, լուծելու համար կարգ մը ծանրակշիռ խնդիրներ :

Տեսակէտի տարբերութիւնները երեւան եկան առաջին նիստէն իսկ։ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, քննադատեց Եւրոպայի Խորհուրդին Սահմանադրութեան փոփոխումը, որ կատարուած էր անցեալ Դեկտեմբերին, Սթրազպուրկի մէջ։ Այդ ծրագիրը կը ձգտի Եւրոպայի Խորհուրդը վերածել դաշնակցային հաստատութեան մը, գործադիր եւ օրէնսդիր իրաւասութիւններով։ Այդ պարագային, անդամակից ազգերը պիտի հրաժարին իրենց ազգային գերիշխանութեան մէկ մասէն :

Պ. Իտըն խստօրէն ընդդիմանալով այս ծրագրին, յայտարարեց ․

— « Եթէ այս ծրագիրը ընդունուի, Մեծն Բրիտանիոյ համար դժուար պիտի ըլլայ շարունակել իր դերը Եւրոպայի խորհուրդին մէջ»։

Այս ծանրակշիռ ազդարարութենէն վերջ, Պ. Իտըն ուրիշ ծրագիր մը ներկայացուց որ չափազանց կը կրճատէ Եւրոպայի Խորհուրդին իրաւասութիւնները։ Այդ ծրագրին համաձայն, Խորհուրդը պարզապէս միջկառավարական օրկան մը պիտի դառնայ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։ Ան պիտի ջանայ ներդաշնակութիւն հաստատել եւրոպական զանազան ձեռնարկներու միջեւ, — Ջուրում ածուխի եւ պողպատի ճարտարարուեստներու միաւորման, ինչպէս նաեւ եւրոպական ... Թեանց, հաւաքական պաշտպանութիւն եւն․։ Այս պարագային Անգլիա պիտի կրնայ մասնակցիլ այդ երկու կազմակերպութեանց, որոնց հանդէպ շատ վերապահ է մինչեւ հիմա ։

Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան երէկ ։

Երկրորդ կարեւոր խնդիրը կը կազմէ Մոսկուայի տրուելիք պատասխանը։ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները եւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանը նոր խորհրդակցութիւն մը կատարեցին բրիտանական դեսպանատան մէջ, նախագծի մասին, որ մշակուած է Լոնտոնի մէջ եւ շատ կարճ է ։ Գլխաւոր կէտը սա է,— Խ․ Միութիւնը տրամադի՞ր է ընդունելու որ ազատ ընտրութիւններ կատարուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, այդ երկրին երկու մասերուն միացումէն առաջ։ Եթէ Մոսկուա դրական պատասխան տայ, Չորս Մեծերը մօտերս պիտի քննեն գերմանական հարցը։ Հակառակ պարագային, անիմաստ կը համարուի որեւէ բանակցութիւն ։

Իրագեկներու կարծիքով, Մոսկուա փոխանակ « այո » կամ «ոչ» ըսելու յստակօրէն, նոր վիճաբանութեանց դուռ պիտի բանայ ընտրութեանց մասին ։

╳ Մոսկուայի անթելի խօսնակը առջի օր դեկուցում տալով արեւմտեան Գերմանիոյ մասին, յայտարարեց — «Գերմանիա ստիպուած է ընտրութիւն մը կատարել ոչ թէ արեւելքի եւ արեւմուտքի , այլ պատերազմի եւ խաղաղութեան միջեւ » ։

╳ Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը ամենալայն իրաւասութիւններ տուաւ Ազգաժողովի քննիչ յանձնախումբին, որպէսզի ուսումնասիրութիւններ կատարէ, ինախատեսութիւն ազատ ընտրութեանց։ Յանձնախումբը դեռ պատասխանի կը սպասէ, արեւելեան Գերմանիա մտնելու համար ։

ՖՐԱՆՍԱ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԶԳԵԼ ՍԱՐԸ

Երրորդ ծանրակշիռ խնդիրն է Սարի հարցը, որու մասին բանավէճը հետզհետէ կը սաստկանայ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ։

Պ. Կռանվալ, Սարի Ֆրանսական մարզպանը, որ դեսպանութեան բարձրացաւ, առջի օր ճառ մը խօսելով Փարիզի անգլեւամերիկեան մամուլի ակումբին մէջ, ուժգնօրէն քննադատեց արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը։ Ահաւասիկ իր խօսքերը ․

— « Գերմանիան պէտք է գիտնայ թէ Ֆրանսա տնտեսական շահեր չի հետապնդեր Սարի մէջ, այլ կարեւոր շահեր կը պաշտպանէ Եւրոպայի եւ բովանդակ աշխարհի համար, համադրման հոսանքին վերածնութեան դէմ»։

Դեսպանը հերքելէ վերջ Գերմանիոյ մեղադրանքները՝ Ֆրանսական դիկտատուրայի դէմ, տեղեկութիւններ հաղորդեց տնտեսական համաձայնութեան մասին։ Յետոյ շարունակեց․ — « Գերմանները վարժուած են յաջորդական շահեր փնտռելու ։1951ին իրաւունքներու հաւասարութիւն կը պահանջէին։ Ատոր հասնելու համար, հաւանեցան մտնել Արեւմուտքի վերազինման մէջ։ Իսկ 1952ին պարզապէս կը պահանջեն նորէն Գերմանիոյ կցել Սարի շրջանը։ Ֆրանսա միտք չունի կցելու Սարը, բայց տնտեսական պատճառներով, վճռած է որ այդ շրջանը քաղաքականապէս անկախ ըլլայ »։

ԻՐԱՆԻ ամերիկեան զինուորական առաքելութիւնը պիտի շարունակէ իր պաշտօնը, մինչեւ որ նոր պայմանագիր մը կնքուի։ Կառավարութիւնը որոշեց հոգալ պատուիրակութեան անդամներուն ծախքերը ։

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Ապրիլ 14ին Cercle Militaire, ժամը 16—24:
Գեղարուեստական բաժին եւ եւրոպական պարեր ։

⁂

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղը Կապոյտ Խաչի Օրը կը տօնէ այս կիրակի ժամը 4էն 12:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, րիւ Սթալինկրատ։ Դերասան Թրագօշի սիրողներու խումբի կողմէ կը ներկայացուի
« ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ » օփէրէթը
Ծոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ։
Մուտք 150 ֆրանք։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Հայ Մշակոյթի Օր

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Ուս. Միութեան։ Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Salle Molièreի մէջ, 18 Quai de Bondy :

Նախագահ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Բանախօս՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։
Մուտքը ազատ է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ․— Հանրակառք թիւ 2.— իջնել Pont du Change : թիւ 3.— իջնել Pont La Feuillée։ Autobus թիւ 9.— իջնել Quai de Bondy։ Հանր. թիւ 18 իջնել Terreaux եւ անցնիլ Pont La Feuillée :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարտ 22ին ժամը 21ին
ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ
78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքառլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շուման, Պոամս Շոփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur):

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Chope du Nordի մէջ։ métro Gare du Nord։

Նիւթ՝ Իշխանութեան միջամտութիւնը արտադրութեան մէջ։ Կը խօսի Ընկեր Լ. ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին փարիզեան շրջանի ընկերները անխտիր։ Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ «Ազգապահպանման ազդակները» պիտի պարզէ, այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ ։ Մուտքը ազատ է ։

Թատերական ներկայացում

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Մուրատ Ռաֆայէլեան Նախկին Սաներու Միութեան հրաւէրով ԱՊՐԻԼ 20Ի ԿԻՐԱԿԻՆ Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Փարիզի մէջ այնքան յաջողութիւն գտած ներկայացումները ։
ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ ԱՅՍ ԹՈՒԱԿԱՆԸ ։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Կ'ուզուին

Երիտասարդ տղայ մը ընդունակ եւ աշխոյժ, 'garçon de magasin), ինչպէս նաեւ հայ օրիորդ մը taille mannequin, (ֆրանսահպատակ), որ կարուձեւ գիտնայ։ Իր ժամանակին մեծ մասը պիտի անցընէ վաճառումով (Vente):

Երկուքին ալ ապագան ապահով է, կը բաւէ որ ըլլան գործօն եւ տրամադիր լուրջ աշխատանքի : Դիմել ETS. A. DARONIAN
2 Rue Saint Philippe (angle 115 rue d'Aboukir), Փարիզ, métro Sentier կամ Réaumur :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը շաբաթ, Մարտ 29ին, ժամը 3.30ին ։ 17 rue Ampère։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Ուս. Միութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Համախմբ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԻԷՆ․— Ֆ. Կապ. Խաչի ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Օհանջանեան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընթերցում շրջաբերականի, զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին սանուհիները եւ ընկերուհիները ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ․— Ֆ. Կ. Խաչի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին, 29 rue Florianի արճարանին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Վարչութեան ընտրութիւն ։

ԼԻՈՆ․— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, 78 րիւ Բապըլէ, դպրոցին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ՎԱԼԱՆՍ․— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Կապոյտ Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղի սարքած վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 393, 79, 454, 184, 280, 584, 308, 111, 406, 122, 110 եւ 239 թիւերը։ Ստանալու համար դիմել ընկերուհի Միլոյեանի :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ 75ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիս 4ին, Mutualitéի մեծ սրահին մէջ ։

Բարձր հովանաւորութեամբ կրթ. նախարար՝ ANDRÉ MARIEի, նախագահութեամբ Ռէնսիի քաղաքապետ MARCEL CONSOLի եւ պատւոյ նախագահութեամբ Տիկին Ա. Էզնայեանի։
Գեղարուեստական ճոխ բաժինով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՄԱՐ․— Էքս ան Փրովանսէն Պ. Սարգիս Քէնտոյեան 1000 ֆրանք կը տրամադրէ «Յառաջ»ի տարածման համար ։

Ծախու է

Fonds de Cordonnerie en toute propriété։

Կօշկակարի բոլոր կազմածներով եւ գործիքներով։ Ջուր, ելեկտրական ուժ, կեդրոնական ջերմութիւն։

Դիմել՝ 13 rue François Coppée, Malakoff (S.): Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը 31Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ ։

Դերձակատուն

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
15 rue du Poète Martial, Vienne, Isère T. 7.84

Մամբրէ Այթունեան

Փարիզի վերջին նորաձեւութիւնէն ունինք կնոջ costume tailleurներ, ժիւփեր, այր մարդու զգեստ եւ gabardine տափատներ ամէն գոյներով, շապիկներ եւն․։

ՄԻՆՉԵՒ ՉԱՏԻԿ իւրաքանչիւր հայ յաճախորդ որ 5000 ֆրանքի առեւտուր կ'ընէ, կը ստանայ պզտիկ տափատ մը, իբրեւ նուէր ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.Ի կողմէ, ժամը 4էն 12, ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ

Քաղաքապետութեան խորհուրդին հետ ներկայ ինչպէս նաեւ կափամարտիկ ախոյեաններ ԺԱՔ ՀՐԱՆՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆ Champion de Liban Mi-lourd
կ'ըլլայ Le Maire d'Alfortville Monsieur Raoul Bleuze ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ Champion de France Mi-lourd
Rue Voltaireի սրահին մէջ

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ
Sud Américaine formationով
Attractions
Մուտք 200 ֆրանք
Autobus 103 Charenton - Ecolesէն ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 22 MARS 1952 Շաբաթ 22 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6719-Նոր շրջան թիւ 2130 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՓՈՐՁԷԻՆ ԳՐԳՌԵԼ…

Վերջերս շատ կը խօսուի կորսուած հարազատութեանց կամ օտարներու տրամադրուած նուէրներու եւ կտակներու մասին :

Ըսենք անմիջապէս որ, այս խնդիրն ալ մասնաւոր ուսումնասիրութեան մը կը կարօտի :

Այդ հոգը ամէնէն առաջ կ'իյնայ ազգ. առաջնորդարաններու եւ ուրիշ իրաւասու հաստատութեանց վրայ :

Գործօն դեր կրնան կատարել, նաեւ, Հայր. Միութիւնները :

Բանիմաց եւ իրազեկ անհատներ եւս կրնան օգնել, շնորհիւ իրենց ընտանեկան կամ առեւտրական կապերուն :

Առանց այդ քննութեան ալ, միայն բերնէ բերան փոխանցուած պատմութիւնները, թերթերու մէջ հրատարակուած յուրերը քստմնելի ողբերգութիւն մը կը կազմեն :

Ոչ միայն ողբերգութիւն, այլ եւ պատկերաւոր խայտառակութիւն :

Այս գայթակղութեան մասին խօսած ատեն, սովորութիւն եղած է ամէնէն առաջ յիշել ամերիկահայ գաղութին անունը :

Մենք, «Եւրոպացիներս», բաղդատաբար նոր ենք։ Եւ շատ մը բաներ պատահաբար կ'իմանանք :

Մանաւանդ որ, դասակարգային չերտաւորումները խոր հետքեր ձգած են եւրոպական միջավայրին մէջ :

Արդարեւ, լայն անջրպետ մը կը տիրէ այստեղ, թուն ժողովուրդին եւ ունեւոր, ազնուապետական ջոջերուն միջեւ :

Զանգուածը չի գիտեր թէ չքախումբը ինչպէս կ'ապրի։ Ինչպէս միլիոններ կը հոսեցնէ կամ կը հալեցնէ ազգային եւ միջազգային խնամութիւններով, մախումներով եւ աննկարագրելի չտեսութիւններով :

Անշուշտ շատ մը գաղտնիքներ կը լսուին, ուշ - կանուխ, յաւելեալ եւ ճոխացեալ մանրամասնութիւններով :

Բայց, տրուն իրականութիւնը կը մնայ «գաղտնիք Փարիզու» :

Եթէ ազգակիցը անճրկի, օտարազգի խնամին հաստ վարագոյր մը կը քաշէ եղած - չեղածին վրայ։ Միեւնոյն ատեն, լուռ ու մունջ տիրանալով անհաշիւ հարստութեանց :

Անդին, Ամերիկայի մէջ, մարդիկ շատ աւելի մօտ են իրարու, բնակութեամբ թէ սովորութիւններով :

Հայր. Միութիւններն ալ կը լրացնեն պակասը, շնորհիւ իրենց բազմազան կապերուն :

Ցարաբերութեանց այս դիւրութիւնը երկսայրի սուր մըն է, շատ մը անհատ հայրենակիցներու, նոյն իսկ Միութիւններու համար :

Նոյն գիւղէն կամ թաղէն հայրենակիցներ կան, որոնք խստօրէն կը պահեն իրենց գաղտնիքները։ Ցաճախ իրենց ազգականներուն ալ չեն վստահիր :

Այնպէս որ, երբ մէկը իր խնայած դրամը բարձին տակ պահած կամ դրամատուն ձգած ըլլայ եւ առտու մը մեռնի, ամէնէն առաջ՝ ամերիկացի ոստիկանը եւ դատաւորը կ'իմանան գաղտնիքը :

Դեռ վերջերս էր որ աւելի քան քառասուն հազար տոլարնոց հայկական ժառանգութիւն մը պետական գանձը նետեցին, ամսական երեսուն տոլար ռոճիկ սահմանելով հանգուցեալին… շնիկին :

Կը նշանակէ թէ մարդը ոչ միայն իր Հայր. Միութենէն, այլ եւ գիւղացիներէն, մտերիմներէն ալ պահած էր տոլարներու հաշիւը :

Հայր. Միութիւններուն կը մնայ պրպտումներ կատարել եւ գտնել այս անտէր հարստութեանց հաշիւը :

Այս պարտականութիւնը կատարած ատեն, ուրիշ գաղտնիքներ ալ կրնան իմանալ :

Անոնք պէտք չէ գոհանան անցած - գացած բաներ, հում նիւթեր հաւաքելով պատմութեան համար :

Իրենց առաջին հոգը պիտի ըլլայ հետաքրքրուիլ, հարցափորձ կատարել, ի հարկին խորհուրդներ տալ ինքն իր գլխուն մնացած հայրենակցի մը, որպէսզի խնայած գումարը նպատակի մը ծառայէ :

Թող փորձեն անգամ մը : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵ՞ՆՔ ՈՐՄԷ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ

Ապրիլին մօտիկութիւնը միայն իր գարնանային բուրումներով չէ որ կը լեցնէ մեր ռունգերը։

Մեր հոգիները եւս կը պարուրուին ծանր մառախուղով մը եւ ինչ յիշատակներ հետզհետէ կը սկսին մղձաւանջ դառնալ, ինչպէս ամէն ապրիլին, 37 տարիէ ի վեր :

Հոս, Ֆրանսայի մէջ պատահած դէպք մը կանուխէն մօայլեց մեր սիրտերը այս տարի :

Գիտէ՞ք, կառավարութիւնը, գիւղ մը պարպեց, ողողելու համար զայն, ի խնդիր ելեկտրական ուժի :

Այս առթիւ, լայնօրէն փոխարինեց գիւղացիներու նիւթական կորուստը։ 590 հոգի «այլուր փոխադրուեցան», իրենց շարժուն ինչքը միասին առնելով, նոյնիսկ գերեզմաններու ոսկորները : Եթէ չեմ սխալիր մարդ գլուխ աւելի քան 1ուկէս միլիոն ֆրանք :

Մենք ամէնէն աւելի կը զգանք, տուն տեղ ձգելու եւ նորէն «օճախ»ը վառելու հոգեկան տագնապը :

1915ին ամբողջ ժողովուրդի մը «այլուր փոխադրութիւնը» անշուշտ կարելի չէ հեռուէն կամ մօտէն համեմատել այս փոքր դէպքին հետ : Ան ուրիշ բան էր, աննախընթաց զարհուրանք մը, որ բնաջնջեց աւելի քան մէկ միլիոն ժողովուրդ եւ յափշտակեց անոնց դարաւոր հարստութիւնը, մշակութային թէ տնտեսական :

Բայց ակամայ հաշիւ մը կ'ընենք, մեր պահանջը ճշդելու համար պետութենէ մը, որ վարժուած է երբեք պարտքերը չվճարել մեզի եւ պարբերական շնորհներով չլացնել միամիտները։

Քանի՜ հարիւր մեծ քաղաքներէ քշուեցանք; Հաշուա՞ծ էք եւ ի՞նչ ձգեցինք հոն։ Քանի՜ քանի հազարաւոր գիւղեր ժոխքի վերածուեցան։ Ի՞նչ եղան մեր պատմական եւ դարաւոր վանքերն ու եկեղեցիները իրենց անհաշուելի գանձերով :

Գիտէ՞ք — կարելի չէ հաշուել, խելքի պէտք կ'ունենանք :

Ճիշդ է։ Բայց կարելի է Ֆրանսական պետութեան բռածին նման տեղահանուած անձերուն թիւին համեմատութեամբ որոշել մեր պահանջը ուրիշ պետութենէ մը, որ մինչեւ այսօր ալ նստած է անպատիժ այդ հարստութեան վրայ :

Մէկուկէս միլիոն Հայեր հանեցին իրենց բոյներէն եւ մերկ ու անօթի քշեցին անապատները եւ արտասահման։ Մարդ գլուխ եթէ 1ուկէս միլիոն հաշուենք այս օրուան նման, 2250 միլիառի պահանջ մը կ'ունենանք Թուրք պետութենէն։ Մանր մունր հաշիւները ձգելով իրենց անօթի գաղթականներուն։ ՍՕՍԻ

ՄԱՐՔՍ ԵՒ ԷՆԳԵԼՍ ԱԼ …

ՀԱՅՏԷԼՊԷՐԿ, 17 Մարտ (Ցառաֆ) — Կարլ Մարքսի եւ Ֆրիտրիխ Էնկելսի գրութիւնները, որոնք աւելի քան կէս միլիոն օրինակով տարածուած են արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, անմիջապէս պիտի հաւաքուին։ Անոնց տեղ պիտի տրուին նոր հրատարակութիւնները, որոնք վերաքննուած են « սթալինեան գծով» :

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Քանի մը օր առաջ լսած էինք թէ ծանօթ ուսուցիչ Գ. Շահան Պէրպէրեանի երկրորդ զաւակը, Պարէտ, որ օդանաւային ճարտարագիտութիւն կ'ուսանէր Փարիզի մէջ, զոհ գացած է ինքնաշարժի արկածի մը։ Մեզմէ յատկապէս խնդրուած էր չհրատարակել այս գոյժը : «Արեւելք»ը վերջացած ըլլալով, մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք դժբախտ երիտասարդի ծնողքին եւ պարագաներուն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետին դէմ պայքարը կը շարունակուի Թեհրանի մէջ։ Ի պատասխան եղած քննադատութեանց, Տոքթ. Մոսատեղ յայտարարեց թէ չի կրնար ընդունիլ առաջարկուած պայմանները՝ քարիւղի շահագործման մասին։ Թերակուսականները զոհ չմնացին տրուած բացատրութիւններէն եւ հարցապնդում պիտի կատարեն։ Վարչապետը խոստովանեցաւ թէ չեն կրնար ծախել քարիւղը եւ թէ Նախագահ Թրումըն մերժած է որեւէ օգնութիւն, մինչեւ որ քարիւղի խնդիրը չկարգադրուի :

ՅԷՆ 10 առ հարիւր զեղչ 120 տեսակ ապրանքներու վրայ

Տեղական թերթերը ուրախութեամբ կը ծանուցանեն թէ մեծ առեւտրականները երէկ օրէն սկսան գործադրել իրենց խոստումը, 5—10 % զեղչելով 120 տեսակ ապրանքներու գիները, Փարիզի մէջ։ Գաւառէն ալ գիներու կրճատման լուրեր կը հասնին :

Փարիզի մէջ, մեծ վաճառանոցները եռագոյն ազդեր դրած էին իւրաքանչիւր ապրանքի վրայ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— « Բացառիկ գիներ՝ ֆրանքը փրկելու համար»։ Կամ — «Գիները զեղչուած են, կառավարութեան հետ եղած կարգադրութեամբ» :

Այսպէս, երկու կտորէ բաղկացած զգեստի մը գինը 18.000 ֆրանքէն իջած էր 13.500ի, երէկ մարդու անձրեւանոց - վերարկու մը 1400 ֆրանք զեղչ կը ցուցնէր։ Հազար ֆրանքի զեղչեր կ'երեւային կանացի վերարկուներու վրայ, եւն. :

Շատ մը վաճառանոցներու պաշտօնեաները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, այն ենթադրութեամբ թէ տանտիրուհիները աժան ապրանքներ գնելու պիտի գան մեծ բազմութեամբ :

Գիներու կրճատման իրական արժէքը պիտի հասկցուի, երբ առեւտրականները նոր ապրանքներ ստանան :

Փարիզի մէջ գիներու կրճատման ազդերը պատրաստուած էին գիշերանց, ինչ որ մեծ զարմանք պատճառեց յաճախորդներուն։ Այժմ կը սպասուի որ փոքրաքանակի խանութներն ալ զեղչեն գիները, մասնաւորապէս անոնք որ ուտելիք, հագերձեղէն, կօշիկ, խոհանոցի սպասներ եւ տնական առարկաներ կը ծախեն :

Գիներու կրճատումը հիմնական քաղաքականութիւն մը է Պ. Փինէի համար։ Իր տեսակէտով, եթէ գիները չզեղչուին, հարկ պիտի ըլլայ աւելցնել աշխատավարձքը։ Այն ատեն գիները նորէն պիտի բարձրանան, աւելի դժուարացնելով Ֆրանսայի արտածումները։ Աւելորդ է բացատրել որ երբ արտածումները նուազին, նոր բացեր պիտի գոյանան արտաքին առեւտուրին մէջ. հետեւաբար նոր վճարումներ պիտի ըլլան ոսկիով, քանի որ օտար դրամ չկայ բաւարար քանակութեամբ :

× Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, գաւառական մեծ քաղաքներու մէջ ալ սկսած են գործադրել գիներու կրճատումը :

× Վարչապետը առջի օր ճառ մը խօսելով Անկախներու եւ Գիւղացիներու հացկերոյթին մէջ, պարզեց իր տնտեսական քաղաքականութիւնը։«Ես հրաշագործ մը չեմ, ըսաւ։ Կառավարութիւնը դժուարութեանց առջեւ կը գտնուի բոլոր ճակատներուն վրայ։ Հարկ է գործել սատիճանաբար։ Ամէն բանէ առաջ, անհրաժեշտ է կասեցնել ապրուստի սղութիւնը։ Երկիրը պէտք է գիտնայ թէ իր դրամը պիտի պաշտպանուի ներսէն թէ դուրսէն։ Ստիպողական պարտականութիւն մըն է այս եւ ես պիտի կատարեմ զայն, հակառակ բոլոր ընդդիմութեանց եւ ռազմախաղերու » :

Նախկին վարչապետ մը, Փօլ Ռէյնօ, ջերմապէս գնահատեց նոր դահլիճին քաղաքականութիւնը, հաւաստելով թէ ինք եւ իր բարեկամները ամէն աջակցութիւն պիտի ընծայեն կառավարութեան :

× Շարժական սակացոյցի օրինագիծը, որ առաջին ընթերցումով քուէարկուած էր Ազգ. Ժողովին կողմէ, մերժուեցաւ Հանրապետութեան Խորհուրդին մէջ (Ծերակոյտ), 43ի դէմ 177 ձայնով։ Այս բացարձակ մեծամասնութեան առջեւ, Ազգ. Ժողովն ալ պարտաւոր է քուէարկել բացարձակ մեծամասնութեամբ, երկրորդ ընթերցումը կատարած ատեն։ Կը կարծուի թէ վարչապետը նոր բանաձեւ մը պիտի ներկայացնէ, թեթեւ փոփոխութիւններ կատարելով։ Խնդիրը բաւդ հանգամանք ստացած է այժմ։ Ազգ. Ժողովը ստիպուած է ամբողջովին ընդունիլ կամ մերժել օրինագիծը։ Առաջին պարագային անհրաժեշտ է 313 քուէի մեծամասնութիւն մը։ Եթէ այս մեծամասնութիւնը չգոյանայ, օրինագծին մերժումը վերջնական կը դառնայ :

× Կառավարութիւնը երէկ լրացուց ելմտական գլխաւոր ծրագիրներուն մշակումը։ Իր գլխաւոր նպատակն է վերահաստատել վստահութիւնը, մեծ գումարներ, ճարելով փոխառութեամբ։ Կը նախատեսուի նաեւ 53 միլիառ ֆրանքի տուրք մը :

ԾԱՂԿԱԽՏԻ համաճարակին առաջքն առնելու համար, 15 օրուան ընթացքին 650.000 հոգի պատուաստուեցան Մարսէյլի, Կասի, Տրոմի եւ Արտէշի մէջ։ Ցարդ 27 ծաղկախտի դէպքեր պատահած են :

ԳԱՀԻՐԷԻ նախկին փոխ կառավարիչ գնդ. Մահմուտ Գասիմի եւ եօթ ոստիկանական հրամանատարներ հանրատեան կոչուեցան Յունուար 26ի դէպքերուն առթիւ, իրենց պատասխանատուութիւնը ճշդուած ըլլալով :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՀԱՅՈՑ ՆԱՀԱՊԵՏԸ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայ ժողովուրդը երկու վերջամնաց սուրբեր ունի,— Հայոց Հայրիկը՝ Խրիմեան, եւ Հայոց Նահապետը՝ Ալիշան:

Եթէ Քրիստոսի դարուն մէջ ապրէին, անկասկած քրիստոնէութեան առաջին առաքեալներէն պիտի ըլլային երկուքն ալ, բանիւ եւ գործով:

Աւետիք Իսահակեան հետեւեալ խօսքերը կը վերագրէ Խրիմեանի.

— « Մեզ ալ աշխարհը տէր չինեց. Քրիստոս տեղ չունէր գլուխը դնելու, առաքեալները անտուն էին ու բոպիկ ման կուգային, բայց հիմա մենք՝ անոնց ժառանգները՝ վեհարաններու մէջ կ'ապրինք» :

Այս պարզուկ «խոստովանութեան» մէջ մենք կը գտնենք, գրեթէ կը տեսնենք Հայոց Հայրիկին դեմոկրատիկ նկարագիրը :

Միւսը, Հայոց Նահապետը, աւելի համեստ էր իր բնութեամբ, եւ աւելի դեմոկրատ իր էութեամբ: Առիթով մը կը հարցնեն իրեն, թէ ինչ տիտղոսներ եւ ինչ շքանշաններ ունի: Նահապետը կը պատասխանէ. «Տիտղոսնե՞րս.— հայ եւ քահանայ: Շքանշաննե՞րս.— կապայ եւ գօտիս»:

Այս էր Ալիշանը ահաւասիկ.— համեստ՝ անհամեստ ըլլալու չափ, խոնարհ՝ սրտով ու հոգիով, արհամարհող՝ ամէն տիտղոսի հանդէպ: Իր աթոռը — դահ մըն էր իրեն համար, իր խուցը — վեհարան մը: Հիւրմիւզի մահէն ետք, մերժեց Աբբահայր ըլլալ եւ վանականի կապան բաւ համարեց իրեն :

Այսպէս էր, որովհետեւ Մեծերէն էր:

Խրիմեան վեհարանի մէջ կ'ապրէր, առանց տէր մը ըլլալու, Ալիշան այդ պատիւն իսկ չառաւ իրեն եւ չարունակեց ապրիլ իբրեւ ծառայ : Սողոմոնի պէս, իր խօսքը ուղղելով իր Աստծուն, ըսաւ կամ ըսել ուզեց. «Ծառայ քո եմ ես, իմաստուն արա զիս»:

Առաւած լսեց իր ձայնը: Տիտղոսներ չտուաւ իրեն,— ինք չուզեց, ու տալ,— բայց տուաւ բոլոր տիտղոսներուն վեհագոյնը՝ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ:

Հայոց Նահապետը լիապէս օգտագործեց աստուածային այս շնորհը եւ ազգին ընծայեց վաստակ մը, որ պատկառելի է քանակով ու որակով: « Քսան հոգիի գործ կատարեց», ինչպէս կ'ըսէին իրեն համար իր ժամանակակիցները: Վաթսուն տարի աշխատեցաւ տիւ եւ գիշեր, իր պարտքը լիովին հատուցանելով իր ժողովուրդին հանդէպ: Այս աքնաջան աշխատանքին արդիւնք է իր գործը, եօթանասունէ աւելի մեծ ու փոքր Երկեր, որոնցմէ ոմանք կրնան պատիւ բերել եւրոպացի գիտնականներու իսկ :

Եօթանասուն հատոր... Այս կը նշանակէ ամէն տարի հատոր մը եւ բան մըն ալ աւելի: Ինչ դաս մեզի համար եւ մեզմէ վերջիններուն համար Ու ըսել, թէ մենք հիմա կ'ապրինք գերարտադրութեան դարու մը մէջ, ուր, սակայն, հատոր մը երկնելէ ետք, իրենց ամբողջ պահեստը սպառած կ'ըլլան մեր գրողներէն շատեր, կարծելով որ այդքանն ալ կը բաւէ ազգին երախտիքը շահելու համար :

Բացի արդէն հրատարակուած գործերէն, Ալիշան ձգած է նաեւ քանի՛ աւելի անտիպներ, ինչպէս, օրինակ, «Պատմութիւն հայ վանօրէից յԻտալիա եւ յԵւրոպա», «Ցիշատակարանք հայ գրչագրաց», «Մնացորդք տեղագրութեանց Հայաստանի», «Հայկականք» (8 հատոր), «Հաւաքումն եւ ազբերք հայ պատմութեան եւ մատենագրութեան» եւայլն:

Բոլոր այս գործերուն մէջ, տպուած կամ անտիպ, «գրոյ յիշատակի» արժանի են մանաւանդ չորսը, որոնք կ'ընդգրկեն Հայաշխարհը,— ինչպէս են արդէն Ալիշանի բոլոր գործերը,— եւ թանկագին հաւաքումներ են մեր երկրի աշխարհագրութեան, պատմութեան, մշակոյթին, հայրենի բարքերուն, սովորութիւններուն, աւանդութիւններուն մասին:

Այդ չորս գիրքերու մէջ — «Շիրակ», «Սիսուան», «Այրարատ», «Սիսական»,— մօտաւորապէս ներկայացուած է, ինչ որ մենք կը կոչենք հայկական քաղաքակրթութիւն, իր բոլոր ստորոգելիներով :

ՇԻՐԱԿ, ծաւալով աւելի փոքր, քան միւսները, հրատարակուած 1881ին, Բագրատունեաց շրջանի պատմութիւնն է եւ արքայանիստ քաղաքին՝ Անիի մանրամասն տեղագրութիւնը :

ՍԻՍՈՒԱՆ, հրատարակուած 1885ին, ընդարձակ տեղագրութիւնն է Կիլիկեան Հայաստանի, պատմական թանկագին տեղեկութիւններով Կիլիկիոյ 300ամեայ թագաւորութեան գլխաւոր անցքերուն եւ դէմքերուն մասին: Թարգմանուած է ֆրանսերէնի եւ տպագրուած Նուպար փաշայի ծախքով:

ԱՅՐԱՐԱՏ, հրատարակուած 1890ին, Այրարատեան աշխարհի լիակատար պատմութիւնը, Ջրհեղեղէն սկսեալ մինչեւ ժամանակակից շրջանը: Այս երկը կը համարուի Ալիշանի գլուխ-գործոցը :

ՍԻՍԱԿԱՆ, հրատարակուած 1893ին, ընդարձակ տեղագրութիւնն է Սիւնեաց աշխարհին, պատմական եւ աշխարհագրական ճոխ ու այլազան ծանօթութիւններով :

Հա՞րկ է, որ ներկայացնենք ամբողջական ցուցակը այն եօթանասունէ աւելի հատորներուն, որոնց համար իր ամբողջ կեանքը մաշեցուց այս քաջարի պենետիկտեանը եւ որոնց առանցքը հայ ժողովուրդն է միշտ եւ հայ հայրենիքը:

Հա՞րկ է, որ յիշատակենք «Հայ.— Վենետ»ը «Հայբուսակ»ը, «Շնորհալի եւ պարագայ իւր»ը, « Հին հաւատք Հայոց»ը, «Ցուցիկք հայրենեաց»ը, «Արշալոյս քրիստոնէութեան Հայոց»ը, «Նուագք»ը, «Ընդ եղեւնեաւ»ը, « Հայապատում»ը եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք եթէ գիտական կառուցումներ չեն արդիական իմաստով, սակայն անփոխարինելի աղբիւրներ են « գիտական» կոչուած նոր կառուցումներու համար:

Բայց կենսագրութիւն չէ մեր գրածը, ոչ ալ գրական ուսումնասիրութիւն: Կ'ուզենք միայն հատուցանել մեր սերունդին եւ նախորդ սերունդներուն յարգանքի, մեծարանքի ու երախտագիտութեան տուրքը հանդէպ վերջամնաց այս սուրբին, Հայոց Նահապետին, որ ապրեցաւ իր ժողովուրդով եւ իր ժողովուրդին համար: Մենք ալ հիմա կրնանք ըսել իրեն պէս եւ իրեն համար. «Վաստակեցաւ եւ արդ հանգչի»:

Արդարեւ, Ալիշանի ձգտումն էր՝ վերակենդանացնել հայ ժողովուրդին անցեալը, ուրիշներուն ձգելով քննել ներկան եւ նախապատրաստել ապագան:

Իր խօսքը ուղղելով հայ պատանիներուն, կը գրէր մեզմէ շուրջ երեք քառորդ դար առաջ.

— « Ով հայ պատանիք, աղէկ քաղաքացի ըլլալու համար պէտք է քննել սորվիլ զհայրենիս : Քննեցէք եւ սորվեցէք ուրեմն այդ ազնիւ եւ բարեբեր Հայաստանը, իբրեւ հայրենիք ձեր եւ դարեւ ամենայն աշխարհի »:

Ալիշան Հայաստան չէր գացած, բայց, իր խուցին մէջ նստած, կը ճանչնար զայն աւելի, քան՝ բուն երկրացին: Զայն «տեսած» էր գիրքերուն մէջ, իբրեւ պատմութիւն եւ անցեալ, չէր տեսած մահկանացուի աչքերով: Ինքն իսկ կ'ըսէ տեղ մը. «Ոչ, ես ոչ տեսի իսկապէս զտեղիսն»:

Հայաստանը իրեն համար դրախտն էր միշտ, Աստուածաշունչի Եդեմը, ամենայն աշխարհի դայեակը :

Տեսած էր այս Եդեմը այն չորս հազար ձեռագիրներուն մէջէն, որոնք պահուած են Ս. Ղազարի գանձատան մէջ, իբրեւ մագաղաթեայ Հայաստան :

Դժբախտութիւն է, որ Ալիշանի գործերը այսօր այլեւս չեն կարդացուիր, մատչելի չեն բոլորին, որովհետեւ գրուած են գրաբար լեզուով : Թերեւս յարմար է զանոնք վերածել աշխարհաբարի. բայց այս պարագային ալ պիտի կորսնցնեն իրենց հարազատութիւնը, բնիկ դրոշմը, ինքնատպութիւնը :

Առէն, առէն, սակայն, կ'արժէ որ ճաշակ մը տրուի անոնցմէ այսօրուան Հայկակներուն, որոնց համար աքնեցաւ ու վաստակեցաւ Մեծ Նահապետը :

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Լուսաբանութիւն մը

ԽՄԲ.— Գ. Տ. Ջիթունին ստացած ենք երկար պատասխան մը, իր երգած 198 երգերու ցանկով եւ կարգ մը կողմնակի տեղեկութիւններով: Տեղի անձկութեան պատճառով, կը հրատարակենք միայն Կոմիտաս Վարդապետի վերաբերեալ մասը: Ինչպէս ինքն ալ կը խոստովանի, երգերու ցանկը արդէն երկու անգամ տպուած է ամերիկահայ թերթերու մէջ.—

Որպէսզի միանգամ ընդ միշտ ճշդուի ու հասկնալի ըլլայ հանրութեան թէ՞ ե՞րբ, ո՞ւր եւ ի՞նչ չափերով եղեր է իմ աշխատակցութիւնս ողբացեալ մեծ բարեկամիս Կոմիտաս Վարդապետին հետ, հարկ կը տեսնեմ, երրորդ անգամ ըլլալով, մամուլի մէջ, տալ անհրաժեշտ մանրամասնութիւններ, իմ երգած երգերուն ցանկովը մէկտեղ:

Այս կերպով կը հաւաստամ նաեւ թէ՝ անվիճելիօրէն օգտակար ալ պիտի ըլլայ, հոս մէջ բերուած ցանկը, բոլոր երգի սիրահարներուն եւ Վարդապետը սիրողներուն: Անոր մէջ են մանկապարտէզի երգերն ալ: Այսինքն այն քառասնեակ մը մեծ ու պզտիկ կտորները, որոնց նիւթը ես տըւած եմ հայ ժողովրդական փօքլօրէն, միասին մշակած ենք Վարդապետին հետ, ի Պոլիս, 1914 Նոյեմբերէն Դեկտեմբեր, եղանակները ես առած եմ զարձեալ ժողովրդական աղբիւրէն: Վարդապետին հետ զանոնք մշակելով՝ ան ձայնագրած է միշտ ըստ սովորութեան անջատ թերթիկներու վրայ, հայկական խազերով, որոնք ապա ինքը պիտի վերածէր եւրոպական խազերու, եւ միասին պիտի տպագրէինք գունաւոր - պատկերազարդ տետրակներով, Հայ մանկապարտէզներու համար:

Դժբախտաբար, բոլորիս համար, միւս մեծ պատերազմը վրայ եկաւ: Աքսոր, հալածանք, տեղահանութիւն՝ մահացուց ամէն ինչ: Վարդապետը՝ կարճ ատենէ մը ետքը՝ կորսնցուցիր լուսաշող իմացականութիւնը: Կարելի չեղաւ իրագործել վերոյիշեալ գեղեցիկ եւ անհրաժեշտ ծրագիրը: Ծրագիր մը՝ որ պիտի ազատէր մեր մանկապարտէզներու ուսուցիչներն ու մանուկները՝ օտար, թարգմանական, խորթ եւ դժուարամարս կտորներէ: Կամ որ վերջապէս պիտի օժտէր մեր մանկական աշխարհը՝ բնիկ հայեցի երգեցիկներով :

Այս առթիւ յիշուած երկհարիւրեակ մը երգերուն ցանկը — իր գլխաւոր մասերուն մէջ — տպուած է, ինչպէս յիշած էի նախորդ շարքով այս թերթին սիւնակներուն վրայ, 1931 Սեպտեմբեր — Հոկտեմբերին՝ Հայաստանի «Կոչնակ»ին մէջ, եւ՝ 1936 Դեկտեմբերին՝ «Հայրենիք Ամսագիր»ին մէջ (ԺԵ. տարի, թիւ 2—170):

Կոմիտաս Վարդապետի հետ համաձայնած էինք որ՝ իմ իրեն երգածներս պիտի կրէին հետեւեալ մակագրութիւնը.— «Գրի առաւ ու երգեց Տ. ՋԻԹՈՒՆԻ. ձայնագրեց Կ. Վարդապետ:

Այդպէս է՝ Էջմիածնէն 1910 — 11ին ինծի ի Վան ղրկած առաջին երգը՝ «Մրտըրմելիքի Երագը»— «Աուզօէ յանելով՝ երգեց Տիգրան Ջիթունի. ձայնագրեց Կոմիտաս Վարդապետ.— Մենեդ. Դիւցազներգ»: Այս կտորը կը գրաւէ չորսուկէս խազատող ու տեղաւորուած է իմ ձեռագիր-նօտաբագիր «Սասմանց Տուն» մեծ երկին մէջ, ԼԳ—ԼԴ երեսներուն մէջտեղը: Այդ միակ կտորն է որ՝ իր ատենին՝ ձեռագիրս Պոլիս Իզմիրեանց Գրական Մրցանակին ղրկելուս առիթովը՝ ուզեր էի Վարդապետէն ու ինքը փութացեր էր հասցնելու ինծի, եւ որ տպուած չէ դեռ :

Կոմիտասին երգածներուս ամէն մէկ կտոր երգը, իր ժամանակին արձանագրած եմ իմ Ա—ԻԶ (26) «Ազգագրական Գանձեր» անուն տետրակներուս ամէն մէկին իր համապատասխան էջին կամ երգին վրայ, համընթաց՝ այդ 26 տետրերուն ընդհանուր ցանկին ալ վրայ, մանկապարտէզի բաժինն ալ՝ առանձին տետրի մը մէջ :

Առաջին անգամ 1909 Սեպտեմբերին, երկու գիշեր միայն, Էջմիածին, Վարդապետին շքեղ խուցին մէջ, աշխատակցած ատենի համար՝ նըկատել կուտամ հետեւեալ կարեւոր կէտը.— Իզմիրլեան Մկրտիչ Կաթողիկոսի օծման օրերն էին: Կոմիտաս Վարդապետ ամբողջ ցերեկները զբաղած էր 150 հոգինոց երգեցիկ խումբին հետ: Իրիկուան ընթրիքը, թէ՛ ինքը, թէ՛ ես, համառօտելով՝ անյապաղ կը լծուէինք աշխատանքի: Իր երաժշտանոց - սենեակին բազմատեսակ նուագարաններու շարքերուն մէջտեղը, իր գրասեղանին առջեւը, ես ինծ հետ Վանէն բերածս ցանկին վրայէ կ'երգէի, Վարդապետը մատիտով եւ ձեռաչափ թուղթերու վրայ՝ կը ձայնագրէր, իմ երգածները հայկական խազերով: Ցաճախ կը ստիպուէր ելլել իր տեղէն, պատերուն դէմ դետեղուած ապակեղարաններէն կ'առնէր երգին համապատասխան նուագարանը — սրինգ, ջութակ, կիթառ, մանտօլին, թմբուկ, եւայլն, ու կը փորձէր իր ձայնագրածները ինձմէ խնդրելով կրկնել այն մասերը՝ որ ճիշդ չէր կրցած խազագրել: Կը կրկնէի ու կը սրբագրէր :

Շատ անգամ կ'ըսէր.— «Այ տղայ, երաժիշտ չես, նօթա չես գիտեր, բայց ինչքան ճիշդ լսողութիւն ունիս ու կրցած ես իւրացնել ձեր նահանգի ժողովրդական երգերուն եղանակները»: Սակայ ալ կ'ըսէր.— «Անկարելի է ճշգօրէն ձայնագրել այս կամ այն կտորը: Մեր ու եւրոպական խազերը՝ անբաւական դուրս կուգան: Ժողովրդի հագագին մէջ ձայներ կան՝ զորս խազի կամ յարի կամ սանդղի վրայ անկարելի կ'ըլլայ արտաբերել »:

Կարճը, յաջորդ երկու օրերուն՝ Մայր Տաճարին մէջ կաթողիկոսական օծման համար 150 հոգինոց խումբին ղեկավարութեան ծանր հոգն ու սերուն, արդէն ամբողջ օրը յոգնաբեկ, արուեստի սիրոյն նուիրումովը, այս գմայլելի վարդապետը երբ իր հանգիստէն ու քունէն դրկուելով կը պարապէր ինծ հետ — վասնզի երկու օրէն աւելի չէի կրնար մնալ Էջմիածին, — ու կը ճգնէր որչափ կարելի է շատ երգ ձայնագրել ինձմէ — այսինքն Վասպուրականէն — , ինչպէս կ'ուզէ որ կարենար ամէն մէկ պատառ թուղթիկին վերեւ, անպատճառ արձանագրել մեր ընդունած բանաձեւը.— «Գրի առաւ ու երգեց Տիգրան Ջիթունի. ձայնագրեց Կոմիտաս Վարդապետ»: Առիկա պիտի ըլլէր — անխոստր — յետոյ, երբ այդ երգերն ամբողջովին եւրոպական խազերով վերարտադրէր եւ մաքուրի քաշէր: Կոմիտաս Վարդապետ այն մարդը չէր որ իւրացնէր աշխատանքի մը իրաւունքը: Ինչո՞ւ յետին միտք վերագրել մէկու մը՝ որ ճանչցած է Վարդապետը իր ուղն ու ծուծին

Ապատանի այսօրուան վիճակը

Անգլ. թերթ մը կը գրէ.—

Ապատան անապատ մըն էր 40 տարի առաջ, այսօր դարձեալ վերածուած է անապատի, թէեւ 28 հազար բանուորներ ամէն առաւօտ ժամը 7ին կը խուժեն աշխարհի ամէնէն մեծ քարիւղի զտարաններուն դուռները եւ հազարաւորներ ալ Պարսկաստանի միւս մասերէն քաղաքը կը թափին գործի համար :

Անոնց համար գործ չկայ, բայց կը մնան հոն, իրենց կիներուն եւ զաւակներուն հետ փողոցները կը քնանան գիշերները, կը մուրան, եւ յաճախ կը սպառնան զտարաններու բանուորներու կեանքին:

Զտարաններու բոլոր բանուորները վճարում կը ստանան կառավարութենէն: Բոլոր պաշտօնեաները կամ բանուորները գործ չունին, կը նըստին լուացք կ՚ընեն, թուղթ կը խաղան եւ կ՚ատեն Բրիտանացիները :

Փոքր մաս մը միայն այս «վճարուած անգործներէն» կ՚աշխատի ութ ժամ, որովհետեւ երկու պզտիկ զտարաններ կը բանին տակաւին, քարիւղ ճարելով ներքին գործածութեան համար:

Կրպակները ամէն ատենէ աւելի կը բանին, ապրանքները հետզհետէ կը սպառին եւ կարելի չէ նոր ապրանք ստանալ: Քաղաքը չունի քիմիական նիւթեր, թիթեղ եւայլն, որոնք անհրաժեշտ են քարիւղի ճարտարարուեստին համար :

Ապատանի 75 ծխնելոյզներուն երկուքէն միայն ծուխ կը բարձրանայ այսօր: Երկու չարժական նաւակայքերը անգործ են:Ամէն տարի 30 միլիոն թոն քարիւղ բեռնաւորող մեքենաները անշարժութեան դատապարտուած են:

Գետեզերքի երկայնքը, ամէն գլխաւոր կէտի վրայ կը հսկէն մաքսատան պաշտօնեայ մը, զինուոր մը եւ ոստիկան մը: Տեղական գործածութեան համար 8—9 հազար թոն կը զտուին եւ դէպի ներսերը կը ղրկուին, 584 բեռնակառքերով:

Ամբողջ Ապատան զինուորական օրէնքի տակ է:

Ինքնաշարժերուն արգիլուած է մտնել այն հրջանը ,ուր 700 կահաւորուած տուներէն 300ը պարապ են: Պարսիկ պաշտօնեաները փոխադըրուած են մնացեալ տուներուն մէջ :

Բանուորները կը հաւատան թէ կառավարութիւնը կերպով մը պիտի կարգադրէ քարիւղի վէճը :

Ազգայնացած քարիւղի ընկերութեան վարիչը, ծեր ճարտարագէտ Պազարկանն է, որ նախապէս Թէհրանի արհեստագիտական համալսարանին տնօրէնն էր, ներկայիս կը բնակի Պրէյմի մէջ եւ ոստիկան մը կը հսկէ իր տան վրայ:Ան հետեւեալը ըսած է.

— Բրիտացիները կը յուսան թէ պիտի վերադառնան, բայց ամբողջ Պարսկաստան կրնայ այրիլ, նախ քան անոնց վերադարձը: Ղրկեցէք մեզի Ամերիկացիներ, Գերմաններ, Ֆրանսացիներ, Իտալացիներ, Պելճիքացիներ: Մէկ երկու տարի վերջ, կրնայ ըլլալ որ առնենք նաեւ քանի մը Անգլիացիներ :

մէջ եւ անոր ամէնէն մօտիկ ու սիրելի բարեկամը, եղբօրմէ աւելի եղբայր մը եղած է: «Ծիրդերգենք» գրուածքիս մէջ՝ այդ կերպ բան ըսած չեմ ես: Ոչ իսկ կասկած յայտնած: Ըսած եմ՝ «Վարդապետին անհոգութիւնն է պատճառը» որ իմ երգածներուս մասին յիշատակութիւն չկայ «կ՚ենթադրեմ»: Եւ այդ անհոգութիւնն ալ՝ չարամտութիւն չի վերցներ, այլ իր վերջի շրջաններուն մէջ իրեն պակսած ժամանակին կամ մտքի սարսումին է որ կ՚ակնարկուի: Ինծի վերագրել՝ Վարդապետի անձին, ուղղամիտ դիտնականի կեցուածքին, եւ անփոխարինելի հանճարին հանդէպ անարդական մտածում՝ կը նշանակէր չճանչնալ ոչ Վարդապետը ոչ զիս: Ճիշդ պիտի ըլլար այդ:

Կոմիտաս Վարդապետի հետ իմ աշխատակցութեան մինումին շուրջը՝ որքան ողբ ու ցաւ որ արտայայտուի՝ քիչ պիտի ըլլայ: Որովհետեւ մեր թէ՛ մանկական գրականութիւնն ու աշակերտութիւնը, թէ՛ համուր ժողովրդական երգեցողութիւնը եւ թէ՛ ընդհանուր փօքլօրական աշխարհը՝ շատ մեծ կորուստ մը ունեցան՝ զրկուելով այդ բազմաճիւղ աշխատակցութեան անժխտելի օգուտներէն: Այստեղ ոչ «ես» կայ «եսապաշտում» կայ, ոչ ինքնագովութիւն, ոչ ուրիշ բան: Բացարձակ ճշմարտութիւնը միշտ ալ կայ ու կը մնայ: Միայն՝ անգուգական ՎԱՐԴԵՏՆ է որ չկայ այլ եւս ու չկան նաեւ իր գործը շարունակողներ :

ԶԻԹՈՒՆԻ

ՆՈՐ ԴԻՊՔԵՐ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի կէս գիշերին ահռելի պայթում մը տակնուվրայ ըրաւ Սուս քաղաքին կեդրոնը եւ բաւական կարեւոր վնասներ պատճառեց: Առտուան դէմն ալ երեք պայթումներ տեղի ունեցան մանչերու վարժարանին մէջ: Նմանապէս, գիշեր ատեն, անծանօթներ փորձեցին կրակի տալ Թունուզի աղջկանց վարժարանը :

Մետինայէն մինչեւ Թունուզ ուսանողները դասադուլ հռչակեցին: Ոստիկանութիւնը հարիւր հոգի ձերբակալեց, բայց յետոյ արձակեց: Առեւտրականներն ալ փակեցին խանութները: Ցատկանչական է որ եւրոպական թաղի խլամ եղբայրները չհետեւեցան իրենց: Քոլիղէի վաճառատան պայթումը յուզումի մատնեց Եւրոպացիները, որոնք այժմ վտանգուած կը զգան իրենք զիրենք :

Վնասարարութիւնները կրկնապատկուեցան Գչ. օրուընէ սկսեալ, Սուսի մօտ, մանաւանդ Թունուզ - Պիզերթա շոգեկառքի գծին վրայ: Այդ շրջանին մէջ, ըմբոստները տասը տեղէ ծակեցին ջուրի խողովակը: Մարէթի հարաւակողմը կրակի բռնեցին ոստիկան - զօրքի պահականոցը: Ոստիկանութիւնը մաքրագործման ձեռնարկեց Կապէսի շրջանին մէջ :

Թունուզի աշխատաւորներու ընդհ. միութիւնը կոչ մը ուղղեց Ֆրանսացի բանուորներուն, «դաղթային քաղաքականութեան մենաշնորհեալներուն» դէմ փաթթելով մեզքը եւ հրաւիրելով զանոնք որ «ընդունելի եւ տեւական» լուծում մը գտնեն միասնաբար :

✕ Մարոքի ամերիկեան զինուորական խարիսխներու կառուցման առթիւ, բուռն քննադատութիւններ եղան Մ. Նահանգներու ծերակոյտի սպառազինութեանց յանձնաժողովին մէջ: Երկու անդամներ խստօրէն քննադատեցին եղած մըսխումները եւ անկատար աշխատանքը եւ ըսին թէ 300 միլիոնի փոխարէն 450 միլիոն տոլար ծախսուած է :

Գաղութէ գաղութ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ամխօր երկու անգամ տեղի կ՚ունենան մանկավարժական ժողովներ: Դասատուներու թիւը կը հասնի այս տարի 30ի: Այս ժողովին մէջ քննութեան առարկայ դարձաւ Ճեմարանի ծրագրին յարմարեցումը նոր պայմաններուն:Վերջին տարիներըմանաւոր ուշադրութիւն դարձուցած եւ անգլերէն լեզուի ուսուցման: Բարձրագոյն դասարաններուն համար արուեստի պատմութիւնը պիտի աւանդէ դրագէտ Կոստան Զարեան: Այս դասախօսութեանց կրնան ներկայ ըլլալ նաեւ Ճեմարանի շրջանաւարտները եւ ուսուցիչները ինչպէս եւ դուրսէն անհատներ: Երաժշտագէտ Բ. Կանաչեան ստանձնած է Ճեմարանին երգչախումբի կազմութիւնը: Կրնան մասնակցիլ բացի աշակերտներէն շրջանաւարտները, ուսուցիչ - ուսուցչուհիները եւ դուրսէն անհատներ :

Բարձր դասարանի աշակերտներու պարբերական դասախօսութեանց առաջինը այս տարի յառաջացուած է հիմնադիր տնօրէն Լեւոն Շանթին: Անոր նուիրուած է նաեւ Ճեմարանի աշակերտական «Ջահակիր» թերթի վերջին բացառիկ թիւը, ամբողջովին աշակերտներու աշխատակցութեամբ:

Ճեմարանի մատենադարանը ունի այժմ 6000 կտոր գիրք հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ ուրիշ լեզուներով: Ձեռնարկուած է մատենադարանի կազմութեան եւ ճոխացման: Համազգայինի Կեդր. վարչութիւնը եւ Ճեմարանի տնօրէնութիւնը կ՚աշխատին վերարանալ գիշերօթիկի բաժինը, որ կախում ունի նոր շէնքի կառուցման հետ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

«Յառաջ»ի մէջ մածունի մասին Վահէի գրածը կարդացի: 1912ին ես Նիւ Եորք գտնուած եմ: Մեր Կեսարացի Տոքթ. Տատուրին պատրաստած մածունը ջրոտ էր, ճիշդ թանձր թանի պէս: Դժբախտաբար ան ալ անունը մածուն չէ դրած, այլ Zoulak:

Պալթիմօր քաղաքը, ուրիշ Մարաշցի Հայ մը, անունը չեմ յիշեր, միեւնոյն թանը կը պատրաստէր, ան ալ «Lauzak» անուանած էր :

Կ՚երեւայ դիտմամբ անունը մածուն չեն դըրած, ուրիշներուն ուշադրութիւնը չհրաւիրելու համար :

Յակոբ Արսլանեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչ Կ. Մոմճեանի վերջին ցուցահանդէսին առթիւ, Ժորժ Պուտայ կը գրէ Artsի մէջ.— «Մոմճեան կը նկարէ բնութիւնը այնպէս ինչպէս մարդիկը,— ըլլան անոնք ծովային կամ դաշտային տեսարաններ,— կենդանի ու թարմ երանգապնակով մը, մինչեւ միամտութեան հասնող պարզ պծագրութեամբ: Ան կը վերապատկերացնէ տեսածը, աչքին երեւցածին պէս, առանց արուեստագէտի մտահոգութեան, ճաշակի մը կամ ձեւի մը որոնումին: Ասիկա բաւական է մեզի հմայելու, ու ամէնէն առաջ ապահովելու յաջողութիւնը կեանքով բաբախուն իր շարք մը նորին նկարներուն »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Զէր ուզեր գործածել Մարշըլի պաշտօնական տոմսը, որովհետեւ եթէ սխալմունք մը պատահէր, Մարշըլի գլխուն կրնար փորձանք մը գալ: Ես ալ կը պատժուէի իբրեւ կեղծարար: Սակայն այս անգամ պէտք չէր փախցնել :

Երբ հասանք Օր. Օրպէթի տունը, կատարեալ պաղարիւնով, տանտիրուհիին ներկայացուցի Մարշըլի տոմսը :

— Բայց խեղճը հիւանդ է, ըսաւ կինը, բժիշկը քովն է հիմա: Քիչ առաջ ալ ոստիկան մը եկաւ եւ օրիորդը շատ յուզուեցաւ: Ամէն պարագայի մէջ երթամ եւ լուր տամ որ եկած էք:

Պահ մը վերջ կարճահասակ մարդ մը երեւան ելաւ. Ջղայնացած երեւոյթ մը ունէր.

— Ի՞նչ կ՚անցնի հոս. ես բժիշկն եմ. Օր. Օրպէթը չէք կրնար տեսնել. հիւանդ է: Կը վախնամ որ մտային հաւասարակշռութիւնը կորսնցնէ: Զեմ արտօներ որ զինքը տեսնէք:

— Այսուհանդերձ պարտաւոր եմ տեսնել օրիորդը, ըսի :

— Իմ հիւանդիս կեանքը աւելի կարեւոր է քան ձեր հարցաքննութիւնը :

— Ձեր հիւանդին կեանքէն աւելի կարեւոր խնդիր մը գոյութիւն ունի :

— Ինչ անիմաստ բան, ամէն պարագայի մէջ վիճաբանելու ժամանակ չունիմ, զբաղած մարդ մըն եմ. կ՚արգիլեմ ձեզ Օր. Օրպէթի մօտ երթալ:

— Շատ լաւ Գ. Բժիշկ, ըսի, այդ պարագային ստիպուած եմ ձերբակալել ձեր հիւանդը :

— Ի՞նչ, ձերբակալե՞լ ...

— Այո, խնդիրը շատ կարեւոր է :

— Ինծի ի՞նչ: Իմ պարտականութիւնս է հիւանդս փրկել :

— Իսկ իմս՝ հայրենիքս, ըսի, եկէք Գրիճ :

Բժիշկը քթին տակէն կը մըռլար: Առանց կարեւորութիւն տալու վեր ելանք: Տանտիրուհին Օր. Օրպէթի անկողնին մօտն էր: Մեքենագրուհին անշարժ պառկած էր. ճեփ ճերմակ դէմքով եւ կարմրած աչքերով: Զարդասեղանին վրայ զետեղուած էր իր նշանածին նկարը: Տեսնելով որ աչքերս այդ կողմը դարձուցած եմ, Օր. Օրպէթ սկսաւ բարձրաձայն արտասուել :

Փոնթիւի անկողնին մօտեցաւ, ձեռքը դըրաւ մեքենագրուհիին ուսին,

— Սիրելի աղջիկս, ըսաւ մեղմ ձայնով, մի յուզուիք. քանի մը հարցումներ պիտի ուղղեմ ձեզի :

Մինչեւ հոս ես իմ պարտականութիւնս կատարած էի. ասկէ վերջ Փոնթիւի գործն էր: Ֆրանսացին կը շարունակէր.

— Ձեր նշանածը կարծեմ ապահովագրական պաշտօնեայ էր:

— Այո :

— Ո՞ր ընկերութեան մէջ կ՚աշխատէր :

— Անունը չեմ գիտեր, ծովային ապահովագրական ընկերութեան մը մէջ :

— Ա՞յդ պատճառով անոր կը յանձնէիք ձեր մեքենագրած նաւային տեղեկութեանց վերաբերեալ ընդօրինակութեան թուղթերը, հարցուց Փոնթիւ, միշտ միեւնոյն մեղմ շեշտով :

Օր. Օրպէթ յանկարծ կաս կարմիր կտրեցաւ, յետոյ դէմքը ճեփ ճերմակ գոյն մը առացաւ: Փոնթիւ սկսած էր իր մեթոտով աշխատիլ:

— Մի փորձէք ուրանալ, ըսաւ անխղճօրէն, գիտէի՞ք թէ Այրթըն գերման լրտես մըն էր:

— Ոչ, ոչ սուտ է, գոչեց մեքենագրուհին, նստելով անկողնին մէջ :

— Եթէ սուտ է, իրականութիւնը ըսէք :

Օր. Օրպէթ նեղ կացութեան մատնուած էր, բայց Փոնթիւ որոշած էր երեւան հանել ճշմարտութիւնը: Մեքենագրուհին ճարահատ սկսաւ պատմել իր պատմութիւնը, հեծկլտուքներու մէջէն :

— Քանի մը ամիս առաջ ծանչցայ Այրթընը, անմիջապէս համակրեցանք իրարու, նշանուեցանք, յաճախ կը հարցնէի թէ ե՞րբ պիտի ամուսնանանք: Կ՚ըսէր թէ անհրաժեշտ թոշակ մը ունի: Օր մըն ալ ըսաւ թէ կրնար շատ դրամ շահիլ եթէ իրեն յանձնէի նախարարութեան մէջ մեքենագրըուած տեղեկագիրներու կամ ծրագիրներու ընդօրինակութեան թուղթերը: Աւելցուց թէ այս կերպով նաւերու վերաբերեալ անվնաս տեղեկութիւնները պիտի հաղորդէր իր ընկերութեան տնօրէնին եւ այս գործին համար բացառիկ վճարում մը պիտի ընէին իրեն :

(Շար.)

Երեք մեծ յաջողութիւններ

Երեք մեծ յաջողութիւններ կ'աւետեն տեղական թերթերը, Փարիզի մէջ կատարուած խորհրդակցութեան առթիւ:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Շուման, այնքան գոհ էր որ «պատմական օր» կոչեց Մարտ 20ի հինգշաբթին: Իսկ բրիտանական պատուիրակութեան ներկայացուցիչը «շատ յաջող» կը գտնէ կատարուած գործը:

Որո՞նք են երեք մեծ յաջողութիւնները. —

1. Եւրոպական Խորհուրդին միւս 13 անդամները — բացի Շուէտի կարգ մը վերապահումներէն — ընդունեցան Մեծն Բրիտանիոյ ծրագիրը, որուն համաձայն Եւրոպայի Խորհուրդը պիտի դառնայ գերագոյն հեղինակութիւնը բոլոր միացեալ կազմակերպութեանց համար:

2. Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, հաւանեցաւ ետ առնել իր ծանուցագիրը որով կը գանգատէր թէ Ֆրանսա չի գործադրեր ժողովրդավար ազատութիւնները՝ Սարի շրջանին մէջ: Այս խնդիրը պիտի քննուի խառն յանձնախումբի մը կողմէ, անդամակցութեամբ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Սարի կառավարութեան:

3. Խ. Միութեան տրուելիք պատասխանին նախագիծը հեռագրուեցաւ Ուաշինկթըն, որպէսզի Պ. Էչիսըն եւս քննէ եւ վաւերացնէ: Այս մասին նոր խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ Պ. Պ. Իտըն, Շումանի եւ Տոքթ. Ատընաուըրի միջեւ:

✕ Սարի մասին երկար խորհրդակցութիւններ կատարած էին Պ. Շուման եւ Տոքթ. Ատընաուըր, գետինը հարթելու համար: Երբ վերջնական համաձայնութիւն մը գոյանայ, ծրագիրը Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն վաւերացման պիտի ենթարկուի:

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը իր յուշագիրը ետ առած ատեն, ըսաւ.

— «Խօսակցութիւններ սկսած են Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, կարգադրելու համար Սարի խնդիրը, հաշտութեան դաշնագրին կնքումէն առաջ: Կը յուսամ թէ պիտի յաջողին այդ բանակցութիւնները:

Պ. Շուման գոհունակութեամբ յայտարարեց թէ Տոքթ. Ատընաուըրի «ցոյց տուած հաշտարար ոգին կը հարթէ Եւրոպայի խաղաղութեան ճամբան»: Պ. Իտըն ալ գոյացած համաձայնութիւնը բարենշան գտաւ եւրոպական միութեան համար:

✕ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Մոսկուայի տրուելիք պատասխանը հետեւեալ կէտերը կը պարունակէ.— 1. Խ. Միութիւնը պէտք է արտօնէ որ Ազգաժողովին յանձնախումբը արեւելեան Գերմանիա եւս այցելէ.— 2. Անհրաժեշտ է ազատ ընտրութիւններ կատարել եւ կառավարութիւն մը կազմել ամբողջ Գերմանիոյ համար:— 3. Փութացնել Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը:

Ազգաժողովին քննիչ յանձնախումբը երեք օր պայմանաժամ տուած է արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան, որպէսզի արտօնէ այդ շրջանին մէջ եւս քննութիւններ կատարել: Եթէ թոյլ չտան, յանձնախումբը մինչեւ պիտի մեկնի կիրակի օր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ յանձնաժողովին մէջ, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը մերժեց ամերիկեան ծրագիրը՝ համաշխարհային սպառազինութեանց վիճակագրութեան մը մասին:

ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌ տոլարի հատուցում կը պահանջէ արեւմտեան Գերմանիայէն, հիթլէրական իշխանութեան կատարած կողոպուտներուն համար: Երկու կողմերու պատուիրակութեանց առաջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ Եչ. օր, Լա Հէյի մէջ: Գերմանիա սկզբունքով համաձայն է վճարելու պահանջուած գումարը:

ՍԵԼԱՆԻԿէՆ կը հեռագրեն թէ ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ 24 ժամուան համար, բոլոր հաղորդակցութիւնները դադրեցան եւ խանութները փակուեցան, ջլատելով քաղաքին կեանքը: Բոլորն ալ կը գանգատին թէ կառավարութիւնը չէ կրցած ամանցնել ապրուստը եւ դարման տանիլ գործազրկութեան, հիւսիսային նահանգներուն մէջ:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ — ՌՈՒՏ ՄՐՑՈՒՄԸ.— Երկար բանակցութիւններէ ետք, վերջապէս ստորագրուեցաւ Հայրապետեան — Ռուտ ծանր միջին մրցումը: Հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 4ին, Լիոնի ձմեռնային պալատին մէջ, տասը շրջանով (րաունտ): Եթէ մրցումը Ֆրանսացին շահի, պատեհութիւնը պիտի ունենայ յառաջիկային վերստանալու իր ախոյեանի տիտղոսը:

ԳԷՈՐԳ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ անուն հայ երիտասարդ մը, երկու ֆրանսացի բարեկամուհիներու հետ ընկերութիւն մը կազմած էր, ամէն տեսակ ապրանք գողնալու եւ «տեղաւորելու» համար: Մովսէսեան ձերբակալուեցաւ Մարսէյլի մէջ, իսկ ընկերուհին՝ մայրաքաղաքի մը մէջ:

Փարիզի առաջին շաբաթը

Վերջին պայմանաժամն է յետնեալ բաժանորդագրութեանց վճարման համար:

Կը խնդրուի փութացնել վճարումները, դիւրացնելով մեր աշխատանքը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղը Կապոյտ Խաչի Օրը կը տօնէ այս կիրակի ժամը 4էն 12:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի քաղաքապետարանի սրահը, բիւ Սթալինկրատ: Դերասան Թրադօշի սիրողներու խումբի կողմէ կը ներկայացուի

« ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ » օփէրէթը

Ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Մուտք 150 ֆրանք: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
Մարտ 22ին ժամը 21ին
ECOLE NORMALE DE MUSIQUEի մէջ
78, Rue Cardinet, métro : Malesherbes

Գոհարիկ Ղազարոսեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

կը ներկայացնէ Programmes bien temperéներու շարքին մէջ Պախ, Փըրսել, Ռամօ, Սքառլաթի, Պեթհովըն, Մոցարթ, Շուպերթ, Շուման, Պռամս Շոփէն եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան — (Programme en Ré majeur):

Հայ Մշակոյթի Օր

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Ուս. Միութեան: Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Salle Molièreի մէջ, 18 Quai de Bondy:

Նախագահ ՏՕՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Բանախօս՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք թիւ 2.— իջնել Pont du Change: թիւ 3.— իջնել Pont La Feuillée: Autobus թիւ 9.—իջնել Quai de Bondy: Հանր. թիւ 18 իջնել Terreaux եւ անցնիլ Pont La Feuillée:

Թատրոն

Մարսէյլի Թատերասէր Հասարակութեան փափաքին գոհացում տալու համար, դերասան Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ Պօմոնէն վերջ Սալ Մազընոյի հանրածանօթ թատերասրահին մէջ պիտի բեմադրէ

Խաղամոլը

(Հինգ արար): Հեղինակ՝ Լ. ՔՐԻՒՉԷԼ, թարգմ. Գ. ՉՈՒԲԱՐԻ: 29 Մարտ, շաբաթ ժամը 20.45ին:

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի կարող ուժերէն՝ Տիկին Արփիկ Պէզիրճեանի, Կար. Մուբաֆեանի, Մարտ. Դաւիթեանի, Վահան Ցակոբեանի եւ ուրիշներու:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

18—20 տարեկան, ծրար կապելու եւ ապրանք յանձնելու համար: Անհրաժեշտ է որ հեծելանիւ ունենայ:

Դիմել Co. DONO, 3 rue Maurice Mayer, Փարիզ (13) Հեռ. Gob. 40-85:

✕

Կար կարող շատ լաւ գործաւորուհիներ եւ FINISSEUSEներ տունը աշխատելու համար:

Դիմել ՄԻՆԱՍԵԱՆ, 32 rue des Annelets, Փարիզ (19), métro Botzaris կամ Jourdain:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Լիոնաբակ Պ. Թոմասեանի որ, իր այցելութեան առթիւ, տասը հազար ֆրանք նուիրեց Անտիլլիի ծերանոցին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 20.30ին, 78 բիւ Ռապըլէ, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Ուս. Միութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Օհանջանեան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընթերցում շրջաբերականի, զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին սանուհիները եւ ընկերուհիները:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը շաբաթ, Մարտ 29ին, ժամը 3.30ին: 17 rue Ampère: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Համախմբ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— ԼԻՈՆ.— Ապրիլ 11-24ի մեր նահատակներու յիշատակը յաւերժացնելու համար, Ապրիլ 20ին, Bourse du Travailի հսկայ եւ փառաւոր սրահին մէջ, ինչպէս ամէն տարի Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ Սգահանդէս մը կազմակերպուած:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակցական եւ այլ միութիւններէ նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ՄԵԾ

Gala մը

Cercle Militaireի մէջ (Փլաս Ս. Օկիւսթէն), այս շաբաթ, 22 Մարտ, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Հովանաւորութեամբ զօր. **KOENIG**ի

Կը մասնակցին ֆրանսական բեմի եւ շարժանկարի լաւագոյն դերասանները, որոնց կարգին Lili Bontemps, Jacques Meyran, Alain Romans, Raymond Souplex եւն.:

Jazz du 1er escadron Regional, յայտագիրը կը ներկայացնէ Jacques Angelvin (Télé-Parisէն):

Մուտք՝ 500 Ֆր.: Դիմել ՅԱԿՈԲ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆի 20 rue Nungesser et Coli (16) tél. Mol. 34-70:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, ժամը 4էն 12, ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ

Քաղաքապետութեան խորհուրդին հետ ներկայ կ'ըլլայ Le Maire d'Alfortville Monsieur Raoul Bleuze

Ինչպէս նաեւ կափամարտիկ ախոյեաններ ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ Champion de France Mi-lourd

ՀՐԱՆՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆ Champion de Liban Mi-lourd

Rue Voltaireի սրահին մէջ

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ Sud Américaine formationով

Attractions Մուտք **200** ֆրանք

Autobus 103 Charenton - Ecolesէն:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH ondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 23 MARS 1952 Կիրակի 23 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6720 Նոր շրջանի թիւ 2131

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅՐԵՆԻՔԸ ԲԱՌ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Քանի կ'արծարծենք «բառարանական» խնդիրը, այնքան զգալի կը դառնայ տագնապին խորութիւնը :

— Ուրիշ հոգ չմնա՞ց, պիտի ըսեն բանդէտներ, իմաստութեան գոհարներ թափելով :

Ամէն հոգ իր կարգին :

Խօսի՛նք հայրենիքի ազատութեան եւ ամբողջացման, մեր քաղաքական պահանջներու մասին :

Զբաղի՛նք տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեամբ, զօրացնելով եղած կազմակերպութիւնները : Փրկութեան նոր ուղիներ փնտռելով, որպէսզի կարենանք աւելի երկար դիմանալ :

Փառաբանե՛նք ազգային մշակոյթը, աւելի լայն եւ գործնական յանձնառութիւններ եւ զոհողութիւններ ստանձնելով :

Աւելի ազդու միջոցներ փնտռենք, նոր սերունդին փրկութեան համար :

Բայց, չմոռնանք որ... հայերէնէ հայերէն բառարան անգամ չունինք :

Իմացա՞ք թէ ի՛նչ ենք ունեցեր տարիներու ընթացքին : Եւ ինչ կը մնայ այսօր :

Անգամ մը եւս յիշեցնենք մէկ երկու թուականներ —

«Առձեռն բառարան», տպուած 1865ին, Վենետիկ : (Սպառած) :

Ս. Գաբամաճեան բառարան, տպուած Պոլիս, 1910ին : (Նոյնպէս)

«Հայոց Բան ու Բառ», Ամատունի Վարդապետի, տպուած Էջմիածին՝ 1912ին (Նոյնպէս) :

Եւ ամենավերջինը՝ Ստ. Մալխասեանի քառահատոր բառարանը, տպուած Երեւան, (Հազուագիւտ եւ անմատչելի) :

[illegible] հրատարակիչներ, ի պէտս ղարդացելոց :

Միջանկեալ ըսենք թէ միայն հայերէնէ հայերէն բառարանը չէ որ կը պակսի :

Ֆրանսերէնէ հայերէն եւ հայերէնէ ֆրանսերէն, նոյնպէս անգլերէնէ հայերէն եւ հայ-անգլերէն բառարանները ալ ճրագով կը փնտռուին : Կամ չեն գոհացներ օրուան պահանջները :

Առանձին կը խօսինք այդ մասին :

Ամփոփուելով «օրակարգին» վրայ, պիտի ուզէինք որ ուրիշներ, եւ մանաւանդ մասնագէտներ ալ արծարծէին այս հիմնական հարցը :

Հայերէնէ հայերէն բառարանի տագնապը կը պահանջէ յարմար ստեղծել, գործնական եղբայրակցութեան մը յանգելու համար :

Այն ատեն, ոչ միայն շատ մը աչքեր եւ միտքեր պիտի բացուէին, այլ եւ երեւան պիտի գային անձնական ձեռներէցութեամբ կատարուած աշխատանքներ :

Ամէնքս ալ գիտենք որ Նարդունին հետաքրքական աշխատանքի մը լծուած է, տարիներէ ի վեր, բազմալեզուեան բառարան մը յօրինելու համար :

«Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած քանի մը նմոյշները շատ աղօտ գաղափար մը կուտան այդ անհնարին ջանքերուն մասին :

Միայն կատարուած պրպտումները, վերլուծումները, ստուգումները, գիտերը եւ անսպառ հում նիւթերը պատրաստ ատաղձ մը կը կազմեն՝ քանի մը տեսակ բառարաններ յօրինելու համար : Անձեռն թէ ընդարձակ :

Անշուշտ ուրիշներ ալ կ'աշխատին, աւելի համեստ սահմաններու մէջ, քանի որ տակաւին ունինք ձեռնհաս եւ տրամադրելի ուժեր :

Երկու անգամ յիշեցինք չորս վանքերու անունները, այն ակնկալութեամբ թէ նոր լոյս մը կը ծագի :

Ամէն պարագայի մէջ, պատահական չէ որ կը յուզենք այս խնդիրը : Նոյն իսկ ուշ մնացած ենք :

Անհրաժեշտ է հրապարակային խորհրդակցութիւն մը, տագնապին բոլոր երեսները պարզելու եւ խօսքէն գործի անցնելու համար :

Երբ խնդիրը ամբողջութեամբ լուսաբանուի եւ հրապարակ դրուին արդէն կատարուած կամ ծրագրուած աշխատանքները, անշուշտ կարգը պիտի գայ նիւթական միջոցներու :

Այն ատեն այդ հարցն ալ կը քննենք : Այն վստահութեամբ թէ տրամադրելի աղբիւրներ չեն պակսիր :

Եթէ հայրենիքը քարերով կը շինուի, մայրենին ալ բառերով — բառարանով — կը փրկուի :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԽՈՐՀԻՄ ԹԷ... ՀԱՃԻՍ »

Բառերը ծամծմելու սովորութիւն չունիմ, որովհետեւ կեղծաւորութիւնը մեղքերուս մաս չի կազմեր :

Ուրեմն, կը համարձակիմ հրապարակաւ յայտարարել թէ մեր մայրենի լեզուն, իր հոգեվարքի օրերը կ'ապրի՝ Ամերիկահայաստանի մէջ :

Կ'ամբաստանեմ թէ գրաւոր լեզուն եւ թէ խօսակցականը : Հանդիպած եմ մտաւորականներու, որոնք ինծի չափ յոռետես չեն եւ կը պնդեն, ընդհակառակն, թէ մեր ամերիկահայ գաղութը նոր բարբառ մը ստեղծելու վրայ է :

Անճարակ արդարացում մը, որ ոչ միայն հիմ չունի, այլեւ կը ջնջէ ամէն ճիգ, որ կը ձգտի չարիքը դարմանելու :

Ամերիկահայերէնը վերածուած է լաբիւրին-թոսի :

Անգոսնելի բազմութիւնները գրական նոր բարբառ չեն կրնար ստեղծել իրենց հայրենիքէն դուրս : Ընդհակառակն, կ'աղճատեն, կը լլկեն մայրենի լեզուին քերականութիւնը եւ բառամթերքը՝ ազդուելով տեղական լեզուէն : Շատ, շատ իրենք իրենց գլխուն կը յօրինեն թանապուր լեզու մը, որուն մէջ ամէն բան կայ՝ բացի սեփական լեզուին յատկանիշներէն :

Մտաւորական զանգուածն է որ կը մշակէ, կը զարգացնէ հետաւոր ափերէ ներածուած բարբառը, պայմանաւ որ գուրգուրայ անոր վրայ եւ պահէ անոր հարազատութիւնն ու առհմիկ նկարագիրը :

Կը չափազանցնե՞մ եթէ ըսեմ որ Ամերիկահայաստանի [illegible] թօռը : Կան գրոց-բրոցներ, որոնք հաստատական պատասխան կուտան այս հարցումին եւ իրենց կողմէ ցոյց տրուած այդ անհոգութեան պատճառաւ է որ հրապարակը ողողուած է հետեւեալ բարբարոսութիւններով :

— «Ցակոբիկին կանչեցի», կ'ըսէ Ամերիկահայը, երբ ըսել կ'ուզէ թէ Ցակոբիկին հեռաձայնըրած է, որովհետեւ բառացի թարգմանած է անգլերէն callը :

— «Խորհիմ թէ Արուսեակը Նիւ Եորք գացած է» կ'ըսէ, փոխանակ ըսելու «կարծեմ», որովհետեւ մտաւորական Ամերիկահայը բացատրած չէ ոչ-մտաւորական Ամերիկահայուն թէ անգլերէն thinkին համար մենք ունինք կարծել, խորհիլ, մտածել բառերը...

Դեռ ուրիշ հարիւրաւոր օրինակներ :

Ոչ, սիրելի մտաւորականներ, այս կարգի շուշորթարանութիւններով նոր բարբառ չի շինուիր : Եղածն ալ կը կորսուի եւ ասկէ քսան, երեսուն տարի վերջ կը սկսինք իրարու պատմել թէ «այսօր տաք չուն կերայ» : ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Թուրքերու զայրոյթը Պարսիկներու դէմ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, կարգ մը իրանեան թերթեր նախատական գրութիւններ եւ ծաղրանկարներ հրատարակած էին Թուրքիոյ դէմ : Ծաղրանկար մը իշու կը նմանցնէր Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը :

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կ'իմանանք թէ այս հրատարակութիւնները մեծ զայրոյթ պատճառած են Թուրքիոյ մէջ : Մարտ 13ին երիտասարդութիւնը բողոքի ժողով մը սարքեց Մարմարա Լօքալին մէջ եւ բազմաթիւ ճառախօսներ պախարակեցին Իրանի ձախակողմեան թերթերուն այդ անկիրթ ընթացքը : Հաւաքոյթը բացուեցաւ Անկախութեան քայլերգով, որմէ վերջ խօսք առաւ Համալսարանական Միութեան նախագահ Թուրկուտ Սէտէլ, եւ ըսաւ ի մէջ այլոց.— Համայնավարները ամէն խորամանկութեան կը դիմեն, քանդելու համար ամէն ինչ,— բնտանիք, սեփականութիւն, կրօնք, բարոյական, ազատութիւն, պետական բարեկամական յարաբերութիւններ, եւն. : Ահա ասոնք անոնց նոր մէկ խուլթր : Իրանի երկու քուրջի կտորները, Շուրիս եւ Համլէ, վերջերս ջանացին

Մարոքի Սուլթանը ինքնավարութիւն կը պահանջէ

Մարոքի Սուլթանը նամակ մը ուղղեց Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին, զօր. Կիյոմի միջոցաւ :

Սուլթանը կը պահանջէ վերաքննել թեւարկութեան դաշնագիրը եւ Մարոքեան կառավարութիւն մը կազմել, բանակցելու համար Ֆրանսայի հետ : Այս նամակին մէկ պատճէնը ղրկուեցաւ արտաքին գործերու պաշտօնատունը, ուր զարմանալի կը գտնեն որ նամակին բովանդակութիւնը մամուլին յայտնուեր է, քննութիւնը հազիւ սկըսած :

Մարոքի Սուլթանը անուանական վեհապետն է երկրին, բայց 1912ի դաշնագրին համաձայն, Ֆրանսան կը վարէ ներքին եւ արտաքին գործերը : 1950ի աշնան, Սուլթանը Փարիզ այցելած ատեն, ծանուցագիրներ յանձնեց հանրապետութեան նախագահին եւ կառավարութեան, բարենորոգումներ պահանջելով, որոնց հետեւանքով չեղեալ պիտի համարուէր 1912ի դաշնագիրը : Նոր յուշագիրը կ'առաջարկէ աւելի լայն բարենորոգումներ, ուրիշ խօսքով՝ ինքնավարութիւն :

Մարոքի ազգայնականները, որոնք կը գործեն «Իսթիգլալ» կուսակցութեան մէջ եւ մեծ ազդեցութիւն ունին Սուլթանին վրայ, բացէ ի բաց անկախութիւն կը պահանջեն :

Այս նոր ձեռնարկին առթիւ, տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ 15 ամիս վերջն ալ, անփոփոխ կը մնայ Մարոքի Սուլթանին դիրքը : Այս անգամ աւելի վճռական լեզու մը կը գործածէ Սուլթանը, շեշտելով թէ «կորսնցնելիք ժամանակ չունին» : Կարծողներ կան թէ Սիտի Մոհամմէտ ի հարկին Ազգաժողովին պիտի դիմէ, աջակցութեամբ արաբական եւ ասիական պետութեանց :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Ֆրանսա չի կրնար անպատասխանի ձգել այս նամակը : Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Սուլթանը շրջապատուած է խոր ծերութեան հասած նախարարներով : Մեծ եպարքոսը, Մոխրի, 107 (?) տարեկան է, դատական նախարարը՝ 80, ուրիշ նախարար մը՝ դարձեալ 80 : Փարիզի մէջ կը սպասեն որ երիտասարդներ յաջորդեն այս ծերուկներուն, որպէսզի կարելի ըլլայ բանակցիլ եւ նոր կառավարութիւն մը կազմել :

Թերթ մը ուշագրաւ կը գտնէ որ Մարոքի Սուլթանը [illegible] թեան պիտի յանգին : Միեւնոյն ատեն կը յարոյց գիւանագիտական բոլոր ձեւերը :

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Մարոքի անկախութիւնը վիճելի պիտի դարձնէ ամերիկեան զինուորական խարիսխներու գոյութիւնը, քանի որ այդ մասին բանակցութիւնները կատարուած են ուղղակի Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԽՆԴԻՐԸ

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն կը զբաղի Թունուզի հարցով : Կ'ըսուի թէ ինքնավարութեան նոր ծրագիր մը մշակուած է, որ կը նախատեսէ խորհրդարան մը կազմել՝ երկու ժողովներով : Այս ժողովներէն մէկը պիտի ըլլայ քաղաքական եւ պիտի բաղկանայ ամբողջովին Թունուզցիներէ. իսկ միւսը պիտի զբաղի ելեւմուտքով եւ ուրիշ տնտեսական խնդիրներով, մասնակցութեամբ Ֆրանսացիներու եւ Թունուզցիներու : Ազգայնա-

(Վերջերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

մեր երկիրը աղարտել : Մեր նողկանքը կը յայտնենք եւ կը նզովենք զանոնք :

Ճառախօսը ըսաւ թէ կարմիրներու նպատակն է պառակտել երկու բարեկամ երկիրները, բայց Թուրք երիտասարդութիւնը ամրոցի մը պէս ցցուած է անոնց առջեւ եւ դրօշը պիտի ծածանի միշտ, այդ բերդին վրայ :

Ուրիշ ճառախօսներ ալ նոյնիմաստ բառերով այպանեցին դէպքը : Օրհան Ֆէյզօօյ ըսաւ.

— Մենք ազնուական ազգ մըն ենք, բայց կարմիրները չեն մարսեր այս պարագան : Եթէ կայ երկիր մը, զոր չեն կրնար պարտութեան մատնել զէնքերու պատերազմով, այն ալ Թուրքիան է :

Իլհան Էնկին ալ ըսաւ.

— Թուրք երիտասարդութեան երակներուն մէջ ազնուական արիւն մըն է որ կը շրջի եւ համայնավարութիւնը անզօր է տեղաւորուելու այդ արիւնին մէջ : Դատապարտուած է խեղդուելու ամէն վայրկեան : Մեր հաւատքը խոր է պատմութեան առջեւ : Թուրք երիտասարդութիւնը մէկ սիրտ եւ մէկ մարմին է միշտ այդ յաւիտենական թշնամիին առջեւ :

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ Թէհրանի «Ըթթըլաաթ» թերթի Թուրքիոյ ներկայացուցիչը եւ դատապարտելով դէպքը ըսաւ թէ Թուրքիոյ պարսիկ գաղութը հեռագրեց Իրան, պահանջելով որ փակուին թրքութեան դէմ հայհոյող այդ երեք թերթերը :

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

Կը մեկնին անոնք, իրարու ետեւէ: Կը մեկնին վերջին ներկայացուցիչները Սերունդի մը, զոր պէտք է այլեւս կոչել Մեծ: Որովհետեւ ան իրապէս եղաւ մեծ՝ իր ստեղծագործական տենդով, մեծ նաեւ մեզի ընծայած իմացական իր բերքով, մե՛ծ, մեծ մանաւանդ եղերական իր ճակատագրով:

Այո, վերջնապէս կ՚անհետին, կը մարին անոնք, վերջին հրթիռները այն հրաշալի հրախաղութեան, որով այդ սերունդը զարդարեց Հայ Մտքին երկնակամարը, զայն հասցնելով իր բարձրագոյն գեղեցկութեանց, մեր այս դարուն առաջին տարիներուն:

Այս վերջին տարիները եղան շատ անողոք, խլեցին մեզմէ անոնց վերջին խումբը: Թէքէեան, Ահարոնեան, Օշական, Աղբալեան, Շանթ:

Կ՚ինայ վերջնապահ գունդն ալ: Ահ, հերոսական այդ վերջին գունդը: Ան, որ հարկադրուեցաւ շարունակել կռիւը, աւելի քան երեսունեւհինգ տարի, կորսնցուցած իր բոլոր բանակները, քայքայուած, ջարդուփշուր, մինակ: Ան որ ստիպուեցաւ մղել Հայ Մտքին ճակատամարտը, անտանելի պայմաններու մէջ, փոքրաթիւ իր խումբով, դիրք ու տեղ փոխելով շարունակ, բայց որ չնահանջեց երբեք, չեղաւ դասալիք, անձնատուր չեղաւ…:
Ու ահա, կ՚ինայ հերոսաբար, ռազմադաշտին վրայ, զէն ի ձեռին, դիմադրութեան բոլոր միջոցները սպառած: Մինչեւ վերջին փամփուշտը:

Եւ ինչպէս չբացագանչել հիմա, անոնց ետեւէն, ամէնէն խրունկ թախիծով թաթաւուն, հպարտութեամբ.
— « Մեծ չէ՞, հրաշալի ժողովուրդ չէ՞ ան, որ տասնամեակի մը ընթացքին, հինգ այսպիսի փառաւոր անուն կը յանձնէ անմահութեան…»:
Եւ ինչպէս չփնտռել նաեւ, հիմա անոնց շուրջ, մեր աչքերն ու հոգիները յառած մթին հորիզոնին, ի՞նչպէս չսպասել յայտնութեանը ռազմադաշտին վրայ, նոր գունդերու, գալու եւ գրաւելու համար թափուր դիրքերը: Ի՞նչպէս չսպասել անոնց երիտասարդի բոցավառ ճիչին, մեռնողներուն ետեւէն.
— « Կը շարունակուի կռիւը… Կորսնցուցինք թերեւս ճակատամարտ մը, բայց, կռիւը, հայութեան կռիւը, կը շարունակուի…»:
[illegible] նոր մեծափառ մշակոյթին մղուած այդ սրբազան կռիւին մէջ, մեծ դէմք մը եղաւ Լ. Շանթ: Եղաւ ամբողջական նուիրումով հաւատացեալ մը: Ինչպէս բոլորը, եւ ամէնէն աւելի թերեւս ինք, որովհետեւ իրեն տրուեցաւ ամէնէն երկար կեանքերէն մէկը: Ան լայնօրէն վճարեց իր տուրքը իր ժողովուրդին, իր բաժինը՝ անոր ամենօրեայ հոգերուն ու պահանջներուն:

Կամովին մէկդի դրաւ յաճախ իր գրիչը, ուրկէ ելան գեղեցկագոյն գիրքերը մեր նոր գրականութեան:

Ինչ մեծ բարիք պիտի ըլլար, եթէ երբեք ան ծառայէր միայն այդ գրականութեան:

Բայց այս իրաւ արուեստագէտն ալ ստիպուեցաւ ըլլալ նաեւ հանրային գործիչ, կուսակցական, ուսուցիչ, վաթսուն տարի անդադար:

Ուզեց, հարկադրուեցաւ իր ուսերուն վրայ առնել կրթական խոշոր հաստատութեան մը հոգը, իր կեանքին վերջին քսանեւհինգ տարիներուն: Ժամանակ ու գրիչ մաշեցուց, դաս տուաւ, գիրքեր գրեց աշակերտներուն համար, ուսուցիչներուն համար, իր ժողովուրդին համար:

Ամէնէն հերոսականը սակայն, սքանչելագոյն հայկականը, այն եղաւ որ այս ութսունամեայ ծերունին ստիպուեցաւ աշխարհը առնել ոտքի տակ, այդ հաստատութեան համար դրամ հաւաքելու: Եւ ինչ որ դարձեալ սքանչելապէս հայկական է, յաջողիլ հոդ ալ, իր վերջին առաքելութեան մէջ ալ:

Այս է պզտիկ ու դժբախտ ժողովուրդներու ճակատագիրը. — իր բացառիկ զաւակներէն սպասել բացառիկ, գերմարդկային աշխատանք: Այս է պզտիկ ու դժբախտ ժողովուրդներու մեծութիւնը նաեւ, — ծնունդ տալ այդ բացառիկ դէմքերուն: Անոնցմով շարունակել դեռ ապրիլ, ստեղծագործել, քալել դէպի ապագան, անոնց հաւատքով գօտեպնդուած, յուսալ դեռ, խանդավառուիլ անոնց նայելով: Մնալ կանգուն, տեւել, շնորհիւ այդ քանի մը հրաշունչ, առաքելատիպ մարդոց, անոնց հերակլեան աշխատանքին:

Քանի մը հաստափոր հատորներ կը կազմեն Շանթի ընկերային, մանկավարժական եւ բանասիրական աշխատանքները: Ուրիշ հատորեր՝ իր գրական միւս գործերը, բանաստեղծութիւն, վէպ ու թատերգութիւն:

Հայ ժողովուրդը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ իր ամենօրեայ մտային սնունդին համար կատարուած այս զոհողութիւնը մեծ արուեստագէտի մը կողմէ: Հայ գրականութիւնը, աւելի խիստ ու պահանջկոտ, մեծ արուեստը, աւելի անգութ, պիտի պահեն իրմէ միայն իր թատերգութիւնները:

« Հին Աստուածներ»ը նախ, «Կայսրը», յետոյ « Ինկած Բերդի Իշխանուհին» եւ «Օշին Պայլը» հաւանաբար:

Այսչափը բաւական է արդէն անուն մը անմահութեան յանձնելու:

Մեր մեծագոյն թատերագիրն է Շանթ, Շիրվանզադէի հետ: Զեմ մոռնար ոչ Սունդուկեանը եւ ոչ ալ Պարոնեանը, որոնք նոյն անդաստանին մշակներն ըլլալով հանդերձ, չեն պատկանիր անոնց ճիւղին: Ընդամէնը չորս անուն, թատերգութեան նման առաջնակարգ սեռի մը մէջ, երբ տասնեակներով կը հաշուենք տաղանդաւորները, գրական միւս ածուներուն մէջ: Իրապաշտ Շիրվանզադէն թերեւս աւելի վարպետ է իր բեմական արհեստով, բայց ետ կը մնայ իր յղացումով ու շունչով: Զօր ու ցամաք է ան Շանթին քով:

Շանթ ունի հոգեկան մթնոլորտ մը ուր կը մեծնան մեր հոգիները: Մեծ թատրոնին բոլոր յատկանիշները ներկայ են Շանթի մէջ, համաշխարհային մտածումներու ստուարաթեւ թռիչքներով:

Անշուշտ կարելի չէ, այս քրոնիկի սահմաններուն մէջ վերլուծել անոր գործը: Զենք ալ կրնար բոլորովին լուռ անցնիլ, չընորոշել գոնէ « Հին Աստուածներ»ուն տեղն ու արժէքը մեր գրականութեան մէջ:

Շանթի գլուխ գործոցն է այն եւ Հայկ. Գրականութեան գեղեցկագոյն գիրքերէն մէկը:

Կատարեալ փոթորիկ մը յարոյց իր երեւումին: Հիացումի, հետաքրքրութեան ալիք մը տարածուեցաւ Թիֆլիզէն Պոլիս, բացառիկ պարագայ մեր մէջ, երբ գիրք մը կ՚ընդունուի, կը գնահատուի հայկական մշակոյթի երկու կեդրոններուն մէջ միաժամանակ:

Ինչո՞ւ այս յաջողութիւնը. ի՞նչ կը բերէին «Հին Աստուածները»:

Հասկնալու համար այդ, հարկ է փոխադրուիլ այն հրաշալի տարիներուն, որոնք կ՚ընդգրկեն 1909էն 1915ի շրջանը:

Ի՛նչքան մեծ են այդ քանի մը տարիները: Մեր վերածնունդը, սկսած ԺԹ. դարու կէսերուն, իր փառքին կը հասնի հոն: Ի՛նչ կենսունակութիւն, ինչ ստեղծագործ աւիւն: Կը յորդին կարծէքհոգիները, իմացական հեղուկը կը ժայթքէ, անկասպտելի, դարերով ճնշուած ներաշխարհներէն: Հարկ է տալ թերեւս այդ շրջանին ամփոփ պատկերը, քանի մը լուսաւոր գիծերով, ոչ միայն ըմբռնելու համար «Հին Աստուածներ»ուն բերած գեղեցկութիւնը, այլ պարզապէս գինովնալու համար: Ապրելու ամէնէն յափշտակիչ մթնոլորտներէն մէկուն մէջ, զոր հայ իմացական շարժումը ունեցած ըլլայ երբ եւիցէ, ոսկեդարէն ասդին:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. Ահարոնեան եւ իր գործը

(Ամփոփում՝ դասախօսութեան մը)

.. Առողջ ցորենահատ մըն էր Ահարոնեան որ ինկած էր փուշին մէջ ու բարձրացած: Իգդիր մաւան, այն խեղճուկ գիւղը հրաշք մը չէր կրնար կատարել անոր կեանքին մէջ ոչ ալ իր աւագ ուսուցիչը Գիւլազիզ Խալֆան իր փալախայով ու Սաղմոս-Նարեկով: Կար հայ գիւղացին իր մտահոգ դիրքով ու տոհմիկ աւանդութիւնով, գիւղը իր ճամբաներով, իր ժամկոչով ու քահանայով, դիմացկուն՝ զրկանքի ու աշխատանքի: Վերջապէս Ահարոնեանի գիւղը իր ընկնաւոր Ռոմանով, պառաւ Մարգարիտով, փումփուլ Վառեկով, քաչալ Թոթոյով, ժամկոչ Սողոնով կազմեցին պատանի Ահարոնեանի հոգեկան աշխարհը:

Մենք Արեւմտահայերս լաւ կրնանք ըմբռնել Իգդիր մաւան, որովհետեւ ոչ միայն ան եղած է թրքական սահմանագլխի վրայ, այլ ունի արեւմտահայ գիւղերու շատ մօտիկ բարքերն ու աւանդութիւնները, մօտիկութիւն լեզուի եւ առակներու:

Ահարոնեանի համար կարեւոր դեր կը կատարէ այն օրերու Իգդիրի ծխական դպրոցի տեսուչ Դաւիթ Քալանթար: Այդ մեծ դաստիարակը պատճառ կ՚ըլլայ, որ Ահարոնեան մտնէ Գէորգեան Ճեմարանը: Շնորհիւ իր ուսուցիչին Ահարոնեան բաւական բան տարած էր իր հետ: Տարած էր նաեւ ազգային շարժումի մը խորհուրդը:

Իգդիրի ծխական դպրոցին մէջ է որ օր մը կը յայտնուի խորհրդաւոր օտարական մը ու կը խօսի Վասպուրականէն, Տարօնէն, Բարձր Հայքէն — այդ օտարականը Մկրտիչ Փորթուգալեանն էր:

Հետաքրքիրն այն էր, որ Ահարոնեան նոյնպէս, շնորհիւ Դաւիթ Քալանթարի ճաշակը առած էր Արեւմտահայ լեզուի, գրականութեան ու բանաստեղծութեան: « Իմ Գիրքը» պատանեկութեան հատորին մէջ կը գրէ.— «Այդ օրերում, մեր դպրոցական հանդէսներում տիրապետում էին Կ. Պոլսոյ երգերը, Պէշիկթաշլեան, Նարպէյ, Թէրզեան, Դուրեան, եւ որպէս թատրոն «Արշակ Երկրորդ»ը, «Սեւ Հողերը» եւ «Քաջն Վարդանը»:

Եթէ վերլուծումի փորձ մը ընենք, պիտի տեսնենք որ Ահարոնեանի խօսակցութիւնը, արձակի լեզուն, բանաստեղծութիւնը Արեւմտահայ [illegible] ու Րաֆֆիին ազդեցութեան ներքեւ ըլլար: Արեւմտահայ [illegible] խառնուրդով է որ Ահարոնեան իր գրական լեզուն հասցուց հոյակապ նրբութեան եւ կազմեց անոր արուեստին կէսը:

Ճեմարանը ինչպէս շատ շատերու, նոյնպէս Ահարոնեանի նկարագրին ձեւ տուաւ, պատմական աւերակներէն ու գրաբարէն եկած դաստիարակութեան հետ կար նաեւ ազգային շարժման մը խըլըտանքը: Կուկունեան Ճեմարանէն ինքզինք նետեց դիւցազնավէպի մը մէջ: Առաջին Հայաստան մեկնող Վանեցի Գիւլամիրեանը, Գոլոշեանի հետ, եղած է Ահարոնեանի դասընկերը:

Մեծ եղած էր մեր կեանքի մէջ Արովեանի դերը: Մինչեւ այդ իր վշտով, իր աւանդութիւնով եւ լեզուով արհամարհուած ժողովուրդ մը, գոյութեան կանչեց եւ տուաւ մեր վէպը, որու վրայ Րաֆֆի շինեց իր հոյակապ շէնքը եւ որ ժառանգաբար անցաւ Ահարոնեանին: Արովեան նոյնիսկ տուաւ ժողովրդական բանաստեղծութեան յանգի ու չափի ճաշակը, հետեւաբար Ահա-ճաշակը արեւելահայ բանաստեղծութեան: Ահարոնեան բնաւ չմտեցաւ այդ ճաշակին նոյնիսկ իր «Կոյր աչուղը» բանաստեղծութեան մէջ, որովհետեւ բանաստեղծական ճաշակը առաւելապէս արեւմտահայերէնի ճամբով եկած էր եւ գիտէր գնահատել արեւմտահայ բանաստեղծները:

Սկսած էր եւրոպական կրթութիւնով բարենորոգիչներու շրջանը: Հայ գրողը եւ բանաստեղծը սկսան արժէքներ փնտռել հայ ժողովուրդին մէջ: Րաֆֆին, բարքուվարքի վէպեր, աշխարհաբարի գրական լեզուի կազմութիւն, Լալայեանի «Ազգագրական Հանդէս», այդ հետաքրքիր շրջանն էր որ կը կազմուէր Ահարոնեանի ոսկէ գրիչը:

Ահարոնեանի մէջ ուժեղ է նաեւ համամարդկային գիծը, բան մը, որ յատուկ է նաեւ մեր ցեղային նկարագրին: Այդ ցոյց կուտան մեր հէքեաթները, մեր պատմութիւնը ու մեր աղօթքները նոյնիսկ: Ահարոնեան կը զարնէ թշնամիին, խոփը սուրի կը փոխէ իր մէկ բանաստեղծութեան մէջ ու կ՚ըսէ խղճահարութիւնով.
«Մեղքը մերը չէ, անէծք տուշմանին,
Ան պարզեց դրօշ արիւնի մարտին»:

Ահարոնեան կարեւոր դեր կատարեց իր «Ազատութեան ճանապարհին» աշխատութիւնով գրուած Քրիստափոր Միքայէլեանի քաջալերութեամբ: Հոն կար օգտակար ու ձգտումնաւոր գրականութիւնը: Արդէն սկսած էր ֆետայական շարժումը եւ գործիչները մինչեւ այդ՝ անծանօթ մնացած ժողովուրդի մը հետ էին: Բռնութեան տակ ժողովուրդը հաչտուած էր իր ճակատագրին ու հեռացած իրականութենէ: «Ազատութեան ճանապարհին» այդ մտահոգութիւնով գրուած էր: «Խայր» պատմուածքին մէջ ճակատագրապաշտութիւնն է որ կը քանդէ: Ֆետայական շարժումը ուրիշ դժուարութեան մըն ալ հանդիպեցաւ. այդ մատնիչութիւնն էր: Ահարոնեանի կարեւոր մէկ միպակը «Արիւնոտ Թթխմորը» այդ մտահոգութիւնով գրուած է: Այդ պատմուածքին մէջ արդէն կայ գեղարուեստական հոգեբանականը: Ան ունի նաեւ ուրիշ պատմուածքներ՝ «Օհանին վրէժը», նոյնպէս արուեստի աշխատանք: Այդ գեղարուեստական գիծը առաւելապէս կը տեսնենք անոր վերջին աշխատանքներուն մէջ:

Ահարոնեանի խստապահանջ քննադատները չհասկցան որ անոր աշխատանքները շրջանի մը, ժողովուրդի մը պահանջն էր ինչպէս պահանջ էր Անդրանիկ մը եւ կամ Մուրատ մը եւ այն բոլոր Ֆետայիներ որ յեղներ եղած էին: Գեղարուեստը [illegible] կը փնտռէր որպէս պատանք, իր մեռելը թաղելու, երբ ոսկոր կտրած երախան «Պուտ մը կաթ» կանչեր է: Ահարոնեան կը հետապնդէր մէկ նպատակ, այդ՝ ազգային ազատագրութիւնն էր: Երբ քով քովի դնէք կեանքի երկու տարբեր պատկերներ — «Հոս Կինը» եւ «Շվեցարական գիւղ մը» մենք այնտեղ լաւ կ՚ըմբռնենք անոր ճամբան: «Շվեցարական գիւղ»ի մէջ արդէն կը զգանք անոր մեծութիւնը որպէս արուեստագէտ թէեւ միմիայն հայ ժողովուրդին օգտակար ըլլալու մտահոգութիւնով գրուած է, տեսակ մը երազի աշխարհ վաղուայ Հայաստանին:

Ահարոնեանի տաղանդը այնքան ճկուն էր ու թափանցիկ որ մենք անոր մէջ կը տեսնենք խորհրդապաշտը, իրապաշտը, ռոմանթիքը, որ ընդունակ էր իր երեւակայութիւնը բարձրացնելու օրուան գրական եւ բանաստեղծական դպրոցներուն: Օգտակարին, ձգտումնաւորին ու գեղարուեստա -

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նորութիւն մը՝ Պէյրութէն:

«Նայիրի»ի խմբագիրը, բանաստեղծ Անդրանիկ Ծառուկեան խմբական արտասանութիւն մը սարքած էր Փետր. 29ին: Նիւթը՝ «Ս. Մեսրոպ»:

Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Ազդակ»ի, տեսակցութեան մը առթիւ.

— Կը հաճի՞ք ծանօթութիւններ տալ խմբական արտասանութեան մասին ընդհանրապէս:

= Խմբական արտասանութիւն ըսուածը սովորաբար եւրոպական բեմերուն վրայ կ'երեւի իբրեւ հին մեհենական ծէսերու վերարտադրութիւն: Երկու տեսակ են խմբական արտասանութիւնները: Առաջին տեսակին մէջ, արտասանողի մը կը հետեւի խումբ մը, կրկնելով, շեշտ տալով կամ երանգաւորելով արտասանութիւնը: Այդ պարագային, խումբը ձայնական ֆոնի մը դերը կը կատարէ միայն եւ իր պաշտօնն է ստեղծել արտասանուած կտորին համապատասխան մթնոլորտ մը: Այս ձեւին մէջ երբեմն խումբին դերը կրնայ կատարել նաեւ նուագախումբ մը կամ երգչախումբ մը, միշտ մնալով ընկերակցողի դերին մէջ:

Երկրորդ ձեւին մէջ, խումբը ուղղակի մասնակից է արտասանութեան եւ դերակատար: Առանձին արտասանողները եւ խումբը իրար կը լրացնեն՝ ամբողջացնելու համար գործադրուող կտորը, ճիշդ բազմաձայն երգչախումբերու պէս, ուր մեներգողը խումբէն կ'անջատուի երբեմն, բայց կը մնայ երգուած կտորի ընթացքին մէջ:

«Սուրբ Մեսրոպ»ը երկրորդ տեսակին կը պատկանի, հետեւաբար մենախօսներուն խօսքերը չէ որ կը կրկնուին խումբին կողմէ, այլ խումբը իր կարգին կ'աճեցնէ, ծաւալ կուտայ այդ խօսքերուն:

— Ամբողջութեամբ դո՞ւք գրած էք «Սուրբ Մեսրոպ»ը:

= Մեկնակէտը Սիամանթոյի «Ս. Մեսրոպ»ն է, ուրկէ մասեր առնուած են եւ անոնց վրայ աւելցուած է կրկնապատիկ ծաւալով մաս մը: Խումբին մասը ամբողջութեամբ ես գրած եմ եւ ուրիշ բազմաթիւ կտորներ, որոնք միայն արտասանութեան առեն երեւան կուգան:

Ծաւալով՝ Սիամանթոյէն գործածուած տողերը կը կազմեն ամբողջութեան մէկ վեցերորդը: Այնպէս մը դասաւորուած է գործը որ յիշատակութիւնը ըլլայ բոլոր հայ բանաստեղծներուն, Նարեկացիէն մինչեւ Զարիֆեան եւ անոնց անուններու յիշատակութեան պարագային, արտասանութիւն իւրաքանչիւրէն շատ կարճ, բայց խտօրէն յատկանշական տողեր, որով ամբողջ բեմադրութիւնը կ'ընդգրկէ հայ տառերու գիւտին խորհուրդը եւ անկէ ծնունդ առած հայ բանաստեղծութեան ամփոփ համայնապատկերը:

— Ո՞րքան կը տեւէ «Սուրբ Մեսրոպ»ի գործադրութիւնը:

= Ամբողջը կը տեւէ ճիշդ մէկ ժամ եւ քառորդ:

— Որո՞նք եւ քանի՞ հոգի կը մասնակցին խումբին:

= Խումբը թէեւ 40 հոգի յայտարարեցինք ըստ մեր ծրագրին, բայց այնքան բազմութիւն եկաւ գրեթէ հայ բոլոր վարժարաններէն, որ ստիպուեցանք 55ի բարձրացնել այդ թիւը:

— Ի՞նչ է ձեր նպատակը:

= Շատ պարզ. կ'ուզեմ ամէն բանէ առաջ գեղարուեստական վայելք մը շնորհել հայ հասարակութեան, որ այս ձեռնարկին հանդիսատես ըլլալով, հաղորդակից պիտի դառնայ հայ հանճարի պանծացումին: Երկրորդ նպատակս է առաւելաբար պատրաստել նոր արտասանողներ, որոնք իրենց շնորհները ցոյց տուած են եւ բեմական փորձառութիւն ունին: Արտասանողը անգամ մը որ թափանցէ արտասանուած կտորին, ապրումը բնականաբար կուգայ եւ կը յուզէ ունկնդրողը:

կանին պայքարը մինչեւ վերջն ալ մնաց Ահարոնեանի մէջ:

Սուրը ջնջուած էր, պոլշեւիկները տէր դարձած էին Հայաստանին: Ահարոնեան հակառակ այդ յուսալքումին, պարտութեան նշաններ ցոյց չտուաւ եւ վերադարձաւ նորէն գրականութեան: Այս անգամ նոր շրջանի մը մէջ էր որ կը մտնէր, «Լեղոյի Արտ»ով: Ու յետոյ հրատարակուած «Իմ Գիրքը» մանկութեան եւ պատանեկութեան երկու գրքով: Անոր վերջին գրականութեան մէջ մենք կը տեսնենք հիւմորը: Այս անգամ ինք չէ որ ընթացք կուտայ իր պատմուածքին, այլ առած է կեանքի շարժումէն եւ այդ է արուեստի իրական ձգտումը: Եւ մենք կը տեսնենք ոչ մէկ յոգնութիւն անոր վերջին աշխատանքներուն մէջ: Այն գիծը որ սկսած էր «Օհանի վիշտը» պատմուածքով իր վերջին տարիներուն մէջ առած էր աւելի կատարեալ ձեւ:

Կան հեղինակներ, որ արդէն սպառած կ'ըլլան իրենց յառաջացած տարիներուն մէջ, իսկ Ահարոնեան նոր շրջան մըն էր որ կը մտնէր: Նիւթերը նոյնն էին, որ կուգային իր առաջին աշխատութիւն «Հռօ Կին»էն: Այս անգամ Ահարոնեան այդ նիւթերուն մօտեցած է որպէս արուեստագէտ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ԱՅՆ ԱՌԱՒՕՏ

Այն առաւօտ երբոր եկայ դուռդ բախել,
Երեւանի երկինքէն, վառ ջահի մը պէս,
Ցոյն էր տակաւ. ուղեկորոյս ինծի կարօտներ
Անհուն տարմով կը խուժէին տրտում սրտէս:

Հին Չարենցի կարծես հոգին կը սարսռար
Եւ կը հակէր մեր յուշերուն ու խօսքերուն,
Ու մեր թռիչ անցեալէն երգ մը բոցավառ
Մեզ կը կանչէր կախարդաշող դէպի հեռուն ...

Բայց երազի բոցեր կային շիջած արդէն,
Քաղցր դէմքեր մահուան քողին տակ ծածկուած.
Լռած եղէգ մը ոսկեփող իր մրրիկէն,
Աստուածակերպ խելագարի սիրտ մը պայթած ...

Ու դեռ գոգցես Աղբիւր մը կար սիրտակարկաչ
Որուն մենք շա՜տ էինք ծարաւ, հէ՜ք ճամբորդներ.
Խորշակահար թօշնած էին վարդ ու կակաչ,
Մեր ոտքին տակ հայրենի հողը կ'արիւնէր ...

Բայց դուն կանգնած էիր անխօս, արձանային,
Թեւատարած մահուան գաղտնի հարուածին դէմ,
Եւ լայնածիր ընդմիշտ հեռուն կը դիտէին
Գինով աչքերդ ըղձայլահար Նոր տեսիլքէն ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

« ԿՈՒԳԱՆ ՈՒ Կ'ԵՐԹԱՆ »

Դպրոցական էինք:

Այդ օրերուն լրագիր ալ կուգար մեր քաղաքը: Մեր մեծերը ղազէթա, իսկ մենք դպրատունի տղաքս՝ «լրագիր» կ'ըսէինք:

Մեր քաղաքը կը պատուէին երկու «Մանզումէի Էֆքեար»: Անունը թուրք, տառերը եւ լեզուն հայերէն: Ճիշդ ներկայ պոլսահայ նորերուն անուններուն, Նասիպ Սարսափի պէս բան մը..

«Բիւզանդիոն» մը՝ իմ քովի ընկերներէս մէկուն՝ որ դասագիրքը կապելով կ'ընթեռնուր եւ թուրքերէն բառերէն բաւական մը իբրեւ հայերէն կ'առնէր:

— «Այս լրագիրը, կ'ըսէր, Ստամպօլէն կուգայ: Տես վրան ալ գօտի մը կապուած է եւ իմ անունս պասմա (տպագրուած) գրուած է»...

Հարուստի զաւակ էր: Իրաւունք ունի, կը մտածէի:

Քանի մը հատ ալ «Ճէրիտէի Շարգիէ» կուգար: Այս լրագիրն ալ տաճկախօս հայերու կը նմանէր: Անփաթթոց ֆէսով լեզու մը — «Ս. անմահ պատարագ իմրա գըրնոր»ներով հայացած ոճ մը ...

Ահա այս լրագիրներէն կը քաղէին մեր ազգային լուրերը: Մանաւանդ քաղաքականները:

Գիշերները, մեր ազգական - բարեկամներու այցելութեան կ'երթայինք: Սինեմաներն ու թատրոնները արգիլուած էին քաղաքին հիմնադրութենէն ասդին ! Իսկ աղ.. կեա՞նքը,— ան կը դառնար օրինակ Զարգարդարի երեկոյին տիրացու Կնտէ Ակոբին երգած «Բաց մեզ տէր»ի, Աւագ հինգշաբթիի «Սիրտ իմ սասանի»ի եւ Զատկի առտուան «պասօլու» — բազմաձայնի պէս բանիկ մը, պատարագի շուրջ: Քարոզի մասին ալ, աստուածաբանական մեկնութիւններ կը տրուէին ...

Իսկ քաղաքակա՞նը: Օ, հիմա ո՞ւր կրնամ գտնել այդ մարդոց չափ նուրբ դիւանագէտներ:

— Արիստակէս աղա, ըսէ տեսնենք ինչ կ'անցնի կը դառնայ սա փոլիթիքայի աշխարհին մէջ:

— Է, ծանր բաներ կան, ղազէթաները բան չեն հասկնար: Եօթը մեծ կրալութիւնները (թագաւորութիւն, կայսրութիւն), այս անգամ Ինկիլիզին ոտքը պիտի իյնան... Հա, գր[illegible]ան պատին վրայ ...

Բոլորն ալ հիացած, շշմած մտիկ կ'ընէին:

Հիմա՞... Վա՜յ մեզի: Վաթսուն մեծ պետութիւններ՝ ՄԱԿուներ - Թիկնաթոռներու մէջ բազմած՝ սիկառը բերաններնին՝ իրարու քթին ծուխ ու մուխ կը փչեն ...

Հիմա դուք ըսէք անկեղծօրէն թէ մեր Արիստակէս աղան ի՞նչպէս մէջէն ելլէ այս բոլորին, մարդ մը, որ իր կէս մեթրնոց երկար ծխամորճին մէջէն ամբողջ աշխարհի քաղաքականութիւնը կը մխացնէր...

«Երազ օրեր, կուգան ու կ'երթան...»

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

«Ոչ մէկ վտանգ կայ այս գործին մէջ», ըսաւ, «Միայն ես առաջուց պիտի գիտնամ թէ ո՞ր նաւերը ո՞ւր կ'երթան կամ երբ կ'երթան եւ ըստ այնմ գործ պիտի տեսնեմ»: Ըսաւ նաեւ թէ իր շահած այս բացառիկ գումարներով պիտի կարենայինք տուն մը գնել: Այդ դրամը ինծի պիտի տար:

— Դուք ալ հաւատացի՞ք:

— Այո, ճիշդ էր: Ամէն անգամ որ անոր կը յանձնէի ընդօրինակութեան թուղթերը, մեծ գումար մը կը յանձնէր ինծի, ես ալ դրամատունը կը դնէի:

— Քանի՞ անգամ պատահեցաւ այս գործը:

— Հինգ կամ վեց անգամ:

— Ի՞նչ ըսաւ Այրթըն երբ լսեց թէ պաշտօնի բարձրացում կրած էք:

— Շատ ուրախացաւ:

— Հըմ, գուշակած էի արդէն:

— Ձեր կարծածին պէս չէ, բողոքեց աղջիկը: Ուրախացաւ որովհետեւ պաշտօնի բարձրացում ստանալով, ես իրմէ աւելի դրամ պիտի շահէի եւ խորհեցաւ որ թերեւս պիտի չուզէի ամուսնանալ իրեն հետ:

— Իսկ դուք, ուրա՞խ էիք:

— Այո:

—Գիտեմ թէ ինչ պատճառով:Դուք ուրախ էիք ոչ թէ որովհետեւ պաշտօնի բարձրացում կը ստանայիք, այլ անոր համար որ այլեւս պէտք պիտի չունենայիք գողութիւն ընելու — որովհետեւ գիտէիք թէ սխալ էր ձեր ըրածը: Իրաւունք ունի՞մ:

Օր. Օրպէթ գլուխը օրօրեց եւ սկսաւ դարձեալ արտասուել:

Փոնթիւի փոխեց խօսակցութեան նիւթը: Եւ ուզեց ուրիշ մանրամասնութիւններ այս խնդրին մասին: Օր. Օրպէթ արցունքներու մէջէն հետեւեալը պատմեց.

— Այրթըն գիս ծանօթացուց Հօրլօքի, որ նախարարութեան մէջ կը գտնուի: Այս կերպով ան դիւրութեամբ ինծմէ պիտի կարենար ստանալ ընդօրինակութեան թուղթերը: Այրթըն առաջարկած էր որ ընդօրինակութեան թուղթերը առնեմ, փոխանակ աւելորդ օրինակ մը մեքենագրելու, ըսած էր թէ այս մասին կարդացած էր լրտեսական վէպի մը մէջ:

Այսքանը բաւական էր մեզի համար: Օր. Օրպէթ կը շարունակէր պաշտպանել իր նշանածը: Իսկապէս կը խղճայի իր վիճակին, որովհետեւ գիտէի թէ յանցանք չունէր:

Ցանկարծ ոտնաձայներ լսուեցան սանդուղին վրայ. դուռը բացուեցաւ եւ բժիշկը ներս մտաւ, ոստիկանի մը ընկերակցութեամբ:

— Ո՞ւր է, հարցուց ոստիկանը:

— Ահաւասիկ, ըսաւ բժիշկը, գիս ցոյց տալով, կասկածելի խօսքեր արտասանեց, ես ալ ձեզի դիմեցի:

— Դուք, պարոն, ըսաւ ոստիկանը ինծի դառնալով, ըսեր էք թէ Սքօթլընտ Եարտէն Մարշըլն էք:

— Այդ տեսակ բան մը չըսի, պատասխանեցի:

— Բայց ահաւասիկ ձեր այցետոմսը:

— Տեսնեմ, ըսի, սուտ մը պատրաստելու ժամանակ շահելու համար: Հա, այո, Մարշըլ իմ բարեկամս է, սխալմամբ իր այցետոմսը ցոյց տուեր եմ:

Ոստիկանը չպատասխանեց: Բժիշկը դարձեալ միջամտեց:

— Սուտ կը խօսի, ըսաւ, ոստիկան ձեւանալով ըսաւ թէ պիտի ձերբակալէ Օր. Օրպէթը:

— Շուտով կրնանք հասկնալ իրականութիւնը, ոստիկանատան մէջ: Միւս մարդը ո՞վ է:

Խնդիրը կը կնճռոտէր: Կամաց մը մօտեցայ ոստիկանին եւ ականջին փսփսացի Փոնթիւիի անունը: Ապշեցաւ եւ հետաքրքրութեամբ սկսաւ դիտել Ֆրանսացին: Որովհետեւ Փոնթիւիի անունը առասպելի կարգ անցած էր Անգլիոյ մէջ:

— Կը հասկնամ, ըսաւ ոստիկանը, սակայն պարտաւոր ենք ոստիկանատուն երթալ:

— Մինչ այդ, հաճեցէք այս բժիշկին պատուիրել որպէսզի բերանը գոց պահէ, ըսաւ Փոնթիւի, որ մինչեւ այդ վայրկեանը յուռ հետեւած էր մեր խօսակցութեան: Խեղճ բժիշկը, որ յուսացած էր իսկոյն մեզ ձերբակալել տալ, ափ ի բերան մնացած էր, տեսնելով ոստիկանին մեզի հանդէպ ցոյց տուած յարգալից վերաբերումը:

(Շար.)

կանները կը պահանջեն որ Ֆրանսացիները բոլորովին զուրս ձգուին պետական պաշտօններէ, թէեւ կ'ընդունին որ պաշտպանութեան եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրները Ֆրանսական կառավարութեան կ'իյնան ։

Մինչ այս մինչ այն, ահաբեկչական գործունէութիւնը կը շարունակուի Թունուզի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Աւելի օր նոր պայթումներ տեղի ունեցան։ Ամէնէն կարեւոր դէպքը պատահեցաւ Թունուզ քաղաքի աղջկանց վարժարանին մօտ։ Դժոխային մեքենայ մը պայթեցաւ պարտէզին մէջ, խորտակելով երկու դուռները, պատուհանները։

Թունուզցի մը բոցավառ քարիւղ նետեց հանրակառքի մը վրայ, ուրիշներ քարեր նետեցին։ Թաղի մը մէջ անծանօթներ բոցավառ քարիւղ թափեցին պահականոցին պատուհանէն ներս։

Գինեու անկում

Վերջին լուրերու համաձայն, գինեու զեղչերը հետզհետէ կ'ընդհանրանան, Փարիզի թէ գաւառի մէջ ։

Վարչապետը աւելի օր իր մօտ հրաւիրեց գործատէրերու Միութեան, Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Սենտիքային եւ Բանուորական Ուժի ներկայացուցիչները, որպէսզի աջակցին զինեու կրճատման ծրագրին ։

Գործատէրերը խոստացան անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարել։ Միւս Միութիւնները վերապահ դիրք մը բռնած են, սպասելով շարժական սանդուղի օրէնքին։

Զեղչեր կատարել խոստացած են հանդերձեղէնի, կօշիկի, երկաթեղէնի, օճառի եւն. վաճառականները։ Մարսէյլի առեւտրականներն ալ յանձն առած են կարեւոր զեղչեր կատարել ։

╳ Նախարարական խորհուրդը աւելի օր վերջնականապէս մշակեց նիւթական ծրագրները, որոնք Ազգ. Ժողովի նիւթական յանձնախումբին պիտի յղուին Գշ. օր, իսկ Ազգ. Ժողովին՝ հինգշաբթի։ 1952ի պետական ծախքերը հաշուած են 3789 միլիառ ֆրանք, մուտքը՝ 3453 միլիառ։ Բացը գոցելու համար, կառավարութիւնը իր յոյսը դրած է մեծադումար փոխառութեան մը վրայ։ Տուրքերը պայմանաւոր յաւելում մը եւս կը նախատեսուի ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, Հիլալի փաշա ձայնասփիւռի ճառով մը յայտարարեց թէ ամենեւին ... կուսակցական պառակտումները ... Ո՛չ մէկ զինուոր Անգլիացիներուն։ Վաֆտ կուսակցութեան դէմ ձեռք առնուած միջոցները պիտի շարունակուին ... կուսակցութիւնները։ Նոր ընտրութիւնները պիտի յետաձգուին, մինչեւ որ ձերբակալուին Ցունուար 26ի դէպքին բոլոր պատասխանատուները։ Պետական խորհուրդը մերժեց խորհրդարանը լուծելու առաջարկը ։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ չինացի համայնավարներ ալ կը մասնակցին, համաձայն Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարին, որ միեւնոյն ատեն յայտարարեց թէ Զինուորական զինուորներ եւ ռազմանիւթ կը ղրկուին երկար ատենէ ի վեր։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարիչները եւ Թերթերը հետեւեալ ազգարարութիւնը ուղղեցին Ազգաժողովին քննիչ յանձնախումբին.— «Փարատ տեղը մի սպառնաք, ձեր բռունցքը կապեցէք եւ տուն վերադարձէք»։ Վարչապետն ալ հաստատեց այս պարագան։

15 ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Փիէռ Քոնթեանթինի, իբրեւ գործակից Գերմանիոյ։ Դատավարութեան ատեն սուտ խենդ ձեւանալով, կ'ըսէր թէ ինք Նափոլէոնն է, ծնած՝ Վանտոմի յիշատակարանին տակ, թէ «դաւաճան էր մեզը արդարին մէջ», թէ Թալէյրանը խողեր սարքեց իր գլխուն եւն.։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ պիտի գերազանցեն խորհրդային «Միկ»երը, յայտարարեց Մ. Նահանգներու բարձր պաշտօնատարներէն մին ։ Ցամաքեկայ ամսու հրապարակ պիտի հանեն փառքին շարքը, իսկ մինչեւ 1955ի վերջերը Ամերիկա օժտուած պիտի ըլլայ բոլորովին նոր տիպարի օդանաւերով ։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Ֆրանսական բանակը 2000 կասկածելիներ ձերբակալած գիւղերու մէջ, իբրեւ գործակիցներ կարմիրներու։ — Պետական նախարար Լըթուռնօ, որ Հնդկաչին գացած էր վերջերս, աւելի օր զեկուցում տալով, բացատրեց թէ կացութիւնը երկիւղալի չէ։ «Զէս կը մեղադրեն թէ լաւատեսութեամբ տոգորուած եմ։ Լաւատեսութ եւ չեմ, այլ ան որ կը կարծէ թէ պէտք ... Հնդկաչինէն ...

«ՅԱՌԱՋ»ը Լիոնի մէջ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Travailի դիմացը։

Ապրիլ՝ առաջին՝ բարաթը

Վերջին պայմանաժամն է յետնեալ բաժանորդագրութեանց վճարման համար ։

Կը խնդրուի փութացնել վճարումները, դիւրացնելով մեր աշխատանքը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՊԱՐԷՍ Ծ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս երկուշաբթի ժամը 14.15ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 բիւժան կուժօն ։

Նոր Սերունդի օր Պորտոյի մէջ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, 30 Մարտ, ժամը 15էն մինչեւ 22 Chambre Syndicale des Employés de Commerceի սրահը, rue des Trois Conils, Պորտօ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Կը բանախօսէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը ։

Թատրոն

Մարսէյլի Թատերասէր հասարակութեան փափաքին գոհացում տալու համար, գերասան Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ Պոմոնէն վերջ Սալ Մազըլոյի հանրածանօթ Թատերասրահին մէջ պիտի բեմադրէ

Խաղամոլը

(Հինգ արար) ։ Հեղինակ՝ Լ. ՔՐԻՒԶԵԼ, Թարգմ. Գ. ՋՕՒԲԱՐԻ։ 29 Մարտ, շաբաթ ժամը 20.45ին։

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի կարող ուժերէն՝ Տիկին Արփիկ Պէգիրեճեանի, Կար. Մուրադեանի, Մարտ. Դաւիթեանի, Վահան Ցակոբեանի եւ ուրիշներու ։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ։

Թատերական ներկայացում

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Մուրատ Ռաֆայէլեան Նախկին Սաներու Միութեան հրաւէրով ԱՊՐԻԼ 20Ի ԿԻՐԱԿԻՆ Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանի Թատերախումբը կը ներկայացնէ Փարիզի մէջ այնքան յաջողութեան դուած ներկայացումներ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ ԱՅՍ ԹՈՒԱԿԱՆԸ ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ եղբայրս՝ Սարգիս Օհան Տէտէեան, մօրը անունը Հայկանուշ (ծնեալ Էֆիլէն-եան), հօրը անունը Օհան (Կիւրինցի)Սեբաստիոյ քաղաքի Պէգիրճի Թաղէն, Հողագործ դիմացը 1915ին զինեց Թողուցի Մալաթիոյ. Ֆըրընձըլար գիւղը (եօթը տարեկան էր)։ Կը կարծուի Սուրիոյ մէջ ըլլայ։

Տեղեկացնել Լեւոն Օհան Տէտէեանի, 25 Bld. de la Pugette, Ste. Margueritte, Մարսէյլ ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻ համար կը փնտռուի

Վարձու չենք մը

40է աւելի երախայ պատսպարելու յարմար – յարմարութիւններով Ֆրանսայի օդասուն մէկ վայրին մէջ։

Դիմել Mme. Ellen Buzant, 48 rue Etienne Dolet Alfortville (Seine)։

Սասուն...

Սասուն...ի

Այսինքն ճաշարան ՍԱՍՈՒՆԻ զացէք, տեսէք եւ ճաշեցէք

ՀԱՄՈՎ – ՀՈՏՈՎ Եւ ՄԱՏՉԵԼԻ

31, Rue d'Alexandrie - Paris.

Métro : Réaumur et Strasbourg - St. Denis

Ծախու է

Fonds de Cordonnerie en toute propriété:

Կօշկակարի բոլոր կազմածներով եւ գործիքներով։ Ջուր, ելեկտրական ուժ, կեդրոնական ջերմութիւն։

Դիմել՝ 13 rue François Coppée, Malakoff (S.)։

Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը 31Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ Ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։ Ընկերութիւն ներկայացուցիչներու։ Նոր կայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէէ ներկայացուցիչը։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 20.30ին, 78 բիւ. Ռաշէ, գալոցին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— ԼԻՈՆ.— Ապրիլ 11-24ի մեր նահատակներու յիշատակը յաւերժացնելու համար, Ապրիլ 20ին, Bourse du Travailի հսկայ եւ փառաւոր սրահին մէջ, ինչպէս ամէն տարի Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ Սգահանդէս մը կազմակերպուած ։

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակցական եւ այլ միութիւններէ նկատի ունենալ սոյն թուականը։

Հայրապետեան – Ռուս-ի

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած է, ճամբորդութեան բացառիկ սպասարկութիւն մը, Փարիզ - Լիոն օթոգարի երթեւեկով ։ 4 ԱՊՐԻԼ.— Մեկնում Փարիզէն՝ ժամը 7.30ին։ Ճաշ, ճամբու ընթացքին։ Համանում Լիոն ժամը 18ին ։ Ընթրիք։ Սրահին մէջ տեղերը ապահովուած են, նաեւ գիշերելու վայրը։ 5 ԱՊՐԻԼ.— Վերադարձ՝ նախաճաշէն վերջ։ Ճաշ՝ ճամբու ընթացքին։ Ժամանում Փարիզ՝ ժամը 19ին։

ԼՐԻՒ ԳԻՆ՝ 7800 ՖՐԱՆՔ

Սակաւաթիւ են տեղերը Վարձելու համար՝ փութով դիմել «L'Equipe»ի, Tél. Tai. 40-44 եւ Սաւանի, Tél. Gut. 92-65։

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)

Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց որեւէ ծախսի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Այրի Տիկին Ծիածան Մէնէնեանի, իր ամուսնոյն ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ՄԷՆԷՆՏԵԱՆԻ դառնակսկիծ մահուան առթիւ ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

Հ. Մ. Մ.ի Տարեկան Պարահանդէսը

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

Ապրիլ 6ին ժամը 4էն կէս գիշեր, Cercle Militaireի պատուոյ մեծ սրահին մէջ

Գեղարուեստական զեղեցիկ բաժին, մասնակցութեամբ Trio Arpege երաժշտախումբ արուեստագէտներու, կովկասեան եւ ազգայինական պարեր Օր. ՆԵԼԼԻ ՍԱՄԵԱՆԻ եւ Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ կողմէ։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.— Ricos Créole Bande (Tropical) Ճոխ պիւֆէ Մուտքը 300 ֆրանք

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S 376.280
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P Paris 1679.63
Mardi 25 MARS 1952 Երեքշաբթի 25 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6721-Նոր շրջան թիւ 2132

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՀՈԳԸ

Արեւմտեան ճակատի սպարապետին՝ զօր. Այզընհաուըրի այցելութենէն անմիջապէս ետք, օգտուելով մը Անգարա իջաւ հարաւային Եւրոպայի ընդհ. հրամանատարը, ծովակալ Քերնի, սպայակոյտի անդամներուն հետ (12 Մարտ):

Առաջին այցելութիւնը տեւած էր 24 ժամ: Երկրորդը տեւեց երկու օր:

Սպարապետը ճամբան շարունակեց մինչեւ Աթէնք եւ Նափոլի: Ծովակալն ալ Մարտ 14ին Աթէնք մեկնեցաւ, լրացնելու համար իր քննական պտոյտը:

Թուրքերուն ոտքը գետնէն կտրած էր, այս երկու այցելութեանց առթիւ: Բայց, մտահոգութիւններ ալ պակաս չեղան:

Իբրեւ տիպար Ամերիկացիներ, զօրավարն ու ծովակալը լակոնական պատասխաններ կուտային իրենց ուղղուած հարցումներուն:

Երկուքն ալ հրապարակաւ յայտարարեցին թէ շատ գոհ մնացած են իրենց այցելութենէն:

Այզընհաուըր առաջին անգամ էր որ Թուրքիա կը հաշիւէր: Իսկ ծովակալ Քերնի քանիցս այցելած է, եւ աւելի շատ բան գիտէ Թրքական անցուդարձի մասին, քան սպարապետը:

Ցատկանշական ենք ծովակալին հետեւեալ խօսքերը, ի պատասխան հարցումի մը.

— «Համրապետութեան նախագահին հետ ունեցած խօսակցութեանս ընթացքին, թանկագին տեղեկութիւններ քաղեցի Թուրքիոյ տնտեսական եւ քաղաքական կացութեան մասին: Վստահ եմ, երբ զինուորական ուժ մը տնտեսական ուժին չի կրթնիր, արժէք մը չի ներկայացներ»:

Այն օրէն ի վեր որ Թուրքիան եւ Յունաստանն ալ մասն Հիւս. Ատլանտեանի Կազմակերպութեան մէջ, անհամբեր երկու դաշնակիցներ աւելի ու շատ [illegible] կը հետեւին երկու երկիրներու անցուդարձին:

Երկու կողմերն ալ նոր յանձնառութիւններ ստանձնած կ'ըլլան, այս անդամակցութեամբ:

Ոչ միայն իրենց ուժը կը պահեն փոխադարձ օգնութեան դաշինքները, այլեւ աւելի կ'ամրապնդուին զինուորական գործակցութեան կապերը:

Աւելորդ է բացատրել թէ «Արեւմտեանք» նոր եւ շատ ծանր բեռ մը շալկած եղան, ՀԱԿին մէջ առնելով Յունաստանը եւ Թուրքիան:

(Փակագիծ մը,— Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կը կոչենք ՄԱԿ: Այսուհետեւ Հիւս. Ատլանտեանի Կազմակերպութիւնն ալ պիտի համառօտագրենք՝ ՀԱԿ):

Թուրք մամուլը կարգ մը տեղեկութիւններ հրատարակեց, ամերիկացի ծովակալին այցելութեան առթիւ: Աւելի շատ ենթադրութիւններ, քան թէ վաւերական լուրեր: Այդ հրատարակութեանց համաձայն, մասնաւորապէս քննուած են հետեւեալ խնդիրները.—

1.— Թրքական ծովեզերքներու պաշտպանութիւնը:

2.— Թուրքիոյ զինուորներուն զինավարժութիւնը եւ սպառազինութիւնը: Տակաւին գերմանական զէնքեր կը գործածուին Թուրք բանակին մէջ եւ պիտի փոխանակուին ամերիկեան զէնքերով):

3.— Զինուորական միջոցներ՝ նախայարձակման պարագային, թշնամին արեւելքէն յարձակի թէ արեւմուտքէն:

4.— Եթէ ՀԱԿի անդամներէն ոեւէ մէկը յարձակման ենթարկուի, ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին:

5.— Օդանաւային լայն աջակցութիւն Թուրքիոյ՝ նկատի առնելով անոր աշխարհագրական բացառիկ դիրքը:

Այս «ենթադրական» տեղեկութիւններէն կարելի է գաղափար մը կազմել դռնփակ խորհրդակցութեանց եւ տրուած որոշումներու մասին:

Թուրքերը «արժանապատուութիւն» խնդիր մըն ալ յարուցած են, յայտնելով թէ չեն կրնար իրենց զինեալ ուժերը դնել խտալացի զօրավարի մը հրամանատարութեան տակ: (Հարաւ. արեւելեան Եւրոպայի զինեալ ուժերուն ընդհ. հրամանատարն է Իտալացի մը, ենթակայ՝ ծովակալ Քերնիի, որուն կեդրոնը կը գտնուի Նափոլի):

Նոր հաւաստիքներն ալ չեն կրցած փարատել Անգարայի հոգերը: Շ.

«Անձնօղլու, խեղդ զլուխդ ժողվէ»

Թուրք մամուլը կը շարունակէ պախարակել պարսիկ թերթերու ելոյթը, (վիրաւորական ծաղրանկարներ եւայլն):

Այս առթիւ Հիքմէթ Գիւլ կը գրէ «Հիւրիյէթ»ի մէջ.

— Գիտենք թէ քանի մը օր վերջ յետս կոչումի նմանող բան մը պիտի գայ Անգարա, եւ պարսիկ բարեկամները սա տեսակ խօսքեր պիտի ըսեն.— Էֆէնտիմ, ի՞նչ ընենք, բան մըն է եղեր է, մեր աչքէն վրիպեր է, գիտնաք թէ ինչպիսի մարդիկ են այդ կարմիր գործակալները: Խնդիրը անշուշտ պիտի փակուի այս չոր ու ցամաք խօսքերով:

Կ'ուզենք յիշեցնել թէ որեւէ չքմեղանք կամ առարկութիւն չի կրնար փրկել պարսիկ կառավարութիւնը պատասխանատուութենէ: Այդ կարմիր քուրջերը օրեր առաջ հրատարակուեցան եւ տարածուեցան ամբողջ Իրանի մէջ, իրենցմէ նմոյշներ եկան մինչեւ Թուրքիա: Անկարելի է որ պարսիկ կառավարութեան աչքէն վրիպած ըլլան անոնք: Պարտաւոր էին ժամանակին հաւաքել այդ թերթերը եւ իրենց բարեկամութեան ապացոյցը տալ:

Ահա թէ ինչու կը պահանջենք որ Անգարա հարկ եղած կորովն ու նախանձախնդրութիւնը ցոյց տայ այս հարցին մէջ, հակառակ պարագային այսպիսի ելոյթներ պիտի կրկնուին:

Արդէն ի՞նչ կրնաք ըսել այդ կարգի վարնոց մարդերու: Անոնք Աստուծոյ ապտակը ճաշակեր են պէտք եղածէն աւելի: Հիմա թող դդուչանան Թրքական ապտակէն: Հիմա աւելի լաւ կը հասկընանք թէ ինչու մինչեւ հիմա մարդ չեն եղեր սա Անձնօղլուները»:

Նոյն թերթը խմբագրականի մը մէջ ալ կը գրէ.

— Հազար մեղք: Երեւակայեցէք հարեւան երկիր մը, ուր բոլշեւիկութեան հակամէտ թերթեր հայհոյանքներ կը տեղան դրացի երկրի մը հասցէին, մեհապետն ու կառավարութիւնը կը նախատեն, եւ սակայն Շահը եւ կառավարութիւնը լուռ եւ գլխիկոր կը մնան բոլշեւիկներու գըրգռութեանց առջեւ:

Կը հետեւի թէ այս օրուան Իրանը գրեթէ սովետական գաւառի մը վերածուած է եւ երկաթէ վարագոյրին ետին պահուըտած: Հակառակ պարագային, դարձեալ չենք ներեր Իրանի եւ կը ցաւինք որ մեր արժանապատուութիւնը հարուածել կը ջանան:

Արդէն գիտէինք թէ վարչապետ Մօսատեղի քաղաքականութիւնը օր մը անելի մը պիտի բախի այսպէս եւ դէպքերը հաստատեցին մեր նախատեսութիւնը: Տօքթ. Մօսատեղ դէպի աղէտ կը քաշկռտէ ահաւասիկ թէ ինքզինքը եւ թէ իր երկիրը, եւ հիմա անզօր է խօսք հասկցնելու բոլշեւիկ քուրջի կտորներուն: Անզօր է նաեւ Շահը եւ մեղքը թող իրենց ճիտը ըլլայ:

Զալտըրանի արշաւանքէն ի վեր Շահ Իսմայիլի ատուր քաղաքականութիւնն է որ կը կրկնուի: Այս ալ կը հաստատէ թէ պատմութիւնը կրկնութիւն մըն է եւ Պարսիկները բնաւ բարեկամ չեն մեզի, ընդհակառակն առիթի կը սպասեն դաշոյնը մեր սրտին մխելու համար:

Մեղք հազար այն բարեկամութեան, զոր երջանկայիշատակ Շահը, Րիզա Փեհլեւի, ջանաց հաստատել: Մեղք նաեւ անոնց որ պահ մը հաւատացին այդ բարեկամութեան»:

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ պատահեցան Թրիէսթէի մէջ, ոստիկանութեան եւ ցուցարարներուն միջեւ: Երեք օրուան մէջ վիրաւորուեցան 180 հոգի: Ցուցարարները կը պահանջեն Իտալիոյ կցել Թրիէսթէի շրջանը:

1946 ՅՈՒԼԻՍ 1էն առաջ Գերմանիայէն վերադարձած գերիները, աքսորականները, պարտաւորիչ աշխատանքի ենթակաները եւն. պիտի կրնան իրենց հին մարքերը փոխանակել նորերով: Հարիւր հին մարքը պիտի հաշուեն 6.50 արեւմտեան մարք:

ՄԱՐՈՔԻ զինուորական խարիսխներու կառուցման ամերիկացի երկրաչափները պաշտօնանկ եղան, լաւ կատարած չըլլալով իրենց յանձնուած գործը:

Դանիէլին ելմտական ծրագիրները

Լման մէկ շաբաթ խորհրդակցելէ ետք, կառավարութիւնը երէկ վերջնապէս վաւերացուց իր ելմտական եւ տնտեսական ծրագիրները որոնք Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացուին այս շաբթու:

Աւելորդ է ըսել թէ կառավարութեան գլխաւոր հոգն է հաւասարակշռել ելեւմուտքը եւ փրկել ֆրանքը: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ելմտական ծրագիրները կը նախատեսեն 580 միլիառ ֆրանքի փոխառութիւն եւ 110 միլիառի խնայողութիւն: Տուրքերու գանձումը եւ մասնաւորապէս մէկ երրորդի կանխիկ մասնավճարները փութացնելով, կը յուսան ճարել հարիւր միլիառ: Թեթեւ յաւելումներ կը նախատեսուին կարգ մը տուրքերու վրայ, 150 միլիառի հասոյթ մը ապահովելու համար: (Ինքնաշարժներու եւ ընկերութեանց տուրք, ի հարկին միակ տուրք մը նախանիւթերու վրայ): Կ'ըսուի թէ ամնողջովին պիտի ներուին անցեալին կատարուած հարկային անկանոնութիւնները, որոշ պայմանաժամ մը սահմանելով դանցառուներուն: Պիտի բարեփոխուի Ընկերային ապահովութեան մատակարարութիւնը, 70—100 միլիառ ֆրանքի բացը գոցելու համար: Կառավարութիւնը համաձայն չէ որ աւելցնեն գործատէրերու բաժնեվճարը: Պիտի յետաձգուին վերաշինութեան վարկերը, 95 միլիառ ֆրանք ճարելու համար եւն:

ԳԻՆԵՐՈՒ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐԸ

Տեղական թերթերը կը շարունակեն լաւատես տեղեկութիւններ հաղորդել գիներու կրճատման մասին: Կը հաւաստեն թէ այս շաբթու զեղչերը պիտի տարածուին ամէն տեսակ վաճառքներու վրայ, մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ: Ճերմակեղէնի, կօշիկի եւ գործուածքի [illegible] ալ 5 — 10 առ հարիւր պիտի զեղչեն գիները, իրենց կազմակերպութեան որոշումով: Այդ հրահանգին համաձայն, աւելի աժան պիտի ծախուին թաշկինակները, սեղանի սփռոցները, շապիկները, գերձանը, ասեղը, ընդասեղը, աշխատանքի հագուստները, զանազան բրդեղէններ եւն.: Համերձեղէնի միութեան նախագահը յայտած է վարչապետին թէ 3 — 15 առ հարիւր պիտի զեղչուին սովորական հագուստներու գիները: Ելեկտրական գործիքներու գիներն ալ պիտի զեղչուին 5 առ հարիւր: Այս շաբթու զգալի զեղչ մը կը նախատեսուի պտուղներու եւ բանջարեղէնի գիներուն վրայ:

Թերթերը դիտել կուտան թէ միսին գինը տակաւին չէ ազդուած այս ընդհանուր կրճատումներէն: Կառավարութիւնը կը խորհի որոշ սակեր հաստատել եթէ մսավաճառները գիները չզեղչեն ինքնաբերաբար:

Վարչապետ առջի օր ունկնդրութեան ընդունելով արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչները, բացատրեց թէ ժամանակը չէ աշխատավարձքի յաւելում պահանջելու: «Անմիջական յաւելում մը գիներու բարձրացում յառաջ պիտի բերէ, վտանգելով իմ կատարած փորձս որուն յաջողութիւնը ամէնէն առաջ բանուոր դասակարգին պիտի օգնէ»:

× Գաւառէն հասած տեղեկութիւններ ալ կը հաստատեն թէ գիներու անկումը աստիճանաբար կը ծաւալի: Մարսէյլի մէջ 5—10, նոյնիսկ 15 առ հարիւր զեղչ հաստատուած է շատ մը ապրանքներու վրայ: Դերձակները խոստացած են 5 — 10 առ հարիւր կրճատել նշանակուած գիները:

Մարոքի եւ Թունուզի խնդիրները

Թունուզի ֆրանսական մարզպանը ունկնդրութիւն խնդրեց պէյէն, անոր ներկայացնելու համար բարենորոգումներու նոր ծրագիրը, ինչպէս եւ իր կառավարութեան պայմանները:

Խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ թէ այդ ծրագրին եւ թէ առաջարկուած պայմաններու մասին: Իրազեկներու կարծիքով, կարգ մը պայմաններ կրնան ուշացնել բանակցութեանց վերսկսումը:

Այդ պայմաններէն մէկն է, կ'ըսեն, ետ առնել Ազգաժողովին դիմելու ծրագիրը: Երկրորդ պայման մըն է՝ Թունուզի ներկայ դահլիճին հրաժարումը:

Կը թուի թէ Թունուզցիները համաձայն են ֆրանսական ծրագրին հիմնական կէտերուն:

× Փարիզի եւ Քազապլանքայի մէջ եւս գաղտնապահութիւն կը տիրէ Մարոքի Սուլթանին նոր յուշագրի մասին: Այս առթիւ շատեր կը զարմանան որ թերթերը հրատարակեցին գաղտնի նամակի մը գլխաւոր կէտերը: Այդ հրատարակութիւններ մեծ յուզում պատճառեցին Մարոքի մէջ: Աւելի է մը ի վեր մեծ գրգռութիւն կը տիրէր պաշտօնական շրջանակներու մէջ եւ այժմ ամէնքն ալ անհամբեր կը սպասեն Ֆրանսայի տալիք պատասխանին:

Փարիզի պաշտօնական շրջանակներուն կար –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զարթօնքի փողը կը հնչէր տարիներէ ի վեր: Աբովեան, Րաֆֆի, Նալպանտեան, Ք. Քաթիպա, Գր. Օտեան, Թուսինեան, Պէշիկթաշլեան, Պետրոս Դուրեան, Բագրատունի, Այտընեան, Ալիշան, Խրիմեան, եւ դեռ որքան ուրիշներ: Իրարմէ անջատ, այնքան հեռու, Պոլսէն Թիֆլիզ, Վենետիկէն Էջմիածին, կղերական պետը, ազգային գործիչը, միաբանը, բանաստեղծը համաձայնած են մէկ կարգախօսի շուրջ.— Ազգային վերածնունդ:

Զարթօնքի առաջին շրջանն է այս, որ կ'երկարաձգուի մինչեւ անցեալ դարուն վերջերը, վեր անուններուն յաջորդող ուրիշ հաւատացեալներով, թէ Պոլիս, թէ Թիֆլիզ եւ թէ Վենետիկ ու գաւառները:

Երկրորդ շրջանը կը սկսի մեր այս դարով: Շարեցէք միայն անունները բոլոր այն արուեստագէտներուն, որոնք կը ստեղծագործեն 1900էն 1915: Իրարու քով դրէք հրատարակուած հատորները: Ինչ գեղեցկութիւն, ինչ այլազանութիւն տաղանդներու:

Կա՞յ որեւէ ժողովուրդ, բնականաբար նկատի առնելով քանակն ու կեանքի պայմանները, կա՞յ ուրիշ ժողովուրդ մը, որ կրցած է իր ծոցէն արտադրել այսքան իմացական բերք, այսքան կարճ ժամանակի մը մէջ:

Մանաւանդ Սուլթան Համիտի գահընկեցութեամբ եւ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումով, մասամբ չահուած կը նկատուէին ազատութեան իղձերը:

Ահա արուեստագէտներուն ամբողջ խումբը կը լծուի անհատին ազատագրութեան: Այս է մեծ գաղափարը, մեծ թեման, որ կը դրաղեցնէ հայ միտքը 1909էն 1915 թուականը: Սխալ չհասկցուինք:

Հայ քաղաքական մտքին մասին չէ խօսքը, այլ հայ իմացական շարժման: Թերեւս նոյն հունով, նոյն արագութեամբ չէ կատարուած անոնց զարգացումը: Թերեւս գլուխը աւելի առաջ քալած է, քան ոտքերն ու մարմինը: Եւ, թերեւս հոդ կարելի է գտնել բացատրութիւն մը, մեր կրած ազգային ահաւոր դժբախտութեան:

Չխճողենք սակայն:

Այս մեծ շունչէն վարակուած են բոլոր արուեստագէտները: Հայ հոգին գինով է Կոմիտասի գտած երգերով: Կը տօնուին հայ գիրերու գիւտին եւ Աստուածաշունչ թարգմանութեան զոյգ տօները:

Թաղմերգու Սիամանթօն Սուրբ Մեսրոպն է կ'երգէ հիմա, նոյն հզօր շունչով: Փառաբանութիւնն է հայ հանճարին: Ցոզուածներում, գիրքերու խորագիրները միայն կը բաւեն տալու համար տիրող մթնոլորտը.— «Բագինին փառաբանութիւնը»: Քիչ վերջ, նոյն Զարդարեանէն «Ով որ Սուլթան մը ունի իր հոգիին մէջ»: «Նաւասարդ» գրական հաւաքածոյի առաջին էջէն Վարուժանն է, կ'երգէ.

Հանճա՛րդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա տօներուն արեւափառ,— Ա՛լ վերածըն՛է, փըլատակներէն, ու փառագոյն ճնորդ տ՛ռ »:

Այս բոլորէն առաջ սակայն, ազդանշանը տըւած էին արդէն երկու մեծ գիրքեր: Ու պարզ զուգադիպութեան մը պէտք չէ վերագրել այն պարագան որ այդ նոյն 1912 տարուան ընթացքին, միաժամանակ լոյս կը տեսնեն Վարուժանի «Հեթանոս երգեր»ը եւ Շանթի «Հին Աստուածները»:

Տեսէք թէ ինչպէս նոյն բանը կ'ըսեն բանաստեղծն ու թատերագիրը:

— « Փա՛ռք մեծազօր կենցաղին առպետական դարերուն...» , կ'երգէ Վարուժան.

— « Կեցցէ՛ կեանքն ու գեղեցկութիւնը » :

Կ'աղաղակէ Շանթ:

Կերպարանափոխել ցեղը, վերանորոգել անոր հոգին, անոր ներշնչման աղբիւրները: Թօթափել վանքերուն փոշիները, եւ տրկութիւնը որ տեղ գտած է միտքերուն մէջ, վերադառնալ եռուն, կենսայորդ կեանքին:

Ատոր համար, այո, վերադառնալ Ցեղին հեթանոսական շրջաններուն, նոր աւիւն, նոր ներշնչում ստանալու համար անոնցմէ:

Ահա, ինչ որ կ'ուզեն ըսել թէ Շանթ եւ թէ Վարուժան:

Բացի ուրեմն «Հին Աստուածներ»ուն բերած գեղեցկութենէն, մեր ամայի ու չոր բեմին, այդ իրաւ արուեստի գործը կը ներկայացնէ նաեւ, հայ վերանորոգ հոգիին մէկ յատկանշական վայրկեանը: Հայ իմացական շարժումին մէջ պատմական հանգրուան մըն են «Հին Աստուածները», ինչպէս եւ «Հեթանոս Երգեր»ը: Անկիւնադարձ մը: Գրքի մը համար յաճախ, ներքին արժէքէն դատ, այս պարագան շատ աւելի մեծ է, գրականութեան մը պատմութեան մէջ:

Մեծ է ուրեմն այս գիրքին տեղը: Անոր բերած նոր շունչը կրնար դեռ աւելի ծաւալիլ, ստեղծել ուրիշ ոսկեդար մը, եթէ չընդմիջուէր եղերականօրէն, ոճրային ամենաբարբարոս տարաբախտը մեր արիւնարբու թշնամիին, 1915ին:

Ինծի համար անկարելի է սակայն, փակել այս ընդհանուր տողերը, առանց անդրադառնալու հայ մեծ գրագէտին վերջին խօսքերուն, Նարեկացիի մասին:

Մեր եղբայրներէն անոնք որ տխուր մենաշնորհը ունեցան հսկելու անոր մահուան օնարին, հաղորդեցին մեզի արդարեւ հետեւեալ մտածումը, զոր շշնչած է Շանթ, իր աչքերը վերջնականապէս փակելէ առաջ.

— « Կ'ուզէի դեռ ապրիլ, կ'ուզէի ըլլալ երիտասարդ դեռ ու մեկնաբանել Նարեկացին... Սխալ ենք հասկցած մեր հանճարեղ քերթողին աղօթքները... Աղօթքներ չեն անոնք, բողոք է, բողոք՝ Աստուծոյ դէմ ...» :

Աւելի քան երկու ամիս է, կը մտածեմ այդ խռովիչ բառերուն վրայ:

Ի՞նչ կ'ուզէր ըսել Շանթ: Կրկին ու կրկին կարդացի «Մատեան ողբերգութենէն» ամբողջ հատուածներ, այդ խօսքերուն ազդեցութեանը տակ: Չկրցայ գտնել փնտռածս, չկրցայ բոլորովին համոզել ինքզինքս... Թերեւս իրաւունք ունի Շանթ... Չեմ գիտեր: Թերեւս հարկ է աւելի լաւ կարդալ, աւելի խորանալ: Ուրիշ մտածում մը սակայն եկաւ բազմեցաւ մէջս:

Մահամերձ Շանթը, չէ՞ր ուզեր արդեօք, Նարեկացիին մէջէն ակնարկել հայ գրողին ճակատագրին:

Բողո՞ք, այդ աղօթքները ....

Շանթ չէ՞ր ուզեր ըսել արդեօք թէ մեր բոլոր խօսքերը, մեր երգիչներուն բոլոր երգերը, անոնց ամէն մէկուն կեանքը ինքնին, բողոք մըն էր արդէն, մեզի դէմ արձակուած, ամէնի ուժերուն դէմ: Որովհետեւ ամէն անգամ երբ մարդիկ, Աստուած, կը միանան խեղդելու այդ ձայնը, ան հայ երգիչը, կը ծառանայ անոնց դէմ, կը ցցէ իր ճակատը, ու թէեւ արիւնլուայ, խոցոտուած մարմինով, կը պատռէ իր կուրծքը, ժայթքելու համար անկէ, աստղերն ի վեր, խորունկ, անմահական մեղեդիները իր սրտին, հեծեծանքը իր ցեղին ալեկոծ հոգիին: Աղօթք, այո, աղօթք ի հարկէ, բայց Լոյսին, Գեղեցկութեան ընծայուած. բողոք նաեւ, ի հարկէ, նաեւ բողոք՝ մեզ հալածող ահաւոր ճակատագրին դէմ:

Իր հիւծած միսերուն մէջէն, ստեղծագործելու դեռ տենչով խռովայոյզ, հայ մեծ գրագէտը չէ՞ր ակնարկեր արդեօք, մեր ամէնէն հանճարեղ քերթողին մէջէն, ամբողջ հայ ժողովուրդին ահեղ ճակատագրին: Եւ իր վերջին խօսքերը չէի՞ն ճիչը այդ ժողովուրդին, փայլակնացայտ սուր՝ ճօճուած բոլոր բարբարոսութիւններուն դէմ, բոլոր մարդոց, նոյնիսկ Աստուծոյ դէմ, անոր անկոտրելի կամքը՝ ստեղծագործելու, հակառակ բոլորին, հակառակ նոյնիսկ սարսափելի, ամենազօր մահուան:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Երաժշտական անկիւն

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը կը հրատարակենք, յարգած ըլլալու համար պատասխանելու իրաւունքը: Կ'ըմբռնենք դժուարութիւնները, բայց ներելի չէ վերջին երգահանդէսին ձախողանքը «փայլուն» յաջողութեան վերածել, շռայլաբան թըթւակցութիւններ դրկելով Պոլսոյ թերթերուն:

Գալով բուն երաժշտական հարցերուն, կ'ուզէինք որ ուրիշ իրազեկներ եւ մասնագէտներ ալ արտայայտուէին.—

Կոմիտասեան համերգին առթիւ մամուլին մէջ երեւցած գրութիւնները կարդացի բոլորն ալ համբերութեամբ:

Երկու պարագաներ խորհրդածութեանց առարկայ են: Նախ՝ երգչախումբին եւ երգուածքին ոչ այնքան փայլուն յաջողութիւնը բաղդատմամբ անցեալ օրերու: Երկրորդ՝ Վարդապետին դաշնաւորումները փոփոխութեանց ենթարկելու խնդիրը: Պիտի ջանամ լուսաբանել երկու պարագաները.—

Առաջին.—Օրէ օր հիւծման դատապարտուած գաղթականութեան մը ծոցէն ելած, եւ միայն հայ տարրերէ բաղկացած երգչախումբի մը պատկերը գրեթէ նոյնն է, բաղդատելով այդ գաղթականութեան ազգ. կեանքին հետ որ դժուար կը բարեկարգուի:

Ըսուեցաւ թէ ղեկավարը գոնէ անգամ մը հոգ չէ տարած երգերուն իմաստը բացատրելու:

Սխալ է: Շատ անգամներ բացատրուած է: Բայց, այս պարագային ալ կարելի՞ բան է որ մեր երիտասարդները իրենց գիրենք կարենան փոխադրել դէպի Հայոց լեռները, մանաւանդ ըլլալով հարաւեկան ապրումներուն: Ըմբռնելու համար թէ՝ թագւոր կը նշանակէ փեսայ, մէր կը նշանակէ մայր, գլուխ տըմբող կը նշանակէ՝ տավուլ:

Մեր տղաքը կ'երգեն այս երգերը՝ եթէ անոնք գրուած ըլլան այսպէս.

Mér takvorn ér khatch
Khatcvar khatch ou match
Tziouk n ér hreghén
Mossine ér verén

Երգուածքին հարազատ կամ հայեցի չըլլալը չէ բուն ցաւը. այլ այլասերման վերոյիշեալ դառն իրականութիւնը, որուն պատասխանատուն ապահովաբար ղեկավարները չեն:

Մեր յօդուածագիրները շատ լաւ գիտեն այս պարագան: Ի՞նչ օգուտ կարելի է քաղել քերականութեան կամ հնչականութեան կամ հայեցի շունչ փնտռելու մարզանքներ կատարելով:

Էր երբեմն, մենք շատ բաներ ունէինք: Մեր երեւակայութեան թռիչք տալով մեր կարգին կըրնանք ափսոսալ որ, տեսած ենք 2000 հայ սկաուտներու թափորներ, հայկական նուագախումբերով, երբ մեր եկեղեցիներուն մէջ արքեպիսկոպոսներ կը պատարագէին տօնական օրերուն: Կը բաժնենք ցաւը նաեւ հայ օրաթերթերու խմբագրապետներուն որոնք այսօր չունին եւ չեն կրնար ունենալ ժամանակին Պոլսոյ օրաթերթերու ծաւալը, ոչ ալ փարիզեան նախապատերազմեան շրջանի առատութիւնը: Եւ շատ բնականօրէն կ'ըմբռնենք այսօրուան տագնապը:

Մեր յօդուածագիրները սխալ զէնք մը կը գործածեն, բաղդատութիւններ կատարելով անցեալին հետ:

Կոմիտաս կը գտնուէր 150.000 հայութեամբ (եւ ի՛նչ հայութիւն) քաղաքի մը մէջ ուր երիտասարդները կեանքի պայքարի մասին գրեթէ գաղափար չունէին: Երեք պատերազմները չէին պայթած, հայ երիտասարդը ոչ գինուորագրուած էր, ոչ ալ աքսորուած:

Կոմիտաս ոսկեղէն դաշտերուն մէջէն կը հընձէր իր բերքը: Արեւմտեան երկիրներու մէջ հայ երաժիշտը ժայռերուն վրայէն եղունգներով քերթելով պիտի հնձէ քանի մը հատիկ ցորեն:

Բայց, խօսքը տանք Կոմիտասին, իր կենսագրութենէն:

Իր անձնական նամակներէն քաղելով՝ կը տեսնենք որ երբ ան կը գտնուէր Իգմիր եւ Գահիրէ, ուր բաղդատմամբ Պոլսոյ՝ քիչ էր Հայոց թիւը, կատարեալ խաչելութեան մը կ'ենթարկուի, ցաւ կը յայտնէ որ չի կրնար ուզած խումբը ունենալ եւ ձախող են իր փորձերը: Իսկ երբ կը գտնուի Զուիցերիա եւ Ֆրանսա՝ արդէն ստիպուած է վարժել օտար երգիչներ: Լատիներէն տառերով գրուած ձայնատետրերը մեր աչքին առջեւ են:

Ես խորապէս կը ցաւիմ որ վերջին համերգին, երեք ժամ տեւող յայտագրի մը մէջ երեք երկվայրկեանի խանգարում մը (արդիւնք յիշողութեան պակասի) առանցքը կազմեց կարգ մը խորհրդածութեանց, մինչդեռ ուրիշ գեղեցիկ մասեր եւ անդրադարձումներ դիւրաւ կարելի էր գտնել:

Երկրորդ պարագան.— Դժգոհութիւն՝ Կոմիտասի դաշնաւորման ձեւափոխութեանց մասին:

Ինչ կը վերաբերի վերջին համերգին՝ վճռապէս ճշդեմ որ ոեւէ փոփոխութիւն չէ եղած տուած խմբերգներուն մէջ, այլ միայն քանի մը «նօթ»երու յաւելեալ երգուածք տեղի ունեցած է:

«Սոնա եար» երգին մէջ թաւ ձայները 64 անգամ «պամ, պամ», կ'երգեն: Ես՝ երգել տուի 72 անգամ: Ութ անգամ աւելի, երգին սկզբնաւորութիւնը բնորոշելու համար, այն ալ՝ թէենիք պատճառներով: Իսկ «Խումար» երգին մէջ, «Հոր պըտա դըմբրա» խօսքը չորս տուն երգելէ վերջ, իբրեւ վերջաւորութիւն՝ երեք անգամ կրկնել տուի «դըմբրա» բառը, ունկնդիրին հասկցնելու համար որ հինգերորդ տուն մը պիտի չերգենք այլեւս:

Հոս, կ'արժէ յիշել որ երբ շատ մը քառեակներով հիւսուած երգ մը կ'երգուի՝ իբրեւ վերջին տուն՝ պէտք է վերջաւորութիւն մը տրուի: Այդ մասին որեւէ ցուցմունք չէ ըրած Վարդապետը, բայց մեր եկեղեցական երգերուն մէջ հարիւրաւոր օրինակներ ունինք, եւ այդ վերջաւորութիւնը զգացնել՝ անհրաժեշտ բան մըն է ունկնդիրին համար:

Ահա այս երկու պարագաներն են որ տեղի տուին ազգային սրբութիւններու սանձարձակ ընկալման աղաւաղութեան:

Ցարդելի ուսուցչուհի Օր. Բաբայեանի մէջբերումն ալ — չեմ գիտեր ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ — թէ թաւջութակի նուագած կտորներուն մէջ անլորդ դաշնաւորումներ կան որոնք Կոմիտասինը չեն — բոլորովին անհիմն է: Ոչ մէկ տողիկ չէ փոխուած Կոմիտասի դաշնաւորումէն: Ձեռագիրը եւ թաւջութակի բաժինը հետաքրքրուողներու տրամադրութեան տակ են:

Կը մնայ մեր երգչուհիներէն մէկուն երգած Կալի երգը ուր արինգի variante մը կայ, աւելցուած Պ. Paul Faucheti կողմէ: Դաշնաւորումը չէ փոխուած երբեք: Սակայն, աւելի քան տասը տարի այս կտորը յաճախ լսուած է, առանց դայթակղութիւն պատճառելու:

Հայ երաժիշտներէն՝ Վարդան Սարգսեան հըրաշալի փոփոխակ մը աւելցուցած է «Խումար պառկէ» երգին վրայ: Կոմիտաս ինքն իսկ... դոհ

պիտի մնար այդ բարենըէպ մէջբերումէն:

Գուրգէն Ալէմշահ վարպետին դաշնաւորած պարերը՝ տուած է նուագախումբով, դաշնակի բաժինը ճոխացնելով բոլոր գործիքներով, փողով եւ թմբուկով:

Օննիկ Պէրպէրեան վարպետին բազմաթիւ մօթիֆներէն կազմած է նուագախումբի սէնֆօնիք գործեր:

Օհան Տուրեան «Ծիրանի ծառ» երգին վրայ հիւսած է քառեակ մը:

Աշոտ Սաթեան՝ «Անահիտ» ժապաւէնին մէջ Կոմիտասեան երգերով հիւսուած ժապաւինային վերարտադրութիւն մը ըրած է: Նոյն ժապաւէնին մէջ՝ Խաչատրեանի Սուրերու Պարը՝ տարբեր ձեւով նուագուած է:

Անցի օր Մոսկուայէն ձայնասփիւռը հայկական խմբերգներ տուաւ Ալթունեանի ղեկավարութեամբ ուր՝ «Գնա, գնա» Կոմիտասեան երգը բոլորովին տարբեր մէկնութեամբ երգուեցաւ:

Կը տեսնուի որ հայ երաժիշտները որոնք զանազան առիթներով թերեւս երբեմն իրարու վրայ հիացողներ չեն, այս պարագային մէջ սակայն սկզբունքով համաձայն են իրարու հետ, եւ վէճի տեղի չեն տուած:

Երբ Կոմիտասեան երգերը իբրեւ աղբիւր գործածելով կը փորձեն ընդլայնել զանոնք, ասիկա երբեք չի նշանակեր թէ չեն հաւնիր իր ըրածին:

Arrangement եւ dérangement պէտք չէ շփոթուին իրարու հետ: Այս աշխատանքներուն պատճառաւ եթէ գործը տուժած է՝ դիտողութեան արժանի է: Բայց, ես կը գտնեմ որ վերոյիշեալ հայ հեղինակներու աշխատանքները Կոմիտասի սկզբնական եւ կենսական գործին շուրջ՝ գնահատելի գործեր են:

Երաժշտական պատմութեան մէջ կը գտնենք որ Vivaldiի, Bachի եւ շատ մը ուրիշներու հեղինակութիւններն իսկ վերարտադրութիւններու ենթարկուած են: Սա կամ նա պատճառներով վերարտադրութիւններ՝ երաժշտական աշխարհին մէջ ամենօրեայ պատահարներ են, եւ ոչ մէկ երաժիշտ բողոք ներկայացուցած է այս մասին:

Թերթերը շատ գովեստով խօսեցան ամերիկահայ գրող Ուիլեըմ Սարոյեանի մէկ երգին մասին, որուն երաժշտական մասը ամբողջացուցած է Պաղտասարեան, եւ որուն հայկական անունն է՝ «Տօսի եկուր»: Այս գործը 12 միլիոն ֆրանք շահ բերեր է գրող հեղինակներուն, քանի մը ամսուան ընթացքին:

Այս երգը կամ անոր տողն տաղը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ մեր գիւղացի «Զինջ ու զինջ» տաղ բոլորին ծանօթ երգը, ձեւափոխուած եւ ճապաղ վերածուած:

Վերջացնելու համար՝ բանք որ այս սկզբունքներուն համաձայն, օտար երաժիշտներ իրաւունք չունին Կոմիտասեան մօթիֆներ առնելով զանոնք «ֆանթէզի»ի մը ձեւին տակ, օրինակի համար, մեղեդին լսելի ընելու, նուագախումբով, կամ ձայնասփիւռով:

Կը խորհիմ թէ օտար երաժիշտին մենք չնորհակալութեան նամակներ ալ պիտի գրէինք թերեւս, իր աշխատանքին առթիւ, այն ինչ որ գայթակղութիւն կամ սրբապղծութիւն կը նկատենք հայ երաժիշտին համար:

Այս ձեւով՝ հայ երգը դատապարտուած է միմիայն մնալու հայ երգիչներու կոկորդին մէջ:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ԹՈՒԼԱՔԵԱՆ որ, ինչպէս գրեցինք, Պոսթըն գացած է, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Գերմանիոյ հայ տարագիրներու մասին.— Շատ քիչ տարագիրներ կան Շթութկարտի մէջ, ընդամէնը 115 հոգի, որոնցմէ 37ին գործերը կարգադրուած են եւ պիտի գան Ամերիկա: Միւնխէնի մէջ կան 64 անձեր, որոնց 40ը եւս պիտի մեկնին: Անոնց մէջ են 63 ոչ D. P.ներ, որոնք չեն կրնար գաղթել: Մնացած 40—45 անձերը հիւանդներն են, որոնք պիտի փոխադրուին Լիբանան, ԱՆՁԱյի միջոցով: Անոնց համար կ'աշխատի զօր. Շէքէրճեան:

ԱՐՓԱՔՍԱԴ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ Քալիֆորնիոյ մեր գործօն ընկերներէն, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Ղազարի հայկական Ակադեմիայի անդամ նշանակուած է, իբրեւ գնահատութիւն իր ազգային եւ մշակութային գործունէութեան: Ընկերը հիմնադիրներէն է կրթական հիմնարկութեան, եւ վերջերս 4000 տոլար բաժին հանած էր Վենետիկի վանքին:

ՊՈՒՔՐԷՇԸ ԿԸ ԹԵԹԵՒՑՆԵՆ»

Ռումանիոյ բոլշեւիկեան կառավարութեան պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ նոր օրէնք մը, որուն նպատակն է նօսրացնել Պուքրէշի բնակչութիւնը: Այս խաղաղ բանաձեւին տակ ահաւոր ողբերգութիւն մը կը խաղան, վասնզի մայրաքաղաքի բնակչութեան մեծ մասը հարկադրուած է լքել իր բոյնը:

Օրէնքին տրամադրութեան տակ ինկած դասակարգերուն յիշատակումը ցոյց կու տայ ողբերգութեան ծաւալը: Պէտք է թողուն իրենց բնակարանները եւ դուրս մեկնին,— նախորդ վարչակարգերուն պատկանող բոլոր քաղաքական դէմքերը, գործարանատէրերու ընտանիքները, առեւտրականները, կալուածատէրերը, հանգստեան կոչուած պաշտօնեաները եւ բոլոր անոնք որ աշխատաւորներու բանակին մաս չեն կազմեր:

Ինչպէս դիտել կու տայ «Ֆիկարօ», վերոյիշեալ դասակարգերէն «մաքրագործուելով», Պուքրէշ կը դառնայ հարիւր առ հարիւր համայնավար քաղաք մը: Համայնավար «Պարտի»ային պատկանող աշխատաւորները ունին մասնայատուկ անդամատետր մը որ իրենց իրաւունք կու տայ վայելել պետական պաշտպանութիւն, ընկերային օրէնքներէն մինչեւ պարէնատոմս: Միւս դասակարգերը դուրս կը մնան այս առաւելութիւններէն:

Ամփոփ որ, Պուքրէշի բնակչութեան մեծ մասը պիտի տեղափոխուի եւ դատապարտուի յամրօրէն հիւծուելու: Որովհետեւ, առանց բնակավայրի եւ ապրուստի միջոցներու, նոր ժամանակներու այս «փարիա»ները պիտի փոխադրուին կեդրոնացման կայանները, կամ պիտի լծուին Դանուբ Սեւ Ծով ջրանցքին սպառիչ աշխատանքներուն (եթէ չյաջողեցուին Վոլկա Ծերմակ Ծովու ջրանցքի կառուցման):

Պուքրէշի դժբախտ բնակչութիւնը արդէն ծանր հարուած կրած էր, երբ կարմիր իշխանութիւնը միակ սենեակ մը կը թողուր, մնացեալը տրամադրելով համայնավար «վստահելի» տարրերուն: Ձեռք առնուած նոր միջոցները ցոյց կու տան թէ՝ Խ. Միութիւնը Պուքրէշէն կ'ուզէ հեռացնել այն բոլոր տարրերը, որոնք Մոսկուայի հպատակութիւնը չեն ընդունած բացարձակապէս:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, կառավարութիւնը ձեռք առած է նաեւ պատակտումի դասական զէնքը,— հակասեմականութիւն: Վերջին շաբաթներու ընթացքին, վաթսուն սիոնական վարիչներ ձերբակալուեցան եւ տարագրուեցան, իբրեւ արեւմտեան աշխարհակալութեան գործակալներ: Իրենց ազատութիւնը կամ դէպի Իսրայէլ մեկնումը ապահովելու բոլոր ձեռնարկները զուր անցան: Նոյնիսկ չի գիտցուիր թէ ուր տարուած են: Այս ամսուան սկիզբը նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան, դեռ ուրիշներու ալ կը սպասուի:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը լիոնահայ հայրենակցական, մշակութային, բարեսիրական, քաղաքական, ի մի բան բոլոր հանրային կազմակերպութիւններու լիազօր ներկայացուցիչներով, 14 Մարտ, ուրբաթ երեկոյ եկեղեցւոյ սրահին մէջ գումարած է խառն ժողով մը, ուր կազմած է բազմանդամ հանգանակիչ յանձնաժողով մը հետեւեալ անդամներով.— Պ.Պ. Գառնիկ Դաւիթեան, Խորէն Սողոմոնեան Հ. Մ. Ը. Մ.-էն: Ծառուկեան, Թորիկեան նախկին պատերազմիկներէն: Տիկիններ.— Բարաղամեան եւ Ֆէլլահեան Կարմիր Խաչէն, Փողհարեան եւ Մամուռեան Կապոյտ Խաչէն:

Պ. Պ. Խաչերեան եւ Տօնապետեան Նոր Սերունդէն:

Պ. Պ. Պաղտասարեան եւ Տօնապետեան, մնացեալ կազմակերպութեանց կողմէ փոխն ի փոխ մասնակցելով, պիտի լրացնեն ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիս, ամբողջական հանգանակութիւնը ի նպաստ եկեղեցի - դպրոցի կառուցման:

Սիրելի Լիոնահայեր, եղէք առատաձեռն, որպէսզի ամէնքս անվերապահօրէն մասնակցած ըլլանք, տեւական ու անկորնչելի աղօթատուն այս ձեռնարկին եւ օրինակելի՝ ինչպէս եղանք մինչեւ այժմ:

Կազմակերպութիւնները խոստացած են ներկայ տարեշրջանի ընթացքին ընդհանուր ձեռնարկ մը կատարել, բացառիկ հասոյթ մը ապահովելու համար:— ԴԻՒԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հեղինակաւոր քննադատ մը, René Dumesnil կը գրէ Արամ Խաչատուրեանի «Գայեանէ»ի մասին (Le Monde, 20 Մարտ).— «Խաչատուրեանի Գայեանէ պարախաղին (պալէ) առաջին ունկնդրութիւնը Orchestre Nationalի կողմէ, ղեկավարութեամբ Էժէն Պուռի, հրապուրիչ գործ մըն է եւ շատ ճարտար, բայց ունի ծանրակշիռ պակասութիւն մը, որովհետեւ զուրկ է ինքնատպութենէ. — առաջին կտորը (Danse des jeunes filles) կը յիշեցնէ «Երեք նարինջներու սէրը», իսկ չորրորդը՝ անդիմադրելիօրէն մտածել կու տայ Իշխան Իգորի մասին, մինչ ուրիշ մասերու մէջ շուքի մը նման կ'երկարի, շատ ճշգրիտ յիշատակ մը «Քամէն»ի Պիզէէն կամ Capriccio Espagnolի Ռիմսքիէն»:

ՅԱՌԱՋ.— Ինչպէս կ'երեւայ, ֆրանսացի քննադատը շատ ծանօթ չէ դուտ հայկական երաժշտութեան եւ «Գայեանէ»ն կը դատէ միայն անոր ձգած արեւելեան տպաւորութենէն: Հմուտ եւ պատասխանատու քննադատ մըն է René Dumesnil. բայց կը թուի թէ շատ ծանօթ չէ Ա. Խաչատուրեանի միւս գործերուն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Այսօր աշխատանքից տուն վերադառնալով իմացայ, որ մի ոմն դռնէ դուռ ինկած՝ եկեղեցու անդամներից սակեր է հաւաքում: Բացակայութեանս պատճառով դրացիներն իմ փոխարէն 300 ֆրանք են վճարել, 1951 — 52 թուականների համար:

Որպէս եկեղեցու անդամ, ինքս ինձ վիրաւորուած զգալով այս ապօրինի քայլից, որոշեցի ետ ղրկել ընկալագիրը եւ գանձուած գումարը պահանջել: Բոլորիս յայտնի է որ եկեղեցու տարեկան անդամատուրքը 50 ֆրանք էր: Ցիսուն ֆրանքը վճարելու ժամանակ առնուազն 100 ֆր. եւս նուէր կու տայինք: Սակայն էականը 100 ֆրանք աւելի կամ պակաս վճարելը չէ, այլ այն, որ եկեղեցու վարչութիւնը, առանց իր անդամների կամքը հարցնելու, ինքնագլուխ սակերի փոփոխութիւն է կատարում: Օրինակա՞ն է այդ քայլը թէ ոչ: Կ'ուզէի որ եկեղեցու վարչութիւնը հրապարակաւ բացատրութիւն տար:

Թովմասեան Կարապետ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Ոստիկանատան մէջ ամէն ինչ շուտով կարգադրուեցաւ. Մարշըլ իսկոյն մեր օգնութեան հասաւ:

— Գործը կարգին է, ըսաւ Փօնթիւի, հիմա գիտենք թէ Հօրլօք ինչ ձեւով կը ստանար լուրերը: Այս կերպով սարդին ոտքերէն մէկը գտանք որ առանց կասկած արթնցնելու: Կրնայ ըլլալ որ Հօրլօք ինձմէ կասկածի. եթէ այդպէս է, պիտի փորձէ փախչիլ:

— Ուրիշ բան մը կ'ուզէ՞ք գիտնալ:

— Ոչ, միայն մինչ այդ պէտք է որ արկած մը պատահի:

— Ի՞նչ, գոչեց Մարշըլ, մեծ զարմանքի մատնուելով Փօնթիւիի հանդարտ չեշտին դիմաց:

— Գիտէք որ փորձեցին զիս սպաննել եւ չյաջողեցան: Դարձեալ պիտի փորձեն: Ջեմ փափաքիր մեռնիլ այս օրերս. հետեւաբար պէտք է հրապարակէն քաշուիմ: Նիւսմըն դուք գործի պիտի լծուիք. ձեր գերասան բարեկամներուն մէջ անշուշտ իմ կազմուածքովս մէկը կը գտնուի: Պիտի վարձենք զայն մէկ երկու շաբթուան համար: Ցետոյ թերթերուն մէջ գրել պիտի տանք թէ Պ. Ֆըրանսիս Պրիճ, պատերազմական նախարարութեան պաշտօնեաներէն, ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գացած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած: Օր. Լօրինկթըն այս լուրը ցոյց պիտի տայ Հօրլօքի, որ անկասկած պիտի ուզէ անձամբ ստուգել եւ հիւանդանոցը պիտի երթայ զիս տեսնելու համար: Հոն պիտի գտնէ այն դերասանը որ զիս կը մարմնացնէ, վիրակապերու մէջ եւ գրեթէ ուշակորոյս: Համոզուած պիտի զգայ թէ ազատ է այլեւս: Կրցա՞յ բացատրել: Պարզ բայց գործնական մեթոտ մը...

Իսկապէս լաւ գաղափար մըն էր զոր Փօնթիւի յղացած էր:

Որոշեցինք գործադրել: Հիւանդանոցին տնօրէնը ծանօթ էր ինծի, եւ յանձն առաւ կեղծ արկածեալը ընդունիլ, հայրենիքի սիրոյն: Փօնթիւի ամէն կարգադրութիւն ինծի ձգած էր:

Դերասան բարեկամս հրճուանքով ընդունեց այս դերը, եւ հիւանդանոց պառկեցաւ: Փորձի այցելութիւն մը տուի իրեն: Արդարեւ այնքան յաջող էր իր դիմայարդարումը որ ես անգամ պիտի չհասկնայի թէ անծանօթ մը պառկած էր անկողնին մէջ:

Այս գործը տեսնելէ վերջ հեռաձայնեցի լրագրող բարեկամի մը եւ հաղորդեցի արկածին լուրը:

Յաջորդ առտու Օր. Լօրինկթըն հեռաձայնեց ու ըսաւ թէ Հօրլօք՝ թերթին մէջ կարդացած էր Պ. Պրիճի անցուցած արկածին մասին եւ անմիջապէս հիւանդանոց հեռաձայնած էր, հասկնալու համար այցելութեան ժամերը:

(Շար.)

ծէքով, Թունաքիութեան դաշնագիրը չի փակեր բարենորոգումներու ճամբան, եւ եթէ այսօր Ֆրանսան հաւանի վերաքննութեան ենթարկել այդ վաւերագիրը, իր դիրքը մեծապէս պիտի տկարանայ Մարոքի մէջ: Կը կարծուի թէ Սուլթանը մեծապէս ազդուած է ծայրայեղ ազգայնականներէն, որոնք միշտ կը սպառնան անկարգութիւններ յարուցանել, եթէ գոհացում չստանան :

Իրազեկներ դիտել կու տան թէ Ֆրանսա շատ ուշացուց իր պատասխանը Սուլթանին, որ ճշգրիտ խնդիրներ յարուցած էր 1950ին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԵՐՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ

Ընդունելով Եգիպտոսի վարչապետին առաջարկը, Ֆարուք Թագաւորը մարտ 23ին լուծեց երեսփ. ժողովը, ուր ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն «Վաֆտ»ի անդամները (Նահաս փաշա եւ ընկ.): Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մայիս 18ին:

× Շաբաթ օր «կարծիքներու փոխանակութիւն մը» տեղի ունեցաւ Եգիպտոսի վարչապետին եւ Գահիրէի բրիտանական դեսպանին միջեւ: Խօսակցութենէն ետք, Հիլալի փաշա յայտարարեց թէ տակաւին սկսած չեն բանակցութիւնները, այլ պարզապէս նախապատրաստական աշխատանք մըն է որ կը կատարեն: Բայց դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ երկու կողմերն ալ կ'ուզեն վերսկսիլ բանակցութիւնները: Հիլալի փաշա դեսպանին հետ խօսակցելէ անմիջապէս ետք, ներկայացաւ Թագաւորին, որ իր հաւանութիւնը յայտնեց եւ խոստացաւ աջակցիլ ամէն կերպով: Կը նշանակէ թէ Թագաւորը արտօնած է որ կառավարութիւնը վերսկսի բանակցութիւնները :

Անգլիացիները պարպեցին Իսմայիլիայի այն շրջանը զոր գրաւած էին երկու ամիսէ ի վեր (Սուէզի ջրանցք)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ Թուրք չարժավարներ գործադուլ հռչակեցին Պոլսոյ մէջ, իբրեւ բողոք նոր սակերուն դէմ: Առաջին գործադուլը կը համարուի այս, որովհետեւ Թրքական սահմանադրութիւնը իրաւունք չի տար այս կարգի շարժումի մը: Տասնեակ մը չարժավարներ ձերբակալուեցան, վնասած ըլլալով գործադուլին չմասնակցողներուն կառքերուն :

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ Մոսկուա ղրկեցին իրենց պատասխանը՝ Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին, որ կ'առաջարկէր լուծել գերմանական խնդիրը :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ քննիչ յանձնախումբը պատասխան չէ ստացած, արեւելեան Գերմանիա երթալու համար: Յանձնախումբին անդամները անհատական տեսակցութիւններ ունեցան Պերլինի արեւելեան (սովետական) շրջանին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները խորհրդակցութիւն մը ունեցան Փարիզի մէջ: Երկուքն ալ որոշեցին 1. Լրջօրէն քննել Խ. Միութեան վերջին առաջարկները: 2.— Խորհրդակցիլ գերման ընկերվարականներուն հետ, վերազինման եւ ուրիշ հարցերու մասին :

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ օդանաւ մը, գետին իջնելէ քանի մը վայրկեան առաջ, ջախջախուեցաւ Ֆրանքֆուրթի մօտակայ անտառին մէջ: 48 ուղեւորներէն հազիւ չորսը կրցան փրկուիլ, ականատեսներու անձնուէր ջանքերով: Վիրաւորներուն վիճակը ծանր չէ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ կռիւները կը շարունակուին կատաղօրէն, կեդրոնի եւ Հանոյի հարաւ-արեւելեան շրջաններուն մէջ: Ըմբոստ ուժերը շատ մեծ կորուստներ ունեցած են: Կառավարական ուժերը տուած են քառասուն զոհեր: Ձերբակալուած 728 կասկածելիներու քննութենէն յայտնի եղած է որ 320ը կը պատկանին ըմբոստներու բանակին: Ֆրանսական օդանաւերը մեծ գործունէութիւն ցոյց կու տան :

« ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄՍԽՈՒՄ » է Եւրոպայի եղած դրամական օգնութիւնը, զօր. Մըք Արթըրի կարծիքով: Ծայր. Արեւելքի նախորդ հրամանատարը այս առթիւ խստօրէն քննադատեց Նախագահ Թրումընի քաղաքականութիւնը, «որ Ամերիկան պատերազմի կ'առաջնորդէ Եւրոպայի մէջ, ինչպէս ըրաւ Քորէայի մէջ, առանց պատրաստութեան »:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ կառավարութիւնը նոր խրատութիւններու ձեռնարկեց, 50 միլիառ քուրոնի խնայողութիւն մը կատարելու համար: Այսուհետեւ տեղացի բանուորները աւելի շատ պէտք է աշխատին, բայց աւելի պակաս շահին, ինչ որ կը նշանակէ աւելի խեղճ ապրիլ :

ԱՀԱՒՈՐ ԹԱԹԱՌ ՄԸ պայթեցաւ Ամերիկայի հարաւ արեւելեան շրջանին մէջ: Մըրիկի զարհուրելի ամպասիւններ բարձրացան դէպի երկինք, չորս անգամ, հարթելով Թենըսի, Միսուրիի, Միսիսիփիի եւ մանաւանդ Արքանսասի շրջանները: Զոհերուն թիւն է 232 մեռեալ եւ աւելի քան հազար վիրաւոր: Կառավարութիւնը սոսկալի մնացողներու միջոցներ ձեռք առաւ, օգնելու համար աղէտեալներուն :

Ապրիլի առաջին շաբաթը

Վերջին պայմանաժամն է յետնեալ բաժանորդագրութեանց վճարման համար :

Կը խնդրուի փութացնել վճարումները, դիւրացնելով մեր աշխատանքը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Նոր Սերունդի օրը Պորտոյի մէջ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, 30 Մարտ, ժամը 15էն մինչեւ 22

Chambre Syndicale des Employés de Commerceի սըրահը, rue des Trois Conils, Պորտօ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը բանախօսէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանի վերնայարկը:

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Նիւթը՝ «Լեւոն Շանթի կին տիպարները»: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ Շանթի գործերէն :

Պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ: Ազգ. Տան նոր կահաւորուած սրահներուն մէջ: 32 rue de Trévise, Métro Cadet: Այս կիրակի ժամը 16էն 24:

Խաղեր, պիւֆէ, երիտասարդական մթնոլորտ :

Կը հրաւիրուին մասնաճիւղերու ընկերները անխտիր, ինչպէս նաեւ փափաքող բոլոր երիտասարդները :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ — Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը որոշած է այս տարի եւս հրապարակաւ եւ համազգային շուքով տօնել ապրիլ 11—24ը:

Կը խնդրուի գաղութիս միւս բոլոր կազմակերպութիւններէն իրենց ներկայացուցիչները յարաբերութեան մէջ դնել մեր ընկերներուն հետ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ֆ. Կ. Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը Աճարեանի սրահին մէջ, այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն սկսեալ: Այդ առթիւ տեղի պիտի ունենայ իր մեծ վիճակահանութիւնը: Կը հրաւիրուին փափաքող հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է :

Թատրոն

Մարսէյլի Թատերասէր Հասարակութեան փափաքին գոհացում տալու համար, դերասան Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ Պօմոնէն վերջ Սալ Մազընոյի հանրածանօթ թատերասրահին մէջ պիտի բեմադրէ

Խաղամոլը

(Հինգ արար): Հեղինակ՝ Լ. ՔՐԻՒԶԷԼ, թարգմ. Գ. ՁՈՒԲԱՐԻ: 29 Մարտ, շաբաթ ժամը 20.45ին:

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի կարող ուժերէն՝ Տիկին Արփիկ Պէզիրճեանի, Կար. Մուրադխանի, Մարտ. Դաւիթխանի, Վահան Ցակոբեանի եւ ուրիշներու :

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Amphithéatre Richelieu de la Sorbonne

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Միջազգային ֆօլքլօրէն «Les peuples qui Chantent»: Բարձր հովանաւորութեամբ JEAN SARRAILHի (Recteur de l'Academie de Paris) եւ նախագահութեամբ Madame Sarrailhի :

Ի նպաստ St. Hilaire du Touvetի ուսանողներու Sanatoriumին:

Տոմսերու գին՝ 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք: Դիմել Սոռպօնի դռնապաններուն :

«ՅԱՌԱՋ»ը Լիոնի մէջ

Կը ծախուի, Մարտ 11էն սկսեալ, Place Guichardի լրագրավաճառի կրպակը, Bourse de Travailի դիմացը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Գ. Մ. Քէփէնէկեանի թատերախումբին կողմէ, ի նպաստ հայ կաթոլիկ դպրոցին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Փլաս Սէն Ժանի սինէմային մէջ:

Մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի Մ. Պէշիկթաշլեանի ԿՈՌՆԱԿԸ (ողբերգութիւն 5 արար): Նոյնպէս խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ — Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan: Բացականները նկատի կ'առնուին: Ընտրութիւն ներկայացուցիչներու: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԻԹԱԼԻ — Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ժանթիյիի դպրոցը: Զեկուցում պատգամաւորի եւ ընտրութիւն վարչութեան: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս չաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ:

ԼՍԱՐԱՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ, Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Պիտի խօսի ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, նիւթ ունենալով քիչ խօսուած, բայց շատ կարեւոր ինքնապաշտպանութեան պայքարի մը մասին՝ Ազատաղի հերոսամարտը: Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ — ԼԻՈՆ — Ապրիլ 11-24ի մեր նահատակներու յիշատակը յաւերժացնելու համար, Ապրիլ 20ին, Bourse du Travailի հսկայ եւ փառաւոր սրահին մէջ, ինչպէս ամէն տարի Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ Սգահանդէս մը կազմակերպուած :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակցական եւ այլ միութիւններէ նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ԴԱՇՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Յօնի .. Տօսական

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 9ին, ԻԷՆԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 10 Ave. d'Iéna (մէթրօ Iéna):

Գիները 200էն 500 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին Ենայի սրահը եւ Սասունի ճաշարանը

3 Rue d'Alexandrie, Փարիզ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻ համար կը փնտռուի

վարձու շէնք մը

40է աւելի երախայ պատսպարելու յարմարութիւններով Ֆրանսայի օդասուն մէկ վայրին մէջ:

Դիմել Mme. Ellen Buzant, 48 rue Etienne Dolet Alfortville (Seine):

Նուագահանդէս

Հայ նոր երաժշտութեան

Salle Gaveau, Կիրակի 30 Մարտ, ժամը 21ին

Նուիրուած ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի գործերուն

Հովանաւորութեամբ Զարէհ պէյ Նուպարի

Կը մասնակցին փատըլու նուագախումբը (65 հոգի), Radioի երգչախումբը, Nathalie Wotcher (երգչուհի) եւ Joseph Meugé (երգեհոն):

Առաջին ունկնդրութիւն՝ ՆԱՐԵԿԻ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն նաեւ Suite Française եւ Հերոսի մը կեանքը:

Գիներն են՝ 150էն 600 ֆրանք, ուսանողի համար 100 ֆրանք: Դիմել Հայոց եկեղեցին, Գ. Ս. Գարակէօզեանի մօտ, Գարսամեան, Հր. Սամուէլ եւ Բալըեան գրատուները, յանձնախումբի գանձապետ Գ. Ն. Յովհաննէսեանի, ինչպէս նաեւ Durand (4 Փլաս տը լա Մատըլէն) եւ Սալ Կավօ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925.R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 26 MARS 1952 Չորեքշաբթի 26 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6722-Նոր շրջան թիւ 2133

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ...

Այսպէս ուրեմն, Իսրայէլ հատուցում կը պահանջէ Գերմանիայէն, իր ազգակիցներուն դէմ կատարուած հարստահարութեանց առթիւ :

Լուրը կարդացիք եւ քանի մը օրէն ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ կ'իմանաք :

Բանակցութիւնները կը շարունակուին հոլանտական քաղաքի մը մէջ, Վասենար, Հրեաներու եւ արեւմտեան Գերմանիոյ պատուիրակութեանց միջեւ :

Վերջին լուրերու համաձայն, Հրեաները կը պահանջեն 500.000.000 տոլար, վճարելի՝ հինգ տարիէն : Նախապէս ալ պահանջած էին մէկ միլիառ տոլար : Ուրեմն համագումար 1.500.000.000 տոլար :

Գերմանական պատուիրակութիւնը կարճ զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ «երկու պահանջներն ալ կը քննուին» :

Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, Գերմանները հասկցուցեր են թէ ի վիճակի չեն այդ գումարները վճարելու :

Ամէն պարագայի մէջ, հարցին քննութիւնն անգամ նորութիւն մըն է, որ կրնայ օրինակելի նախընթաց մը կազմել :

Իսրայէլի կառավարութիւնը մանրամասնօրէն պատճառաբանելով իր պահանջները, կ'ըսէ թէ վճարելի գումարները պիտի յատկացուին 500.000 տարագիր Հրեաներու տեղաւորման ծախքերուն :

Ցեղասպանութեան օրէնքէն վերջ, որուն գործադրութիւնը կ'ուշանայ կարգ մը Մեծերու փոքրոգութեան հետեւանքով, հատուցումի այս պահանջը կոչուած է նոր էջ մը բանալու ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Կը թուի թէ, անհրաժեշտ էր երկրորդ աշխարհամարտ մը, որպէսզի քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութիւնը իր խիղճը տուն կանչէր, կարգ մը հին ու յին բ... [illegible] դատապարտելու համար :

Ինչպէս ուրիշ ճակատագրական պահերու մէջ. 1914 — 18ին ալ մենք թէ ուշ եւ թէ միմիակ մնացինք, երբ Թուրքիան շարժման մէջ կը դնէր իր պետական եւ ազգային ուժերը, ամբողջ ժողովուրդ մը բնաջնջելու համար :

Այն ատեն «Մեծերը» գոհացան անամէջ ազդարարութիւն մը ուղղելով հրէշային իշխանութեան, որ չարախինդ քրքիջներ կ'արձակէր անեան ճապաղիքներուն վերեւ :

Անոնք լման չորս տարի տանտէր եղած էին Վոսփորի ափերուն վրայ, զինուորներով եւ մարտանաւերով :

Այլեւս անհրաժեշտ չէր որ իրենց մարտանաւերը լեռը բարձրանային :

Եւ սակայն, իրենց հանդիսաւոր սպառնալիքը գործադրեցին արիւնարբու հրէշներէն մէկ հոգի միայն կախելով, Եոզկատի մէջ :

Հազարաւոր ջարդարարներու մէջէն միայն 70—80 «հերեւելիներ» աքսորուած էին Մալթա, դատուելու համար : Բայց առտու մը բոլորն ալ արձակուեցան, փոխանակուելով 11 գերիներու հետ :

Եւ դարձեալ իրենց աչքին առջեւ էր որ մասամբ ոչնչացան, մասամբ ալ պարպուեցան Փոքր Ասիան եւ Կիլիկիան : Իսկ փրկուած Բիւզանդիոնն ալ յանձնուեցաւ պարտեալներուն ...

Զինտուենք պատճառները : Ի՞նչ օգուտ :

Անտէր ժողովուրդ մը բնաջնջուած էր անդին, իրենց իսկ մեղսակցութեամբ :

Անհրաժեշտ էր որ, քսանեւհինգ տարի վերջը, ուրիշ անտէր ժողովուրդ մը եւս անճիտուէր իրենց աչքին առջեւ, որպէսզի Նիւրընպէրկներ սարքէին եւ օրէնքներ յօրինէին :

Մի հարցնէք թէ այժմ ինչո՞ւ կը վարանին վերջնապէս վաւերացնել, գործադրելի դարձնել այդ օրէնքներուն ամէնէն վճռականը եւ մարդկայինը — Ցեղասպանութիւն :

Այն ատեն, հայկական ջարդուփշուր ոսկորներուն հետ, նիւթական հատուցումի տարրական պահանջն ալ թաղեցին հանդիսաւորապէս :

Անշուշտ անոր համար որ, Իսրայէլ մը կանգնած չէր իրենց դիմացը, իր պահանջները արժեցնելու համար ...

Այո, դատապարտուած ես անտէր մնալու, երբ տէրը չես քու ճակատագրիդ : Երբ ուժ չունիս բարձրաձայն խօսելու համար : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

«Աչքէ հեռու, սրտէ հեռու» մտածեցի վայրկեան մը, երբ կը թղթատէի Հալէպի Քարէնճեփէ ճեմարանին նկարազարդ գրքոյկը, ուր փայլուն կերպով ցոյց կը տրուի վարժարանին կորած ճամբան, հինգ տարուան ընթացքին :

1947ին մէկ դասարանով սկսած ճեմարանը — 22 աշակերտ — այսօր ունի 88 աշակերտ, 5 դասարաններու մէջ :

Սրտառուչ է պատմութիւնը այս կրթական հաստատութեան :

Օտար բարերարներու կողմէ նուիրուած հողամասի մը վրայ, — տասը հազար քառ. մեթր — վայելուչ տաղաւարներ աւելցած են տարուէ տարի : Դասարաններ դաս դաս, բացառիկ ճիգերով եւ տքնաջան աշխատանքով :

Ո՛ղջ ըլլայ մեր համեստ ժողովուրդը որ իր Օգնութեան Խաչերով, Հայրենակցականներով, Կրթական Միութիւններով եւ խումբ մը անձնուէրներու ջանքերով գլուխ հանեց այս ձեռնարկը :

Գրքոյկին մէջ կան նուէրներու ցանկերը, իւրաքանչիւր դաղութէ գացած գումարը, գլուխն ըլլալով դարձեալ Ամերիկան :

Մեծ նուիրատուներ չտեսանք, ճորճ Մարտինկեանէն զատ որ 1000 տոլար տրամադրած է քիմիական աշխատանոցին :

Իսկ մեր պատուարժան գաղութը այստեղ ալ չերեւար : Ոչ անհատական, ոչ ալ հաւաքական աջակցութիւն : Ոչ իսկ մէկ հատիկ սանի որդեգրում :

Հնդկաստանը կայ, Եթովպիան ալ կայ : Կիպրոսն իսկ տեղ դրաւած է, բայց Ֆրանսան, Անգլիան եւ Բելժիքան կը փայլին իրենց բացակայութեամբ :

Ի՞նչ կրնանք ըսել : Մարդիկ ասանկ մանր բաներով չեն զբաղիր :

Երբ անդին Հալէպի մէկ հիւղաւանը քանի մը սան միասին կ'որդեգրէ, այս ջոջ գաղութները կամ քաղաքականութիւն կը խաղան հայ մանուկներու գլխուն վրայ եւ կամ կուտան հոն, ուր գիտեն թէ դրամատուններու ամուր սնտուկներու մէջ պիտի սառին իրենց կտակները, իրենց սիրտերուն պէս :

Եւրոպայի մէջ պետութիւններն են որ կը հոգան իրենց ժողովուրդին պէտքերը : Մերոնք Եւրոպայի մէջ տեսեր են որ բազմաթիւ հաստատութիւններ պէտք չունին ժողովուրդին եւ իր հայրենատին աջակցութեան :

Իսկ մեր դպրոցները, հիւանդանոցները, եւ ուրիշ հանրօգուտ հաստատութիւնները ո՞ր պետութիւնն է որ պիտի հոգայ ... ՍՕՍԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԸ

Եկեղեցւոյ ընկերակցութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի թէ Զատկի տօներուն Երուսաղէմէն Փարիզ կը հասնի Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, ժառանգաւորաց վարժարանի տեսուչը, վարելու համար առաջնորդական պաշտօնը :

ՊԱՐԷՏ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խուռն բազմութիւն մը Բշ. օր փութացած էր Փարիզի Հայոց եկեղեցին, վերջին յարգանքը մատուցանելու տարաբախտ Պարէտ Շ. Պէրպէրեանի : Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին մտաւորական եւ հանրային դէմքեր, ուսանողներ, ընկերներ եւ բարեկամներ :

Երեք դամբանախօսներ դրուատեցին տարաբախտ երիտասարդը, որ զոհ գացած էր եղերական արկածի մը : Օգանաւային վարժարանի ուսուցչութեան ներկայացուցիչը ջերմապէս գնահատեց անձնուէր եւ ժրաջան ուսանողը, որ քանիցս իր քաջութեան ապացոյցը տուած էր (Պարէտ աղջկան մը կեանքը փրկած էր ջուրէն եւ չքանչանի արժանացած ֆրանսական կառավարութենէն) :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ցոյցերուն հետեւանքով, 72 ցուցարարներ դաշնակից ատեանին առջեւ դատի քաշուեցան : Ցոյցերը կը շարունակուին ամբողջ Իտալիոյ մէջ : Հռոմի զանազան թաղերուն մէջ ալ ցոյցեր տեղի ունեցան : Ուսանողները քարեր նետեցին ոստիկաններուն վրայ, որոնք ժխտողաբար ձեցին գունաւոր ջուրեր սրսկելով : Միլանի մէջ. ուսանողները փորձեցին մտնել անգլիական հիւպատոսարանէն, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք :

Նոր տուրք չկայ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երկուշաբթի օրուան նախարարական խորհուրդէն ետք, վարչապետը անձամբ լուսաբանութիւններ հաղորդեց միաձայնութեամբ տրուած որոշումներու մասին : Ահաւասիկ ամփոփումը .

— «Վերաքննեցինք ելեւմուտքի նախատեսումները որոնք հիմնուած էին Յունուարի եւ Փետրուարի հաստատումներուն վրայ : Պահեցինք 110 միլիառ ֆրանքի խնայողութեան որոշումը : Սպասելով փոխառութեան արդիւնքին, որոշեցինք յետաձգել կարգ մը ծրագիրներու գործադրութիւնը . (95 միլիառ ֆրանք) : Այսպէս կազմեցինք ելեւմուտք մը որ տուրքերու որեւէ յաւելում չի ցուցներ : Մինչեւ 1953 Յունուար 1 պիտի յետաձգենք կարգ մը բարենորոգումներ, օրինակ՝ տուրքերու գանձումը՝ շարժուն արժէքներու վրայ : Կը պահենք կարգ մը միջոցներ որոնց նպատակն է փութացնել տուրքերու գանձումը : Խնդիրը կապ չունի եկամուտի տուրքի գանձումին հետ» :

Վարչապետը բացատրեց թէ արտադրութեան տուրքի եւ տեղական տուրքի հաստյթըհաշուերէն 1951ի առաջին եռամսեային վրայ. մինչդեռ միայն կէսը հաշուելով, 60 միլիառ ֆրանքի առաւելութիւն մը կ'երեւար :

Գալով հարկային խարդախութեան, ընդհանուր ներումը ամբողջական պիտի ըլլայ եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այսուհետեւ, պարտաւորիչ դարձնելով դիզուած կամ ծածկուած գումարներու վճարումը : Ընդհ. ներումէն ետք երեւան հանուած որեւէ գումար ծածկուած պիտի համարուի : Այս առթիւ Պ. Փինէ շեշտեց թէ առանց հաշուեցոյցի վաճառումները հիմը կը կազմեն հարկային խարդախութեան, եւ պարկեշտ առեւտրականը կը տուժէ ի շահ կեղծարարին : Օրէնքներ պիտի առաջարկուին, այս կարգի զեղծումները խափանելու համար :

Եզրակացնելով, Պ. Փինէ յայտարարեց թէ երկու տեսակ լուծումներ կան, ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար, մէկը հիմնուած է տուրքերու յաւելման, միւսը՝ վստահութեան վրայ : «Ես վստահութիւնն ընտրեցի» :

× Վարչապետը օտար մամուլի ընկերակցութեան ճաշին առթիւ ալ ճառ մը խօսելով, պարզեց իր քաղաքականութեան հիմնական կէտերը, բացատրեց թէ ելեւմուտքի հաւասարակշռութիւնը ապահովելու համար, անհրաժեշտ է «եւ կենալ տուրքերու տարապայման յաւելումէն եւ վերադառնալ նմտական պարզ եւ փորձուած միջոցներու» : Այս առթիւ ալ բացատրեց թէ երկիրը առողջ է, կը բաւէ վստահութիւն ներշնչել, յաջողելու համար : «Վստահութիւն սիրայ մը պիտի ըլլար գիներու ան կումը չկրցայնել աշխատավարձի յաւելումով» : Յետոյ պատասխանեց զանազան հարցումներու, տնտեսական թէ քաղաքական : Հիւս. Ափրիկէի մասին եղած հարցումի մը առթիւ ըսաւ .

— «Ես համոզուած եմ թէ օրինաւոր պահանջներ կան : Չկայ բան մը որ յաւիտենական ըլլայ, նոյնիսկ դաշնագիրները՝ իրենց սկզբնական վիճակին մէջ : Բայց համոզուած եմ նաեւ թէ Ֆրանսա այնքան բաներ ըրած է իր հովանաւորած ժողովուրդներուն համար որ, անոնք չեն կրնար ուրանալ կատարուած դոհողութիւնները» :

× Գործատէրերու ազգ. դաշնակցութեան նախագահը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ կարելի է 600 միլիառ ֆրանք եւ աւելին ճարել փոխառութեամբ :

× Գիներու անկումը կը շարունակուի բոլոր ապրանքներուն վրայ : Թերթերը ամէն օր մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն զանազան զեղչերու մասին :

Ֆրանսայի արտաքին ծրագիրը

«ԶԵՆՔ ՈՒԶԵՐ ՈՐ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԶԳ. ԲԱՆԱԿ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԻ»

Արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման, առջի օր պարզեց իր արտաքին քաղաքականութիւնը, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ : Զեկուցման գլխաւոր նիւթերն էին Մոսկուայի վերջին ծանուցագիրը, Գերմանիոյ եւ Սարի խնդիրները :

Այդ ծանուցագրին պատասխանը, որ Մոսկուա հասած է արդէն, բացասական չէ. բայց երեք արեւմտեան պետութիւնները նրաշխիքներ խնդրած են կարգ մը կէտերու մասին : Անոնք Զօրսերու ժողով մը գումարելէ առաջ, կ'ուզեն գիտնալ թէ ի՛նչ տեսակ կեդրոնական կառավարութիւն պիտի ունենայ միացեալ Գերմանիան, ի՛նչ պիտի ըլլան իր իրաւասութիւնները եւ ի՛նչ երաշխիքներ պիտի հաստատուին, որպէսզի սահմանափակումները յարգուին :

Պ. Շուման բացատրեց թէ «չէզոք բայց լիովին սպառազէն» Գերմանիա մը վտանգաւոր է Ֆրանսայի համար : Երեք Մեծերը կ'ուզեն մասնաւոր ըլլալ թէ Գերմանիա ազատ պիտի ըլլայ միանալու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ռ Ո Ս Տ Ո Մ

«Ամէն մարդ՝ մարդ պէտք է լինի եւ վերաբերուի ուրիշներին մարդու նման»:

Այն մեծ դէմքերից մէկն է, որի մասին, սակայն, առաջին անգամից դժուար է որոշ խօսք ասել: Ո՞վ էր Ռոստոմը: Նա «յայտնի յեղափոխական է» — միջին քաղաքացու համար. «Դաշնակցութեան հիմնադիրներից մէկն է» — շարքային Դաշնակցականի կարծիքով. «անիմանալի մարդ է» — կարող է ասել մօտ եղած ընկերը: Եւ, սակայն, հեռուից դիտող մարդկանց կարծիքը աւելի որոշ է նրա մասին, քան նրան մօտ ճանաչողներինը: Թերեւս նրա մէջ որոշ ճշմարտութիւն կայ, որովհետեւ աւելի դիւրին է մարդու այս կամ այն յատկանիշը դիտել, քան նրան հասկանալ իր ամբողջութեան մէջ: Ճիշդ ինչպէս Դաշնակցութեան, այնպէս էլ Ռոստոմի մասին ամէն մի կարծիք, որ արտայայտուել է մինչեւ օրս, ճիշդ, բայց պակասաւոր է: Դրա պատճառն այն է, որ բազմաթիւ են նրա գործերը քանակով, բազմազան՝ տեսակով ու ցաք ու ցրիւ եղած:

Աշխատանքի ժամանակ իր մեծագոյն հոգսը իր գործերի ցանկը ճշդելն էր՝ ամէն տեղ հասնելու համար: Եւ հաստատ անվերջ գործելու հակամէտ մի դէմք էր Ռոստոմը: Յեղափոխութեան, դադարի եւ թէ գործի ժամանակ հաւասարապէս զբաղուած էր: Թէ մեծ ճգնաժամի օրերին ու թէ մեծ շարժումների միջտ գործ ունէր Ռոստոմը եւ միշտ նոյն թափով, նոյն հաւատքով եւ միեւնոյն եռանդով:

Այդ անվերջ զբաղումներից միայն մէկ եզրակացութիւն կարելի էր հանել — Ռոստոմը թէ մեծ ու թէ փոքր գործերի տէր մարդն է: Թւում է, թէ իր կուսակցութեան իտէալներն ու գաղափարները իրեն համար միայն լուսատու աստղեր էին, որոնց փայլով նա անվերջ փայլում էր հայ կեանքի մթութեան մէջ, ձեռք մեկնելով ամէնքին, ով նրա կարիքն ունի: Աւելի գործնական արժէք այդ տեսութիւնները նրա համար չունէին:

Իտէալները եւ տեսութիւնները լաւ են, բայց ո՞վ գիտէ՝ ինչը ի՞նչպէս եւ որը ո՞նց կը լինի դալիքին. էականը իրական կեանքն է, իրական մարդու բարիքը, հոգ չէ թէ բարիքը դժուար է ձեռք բերել. աւելի լաւ, եթէ շատ փոքր գործով կարելի է այդ բարիքին հասնել. երկու դէպքում էլ կարեւոր է, որ այդ կատարուի, իրագործուի ամէն տեղ, ամէն առիթով, երբ այդ հնարաւոր է թէ մեծ, թէ փոքր ճիգով թէ մեծ եւ թէ շատ աննշան գործով:

Նոյն հարազատ աշխատանքի սկզբունքից էր մեկնում Ռոստոմը նաեւ իր գործելակերպով: Այստեղ նա նոյնպէս իրեն առաջնորդող աստղ ունէր. այդ՝ իր միջոցների խիստ ընտրութիւնն էր. հաղարաւոր բարիքներ կարող են կործանուել ու չիք դարձնել համայն հայութեան բարիքը, եթէ թոյլատրելի միջոց չկայ այդ կործանումը խանգարելու համար: Սակայն այստեղ էլ խնդիրը ոչ թէ տեսութիւնն է, այլ գործնական էտիկան, որ դղում է իր խղճով ու էութեամբ: Այս վերապահութեամբ ամէն տեսակ գործելակերպ, թէ յեղափոխական, թէ բարեշրջական, թէ գաղտնի, թէ լեգալ հաւասարապէս ընդունելի են հայ կեանքի բոլոր հասարակական ասպարէզներում: Եթէ ոչինչ հնարաւոր չէ անել, կարելի է մատաղ սերունդի մարմնի կրթութեան նպաստել, եթէ այդ էլ հնարաւոր չէ անել, կարելի է գրաշար դառնալ:

Երբեմն Ռոստոմի գործունէութիւնը դառնում էր կուլտուր տրեգերի, մարդասէրի աշխատանք, Պատճառը պէտք է փնտռել նրա աշխարհահայեացքի մէջ, որ հարազատ է նաեւ միւս հիմնադիրներին՝ «սէր դէպի մօտիկը», դէպի այսօրուայ մարդը, դէպի նրա իրաւունքների պաշտպանութիւնը առօրեայ կեանքի մէջ:

Եւ սակայն մեր ասածներից եզրակացնել, թէ Ռոստոմը պատեհապաշտ մէկն էր, մէկը նրանցից, որոնք մխրճւում են առօրեայ կեանքի մանր խնդիրների մէջ ու գանց առնում կարեւորը, որոնք տարւում են հոսանքով ու կորցնում իրենց հիմնական արժէքը մեր գործերի համար՝ հնարաւոր չէ: Ամբողջ խնդիրը կայանում էր նրա մէջ, որ Ռոստոմի համար սկզբունքով մեծ ու փոքր գործեր չկային, այսօրուայ եւ վաղուայ խնդիրներ չկային, ամէն մի գործ՝ գործ է, ամէն մի խնդիր՝ խնդիր, չափի ու ժամանակի առումով: Այս իմաստով, թւում է մեզ, որ Ռոստոմը Դաշնակցութեան կերպարն է:

Մանր գործերի հակամիտութիւնը, այդ գործերի մէջ նրա ունեցած ծայր ճշդապահութիւնը, կարգը, այս ամէնը Ռոստոմի համար աշխատանքի սկզբունք չէ, այլ կարիք, անհրաժեշտութիւն. չափաւորութիւնը, զգուշութիւնը ոչ թէ յատկանիշ է, այլ դէպքի, հանգամանքների թելադրութիւն: Անտիճանական բարեշրջական գործելակերպը անխուսափելի աղէտի վախից չէ ստեղծուել նրա մէջ. այլ այն կանխելու նրա հզօր բնազդից: Եւ սակայն, հայ կեանքի առէտների մեծարուն դէպքերը առանց Ռոստոմի ներկայութեան չեն անցել ...

Իր փոխադարձեան գործելակերպի մէջ է նրա աշխատանքների անգաղթելիութեան գաղտնիքը:

«Փոքր գործերը» նրա համար տեսութիւն չէր: Իւրաքանչիւր գործի մէջ եթէ վերապահական մի սկզբունք կայ, որ մղում է նրան աշխատանքի առաջանում է այն հաշուից, որ «ուր դեռ հնարաւորութիւն կայ կենդանութիւն մտցնել, բարձրացնել հասարակական շահերի մակարդակը, ուր յոյս կայ կեանքի «մեխանիզմ»ի մէջ մարդկայնութիւն մտցնել, միտք արծարծել, համոզումներ ըստեղծել, ատելութիւն ու զարշանք սերմանել դէպ ի կեանքի չարիքը — այդ բոլոր դէպքերում մարդ պէտք է կանգնած լինի հասարակական յառաջդիմութեան գործիչների շարքում» (Լաւրով, «Պատմական նամակներ», էջ 114): Սրա մէջ է գաղտնիքը այն անփոխարինելի ծառայութեան, որ արել է Ռոստոմը իր կուսակցութեան՝ ըէակցիայի ամենածանր օրերին:

Ռոստոմի համար կեանքը գոյութիւն եւ արժէք ունի անկախ բոլոր տեսակէտներից, ինքն իր մէջ, եւ բոլոր նրանք, որոնք ապրում են տուեալ վայրկեանում, պէտք է վայելեն կեանքի բարիքները իրենց հաշուին, իրենց ճիգով ու քրտինքով:

Եթէ երկու տեսակ դժբախտութիւն կայ, որոնցից մէկը այն է, երբ մարդ զուրկ է մտքերից ու զգացմունքներից, բայց խօսելու արտակարգ ընդունակութիւն ունի, իսկ միւսը այն, երբ մարդ մտքեր ու զգացմունքներ առատաբար ունի, բայց արտայայտուելու ընդունակութիւն չունի,— ապա ուրեմն Ռոստոմի դժբախտութիւնը այս վերջինն էր:

ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Խմորումներ Պուլկարիոյ մէջ

Միջազգային մամուլը կը հաստատէ թէ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Մոսկուայի արբանեակ բոլոր երկիրներուն մէջ: Անպակաս են խմորումներ եւ խլրտումներ: Բայց խորհրդային «հոգատարութեան» ուժեղացումով, դժբախտ երկիրները ստիճանաբար կը կորսնցնեն իրենց ազգային ազատութիւնները:

Մասնաւորաբար Պուլկարիոյ մէջ, համայնավար իշխանութիւնը նեղ կացութեան մը մատնուած է: Պուլկարիան շրջապատող հակախորհրդային երկիրներու շղթան կամաց կամաց զգալի կը դառնայ պուլկար ժողովուրդին վրայ: Միւս կողմէ, հարեւան երկրի մը մէջ ապաստան գտնելու կարելիութիւնը՝ փորձութեան կ'ենթարկէ շատ մը Պուլկարներ, որպէսզի ըմբոստանան տիրող կարգուսարքին դէմ եւ «ազատութիւնը ընտրեն»:

Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Փիրինի լեռները, սահմանները երկար են եւ հսկողութիւնն ալ խիստ դժուար: Ցաճախակի «անցք»երը սովորական են երկու ուղղութեամբ: Շատեր կը լքեն կարմիր դրախտը, ուրիշներ ալ կը վերադառնան, դիմադրական շարժումը արծարծելու համար: Հակորդակցութեան այս լայն ցանցը շատ ալ հաճոյք չի պատճառեր Սօֆիայի կառավարութեան, որ ստիպուած է ոչ միայն հսկել թափանցելի կամ հնարաւոր սահմանագլուխի մը վրայ, այլ եւ զսպել հետզհետէ ծաւալուն ներքին պոռթկումը:

Պուլկարական կառավարութիւնը ամենեւին չի ծածկեր իր կրած դժուարութիւնները: Ընդհակառակն, հանրութեան կը ծանուցանէ իր տագնապները, որոնց գլխաւորն է ժողովուրդին եւ բանուոր դասակարգին բացարձակ անվստահութիւնը, մինչ անոնք սկզբունքով վարչաձեւին սիւները պիտի կազմէին: Արդ, այս երեւոյթը աւելի ցեցուեցաւ պուլկար իշխանութեան կողմէ վերջերս սարքուած ցուցահանդէսով մը:

Ցուցահանդէսը ամէնէն առաջ հակաեռուկոսլաւ հանգամանք ունէր: Իր նպատակն էր ցոյց տալ Թիթոյի ներկայացուցած վտանգները: Ցուցատախտակներ, որմազդեր եւ նշանադրօշներ, կը պատկերացնէին «Պելկրատի Ցուդայ»ին դաւաճանութիւնը:

Երեք հոգիէ բաղկացած զինուորական շարքերով, շրջապատուած «բարեացակամ», նայլ շատ լաւ մարզուած առաջնորդներէ, ուսանողներ, բանուորներ, գիւղացիներ, մանչեր եւ աղջիկներ խելօք մը թափօր կազմեցին ցուցահանդէսին մասնաբաժիններուն առջեւէն: Առաջնորդներուն անուշ խօսքերը կը չեչտեն յրջութիւնը ազդարարագիրներուն, զորս տատաօրէն կը բաժնէին ցուցահանդէսին կազմակերպիչները:

Այս հակաթիթոյական քարոզչութեան գլխաւոր նպատակն էր զգուշացնել ժողովուրդը թեքումի վտանգին դէմ: Հսկայ ցուցատախտակներ կը հաւաստեն թէ՝ Թիթօ դաւաճանեց պուլկար ժողովուրդի մեծ պաշտպանին, մեծ քրոջ՝ Ռուսիոյ, «որ ազատութեան, ընկերվարութեան եւ խաղաղութեան ախոյեանն է»: Ուրիշ գրութիւններ կը չեչտէին այն վտանգը որ կրնայ յառաջ գալ, եթէ կառավարութեան որոշած ուղեգիծէն հեռանալու հակամիտութիւն ցոյց տան: Ցետոյ կը վերակոչէին Փեթքովի, Սուլչէվի, Քոսթովի, Քինվի, Սթոյանովի եւ ուրիշ շատերու վախճանը: Դասը շատ պարզ էր: Բոլոր անոնք որ անձնատուր կ'ըլլան թիթոյականութեան, կառափնատ պիտի առաջնորդուին:

Ժողովուրդին ուղղուած այս ճշմարիտ ազդարարութիւնը, կառավարութեան տկարութեան մէկ յայտարար նշանը կը կազմէր իրականին մէջ: Ամուր, հաստատուն եւ ժողովրդային իրաւակարգ մը պէտք չունի վախի եւ մերթ ահաբեկչութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու: Պէտք է որ ժողովրդային ատրերկրեայ գործունէութիւնը, դիմադրական յարաճուն հոսանքը արժանացած ըլլայ պուլկար համանավար կուսակցութեան ծոց մէջ, որպէսզի անհրաժեշտ համարեն կախաններու հեռանկարը պարզել: Անշուշտ այս սպառնալիքները, կեանքը խեղդկապով մը վերջացնել տեսնելու հեռանկարը, ուղղուած են առաւելապէս դէպի մաղիրներուն միանալու ձգտում ունեցող համայնավար անդամներուն դէմ:

Գալով պուլկար բանուորներուն, — յառաջապահները, ընկերային յեղափոխութեան, — համոզումն եւ նախաձեռնութիւնը յայտնապէս կը պակսին իրենց մօտ: Այս «պինդ գլուխ»ները կը համարձակին անդիտակ ձեւանալ կառավարական կարգախօսներուն: Իրենց անհնազանդութիւնը կը ցացուի ճարտարուեստական հնգամեայ ծրագրի գործադրութիւնը:

Պուլկար բանուորները մասնաւորաբար կը խուսափին հետեւիլ հաչակաւոր Սթախանովի քայլերուն (հարուածային աշխատանք): Կը նախընտրեն աշխատիլ այնքան, որքան անհրաժեշտ է բուրժ տաղտուկներէ փրկուելու համար: Ուշ կուգան եւ յաճախ հիւանդ կը ձեւանան: Այս «խռովարարները» երբ հիւանդ չեն, կ'աշխատին այնպիսի վըհատեցուցիչ եղանակով մը, որ իշխանութիւնները մեծ դժուարութիւն կը կրեն ճշդելու համար խափանարարութեան սահմանը: Կառավարութիւնը որոշապէս հասկցուց թէ՝ «բոլոր անոնք որ կը բացակային կամ ուշ կուգան, անհաճոյ անակնկալներու պիտի հանդիպին»:

Պուլկար բոլշեւիկներուն եւ բանուորներուն չհամուեթեան գլխաւոր պատճառը այն է որ չեն ուզեր աշխատիլ ի հաշիւ «Փրուսիոյ Թագաւոր»ին (ներկայ պարագային՝ Խ. Միութեան համար): Ռուսերը կը դրաւեն Պուլկարիոյ երկրագործական եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւնները, այնպէս որ բան չի մնար տեղական պահանջներուն համար: Արտաքին նախարար Չիւնըրվ ինքն ալ յայտարարեց թէ վնասարարութիւններ կը կատարուին գործարաններուն մէջ: Արտադրութիւններուն որակը թերի է, խիստ յաճախ ալ մեքենաները խանգարուած:

Դիմադրական ճակատը ստիպուած է նոր յանդգնութիւններ փորձել: Հակաեռուկոսլաւ ցուցահանդէսին յաջորդ օրը պատերը ծածկուած էին ծանուցումներով, որոնց միտ բանին այն էր թէ «Պուլկարներն ալ ստամոքս ունին»: Շատ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան, բայց ի վերջոյ երեւան եկաւ որ կառավարութիւնը զգուշաւորութեամբ կը շարժի: Այս համեմատական չափաւորութեան պատճառը, բանակին ու համբերութեան որ լեփ լեցուն են արդէն.

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 21 Մարտ, (Ցառաջ) — Երէկ, 20 Մարտ, ժամը 8ին, Խ. Միութեան «Բարեկամներու Միութիւնը» քաղաքապետութեան Anson Hall-ի փոքր սրահին մէջ ներկայացուց Խ. Հայաստանի գունաւոր շարժանկարը: Սրահը լեցուած էր Անգլիացիներով: Շարժանկարը կը սկսի արարատ Արարատ լեռով: Բացատրութիւնները անգլերէն են, իսկ երաժշտութիւնը հայկական: Երեւանի համալսարանէն, օփերայէն, Ալլավերդիի պղնձի հանքերէն, Սեւանի ելեկտրակայանէն, կոլխոզներէն ետք, ներկայացումը կը վերջանայ 45 վայրկեանէն, «Նոյեմբեր 29»ի տօնակատարութեամբ, կարմիր դրօշներով եւ Լենինի ու Ստալինի նկարներով: Զարմանալի է որ շարժանկարին մէջ ցոյց չեն տար Էջմիածինը իր ամբողջութեամբ, իր տաճարով, ճեմարանով «ազատ» կաթողիկոսով եւ միաբաններով: Հազիւ թէ Էջմիածնի տաճարի մուտքի դրան վրայ, երիտասարդ փորագրիչ արհեստաւորի մը նկարը ցոյց տուին: Ի՞նչ եղաւ կոլխոզներու այդ հազարաւոր թօներով հաւաքուած խաղողը: Ինչո՞ւ անմիջապէս պետական խանութները եւ կամ չուկան չփոխադրեցին, որպէսզի Երեւանի մեր սիրելի եւ աշխատասէր ժողովուրդը ազատ համարձակ գնէր ...

Կ'իմանամ թէ Համայնական Խորհուրդը վարձած է շարժանկարը, եւ պիտի ցուցադրէ յառաջիկայ ապրիլին:

Ցովհ. Կ. Զաքրեան

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ՀԱԼԷՊ.— Տարիէ մը ի վեր, եռանդուն գործունէութեան լծուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռաս իւլ Այնի մասնաճիւղի փոքր ու մեծ բոլոր անդամները, այն օրէն ի վեր որ վարչութիւնը որոշեց սեփական ակումբով մը օժտել մասնաճիւղը: Ձեռնարկները կը յաջորդեն իրարու. վիճակախաղ, հանդէս, ներկայացում, բոլոր առիթները կ'օգտագործուին, գումար մը աւելի ապահովելու համար: Վարչութիւնը որոշ քանակութեամբ ցորեն ցանել տուած է, բերքը ամբողջութեամբ յատկացնելու համար նոյն նպատակին ...:

Այս անգամ, մեր արաբ հայրենակիցներն ալ մասնակից դարձնելու համար այս գեղեցիկ նպատակի իրագործման, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը կազմակերպած էին արաբերէն ներկայացում մը: Մեր տղաքը, այս ձեռնարկին բոլոր դժուարութեանց (լեզուական եւայլն) յաղթեցին եւ մեծ յաջողութեամբ պսակեցին զայն:

Կիրակի 2 մարտ, ներկայացումը տեղի ունեցաւ Մեսրոպեան վարժարանին մէջ, կիներու համար. իսկ երեկոյեան ժամը 7ին, կրկնուեցաւ՝ այրերուն համար: Ներկայացման հրաւիրուած էին նաեւ պետական պաշտօնեաները, բանակի հրամանատարը եւն.: Մեր արաբ հայրենակիցները ուրախ խանդավառուեցան ձեռնարկին յաջողութենէն, որ Թղթատարական տնօրէն Պ. Ապտիւլ-Քատէր Օսման, խօսք առնելով, գրուատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած աշխատանքը եւ ներկայ արաբ հայրենակիցներուն թելադրեց ամէն կերպով օժանդակել այս իրագործուելիք առաջադրուած նպատակի:

Օգտուելով տիրող խանդավառութենէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը երրորդ անգամ ներկայացուց խաղը, ի նպաստ բանակին: Այս ձեռնարկին ալ պսակուեցաւ մեծ յաջողութեամբ:

Ռաս իւլ Այն անմոռանալի այն վայրն է ուր, Մեծ Եղեռնին, հարիւր հազարաւոր հայրենակիցներ կոտորուեցան: Բիւրաւոր նահատակներու ոսկորները փռուած են շրջակայ անծայրածիր դաշտերուն մէջ. հիմա, 37 տարիներ վերջ հայ չէն գաղութ մը հաստատուած է հոն: Ունի իր եկեղեցին եւ նախակրթարանը: Առողջ, կայտառ եւ հայրենասէր նոր սերունդը խմբուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ. տասնեակ մը երիտասարդներ ստանձնած են գաղութին ղեկավարութիւնը, մեծ ձեռնհասութեամբ:

Տարիէ մը ի վեր, մեծ ու պզտիկ ոտքի են, սեփական ակումբով մը օժտելու գաղութը. ճիշդ է, ակսուած ձեռնարկը իրենց ուժերէն վեր է. սակայն, անոնք խոր վստահութիւն ունին Հայուն անընկճելի կամքին վրայ:

Ռաս իւլ Այնի արծուիկները, սկաուտները, պատանիները եւ անոնց ղեկավարները կատարեցին իրենց պարտքը: Պէտք է ձեռք երկարել անոնց. Սուրիոյ, Լիբանանի եւ արտասահմանի մեր այն հայրենակիցները, որոնք տարագրութեան շրջանին անցած են Ռաս իւլ Այնէն եւ կամ սիրելի մը թաղած են, նուիրական պարտականութիւն մը պէտք է նկատեն քար մը աւելցնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի 'շէնքին վրայ ...

ԱՆՑՈՐԴ

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Հիւս. Քորէացիները եւ Չինացիները կը շարունակեն ամբաստանել ամերիկեան կառավարութիւնը թէ Փետրուար 25էն մինչեւ Մարտ 5 ժանտախտի մանրէներ թափած է Քորէայի եւ Մանչուրիոյ վրայ: «448 օդանաւեր, կը հաւաստեն կարմիրները, նեխած մուկեր եւ լուեր ցրցնեցին Քորէայի եւ Մանչուրիոյ քաղաքներուն վրայ»:

«Այս մեղադրանքները, կը գրէ «Նիւ Եորք Թայմզ», բոլորովին ծիծաղելի են: Ընդհակառակն ժանտախտը մշտաճարակ հանդամանք ունի Չինաստանի մէջ: Մեր նետելիք հազարաւոր մուկերը բաւական պիտի չըլլային տարածելու համաճարակ մը, որովհետեւ տասնեակ միլիոն նեխած մուկեր միշտ եւ ամենայն ազատութեամբ կը վխտան Չինաստանի մէջ»:

«Ասկէ զատ, կ'աւելցնէ ամերիկեան թերթը, եթէ դիմած ըլլայինք մանրէական պատերազմի, պէտք չունէինք օդանաւերուն, ժանտախտի մանրէէն աւելի զարհուրելի թոյներ թափելու համար: Վասր տարիէ ի վեր, 400 գիտուններ կ'աշխատին քիմիական հաստատութեան մը մէջ, որ 1946էն սկսեալ տարեկան 500 միլիոն կը ստանայ կառավարութենէն: Անոնք գլուխ հանեցին C-X-3ը, կամ Clostridium butoliniumը, սունկ մը, որ կը գտնուի աւրուած պահածոներու տուփերուն մէջ, որուն 25 կրամը եթէ թափենք ջրհորներուն մէջ, բաւական է 300.000 հոգի մահացնելու»:

«Հաւանական է որ, Փեքինի կառավարութիւնը աչքի առջեւ ունի քիմիական պատերազմի վերաբերեալ մեր ապասարկութեանց կարգ մը տեղեկագիրները, որոնք կը նկարագրեն մեր մանրէական զէնքերը, անոնցմէ հալածէլ եզրակացութիւններ հանելու համար: Բայց, եթէ Քորէայի ամերիկեան հրամանատարները անոնց մեղադրածին չափ տմարդի ըլլային, շատոնց պիտի օգտագործէին մանանեխի կազը, որ իսէալ զէնք մը պիտի ըլլար քորէական ճախճախուտներուն մէջ»:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ մը հաստատուեցաւ Ժընեւի մէջ, հովանաւորութեամբ Մշակոյթի Եւրոպական Կեդրոնին որ ընթերցանութեան ակումբներու եւ ընկերութեանց եւրոպական համայնքն է: Ամէն ազգէ գրագէտ կրնայ մասնակցիլ: Այս մրցանակը առաջին անգամ պիտի տրուի 1953 Յունուար 15ին, միջազգային քննիչ յանձնախումբի մը կողմէ, որուն անդամներն են Կոթֆրիտ Պէն, Հակմունտ Հանսըն, Սալվատոր տը Մատարիակա, Կապրիէլ Մարսէլ, Իկնացիօ Սիլօնէ, Հանս Օպրեխտ եւ Տընի տը Ռուժմօն: Համայնքը ունի տասներկու ընկերութիւն, այսինքն աւելի քան կէս միլիոն գերման, աւստրիացի, ֆրանսացի, իտալացի, հոլանտացի, սքանտինաւիացի եւ զուիցերիացի ընթերցողներ: Անտիպ վէպին, պատմուածքին կամ կենսագրութեան ձեռագրին մրցանակը 10 հազար զուիցերիական ֆր. է — կանխավճար հեղինակի իրաւունքին բնագիրին, որ պիտի հասնի հաւանօրէն մինչեւ հարիւր հազար օրինակի:

ԹԵՐԹԻ ԹՈՒՂԹԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Լրագրական թուղթին չափազանց նուազութեան առաջքը առնելու համար շուտով նոր գործատուն մը պիտի բացուի Թասմանիայի մէջ (Նոր Զելանտա) մեծաքանակ արտադրելու առաջադրութեամբ: Մասնագէտներ արդէն կ'աշխատին այն ձեռնարկին վրայ, որ պիտի արժէ 80 միլիոն տոլար (30 միլիառ ֆրանք): Տարեկան արտադրութիւնը պիտի հասնի մինչեւ 60 հազար թոնի: Քէնկարսայի անտառը պիտի հայթայթէ անհրաժեշտ հում նիւթերը: Ծրնուելու վրայ են գործատուները որոնք պիտի վերածեն նիւթերը փայտի խմորի, շինութեան փայտի, ռետինի և բեւեկնի (թէրէպանթին) ծրագիր կայ մասնագէտ գործաւորներ վարձելու Եւրոպայէն: Կը յուսան օգտագործել 300 Սկովտիացի մասնագէտ ճարտարապետներ եւ 50 շուէտացի փորձագէտներ: Նոր Զելանտայի կառավարութիւնը կը յուսայ արտածել իր արտադրութեան մօտ կէսը:

X Միւս կողմէ Քալիֆորնիոյ Փլէյսրվիլլի Անտառային կաճառին բուսաբանները շոճիի տեսակ մը ստեղծած են որուն աճումը ուրիշ ծառերու աճումէն շատ աւելի արագ է, ինչ որ պիտի նպաստէ համաշխարհային թերթի թուղթի տագնապին առաջքը առնելու: Նոր շոճիի տեսակը երեք անգամ աւելի կ'աճի որոշ ժամանակի մը մէջ, քան սովորական շոճին: Շոճիներն են որ ընտրուած են փորձի համար, ոչ թէ անոր համար որ երկրին փայտի կարեւոր աղբիւրն է, այլ որովհետեւ կը յարմարի շատ մը հողերու, կլիմաներու եւ այլազան բարձրութեանց:

ԵՐԵՒԱՆԻ թերթերը կը գրեն թէ Խ. Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրադարանը Խ. Միութեան ամէնէն մեծերէն մէկն է հիմնուած ութ տարի առաջ, 30 հազար գիրքով: Ներկայիս աճած է գիրքերու քանակը 30 անգամ, հասնելով մօտ մէկ միլիոնի: Գրադարանը սերտ կապ կը պահէ Խ. Միութեան բոլոր գիտական հաստատութիւններուն հետ, որոնցմէ տարեկան կը ստանայ հարիւրաւոր գիտական գիրքեր եւ իր կարգին անոնց կ'ուղարկէ հայ գիտնականներու գործերը:

Գրադարանը կապ հաստատած է աշխարհի 112 համալսարաններու հետ: Վերջերս ստացաւ նաեւ բազմաթիւ աշխատութիւններ Ժողովրդական Հանրապետութեանց գիտական հաստատութիւններու կողմէ, ինչպէս Չինաստանի Ժող. Հանրապետութենէն՝ մաթեմաթիկոսներու եւ պատմագէտներու գործերը, Հունգարական Հանրապետութենէն՝ «Հունգար ժողովուրդի պատմութիւնը», Չեխոսլովաքիայէն բազմաթիւ արեւելագէտներու աշխատութիւնները, ինչպէս եւ Հնդկաչինէն: Վերջերս գրադարանի վարչութիւնը 17 կապոց գիրք ղրկեց Լեհաստան, Ռումանիա, Ալպանիա, արեւելեան Գերմանիա, որոնք կը պարունակեն հայ թուագէտներու, բնագէտներու պատմաբաններու, գիւղատնտեսներու, երկրաբաններու աշխատութիւնները:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Դէպքերը մեր ուզած ձեւով կ'ընթանային: Դռնապանին խցիկին մէջ նախապէս զետեղուած լուսանկարչական մասնաւոր գործիքով մը պիտի լուսանկարուէին Փօնթիւէի այցելուները:

Երբ իրիկուան դէմ հիւանդանոց գացի, դռնապանը ըսաւ.

— Երկու այցելուներու նկարներն ալ ճշդուեցան:

— Երկո՞ւ, հարցուցի զարմացած:

— Այո, կին մը եւ այր մը: Կինը առաւօտուն շատ կանուխ այցելեց. բայց թէ հին բարեկամուհի մըն է: Հիւանդապահուհիին հետ սենեակ գացեր եւ դռնէն ակնարկ մը նետելէ վերջ մեկներ է:

— Իսկ մի՞ւսը:

— Ձեր նախապէս նկարագրած մարդն է կարծեմ:

Հանեցի լուսանկարչական գործիքին մէջի ժապաւէնը եւ նոր մը դրի մեքենային մէջ:

Ժապաւէնը լուալէ եւ պատկերները պատրաստելէ ետք Փօնթիւէի ներկայացուցի: Նախ ուզեց տեսնել կին այցելուին նկարը եւ յանկարծ գոչեց.

— Բայց ասիկա Օնօրինն է ...

Օնօրին Փօնթիւէի ամէնէն խոստմնալից օգնականներէն մէկն էր: Կ'ապրէր Մարսէյլի մէջ եւ մեծ համակրանք ունէր Ֆրանսացիին հանդէպ:

— Բայց ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, հարցուց Փօնթիւէ, ան ձերբակալուած էր Փարիզի մէջ, Մարսէյլ կը գտնուէր երբ Գերմանները գրաւեցին Վիշիական Ֆրանսան:

— Կ'երեւի փախեր է:

— Ուրեմն ինչո՞ւ ինծի չեկաւ եւ հիւանդանոց գնաց. յետոյ ինչէ՞ն գիտեր թէ Պ. Գրիճը՝ Փափա Փօնթիւէն էր:

Միայն Գերմանները կրնան տեղեկութիւն ունենալ այդ մասին:

Կը հասկնայի թէ ինչ ըսել կ'ուզէր. արդեօք Օնօրին Գերմաններուն կողմը՞ անցած էր:

— Օնօրինը ղրկած են ստուգելու համար թէ իրապէ՞ս եմ վիրաւորը, որովհետեւ գիտեն թէ ան լաւ կը ճանչնայ զիս, ըսաւ Փօնթիւէ: Պահ մը մտածկոտ կանգ առաւ, յետոյ շարունակեց:

— Բայց չեմ կրնար հաւատալ որ Օնօրին կը գործէ ի հաշիւ միւս կողմին:

— Հապա՞ եթէ ան ալ սարդին ոտքերէն մէկն է, ըսի:

— Այն ատեն պիտի մեռնի սրտին մխուած դաշոյնով մը, պատասխանեց Փօնթիւէ կատաղօրէն:

Գիտէի թէ Փօնթիւէ որքան կը սիրէր Օնօրինը, սակայն երբ կարգը գերման լրտեսներու գար, ծերուկ Ֆրանսացին կը գործէր առանց խնայելու:

Խօսակցութեան նիւթը փոխեցի.

— Արդեօք Ճօրճը ի՞նչ կ'ընէ. ըսի:

— Հապա՞ Լէյսին:

Այդ միջոցին հեռաձայնին զանգակը հնչեց, Մարշըլն էր որ կը հաղորդէր թէ կարեւոր լուրեր ունի եւ պիտի գայ անձամբ տեսնուելու համար մեզի հետ:

— Այս առաւօտ Լէմլի 37 պահարան յանձնեց նամակատուն, ըսաւ Մարշըլ դռնէն ներս մտնելով:

— Ա, ըսաւ Փօնթիւէ, սարդին քանի՞ ոտքերը ձերբակալեցինք այս անգամ: Քանի՞ պահարանի մէջ դրամ կար:

— Ոչ մէկուն մէջ:

— Դաւաճանութեան զոհ գացած ենք, մրմնջեց Փօնթիւէ:

— Երբեք պէտք չէ վստահիլ կիներուն, ըսաւ Փօնթիւէ դառնօրէն:

Մարշըլ ժպտեցաւ:

— Անշուշտ գիտէք թէ, կատակեց Մարշըլ, լուր մը ղրկելու ամէնէն կարճ միջոցներն են հեռագրել, հեռաձայնել եւ կամ կնոջ մը լուր տալ:

Փօնթիւէ կատակելու տրամադրութեան մէջ չէր գտնուեր:

— Ամէնքն ալ իրար կ'արժեն, ըսաւ, նոյնիսկ Օնօրինը զոր հաւատարիմ կը կարծէի: Ուրիշ անգամ մըն ալ մարդ մը հետապնդելու պաշտօն տուած էի իրեն եւ գիտէ՞ք ինչ ըրաւ, սիրահարեցաւ մարդուն: Հիմա ալ միւս կողմը անցեր է: Սակայն խորհրդաւոր բան մը կայ այս խնդրին մէջ: Այն համոզումը ունիմ թէ Օնօրին ինծի չի դաւաճաներ:

— Ուրեմն կը կարծէք թէ Թղթակցութեան վարժարանի ուսուցիչը զգուշացուցա՞ծ են:

(Շար.)

միջազգային կազմակերպութեանց, «զոնէ տըն-տեսական գետնի վրայ», այնպէս ինչպէս ներկայ դաշնակցային հանրապետութիւնը :

Անդրադառնալով Գերմանիոյ միացման ծրա-գրին — այնպէս ինչպէս կ՚առաջարկէ Խ. Միու-թիւնը — Պ. Շուման յայտարարեց.

— «Մենք չենք ուզեր որ գերման ազգային բա-նակ մը կազմուի, մանաւանդ եթէ Գերմանիան պիտի պարպուի: Խորհրդային ծրագրին համա-ձայն, Գերմանիան միայն պաշտպանողական բա-նակ մը պիտի ունենայ, բայց բոլոր բանակները պաշտպանողական են: Գերմանիա ազատ պիտի ըլ-լայ զէնք շինելու, նոյն իսկ օդանաւային եւ նաւա-յին զէնքեր, «հաշտութեան դաշնագրին սահման-ներուն մէջ», կ՚ըսէ խորհրդային ծրագիրը : Արդ, եթէ այդ Գերմանիան չի կրնար որեւէ զինակցու-թիւն կնքել, պէտք պիտի ունենայ աւելի զօրաւոր բանակի մը: Այն ատեն մեր դիմացը պիտի ունե-նանք չէզոք այլ ապառազէն Գերմանիա մը: Ես այն կարծիքն ունիմ թէ Խ. Միութեան ծրագիրը կը ձգտի Գերմանիան դարձնել շտեմարան մը, պահեստ մը, զէնք ճարելու համար արեւելեան խմբակցութեան, հում նիւթեր ստանալով եւ պատրաստ արտադրութիւններ արտածելով» :

Պ. Շուման բացատրեց թէ այդպիսի կացու-թիւն մը վերիվայր պիտի շրջէ մինչեւ հիմա հե-տապնդուած քաղաքականութիւնը եւ Խ. Միու-թիւնը հետզհետէ աւելի պիտի մօտենայ Գերմա-նիոյ: «Ռուսական ծանուցագիրը քարոզչականէ աւելի բան մըն է, թերեւս քաղաքականութեան փոփոխութիւն մը Գերմանիոյ հանդէպ»:

Սարի մասին խօսած ատեն, Պ. Շուման մաս-նաւորապէս շեշտեց թէ «մենք ոչինչ լքած ենք. ընդունելով բանակցութիւններ կատարել: Երրորդ մը, օրինակ Անգլիա կրնար միջամտել : Աւելի լա՞ւ պիտի ըլլար այն ատեն: Մենք բարեդէպ նա-խընթաց մը ստեղծեցինք, ընդունելով որ վէճերը կարգադրուին բուն իսկ շահակից կողմերուն մի-ջեւ »:

Արտաքին նախարարը անցեալ շաբթու ըսած էր թէ Տօքթ. Ատընաուըր ընդունած է Սարի շր-ջանին ինքնավարութիւնը: Այս յայտարարութիւ-նը բուռն զայրոյթ պատճառած էր Գերմանիոյ մէջ: Պ. Շուման բացատրեց թէ Տօքթ. Ատըն-աուըր չէ ընդունած Սարի ներկայ կարգուսարքը, բայց հաւանած է թէ լուծում կարելի է գտնել մի-այն Սարի կառավարութեան եւ խորհրդարանին հաւանութեամբ :

300.000 նոր գաղթականներ

ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

Նախագահ Թրումըն երէք յօդուածէ բաղկաց-եալ ծրագիր մը ներկայացուց խորհրդարանին, ա-ռաջարկելով տարեկան 100.000 նոր գաղթական-ներ ընդունիլ Եւրոպայէն, յառաջիկայ երեք տա-րիներու ընթացքին :

Այս հարիւր հազար գաղթականները պիտի բաժնուին այսպէս :—

Ա. 7000 կրօնական եւ քաղաքական ապաս-տանեալներ՝ որոնք փախած են արեւելեան Եւրո-պայէն, համայնավարութեան լուծէն ազատելու համար :

Բ. 7500 Յոյներ Յունաստանէն :

Գ. 39.000 Իտալացիներ Իտալիայէն եւ Թրիէս-թէի շրջանէն :

Դ. 39.000 Գերմաններ եւ գերմանածին անձեր:

Նախագահը միեւնոյն ատեն կը թելադրէ բա-րեփոխել տարեչափի օրէնքը (քոթա), որպէսզի աւելի կարեւոր թիւով տարագիրներ մտնեն Մ. Նահանգները: Այս առթիւ կ՚ըսէ .— «Բոլշեւիկեան բռնակալութիւնը հաստատուած է այնտեղ ուր ան-հետացած էր հիթլէրական վայրագութիւնը » : Միւս կողմէ կ՚առաջարկէ որոշ գումար մը յատ-կացնել այն տարագիրներուն որոնք համայնավար երկիրներէ կուգան եւ կ՚ուզեն մնալ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ: «Այս տարագիրները կը գտնուին յուսահատական կացութեան մը առ-ջեւ: Տեղական իշխանութիւնները բաւարար մի-ջոցներ չունին զանոնք խնամելու: Իրենց յուսա-խաբութիւնները վարպետօրէն կը շահագործուին համայնավարներու քարոզութեամբ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ համար պահանջուած վարկերը (7900 միլիառ տոլար) պաշտպանելով, զօր. Կրու-թըր, զօր. Այզընհաուըրի ստպայակոյտին պետը, յայտարարեց թէ «Խ. Միութեան զինուորական ուժերը հետզհետէ կ՚աւելնան հիւլէական ռում-բերով, նորատեսակ սուզանաւերով եւ օդանաւե-րով : Արեւմտեան Եւրոպան կարելի է յաջողու-թեամբ պաշտպանել, եթէ առաւելագոյն ճիգը փորձուի»: Զօրավարը զոհ կ՚երեւայ մինչեւ հի-մա ձեռք բերուած արդիւնքէն :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ֆրանսական մարզպանը ունկնդրու-թիւն խնդրեց պէյէն, ներկայացնելու համար իր կառավարութեան նոր առաջարկները: Մարզպանը չուզեր որ Թունուզի ներկայ դահլիճը մասնակցի խորհրդակցութեանց :

Նոր Սերունդի օրը Պորտոյի մէջ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, 30 Մարտ, ժամը 15էն մինչեւ 22 Chambre Syndicale des Employés de Commerceի սը-րահը, rue des Trois Conils, Պորտօ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը բանախօսէ Կեդր. վարչութեան ներկայա-ցուցիչը :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանի վերնայարկը:

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Նիւթը՝ «Լե-ւոն Շանթի կին տիպարները»: Պիտի ըլլան արտա-սանութիւններ Շանթի գործերէն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Վալանսի մէջ կը տօնուի այս շաբաթ ժամը 20.30ին Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ: Մուտքը ա-զատ է :

Պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ: Ազգ. Տան նոր կա-հաւորուած սրահներուն մէջ: 32 rue de Trévise, Métro Cadet: Այս կիրակի ժամը 16էն 24:

Խաղեր, պիւֆէ, երիտասարդական մթնոլորտ :

Կը հրաւիրուին մասնաճիւղերու ընկերները ան-խտիր, ինչպէս նաեւ փափաքող բոլոր երիտա-սարդները :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Ֆ. Կ. Խաչի քաղաքի մասնա-ճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը Ահարոնեան սրահին մէջ, այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն սկսեալ: Այդ առթիւ տեղի պիտի ունենայ իր մեծ վիճակահանութիւնը: Կը հրա-ւիրուին փափաքող հայրենակիցները: Մուտքը ա-զատ է :

Հայրապետեան — Ռուբ-ի

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած է, ճամբորդութեան բացա-ռիկ սպասարկութիւն մը, Փարիզ - Լիոն օթոզարի երթեւեկով : 4 ԱՊՐԻԼ .— Մեկնում Փարիզէն՝ ժամը 7.30ին: Ճաշ, ճամբու ընթացքին: Ժամա-նում Լիոն ժամը 18ին : Ընթրիք: Սրահին մէջ՝ տեղերը ապահովուած են, նաեւ գիշերելու վայ-րը: 5 ԱՊՐԻԼ .— Վերադարձ՝ նախաճաշէն վերջ: Ճաշ՝ ճամբու ընթացքին: Ժամանում Փարիզ՝ ժամը 19ին :

ԼՐԻՒ ԳԻՆ՝ 7800 ՖՐԱՆՔ

Սակաւաթիւ են տեղերը Վարձելու համար՝ փութով դիմել «L'Equipe»ի, Tél. Tai. 40-44 եւ Սա-սունի, Tél. Gut. 92-65:

Թատրոն

Մարսէյլի թատերասէր հասարակութեան փա-փաքին գոհացում տալու համար, դերասան ԳՐ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ Պօմոնէն վերջ Սալ Մազընոյի հան-րածանօթ թատերասրահին մէջ պիտի բեմադրէ

Խաթաւոր

(Հինգ արար) : Հեղինակ՝ Լ. ՔՐԻՒԶԷԼ, թարգմ. Գ. ԶՈՒԲԱՐԻ: 29 Մարտ, շաբաթ ժամը 20.45ին:

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի կարող ուժե-րէն՝ Տիկին Արփիկ Պէզիրճեանի, Կար. Մուրաֆ-եանի, Մարտ. Դաւիթեանի, Վահան Յակոբեանի եւ ուրիշներու :

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ :

Amphithéatre Richelieu de la Sorbonne

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Այս կիրակի, ժամը 14.30ին:

Միջազգային ֆօքլօռէն **«Les peuples qui Chantent»**: Բարձր հովանաւորութեամբ JEAN SAR-RAILHի (Recteur de l'Academie de Paris) եւ նախա-գահութեամբ **Madame Sarraîlhի** :

Ի նպաստ St. Hilaire du Touvetի ուսանողներու Sanatoriumին:

Տոմսերու գին՝ 300, 200, 150 եւ 100 ֆրանք:

Դիմել Սառայօնի դանապաններուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ հայ կին մը, խնամելու համար խոր ծերութեան մէջ գտնուող Հայուհի մը եւ իր հիւանդ աղջիկը: Սենեակը եւ ապրուստը ապա-հովուած, ինչպէս նաեւ վճարում մը: Կարելի է նաեւ կէս օրուան համար:

Դիմել Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդր. վարչութեան «Յառաջ»ի միջոցաւ :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Էւ.

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ .— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթա-կոմիտէի ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan: Բացակաները նկատի կ՚առ-նուին: Ընտրութիւն ներկայացուցիչներու: Ներ-կայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԻԹԱԼԻ .— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ժանթիյիի դպրո-ցը: Զեկուցում պատգամաւորի եւ ընտրութիւն վարչութեան: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ՚առնուին :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» են-թակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկեր Ճապուրեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ԼՍԱՐԱՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ հերթական հաւա-քոյթը այս Զորեքշաբթի երեկոյ, Քաֆէ սրճարա-նին վերնայարկը: Պիտի խօսի ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍ-ԵԱՆ, նիւթ ունենալով քիչ խօսուած, բայց շատ կարեւոր ինքնապաշտպանութեան պայքարի մը մասին՝ Ազատի հերոսամարտը: Մուտքը ազատ է:

Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆի հերթական դասախօսութիւ-նը Ազգ. Տան մէջ (32 rue de Trévise), այս շաբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 6ին: Նիւթ՝ «Հայ ռսկեդար-եան գրականութեան վարպետները»: Մուտքը ա-զատ է :

ՅԵՏԱՁԳՈՒՄ

Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

նուագահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Մարտ 30ին, յետաձգուած է անորոշ ժամանակով, իր եղբօրորդւոյն անակնկալ մահուան պատճառաւ :

ԴԱՇՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Սօնիա Տօտաքեանի

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 9ին, ԻԷՆԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 10 Ave. d'Iéna (մէթրօ Iéna):

Գիները 200էն 500 Ֆրանք: Տոմսեր կը ծախ-ուին Ենայի սրահը եւ Սասունի ճաշարանը

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

1951 — 1952 տարեշրջանին համար, Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. մարմնի հովանաւորութեան տակ բացուած են Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասըն-թացքները .—

Ռօնի Սու Պուա, Փլաս տը Լ'Էկլիզի դիմաց Քաֆէ տիւ Քոմէրսի վերնայարկը: Կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ 7, փոքրիկներու, 9էն մինչեւ 11 մեծերու համար :

Վէնսէնի, Մոնթրէօյի, Նէօյյի Փլէզանսի, Նօժանի, Պուրժէի համար փոխադրութեան միջոց-ներ կան 116—118—121—143 թիւ օթօպիւսները : Ժամանակին տուն պիտի կրնան վերադառնալ ա-շակերտները :

ԹԱՏՐՈՆ

Այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Պէլվիլ Սի-նէմա Ֆլօրիտայի մէջ, եւ այս շաբաթ երեկոյ Պանեէօ :

Դերասն. ԹՐԱՔՕՇ կը ներկայացնէ Սալ Վոդէի մէջ մասնակցութեամբ Տէր եւ Տիկին ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆԻ Ա. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆի, ԳԱՐԱԳԱՇ եւ ԲԷԿՄԷՋԵԱՆ նուագախումբի:

Գ. Սունդուկեանի ՊԷՊՕՆ

Սինեմայէն թատերգութեան վերածուած Երգերով ու պարերով Մուտք 150 Ֆր.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պ .Ս. Քէփէնէկեանի թա-տերախումբին կողմէ, ի նպաստ հայ կաթոլիկ դպրոցին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, փլաս Սէն Ժանի սինէմային մէջ:

Մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի Մ. Պէշիկթաշլեանի ԿՈՌՆԱԿԸ (ողբերգութիւն 5 արար): Նոյնպէս խիստ ծիծաղաշարժ պաւեշտ մը:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925.R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 27 MARS 1952 Հինգշաբթի 27 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6723-Նոր շրջան թիւ 2134

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՏԻ ՀԱԼԻՆ ԱՆՑԻՇԱՏԱԿ

Երբ կը խօսինք արտասահմանի մէջ ձուլուած եւ կորսուած հարստութեանց մասին, բարեմիտներ կը հարցնեն .

— Ի՞նչ օգուտ. Հարուստները հայերէն թերթ կը կարդա՞ն ...

Մենք ալ գիտենք որ շատ քիչերը կը կարդան: Համաձայն իրենց նախասիրութեան, գիրքին կամ ճաշակին :

Աւելի շատ են անոնք որ ուրիշներուն կարդալ եւ պատմել կու տան: Եւ կամ իրենց աչքն ու ականջը վարդապետներու եւ եպիսկոպոսներու կը տրամադրեն, «գլխու ցաւէ» ազատելու համար :

Իսկ դաս մը ունեւորներ ալ կը հետեւին Բարեգործականի մեծ ու փոքր վարիչներուն թելադրութեանց :

Այս բոլոր պարագաները կը հարկադրեն մեզ ոչ թէ կարճ կապել, այլ խնդիրը արծարծել յարատեւօրէն: Նոյն իսկ իրենց՝ ունեւորներու բարիքին համար :

Իրենք ալ գիտեն որ ափ մը փոշի պիտի մնայ իրենց ամբողջ կեանքէն եւ ստացուածքէն, եթէ յիշատակելի գործ մը ձգած չըլլան :

Գիտեն, նաեւ, որ մահը ժամադրութեան կամ քմայքի չսպասեր: Մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ:

Թագաւորներն անգամ չեն կրնար յետաձգել վախճանը :

Իրիկունը կը պառկիս եւ առտուն չես արթննար: Գիշերը յաւիտենական քուն մտած կ'ըլլաս պանդոկի մը անկիւնը, անտէր-անտիրական: Կամ շնչասպառ գետին կը փռուիս, ճամբան քալած ատեն :

Մահուան ո՞ր տեսակը պակաս է, մեր աչքերուն առջեւ: Առանց հաշուելու արկածները,— օդանաւի, շոգենաւի, շոգեկառքի, ինքնաշարժի, հրդեհի, թունաւորման եւ ուրիշ պատահարներու:

Երբեք տրամադրութիւն չունինք ահուդողի մատնելու մեր փափկասուն ազնուաշուքները :

Պարզապէս արթնութեան կոչ մըն է որ կ'ուղղենք, որպէսզի օր առաջ գործադրեն, ինչ որ ունին իրենց սրտին եւ մտքին մէջ :

Եւ հազար անգամ նախընտրելի է որ ի կենդանութեան կատարեն առաջադրուած գործը : փոխանակ հնօրեայ սովորութեան մը հետեւելու :

Այս անիրաւ աշխարհին մէջ, կտակներն անգամ շատ բան կորսուած են իրենց նուիրականութենէն :

Կտակներ կան որոնք տարիներով գրաւեցուցած են դատարանները, ի վերջոյ տմարդի վերածուելու համար :

Հարց մը,— Ի՞նչ պիտի ըլլան, օրինակ, Ֆրանսայի եւ հարեւան գաղութներու մէջ եղած անհատական հարստութիւնները:

Կարելի չէ յաւիտենապէս անշարժ պահել դանոնք, թուխսի նստելով եւ կղպանքները ամուր փակելով :

Ինչ որ կ'աւելնայ արդար վայելքէ մը, ապագայ ապահովութենէ մը կամ ժառանգութենէ մը անդին, պէտք է դառնայ «արտադրիչ» ուժ մը:

Գիտակցաբար կը գործածենք այս անեւտրական բառը, որպէսզի սովորական ողորմութեան մը իմաստով չառնեն զայն :

Այո՛, յաւելեալ գումարները գործածէ այնպէս որ ծառայեն հանրօգուտ նպատակի մը :

Դուն քու ձեռքովդ բաժնէ զանոնք, տեւական յիշատակարան մը կառուցանելու համար:

Ամէն օր օգնութեան ձայներ կը հասնին, մանաւանդ Միջին Արեւելքէն :

Դուն ալ անցար այդ արիւնազանգ ճամբաներէն: Եւ կամ հարազատներ կորսնցուցիր տարիներ առաջ:

Այսօրուան գիրքդ իրաւունք չի տար մոռնալու այդ բոլորը, իբրեւ գէշ երազ մը:

Եթէ հրաշք մը պատահէր եւ հարազատներդ մէկուն ջարդուփշուր ոսկորները գտնէին բերէին, անշուշտ առաջին գործդ պիտի ըլլար դամբարան մը կառուցանել :

Դամբարանի փոխարէն վարժարան մը շինէ, եւ ամէնէն առաջ հարազատներուդ ոսկորները պիտի խայտան :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ՉԸԼԼԱՆ ...

« Ուրո՞նք», «ի՞նչ բաներ», պիտի հարցնէք անմիջապէս

Ըսեմ,— սա Պոլսոյ հայերէն թերթերը :

Եթէ չըլլային անոնց վրայ շինուած կամ Փարիզէն ղրկուած սա թղթակցութիւնները, ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակը մեր երաժիշտներուն, դերասաններուն, նկարիչներուն եւ պարուհիներուն :

Պոլսահայեր Փարիզ կուգան եւ յաճախ բանի մը չեն հասնիր :Մինչեւ անգամ գեղարուեստական կեանքը տժգոյն կը գտնեն: Աւելի յաւակնոտներ փարիզեան ճաշակին ալ չեն հասնիր :

Բայց, ի՞նչպէս կ'ըլլայ հրաշքը իմն, երբ Փարիզէն հայ դերասան մը կամ երգիչ մը կ'երթայ հոն, ոչ ածականները, ոչ ալ շռայլաբան փառաբանութիւնները կը բաւեն, զանոնք ներկայացնելու հանրութեան:

Ուրիշ լրագրական նորութիւններ ալ չեն պակսիր :

Գաղութները օրը օրին կը ստանան Փարիզի մեր թերթերը, յաճախ օդանաւով, կը կարդան տրուած հանդէսներու նկարագրութիւնները : Բայց, յանկարծ «սեփական թղթակցութիւն» մը անծանօթ ստորագրութեամբ , բոլորովին հակառակը կ'ըսէ :

Եւ մենք երկրորդ, երրորդ անգամ կը կարդանք բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ:

Կարելի է տակայն արդարացում մը գտնել : Հոս մեր արուեստագէտները ակամայ բաղդատութեան կը դրուին «իրաւ»ներու հետ եւ պակաս կը կշռեն յաճախ, իսկ հո՞ն:

Կարելի չէ՞ արդեօք քիչ մը աւելի ուշադրութեամբ հետեւիլ այստեղի անցուդարձին եւ թերթերու հրատարակութեանց :

ՍՕՍԻ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ ԱԼ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԷՄ

Երեւանի անթելէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները . .

Բողոքի եւ զայրոյթի ժողովներ տեղի կ'ունենան ընդդէմ անգլեւամերիկեան աշխարհակալներուն (իմպերիալիստ) որոնք մանրէական զէնքեր կը գործածեն Քորէայի եւ Չինաստանի մէջ: Երեւանի ելեկտրա - մեքենաշինական գործարանի հարուածային Կարապետեան, ըսաւ.

— «Ամերիկացի իմպերիալիստները օգտագործելով մանրէական զէնքեր՝ այդպիսի բարբարոսական միջոցներով չեն կարող ընկճել Քորէացի եւ չինացի խաղաղասէր ժողովուրդներու կամքը: Մենք կը պահանջենք որ վերջ տրուի այս տեսակ ճիւաղային զէնքերու օգտագործման »:

Բողոքի եւ զայրոյթի ժողովներ տեղի ունեցան նաեւ Լենինականի, Կիրովականի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, ուր ճառախօսները զայրոյթով խարանեցին այն հրէշային ոճիրները, զորս կը կատարեն այսօր ամերիկացի աշխարհակալները Չինաստանի եւ Քորէայի մէջ:

Բողոքի ժողով ունեցաւ նաեւ Խ. Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի խմբակազմը, ուր խօսեցաւ Ակադեմիայի Թղթակից - անդամ Մնջոյեան եւ ըսաւ. — « Տասնեակ տարիներ սովետական գիտնականները կ'աշխատին ձեռք բերել ուժեղ միջոցներ, պայքարելու համար ամէն տեսակի մանրէներու դէմ, բայց ամերիկացի գիտնականներ կ'աշխատին զարգացնել այդ մանրէները՝ ընդդէմ խաղաղասէր ժողովուրդներու : Սովետական Հայաստանի գիտնականները իրենց զայրոյթը կը յայտնեն ամերիկացի մարդասպան գիտնականներու դէմ ,որոնք իրենց գիտութիւնը ի սպաս դրած են դրամատէրերու ոճրապարտ նպատակներուն» :

ԽՄԲ.— Աւելորդ է բացատրել թէ բողոքի այս ցոյցերը տեղի կ'ունենան բոլոր բոլշեւիկեան երկիրներուն մէջ, համաձայն մասնաւոր ազդանշանի մը: Ամերիկեան կառավարութիւնը քանիցս վճռապէս հերքեց եղած մեղադրանքները, առաջարկելով քննութիւն կատարել Միջազգային Կ. Խաչի միջոցաւ :

Վարչապետին կոչը

Վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ երեքշաբթի գիշեր, պարզելով ելմտական եւ տնտեսական կացութիւնը: Մասնաւորապէս շեշտեց թէ «երկրին վերելքը կախում ունի մեր հաւաքական եւ յամառ ճիգէն»: Ինք վստահ է թէ պիտի յաջողին :

— « Երբ Հանրապետութեան Նախագահը զիս նշանակեց ծանր տագնապ մը լուծելու համար, սարսափելի էր ելմտական վտանգը: Այդ վտանգը օրերուն հետ կը կրկնապատկուէր քաղաքական վտանգով մը: Ելեւմուտքի անհաւասարակշռութիւնը կրնար վնասել ե՛ւ դրամին եւ իրաւակարգին: Ես աշխատանքի բանաձեւ մը առաջարկեցի, հարցը լուծելու համար առանց քաղաքական պիտակներու: Ազգ. ժողովը հաւանութիւն յայտնեց եւ կառավարութիւնը գործի ձեռնարկած է: Իմ առաջարկածս փորձէ աւելի բան մըն է,— պարկեշտութեան եւ վստահութեան դաշինք մը Ֆրանսացիներու միջեւ, դաշինք մը որ բարեփոխէ կլիման: Հանրային կարծիքը վարժուած էր բարկութեամբ կամ ձեռնթափութեամբ ընդունիլ գիներու շարունակական բարձրացումը եւ ֆրանքին անկումը: Հեշտ կեանքի եւ խարդախութեան ոգին, որ ընդհանրացած էր դրամական մոլալ տարիներուն եւ որ զարգացաւ տուրքի չափազանցութիւններէն կը տիրապետէր ամէն տեղ, խախտելով պարկեշտութիւնը որ կը նահանջէր քայլ առ քայլ»:

Այս յառաջաբանէն վերջ, Պ.Փինէ բացատրեց թէ «Ֆրանքը փրկել՝ կը նշանակէ պաշտպանել Ֆրանսան, իր տնտեսութիւնը երկրին մէջ եւ իր վարկը՝ արտասահմանի մէջ: Կը նշանակէ պայքարիլ թշուառութեան դէմ եւ ամրապնդել ընկերային յառաջդիմութիւնները: Երկիրը այժմ գիտէ որ իր դրամը պիտի պաշտպանուի: Գիներու կըրճատման շարժումը սկսած է արդէն եւ պիտի զարգանայ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին : Կրնայ ըլլալ որ տեղ - տեղ ընդդիմութիւններ ծագին: Ուր եւ է ընդդիմութիւն պիտի խորտակուի : Ես չուզեցի խորասուզուիլ բանաձեւերու մէջ, վասնզի փորձը կատարուած է արդէն: Ես պատասխանատուներուն պարզեցի իրենց իսկ շահերը եւ անոնք հաւանեցան կատարել գիներու զեղչեր որոնք երբեք արհեստական չեն, վասնզի կը համապատասխանեն համաշխարհային գիներու անկումին »:

× Կառավարութեան ելմտական ծրագիրը, որ հինգ գլուխներու բաժնուած է, Ազգ. Ժողովին յղուեցաւ : Համապատասխան Յանձնախումբին կողմէ քննուելէ ետք, ընդհանուր վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի յառաջիկայ երեքշաբթէն սկսեալ: Քննութիւնը պիտի գրաւէ ինը նիստ :

× Թերթերը իր շարունակեն մանրամասնութիւններ հրատարակել գիներու կրճատման մասին: Մսավաճառները պատրաստակամութիւն յայտնած են 50 ֆրանք դեղչելու կարգ մը կտորներու գիները: Խոզեղէնի գինն ալ 40 ֆրանք պիտի դեղչուի: Կառավարութիւնը որոշեց Մարտ 1ի սակերուն վրայ պահել կարգ մը գիներ :

Երեք Մեծերու պատասխանը

ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ԳԵՐՄԱՆ ԱԶԳ. ԲԱՆԱԿԻ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ.— ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԱԶԱՏ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՏԵՂԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայի ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանները Մարտ 25ին զատ զատ Պ. Վիշինսկիի յանձնեցին իրենց կառավարութեանց պատասխանը՝ Մարտ 10ի անուագրին, որ կ'առաջարկէր հաշտութեան դաշնագիր մը կնքել Գերմանիոյ հետ :

Երեք պատասխաններն ալ նոյն բովանդակութիւնը ունին: Ահաւասիկ հիմնական մասերը.—

Միշտ իրենց էական նպատակը եղած է հաշտութեան արդար եւ տեւական դաշնագիր մը, վերջ տալու համար Գերմանիոյ բաժանեալ վիճակին: Այդպիսի դաշնագրի մը կնքումը կը պահանջէ կառավարութիւն մը որ ներկայացնէ գերման ժողովուրդին կամքը: Այդպիսի կառավարութիւն մը կրնայ կազմուիլ միայն ազատ ընտրութիւններ կատարելով արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ եւ Պերլինի մէջ: Այդ ընտրութիւնները պէտք է երաշխաւորեն գերման ժողովուրդին ազատութիւնները՝ ազգային թէ անհատական դետնի վրայ : Այս առաջին պայմանին գործադրութիւնը ստուգելու համար Ազգաժողովս քննիչ յանձնախումբ մը կազմած է որպէսզի պրպտումներ կատարէ արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ եւ Պերլինի մէջ: Քննիչ յանձնախումբը հաւաստիք ստացած է թէ ամէն դիւրութիւն պիտի ժամէ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Կ'ուզէինք իմանալ թէ նոյն դիւրութիւնները պիտի ընծայուին սովետական շրջանին եւ արեւելեան Պերլինի մէջ :

Կարծրալ'ն ծանուցագիրը որեւէ նշում չէ պարունակեր միացեալ Գերմանիոյ [illegible]

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ՛Ն ՀԵՏ

Ի՛ՆՉ ԲԱՆԻ ԿԸ ՁԳՏԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Խ. Միութեան Մարտ 10 թուակիր ծանուցագիրը գլխաւորաբար երեք առաջնորդող միտք կը պարունակէ ։

« Կարգ մը երկրորդական կէտերու մասին, կը գրէ «Die Zeit», Սովետները գտած են բանաձեւեր, որոնք կը ձգտին հրապուրել գերման հանրային կարծիքը։ Բայց հիմնական հարցերը կը մնան անփոփոխ, քանի որ ծանուցագրին գլխաւոր կէտերն են հետեւեալները.—

« 1.— Գերմանիոյ միութիւնը պէտք է վերահաստատուի խաղաղութեան. խորհրդաժողովէն առաջ։ Ոչ մէկ խօսք, սակայն, նպատակը արդարացնող միջոցներու ընտրութեան մասին ։

« 2.— Գերմանիոյ արեւելեան սահմանները խաղաղութեան ժողովի իրաւասութենէն դուրս կը մնան, քանի որ ծանուցագիրը կ՚ըսէ, թէ այդ սահմանները ճշդուած են Փոցտամի մէջ, մեծ պետութեանց կողմէ ։

« 3.— Խ. Միութեան նախագծին համաձայն, եթէ այժմ կը թոյլատրուի Գերմանիոյ ցամաքային, օդային եւ ծովային ազգ. ուժեր ունենալ, առով հանդերձ զայն չէզոքացնելու. գաղափարէն չեն հրաժարիր (Գերմանիոյ կ՚արգիլուի քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական որեւէ խմբակցութեան մասնակցիլ)։ Չէզոքացուած պետութիւնները միշտ ալ ունեցած են ինքնապաշտպանութեան սեփական ուժեր»։

Ա.— ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ.— Առաջին հարցը, Գերմանիոյ միութեան հարցն է։ Այս միութիւնը կրնայ վերահաստատուիլ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ կատարուելիք ընտրութիւններով միայն։ Արեւմուտքի հանրային կարծիքը կը պահանջէ որ ընտրութիւնները ըլլան ազատ, եւ այդ ազատութիւնը երաշխաւորուի։ Ինչպէս կ՚ըսէ «Թայմզ», միայն այս կէտը բաւական է ապացուցանելու Խ. Միութեան անկեղծութիւնը։ Գերմանացիներու մօտ աւելի վերապահութիւն կը տիրէ քան թէ վստահութիւն ։

— « Առաջին ակնարկով, կ՚ըսէ «Տէօյչէ Քուրէսփոնտէնց», սովետ գրաւման շրջանի խորհրդարանին մշակած ընտրական օրէնքը ժողովրդապետական սկզբունքներու վրայ հիմնուած բոլոր տպաւորութիւնը կը ձգէ։ Բայց խորքին մէջ համայնավարները նպաստաւորելու կը ձգտի։ Կազմուելիք ընտրական յանձնախումբերը պիտի բաղկանան կուսակցութիւններու, կազմակերպութեանց եւ ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներէն։ Այս կարգադրութեամբ, բոլշեւիկեան կազմակերպութիւնները, անտարակոյս, թուական գերակշռութիւն պիտի ունենան, քանի որ այդ յանձնախումբերուն մէջ ընկերվարական կուսակցութեան (S. P. D.), Քրիստոնեայ դեմոկրատներու (C. D. U.), Ազատական (F. D. P.) եւ գերմանական կուսակցութեան (D. P.) պատգամաւորներու կողքին պիտի բազմին ոչ միայն համայնավար կուսակցութեանց (S. E. D. եւ K. P. D.) ներկայացուցիչները, այլ եւ յիսնեակ մը բոլշեւիկեան օժանդակ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։ Այս տեսակ հնարքներով է որ Սովետները յաջողեցան արբանեակ երկիրներու քաղքենի ներկայացուցիչները փոխարինել արուեստական մեծամասնութեամբ »։

Միւս կողմէ,

— « Սովետական ծանուցագրին մէջ յիշատակութիւն մը կայ ժողովրդավար կուսակցութեանց եւ կազմակերպութիւններու մասին, որոնց համար քաղաքական գործունէութեան ազատութիւն կը պահանջուի Գերմանիոյ մէջ։ Բայց «Դեմոքրատի» բառը տարբեր նշանակութիւն ունի Մոսկուայի մէջ, եւ տարբեր՝ մեր մէջ։ Ծանուցագիրը կ՚ըսէ նաեւ թէ՝ Գերմանիոյ մէջ պէտք չէ գոյութիւն ունենան խաղաղութեան եւ ժողովրդապետութեան թշնամի կազմակերպութիւններ։ Ինչ որ «հակաժողովրդապետական» է Խ. Միութեան աչքին, յետագային միջամտութեան առիթներ պիտի ստեղծէ իրեն համար։ Այսպէս կը գործէ Աւստրիոյ մէջ, որուն բոլոր հիմնարկութիւնները «ֆաշական» են իր հայեցողութեամբ »։

Ենթադրենք պահ մը թէ գերմանական հարցը տարբեր հիմքեր ունի։ Ի՞նչպէս ապահովել ազատ ընտրութիւնները։ Սովետները չեն թոյլատրեր որ ՄԱԿի չէզոք անդամները իրենց շրջանէն ներս մտնեն։ Կարելի՞ է արդեօք առաջարկել, որ չէզոքներու փոխարէն յանձնախումբը կազմուի գրաւող չորս պետութեանց ներկայացուցիչներէն՝ համաձայն Փոցտամի որոշումներուն։ Ռուսական ծանուցագիրը բաց դուռ մը կը ձգէ այս տեսակ լուծման մը համար ։

2.— Արեւելեան սահմանները.— Կը թուի թէ Մոսկուա, առ այժմ, կառչած կը մնայ Փոցտամի կարգադրութեանց տառին եւ ոգիին ։

— « Կրօթվոլ (վարչապետը), Մարտ 14ին (ռուսական ծանուցագրէն չորս օր վերջ), հետեւեալը կը յայտարարէր արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդարանին առջեւ,— «Օտերնայսէ գիծը » «խաղաղութեան սահմանագլուխ» մը եղած է այլեւս։ Ոչ մէկ ատելավառ եւ մոլեռանդ պայքար պիտի կրնայ խանգարել մեր բարեկամական յարաբերութիւնները Լեհաստանի հետ»։

Գալով ազատ ընտրութեանց հարցին, ՄԱԿի յանձնախումբին աշխատանքը կը նկատէ «անարդարանալի միջամտութիւն մը Գերմանիոյ ներքին գործերուն»։ Միայն գրաւող չորս պետութիւններ իրաւունք ունին, կ՚ըսէ Կրօթվոլ, ուսումնասիրելու այն պայմանները, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ միակ կառավարութիւն մը ստեղծել՝ ամբողջ Գերմանիոյ համար։ Եւ վերջապէս, «պէտք է չեղեալ նկատուին արեւմտ. պետութեանց հետ գոյացած բոլոր համաձայնութիւնները, մասնաւորաբար Շումանի ծրագիրը »։

Արդարեւ, եթէ Ռուսերը հրաժարին Օտերի գիծէն, միացեալ Գերմանիոյ հետ յետագային կատարուելիք բանակցութեանց ընթացքին զրկուած պիտի ըլլան նպաստաւոր պատեհութենէ մը ։

— « Մոսկուա կը փորձէ պահել դրական մը, որուն շնորհիւ պիտի կրնար սակարկութեան մտնել Գերմանիոյ հետ։ Միւս կողմէ, հրաւիրել Արեւմուտքը որպէսզի համաձայնի Օտէր Նայսէ գիծին, կը նշանակէ նոր Ռափոլլոյի մը հարկադրանքին առջեւ դնել գերման ապագայ կառավարութիւնը։ Այսպէս, Մոսկուա կը յուսայ թէ գերման ժողովուրդը վերջնապէս պիտի պաղի Արեւմուտքէն եւ, ի վերջոյ, պիտի նետուի Ռուսիոյ գիրկը» (Պազլէր Նախրիխթէն)։

3.— Գերմանիոյ վերազինումը.— Երրորդ հարցն է Գերմանիոյ վերազինումը, եւ նախկին նացիներու իրաւունքներուն վերահաստատումը ։ Ռուսերը շատոնց նման քաղաքականութեան մը պայմանները ստեղծած են իրենց շրջանին մէջ։ Եթէ այսօր բացէ ի բաց կը ջատագովեն այդ քաղաքականութիւնը, կը նշանակէ թէ իրենք զիրենք չափազանց ուժեղ կը զգան՝ հրաժարելու համար Փոցտամի զինուորական պայմաններէն։ Պոնի մէջ, Քրիստոնեայ դեմոկրատները կասկածելի կը նկատեն այդպիսի վերազինման մը հետեւանքները։

— « Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագիրները երբեք չգործադրուեցան Խ. Միութեան կողմէ։ Անվերապահօրէն կ՚ընդունէր թէ վերոյիշեալ երեք երկիրները կ՚երաշխաւորեն իրենց հպատակներուն եւ ազգայիններուն հիմնական ազատութիւններն ու մարդկային իրաւունքները, առանց ցեղի, սեռի, լեզուի եւ կրօնքի խտրութեան։ Համոզուելու համար որ այդ յանձնառութիւնները երբեք լուրջ նկատուած չէին, բաւական է յիշել Պուլկարիոյ Թուրքերուն վտարումը, կամ Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ գանգուածային տեղահանութիւնները ։ Միակողմանի կերպով չեղեալ նկատուեցան, նոյնպէս, դաշնագրով նախատեսուած զինաթափութեան պայմանները։ Ըստ դաշնագրի, Հունգարիա պիտի պահէր հարիւր յիսուն հազարնոց ուժ մը, Ռումանիա՝ հարիւր քսան հազար, եւ Պուլկարիա՝ յիսունը հինգ հազար։ Այս երեք երկիրները այսօր կը համրեն, բացի ոստիկանական ուժերէ, աւելի քան մէկ միլիոն զինուոր։ Դաշնագիրները կ՚արգիլէին նաեւ ռմբաձիգ օդանաւերը, ծանր զէնքերը եւ գրահապատ հրասայլերը։ Արդ, Սովետները իրենք են որ տրամադրած են արգիլեալ այդ զէնքերը»։ (Տէօյչէ Քորէսփոնտէնց)։

Եթէ արեւմտեան պետութիւնները մերժեն ռուսական առաջարկները, Մոսկուա հաւանաբար պիտի չզրժէ խոստացուած վերազինումը (գերման հանրային կարծիքին վրայ անհաճոյ տպաւորութիւն մը չձգելու համար), եւ անմիջապէս հրապարակ պիտի հանէ արեւել. Գերմանիոյ համայնավար բանակը, որ երեք տարիով կանխած է արեւմտեանը։ Դաշնակից ապայակոյտը չորս հարիւր հազար կը հաշուէ անոր թիւը ։

Ցաջորդով՝ ուրիշ կարեւոր պարագաներ ։

Թ. Ա. Թ.

Հայերը Լիբանանի մէջ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 9 Մարտ.— Քանի մը օր առաջ հրապարակուեցան, ներքին գործերու նախարարութեան կողմէ, Լիբանանի մարդահամարի պաշտօնական թիւերը, որոնց համաձայն երկրի 1.303-941 բնակիչներէն 93.998ը երեք յարանուանութեանց պատկանող Հայեր են, 67.139 առաքելական, 12.641 բողոքական, 14.218 կաթոլիկ։

Ուրիշ խօսքով Հայերը, իբրեւ փոքրամասնութիւն, կարեւոր թիւ մը կը կազմեն Լիբանանի մէջ՝ հանդիսանալով միաժամանակ եւ տնտեսական ու մշակութային բարձրարժէք։

Նոյն մարդահամարէն կը պարզուի, որ Լիբանանի բնակչութեան 271.734 հոգին Սիւննի Իսլամներ են, 237.107 Շիաներ եւ 82.268 Տրուզներ։ Ուրեմն Իսլամներու ընդհ. թիւն է 591.109։

Ատոր դիմաց քրիստոնեաները՝ Մարոնի 377.-544, յոյն օրթոտոքսները՝ 130.858, յոյն կաթոլիկները՝ 81.764, լատին՝ 4127, ասորի՝ 1590, սուրիացի օրթոտոքս՝ 4562, սուրիացի կաթոլիկ՝ 5911։ Ուրեմն քրիստոնեաներու համագումար թիւն է, առանց հաշուելու Հայերը, 606.156։ Իսկ Հայերու հետ միասին՝ 700.154։ Մնացեալ փոքրամասնութիւնները՝ Հրեայ 5993 եւ զանազան 6684։

Ուրիշ խօսքով՝ քրիստոնեաներն ու իսլամները գրեթէ հաւասար են իրենց թիւով։ Ճիշդ է, Սիւննի եւ Շիա կամ Տրուզ Իսլամները միշտ ալ հաշտ չեն իրարու հետ։ Միւս կողմէ քրիստոնեաները եւս բաժնուած են յարանուանութիւններու, որոնք իրենց շահերով յաճախ կ՚անջատուին իրարմէ, բայց երբ խնդիրը կուգայ իսլամի ու քրիստոնեաներու, երկու կողմերու ներքին վէճերը կը մոռցուին ընդհ. շահերու առջեւ։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ այն իրողութիւնը, որ Լիբանանի պետական կազմին մէջ կրօնն ու յարանուանութիւնները մեծ դեր ունին ։ Ոչ միայն եկեղեցական, այլեւ քաղաքացիական կարգ մը իրաւունքներ, ինչպէս ամուսնութեան եւ ժառանգութեան օրէնքը, քաղաքացիական արձանագրութիւնը եւայլն կը գտնուին կրօնական համայնքներու իրաւասութեան սահմաններուն մէջ եւ կ՚ենթարկուին համայնական դատաստանական խորհուրդներու տնօրինութեանց։ Ինչ իրաւասութիւններ որ ունին Շէրիի, դատարանները իսլամ հասարակութեանց համար, նոյն իրաւասութիւններով օժտուած են եւ քրիստոնեայ համայնքները։

Այս ամէնը աչքի առաջ ունենալով՝ կարելի է, ուրեմն, ըմբռնել մօտ 100.000ի հասնող քրիստոնեայ Հայերուն կշիռը Լիբանանի պետական կեանքին մէջ, Հայերը հոս, որպէս քանակ եւ որպէս որակ, յայտնապէս հաւասարակշռող ուժ են երկրի համահաւասար թիւ կազմող քրիստոնեայ եւ իսլամ տարրերու միջեւ ։

Նշանակալից պարագայ է եւ այն փաստը,— տարիներու փորձով հաստատուած,— որ Հայերը Լիբանանի մէջ պետութեան ընդհանուր՝ շահերէն դուրս եւ անոնց հակառակ, ինքնուրոյն ազգ. քաղաքական ձգտումներ չունին եւ անխզելի կերպով փարած են երկրի ընդհանուր շահերուն։ Անոնք իրենց անհատական եւ հաւաքական բարօրութիւնը կը տեսնեն Լիբանանի ընդհանուր բարօրութեան անկաշկանդ զարգացման մէջ, եւ, հետեւաբար, հաւատարմօրէն նուիրուած են երկրի քաղաքական ու տնտեսական ապահովութեան եւ յառաջդիմութեան ։

Վերջին այս փաստը միայն Լիբանանին յատուկ չէ ։ Նոյնն է երեւոյթը Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Իրաքի, Իրանի եւ միւս երկիրներուն մէջ, ուր կ՚ապրին հայկական գանգուածներ ։ Գործնապէս կացութիւնը այնպէս է, որ, Հայերը այդ երկիրներու ամէնէն անշահախնդիր ու հաւատարիմ քաղաքացիներն են եւ շինարար ուժը ։

Հայ տարրը, իր բնական ուշիմութեամբ, ըստեղծագործական ոգիով եւ խաղաղ աշխատանքի նուիրումով բոլոր երկիրներու մէջ ալ շինարար ուժ կը ներկայացնէ։ Լիբանանի մէջ Հայերը, օրինակ, մեծ դեր կը կատարեն ազգային տնտեսութեան յարաճուն վերելքին մէջ։ Բաւական է պտտիլ Պէյրութի շուկան, ծանօթանալ քաղաքի ճարտարարուեստական եւ առեւտրական կեանքին՝ համոզուելու համար, թէ ինչ անդնահատելի ծառայութիւն կը մատուցանեն Հայերը Լիբանանի տնտեսական ու մշակութային շինարարութեան ։ Ապագային, անշուշտ, անոնց դերը կ՚ըլլայ աւելի մեծ, քանի որ հրապարակի վրայ հետզհետէ տեղ կը գրաւէ լիբանանեան դաստիարակութիւն ստացած նոր սերունդը, որուն ներկայութիւնը արդէն իսկ զգալի դարձած է։

Եւ բաւական ու հասկնալի է այն ուշադիր եւ բարեացակամ վերաբերումը, զոր ունին ոչ միայն Հայերը Լիբանանի ժողովուրդը — քրիստոնեայ թէ իսլամ — եւ պետական վարիչ ուժերը։ Հայը Լիբանանի մէջ կ՚ապրի այնքան ազատ եւ այնքան ապահով, որքան պիտի ապրէր հայրենի երկրին մէջ։ Պետութիւնը կը քաջալերէ Հայերու տնտեսական ու մշակութային նախաձեռնութիւնները, որոնց մէջ կը տեսնէ բարիք մը երկրին համար։ Եւ փոխադարձաբար, հայութիւնը ջանք չի խնայեր ստարելու Լիբանանի բարեշինութեան՝ անոր մէջ գտնելով նաեւ իր ապահովութիւնն ու բարեկեցութիւնը ։

Այս իսկ պատճառով՝ Լիբանանի հայութիւնը բացառիկ դիրք ունի Արտասահմանի հայկական գանգուածներուն մէջ։ Հանգուցեալ Աղբալեանը, որուն մտքի հորիզոնը շատ լայն էր եւ հեռուները տեսնելու ընդունակ, կ՚երազէր Հողեւոր Հայաստանի մասին։ Եթէ Հոգեւոր Հայաստանը իրակա-

նութիւն է, տարակոյս չկայ, որ անոր կեդրոնը Միջերկրականի լուսաշող ափերու այս օրհնեալ երկիրն է՝ Լիբանանը ։

Եթէ ազգային եկեղեցական կանթեղը Էջմիածնի մէջ այսօր մարելու վտանգին տակ կը գտնուի, անոր լոյսը կը շարունակէ ճառագայթել Անթիլիասէն, որքան եւ ամպոտած ըլլայ հայկական երկինքը ։

Եթէ հայկ. մշակոյթը կ'աղճատուի մայր հայրենիքէն ներս, Լիբանանը դարձած է ազգային մշակոյթի կեդրոնական ակութ մը՝ իր կրթական հաստատութիւններով, իր ճեմարաններով, իր ազգային վարժարաններով, իր մամուլով, իր գրական ու հանրային ապրումներով ու հաստատութիւններով ։

Եթէ տարագիր հայութեան ազգային հաւաքական կենցաղ ու ոգի կը փնտռէք, Լիբանանի մէջ պիտի գտնէք անոր ամէնէն ջերմ արտայայտութիւնը ։

Ատով չեմ ուզեր նսեմացնել ուրիշ վայրերու դերն ու արժէքը, — Գահիրէ, Հալէպ, եւ միւս կարեւոր կեդրոնները։ Բայց Լիբանան տարբեր հանգամանք մը ունի, տարբեր գոյն, տարբեր բովանդակութիւն, կրնամ ըսել՝ տարբեր ոգի ու նկարագիր։

Ատոր գլխաւոր պատճառը Լիբանանի առանձնայատուկ դրութեան մէջ է,— երկիր մը, տարածութեամբ փոքր, բայց դիրքով ու կարելիութիւններով մեծ, ուր բազմազան ցեղերն ու յարանուանութիւնները ներդաշնակուած են ընդհանրական կեանքով եւ կ'ապրին ու կը յառաջանան կողկողի՝ խաղաղ ու համերաշխ՝ պետութեան հասարակաց յարկին տակ, եղբայրօրէն ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԽՄԲ.— Այս նամակը ուղղած է «Այսօր»ի, բայց հարազատօրէն հրատարակուած չըլլալով. պատճէնը ղրկած են մեզի.—

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, 21 Յունուար.— Յարգելի Պ. խմբագիր, ձեր թերթի 22 Դեկտ. 1951 թիւին մէջ կարդացինք «Հաշուետուութիւն» վերնագրով նամակ մը տեղս բնակող Պ. Գ. Ցարութիւնեանի կողմէ գրուած ։

Կը խնդրենք այդ առիթով, անկախ մամուլի օրէնքէն, յանուն ճշմարտութեան եւ լուսաբանութեան, մասնաւորապէս Ալժերաբնակ մեր սրտցաւ ու զոհաբերող հայրենակիցներուն ուղղուած այս ճշգումին տեղ տայիք «Այսօր»ի յառաջիկայ մէկ համարին մէջ։

Վարչութեանս կազմին եւ Մարոքի հայ համայնքի գրեթէ բոլոր անդամներուն արդէն ծանօթ էին յիշեալ «Հաշուետուութեան» հետ կապուած հանգամանքութեան չարժառիթները եւ իրական նպատակը։ Հայրենասիրական անշահախնդիր դգացումներէ բխած ըլլալու հանգամանքէն շատ հեռու էր այդ ձեռնարկը, ինչպէս յետագային հաստատեցին փաստերը։

Բնաւ երբեք պիտի չփափաքէինք այս հարցը արծարծել հրապարակաւ, եթէ Գ. Ցարութիւնեանը ազգասէրի դիմակին տակ դուրս չգար հայ մամուլին մէջ իր «հաշուետուութիւնով», պարզապէս Ալժերաբնակ հայրենակիցներուն առջեւ «ձեռքերը լուալու» եւ «մեծ գործը» յաջողօրէն լրացուցած ըլլալը ցոյց տալու առաջադրութեամբ ։

Այս առթիւ, որպէսզի մեր Ալժերաբնակ նուիրատու հայրենակիցները լուսաբանուած ըլլան. կը յայտարարենք թէ խնդրոյ առարկայ«հայրենասէր անձ»էն մեր քաղած մանրամասն տեղեկութեանց համաձայն, որոնք ստուգման կարօտ չեն, այդ յայտարարուած շատ մը գումարներէն միայն ու միայն մօտ 80 հազար ֆրանք ծախսած է Պ.Գ. Ցարութիւնեանը «հարենասէր անձին» համար ։ Մնացեալ գումարը որ իր հաշուով երբեմն մինչեւ 451.000 ֆրանքի կը բարձրանայ, իրմէ բացի ուրիշ ոչ ոք գիտէ թէ ուր է մսխուած։

Թերթի սուղ էջերուն խնայելու մտահոգութեամբ պիտի չուզէինք մանրամասնութեանց մէջ մխրճուիլ, մանաւանդ որ ցաւալի ու պատիւ չբերող հարց է Հայերուս համար։ Միայն այսքան կրնանք ըսել, որ յիշեալ Պ. Գ. Ցարութիւնեանը տեղւոյս հայ համայնքի անդամակցութեան իրաւունքէն զրկուած միակ Հայն է։

Կը կարծենք թէ աւելին ըսել՝ աւելորդ է։

Ի դիմաց Մարոքահայ համայնքի վարչութեան ատենապետ Կ. ԳԱՐԱԳԻԼԻԿԵԱՆ, ատենադպիր Գ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ։

Գաղութէ գաղութ

ԼՈՆՏՈՆԻ Ս. ՍԱՐԳԻՍ եկեղեցին, որ շինուած է 1921ին, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի ծախքով, վերջերս նորոգութեան ենթարկուած է ներսէն եւ դուրսէն։ Իւղանկարուած է եւ հայկական մանրանկարով զարդարուած են պատերը եւ ձեղունը։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ինտիըն Օրչըրտի մէջ (Մ. Նահանգներ) մեռած է ընկեր Նշան Սեթեան։ Սեբաստիոյ Զառա գիւղէն էր։ Կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը ։

ԹԷՀՐԱՆԻ Հայոց Միջնակարգ դպրոցի արտօնութիւնը հաստատուած է կրթական Նախարարութեան կողմէ, Տօքթ. Յովհաննէս Հախնազարեանի տնօրէնութեամբ ։

«ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ» անունով դասընթացք մը բացած է Տիկին Օ. Քրմոյեան Պոսթընի մէջ։ Ներկայիս 18 աշակերտներ կը յաճախեն շաբաթ առաւօտները ժամը 10—12.30՝ եւ կը սորվին հայերէն, գրել կարդալ, երգ ու պար։ Ծնողական ժողով մը կ'աշխատի ուսուցչուհիին հետ, գործը ամուր հիմերու վրայ դնել, եւ մասնաւորապէս աւելցնել աշակերտներու թիւը ։

╳ Լեւոն Շանթի մասին դասախօսութիւն մը տրուած է Պոլսոյ Խաւեան Սաներու միութեան կողմէ .— «Գերմանիկ ազդեցութիւնը Շանթի գործերուն մէջ», Մարտ 16ին։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ կուսակցական կեանքը բեղուն շրջան մը կը բոլորէ։ Շրջանի մարմինը ունի ինը խումբեր, որոնք կանոնաւոր կերպով կը կա-

Հ. Յ. Դ. «ԱՐԱՄ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Անցեալ կիրակի (Մարտ 16) տեղի ունեցաւ Անիէռ Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի 25ամեակի տօնակատարութիւնը Անիէռի ընկերվարականներուն սրահին մէջ ։

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Յ. Հիսայեան հանդէսը բանալէ վերջ, պատմեց թէ ինչպէս 1926ին աշնան, քանի մը Դաշնակցականներ իրարու քով գալով հիմնեցին Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբը որ իր կազմութեան առաջին օրէն իսկ արագ վերելք մը ունեցաւ եւ Հայաստանի հանրապետութեան հիմնադիրին անունը նուիրագործելու համար, այս շրջանի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն կոչուեցաւ «Արամ» ։ Այս առթիւ հրաւիրեց երիտասարդութիւնը որ գայ խտացնէ Հ.Յ.Դ. շարքերը, միասին պայքարելու ու իրականացնելու համար բոլորիս վսեմ գաղափարը, միացեալ ազատ եւ անկախ Հայաստանը ։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Ս. Տ. Թովմասեան, նկարագրեց Արամի կեանքը ու գործունէութիւնը, բացատրելով թէ ինչպէս հակառակ իր դէմ մղուած պայքարին, շատ կարճ ժամանակէն յաջողեցաւ յարգանք ներշնչել բոլորին, շնորհիւ իր հեռատեսութեան, իր զօրաւոր կամքին ու հաշտարար ոգիին։

Յետոյ սկսաւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը Օր. Ազաւնի Աւետիսեանի արտասանութեամբ եւ Օր. Քէօսէեանի երգերով ։ Անոնց յաջորդեց մէկ արարնոց կատակերգութիւնը «Պաշտօնս Խոմբալ է», մասնակցութեամբ Օր. Սրբուհի Աւետիսեանի, Պ. Պերճ Կարապետեանի եւ ընկեր Զարեհ Գարիպեանի, որոնք մեծ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը ։

Ներկայացումէն վերջ, սկսաւ բուն խնջոյքը, սեղանաւորութեամբ ընկեր Զարեհ Գարիպեանի ։

Մթնոլորտը տաքցաւ երգերով, արտասանութիւններով, ճառերով եւ պարերով։ Ընկ. Շ. Միսաքեան եւս խօսեցաւ բացատրելով «յեղափոխական փոքրամասնութեան», արժէքը ։

Տօնակատարութիւնը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր ու ներկաները մեկնեցան տանելով իրենց հետ անմոռաց յիշատակներ ։ Գ. Փափազեան

տարեն իրենց ժողովները։ Յաճախ երեք-չորս խումբեր միասին կ'ընեն իրենց ժողովները, ուր կը խօսուի կուսակցական եւ ազգային ու ժմէական հարցերու շուրջ։ Օդանաւով, Հալէպէն եւ Պէյրութէն Դամասկոս հասած կուսակցական վարիչ դէմքերու ներկայութենէն, Դամասկոսի մարմինը կը կազմակերպէ ընկերական ընդհ. ժողովներ ։

Դամասկոսի մէջ կը գործեն պատանեկան դոյգ միութիւններ.— Քրիստափոր (Սալհիէ) եւ Վարանդեան (Պապ-Թումա)։ Առաջինին վարիչն է ընկեր Յակոբ Շամօեան, երկրորդին՝ ընկեր Տիգրան Զամիչեան։ Իսկ ընկեր Գ. Պօյաճեան նշանակուած է պատասխանատու ընդհ. վարիչ։ Երկու պատանեկան միութիւնները միասին կը հաշուեն 50 անդամ, որոնք կ'ունենան իրենց կանոնաւոր ժողովները եւ կը ստանան կուսակցական առողջ դաստիարակութիւն ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

— Անշուշտ ։

— Փափա, ըսի յայտնի է թէ զգուշացուցած էն ուսուցիչը, սակայն ինչպէ՞ս գիտէք թէ Օնօրինն է յանցաւորը, փաստ չունիք ...։

— Փա՞ստ... աւելի մեծ փա՞ստ կ'ուզէք, Օնօրինէն զատ ո՞վ կրնար գուշակել թէ Փափա Փօնթիւին իրենց հետքերուն վրայ կը գտնուի, ըսաւ Ֆրանսացին զայրացած։ Պատասխանեցէք։ Ձէք կրնար, չէ՞։ Կը պաշտպանէք Օնօրինը, որովհետեւ կը սիրէք զայն ։

Զպատասխանեցի ։

— Արդեօք աւելի լա՞ւ կ'ըլլայ եթէ ձերբակալենք բոլոր կասկածելիները, ըսաւ յանկարծ ։

— Անշուշտ աւելի լաւ կ'ըլլայ, ըսաւ Մարշըլ, որ միշտ այդ խօսքին կը սպասէր։ Լրտեսներու ձերբակալումը մեծ յաջողութիւն մը պիտի ըլլար ոստիկանի իր ասպարէզին մէջ ։

— Այդ պարագային կարելի կ'ըլլայ խօսեցնել անոնցմէ մէկ քանին, ըսաւ Փօնթիւ։ Օրինակ, վստահ եմ թէ կրնամ համոզել Օնօրինը եւ գաղտնիքները կորզել իրմէ ։

— Իրաւունք ունիք, Պ Փօնթիւ, ըսաւ Մարշըլ ։

— Ոչ, իրաւունք չունիմ, պոռաց Փօնթիւ, ես ձեռք պիտի անցընեմ սարդը։ Մարշըլ, շուտ, Օնօրինը գտէք ։

— Ի՞նչպէս ։

— Շատ պարզ է այդ գործը։Օնօրին դարձեալ հիւանդանոց պիտի երթայ գիս տեսնելու։ Գաղտնի ոստիկան մը ղրկեցէք հոն եւ հետապնդել տուէք զինքը։

— Վայրկեան մը Փափա, ըսի, դոնապանը խելացի մարդ մըն է, ըսած էի իրեն որ ինծի տեղեկացնէ եթէ Հօրլօքէ զատ, անծանօթներ ալ ձեզի այցելեն։ Հիմա իրեն կը հեռաձայնեմ եւ կը հարցնեմ ։

Դարձուցի հիւանդանոցին հեռաձայնին թիւը։ Դոնապանը ըսաւ թէ ինք ալ կը պատրաստուէր ինծի հեռաձայնել, որովհետեւ կին մը հեռաձայնով Պ. Պրինի ողջութիւնը հարցուցեր էր։ Դոնապանը ըսաւ .

— Վստահ եմ թէ տարուօտուն կանուխ այցելող կինն էր ։

Դոնապանը, որ ուշիմ մէկն էր ըսած էր տիկնոջ թէ կրնար իրեն տալ իր հեռաձայնին թիւը եւ այդ կերպով դոնապանէն լուրեր ստանալ Պ. Պրինի առողջական վիճակին մասին։ Սակայն տիկինը թակարդը չէր ինկած եւ պատասխանած էր թէ ինք դարձեալ պիտի հեռաձայնէ, յաջորդ առտու։

Գործի լծուելու կարգը Մարշըլի եկած էր ։ Սակայն շատ դժուար էր գտնել թէ ուրկէ հեռաձայնած էր անծանօթ այցելուն ։

— Վաղ առաւօտ եթէ կինը հեռաձայնէ, ըսաւ Փօնթիւ, պէտք է երկար խօսակցութեան բռնուիլ հետը, որպէսզի մինչ այդ կարելի ըլլայ հասկնալ թէ ուրկէ կը հեռաձայնէ։Այսգործը ձեզի կը թողում, Մարշըլ, ձեզ տեսնեմ ։

Մարշըլ այս մասին հրահանգներ տուաւ իր պաշտօնեաներէն մէկուն։

Մարշըլ Փօնթիւին զբաղեցնելու համար սկըսաւ սրամիտ մանրադէպեր պատմել ։

— Դուք Անգլիացիներդ շատ տարօրինակ մարդիկ էք, ըսաւ Փօնթիւ։ Պատերազմի մէջ էք եւ չէք կորսնցներ ձեր պաղարիւնը ։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց Մարշըլ ։

— Ձեր ամէնէն լուրջ թերթերն անգամ բախտագուշակութեամբ կը զբաղին։ Կը գրեն թէ այսինչ օրը ծնած մարդիկ պէտք չէ այնինչ գործով զբաղին կամ շաբթուան երեք օրը պէտք չէ աշխատին եւայլն։

— Պատերազմի ատեն այդ տեսակ բաները սովորական են, ըսաւ Մարշըլ։ Մարդիկ կ'ուզեն իրականութենէն փախչիլ եւ երազային բաներով կը զբաղին։ Այդ պատճառով չէ՞ որ բախտագուշակները օքանչելի դրամ կը շահին ներկայիս ։

— Բախտագուշակութիւնը արգիլուած չէ՞ ։

— Է, սակայն ...

— Ուրեմն Անգլիացիները՞ն ալ չեն յարգեր իրենց օրէնքները ։

— Ըսել կ'ուզեմ թէ կարելի չէ ապացուցանել թէ այսինչ անձը բախտագուշակութիւն կ'ընէ. Ոչ մէկ փաստ կրնանք գտնել շատ անգամ ։ Օրինակ. ընկերներէս մին այսօր հետեւեալ դէպքը պատմեց ։

(Շար.)

դիրքի մասին, մինչեւ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը։ Դաշնակիցներուն տեսակէտով, միացեալ Գերմանիոյ կառավարութիւնը իրաւասու պէտք ըլլայ, հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութենէն առաջ թէ նոյնիսկ, մասնակցելու որեւէ միջազգային կազմակերպութեան, համաձայն Ատլանտեան ուխտի սկզբունքներուն եւ նպատակներուն։

Խորհրդային ծանուցագրին համաձայն, Գերմանիոյ սահմանագլուխները ճշդուած են Փոցտամի ժողովին որոշումներով։ Իրականին մէջ, Գերմանիոյ վերջնական սահմանները ճշդուած չեն Փոցտամի որոշումներով, որոնք բացորոշապէս կ'ըսեն թէ հողային խնդիրներու մասին վերջնական վճիռը յետաձգուած է հաշտութեան դաշնագրին։

Խորհրդային ծանուցագիրը կը նախատեսէ գերման ազգային բանակ մը, ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային, միեւնոյն ատեն սահմանափակելով Գերմանիոյ յարաբերութիւնները՝ ուրիշ երկիրներու հետ։ Այդպիսի պայման մը պիտի նշանակէր ետ երթալ եւ խափանել նոր կարգուսարքի մը հաստատումը Եւրոպայի մէջ։ Դաշնակիցները կը նախընտրեն որ Գերմանիա մասնակցի եւրոպական եւ զուտ պաշտպանողական կազմակերպութեան մը, ապահովելով ազատութիւնը եւ կանխելով զինապաշտութեան վերածնութիւնը։ Գերման ազգային բանակի մը կազմութիւնը չի համապատասխաներ այս նպատակին իրականացման։

Ինչպէս կը տեսնէք, արեւմտեան երեք պետութիւնները կը մերժեն Մոսկուայի հիմնական պահանջները։

« ԴՈՒՐՍ ՔՇԵՑԷՔ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ »

Եգիպտոսի Իսլամական Եղբայրութեան գերագոյն առաջնորդը, Տոքթ. Հասան էլ Հոտէյպի, նամակ մը ուղղեց վարչապետին, պահանջելով երկրէն վտարել Անգլիացիները։ Այս առթիւ կ'առաջարկէ նաեւ պայմանաժամ սահմանել անգլօ-եգիպտական բանակցութեանց համար, ջնջել պաշարման վիճակը, ազատ արձակել քաղաքական յանցաւորները եւ ազգային մաքրագործումը տարածել բոլոր անցեալ կառավարութեանց վրայ։ «Մաքրագործումը պէտք է կատարեալ ըլլայ։ Մեր ընկերութիւնը պէտք է ազատել ապականութենէն եւ անբարոյականութենէն»։

Հոտէյպի պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, յայտարարեց թէ «Անգլիացիներուն մեկնումը Եգիպտոսէն եւ ամբողջ իսլամական աշխարհէն համաձայն է Գուրանի պատուէրներուն։ Մենք ուրիշ ելք չենք ընդունիր»։

╳ Անջի օր ձերբակալուեցաւ ազգային - ընկերվարական կուսակցութեան փոխ նախագահը, Իպրահիմ Շիւքրի, իբրեւ պատասխանատու յունուար 26 ի հրկիզումներուն։

Զինուորական ատեանը 12 ամբաստանեալներ եւս դատապարտեց տաժանակիր աշխատանքի, Յունուար 26ի դէպքերուն առթիւ։ Դեռ 300 ամբաստանեալներ կարգի կը սպասեն։ Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց անոնց համար որ կրակի տուած էին Գահիրէի անգլ. ակումբը (Թըրֆ), Պարքլէյզ դրամատունը եւ Շէփըրտի Օթէլը։ (Այս հրդեհներուն մէջ մեռան 30 հոգի)։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԽՆԴԻՐԸ ԾԱՆՐԱՑԱԾ

Թունուզի Ֆրանսական մարզպանը Գշ. օր ունկնդրութիւն մը խնդրած էր պէյէն, պայման դնելով որ վարչապետ Շենիք ներկայ չըլլայ տեսակցութեան։ Մարզպանը անակնկալի եկաւ, երբ նկատեց որ վարչապետը եւ միւս նախարարները վեհապետին մօտ կը գտնուէին։ Ոչ մէկ բառ իրենց կողմէ։

Մարզպանը դիտողութիւն ըրաւ այս զանցառութեան համար, յայտարարելով թէ Ֆրանքօ-Թունուզեան յարաբերութեանց լարման պատճառը անոնց վարած քաղաքականութիւնն է եւ անհրաժեշտ է բարելաւել ներկայ կացութիւնը։ Պէյը քանի մը ժամ ուզեց պատասխանելու համար։

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ժամը 15.30ին պէյը ծանուցագիր մը ուղղելով մարզպանին, կը մերժէ բաժնուիլ իր նախարարներէն եւ կ'ուզէ որ այս պարագան հաղորդուի Ֆրանսական կառավարութեան։ Պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ այլեւս աւելորդ են առժամեայ միջոցները եւ ատենը եկած է հիմէն լուծելու թնճուկը։

Թունուզի դատական նախարարը, որ Փարիզ կը գտնուի, հեռագիր մը ուղղեց Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին եւ արտաքին գործերու նախարարին, բողոքելով պէյին վրայ ի գործ դրուած ճնշումին դէմ։ Նախարարին կարծիքով, եթէ վերջ մը չտրուի այս քաղաքականութեան, չափազանց պիտի ծանրանան Ֆրանքօ-Թունուզեան յարաբերութիւնները։ Թունուզի պէյն ալ նոյնիմաստ հեռագիր մը ուղղած է Հանրապետութեան նախագահին։

╳ Երէկ անթելը հաղորդեց թէ Ֆրանսական ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Թունուզի վարչապետը եւ իր երեք նախարարները։ Պաշարման վիճակ յայտարարուած է երկրին մէջ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանի վերնայարկը։ Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ։ Նիւթը՝ «Լեւոն Շանթի կին տիպարները»։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ Շանթի գործերէն։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Վալանսի մէջ կը տօնուի այս շաբաթ ժամը 20.30ին Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։

Հայրապետեան — Ռուբ-ի

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած է, ճամբորդութեան բացառիկ սպասարկութիւն մը, Փարիզ - Լիոն օթոգարի երթեւեկով։ 4 ԱՊՐԻԼ.— Մեկնում Փարիզէն՝ ժամը 7.30ին։ Ճաշ, ճամբու ընթացքին։ Ժամանում Լիոն ժամը 18ին։ Ընթրիք։ Սրահին մէջ՝ տեղերը ապահովուած են, նաեւ գիշերելու վայրը։ 5 ԱՊՐԻԼ.— Վերադարձ՝ նախաճաշէն վերջ։ Ճաշ՝ ճամբու ընթացքին։ Ժամանում Փարիզ՝ ժամը 19ին։

ԼՐԻՒ ԳԻՆ՝ 7800 ՖՐԱՆՔ

Սակաւաթիւ են տեղերը։ Վճարելու համար՝ փութով դիմել «L'Equipe»ի, Tél. Tai. 40-44 եւ Սասունի, Tél. Gut. 92-65։

Այրի Տիկին Մարիամ Յովսէփեան, Գ. Սարգիս Տէր Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան եւ զաւակները, Գ. Երմոք Համբարձումեան եւ աղջիկը՝ Օր. Մերի Համբարձումեան, Գ. Յակոբոս Տէր Յովսէփեան եւ զաւակները (Գ. Այրէս), Այրի Տիկին Հայկուհի Տէր Յովսէփեան եւ զաւակները (Գ. Այրէս), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Կիւրճեան, զաւակներ եւ թոռները (Գ. Այրէս), Թոփալեան, Իսպիրեան, Գաբրիէլեան, Տէմիրճիպաշեան, Առաքելեան, Գիրճեան, Պարթեւեան, Տարօնեան եւ Համբարձումեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին

ՅՈՎՍԷՓ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ 25 Մարտին իր ընտանեկան յարկին տակ, 72 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, հինգշաբթի, 27 Մարտ, ժամը 16.15ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 րիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներել իբր այդ նկատել։

ԴԱՇՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Սօնիա Տօնաճեանի

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 9էն, ԵԷՆԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 10 Ave. d'Iéna (մեթրօ Iéna)։

Գիները 200էն 500 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին Ենայի սրահը եւ Սասունի ճաշարանը Ցայտագրին մէջ.— Beethoven, Chopin, Liszt:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։ Ընտրութիւն ներկայացուցիչներու։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԻԹԱԼԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ժանթիյիի դպրոցը։ Զեկուցում պատգամաւորի եւ ընտրութիւն վարչութեան։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջը ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Պ. Թորոսի սրճարանը, Օթէլ Թէրմինիւս։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկեր Ճապուրեանի բնակարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ հերթական դասախօսութիւնը Ազգ. Տան մէջ (32 rue de Trévise), այս շաբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 6ին։ Նիւթ՝ «Հայ ոսկեդարեան գրականութեան վարպետները»։ Մուտքը ազատ է։

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ նուագահանդէսը, որ յետաձգուած էր սուգի պատճառով, տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Նոյեմբեր 8ին։

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ եղբայրս՝ Սարգիս Օհան Տէտէեան, մօրը անունը Հայկանուշ (ծնեալ Էճիլէնեան), հօրը անունը Օհան (Կիւրինցի) Սեբաստիոյ քաղաքի Պէգիրճի Թաղէն, Հողդարի դիմացը։ 1915ին զինք Թողուցի Մալաթիոյ Ֆրընճըլար գիւղը (եօթը տարեկան էր)։ Կը կարծուի Սուրիոյ մէջ ըլլայ։

Տեղեկացնել Լեւոն Օհան Տէտէեանի, 25 Bld. de la Pugette, Ste. Margueritte, Մարսէյլ։

ԹԱՏՐՈՆ

Այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Պէլվիլ Սինէմա Ֆլօրիտայի մէջ, եւ այս շաբաթ երեկոյ Պանեէօ։

Դերաս. ԹՐԱՔՕՇ կը ներկայացնէ Սալ Վոգէի մէջ մասնակցութեամբ Տէր եւ Տիկին ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆի Ա. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆի, ԳԱՐԱԳԱՇ եւ ԲԷԿՄԷԶԵԱՆ նուագախումբի։

Գ. Սունդուկեանի ՊԷՊՕ

Սինեմայէն թատերգութեան վերածուած Երգերով ու պարերով Մուտք 150 Ֆր.

Մեծ նուագահանդէս

Եւրոպական եւ հայկական նուագախումբով, նախաձեռնութեամբ Պոլսէն նոր ժամանած ծանօթ երաժիշտ ՈՒՏԻ ՀՐԱՆԴի եւ իր աշակերտին ՅԱԿՈԲ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆի։

Պիտի երգեն եւ նուագեն հայկական եւ արեւելեան եղանակներ։

6 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 20 — 24
53 rue Grignan, Marseille

7 ԱՊՐԻԼ, Բշ. օր Գոմոնի սինեմային մէջ եւ Պուլվար Օտտօ, պար ինթէրնասիոնալի մէջ։

Հետզհետէ պիտի ներկայացուի նաեւ ՎԱԼԱՆՍԻ, ԼԻՈՆԻ եւ ՓԱՐԻԶԻ մէջ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը, դիմելով 23 rue Ste. Barbe ԱԼՔԱԶԻ, 7 rue Molière (Փլաս Օփերա), Օթէլ Մասընէ եւ հանդէսին օրը կիչէն։

Հացիշէ Լոյսի համար

Գրեց Մ. ԻՇԽԱՆ։
Գին 500 ֆրանք, թղթատարի ծախքով 550 ֆր.։
Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro ; TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր

Tél. GOB. 15-70   Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 28 MARS   1952   Ուրբաթ 28 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6724-Նոր շրջանի թիւ 2135

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՊԱՆԱՔԱՐ ՄԸ, ՈՒՐԻՇ ՁԵՒՈՎ

Սերունդէ սերունդ փոխանցուած առաքինութիւններ կան որոնք հետզհետէ կը ցամքին:

Օտարութեան խորշակը աւերիչ դեր մը կը կատարէ նա՛եւ այս գետնին վրայ :

Երեսուն այսքան տարիներ հայրենի հողերէն հեռացած ըլլալով, դաս մը մարդիկ այն յաւակնութիւնն ունին թէ նոր բաներ սորված են:

Մինչդեռ, անողոք իրականութիւնը կ'ըսէ թէ իրենց գիտցածն ալ մոռցեր են :

Այս տեսակէտէն, մասնաւորապէս տժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնեն անոնք որ կրցեր են դիրք ստեղծել, առեւտրական հրապարակին վրայ :

Բոլորն ալ անտարբեր չեն: Բայց յաճախ կուտան այնպիսի ձեւով մը որ կարծես թէ կ'ողորմին կամ բացառիկ շնորհ մը կ'ընծայեն :

Եթէ առատաձեռնութեան շարժումներ մըն ալ փորձեն, տարօրինակ պայմաններ կը դնեն:

Այդպիսի պարագաներու մէջ, ընդհանրապէս քմահաճոյքն է որ կը գործէ , եւ ոչ թէ պարտականութեան մը գիտակցութիւնը :

Այս դասակարգին պատկանողները եթէ ուշադրութեամբ հետեւած ըլլային օրուան պահանջներուն, գիտէին պիտի գտնէին շիտակ ճամբան :

Դժբախտաբար, շատերը հարեւանցի բաներ գիտեն բուն իրականութեան մասին:

Կան ալ որ, իրենց կիսկատար գիտելիքներով, կը յաւակնին դասեր տալ, իրենց պարտականութենէն խուսափելու համար :

Այս կարգի տիպարներ ունինք ամէն տեղ. բայց մասնաւորապէս եւրոպական միջավայրին թէն», անոնք իրենց յատուկ սովորութիւններ ունին մէջ :

Աշխարհաքաղաքացի կոչուին թէ « լըվանին», որոնք դժուար կը փոխուին :

Հոգեւոր հովիւներ երբեմն կը յաջողին բանալ անոնց աչքը, որոշ նպատակի մը համար : Բայց չեն կրնար շարժման մէջ դնել մեծագումար, չօշափելի հարստութիւններ :

Մնաց որ, քննադատելի են շատերուն գաղտնիքները, մեծ քաղաքներու լաբիւրինթոսին մէջ :

Երբեմն ծնլքեր կը բացուին մահուան մը կամ ընտանեկան դայթակղութեան մը պարագային:

Այն ատեն պատահաբար կ'իմանանք թէ ի՛նչ գումարներ մսխուած, կամ օտարներու փոխանցուած են, ի վնաս սարագիր բազմութեանց :

Ունեւորներու տարբեր դասակարգ մըն ալ իր հարստութիւնը օտարին ծովը կը թափէ գիտակցաբար, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ :

Ո՞վ հաշուեց հռչակաւոր Գորտին, եւ ուրիշ տարանական հաստատութեանց նուիրուած կամ կտակուած գումարները :

Աշխարհէն « պէխապէր», այս տիպարները կ'անտեսեն հայկական կեանքին թշուառութիւնները, եւ ահագին գումարներ կը տրամադրեն, Տիրոջը այգին ճոխացնելու համար :

Ո՞ր ազգային - կեդրոնական իշխանութիւնը պիտի կրնար ցնցել այս երանելիները , որպէսզի սորվէին թէ՝ բուն աստուածահաճոյ գործը կը պահանջէ ունեւորին գանձը տրամադրել չունեւորին: Անոր անմիջական պէտքերուն :

Մասնանշուած դասերէն որո՛ւն ալ պատկանին, այս այլադաւան տիպարները իրենց ետին պիտի ձգեն պաղ տապանաքար մը եւ ուրիշ ոչինչ: Զոր անուն մը եւ ափ մը փոշի :

Կը կարծէինք թէ գոնէ Եւրոպայի մէջ ըմբռնած են այս տարրական ճշմարտութիւնը: Մանաւանդ անոնք որ կեանքի կէս ճամբան կարած են արդէն :

Ասպարէ՞զ կը պակսի, հանրօգուտ, շինարար, տեւական ձեռնարկներ կատարելու համար: Նոյն իսկ այս ափերուն վրայ :

Ի հարկին պատրաստ ենք ցուցակ մըն ալ ներկայացնելու, հրապարակաւ, իբրեւ ուղեցոյց :

Մենք պիտի նախընտրէինք որ իրենք հետաքրքրուէին, ակնարկ մը նետելով իրենց դրամատուններէն դուրս :

Վստահ ենք թէ շատերուն աչքը մեքենաբար պիտի բացուէր, եւ պիտի զղջային կորսուած ժամանակին համար :

Շ.

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք թէ Մարտ 27ին մեռած է ընկեր Գասպար Իփէկեան, Պէյրութի մէջ: Թաղման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Համազգայինի Կեդր. վարչութենէն, որ կ'աւելցնէ թէ յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Շաբաթ օր :

Ողբացեալ ընկերը, 70 անց, երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր սրտի քրոնիկ տկարութենէ մը: Երկու տարի առաջ հազիւ փրկուած էր ծանր տագնապէ մը: Վերջերս կաթուած մըն ալ ունեցաւ, խոր մտահոգութիւն պատճառելով :

Բնիկ Սամսոնցի եւ ժառանգորդը ծխախոտի մեծ հաստատութեան մը, տարիներով առեւտրական գործեր վարած է Եգիպտոսի եւ Լիբանանի մէջ: Յետոյ ամբողջովին նուիրուեցաւ հանրային եւ մշակութային գործունէութեան: Գրագէտ էր եւ թարգմանիչ օտար ստեղծագործութեանց: Դեռ նոր հրապարակ հանած էր Համազգայինի 1952ի տարեգիրքը, եւ կ'որոճար ուրիշ աշխատանքներու վրայ :

Վաղը կը խօսինք աւելի երկար: Մեր խորին ցաւակցութիւնները այրի Տիկին Դ. Իփէկեանի, Հուրիկի, քրոջը եւ ընտանեկան պարագաներուն :

Ստալինեան ուժեր Թուրքիոյ սահմանին վրայ

ԽՄԲ.— Անգլիացի մը, որ վերջերս քննութիւններ կատարած էր ռուս-թուրք սահմանին վրայ, զարմանազան տեղեկութիւններ հաղորդեր է Մարտ 17ին, Լոնտոնի անթենէն: Պոլսոյ *Սոն Թէլէկրաֆ* թերթը հետեւեալ ձեւով կ'ամփոփէ այդ վեկուցումը :

— Արեւելակողմը Թրքական սահմաններէն անդին սկսող ռուսական գօտին, առաջին ակնարկով իսկ մարդուն վրայ խորհրդաւոր տպաւորութիւն ը թողու: Այդ կողմերը ինչ կ'անցնի կը դառնայ, ոչ ոք գիտէ: Միայն սա ստոյգ է որ այդ շրջանին մէջ ռուսական մեծ ուժեր կան եւ զրոյցներուն համաձայն, այդ ուժերուն մեծ մասը Հայերէ կազմուած է: Այդ կողմը բնաւ բան մը կարելի չէ հասկնալ. միայն սահմանամերձ Թուրք գիւղացիները գիշեր մը դիմացի կողմէն թնդանօթի եւ հրացանի ձայներ լսած են :

Թուրքիոյ մէջ սովետական հինգերորդ թեւին հետքն անգամ չկայ, մանաւանդ այդ գօտիներէն ներս հնարաւոր չէ որ ռուս լրտեսներ թափանցեն: Առհնօք, Ռուսերը Արեւելեան նահանգներու Քիւրտերուն վրայ թէեւ քիչ մը ազդեցութիւն ունէին, սակայն այսօր Քիւրտերը բոլորովին երես դարձուցած են անոնցմէ :

Թուրքեւռուս սահմանին վրայ հազուադէպօրէն դէպք կը պատահի. պատճառն ալ Թուրք հովիւի մը ոչխարներուն դիմացի կողմը անցնիլն է: Առանց պարագաներուն, ռուս պահակները կամ կրակելով խեղճ կենդանին կը սպաննեն եւ կամ ետ կուտան :

Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ գտնուող միակ երկաթուղին, տարին մէկ երկու անգամ հազիւ կը բանի. Թրքական վայրաշարժ մը սովիէթ դիւանագէտները մինչեւ սահման կը տանի, անկէ ալ ռուսական կառախումբ մը կուգայ զանոնք կը փոխադրէ: Թուրք գիւղացիները սահմանային իրենց հողերուն վրայ վարուցան ընելով հանդերձ Ռուսերը բնաւ չեն երեւար: Որովհետեւ ռուսական իշխանութիւնները սահմանամերձ գիւղերը պարպած են եւ այդ պատճառաւ ալ այդ հողերուն վրայ մարդու հետք չերեւար: Սահմանագծէն զուգահեռաբար դէպի Աղրըտաղ (Արարատ) մինչեւ 30 քիլոմեթր օթօպիւսով ճամբորդելու հակառակ, ոչ մարդու, ոչ անասունի, ոչ ալ փոխադրական ոեւէ միջոցի հանդիպեցայ :

Ռուս իշխանութիւնները պահանջած են Թուրքիայէն, որ իր սահմանի Թուրքերն ալ հեռացնէ, սակայն Թուրքերը չեն հաւանած :Թուրք գիւղացիները առանց վախնալու ռուս պահակներէն, իրենց հողերուն վրայ վարուցան կ'ընեն եւ բերք կը հաւաքեն, մինչդեռ Ռուսերը չեն ուզեր որ իրենց գիւղացիները տեսնեն թրքական հողերը .

Վերջին տարիներու ընթացքին Ռուսիայէն երկու հոգի միայն փախած են Թուրքիա. մէկը ազատութիւնը ընտրող ռուս սպայ մըն է, երկրորդը 17ամեայ ռուս աղջիկ մը: Արդէն Ռուսերը այդ պարապ հողերուն վրայ կը հսկեն փախուստները արգիլելու համար :

Աղրըտաղի ստորոտէն գիշեր մը հեռուէն երբ ևս դիտէի Երեւանի լոյսերը, եւ Թուրք սպայի մը հետ կը խօսէինք սա խօսքերը բսաւ ինծի .

— Չեմ գիտեր թէ Ռուսերը մեր թնդանօթներէն կը վախնան, սակայն ստոյգ է որ մեր ժողովրդավարութենէն կը վախնան: (?)

ՄԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԹՈՒՆՈՒԶԻ՝ ՄԷՋ

Պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ԵՐԵՔ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՔՍՈՐԸ.— ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ ԽԻՍՏ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ.— 500 ՀՈԳԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Թունուզի իշխանութիւնը Դշ. օր ձերբակալեց վարչապետը եւ երեք նախարարներ, պաշարման վիճակ յայտարարելով: Աքսորականները փոխադրուած են անծանօթ վայր մը: Միեւնոյն ատեն այլուր փոխադրուած է Նոր Տէսթուրի վարիչը, Պուրկիպա, որ շատոնց աքսորուած էր :

Թունուզի դատական եւ ընկերային գործերու նախարարները, որոնք Փարիզ կը գտնուէին ատենէ մը ի վեր եւ Կաստ Օթէլ կը բնակէին, անհետացած են: Կ'ըսուի թէ Փաքիստանի դեսպանատունը ապաստանած են:

Թունուզի զինուորական հրամանատարը, զօր. Կարպէ, պաշարման վիճակ հռչակելով, հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեց .—

Բարեկարգութեան պահպանումը պիտի ապահովէ զինուորական իշխանութիւնը: Պէյին 1939 Սեպտ. 1ի հրամանագրով նախատեսուած բոլոր օրինազանցութիւնները պիտի յանձնուին զինուորական ատեանին: Մասնաւորապէս կը յիշեցնենք հետեւեալ կէտերը .—

1.— Ներքին եւ արտաքին ապահովութեան դէմ գործուած որեւէ արարք պիտի պատժուի մահուամբ :

2.— Զինեալ ապստամբութիւնները պիտի պատժուին բերդարգելութեամբ :

3.— Զարագործութիւնները՝ տաժանակիր աշխատանքով :

4.— Շէնքերու, վաճառատուներու եւն. հրկիզումները եւ քանդումը ծանր բանտարկութեամբ:

5.— Պատերազմական զէնք ունեցողները՝ 5 տարի բերդարգելութեամբ :

6.— Եւ ընդհանրապէս այն բոլոր արարքները որ կը գործուին ազգային ապահովութեան դէմ :

Զէնք ունեցողներուն կը հրամայուի զանոնք անյապաղ յանձնել ոստիկանութեան :

, Բացարձակապէս արգիլուած է որեւէ թափոր կամ համախմբում հրապարակներու վրայ: Թերացողները խստիւ պիտի պատժուին :

Ձերբակալութիւնները եւ պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը ծանր տպաւորութիւն գործեցին ամէն տեղ: Կառավարութիւնը ժամէ ժամ կը հետեւի կացութեան ելեւէջներուն :

Վարչապետը՝ Շենիք, առողջապահական, ուսեւտրական եւ պետական նախարարները կառքով օդանաւային փոխադրուելով, Քէպիլի (հարաւ. Թունուզ) ղրկուեցան սաւառնակով մը : Ճիշդ նոյն պահուն Պուրկիպա եւ երկու ընկերները ուրիշ աքսորավայր մը կը փոխադրուէին: Քաղաքին մէջ ալ ձերբակալուեցան ազգայնական շարժման ծայրայեղ վարիչները, ինչպէս եւ համայնավարներ: Պաշարման վիճակի օրէնքը գործադրուեցաւ կէս գիշերէն սկսեալ: Արգիլուած է տուներէն դուրս ելլել ժամը 21էն 5.30, Թունուզի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ :

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս գործողութիւններէն վերջ, մարզպանը՝ Պ. տը Հօթքլոք, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ Թունուզի վարչապետը «մարտական դիրք մը բռնած էր Ֆրանսայի հանդէպ, գիտակցաբար հակասելով գործակցութեան քաղաքականութեան որ կը շարունակուէր 70 տարիէ ի վեր: Պ. Շենիք այսպէս կը ծանրացնէր, կամ թերեւս կ'ուզէր քողարկել իր վարչական բացարձակ անկարողութիւնը: Ապացոյց՝ այն որ 1951 Հոկտ. 15էն մինչեւ 1952 Մարտ 8 նախարարական խորհուրդը միայն մէկ անգամ նիստ գումարած է եւ երբ ես պաշտօն ստացայ, 67 հրամանագիրներ կը սպասէին պէյին ստորագրութեամբ, կարգ մը պաշտօնագիրներ՝ աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր : Շեղելով ցարդ բարեխղճօրէն յարգուած աւանդութենէ մը, Պ. Շենիք, անկէ դատ, կամովին դանց առած էր վեհապետին վաւերացման (կնիք) յանձնել այն հրամանագիրը որ արտաքին գործե-

Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

ԱՆՄԱՀ ՊԵԹՀՈՎԵՆԸ

Այս Մարտ 26ին Լուդվիկ Ֆան Պեթհովենի (Ludwig van Beethoven) մահուան 125ամեակն էր։ Ծնած էր Հռենոսի եզերքը Պոն քաղաքին մէջ 16 Դեկտեմբեր 1770ին ու վախճանեցաւ Վիէննայի մէջ, 1827 Մարտ 26ին ։

Տասներեք տարեկան էր դեռ, երբ իբր տաղանդաւոր տղայ կը մասնակցէր Պոնի մէջ կայսրընտիր իշխանին նուագախումբին եւ 1785ին կը դառնար պալատին երգեհոնի փոխ նուագողը ։ Տասնեւեօթը տարեկան էր երբ կարճ ժամանակ Վիէննա մնաց (1787ին) եւ աշակերտեցաւ Մոցարտի։ 1792ին նորէն գնաց Վիէննա եւ 1795ին առաջին անգամ ըլլալով նուագեց հոն իր անձնական հեղինակութիւնները մեծ յաջողութիւն գտնելով։ Գլխաւորաբար Աւստրիոյ պալատական եւ ազնուական շրջանակները զինքը շատ սիրեցին եւ իրենց նեցուկ հանդիսացան։ Սակայն նուագահարի մը ամէնէն մեծ դժբախտութիւնը պատահեցաւ Պեթհովենի, երբ սկսելով 1800ական թուականներէն խլութեան նախանշանները երեւցան եւ 1819ին լսողութիւնը ամբողջապէս կորսնցուց։ Այս դժբախտութիւնը անոր թէեւ ինքնակամ բայց ուրախ բնաւորութիւնը փոխեց եւ մեկուսացած տիպարի մը վերածեց զայն։ Հակառակ խլութեան, ան շարունակեց հեղինակել մինչեւ կեանքին վերջը ։

Հայդընը եւ Մոցարտը իր նախաքայլերը կազմաւորած են, բայց Պեթհովեն շուտով գտած է ինքնայատուկ արտայայտութեան ձեւը ուր իր պայքարող խորազգած նկարագիրը երբեմն մանկական միամտութեամբ, երբեմն խրոխտ ոգիով ի յայտ կուգայ, իր դաշնակի հնչեակները (սոնատ, 32 հատ), համանուագները (սէնֆոնի, 9 հատ եւ լարային քառանուագները (քուարտեթ, 16 հատ եւ իր կարծէն իր գործերուն գլխաւոր տեսակները ։ Ասոնցմէ զատ հեղինակած է դաշնակի փոփոխակներ (վարիացիոն, 21 հատ), Կէօթէի «Էգմոնտ»ի նուագը եւ Ֆիդելիօ օփերան, ի միջի այլոց։

Այսօր չկայ աշխարհի վրայ քիչ - շատ զարգացած մարդ մը որ լսած չըլլայ Պեթհովենի գործերէն այս կամ այն կտորը։ Ո՞վ չէ լսած, օրինակ, անոր «Իններորդ Համանուագը» եւ չէ զմայլած՝ ի լուր ձայներու յստակութեան եւ պարզութեան, բայց հզօրագոյն համադրութեան վրայ։ Անիկա համակ զգացումներու ձայնական պատկերն է բազմաթիւ երանգաւորումներով ։

Պեթհովենի գործը այնքան բազմազան եւ անոր տաղանդը այնքան մեծ է որ, ոչ - երաժշտագէտ սիրող մը արժանի չէ աւելի ընդլայնելու իր մտածումները եւ զգացումները անոր մասին։ Լաւագոյն է խօսք տալ այդրոզ գերմանացի ամէնէն նշանաւոր նուագավարին՝ Վիլհէլմ Ֆուրտվէնգլէրին, որ հետեւեալ ձեւով կ'արտայայտուի անոր մասին ։

— ԺԹ. դարու ընթացքին Պեթհովենը անվիճելի թագաւորն էր եւրոպական նուագարուեստին։ Այսօր թերեւս չուզենք այս տեսակ տիրակալութիւն մը ընդունիլ առանց այլեւայլի ։ Մենք աւելի ռամկավարական եղած ենք։ Աւելի կը միտինք առանձին տաղանդ մը մեծ ամբողջութեան մը մէկ մասը նկատել, հեղինակներու խումբեր, դպրոցներ, ազդեցութիւններ , հոսանքներ եւայլն փնտռել, փոխանակ հիանալու առանձին անհատներու անհամեմատ մեծութեան վրայ։ Հակառակ ասոր եւ թերեւս ճիշդ ասոր համար կ'արժէ հարց դնել թէ ինչ բանի վրայ կը յենու Պեթհովենի բացառիկ դիրքը, թէ ինչու անոր շուրջ միայն ստեղծուած է եզակի մեծութեան մթնոլորտ մը , որ զայն վեր կը բարձրացնէ ուրիշ նոյնքան յարգելի անուններէ ։

Ինչ որ Պեթհովենի քով ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ եւ աւելի ի յայտ կուգայ քան ուրիշներու մէջ՝ այն է, ինչ որ ես «օրէնքը» պիտի ուզէի կոչել։ Ան կը ձգտի իբրեւ միակը՝ դէպի բնական օրինակութիւնը, դէպի վերջնականը եւ առկէ կը հետեւի բացառիկ այն յստակութիւնը, որ կը յատկանշէ իր նուագը։ Պարզունակ ձեւը, որ իր մէջ կը տիրէ, միամտութեան պարզութիւնը չէ , նախնականութիւն չէ, չէ նաեւ վայրկենական ազդեցութիւնը հաշուի առնող առաւելութիւն մը , ինչպէս կը հանդիպինք արդիական սովորական նուագներու մէջ։ Եւ սակայն գրուած չէ երբեք նուագ մը որ ունկնդիրին ներկայանայ այսքան ուղղակի, այսքան բաց, նոյնիսկ մերկ ձեւով։

Պեթհովենի կեանքէն գիտենք թէ բնաւ դիւրին աշխատող արուեստագէտ մը չէր եւ թէ իր թեմաներու հօյակապութիւնը եւ պարզութիւնը դոզը չէին իյնար։ Ընդհակառակն, իր գործերուն ամէն մէկը թանձրացեալ հանուկը կը ներկայացնէ ամբողջ աշխարհի մը եւ անսահման քաոսային կեանքէ մը, ապրումէ մը՝ կանոնաւորութեան , ձեւի եւ յստակութեան բարձրացուած է արուեստագէտին երկաթեայ կամքով։ Այս բացառիկ տեսակի յստակութիւնը կը նշանակէ սակայն թէ այն չի դործածեր բոլոր այն միջոցները, որոնք կան ինչպէս արուեստի, նոյնպէս կեանքի մէջ, բուռածը վառ լոյսի տակ դնելու, զայն գոյներու տեսակներով, շեշտաւորումներով աւելի խոր, աւելի մեծ ցոյց տալու, քան իրականին մէջ է։

Պեթհովեն իր մէջ կ'ամփոփէ ամբողջ, կլոր, բազադրեալ մարդկային բնութիւնը։ Անիկա առաւելապէս երգեցիկ չէ ինչպէս Մոցարտը, չէ առաւելապէս ճարտարապետական — երբեմն ինչպէս Պախը, չէ եղերական — զգայնիկ ինչպէս Վակները։ Ան է — եւ այս է իր յատկանշական գիծը — այս բոլորը միաժամանակ եւ ամէն մէկը իր յարմար տեղին։ Սակայն ասիկա զարմանալի բան մըն է, եթէ մօտէն դիտենք։ Ամբողջ եւրոպական նուագարուեստին հոլովոյթին մէջ չկայ նուագարուեստ մը ուր երաժշտականութեան եւ զուտ կերպաւորումի զանազան տարրերը այս տեսակ բնական համադրութիւն մը կազմեն, ուր փափուկը եւ կարծրը իրենց համագրեցութեամբ բնական եւ կենդանի կազմը ստեղծեն։ Չկայ նուագարուեստ մը, ուր ապրող մարմնի մը մորթը, միսը եւ ոսկորը — օրինակ առնելու համար բանէ մը որ մենք իսկ ենք — այնքան բնականօրէն իրարու յարմարած ըլլան ինչպէս իր քով ։

Բոլոր ուժականութեամբ հանդերձ, որ կայ այս նուագարուեստին մէջ, կարծես օրբազան խոհեմութիւն մըն է որ զայն օրգանականութեան օրէնքին կ'ենթարկէ։ Այս նուագը պայթուցիկ է , նոյնիսկ վերացնող՝ մինչեւ մարդկային ապրումի կարողութեան սահմանը, բայց հակառակ ասոր՝ երբեք չափազանցուած - փքուած չէ։

Կ'ենթադրեմ թէ գլխաւորապէս այս յատկութիւններն են որ ամբողջ աշխարհի համար ընդունելի կը դարձնեն Պեթհովենեան նուագը։ Երբեք գոյութիւն չէ ունեցած աւելի քիչ արուեստական, աւելի հասկնալի, արտայայտութեան ուժականութեամբ հանդերձ աւելի պարզունակ կամ — արդիական բացատրութեամբ — աւելի առարկայական նուագ մը քան իրենը։

Ինչ հիանալի զգացումի ազնուականութեան կը հանդիպինք հոն, ուր ան անմիջականօրէն ինքզինքը կ'արտայայտէ։ Ամենազեղեցիկ Պեթհովենեան ստեղծագործութեանց միջանկեալ կէտերը ցոյց կուտան անմեղութիւն մը, մանկական մաքրութիւն մը, որոնք հակառակ մարդկային բնոյթին — գերերկրային բան մը ունին իրենց մէջ ։

Ոչ մէկ նուագահար եթերային ներդաշնակութենէն, բնութեան նուագականութենէն աւելի բան գիտցած է, աւելի ապրումներ ունեցած է քան Պեթհովենը։ Անոր միջոցաւ է որ Շիլլերի խօսքը — « Եղբայրներ, աստղերու կամարէն վեր պէտք է բարեհամբոյր հայր մը ապրի »— կենդանի իրականութեան իմաստը ստացած է, աւելի զօրաւոր քան կարելի է խօսքով երբեւիցէ ըմբռնել ։

Նուագահար Պեթհովենի հոգւոյն մէջ կ'ապրէր բան մը անմեղ տղու մը հոգիէն։ Այդ պատճառով ալ բան մը բոլորովին կը պակսի անոր մէջ։ Ամէն տեսակի զգայնութիւն եւ ամէն հոգեյուզութիւն (պաթոս), եթէ այս բառերով դիտակցօրէն, չափազանց գիտակցօրէն ինքնապզացումը, ինքզինքը բանի մը տեղ դնելը հասկնանք ։

Եթէ Պեթհովեն հոգեյուզման արտայայտութիւն ունի, անիկա բնութեան հոգեյուզումն է, ինչպէս ուժին անմիջական տարերային ազդեցութիւնը։ Ան երբեք չի «մատուցաներ», երբեք «խոր» երեւալ չուզեր, ան արդէն բնաւ չուզեր «երեւալ», այլ ան է, ասոր մէջն է իր ճշմարիտ խորքը ։ »

Հայտեհյպերկ

ՏՈՔԹ. Տ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Արեւը՝ աղբիւր ջերմութեան

Գիտունները, ճարտարապետները եւ ճարտարագէտները կ'ուսումնասիրեն արեւը օգտագործելու կարելիութիւնները, իբրեւ տաքութեան միակ աղբիւր ։

Տուներու, գրասենեակներու, գործարաններու ջերմութիւնը կը ներկայացնէ ուժի ահռելի սպառում մը։ Այն երկիրներուն մէջ, ուր ճարտարարուեստը խիստ յառաջդիմած է, սպառումը մէկ երրորդի կը հասնի։

Ածուխին, փայտին եւ քարիւղին յաճախ նըւազման առաջքը առնելու համար, հետզհետէ աւելի լրջօրէն կը խորհին օգտագործել արեւը, իբրեւ տաքութեան լաւագոյն միջոցը։ «Հրաշք Միլանի մէջ» իտալական շարժանկարը ցոյց կուտայ մուրացիկներու խումբ մը որ ձմեռնային ցուրտ օր մը կը խուժեն հոն ուր արեւը ճեղքած է ամպերը։ Անոնք կը հաւաքուին եւ խումբով կ'երդեն փառքը արեւին։ Հին զգացում մըն է, որովհետեւ նախքան կրակին գիւտը, մարդիկ ուրիշ միջոց չունէին տաքնալու։ Այսօր նորէն հոն կը վերադառնանք, իբրեւ մեր գոյին մեծ մասին հայթայթիչը։

Ցարդ ազդու միջոց մը դործադրուած չէ եւ չկայ մեթոտ մը օգտագործելու համար արեւը իբրեւ ջերմութեան միջոց ։

Նախքան ապակիներուգործածութիւնը(դարուս սկիզբը) պատուհանները փոքրիկ ծակեր էին, ծածկուած մագաղաթով եւ ուրիշ նիւթերով։ Ցետոյ ծածկուեցան ապակիի փոքր կտորներով, որոնցմէ լոյսը եւ տաքութիւնը չէր թափանցեր բաւարար չափով ։

Արեւին ուժը, այսինքն ջերմութեան 90 առ հարիւրը եւ արեւին լոյսը — ապակիներու մէջէն կ'անցնին։ Ներսի տաքութիւնը դուրս չելլեր , սակայն երբ ապակիները դուրսէն պաղին, կը քաշեն սենեակին տաքութիւնը ։

Չէզոքացնելու համար տաքութեան այս կորուստը, մասնաւոր պատուհաններ կը շինուին, որոնք կը կոչուին «փոթորիկի պատուհաններ »։ Ասոնք երկու ապակիներով կը շինուին , մէկը դուրսի, միւսը ներսի — երկուքին մէջի տարածութիւնը, չէզոքացնողի դեր կը կատարէ։ Այսօր այս երկու պատուհաններուն տեղ կը դրուին զոյգ ապակիներ, խիստ փակ տարածութեամբ մը բաժնուած, ուր բոլորովին մեկուսացած օդը, միշտ չոր կը մնայ։ Այս կերպով, ստացուած մեկուսացումը հաւասար է 20 սանթիմեթր լայնութեամբ պատի մը ։

Ներկայիս հիւսիսային երկրագունդին մէջ շինուած բազմաթիւ տուներու արեգդէմ ճակատը գրեթէ ամբողջովին ապակիէ կը շինուի, որովհետեւ տան այս մասը ձմեռը առաւելագոյն արեւը կ'առնէ, իսկ ամառը՝ նուազագոյնը։ Արդի գիտութիւնը նկատի կ'առնէ նաեւ ծառերը որոնք կը պաշտպանեն տունը չափազանց տաք արեւէն ։

Լաւ կառուցուած տուներ, որոնք մէկէ աւելի ապակիէ պատեր ունին, կը սպառեն նուազ վառելիք։

Այս տեսակ տուներու տասատաղներուն մէջ , որ առհասարակ շինուած է թանձր կրախիճով (beton armé) կը զետեղեն տաք ջուրի խողովակներ կամ ելեկտրական գործիքներ։ Երբ արեւը զարնէ տասատաղին, կրախիճը կը կապտէ արեւին ուժը եւ կը մթերէ։ Այսպէս երբ արեւը դադրի փայլելէ, կրախիճը կը շարունակէ սփռել տաքութիւնը սենեակին մէջ ։

Մարդիկ կը գործածեն նաեւ «տաքութեան շտեմարաններ», այսինքն երկու կամ երեք ապակիի կտորներէ բաղկացած տախտակներ, ծածկուած սեւ պղինձէ թերթով մը։ Պղինձը կը ծծէ տաքութիւնը, աւելի ուժգնօրէն քան կրախիճը ։ Կարելի է միայն պէտք եղած ատեն օգտագործել արեւի այս տաքութիւնը։ Փորձը ցոյց տուած է որ «ընդունարան տախտակները» մօտ մէկ երրորդ արեւի ճառագայթի ուժ կրնան կապտել ։

Մէսէչուսէթի Արհեստագիտական հաճար յղացած է տուն մը որ ունի մեծ պատուհաններ արեւի ճակատը, եւ «ընդունարան տախտակներ» տանիքին հարաւամասը։ Ջուրի մեկուսացած ընդունարան մը կը մթերէ տաքութիւնը։ Այս կերպով երկու օրուան տաքութիւն կ'ունենան արեւ չեղած ատեն

Մէսէչուսէթի Տուվըր քաղաքին մէջ փորձառական նշանաւոր տուն մը կայ որ արեւով կը տաքնայ։ Փոխանակ ջուրի շտեմարաններու զետեղած են աղի շտեմարաններ։ Մեկուսացած շտեմարանները կը լեցնեն աղի փոքրիկ տուփերով որոնք ամրօրէն գոցուած են եւ մէջէն անցընել կուտան ամրօրէն գոցուած օդը կամ ջուրը ։ Շտեմարաններէն դուրս օդին կամ ջուրին ջերմութիւնը որ պիտի երթայ տաքցնելու տունը, աղին հեղուկ վիճակի վերածուելու մօտ ատրիճանն է ։ Այսպէս եթէ բաւարար աղի քանակ կայ, տունը կրնայ օրերով տաքնալ, երբ արեւ չկայ ։

× Անդրին Հնդկաստանի Նոր Տէլհիի բնագիտութեան Ազգային գիտական աշխատանոցին մէջ, փորձեր կը կատարեն արեւի ջերմութեան միջոցով եփել կերակուրները, տաք բաղնիքներ ունենալու այլն։

Տոքթ. Րաճանտրա Պրազատ որ յետոյ Հնդկական հանրապետութեան առաջին նախագահը եղաւ, ազատագրական իր պայքարին ընթացքին, բանտին մէջ, կը շինէր փայտէ փուռ մը, դնելով վրան ապակիի կտոր մը եւ ցոլացնող մը, որ արեւին ճառագայթները կը կեդրոնացնէր որոշ կէտի մը վրայ եւ կ'եփէր իր ամենօրեայ բրինձէ ճաշը։

Դանդաղ եւ ոչ ազդեցիկ գրութիւն մըն էր թէեւ, սակայն այսօր այս փուռը Նոր Տէլհիի գիտական աշխատանոցին մէջ պատուոյ տեղ մը կը գրաւէ, որովհետեւ գիտունները կ'աշխատին կատարելագործել այս դրութիւնը։Երիտասարդ գիտնական Տոքթ. Մ. Լ. Կհէ խոհանոց աշխատանոց մը շինած է զանազան չափի եւ ձեւի հայելիներով, եռոտանիի մը վրայ։ Ցզկուած մետաղի մեծ կորնթարդ հայելիին կեդրոնը կը գտնուի ճնշումի սան մը, ապակիի տախտակի մը վրայ դրուած, որ կը մթերէ տաքութիւնը։ Այսպէս օգտագործելով միմիայն արեւին ջերմութիւնը, Տոքթ. Կհէ բանջարեղէնները կ'եփէ տասը վայրկեանէն եւ միալ կէս

Մրցագին կոչ

ԽՄԲ․— Դեռ նոր ստացանք այս կոչը, որ հրատարակուած է տարեգլուխի առթիւ։ Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը․—

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ․— Ժողովուրդ Հայոց, աղէտի հինգերորդ տարին է որ կը սկսի Ս․ Աթոռոյ եւ անոր հովանիին ապաստանած Գաղթօճին մեծ քաղի ժողովուրդին համար։ Հակառակ տարուէ տարի շատցող բարի ակնկալութիւններուն եւ յոյսերուն՝ կացութիւնը կը շարունակէ մնալ անփոփոխ եւ մեր տնտեսական պայմանները աւելի քան ծանր ու դժնդակ։ Մեր ժողովուրդի մէկ հոծ մասը դեռ կը մնայ վանքի պարիսպներէն ներս, մեծաւ մասամբ անգործ եւ չուառ, նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան կարօտ։

Ս․ Աթոռի կողմէն ի գործ դրուած բոլոր ճիգերը, Իսրայէլի կառավարութեան մօտ, չկրցան ապահովել մեզի վերադարձուած մեր կալուածներու հաշւոյն ամսական շօշափելի եւ որոշ գումար մը։ Անցնող երեք տարիներու ընթացքին մեր բազմաթիւ դիմումներուն իբր արդիւնք մեզի տրուած է միայն 2500 ոսկի, որ հազիւ մեր մէկ ամսուան ծախքը կ'ապահովէ։ Հետեւաբար տնտեսական մեր կարիքը կը շարունակուի նոյն թափով, չուառութիւնը մատնելով Ս․ Աթոռոյ վարչութիւնը։

Երախտապարտ ենք անշուշտ Սփիւռքի մեր հարազատներուն, որոնք Հայու վայել կեցուածքով ցարդ դիմաւորեցին ամենուրեք մեր կարիքը, եւ պարապ չվերադարձուցին մեր իրենց կարկառուած ձեռքը։

Ժողովուրդ Հայոց, մեր ճակատագիրը կը ստիպէ մեզ, կրկնել ու երեքնել մեր խնդրանքը արտասահմանի մեր աւելի բախտաւոր արենակիցներուն, շարունակելու համար իրենց բարիքի գործը, ի նպաստ այս նուիրական հաստատութեան եւ անոր հովանիին ներքեւ ապաստան գտած ժողովուրդին, որպէսզի ան ի վիճակի ըլլայ ժամանակուան մը համար եւս կազմակերպելու իր նիւթական եւ բարոյական գոյութիւնը, մինչեւ որ բացուին Աստուծոյ ողորմութեան դռները եւ Ս․ Երկիրը գտնէ իր բնականոն կեանքը։

... Եթէ մոռացայց զքեզ Երուսաղէմ, ըսած է Սաղմոսերգուն, եւ դարերէ ի վեր նոյն զգացումով նայեր են բազմաթիւ ազգեր ու սերունդներ այս սրբազան քաղաքին։ Հայութեան զգացումը

ժամէն :Այս«արեգակնային սան»ին մօտ կայ ալիւմինիոմէ հայելի մը եւ գործիք մը որ քանի մը վայրկեանէն տաք սուրճ կամ թէյ կ'եռացնէ։

Հնդկաստանի մէջ արեւին ջերմութիւնը բաւարար է տուները տաքցնելու։ Վառարանները միայն կերակուր եփելու կը ծառայեն, իսկ կովուն քակոը կը գործածուի գիւղերուն մէջ կերակուր եփելու, այսպիսով այն գիւղացինրաւ կը դնայ գործածել քաոր իբրեւ պարարտացնող, ինչ որ պիտի փրկէ գինք թշուառութենէ։

Բացի կերակուր եփելէ, այս մեթոտով կարելի պիտի ըլլայ տաքցնել բնակարանները եւ մինչեւ իսկ արեւի ուժով դարձնել ջրհանները, ինչ որ պիտի նպաստէ ոռոգումին։ (UNESCO)

Հայ Երուսաղէմին նկատմամբ եղած է աւելի քան սրտագրաւ։ Մեր նախնիք տասներեօթ դարեր քրիստոնէական խորունկ զգացումով նայեր են Սիոնի այս բարձունքի, ուր իր հաւատքին եւ արեան գինը՝ սրբութիւններ դարերով մնացեր են կանգուն ու յաւերժաթեւ։ Վստահ ենք թէ Հայուն փորձուած ու տոկուն տոհմասիրութիւնը, թոյլ պիտի չտայ որ աննպաստ ու տրտում այս օրերը որեւէ չափով կարենան վտանգել սերունդներու արեան գինը հանդիսացող այս սուրբ ժառանգութիւնը։

... Քիչեր կան ձեր մէջ որ չհասկնան թէ ինչ ըսել է տունին մէջ օրերով հաց չունենալը, եւ լացող երեխային կաթին տեղ արցունք տալը, եւ չունենալ անհրաժեշտ դեղը մահիճի մէջ գալարուող հիւանդին համար։ Դուք բոլորդ որ զաւակներն էք ցեղի մը՝ որուն համար նորութիւններ չեն այս կարգի աղէտները, գիտէք նոյնպէս թէ պզտիկ օժանդակութիւն մը ինչ մխիթարութեան աղբիւրներ կրնայ կազմել անոնց համար՝ որոնք անհրաժեշտ պէտք ունին անոր, փրկելու համար գիրենք անստոյգ մահերէ»։— (ԿՆԻՔ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԽՄԲ․— Համաչարսանճաքի Հայր․ Միութեան Հալէպի մասնաճիւղէն ստացած ենք երկար յուշագրութիւն մը։ Տեղի անձկութեան պատճառով կ'ամփոփենք հիմնական մասերը․—

Հալէպի համաչարսանճաքի Հայր․ մայր միութեան օրինաւոր վարչութիւնը 25 տարիէ ի վեր կ'օգնէ անկար եւ կարօտեալ հայրենակիցներուն առանց խտրութեան։ Սակայն ներգաղթի օրերուն, պառակտում մը յառաջ եկաւ մեր մէջ ։ Անոնք որ կը փափաքէին Հայաստան երթալ հակառակեցան վարչութեան գործունէութեան, առարկելով թէ Համաչարսանճաքցիներու միութիւնը Դաշնակցական է եւ պատճառ կ'ըլլայ որ իրենք զրկուին սիրելի հայրենիքէն։

Գոհացում տալու համար խնդրագիր մը ղրկուեցաւ Ներգաղթի կոմիտէին, որպէսզի այն հայրենակիցները որ կը փափաքին, Հայաստան ղրկուին։ Սակայն պատասխանուեցաւ թէ առնոք Հալէպի Զարսանճաքցիներու դպրոցը Դաշնակցութեան ակումբ էր, որով անոնց համար հայրենիքի դուռները փակ են։ Ընդդիմադիրները կ'առաջարկէին որ խմբովին հրաժարինք։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ որ փափաքողները կրնային անհատապէս հրաժարիլ ։

Շատեր հրաժարեցան, մինչեւ իսկ միութեան ատենապետը, մօտ ամիս մը, ծառայեց Կոմիտէին, բայց չկրցաւ փափաքողները Հայաստան ղրկել։ Թշնամութիւնը ծայր տուաւ Միութենէն ներս եւ նամակներով սկսան թունաւորել Ֆրէզնոյի (Քալիֆորնիա) Համաչարսանճաքի Հայրենակցական կեդրոնը, այսպէս միութիւնը վերածելով մեռեալ վիճակի։

Ներկայիս Ֆրէզնոյի կեդրոնը կ'անտեսէ նախկին կազմը։ Թէ ո՞վ իրաւասութիւն տուաւ, որպէսզի կարենան այսքան ճնշում գործածել նախկին վարչութեան վրայ ու աշխատին քանդել, ապագային պիտի լուսաբանուի ։

Այսուհանդերձ Հալէպի մասնաճիւղը կայ ու կը մնայ, շարունակելով իր աշխատանքները ։

Ֆրէզնոյի Հայրենակցականը փոխանակ արդար վճիռ տալու, հրահանգած է ընդդիմադիրներուն որ կնիք մը փորագրել տան եւ գործի ձեռնարկեն, ինչ որ եղբայր եղբօր դէմ ճակատ կը յարդարէ, եւ կը մղէ հատուածական քինախնդրութեան։ Քանի անգամներ դիմեցինք Ֆրէզնօ, որպէսզի համերաշխութեան հրահանգ - կոչ մը ղրկեն երկու կողմերուն, սակայն չպատասխանեցին եւ քաջալերեցին ընդդիմադիրները ։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ կառավարութիւնը վերջերս հաստատեց աշխատանոցներ, դաստիարակելու համար երիտասարդ յանցաւորները։ Հոն պիտի ստանան արհեստագիտական ծանօթութիւններ, որով պիտի կրնան ապագային պատուաւոր կերպով շահիլ իրենց ապրուստը։ Իսկ Լիբանանի գըլխաւոր քաղաքներուն մէջ թեթեւ յանցանքով բանտարկեալները կը մեկուսացնեն եւ դրել կարդալ կը սորվեցնեն։ Կրթական նախարարութիւնը օգնութեան կը հասնի երեսունէ աւելի հաստատութեանց որ նուիրուած են մանուկին։ Երիտասարդութեան Պաշտպան Ընկերութեան ստացած տարեկան նպաստով կարելի պիտի ըլլայ դրկել երիտասարդ յանցաւորները արհեստագիտական դպրոցներ ։

 Խ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ զինեալ ուժերու մասին կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդեց զօր․ Այզըն - հաուըրի օգնականը, զօր․ Կրուենթէր, Մ․ Նահանգներու խորհրդարանի յատուկ յանձնախումբին առջեւ, պաշտպանելով Թրումընի պահանջած վարկերը (7900 միլիոն տոլար)։ Իր յայտարարութեան համաձայն, «խորհրդային բանակը աշխարհի լաւագոյն բանակն է։ Ունի 175 զօրաբաժին, որոնց 65ը մեքենայէն կամ [illegible] ։ Ինք անխուսափելի չի նկատեր պատերազմը, ոչ ալ սովետական յարձակում մը՝ առ այժմ։ «Իսկ եթէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնենք, երբեք չի յարձակիր»։

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ
(Ապրիլ 19 — 28)

Հիւսուածեղէնի եւ հագուստի ճարտարուեստները միշտ ալ Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին զարդը կազմած են, եւ կը գրաւեն երրորդ յարկին 500 կրպակները, առանց հաշուելու «Մետաքսի սալոնը» որ մետաքսեղէնի գործատէրերու արհեստակցական միութեան հիանալի մէկ ցուցադրութիւնն է ։

Այցերու թէ կիներու պատրաստ հագուստներու ճարտարարուեստը ցոյց պիտի տայ այս ասպարէզին մէջ կատարուած կարեւոր յեղաշրջումը ։

Կրպակներուն քով, ուր գործատէրերը պիտի ընդունին գնորդները, ցուցադրութիւններու միջոցով տեղեակ պիտի ըլլայ ժողովուրդը հագուստի ճարտարարուեստի արդի ձգտումներուն ։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի չէնք մը աւելի յատկացուած պիտի ըլլայ մուշտակի։ Այսպէս, Լիոն կը դառնայ մուշտակի եւ մորթի համաշխարհային ամէնէն մեծ շուկաներէն մէկը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Կին մը բախտագուշակի մը գացեր է։ Այս վերջինը իրեն ըսեր է թէ ամուսինը հերոս մըն է եւ մօտերս կը վերադառնայ Լիբիայէն եւ պիտի ստանայ Վիքթորիա Խաչ շքանշանը։ Կինը ուրախ զուարթ տուն կը վերադառնայ եւ սակայն սեղանին վրայ կը գտնէ հեռագիր մը որ կը գուժէր ամուսնին մահը։

— Տէր Աստուած, մարդիկ որքան չար կրնան ըլլալ, ըսաւ Փօնթիւի։ Ի՞նչ պատահեցաւ յետոյ, բախտագուշակը ձերբակալուեցա՞ւ։

— Ոչ տակաւին ։

— Ինչո՞ւ ։

— Որովհետեւ յիշեալ այրին չէ դիմած ոստիկանութեան, այլ իր եղբայրը, եւ դատավարութեան պարագային չեմ կարծեր որ կինը իբրեւ վըկայ գայ ։

— Բայց բախտագուշակը այս կերպով քաջալերուած կ'ըլլայ ։

— Այո ։ Մենք զայն ձերբակալելու համար ուրիշ միջոցներու պիտի դիմենք։ Մեր գաղտնի կին ոստիկաններէն մէկը պիտի ղրկենք իբրեւ յաճախորդ։ Բայց այս բախտագուշակները զօրաւոր հոտառութիւն ունին եւ սկսած են ճանչնալ մեր գաղտնի ոստիկանները ։

— Ձեզ զարմանար, սակայն ես ձեզի պիտի ներկայացնեմ Օր․ Լօրինկթընը, որ այս գործը պիտի կատարէ մեծ յաջողութեամբ ։

— Բոլորովին վստա՞հ էք թէ պիտի յաջողի ։

— Կատարելապէս։ Վաղն առաւօտ պիտի առաջարկեմ իրեն ։

— Բայց դուք իբրեւ թէ վիրաւոր չէ՞ք ։

— Օր․ Լօրինկթըն իրականութիւնը գիտէ ։ Ինծի ձգեցէք այդ գործը ։

Յաջորդ առաւօտ հազիւ նստած էինք նախաճաշի սեղանը, երբ հեռաձայնի զանգակը հնչեց ։ Փօնթիւի յափշտակեց ընկալուչը եւ մէկ երկու բառ խօսելէ ետք ոտքի ցատկեց եւ գոչեց ․

— Շուտ, կ'երթանք ...

Հիւանդանոցին դռնապանը հեռաձայնած էր, ըսելով որ անծանօթ այցելու կինը (Օնօրին) հեռաձայնած էր։ Իրենց հրահանգով խօսակցութեան բռնուած էր անոր հետ եւ մինչ այդ քննութիւն կատարուելով գտնուած էր թէ ուրկէ կը հեռաձայնէր կինը։ Մեր ձեռքը ունէինք հասցէ մը Մայտա Վէյլի կողմերը։ Իսկոյն հոն փութացինք։ Յարկաբաժինը վարձուած էր Տէր եւ Տիկ․ Մօնթան անունով։ Ամուսինը դիւանագիտական սպասարկութեան մէջ պաշտօն ունէր։ Այդ պահուն տունը չէր գտնուեր, բայց տիկինը տունն էր։ Վեր ելանք։ Փօնթիւի դողդոջուն մատներով հնչեցուց դրան զանգակը։ Դուռը բացուեցաւ եւ մեր դիմաց գտանք Օնօրինը

Երիտասարդ կինը մեզ տեսնելով դէմ դեղին կտրեցաւ, այնպէս կարծեցի թէ պիտի նուաղի։ Նշանացի հասկցուց որ ներս մտնենք եւ դուռը գոցեց ։

— Փափա, մրմնջեց եւ ինքզինքը նետեց Փօնթիւի բազուկներուն մէջ ։

Ֆրանսացին բիրտ շարժումով մը հրեց զայն։

— Կեցիր, ըսաւ, չեմ ուզեր որ դաւաճան մը համբուրէ զիս ։

— Դաւաճա՞ն, ըսաւ Օնօրին զարմացած, ուրեմն գիտէք թէ ես հիմա գերման գործակալ մըն եմ ։

— Կը խոստովանի՞ս ուրեմն, որոտաց Փօնթիւի ։

— Անշուշտ, այդ պատրուակով միայն կրնայի հոս գալ։ Գիտէի թէ պէտք պիտի ունենաք ինծի եւ ...

— Ինչո՞ւ իմ ծրագիրներս երեւան հանեցիք ։

— Բայց Փափա, ես բան մը չըրի։ Ես ոչ ոք կը ճանչնամ։ Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք ։

— Ինչո՞ւ ըսիք Գերմաններուն թէ իրենց հետքերուն վրայ կը գտնուիմ ։

— Ես բան մը չըսի ։

— Բայց չէ՞ որ հիւանդանոց գացիք զիս տեսնելու ։

— Այո, այդպէս հրահանգեցին ինծի ։

— Անո՞նք, այսինքն ո՞վ ։

— Գերմանները։ Անոնք գիտէին թէ ձեզ կը ճանչնամ եւ հրամայեցին որ հիւանդանոց երթամ։ Իսկոյն հասկցայ որ դուք չէք, հակառակ բոլոր վիրակապերուն։ Մարդը ձեզի չափազանց կը նմանէր ։

(Շար․)

րու նախարար կ'անուանէր Հանրապետութեան Ներկայացուցիչը »:

Մարզպանը յետոյ դիտել կուտայ թէ «մօտ երկու-քուկէս ամիսէ ի վեր, հակառակ բարեկամական յորդորներու, օրէ օր աւելի չէչտուեցան արհամարհանքի այս քաղաքականութիւնը եւ վարչական անկարողութիւնը: Վարչապետը այսպէս քաջալերեց, —եթէ նոյնիսկ մեղսակից չհանդիսացաւ — այն ցոյցերը, յետոյ եղեռնափորձերը եւ մնասարարութիւնները որոնք անհրաժեշտ դարձուցին օրինաւոր զսպումը, հանրային բարեկարգութիւնը պահպանելու համար »:

Եզրակացնելով, մարզպանը կ'ըսէ թէ բարենորոգման կարեւոր ծրագիր մը մշակած է որ կրնայ գոհացում տալ Թունուզի ժողովուրդին, առաջնորդելով զայն դէպի ներքին ինքնավարութիւն:Բայց այդ բարենորոգումները գործադրելու համար, «անհրաժեշտ է փարատել անուղղամտութեան եւ անբարեացակամութեան այն մթնոլորտը զոր դիտակցաբար կը անուցանէ ներկայ նախարարական կազմը:Այս պատճառով որոշեցի վերջ տալ անոր քաղաքական չարաշուք գործունէութեան, առժամապէս Թունուզէն հեռացնելով կարգ մը նախարարներ եւ խնդրեցի Ն. Բ. պէյէն որ բարեհաճի ուրիշ վարչապետ մը նշանակել »:

╳ Վերջին լուրերու համաձայն, սու այժմ հանդարտութիւն կը տիրէ Թունուզի մէջ: Փարիզի կուսակցական շրջանակները լրջօրէն ազդուած են կացութեան ծանրացումէն: Ընկերվարականները որոշեցին բանաձեւ մը ներկայացնել Ազգ. ժողովին, բողոքելով կատարուած գործողութեանց դէմ: Ժողովրդականներն ալ որոշած են հարցապնդում ուղղել, թէեւ իրենց նախարարները տեղեակ էին անցուդարձին, ինչպէս դիտել կուտան իրազեկները: Զօր. տը Կոլի կուսակիցները սկիզբէն ի վեր համաձայն են վճռական քաղաքականութեան մը: Իսկ համայնավարները խստօրէն կը բողոքեն: Իրենց Կեդր. Կոմիտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց երէկ, պահանջելով անմիջապէս ազատ արձակել ձերբակալուած նախարարները, ջնջել պաշարման վիճակը, ետ կանչել մարզպանը եւ զօր. Կարպէն, հայրենիք վերադարձնել Թունուզ ղրկուած զինուորները, գոհացնել Թունուզի ժողովուրդին ազատութեան եւ ազգ. անկախութեան տենչերը :

╳ Մարպանին դիւանապետը առաջարկեց Թունուզի վեհապետի ղուկին՝ Շատլի պէյի՝ նոր կառավարութիւն մը կազմել: Իշխանը պատասխանեց թէ կը նախընտրէ սպասել դէպքերու ընթացքին եւ դիտել տուաւ թէ ձեռք առնուած միջոցները «մեծ զարմանք պատճառեցին »:

╳ Միեւնոյն ատեն դրաքննութիւն հաստատուած ըլլալով, դժուար է ստոյգ լուրեր ստանալ: Կ'ըսուի թէ գործադուլ յայտարարուած է :

Թրիեսթի խնդիրը

Թրիեսթի վերադարձը պահանջող ցոյցերը կորսնցուցած են իրենց սաստկութիւնը, բայց տեղ տեղ կը շարունակուին ժողովրդական պոռթկումները: Հռոմի, Միլանի եւ Նափոլիի մէջ ուսանողները նորէն ցոյցեր կատարեցին: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 200 հոգի, 120ը Նափոլիի մէջ: Քառասուն հոգի վիրաւորուած են այս վերջին քաղաքին մէջ :

Ոստիկանութիւնը աջակողմեան եւ թէ ձախակողմեան կասկածելի տարրեր սպրդած են ցուցարարներուն մէջ եւ լծուած բուռն քարոզչութեան: «Նոր Փաշականները» ազդեր փակցուցած են պատերուն վրայ, ուր կ'ըսեն թէ թոյլ պիտի չտան որ համայնավարները իբրեւ պատրուակ ծառայեցնեն Թրիեսթէի հարցը, քանի որ կը յիշեն 1945ի դէպքերը: (Կարմիրները ուժ տուած էին Թիթոյի գրաւման ձեռնարկին):

Միւս կողմէ, Երեք Մեծերը այս միջոցին ձեռնարկներ կը կատարեն, չէզոք հողամասը Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ բաժնելու համար: Այս կարգադրութիւնը թերեւս հնարաւոր ըլլայ սահմանային պզտիկ սրբագրութիւններով եւ բնակիչներու փոխանակութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահ Փերոն քարոզչական պտոյտի մը ձեռնարկելով, կը յանձնարարէ քաղաքացիներուն որ միսի տեղ բանջարեղէն ուտեն եւ մշակեն: Խնայուած միսի պաշարը պիտի յատկացուի երաշտութենէ վնասուած երկիրներուն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ «որեւէ ռազմախօս չի կրնար Ամերիկան ետ կեցնել միացեալ Եւրոպա մը հաստատելու ծրագրէն: Գերմանիան պէտք է իր տեղն ունենայ եւրոպական հասարակութեան մը մէջ»:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Խնջոյք պարահանդէսր Տէօրինի մէջ, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանի վերնայարկը: Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Նիւթը՝ «Լէոն Շանթի կին տիպարները»: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ Շանթի գործերէն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Վալանսի մէջ կը տօնուի այս շաբաթ ժամը 20.30ին Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է :

Հայրապետեան — Ռուբ-ի

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած է, ճամբորդութեան բացառիկ սպասարկութիւն մը, Փարիզ - Լիոն օթոգարի երթեւեկով : 4 ԱՊՐԻԼ — Մեկնում Փարիզէն՝ ժամը 7.30ին: Ճաշ, ճամբու ընթացքին: Ժամանում Լիոն ժամը 18ին : Ընթրիք: Սրահին մէջ՝ տեղերը ապահովուած են, նաեւ գիշերելու վայրը: 5 ԱՊՐԻԼ — Վերադարձ՝ նախաճաշէն վերջ: Ճաշ՝ ճամբու ընթացքին: Ժամանում Փարիզ՝ ժամը 19ին :

ԼՐԻՒ ԳԻՆ՝ 7800 ՖՐԱՆՔ

Սակաւաթիւ են տեղերը Վարձելու համար՝ փութով դիմել «L'Equipe»ի, Tél. Tai. 40-44 եւ Սասունի, Tél. Gut. 92-65:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ֆ. Կ. Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը Ահարոնեան սրահին մէջ, այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն սկսեալ: Այդ առթիւ տեղի պիտի ունենայ իր մեծ վիճակահանութիւնը: Կը հրաւիրուին փափաքող հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է :

Թատրոն

Մարսէյլի թատերասէր հասարակութեան փափաքին գոհացում տալու համար, դերասան Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ Պօմոնէն վերջ Սալ Մազէնոյի հանրածանօթ թատերասրահին մէջ պիտի բեմադրէ

Թագաւորը

(Հինգ արար) : Հեղինակ՝ Լ. ՔՐԻՒԶԷԼ, թարգմ. Գ. ԶՈՒԲԱՐԻ: 29 Մարտ, շաբաթ ժամը 20.45ին:

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի կարող ուժերէն՝ Տիկին Արփիկ Պէզիրճեանի, Կար. Մուրադխանի, Մարտ. Դաւիթեանի, Վահան Ցակոբեանի եւ ուրիշներու :

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ :

ԴԱՇՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Սօնիա Տօսաճեանի

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 9ին, ԵԷՆԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 10 Ave. d'Iéna (մէթրօ Iéna):

Գիները 200էն 500 Ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին Ենայի սրահը եւ Սասունի ճաշարանը Ցայտագրին մէջ — Beethoven, Chopin, Liszt:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻԹԱԼԻ — Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ժանթիյիի դպրոցը: Զեկուցում պատգամաւորի եւ ընտրութիւն վարչութեան: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կապ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջը ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Ընկեր «Կարօ» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Գ. Թորոսի սրճարանը, Օթէլ Թէրմինիւս: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկեր Ճապուրեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՇԱՎԻԼ — Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 21ին, դպրոցի սրահը: Ընտրութիւն նոր վարչութեան :

Նոր Սերունդի օրը Բորտոյի մէջ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, 30 Մարտ, ժամը 15էն մինչեւ 22 Chambre Syndicale des Employés de Commerceի սրահը, rue des Trois Conils, Պորտօ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը բանախօսէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ԹԱՏՐՈՆ

Այս շաբաթ երեկոյ, Պանեէօ :

Դերասն. ԹՐԱՔՕՇ կը ներկայացնէ Սալ Վոգէի մէջ մասնակցութեամբ Տէր եւ Տիկին ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆի Ա. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆի, ԳԱՐԱԳԱՇ եւ ԲԷԿՄԷԶԵԱՆ նուագախումբի:

Գ. Սունդուկեանի ՊԷՊՕՆ

Սինեմայէն թատերգութեան վերածուած Երգերով ու պարերով Մուտք 150 Ֆր.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարարի օգնական մը, այր կամ կին:

Դիմել անձամբ թերթիս վարչութեան կէսօրէ վերջ :

Ծախու է

Fonds de Cordonnerie en toute propriété:

Կօշկակարի բոլոր կազմածներով եւ գործիքներով: Ջուր, ելեկտրական ուժ, կեդրոնական ջերմութիւն:

Դիմել՝ 13 rue François Coppée, Malakoff (S.): Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը 31Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél: GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 29 MARS 1952 Շաբաթ 29 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6725-Նոր շրջան թիւ 2136

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆ

Ընկեր Գասպար Իփէկեան, որուն մահը ծանուցինք երէկ, ծնած էր Պոլիս, 1884 Յուն. 19ին:

Զաւակն էր Պրուսայի ծանօթ հայրենակիցներէն Նուրիճան Իփէկեանի, որ կանուխէն հաստատուած էր Սամսոն, առեւտրական գործով:

Երկրորդական ուսումն առած է Պոլսոյ ամերիկեան Րոպըրթ Գոլէճին մէջ, զոր աւարտելէ վերջ նուիրուած է կուսակցական աշխատանքներու: Միաժամանակ հետաքրքրուած է թատրոնով, որուն համար մասնաւոր սէր մը ունէր պզտիկ տարիքէն:

Պոլսէն անցած է Եգիպտոս, ուր կարճ ատեն մը մնալէ վերջ՝ կրկին վերադարձած է Պոլիս: Իբրեւ Դաշնակցական՝ կասկածելի համարուելով, երբ կը հետապնդուէր, յաջողած է անցնիլ Եւրոպա:

Ժամանակ մը ապրած է Գերմանիա, հետեւելով դրական շարժումներուն: Յետոյ անցած է Փարիզ, ուր աւարտած է Իրաւաբանական վարժարանի դասընթացքը, վկայական ստանալով իբրեւ վարդապետ քաղաքական եւ տնտեսական գիտութեանց: Այս առթիւ իր ներկայացուցած աւարտաճառին նիւթն էր, «Հայոց ամուսնական սովորոյթներն ու օրէնքները պատմութեան ընթացքին»: Փարիզէն անցած է Ժընեւ, ուր ժամանակ մը աշխատակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթին՝ «Դրօշակ»ի: Յետոյ գացած է Կովկաս, պարապելով ուսուցչութեամբ: Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին Անդրանիկի կամաւորական գունդին մէջ մտնելով, պարենաւորման եւ ներքին յարաբերութեանց պատասխանատու պաշտօններ վարած է:

Զինադադարէն առաջ անցած է Պարսկաստան, լծուելով հրապարակագրական եւ քաղաքական աշխատանքի: Գործնապէս մասնակցած է Պարսկաստանի ազատագրական շարժումներուն Սէյիտ Զիաէտտինի եւ Րիզա Փեհլեւիի հետ միասին: Ասիկա առաջին ձեռնարկն էր Շահ Ահմէտ Ղաճարի դէմ: Րիզա Փեհլեւի կը դառնայ պատերազմական նախարար նոր կառավարութեան մէջ: Մեր ողբացեալ ընկերը պատասխանատու պաշտօններ վարած է այդ շրջանին, Նոր Իրանի պետական գործերուն մէջ: 1918ին ամուսնացած է Օր. Հռիփսիմէ Խոսրովեանի հետ:

Երկրորդ պետական հարուածին (1920) Շահ Ահմէտ Ղաճար գահընկէց ըլլալով, իրեն կը յաջորդէ պատերազմական նախարար Րիզաֆեհլեւի:

Այս դէպքէն վերջ, ընկեր Իփէկեան ընտանիքով կը հեռանայ Պարսկաստանէն վարչապետին հետ միասին: Թէհրանէն կ'անցնի Իրաք, ապա Եգիպտոս, ուր պաշտօնի կը կոչուի Կամսարականի Աղեքսանդրիոյ ծխախոտի գործարանին մէջ իբրեւ տնօրէն: Եօթը տարի Աղեքսանդրիա մնալէ վերջ, նոյն պաշտօնով կ'անցնի Կամսարականի Զանկավիկի ծխախոտի գործարանը:

1928 Մայիս 28ին Գահիրէի մէջ ընկեր Համօ Օհանջանեանի, Շանթի եւ Ահարոնեանի հետ հիմը կը դնեն «Համազգային» մեծ ընկերութեան, որուն կը նուիրէ կարեւոր գումար մը:

1930ին կ'անցնի Պէյրութ, ուր կը հիմնէ ծխախոտի նոր գործարան մը: Սակայն կուսակցական եւ հանրային գործերով կլանուած՝ յաջողութիւն չի գտներ եւ կը ստիպուի լքել զայն:

1935ին իբրեւ գործիչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ կը ղրկուի Ամերիկա, ուր վերաքննել կուտայ Դուրեան եպիսկ.ի սպանիչներուն դատը:

Ամերիկայէն վերադառնալով Պէյրութ, կը զբաղի ուսուցչութեամբ: Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին՝ քաղաքական գործունէութիւն կ'ունենայ, կապ հաստատելով Դաշնակցականներու հետ: Միաժամանակ Պէյրութի մէջ կը կազմէ «Թատերասիրաց» խումբ մը եւ ներկայացումներ կը սարքէ:

Պատերազմէն ետք կ'անցնի Պելժիա, իր ընտանիքին մօտ:

1946 — 1947 Ֆրանսա գալով պահ մը կը մնայ՝ իբրեւ գործիչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: 1947ի աշնան Ֆրանսայէն կ'անցնի Եգիպտոս, մասնակցելու Հ. Յ. Դ. ԺԴ. ընդհ. ժողովին: Գահիրէի մէջ կը կազմակերպէ թատերախումբ մը՝ ներկայացնելու համար Լ. Շանթի «Հին Աստուածները»: Պէյրութի մէջ առաջին անգամ ինք է որ ներկայացուցած է Շանթի «Օշին Պայլ»ը, ստանձնելով Օշինի պատասխանատու դերը: Այս առթիւ Ն. Ահարոնեան «Յուսաբեր»ի մէջ հրատարակեց յօդուածաշարք մը՝ ջերմապէս գնահատելով ընկեր Իփէկեանի խաղը:

Ողբացեալ ընկերը հեղինակած է «Շամիրամ» թատերախաղը, որ ներկայացուած է Պէյրութի մէջ: Տիկին Հ. Իփէկեան եղած է գլխաւոր դերակատարը: Քանիցս բեմադրած է «Հին Աստուածներ»ը, «Կայսրը» եւ «Ինկած բերդի իշխանուհին»:

Վերջին տարիները բոլորովին նուիրուած էր «Համազգային» ընկերութեան գործերուն: Նախ կատարելագործած է «Նիկոլ Աղբալեան» տպարանը որ ձեռքի տպող մեքենայ մը միայն ունէր: Զարկ տուած է «Համազգային»ի հրատարակութեանց: Ինք էր որ կը խմբագրէր Համազգայինի «Օրացոյց - Տարեգիրքը», ճոխ բովանդակութեամբ, 1936էն 1952: Իր նախաձեռնութեամբ եւ ջանքերով «Համազգայինի համեստ տպարանէն իրարու ետեւէ լոյս կ'ընծայէր Լեւոն Շանթի ամբողջական գործերը, Ն. Աղբալեանի, Կ. Սասունիի, Գ. Գիւզալեանի եւ ուրիշ հեղինակներու գործերը: Յիշատակութեան արժանի է նաեւ «Մանկական գրականութեան» շարքը, որմէ ցարդ լոյս տեսած են 7 փոքր հատորներ:

Իր գործերէն յիշենք Ռապինտրանաթ Թակորի «Պարտիզպան»ը, «Համազգայինի մատենաշար»էն, նոր թարգմանութեամբ մը, ինչպէս նաեւ «Փառանձեմ» բանաստեղծական երկը՝ հրատարակուած «Ակօս»ի մէջ:

Քանի մը տարիէ ի վեր սկսած էր հրատարակել իր յուշերը «Ակօս»ի մէջ, «Վէպ եւ ճշմարտութիւն» խորագրով, ինչպէս եւ երկրորդ շարք մը՝ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ:

Պատերազմի ընթացքին կորսնցուցած է իր ձեռագիրներէն մաս մը, որուն մէջ էին իր Յուշերուն սկզբնաւորութիւնը, ինչպէս եւ «Յիսուսականներ» վերնագրով բանաստեղծութեանց շարք մը:

Պարսիկ եւ Լիբանանեան կառավարութիւնները զինքը պատուած են «Արժանեաց» բարձր պատուանշաններով:

Աշխատակցած է Կովկասի, Պոլսոյ եւ Սփիւռքի բազմաթիւ թերթերուն:

Հակառակ տարիներէ ի վեր քայքայուած առողջութեան, չէր լքած գրիչը եւ մինչեւ վերջին օրերը հոգեւին կառչած էր «Համազգային»ի գործին, ամէն օր ութ ժամ յատկացնելով կեդրոնական աշխատանքներուն եւ հրատարակչական գործերուն:

Կը մեռնի պաշտօնի վրայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ԶԱՒԱԿ

Պոլսոյ քաղաքապետին օգնականը՝ Պայ Խօմէր Իլթէր, 38 տարեկան, վերջերս ձերբակալուեցաւ Ս. Լուիսի մէջ, որովհետեւ ... գողութիւն կ'ընէր ծանօթ վաճառատունէ մը:

Խօմէր Էֆէնտի, Մ. Նահանգները ղրկուած էր, որպէսզի ուսումնասիրէ Ամերիկայի թաղապետական օրէնքները ու վերադարձին, բարեկարգէ իրենց նախկին մայրաքաղաքին պէլէտիէները:

Բայց, մեր աչքը բաց Խօմէրին զոյգ աչքերը քիչ մը աւելի բացուեր, լայնցեր, խոշորցեր են, երբ տեսեր է որ Ամերիկա կոչուած հայրենիքին մէջ վաճառատուները իրենց ապրանքները կղպանքի տակ դրած չեն եւ շատ դիւրին է քանի մը կտոր բան ... թռցնել:

Յաջորդ առտու, մեր Խօմէրը կը մտնէ քաղաքին հանրածանօթ վաճառատուներէն մէկը ու կը սկսի, ապշահար, ման գալ նրբանցքներուն երկայնքը: Ինչ յորդառատ ապրանք է որ դուրս կը ջրվիժէ ցուցափեղկերէն:

Խօմէր էֆէնտի կը նայի աջին, կը նայի ձախին, կը նայի դիմացը, կը նայի ետեւը ու դանդաղ, դանդաղ կը մօտենայ արծաթեղէններու բաժնին: Վարպետ գող, խօսքի կը բռնէ պաշտօնեան ու կամացուկ մը... պայուսակին մէջ կը նետէ 13 կտոր արծաթեայ առարկաներ, ամէն մէկ հատը 3 տոլար 38 սէնթ ...

Յետոյ, կ'անցնի այրերու բաժինը եւ նոյն ձեւով... կը թռցնէ եօթը փողկապ ...

Եւ սակայն ...

Օսմաններու եւ Հասաններու այս նորելուկ թոռը՝ հազիւ ոտքը դուրս դրած շէնքին գլխաւոր մուտքէն, գաղտնի ոստիկանին ծանր թաթը կը թառի իր ուսին ...

Պատմութեան շարունակութիւնը ինծի ծանօթ չէ: Չեմ հետաքրքրուիր:

Կարեւորը երեւոյթն է:

Իբրեւ հարազատ զաւակ, Խօմէր Էֆէնտին պարզապէս հետեւած է իր երկրին աւանդութեանց,— խլացնել ուրիշին ստացուածքը: Հող ըլլայ թէ տուն, դղեակ, փողկապ կամ ժամացոյց: (Անշուշտ իմացաք երկու Թուրք մարդիկներու շահատակութիւնը՝ Շուէտի մէջ):

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Անստոյգ վիճակ Թունուզի մէջ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԳԻՐ ՄԸ ՈՒՂՂԵՑ ՊԷՅԻՆ

Հանրապետութեան նախագահը առջի օր մասնաւոր գիր մը ուղղեց Թունուզի պէյին, նախագահական գրասենեակի ընդհ. քարտուղարին եւ դիւանապետին միջոցաւ: Այդ գրով, Պ. Վէնսան Օրիոլ կը յայտնէ թէ Ֆրանսա պատրաստ է բարենորոգումներ կատարելու, աւելի լայն ինքնավարութիւն շնորհելու համար Թունուզի, բայց վճռապէս կը մերժէ բանակցիլ ծայրայեղ տարրերուն հետ:

Այս նամակին յանձնումէն առաջ, մարզպանը ունկնդրութիւն մը խնդրած էր պէյէն, իմանալու համար իր ներկայացուցած առաջարկներուն պատասխանը: Պէյը, որ 76 տարեկան է, խուսափողական պատասխան տուաւ, յետոյ մերժեց ունկնդրութիւն շնորհել:

Այդ միջոցին էր որ նախարարական խորհուրդը նիստ կը գումարէր Էլիզէի պալատին մէջ, քննելու համար կացութիւնը: Երկար խորհրդակցութիւններէ ետք, ժողովը վաւերացուց հանրապետութեան նախագահին նամակը, որ խմբագրուած է հաշտարար ոգիով մը: Այս նամակը ղրկելու համար իբրեւ ներկայացուցիչ ընտրելով իր երկու անմիջական գործակիցները, Նախագահը աւելի կարեւոր եւ հանդիսաւոր հանգամանք մը կուտար Ֆրանսայի պատասխանին:

Այս կարգադրութեան շնորհիւ, ճամբան հարթուած էր եւ երէկ Լամին պէյ ունկնդրութիւն շնորհած պիտի ըլլար նախագահին երկու ներկայացուցիչներուն, ինչպէս եւ մարզպանին:

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, մարզպանը պիտի առաջարկէ որ Ֆրանսայի բարեկամ նախարարներ պաշտօնի կոչուին: Եթէ պէյը մերժէ, իր յաջորդներուն պիտի առաջարկուի հրաժարեցնել զինքը: Անմիջական գահաժառանգն է Իզզէտտին պէյ, 70 տարեկան, յետոյ կուգայ իր զարմիկը՝ Սատըք պէյ, 68 տարեկան: Եթէ բարոյական ճնշումը ապարդիւն մնայ, այն ատեն աւելի վճռական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին:

Հանրապետութեան նախագահին երկու ներկայացուցիչները Թունուզ հասան քիչ մը ուշ եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին:

Առ այժմ հանդարտութիւն կը տիրէ Թունուզի մէջ, բայց ընդհանուր անստուգութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Արաբները ամէն օր զանազան ձեւեր կը փորձեն, իրենց դժգոհութիւնը արտայայտելու համար: Յաճախ կը գոցեն խանութները:

Ֆրանսական իշխանութիւնը աչալուրջ կը հսկէ բարեկարգութեան վրայ, 20.000 զինուորներով եւ ոստիկաններով, բայց վախ կայ որ ապանութիւնները եւ վնասարարութիւնները շարունակուին, ջլատելով ամենօրեայ կեանքը: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ աքսորական վարչապետը՝ Շենիք բաւական հետեւորդներ ունի:

Թունուզի ամերիկեան հիւպատոսարանին կառքը քարկոծուեցաւ առջի օր, Նեֆթայի ովասիսին մօտ: Կառքին բոլոր ապակիները խորտակուեցան:

Թունուզի հողագործական նախարարը, Սաատուլլահ պէյ, նամակ մը ուղղելով մարզպանին, խնդրեց որ զինքն ալ ձերբակալեն եւ իր աքսորական ընկերներուն քով դրկեն:

Այն երկու նախարարները որոնք Փարիզ կը գտնուէին եւ կը փնտռուէին ոստիկանութեան կողմէ, Ժընեւ փախած են եւ ա՛նկէ Եգիպտոս հասած պիտի ըլլային երէկ: Երկուքն ալ պիտի սաստկացնեն պայքարը Եգիպտոսի աջակցութեամբ եւ հաւանական է որ տարագիր կառավարութիւն մը կազմեն:

Նոր Տէսթուրի շրջանակները կը ծանուցանեն թէ իրենց գաղտնի տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսա որոշած է գահընկէց ընել Թունուզի պէյը:

Ազզամ փաշա, Արաբական Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ջերմ հիւրընկալութիւն ընծայեց երկու փախստական նախարարներուն: Այս միջոցին Գահիրէ կը գտնուէին ուրիշ իսլամ եւ արաբ երեւելիներ,— Ռիֆի ապստամբութեան վարիչը՝ Ապտէլ Քրիմ, Երուսաղէմի նախկին միւֆթին՝ Հաճ Ամին Հիւսէյնի, Սուրիոյ նախկին նախագահը՝ Շիւքրի Քուաթլի, Երուսաղէմի նախորդ կառավարիչը՝ գնդ. Ապտուլլահ Թէլ:

Թունուզի մէջ կը գտնուին 6000 Անգլիացի -

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. [illegible])

ՔԻՉ ՄԸ ԼՐՋՈՒԹԻՒՆ

Հա՞րկ է շարունակ կրկնել թէ՝ այսօր, տընտեսական, քաղաքական եւ գաղափարական տեսակէտով՝ մարդկութիւնը բաժնուած է երկու հակամարտ խմբակցութեանց :

Ստոյգ է սակայն, որ այսօրուան վիճակը՝ չի կրնար երկար ատեն տեւել եւ երկու հակամարտ ուժերու, արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ եղած քաղաքական, տնտեսական, ընկերային եւ գաղափարական պայքարը վճռական ելքի մը պիտի յանգի, ուշ կանուխ :

Համաշխարհային ահաւոր մղձաւանջի մը պէս նստած է մարդոց մտքին եւ սրտին վրայ: Որ եւ է պատահականութեան առջեւ պատրաստ գտնուելու համար, մեզմէ հազարապատիկ աւելի հզօր, աւելի բազմամարդ ազգեր այժմէն միջոցներ կը փնտռեն, գալիքը կանխելու կամ նուազագոյն վընասով ազատելու մտահոգութեամբ :

Միայն մեր, հայկական երանաւէտ իրականութեան մէջ է որ մարդիկ մեղապարտ անտարբերութեամբ կը նային դէպքերու ընթացքին, առանց խղճահարութեան կամ խորհրդածութեան :

Հայկական ցաւոտ իրականութեան մէջ, հակադաշնակցական հատուածին համար, այս բոլորը շատ չնչին, շատ աննշան իրողութիւններ են որոնց համար չարժեր գլուխ եւ միտք յոգնեցնել:

Ատոր փոխարէն, սրտառուչ ձայնակցութեամբ մը, բոլորը, կարծես խօսք մէկ ըրած են, յաճախ անտեղի, լորձնաշուրթն փառաբանելու այն օտար, բռնակալ ուժը, որ եկեր զինու զօրութեամբ գրաւեր է մեր պապենական ժառանգութիւնը եւ որուն երկաթէ կրունկներուն տակ կը տքան թէ մեր հայրենիքը եւ թէ մեր ժողովուրդը:

Անհրաժեշտ չէ երկարօրէն կանգ առնել եւ օրինակներ ցոյց տալ, ապացուցանելու համար թէ բոլոր բռնակալները, ինչ ժամանակներու մէջ ալ ըլլայ, չեն վարանած գործադրել իրենց տրամադրութեան տակ եղած բոլոր ներելի եւ աններելի միջոցները, զոհերը ներքնապէս պառակտելու եւ կազմալուծելու մտադրութեամբ: Չէ՞ որ անյիշատակ դարերէ ի վեր բոլոր բռնակալներն ալ մէկ հիմնական ուղեգիծ հետապնդած են, — «Բաժնէ որ տիրես»: Ուրեմն, զարմանալի չէ, եթէ մեր մէջ ալ, կարգ մը մարդիկ, իրենց խիղճն ու հոգին, գրիչն ու խելքը վարձու տուած մարդիկ, փոխան քանի մը արծաթի, տասնեակ տարիներէ ի վեր, օրն ի բուն, օտար բռնակալ ուժին փառքը կը հիւսեն եւ անոր երեւակայական բարիքները կը տարփողեն :

Անցեալին, մեր արժանաւոր նախնիքները՝ ի լուր աշխարհի կը յայտարարէին իրենց հաւատոյ հանգանակը, — մեռնիլ հայրենիքի համար եւ չտեսնել օտար զօրքերու անցքը մեր հողերուն վըրայ:

Իսկ այսօր, արժանաւոր հայրերու անարժան զաւակները, մերկացած իրենց նախնիքներու վսեմ առաքինութիւններէն, թշնամիներուն ծառայելու փութաջանութեամբ, անսպառ եռանդ կը վատնեն, բարոյական եւ նիւթական անհատնում ուժ եւ դրամ կը մսխեն, հայութեան մէկ հատուածը լարելով միւսին դէմ, շարունակ քինախնդրութիւնները հրահրելով եւ արիւն ու սիրտ պղտորելով:

Ո՞ր ճշմարիտ Հայու հոգին չըմբոստիր, տեսնելով այն զարշելի խաչակրութիւնը, որ Հայաստանէն մինչեւ արտասահման, անթելով, մամուլով թէ բանաւոր քարոզութեամբ, ամէն օր ցեխարձակումներ կը կատարէ հայ ժողովուրդի տառապանքէն ծնած՝ ամէնէն մեծ, ամէնէն հերոսական, զոհաբերող, ազատատենչ եւ գաղափարապաշտ կազմակերպութեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ դէմ, ջանալով մուր քսել անոր լուսապսակ ճակատին, անոր վերագրելով յայտնի եւ անյայտ բոլոր մեղքերը :

Այսօրուան հայկական կեանքի տխուր իրականութեան եւ դէպքերուն լաւատեղեակ անձերէն շատեր, ինքնաբերաբար հարց կուտան իրենք իրենց — Ապա, ինչո՞ւ այս յարատեւ եւ յարաճուն հետաքրքրութիւնը կազմակերպութեան մը հանդէպ, որ իրենց ըսելով՝ «աննշան փոքրամասնութիւն մըն է» միայն, հայրենիքէն վտարուած, «թաղուած» երկրի այսօրուան իշխանաւորներուն կողմէ :

Այս յարաճուն հետաքրքրութեան իրական շարժառիթները պէտք է փնտռել այն իրողութեան մէջ որ Դաշնակցութիւնը, հակառակ պոլշեւիկ վարձկաններու ցնդաբանութեանց, գերեզմանի մէջն իսկ, ի վիճակի է սարսափ ազդելու իր հակառակորդներուն, հետեւաբար մարտական հաշուի առնելիք ուժ մըն է: Կայ ուրիշ, աւելի կարեւոր շարժառիթ մը եւս որ կը խանգարէ պոլշեւիկ քաղաքական ռազմավարներուն քունը, — Դաշնակցութիւնը մարդոց հաւաքականութիւն մը ըլլալէ աւելի՝ ձգտում է, ոգի է, գաղափար է: Մարդիկ կրնան առժամաբար Ֆիզիքապէս հաշուեյարդարի ենթարկել մարդ — Դաշնակցականը, բայց այն ոգին, գաղափարը եւ ձգտումը որ Դաշնակցութիւնով կ'արտայայտուի՝ չեն կրնար մեռցնել, որովհետեւ կուգայ մեր պատմական անցեալէն, Հայոց պատմութենէն եւ հայ ժողովուրդի հաւաքական գիտակցութենէն:

Եթէ քանի մը տասնեակ տարիներ շարունակ, Դաշնակցութեան հակառակորդները ոգի ի բռին աշխատած են արատաւորել անոր պայծառ դէմքը՝ եւ այսօր ալ կը շարունակեն նոյն ընթացքը, այս պարագան չվերագրենք Դաշնակցութեան հակառակորդներու նկարագրի բացասական գիծերուն միայն : Կայ աւելի խոր եւ հիմնական պատճառ մը, — որ անոնք շատ լաւ գիտեն Դաշնակցութեան արժէքը, ազգային թէ միջազգային կեանքի մէջ ունեցած բարոյական կշիռը եւ քաղաքական հեղինակութիւնը :

Եթէ հակադաշնակցական պայքարը պարբերաբար մոլեգին չափերու կը հասնի եւ մեծ ծաւալ կը ստանայ, այդ պարագան պէտք է բացատրել Դաշնակցութեան արժէքը ըմբռնելու իրողութեամբ :

Հակադաշնակցական այս մտայնութեան, անոր դէմ շարունակ նիզակ ճօճելու այս ցուցամոլութեան մեր ժողովուրդը տուած է իր իմաստուն պատասխանը, — պտղատու ծառին միայն քար կը նետեն: Դաշնակցութեան այս ինքնարժէք, կենսունակ ուժն ու վարկն է որ յաճախ հաշուի կ'առնեն Դաշնակցութեան ամէնէն մոլեռանդ հակառակորդները: Աղասի Խանճեանի այն խօսքերը թէ՝ «մի բան պատահելիս, ես ու դուն կը փախչենք եւ հայ ժողովուրդի տէրը կրկին կը լինեն Դաշնակները», օդին մէջ նետուած, թեթեւօրէն արտասանուած բառեր չեն, այլ կը մատնեն ամբողջ հոգեվիճակ մը, որ յառաջ կուգայ Դաշնակցութեան բարոյական մեծ ուժին գիտակցութեան արժէքէն:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէր, եւ ժամանակի ընթացքին փաստերը եկան ապացուցանել թէ բոլշեւիզմը իբրեւ օտարամուտ, ներմուծուած գաղափարախօսութիւն, խորթ էր եւ խորթ ալ պիտի մնայ մեզի համար՝ որովհետեւ, իբրեւ օտար, ան հետամուտ չեղաւ պեղելու հայ հոգին, գտնելու մեր սրտի զարկերակը եւ հարազատ ժողովուրդի շահերն ու բաղձանքները ստորադասեց օտարոտի վարդապետութեան մը եւ անկէ բխած անհարազատ ու բռնակալ վարչաձեւի մը շահերուն :

Ու ատոր փոխարէն, հակառակ տարիներէ ի վեր մղուած խաչակրութեան, եթէ բացորոշապէս հայ ժողովուրդի համակրանքը դարձեալ կը հակի Դաշնակցութեան կողմը, այդ համակրանքով հայ ժողովուրդը ոչ միայն կը ձգտի դէպի սեփականը եւ հարազատը, այլ եւ կ'ուզէ տեսնել իր ազգային ձգտումներուն եւ քաղաքական պահանջներուն՝ Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի իրականացման համար պայքարող եւ զոհաբերութեան պատրաստակամ միակ շօշափելի ուժը :

Աշխարհի այսօրուան պառակտումին մէջ, երբ հակամարտ շահերն ու գաղափարները իրար կը խաչաձեւեն, նորէն Դաշնակցութեան վիճակուած է ըլլալ պարտականութեան ճամբուն վրայ՝ ապահովելու համար մեր ազգային հաւաքականութեան պահպանումը:

Օրէ օր զարգացող դէպքերու ընթացքը կը պահանջէ լրջութիւն եւ ուժերու համախմբում: Պատմութեան առջեւ, ներկայ եւ ապագայ սերունդներու գոյութեան մեծ հարցականին առջեւ, վսեմ, շատ վսեմ առաքելութիւն մը ստանձնած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ուխտելով հայ ժողովուրդին տալ հայրենիք մը, ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանի իրականացումով: Դաշնակցական թէ համակիր, անխտիր ըմբռնենք այս կոչումին գաղափարական մեծութիւնը եւ խորութիւնը :

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Հրեաներու հատուցման խնդիրը

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի դադարումէն ի վեր, գերման կառավարութիւնը կը ձգտի թօթափել հրէական հալածանքներուն պատասխանատուութիւնը:

Միւս կողմէ, Իսրայէլի բոլոր հոսանքները համաձայն են հատուցում պահանջելու, բայց զայն ստանալու ձեւը չեն գտներ :

Հրէական կառավարութիւնը կ'աշխատի համոզել Գերմանիոյ վարիչները թէ արեւմտեան խմբակցութեան մէջ մտնելու համար անհրաժեշտ է կանոնաւորել իր յարաբերութիւնները Իսրայէլի եւ հրեայ գաղութներուն հետ :

Իսրայէլ յարած է ամերիկեան խմբակցութեան, իր տնտեսութիւնը ամրապնդելու եւ նոյն ատեն պաշտպանելու համար արենակիցները, ընդդէմ Մոսկուայի եւ իր արբանեակ երկիրներու հակասեմական շարժումին: Գերման քաղաքական դէմքեր, յաճախ շփման մէջ գտնուելով Ամերիկայի Հրեաներուն հետ, կը կարծեն թէ ժամանակը եկած է հաշտութեան ձեւ մը գտնելու Իսրայէլի եւ առհասարակ Հրեաներուն հետ: Առաջին քայլը առին, հսկայ քայլ մը, բայց միանգամայն փիղի քայլ մը, ինչպէս դիտել կուտայ տեղական թերթ մը: Տարակոյս չկայ թէ շատ մը Գերմաններ կը փափաքին հաշտեցողութեան մը գալ Իսրայէլի կառավարութեան հետ, բայց այդ գաղափարին իրագործումը մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ :

Իսրայէլ շատ ուշ ստացաւ իր անկախութիւնը, Դաշնակիցներուն հետ բանակցելու համար իր հատուցման պահանջները: Մնաց որ, իր պարագան բոլորովին տարբեր էր, հետեւաբար իր պահանջները կ'իյնային ուրիշ շրջանակի մէջ :

1951 Մարտին, դաշնակից չորս պետութեանց ուղղած իր ծանուցագրով, Իսրայէլի կառավարութիւնը կը յայտնէր թէ՝ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Նացի բանակներէն գրաւուած վայրերուն մէջ Հրեաներուն կրած վնասը կը հասնի վեց միլիառ տոլարի: Իսրայէլի կառավարութիւնը ստիպուած էր ներս ընդունիլ կէս միլիոն մնացորդներ կամ գաղթականներ, որոնց տեղաւորման համար պետութիւնը երկար տարիներ պիտի կրէր ջախջախիչ ծախքերու բեռը: Հետեւաբար, Պոնի գերման կառավարութենէն կը պահանջէր 1.5 միլիառ տոլարի հատուցում մը :

Կը վախցուէր թէ գերման դաշնակցային կառավարութեան Իսրայէլի պետական ըլլալու հանգամանքը դժուար պիտի ըլլար արդարացնել իրաւաբանական հիման վրայ: Ատոր համար, կ'ուզէին դիմել ՄԱԿին կամ Միջազգային արդարութեան ատեանին, ինչ որ Իսրայէլի կառավարութիւնը կ'ազատէր Գերմանիոյ հետ ուղղակի շփում ունենալու տաղտուկէն :

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատենաուըր 1951ի Սեպտ. 27ին ճառ մը խօսելով խորհրդարանին առջեւ, կ'ընդունէր թէ անպատմելի ոճիրներ գործուած են յանուն գերման ժողովուրդի, որ պէտք է բարոյական եւ նիւթական հատուցում տայ: Պատրաստակամութիւն կը յայտնէր Իսրայէլի կառավարութեան եւ հրէական ներկայացուցիչներուն հետ փնտռելու ելք մը՝ նիւթական հատուցման համար: Կ'ընդունէր թէ Իսրայէլի կառավարութիւնը պատսպարած է մեծ թիւով անտուն գաղթականներ, բայց կ'աւելցնէր թէ ինքն ալ հոգն ունի պատերազմի զոհերուն եւ արեւելքէն վտարուած գաղթականներուն: Այս կերպով, կ'ուզէր ցոյց տալ թէ անջրպետ մը կայ հատուցման սկզբունքին եւ Իսրայէլի պահանջներուն միջեւ :

Իրազեկներու կարծիքով, գերման կառավարութիւնը պիտի ջանայ պահանջուած 1.5 միլիառ տոլարին մէկ երրորդը կրճատել, յառաջ քշելով այն տեսակէտը, թէ ինք ամբողջական Գերմանիան չի ներկայացներ: Իսկ արեւելեան Գերմանիոյ վարիչները կը յայտարարեն թէ՝ հատուցման խնդիրը կարելի է լուծել Միացեալ Գերմանիոյ հետ կնքուելիք հաշտութեան դաշնագրով :

Գերմանիոյ հրէական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները գոհունակութեամբ ընդունեցին Տոքթ. Ատենաուըրի յայտարարութիւնը, բայց արտասահմանի Հրեաները վերապահ դիրք մը բռնեցին:

Հրէական կազմակերպութեանց Միջազգային համաժողովը, որ անցեալ Հոկտեմբերին գումարուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, որոշեց ուժ տալ Իսրայէլի կառավարութեան պահանջին, առանց լքելու երկրէն դուրս եղած Հրեաներու շահերուն պաշտպանութիւնը: Համաժողովը զանազանութիւն մը կը դնէ նիւթական եւ բարոյական հատուցումներու միջեւ: Վնասուց հատուցումը կ'ուզէ դնել զուտ նիւթական եւ իրաւաբանական հիմի վրայ: Գերմանիան պէտք է դարմանէ հիթլերեան արհաւիրքներուն հետեւանքները, բայց ինչպէս որ վճարումը չի կրնար քաւել տալ ոճիրը, այդպէս ալ ոչինչ կրնայ հատուցանել բարոյական եւ քաղաքական գետնի վրայ :

Իսրայէլի կառավարութիւնն ալ այդպէս կը խորհի, բայց կ'ուզէր նախապէս վստահ ըլլալ թէ Գերմանիա կը փափաքի լրջօրէն գործադրել իր խոստումը: Տոքթ. Ատենաուըրի ուղղած մէկ նամակը Իսրայէլի վարչապետին, հաստատած ըլլալով հատուցման յօժարութիւնը, բանակցութիւններու ճանապարհով, հրէական կառավարութիւնը որոշեց շփման մէջ մտնել արեւմտեան Գերմանիոյ հանրապետութեան հետ :

Հրեայ համայնավար եւ ձախ ընկերվարական հատուածները ոչ միայն հակառակ են ուղղակի բանակցութեան, այլ եւ չեն ուզեր դրամ վերցնել գերման կառավարութեան ձեռքէն, անոր համար որ հակառակ են իրենց պետութեան վարած ամերիկեան քաղաքականութեան : Բացի ծայրայեղ աջերէն, ինչպէս նաեւ Սիոնականներէն, խառն կառավարութեան ծոցին մէջ իսկ կան կատաղի հակառակորդներ: Մանաւանդ կրօնական խմբակցութիւնը, որ խստօրէն կը մերժէ բանակցիլ Գեր-

Անա ինչպէս կը գործեն

ԽՄԲ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի Շրջ. վարչութեան կողմէ Յառաջի ուղղուած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ԳԷՅՐՈՒԹ, 13 Մարտ.— Տարիներէ ի վեր, առանց ընդհատումի, Զատկի տօնական օրերուն, Սուրիոյ, Լիբանանի, Յորդանանի եւ Պաղեստինի Հ. Մ. Ը. Մ.ական բազմահարիւր երիտասարդութիւնը կը հաւաքուի հիւսիսային Սուրիոյ մայրաքաղաքին Հալէպի մէջ Շրջ. վարչութեան ղեկավարութեամբ կազմակերպուած մարզական միջ-մասնաճիւղային հանդիսութիւններուն :

Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով պիտի մասնակցին նաեւ Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները, գնդակախաղի խումբով մը :

Յաճախ մինչեւ քսան հազարի հասնող հայ հանդիսատեսներու ներկայութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ական հայ երիտասարդին մկանային լարումը, օրուան յաղթանակը զանելու համար իր ֆիզիքա-հոգեկան ուժերու գերագոյն պրկումը, գործակցութեան ոգին եւ կարգապահութիւնը հայկական առաքինութեանց հրապարակային ցուցադրութիւն մը կը կազմեն :

Նաօրեայ մարզական խաղերու վերջաւորութեան, երկու հազարէ աւելի մարզիկ եւ սկաուտներու տողանցքը կը կազմէ ամէնայուզիչ մասը տօնակատարութեան: Կարծես այս անապատներուն մէջ ջարդուած հայութիւնը յարութիւն կ'առնէ եւ կը տողանցէ նոյն անապատներուն վրայ : Անոնց քայլերուն ներդաշնակ դոփիւնը, միացած հանդիսականներու խելայեղ ծափերուն եւ հայ մամիկներու աղօթքներու մրմունջին, աշխարհին ուղղուած ազդարարութիւն մըն է հայութեան գոյութեան, անմահութեան :

Ո՜րքան պիտի ուզէինք, որ ճուլումի ենթակայ արտասահմանի հայ մարդը հնարաւորութիւն ստեղծէր ներկայ ըլլալու այս հանդիսութեանց : Վստահաբար ան պիտի վերադառնար ամրացած հոգիով եւ վերանորոգուած ուխտով :

մանիոյ հետ, մինչ ուրիշներ սպժգանքով միայն կ'ընդունին այս կարգի լուծում մը ։

Գերմանները Հոլանտա ղրկած են կարեւոր պատուիրակութիւն մը, որուն կը մասնակցին ընկերվարական կուսակցութեան անդամները : Հրեաներուն կողմէ կը մասնակցին Նիւ Եորքի համաժողովին պատուիրակներ, որոնք կը ներկայացնեն [illegible] : Անկէն [illegible] մէջ, այս բոլոր բանակցութիւնները ոչ մէկ կերպով կրնան ազդել Իսրայէլի վճռական որոշման, որ դէմ է Գերմանիոյ վերազինման եւ անոր բարոյական եւ քաղաքական վարկի վերահաստատման : Թ. Ա. Թ.

ԱՆԳԼԻՈՅ Հիւլէական հետազօտութեանց վարչութիւնը այս տարի պիտի ծախսէ հարիւր միլիոն 500.000 սթերլին, ի խնդիր նոր գիւտերու : Այս յատկացումը 18.252.000 սթերլինի յաւելում մը ցոյց կուտայ :

ԹՈՒՐՔԻԱ մերժեց մասնակցիլ իսլամ երկիրներու համաժողովին զոր առաջարկած է Փա-

Գաղութէ գաղութ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ մէջ կան մօտ 300 Հայեր, մէկ մասը հոն հաստատուած են հինէն ի վեր, միւս մասը նորեկներ են: Առաջին Հայը Գ. Գալաքեան (եղբայրը Գալաքեան Եպիսկոպոսի), Աւստրալիա գացած է 1918ին: 1918 — 1922 Մելպուրն հաստատուած են ուրիշ քանի մը հայ ընտանիքներ որոնք սփռուած են տեղացիներէն եւ մաքուր անուն մը ունին: Բ. աշխարհամարտէն վերջ Ֆրանսայէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Յունաստանէն, Եգիպտոսէն, Պաղեստինէն սկսած են երթալ բաւական թիւով Հայեր, որոնք տեղաւորուած են Մելպուրն եւ Սիտնի: Այս վերջին քաղաքին մէջ 150 Հայեր կան: Ուրիշ քանի մը փոքր քաղաներու մէջ ալ կան 15—20 հոգի, իսկ Մելպուրնի մէջ 100 հոգի: Մելպուրնի Հայերը լաւ դիրքերու տէր են եւ ունին կալուածներ : Ալէքէմճեան մուշտակի ընկերութիւնը լաւ ճանչցուած անուն մըն է: Մելպուրնի Հայերը շաբաթը անգամ մը կը հաւաքուին եւ կը ստեղծեն հայկական մթնոլորտ եւ հոն ծնած պատանիներուն կը ջանան տեղեկութիւններ տալ Հայոց լեզուին ու պատմութեան մասին: Կ'ուզեն եկեղեցի ունենալ եւ անհամբեր կը սպասեն քահանայի մը :

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ Վարդիթեր Ֆէլէկեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Պոլսոյ մէջ մեծ շուքով: Ներկայ եղած են հայ եւ Թուրք դերարուեստագէտներ: Մեռելական արարողութենէն վերջ Հմայեակ Ծ. վրդ. Գախթիյարեան Թուրքերէն դամբանական մը խօսած է, թուելով արուեստագիտուհիին արժանիքները: Ապա դագաղը ուսամբարձ տարած են տաճարին բակը, ուր դամբանական խօսած է քաղաքապետական թատրոնի բեմի տնօրէն եւ «Իլէրի» թերթի խմբագրապետ Հագգը Նէջիհէ Պէյեր : Դամբանականներ խօսած են նաեւ Գ. Գ. Օղսէն Շահինեան եւ Գերճ Արթիւր :

«ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ ՀՕՐ ԱՂԱ»յի հայերէն լեզուով նոր մէկ բեմադրութեան ձեռնարկած են Պոլսոյ մէջ խումբ մը երիտասարդներ: Կը մասնակցի կատակերգակ Զարեհ Արշակ ստանձնելով «Լէպլէպիճի»ի դերը:

ՊԱՇՏՕՆԷ դադրած երկու երեսփոխաններ՝ Հ. Գուրապեան եւ Յ. Զնարեան դատ բացած են Պոլսոյ ընդհ. ժողովին դէմ, պահանջելով 5000 ոսկի հատուցում : Կոչնագիր ստացած են ընդհ. ժողովի ատենապետ Բժ. Գ. Մանուէլեան, Գ. Դ. Գավաֆեան եւ ընդհ. ժողովի միւս անդամները: Պատճառն այն է որ Ընդհ. Ժողովը տարի մը առաջ ջնջած է իրենց պատգամաւորի հանգամանքը եւ իրենց անդամակցութիւնը չեղեալ նկատած:

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Ուսթրըթոնի մէջ (Մ. Նահանգներ) մեռած է ընկեր Վահան Զպուքճեան: Վաղեմի Դաշնակցական էր, Խարբերդցի :

քիստանի արտաքին նախարարը: Պատճառը այն է որ Անգարայի կառավարութիւնը կրօնքը անջատած է պետութենէն: Ասկէ զատ, Ատլանտեանի դաշինքին մէջ մտնելով, Թուրքիա ինքզինք աւելի մօտ կը զգայ Արեւմուտքի եւ չուզեր մասնակցիլ Միջին Արեւելքի խմորումներուն :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ.— Սիրելի «Յառաջ», Կապոյտ Խաչի տարեկան պարահանդէսը պսակուեցաւ արտակարգ յաջողութեամբ:

Մարտ 15ի գիշերը Պերլիէ Միլէի սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր տարէցներով եւ երիտասարդներով, ինչպէս նաեւ տեղացի հրաւիրեալներով :

Ձեռնարկին յաջողութիւնը կը պարտինք մեր աննման Խաչուհիներու ամիսներու տքնաջան աշխատանքին: Անոնք սիրով կատարեցին իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները : Նիւթականէն աւելի բարոյական յաջողութիւն կ'ակնկալէր Կապոյտ Խաչը, ինչպէս կ'ապացուցանէին խիստ ժողովրդական գիները: Վիճակախաղի 300 տոմսակները անմիջապէս սպառեցան, արժէքաւոր պարգեւներով: Առարկաները նուիրած էին մեր բարեկամները,— Առեւտրական, արհեստաւոր եւ համեստ բանուորներ: Ընկեր Վարուժան Աճէմեան բանալով գեղարուեստական բաժինը, յաջորդաբար երգելու հրաւիրեց, Գ. Ժորժ Մաս (Մամասեան, Լիոնի ռատիոյի երգիչներէն), որ սիրայօժար ընդունած էր Կապ. Խաչի հրաւէրը: Երգեցին նաեւ դարձեալ մասնաւորապէս հրաւիրուած, Սիմոնեան քոյրերը: Բոլորն ալ ջերմապէս ծափահարուեցան: Երգեց նաեւ ընկեր Կ. Յարութիւնեան (Նոր Սերունդի ղեկավար, Մարսէյլէն): Գեղարուեստական բաժնին մէջ փայլեցան նաեւ Լիոնի Օփերայի պարախումբէն փոքրիկներ՝ Roberte Felonan Etoile, Daniel Փէրիէ եւ Ա. Մարգարեան, որոնք ջերմապէս ծափահարուեցան : Փայլուն պարագայ կը խոստանայ հայ օրիորդը : Ամէնէն վերջ տեղի ունեցան հայկական պարեր դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Ս. Յովհաննէսեանի: Նիւթական կոկիկ գումար մը ապահովելէ վերջ, բարոյական մեծ յաջողութիւն ունեցաւ Կապ. Խաչը, որպէս պարահանդէսը անցած էր ի նպաստ օգնութեան կայանին: Անսպառ կորով եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք մեր Խաչուհիներուն :

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն : Արամ Թորոսեան

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ պատերազմի մասին քննութիւն կատարելու համար, Միջազգային Կարմիր Խաչը յանձն առած էր մարմին մը ղրկել Քորէա: Աղդաժողովին զինադադարի յանձնախումբին խորհրդային պատուիրակը մերժեց այս առաջարկը, դիտել տալով թէ Միջազգային Կարմիր Խաչը անաչառ չէ, այլ պարզապէս զուիցերիական մարմին մը: Միեւնոյն ատեն պահանջեց արգիլել մանրէական զէնքերը:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ, պահանջելով բանալ սահմանագլուխը եւ ընդունիլ Թուրք տարագիրները :

ՆՈՐՎԵԿԻԱ օդային եւ նաւային զինուորութեան շրջանը 12ամիսէն 18ի բարձրացուց: Զինուորական ծախքերն ալ աւելցած են :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

Բայց ինչպէս գիտէք ես չեմ խաբուեր: Երբ տեսայ թէ ձեր անունով ուրիշ մը հիւանդանոց ղրկեր էք, իսկոյն գուշակեցի ձեր ծրագիրը եւ Գերմաններուն ըսի թէ իրապէս դուք էք վիրաւորը: Ճի՞շդ ըրե՞ր եմ:

Օնօրին ուղիղ կեցած էր Փօնթիւի դիմաց, որ սկսած էր զտնել իր պաղարիւնը եւ գոհունակութեան ժպիտ մը կը գծագրուէր իր դէմքին վրայ :

— Կ'երեւի թէ սխալ գաղափար մը կազմեր եմ ձեր մասին, ըսաւ դանդաղօրէն: Այսուհանդերձ գգացումներս չեն խաբած զիս, գիտէի թէ չէք դաւաճաններ ինծի, գիտէի թէ չէք կրնար:

— Սիրելի Փափա, լրջօրէ՞ն խորհեցաք թէ կը դաւաճանե՞մ ձեզի: Ես սկսաւ արտասուել :

Փօնթիւ շոյեց երիտասարդ կնոջ դէմքը եւ խնդրեց որ պատմէ իր պատմութիւնը :

— Վիշիական կառավարութեան օրով, ինչպէս գիտէք, սկսաւ պատմել Օնօրին, բանտ նետուեցայ Մարսէյլի մէջ: Երբ Գերմանները քաղաք մտան, ըսի թէ կ'ուզեմ տեսնել իրենց պետը: Նախ խօսքիս կարեւորութիւն չտուին, սակայն ես ամէն օր կը կրկնէի առաջարկս: Օր մը վերջապէս յօժարեցան զիս ներկայացնել գրաւման ուժերու պետին: Ըսի իրեն թէ անիրաւութեան զոհ գացած եմ բանտ նետուելով եւ քանի մը խորհրդաւոր խօսքերով հասկցուցի իրեն թէ կրնամ իրենց օգտակար տեղեկութիւններ հաղորդել, եթէ զիս Անգլիա ղրկեն, ուր ըսի թէ ազդեցիկ բարեկամներ ունէի: Պէտք եղաւ քիչ մը սիրաբանիլ նաեւ գերման գաղտնի գործակալութեան պետին հետ, որուն յայտնեցի թէ փորձառութիւն ունիմ այս տեսակ գործերու մէջ: Այնուհետեւ գործս կարգադրուած էր: Սակայն զիս առանձին չղրկեցին հոս, ինծի կ'ընկերանայ իտալացի լրտես մը :

— Գ. Մօնթա՞նը :

— Իր բուն անունը չէ այդ: Իրական Մօնթանը Ֆրանսացի հիւպատոս մըն էր, որ ձերբակալուեցաւ եւ գնդակահարուեցաւ Գերմաններուն կողմէ, երբ կը պատրաստուէր Սպանիա փախչիլ: Ինծի մարդուն Թուղթերը տուին եւ տուին ինծի ընկերացող Իտալացիին :

— Իբր իր կինը կը ճամբորդէք, ինչպէս կ'երեւի :

— Այո, մի բարկանաք Փափա, ուրիշ ճար չկար: Լաւ սիրահար մըն է, ինչպէս բոլոր Իտալացիները: Օհ Փափա, սպաննեցէք զայն, որպէս զի կարենամ ձեզի միանալ :

— Ես գերման լրտեսներ սպաննելու սովորութիւն չունիմ, կը հետապնդեմ զանոնք եւ կը ձերբակալեմ անոնց պետը, ըսաւ Փօնթիւ ցրտօրէն :

— Կարելի է շատ դիւրաւ խօսեցնել զայն, ըսաւ Օնօրին, վախկոտին մէկն է: Միշտ կը վախնայ, նոյնիսկ գիշերները երբ իմ բազուկներուս մէջն է... Կատարեալ տխմար մըն է: Միշտ մաս մը քօքային կը պահէ իր մօտ, որպէսզի եթէ օր մը ձերբակալուի, ըսէ թէ ինք լրտես չէ, այլ քօքայինի մաքսանենգ :

— Ինծի նայեցէք, Օնօրին, ըսաւ Փօնթիւ, ինչո՞ւ Անգլիա գալէ անմիջապէս վերջ, ինծի հետ չփմաւն մէջ չմտաք :

— Զհամարձակեցայ: Մօնթան երբեք զիս առանձին չէր թողուր: Իսկապէս կը սիրէր զիս. ասկէ զատ խորհեցայ թէ ձեզի աւելի օգտակար կրնայի ըլլալ մնալով գերման գործակալութեան մէջ :

— Ճիշդ է: Շատ բաներ գիտէ՞ք այդ կազմակերպութեան մասին:

— Դժբախտաբար ոչ: Ես Մօնթանի օգնականն եմ պարզապէս: Միայն ինծի ըսած են թէ Մօնթանի գլխուն փորձանք մը գալու պարագային պէտք է հեռաձայնեմ Փէլըթայն պանդոկ, թիւ 244 սենեակը :

— Բայց ատիկա Լէյսիի սենեակն է, գոչեցի :

— Չեմ գիտեր, ինծի անունը չտուին :

— Շատ լաւ, Օնօրին, ըսաւ Փօնթիւ, պիտի օգնես ինծի ուրեմն :

Օնօրին անգամ մը եւս նետուեցաւ Փօնթիւին գիրկը, յետոյ ինծի փաթթուեցաւ ուրախութեամբ: Հագած էր սենեկազգեստ մը, որուն տակէն կ'երեւէր բարակ գիշերանոցն ու վարդագոյն մորթը :

— Շուտ գնա, վրադ ներկայանալի հագուստ մը անցուր, աղջիկ, հրամայեց Փօնթիւ :

(Շար.)

ներ, որոնք իրենց յոյսը դրած են Ֆրանսական պաշտպանութեան վրայ ։

Մասնաւոր զօրակոչ մը ուղղուեցաւ 16էն 60 տարեկան Թունուզցիներու, որպէսզի արու պար-տականութիւններ կատարեն ահաբեկչական գոր-ծունէութեան դէմ ։

Սֆաքսի մէջ երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ բժիշկ մը, որ Թքած էր պա-շարման վիճակի ծանուցումին վրայ։

╳ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 300 զին-ուորներ պաշարած էին Թունուզի վարչապետին բնակարանը, ձերբակալութեան պահուն։ Գ. Շե-նիք բողոքեց որ ինքնաշարժին ետեւի նստարանը դրած են զէնքը ։

╳ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւ-նը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը բողոքէ, նա-խարարներու ձերբակալութեան եւ պաշարման վի-ճակի հաստատման դէմ եւ կը պահանջէ ամէն մի-ջոց առնել, փոխադարձ վստահութիւնը եւ բարե-կամութիւնը վերահաստատելու համար ։

Մոսկուա կը մերժէ, բայց...

Ն. Միութեան արտաքին նախարարը, յաջոր-դաբար իր մօտ հրաւիրելով Մոսկուայի Ֆրանսա-կան, անգլիական եւ ամերիկ. գործակատարները, յայտարարեց թէ «անգոհացուցիչ է»իրենց տուած պատասխանը։ Բայց, միեւնոյնատեն բացատրեց թէ իր պատասխանը ժամանակաւոր է։ Կը կար-ծուի թէ գրաւոր եւ աւելի բացորոշ պատասխան մը պիտի տրուի, Քաղաք. Բիւրոյին եւ Սթալինի հետ խորհրդակցելէ վերջ, վասնզի Մոսկուա ամե-նամեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ գերմանական հարցին լուծման ։

Վիշինսկի 35 վայրկեան խօսակցեցաւ իւրա-քանչիւր գործակատարի հետ, ինչ որ կը նշանակէ թէ լուրջ կարեւորութիւն կ'ընծայեն հարցին ։ Այսքան երկար խօսակցելով եւ իր պատասխանը ժամանակաւոր համարելով, Վիշինսկի բաց դուռ մը ձգած կ'ըլլայ, նոր բանակցութեանց համար ։

Մինչ այս մինչ այն, խորհրդային անթերը եւ թերթերը կը շարունակեն կոչեր ուղղել արեւմտ-եան Գերմանիոյ, որպէսզի զգուշանայ «Երեք Մե-ծերու դաւերէն»։ Անոնք միշտ կը կրկնեն թէ Ա-մերիկան կ'ուզէ բաժան բաժան պահել Գերմա-նիան ։

...որդ մը շրջանակներու կարծիքով, հաւանա-կ որ Մոսկուա հաւանի ընդհ. ընտրութիւն-... կատարել ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, Զօրս Մե-ծերու եւ ու. Ն. Ազգամիջեան հսկողութեամբ ։

... Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ խօսօրէն կը ... պատճէն Երեք Մեծերուն պատասխանը, մինչ ... նոյն ատեն մեղադրելով վարչապետ, Տոքթ. Ատընաուրը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ հարցին լուծման համար, մօտերս համաժողով մը պիտի ունենան Անգլիոյ, Մ. Նա-հանգներու եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարները, Լոնտոնի մէջ։ Երեք պետութիւնները բանաձեւ պիտի գտնեն, Իտալիոյ աւելի կարեւոր դեր մը տալու համար Թրիէսթէի ազատ շրջանին մէջ ։ Միւս կողմէ, ցոյցերը կը շարունակուին Նափոլիի մէջ. Համալսարանին առջեւ հաւաքուած ուսա-նողներ քարեր նետեցին ոստիկաններուն վրայ, որոնք պատասխանեցին հրշէջ գործիքներով։ Ցիս-եակ մը ցուցարարներ, իսկ ոստիկաններէն ալ չորս հոգի վիրաւորուեցան։ Ցոյցերը տեղի ունե-ցան նաեւ Հռոմի, Միլանի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ելմտական յանձնախումբը ջարդուփշուր ըրաւ կառավարութեան ելմտական ծրագիրները, առաջարկուած խնայողութեանց գումարը 110 միլիառէն իջեցնելով 67 միլիառի, մերժելով 32 միլիառ ֆրանքի կրճատում մը՝ վե-րազինութեան վարկերէն, ինչպէս եւ հրամանա-գիրներով գեղչեր կատարելու կամ վարկեր ջնջե-լու իրաւունքը։ Ինչպէս նախորդ երկու վարչա-պետները, հաւանական է որ Գ. Փինէ եւս վստա-հութեան խնդիր յարուցանէ, այլապէս ձախողած պիտի ըլլայ իր քաղաքականութիւնը ։

ԻՐԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց թէ մէկդի դրած է Մ. Նահանգներէն օգնութիւն խնդրելու ծրագիրը, նկատելով որ Ուաշինկթըն աննպաստ դիրք մը բռնած է քարիւղի հարցին մէջ ։

ՌՈՒՄԲ ՄԸ պայթեցաւ Մինիխի ոստիկանա-կան կեդրոնի մասանին մէջ, սպաննելով մասնա-գէտ մը, վիրաւորելով երկու ոստիկաններ եւ եր-կու լրագրողներ։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ երկու անծանօթներ փողոցին մէջ 12 տարեկան երկու մանչերու մօտենալով, ծրար մը յանձնած են եւ խնդրած են նամակատուն ձգել։ Ծրարին հասցէն էր,—«Վարչապետ Տոքթ.Ատընաուըր, Պոն»։ Տը-ղաքը խորհուրդ կը հարցնեն կառավարի մը, որ ոստիկանատուն կը տանի զիրենք։ Երբ ծրարը կը բանան, ռումբ մը կը պայթի գրքի մը մէջէն ։

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏ է Փարիզի մէջ, երկու օրէ ի վեր։ Ձիւն կուգայ լեռնային շրջաններուն, եւ ամբողջ Եւրոպայի զանազան մասերուն մէջ ։

ՁՈՄՈՒՆԻՔ

Ապրիլ 20ին, կիրակի, կէսօրէ ետքը, Փարիզ, Ձոմունիք կազմակերպած են տարեկան հանդի-պում մը, Քառէի սրճարանին վերնայարկը։ Թէ-յասեղան, ընտանեկան մթնոլորտ, գեղարուեստա-կան վայելք ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Վալանսի մէջ կը տօնուի այս շաբաթ ժամը 20.30ին Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ։ Մուտքը ա-զատ է ։

Հայրապետեան — Ռուսի

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած է, ճամբորդութեան բացա-ռիկ սպասարկութիւն մը, Փարիզ - Լիոն օթոգարի երթեւեկով ։ 4 ԱՊՐԻԼ.— Մեկնում Փարիզէն՝ ժամը 7.30ին։ Ճաշ, ճամբու ընթացքին։ Ժամա-նում Լիոն ժամը 18ին ։ Ընթրիք։ Սրահին մէջ՝ տեղերը ապահովուած են, նաեւ գիշերելու վայ-րը։ 5 ԱՊՐԻԼ.— Վերադարձ՝ նախաճաշէն վերջ։ Ճաշ՝ ճամբու ընթացքին։ Ժամանում Փարիզ՝ ժամը 19ին ։

ԼՐԻՒ ԳԻՆ՝ 7800 ՖՐԱՆՔ

Սակաւաթիւ են տեղերը Վարձելու համար՝ փութով դիմել «L'Equipe»ի, Tél. Tai. 40-44 եւ Սա-սունի, Tél. Gut. 92-65։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի քաղաքի մասնա-ճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը Ահարոնեան սրահին մէջ, այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն սկսեալ։ Այդ առթիւ տեղի պիտի ունենայ իր մեծ վիճակահանութիւնը։ Կը հրա-ւիրուին փափաքող հայրենակիցները։ Մուտքը ա-զատ է ։

Թատրոն

Մարսէյլի Թատերական հասարակութեան փա-փաքին գոհացում տալու համար, վերստին Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ Պօմոնէն վերջ Սալ Մազընոյի հան-րածանօթ թատերասրահին մէջ պիտի բեմադրէ

Թափառնող

(Հինգ արար) ։ Հեղինակ՝ Լ. ՔՐԻՒԶԷԼ, Թարգմ. Գ. ՋՈՒԲԱՐԻ։ 29 Մարտ, շաբաթ ժամը 20.45ին։

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի կարող ուժե-րէն՝ Տիկին Արփիկ Պէզիրճեանի, Կար. Մուրաֆ-եանի, Մարտ. Դաւիթեանի, Վահան Յակոբեանի եւ ուրիշներու ։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ։

ԴԱՇՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Օննիկ Տօփալեան

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 9ին, ԵԷՆԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 10 Ave. d'Iéna (մէթրօ Iéna)։

Գիները 200էն 500 Ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախ-ուին Ենայի սրահը եւ Սասունի ճաշարանը

Յայտագրին մէջ.— Beethoven, Chopin, Liszt:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կապ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հը-րաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վեր-ջը ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարե-ւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր «Կարօ» ենթա-կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30-ին, Գ. Թորոսի սրճարանը, Օթէլ Թէրմինիւս։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» են-թակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկեր Ճապուրեանի բնակարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՇԱՎԻԼ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 21ին, դպրոցի սրահը։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան ։

ՓԱՐԻԶ.—Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Քաֆէ Ռէ-ժանի վերնայարկը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պ. Օտ-տոյի «Խասխեան» խումբը, այս երկուշաբթի ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ Տիկին Բ. Պասմաճեան հազար Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, փոխան ծաղկեպսակի, Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆի մահուան առթիւ։ Ստա-նալ «Յառաջ»էն ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Խնջոյք պարահանդէսր Տէսինի մէջ, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիր-ուին բոլոր հայրենակիցները ։

Նոր Սերունդի օրը Պորտոյի մէջ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, 30 Մարտ, ժամը 15էն մինչեւ 22

Chambre Syndicale des Employés de Commerceի սը-րահը, rue des Trois Conils, Պորտօ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Կը բանախօսէ Կեդր. վարչութեան ներկայա-ցուցիչը ։

Պատանեկան ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։ Ազգ. Տան Նոր կա-հաւորուած սրահներուն մէջ։ 32 rue de Trévise, Métro Cadet։ Այս կիրակի ժամը 16էն 24։

Խաղեր, պիւֆէ, երիտասարդական մթնոլորտ ։

Կը հրաւիրուին մասնաճիւղերու ընկերները ան-խտիր, ինչպէս նաեւ փափաքող բոլոր երիտա-սարդները ։

ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ դասախօսութիւնները Հայկ. Ճարտարապետութեան մասին, մոգական լապտերով ։ Դասախօս Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ։

Առաջինը՝ այս կիրակի ժամը ճիշդ 18ին, 6 րիւ Ֆէրու, մէթրօ Օտէօն։ Նիւթ «Հայ հեթանո-սական արուեստը։

Դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին ամէն ամսու երկրորդ եւ չորրորդ կիրակիները։

Մեծ Նուագահանդէս

Եւրոպական եւ հայկական նուագախումբով, նախաձեռնութեամբ Պոլսէն նոր ժամանած ծանօթ երաժիշտ ՌՈՒՏԻ ՀՐԱՆԴԻ եւ իր աշակերտին ՅԱ-ԿՈԲ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆի ։

Պիտի երգեն եւ նուագեն հայկական եւ արե-ւելեան եղանակներ ։

6 ԱՊՐԻԼ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 20 — 24

53 rue Grignan, Marseille

7 ԱՊՐԻԼ, Բշ. օր Պոմոնի սինեմային մէջ եւ Պուլվառ Օտտօ, պար էնթէրնասիոնալի մէջ ։

Հետզհետէ պիտի ներկայացուի նաեւ ՎԱԼԱՆ-ՍԻ, ԼԻՈՆԻ եւ ՓԱՐԻԶԻ մէջ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը, դիմելով 23 rue Ste. Barbe ԱԼՔԱԶԻ, 7 rue Molière (Փլաս Օ-փերա), Օթէլ Մաքրնէ եւ հանդէսին օրը կիչէն։

Սպասաւոր կ'ուզուի

Սպասուհի մը տնական գործերու համար։ Ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած ։ Լաւ վար-ձատրութիւն ։

Դիմել՝ Վարդանեան, 35 Bld.Magenta, Փարիզ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 30 MARS 1952 Կիրակի 30 ՄԱՐՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6726-Նոր շրջան թիւ 2137

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԵՔ

Յաճախ դող մը կ'ունենանք, երբ յանկարծ ներս կը մտնէ հեռագրական պաշտօնեան, կապտորակ թղթիկ մը ձեռքը:

Այդպէս եղաւ հինգշաբթի օր ալ, երբ, հեւ ի հեւ աշխատանքի տենդին մէջ, երիտասարդ պաշտօնեան հեռագիր մը կը յանձնէր, նշանակելով ժամը:

Արդարեւ, մահագոյժ մըն էր նորէն,— «Գասպար Իփէկեան մեռաւ այս առտու»:

Ամիսներէ ի վեր, սեւ գիծերը պակաս չեն մեր թերթերու առաջին էջերէն:

Գուժկան շարքը Թուրէնով եւ Շանթով սկսաւ, անցեալ նոյեմբերին, եւ դեռ կը շարունակուի: Առանց հաշուելու խոնարհները, անծանօթները կամ ուրիշ ազգային դէմքեր:

Անհրաժեշտ չէ որ նոր փոսեր բացուին, անգամ մը եւս յիշեցնելու համար թէ՝ դիրքերը, ասպարէզները, ճակատները կը պարպուին վրդովիչ համեմատութեամբ: Աւելի շուտ քան կը սպասէինք:

Անհետացողները մեծ մասով անոնք են որ, արդէն «վաստակեալ եւ բեռնաւոր», երեսուն տարի եւս քամեցին իրենց եռանդները, օտարութեան մէջ: Ծմրուք ծծելով յոգնութեան, յուսախաբութեան, տառապանքի լեղին:

Ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի, արմատախիլ բազմութեանց հետ, անոնք շարունակեցին ծառայել ժողովուրդին եւ հայկական մշակոյթին, համաձայն նոր պայմաններուն:

Այդ վաստակին մէկ մասը եթէ կ'երեւայ հրապարակին վրայ, շատ կարեւոր մաս մըն ալ ձեռագիր է կամ ծրագիր:

Տեսանելին, չօշափելին — հաստատութիւն կամ հրատարակութիւն — վկայութեան չի կարօտիր: Մնացեալը գնահատելու համար, պայմա՞ն է որ գուժկան լուրեր հասնին...

Համազգային ընկերութեան Կեդր. վարչութիւնը քանի մը ամիս առաջ հրապարակ հանեց Նիկոլ Աղբալեանի «Դասախօսութիւնները»:

Գիրքին յառաջաբանը գրած էր ողբացեալ Գասպարը, հարազատօրէն պարզելով Աղբալեանի դիմագիծը եւ խառնուածքը:

— «Իր պաշտածը հայութիւնն էր, հայ մշակոյթը իր բոլոր տուեալներով, հայ կրօնը, հայ եկեղեցին, հայ լեզուն, հայ դատը, հայ գիրը, հայ պատմութիւնը, հայ գրականութիւնը իր բոլոր երեսներով, հայ երաժշտութիւնը, հայ ճարտարապետութիւնը: *Ամբողջական հայ մարդն էր,* իր առաւելութիւններով եւ թերութիւններով»:

Անհետացողներէն շատերուն եղաւ այս գնահատանքը, խանդավառ պանծացում հայկական հանճարի եւ ստեղծագործութեան, որուն ծառայելու պատրաստ էին մինչեւ վերջին շունչը:

Հիմա որ հետզհետէ կը նօսրանայ նուիրեալներու այդ սերունդը, անշուշտ մեր առաջին մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ լեցնել պարպուած դիրքերը: Նոր եւ աւելի արդիւնաւէտ անդաստաններ բանալ մռայլ փոսերուն վերեւ:

Այս պարտականութիւնը կը թելադրէ բազմապատկուիլ: Ճակատները գրաւել մէկի տեղ երեքով: Ոչ միայն իբրեւ համրանք, այլ եւ իբրեւ արժէք:

Իրաւունք չունի՞նք այս ճիգը պահանջելու նոր սերունդէն, որ կը վայելէ բազմազան առաւելութիւններ:

Տարէցները, վաստակաւորները երեսուն տարի եւս դիմացան ու տոկացին, դիւրացնելու համար նորահաս ուժերուն մուտքը:

Անոնք շատ մը ճամբաներ հարթեցին վաղուան համար, իրենց ետին ձգելով թանկագին ժառանգութիւն մը: Միշտ այն հաւատքով թէ պիտի ունենան գերազանց յաջորդներ, բոլոր ճակատներուն վրայ:

Եւ անշուշտ կ'ունենան, եթէ նորերը իրենք ամէնէն առաջ հաւատան իրենց կոչումին եւ կարողութեանց:

Ժամանակները այնպէս են որ տնտնալու, երկնելու, ժեկուամնալու իրաւունք չունինք:

Այդ իրաւունքը չունին մանաւանդ երիտասարդները, ինչ ասպարէզի ալ պատկանին:

Ասպարէ՛զ, մէկի տեղ երեքով: Ո՛ւր որ ալ գտնուին:

Շ.

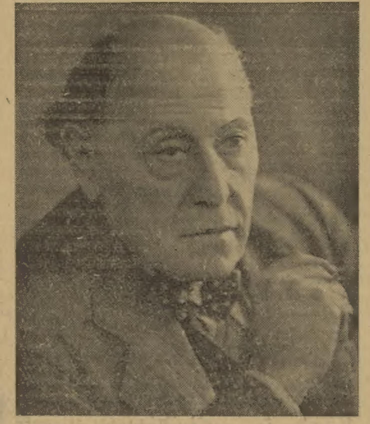

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆ
(Մեռած Պէյրութի մէջ, Մարտ 27ին)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Երէկ հետեւեալ նամակը ստացայ «Բարեկամ ընթերցողէ մը»:

— «*Սիրելի Վահէ, «Յառաջ»ի 2132 թիւին մէջ Գ. Ս. Գարթեւեան գրութիւն մը ստորագրած է, որով կը բացատրէ իր համերգին ձախողման պատճառները: Այս առթիւ ի միջի այլոց կը մեղադրէ ֆրանսախօս երիտասարդները, որոնք չեն հասկնար թէ՝ «Թագւորը» կը նշանակէ* փեսայ, *«մէրը»* մայր, «գլուխ դմբող»*ը՝* տավուլ ...

Կ'երեւի Գ. Գարթեւեան ինք ալ չի հասկնար այդ երգին բառերուն իմաստը, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ երգը հայ ժողովրդական գաւառական երգերէն է, ուր հարսնեւորները հարսը փեսային տունը տարած ատեն, փեսայի դրան առջեւ կ'երգեն.—

Թագւորի մէր դուս արի',
Տե'ս քե' ինչեր եմ բերե,
Ճախրակ մանող եմ բերե,
Ղամ խտիկող եմ բերե,
Տախտ սալող եմ բերե,
Գլխուդ դմբող եմ բերե.
....

«Գլխուդ դմբող» կը նշանակէ գլխուդ զարնող». ուրիշ խօսքով՝ մեր բերած հարսը փորձանք մը պիտի ըլլայ գլխուդ:

Չէ՞ք կարծեր թէ «Օրը օրին» մը կ'արժէ Գարթեւեանի սա տավուլը: *Եթէ սակայն անխուսափելի Չիթունի՛ն առաջնութիւնը չէ շահած»...*

Այս կարծին եմ ես ալ, անշուշտ չէի սպասեր որ ես ալ մեր գլխուն «դմբող» մը դառնամ, աղի-լեղի խորհրդածութիւններով:

«*Յառաջ*»ի խմբագրութիւնը գիտէր թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէր, երբ կ'առաջարկէր որ ուրիշ իրազեկներ եւ մասնագէտներ ալ արտայայտուին:

ՎԱՀԷ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ *կը հեռագրեն թէ ռումբ մը պայթեցաւ ամերիկեան տեղեկատու գրասենեակին մէջ, քանդելով շէնքը եւ սպաննելով անթելի պաշտօնեան, 24 տարեկան երիտասարդ մը:*

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌԸ *վերսկսաւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Առջի օր ձիւն տեղաց նոյն իսկ Փարիզի մէջ, իսկ գիշերը՝ տեղատարափ անձրեւ:*

ՆՈՐ ՆԱՒԹՈՒՂԻ *մը (փայփ լայն) սկսաւ բանիլ հիւսիսային Իրաքէն Պանիաս (Սուրիա), Քէրքուքի նաւթահորերէն 800 քիլոմեթր հեռու: Պիտի կրնայ տարեկան 14 միլիոն թոն հում քարիւղ փոխադրել:*

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻ *զինաթափութեան յանձնախումբին խորհրդային պատուիրակը, Մալիք, առջի օր կարգի հրաւիրուեցաւ, երբ նորէն կը պնդէր թէ Ամերիկացիները մանրէներ ձգած են Քորէայի մէջ:*

Թունուզի պէյը տեղի տուաւ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԸ — ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԳԱՆԳԱՏԱԳԻՐԸ ԵՏ ՊԻՏԻ ԱՌՆԵՆ — ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ՝ ՆԵՐՔԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իբրեւ հետեւանք Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին միջամտութեան, Թունուզի պէյը վերջին պահուն հաւանեցաւ նոր եւ չափաւոր վարչապետ մը նշանակել, Պ. Շենիքի տեղ, որ աքսորուած է երեք նախարարներուն հետ, իբրեւ պատասխանատու ներկայ կացութեան: Նոր վարչապետը, Սալահէտտին Պաքուշ, արդէն իսկ ձեռնարկած է դահլիճին կազմութեան:

Պէյը միեւնոյն ատեն հանդարտութեան կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, եւ խոստացաւ ետ առնել Ազգաժողովին ուղղուած գանգատագիրը կամ թոյլ չտալ որ ուրիշներ Ապահովութեան Խորհուրդին դիմեն:

Պէյը այս որոշումները տուաւ ուրբաթ օր, երկար տեսակցութենէ մը վերջ: Այդ օրը ունկնդրութեան ընդունած էր Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին երկու ներկայացուցիչները եւ Թունուզի մարզպանը, Պ. տը Հօթլոք: Օդանաւեր կը հսկէին պալատին վրայ, ունկնդրութեան ընթացքին: Խօսակցութիւնը տեւեց ճիշդ մէկ ժամ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, պէյը, որ նչ. օր մերժած էր ընդունիլ մարզպանը, հաւանած է գործակցիլ Ֆրանսայի հետ, հանրապետութեան նախագահին գիրը եւ բարենորոգումներու ծրագիրը կարդալէ ետք: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ նախագահը խոստացած է կարելին փորձել, որպէսզի բանակցութիւնները վերսկսին բարենորոգումներու մասին: Ֆրանսական ծրագիրը կը տրամադրէ աստիճանաբար պակսեցնել ֆրանսական պաշտօնէութիւնը, տեղացիներ դնել եօթը Ֆրանսացի նախարարներուն հետ, աւելի մեծ թիւով Թունուզցիներ պաշտօնի կոչել պետական գործերու մէջ, խորհրդարան մը ստեղծել ընդհ. քուէարկութեամբ, ինչպէս եւ Ֆրանքօ-Թունուզեան ժողով մը՝ գլխաւորաբար ելմտական խնդիրներու համար:

Խառն յանձնաժողով մը այս խնդիրները պիտի քննէ Ապրիլ 24էն սկսեալ: Այն ատեն պիտի հրատարակուի բարենորոգումներու ամբողջական ծրագիրը:

× *Ունկնդրութենէն ետք, մարզպանը յայտարարեց թէ տեսակցութիւնը գոհունակութիւն պատճառեց երկու կողմերուն ալ: «Կարգ մը աննշան տարակարծութիւններ չեն կրնար ազդել հաստատուած սքանչելի մթնոլորտին վրայ»: Այս առթիւ ըսաւ թէ ազգայնական կուսակցութիւնը՝ Նոր Տէստուրը կը գործակցէր համայնավարներուն հետ, թէ երկուքը միասին ահուսարսափ էին Թունուզի մէջ, արարքներ որոնք անցեալ յունուարին յանգեցին ծանր խռովութեանց, անկարելի դարձնելով բանակցութեանց վերսկսումը: Ինք ի զուր փորձած էր համաձայնութեան մը յանգիլ Պ. Շենիքի հետ, «որ առժամապէս հեռացուած է քաղաքական բեմէն»:*

× *Նոր վարչապետը մեծ կալուածատէր մըն է եւ կը պատկանի վաղեմի ընտանիքի մը: Խնամութիւն հաստատած է Թունուզեան բարձր տոհմի մը՝ Պէն Այէտի հետ, որուն անդամներէն մէկը Նափոլէոն Գ.ի հիւր եղած է: Առաջին Թունուզցին եղած է որ յաճախած է Լիսէ Քառնօ (Փարիզ): Աստիճանաբար բարձրացած է կուսակալութեան: 1943ի Մայիս 15ին, երբ երկիրը կ'ազատագրուէր, պէյին կողմէ վարչապետութեան կոչուեցաւ եւ այդ պաշտօնը վարեց մինչեւ 1947ի Յուլիս 21: Յետոյ քաշուեցաւ քաղաքական կեանքէն, բայց միշտ կապեր կը պահէր վեհապետին հետ, որուն կատարեալ վստահութիւնը կը վայելէ:*

× *Մարզպանը իր յայտարարութեան մէջ բացատրեց թէ Նոր Տէստուրը ահաբեկչական կազմակերպութիւն մը չէ, բայց կ'օգտագործէ ահաբեկիչ գործակալները: «Ապացուցուած է որ համայնավարներու կողմէ շինուած ռումբերը օգտագործուեր էին Նոր Տէստուրի կուսակիցներուն միջոցաւ»:*

× *Հեռագիրները կ'ըսեն թէ ուրբաթ օր կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէր Թունուզի մէջ:*

Կ'ըսուի թէ պէյը պաշտօնէ պիտի արձակէ իր որդին եւ դիւանապետը՝ իշխան Շատլի, որ համաձայն չէ հաշտարար քաղաքականութիւն մը վարելու:

× *Թերթերը կը գրեն թէ նոր վարչապետը պաշտօնի կոչուած ատեն, բազմութիւն մը խռնուած էր իր բնակարանին առջեւ, թշնամական ցոյցեր կատարելու համար: Շատեր այն կարծիքն ունին թէ Ֆրանսայի դերին է:*

ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ

Թունուզի պէյին արտորդապետը յանուն վեհապետին կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, ուր կ'ըսէ թէ «կարգ մը մարդիկ խռովութիւններ յառաջ բերին երկրին մէջ, որոնց համաձայն չենք մեր ամբողջ ուժով եւ զորս կը դատապարտէ մեր կրօն –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

«Մասիս»ներուն մէջ, Զօհրապը կը գրէր, նոր բառախաղ մը ընելէ վերջ.— «Ոչ այն Մոտան ուր Եղիա կ'երթայ եւ Պետօն կը սպասէ, այլ այն որ կիներունն է միայն։ Նորաձեւութիւնը՝ արդուզարդի անձուկ ըմբռնումով չեմ առներ հոս, այլ կը նայիմ անոր իբրեւ յարատեւ այլակերպութեան մը ջանքը, որ մարդկութիւնը կ'ընէ, եւ այս նկատումով կուսակից եմ անոր, վասնզի կուսակից եմ յառաջդիմութեան»։

Զօհրապ դէմ է եղած աւանդապահութեան։ Կը ձգտէր նորութեան։ Նորութիւն՝ գրականութեան մէջ, բարեշրջում՝ ընկերային եւ բարոյական լճացած ըմբռնումներուն մէջ։ Կ'ուզէր որ Պոլսահայութիւնը քալէր քաղաքակրթութեան հետ։

Անշուշտ, 1893ին, գրաբարի եւ աշխարհաբարի մենամարտի օրերուն՝ երբ իրապաշտութիւնը մուտք կը գործէր մեր գրականութենէն ներս, երբ գիտութիւն եւ ընկերվարութիւն մեծ յոյսեր էին աշխարհի մարդկութեան համար, «Մասիս»ի խմբագիրը, չէր կրնար գուշակել այսօրուան քաոսը, հիասթափութիւնն ու յուսահատութիւնը քանի-բորդ դարու յառաջացած մարդկութեան, գազանութիւնն ու կիրքերու, բնազդներու սանձարձակ ազատութիւնը։

Բայց եւ այնպէս նեղ կը տեսնենք Զօհրապի մտածման հորիզոնը։ Ան կը մոռնայ կարեւորութիւնը աւանդութեան՝ որուն անհրաժեշտութիւնը շատ զգալի է այսօր մեզի համար օտարութեան մէջ։ Կասկած չկայ թէ պէտք է նորոգուիլ, ժամանակին հետ քալել եւ աւանդապաշտութիւնը արգելք մըն է։ Բայց նորոգումները կ'երթան մինչեւ այլասերում՝ եթէ չպահեն կապը աւանդութեան հետ։

Միամիտ կ'երեւայ մեզի իր տուած օրինակը։ Նորաձեւութիւնը վիճելի է արդուզարդի անձուկ ըմբռնումէն անդին ալ։ Գեղեցկութեան որոնում մը կայ անշուշտ կիներու յարատեւ այլակերպութեան ջանքին մէջ, մարդկային մտքին յեղաշրջումը յատկանշող եւ այդ յեղաշրջման նպաստող, քաղաքակրթութիւն ու նրբութիւն յայտնող բան մը, որ արուեստ է, բայց յեղյեղուկ է, խենթ նոյնպէս։ Նորաձեւութիւնը այլասերման ազդակ մըն է նաեւ։ Անձուկ է միտ։ Նորոգուիլը նորութիւն չէ միշտ։

Տալով նորաձեւութիւնը իբրեւ յառաջդիմութեան օրինակ, Զօհրապ, հակառակ իր կամքին, խորհիլ կուտայ մեզի այդ յառաջդիմութեան խենթ, յեղյեղուկ, կապկող մասին։ Ու յառաջդիմութիւն չէ անշուշտ ամէն այլակերպութիւն այլ եւ խաթարում, նահանջ եւ քայքայում՝ միշտ յանուն գեղեցկութեան, ի հարկէ։ Եւ այս բոլորը, որ տառապանք կը նշանակեն նոյնատեն, կը տանին մեզ կիներուն նորաձեւութենէն անդին։

Եւ ընդունինք թէ մարդկութիւն ու մարդկային հոգի կը փոխուին, այլակերպութեան մէջ են միշտ՝ այսպէս կամ այնպէս։

×

E. Mounier, մեր դարուն լաւագոյն մտածողներէն մէկը, հոգեբանութեան մէջ կ'առնէ հագուստին այս հարցը։ Ըստ իր կարծիքին, հագուստը կ'ազդէ հոգիին վրայ։ Եւ ասիկա կը խորհի իր ուզած անձնականութեան հասնիլ անոր շնորհիւ։

Կը գրէ իր Traité du Caractèreին մէջ.

— «Մ. Քէմալ հաւանաբար կարդացած էր Փասքալը կամ Կոմփուկիոսը որ կը գրէր բարձր անձնաւորութեան մը.— «Այն որ մանտարինի հագուստը կը հագնի խիստ երեւոյթ մը կ'առնէ... Ան որ զրահ մը կը կրէ եւ նիզակ մը ունի ձեռքին մէջ՝ լեցուն է քաջութեամբ։ Քաջ ծնած չէ, բայց զրահն ու նիզակը կը մղեն զինք որ այդպէս ըլլայ...»։

Անկասկած, մանտարինի հագուստը հագնողը կրնայ խիստ երեւոյթ մը առնել, բայց չի կրնար մանտարին մը ըլլալ։ Զէնք ու զրահ կրողը կրնայ քաջ երեւալ, բայց քաջ չէ անշուշտ։ Ժամանակին՝ մարդիկ կը ջանային արուեստագէտ ըլլալ զգեստով եւ փողկապով, տարբեր երեւալ հասարակ մահկանացուներէն։ Արուեստագէտներ չէին ի հարկէ բոլորն ալ։ Այսօր կան իրական արուեստագէտներ՝ որ չեն զանազանուիր հասարակ մահկանացուներէն՝ արտաքին երեւոյթով։

Ամէն մարդ չի դիմեր հագուստին՝ հասնելու համար իր ուզած անձնականութեան։ Ոմանք, ուր արդէն անձնականութեան՝ նշանակութիւն չեն տար զգեստին։ Եւ սակայն ճշմարտութիւն մը կայ Մունիէի ըսածին մէջ։ Մեր տրամադրութիւնը կախում ունի մեր զգեստէն եւ ասիկա համաձայն է յաճախ մեր խառնուածքին։

Ո՞ւր է ճշմարտութիւնը։

Ոչ ամէն մարդ, բայց շատեր կարեւորութիւն կուտան մէկու մը հագուստին։ Կը յարգեն, կը պատուեն այն մարդը որ ներկայանալի է եւ, ընդհակառակն, կասկածով կը նային մաշած, գունաթափ զգեստով մէկու մը, կը խորշին։ Եւ սակայն աւազակներ կան երբեմն շքեղ երեւոյթներու ետին, մինչ շատ ազնիւ, վսեմ հոգիներ կը գտնենք աղքատի, դատարկապորտի կերպարանքով։

Մպտում մը կայ յաճախ շքեղ երեւոյթներու ետին։

Շատերու վրայ կ'ազդէ հագուստը։ Թագաւոր, թագուհի, զինուորական, կղերական, դատաւոր մեծ տպաւորութիւն կը գործեն։ Բայց տպաւորիչ անձեր չեն անշուշտ բոլորն ալ, ոչ ալ համապատասխան՝ իրենց կոչումին։ Կարելի է հետեւաբար կարեւորութիւն չտալ նաեւ մէկու մը հագուստին, չազդուիլ։

×

Երբ համազգեստի մասին է խօսքը, աւելի կը խորանայ հարցը։ Միութեան կապ մըն է ան՝ միեւնոյն ապարէզի մարդոց միջեւ։ Համազգեստին այս առաքինութիւնը օգտագործուած է նաեւ դպրոցներու մէջ, թղթատարական, մարզական եւ այլ կազմակերպութիւններու մէջ։ Բայց համազգեստները բաժանումներ կը ստեղծեն նաեւ մարդոց միջեւ։

Մունիէ կ'ըսէ թէ համազգեստները կը ծառայեն հաւաքական գիտակցութեան։

Ճիշդ է, բայց անոնք կը պարզեն անընդունելի ձեւակերպութիւն մը, որմէ հրաժարիլ խորհած են միշտ մարդիկ եւ չեն կրցած ի հարկէ։

Համազգեստ հագնողը ապահով կը զգայ ինքզինք, կը հասնի որոշ անձնականութեան մը, բայց անձնականութենէ զուրկ մարդեր կը տեսնենք առհասարակ համազգեստներուն տակ։ Իրարու կը նմանին։

Իրարու կը նմանին այսօր շատմըերկիրներու զօրքերը։ Բայց կան ու կը մնան բաժանումները՝ երկիրներուն միջեւ։

Աշխարհին նայողը այսօր կը նկատէ թէ Փարիզի նորաձեւութիւնը ամէն կողմ է։ Թօքիոյի աղջիկներն անգամ կը հագուին Փարիզուհիներու պէս։ Միակերպ կը հագուին գրեթէ այրերը՝ աշխարհի ամէն կողմ։ Կարելի՞ է խորհիլ թէ Եւրոպացիին պէս կը մտածեն Չինացին ու Ճափոնցիկը, Թուրքն ու Հայը, մնացեալները որ եւրոպական զգեստ կը հագնին։ Ոչ։ Բայց կարելի է ընդհակառակն խորհիլ թէ տեղական գոյնը նահանջելու վրայ է հետզհետէ ամէն երկիրներու մէջ ու տեղական գոյնին հետ՝ ազգային, ցեղային ինքնութիւնը։ Այսօր երկրի մը գիւղացին իսկ չի զանազանուիր քաղաքացիէն։ Յառաջդիմութիւն մըն է որ այլասերում կը նշանակէ նոյն ատեն։ Ասոր համար ալ, կը տեսնենք զաւառներ եւ երկիրներ՝ որ կը յամառին պահել իրենց աւանդական զգեստները։

×

Արդ, ո՞ւր է ի վերջոյ ճշմարտութիւնը։ Մա՞րդն է կարեւորը թէ իր հագուստը։ Շատեր կ'ըսեն թէ հագուստով կարելի չէ վանական ըլլալ, ուրիշներ հակառակը կը պնդեն։ Հագուստը կ'անճկէ մարդուն անձնականութիւնը։ Կը խեղդէ զայն։ Զգեստը կը փոխէ մեր տրամադրութիւնը, բայց մեր տրամադրութիւնը միշտ պէտք չունի այդ զգեստին խանդավառ ըլլալու համար։

Թէրն ու դէմը կայ միշտ՝ այս հարցին մէջ ալ եւ այս բոլորը կախում ունին մարդէն։ Կը տարբերին մարդէ մարդ, տարիքէ տարիք։

Կարելի է ուրեմն ըսել E. Mounierի պէս.— «L'Habit fait le moine, mais il est encore plus vrai que le moine fait son habit»։ Եւ կարելի է ըսել նոյն ատեն.— «L'Habit ne fait pas le moine»։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Գ. Իփէկեան եւ Համազգայինը

ԽՄԲ.— Պէյրութի Ազդարարը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած էր ողբացեալ ընկ. Գասպար Իփէկեանի հետ, Համազգային ընկերութեան հիմնադրութեան մասին։

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը, որոնք թերեւս իր վերջին հրապարակային արտայայտութիւններն եղան — (տեղի անձկութեան պատճառով հարցումները զանց կ'առնենք).—

1928ին, Աղեքսանդրիա կը գտնուէի եւ իբրեւ Քաղաք. Ժողովի ատենապետ ծանօթ էի ազգային կրթական անցուդարձին։ Տարուան սկիզբը տրամադրութիւն ստեղծուեցաւ Գահիրէի մէջ ունենալու երկրորդական վարժարան մը որուն իբրեւ ուսուցիչ պիտի հրաւիրուէին Ն. Աղբալեան եւ Լ. Շանթ։

Տնունդի եւ Զատկի արձակուրդներուն իմ ողբացեալ երկու հարազատ ընկերներս, կուգային տօնական օրերը իմ յարկիս տակ անցընելու եւ հանգստանալու։ Այդ տարուան Ցունուարի արձակուրդներուն մեր խօսակցութեան եւ մտահոգութեան գլխաւոր նիւթն էր նոր սերունդին դաստիարակութեան հարցը։ Այդ խորհրդակցութիւնները, Զատկի արձակուրդներուն այնքան հասունցան, որ որոշեցինք իջնել Գահիրէ եւ մեր ղեկավար ընկերներուն հետ խորհրդակցելով մարմին տալ այդ գաղափարին։ Ոգեւորուեցաւ անմոռանալի Համօն, Վահան Նաւասարդեանը եւ «Յուսաբեր»ի այն ատենուան համեստ խմբագրութեան մէջ միացան մեր խորհրդակցութեան, աւաղ, մեզմէ ընդմիշտ բաժնուած Ստեփան Եսայեանը եւ Սեդրաք Պալըքճեանը։ Որոշեցինք հրաւիրել նաեւ Յակոբ Պալըքճեանը, Սարգիս Մալխասեանը եւ Մինաս Ծաչատուրեանը։ Համազգայինի հիմնադրման ժողովը տեղի ունեցաւ սիրելի Ստեփանի հիւրասէր յարկին տակ, եւ հոն որոշուեցաւ Մայիս 28ի մօտիկ թուականը յայտարարել Համազգային Հայ Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան հիմնումի թուականը եւ Լեւոն Շանթին պաշտօն տրուեցաւ Մայիս 28ի տօնակատարութեան յայտարարել պաշտօնապէս հիմնադրումը։

Այդ անդրանիկ նիստին մէջ որոշուեցաւ նաեւ Հայ Ճեմարանի մը հիմնումը դաղթաշխարհի հայաշատ մէկ մտաւորական կեդրոնին մէջ։ Շանթ եւ Աղբալեան ընտրուեցան համազօր տնօրէններ։ Նաեւ տեղին վրայ իսկոյն հաւաքուեցաւ վեց հարիւր եգիպտ. ոսկի եւ դրուեցաւ երկու տնօրէններու տրամադրութեան տակ, յատկացուելու համար ճամբորդական եւ քարոզչական ծախքերու, նոյնիսկ անցնելու Ամերիկա, եթէ հարկ տեսնեն։

Համազգայինը նախ ունեցաւ Գահիրէի մասնաճիւղը որուն ուղղակի կապուեցան Աղեքսանդրիոյ մասնաճիւղը եւ Զակազիկի մասնաճիւղը։ Առաջին տարին Կեդր. վարչութիւնը Ճեմարանի տեսչութեան հասցուց 650 եգ. ոսկի, որուն 320ը Զակազիկէն։ Երկրորդ տարին նպաստի գումարը պակսեցաւ եւ իջաւ հինգ հարիւրի միայն, որուն դարձեալ 300ը Զակազիկէն։ Այնուհետեւ Կեդր. վարչութեան նպաստները յանկարծ ինկան եւ իրենց խոստացած 200 եգիպտականն անգամ դժուարաւ կը հասցնէին յաջորդ տարիներուն։

Դրամանիշներու անկումը եկաւ աւելի սաստկացնել տագնապը. եգիպտական ոսկին 6.50 սուրիական էն ինկաւ մինչեւ 3.60ի։ Տոլարը նոյնպէս 127 լիբանանեան դահեկանէն ինկաւ մինչեւ 72.75 դահեկանի, որով մեր եկամուտները 40 առ հարիւր պակսեցան։ Տիրող ընդհանուր տագնապին պատճառով, ինչպէս նաեւ Զակազիկի Կամսարական Գործատան Գահիրէի ճիւղին հետ ձուլուելովը երեք մայր մասնաճիւղերու գործունէութիւնը թէ նիւթապէս թէ բարոյապէս կորսնցուց իր թափը։ Ասոր փոխարէն հիմնուեցաւ Պէյրութի մէջ խնամակալ մարմին մը, որ ոգի ի բոին նուիրուեցաւ Ճեմարանի պահպանութեան։ Այդ խնամակալութիւնը իբրեւ միջակութային բարեգործական ձեռնարկ վաւերացուեցաւ Լիբանանեան կառավարութենէն։ Խնամակալութեան մաս կը կազմէին Ճեմարանի արտօնատէր տնօրէն Տոքթ. Փոթուկեան եւ Տիկինը, Պ.Պ. Յակ. Տէր Մելքոնեան, Սամուէլ Սարաֆեան, Մովսէս Տէր Գալուստեան, Նիկոլ Աղբալեան, Լեւոն Շանթ, Տէր եւ Տիկ. Գասպար Իփէկեան, որ իբրեւ նախագահ ընկերութեան պատասխանատու ներկայացուցիչն էր յաչս կառավարութեան։ Պէյրութի մասնաճիւղը իսկոյն ձեռնարկեց անդամագրութեան։ Ունեցաւ 25 անդամ, երկու շաբաթը անգամ մը դասախօսութիւններ կազմակերպեց ինչպէս նաեւ տարեկան մէկ երկու հայկական համերգներ Ճեմարանի աշակերտութեան խումբով իր երաժշտութեան ուսուցիչ Հ. Պէրպէրեանի ղեկավարութեամբ։ Հետագային կազմակերպեց նաեւ ներկայացումներ. առաջին անգամ ըլլալով բեմադրուեցաւ Լեւոն Շանթի ՕՇԻՆ ՊԱՅԼը 1931ին եւ 1934ին Գ. Իփէկեանի ՇԱՄԻՐԱՄը։ Մեծ յաջողութիւն ունէին Համազգայինի տարեկան պարահանդէսները։ Այս բոլոր ձեռնարկներու հասոյթները կը յատկացուէին բացառապէս Ճեմարանի կարիքներուն, գիշերօթիկներու ծախքերուն եւ ուսուցչական թոշակներուն։ Վճարովի անդամներուն թիւը հակառակ հետզհետէ նուազելուն, համակիրներու շրջանակը կը մնար սեղմօրէն կապուած ու քաջալեր մեր ձեռնարկներուն։ Փորձեր եղան մասնախումբեր կազմելու Սուրիոյ մէջ, Հալէպ, որ ոչ միայն չտուաւ սպասուած արդիւնքը, այլ եւ իր գիշերօթիկ սաներուն համար պարտական մնաց 750 թրքական կարմիր ոսկի։ Յիշենք նաեւ Լաթաքիոյ մասնաճիւղը, որ կարճ շրջանէ մը վերջ, դադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ, անտեսական տագնապի պատճառով։

Անհնար եղաւ [illegible] պայմաններուն մէջ իրականացնել իր առաջադրած կրթական օժանդակութիւնը գիւղական շրջաններու մէջ։

Կեդր. վարչութեան նախագահ Համօ Օհանջանեան, Փարիզ եւ Միլան ճամբորդութիւններէն օգտուելով կազմեց Փարիզի մէջ մասնաճիւղ մը եւ Միլանի մէջ խմբակ մը, բայց երկուքն ալ նիւթական փոքրիկ օգնութիւններէ դուրս զգալի գործունէութիւն մը չունեցան, որովհետեւ դժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու գործօն աջակցութիւնը մեծանուն Ահարոնեանի, որ կաթուածահար ինկաւ ի նպաստ Համազգայինի կազմակերպուած հրապարակային բանախօսութեան ըն-

Աղաչ

Թող ամէն ծառ հագնի գոհար ու զմրուխտ ,
Ըլլայ զըւարթ՝ լոյսի պէս ,
Զի կարօտէդ այրող հոգին իմ պանդուխտ
Պիտ՝ գայ այսօր այցի քեզ :

Ամէն ծաղիկ թող բերկրի ջի՛նջ փառունով ,
Հագնի գոյները իր նրբին,
Թող խովտին մէջ ակն աղբիւրները հոգեբով
Իմ քնարի՛ս ձայնակցին :

Թող նամբաներդ ըլլան երգով բաբախուն ,
Իրկունին մէջ շափիւղայ ,
Թող ամէն հիւղ լուսամուտները իր սիրուն՝
Անուրջներուս դէմ բանայ :

Թող աղջիկներդ ըլլան կանգնած սեմէ սեմ,
Թող ինձ ժպտին մեղմօրէն ,
Զի նոյն մանչն եմ, սիրտն ու հոգին որուն ջերմ
Համբոյր ու սէր կը ծորեն :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Թացքին եւ ուր կորսնցուց իր խօսելու եւ գրելու կարողութիւնը մինչեւ իր մահը :

Պէյրութի խնամակալ մարմինը ձեռնարկեց հրատարակչական գործին, որ տարիներու ընթացքին զարգացաւ, ի հարկէ սկիզբները թոյլ, բայց հետզհետէ հաստատ քայլերով :

Ինչպէս կը տեսնէք, հակառակ նիւթական շատ նեղ պայմաններուն եւ որոնք ամբողջովին յատկացուեցան Ճեմարանի գոյութեան պահպանման, ամէն տեսակ զոհողութիւններով խնամակալութիւնը ջանաց շատ համեստ չափերու մէջ գործադրել իր առաջադրութիւնները, նախատեսուած իր առաջին կանոնագրին մէջ :

Հիմնադիրներու յոյսերը մեծահարուստ Հայերու աջակցութեան վրայ, մնացին անիրագործելի. նոյն իսկ իր հիմնադիր մասնաճիւղերու ճիւղերը թուլցան : Պէտք է չեշտենք հոս որ միակ օժանդակ ուժը որ չլքեց մեզ եւ շարունակեց սատար կանգնիլ Ճեմարանին, եղաւ Կարմիր Խաչը Ամերիկայի, ներկայիս ծանօթ Հ. Օ. Մ. անունին տակ : Մինչեւ Զաքըրեան կտակը, մեր դուրսէն եկամուտի միակ աղբիւրը եղաւ հիմնականը, Ա-[illegible]այի Հայ Օգնութեան Միութիւնը, որ իր [illegible]բերած գումարներու տարեկան քանակը կրկնապատկեց պատերազմի ծանր տարիներուն :

Հայ Ճեմարանի գոյութիւնը ապահովեցին Ամերիկայի Հայ երբեմնի Կարմիր Խաչի մեր մայրերն ու քոյրերը, պատիւ իրենց :

Անցողաբար յիշեցինք արդէն թէ ի՛նչ էին առաջադրուած նպատակները Համազգայինի կազմութեան վայրկեանէն : Ապահովել Հայ կրթական գործը կամայականութիւններու դէմ եւ դարձնել մնայուն ու հաստատ հիմքերու վրայ դրուած : Տալ այս գործին իբրեւ հիմնական նպատակ՝ Սփիւռքի օտար մթնոլորտին մէջ նախ հայեցի կրթութիւն. պատրաստել նոր հայ մտաւորականութիւն մը, որ կարենայ հիներուն դէթ մասամբ փոխարինել : Այդ հնարաւոր էր, քանի որ մեր մտաւորական վերածնունդը, միշտ ալ ծներ ու զարգացեր է վերջին հարիւրամեակի ընթացքին, Մայր Երկրէն հեռու, Վենետիկ, Դորպատ, Մոսկուա, Փեթերսպուրկ, Պոլիս եւ Իզմիր, յետոյ Թիֆլիս եւ Էջմիածին : կենդանի պահել մեր մշակութային արժէքներու գիտակցութիւնը գաղթահայ իրականութեան մէջ, դասախօսութիւններով, ներկայացումներով, երգահանդէսներով եւ բոլոր հնարաւոր միջոցներով : Ճեմարանը օգտագործել գլխաւորաբար մանկավարժ ուսուցիչներ պատրաստելու ազգային նախակրթարաններու համար, եւ բանալով — եթէ միջոցները ներեն — մասնաւոր Համազգայինի նախակրթարաններ :

Տեսանք թէ ինչ չափով կարելի եղաւ նախ իրագործել այս բոլորը : Հետագային եւ մանաւանդ պատերազմի տարիներուն, կարելի եղաւ կազմակերպել Համազգայինի թատերասէրներու մնայուն խումբը. հերթական բնոյթ տալ դասախօսութիւններուն. զարգացնել դասագիրքերու հրատարակութիւնը, մեր սեփական տպարանին մէջ. հրատարակել Համազգային տարեցոյցեր, ժողովուրդի մատչելի դարձնելու համար հայ գրականութիւնը : Այդ տարեցոյցներու գաղափարը յղացուեցաւ մեր անգին ընկեր Ստեփան Եսայեանի թելադրութեամբ 1936ին եւ Համազգայինի մինչ այդ լոյս ընծայած օրացոյցները օգտագործուեցան այդ նպատակին համար, նախ պատի օրացոյցի ձեւին տակ եւ յետոյ հատորի ձեւով :

Մինչեւ 1947 թուականը, մեր հրատարակութիւնները եւ մեր թատերական եւ դասախօսական եռանդուն գործունէութիւնը, մեր կազմակերպած երաժշտական եւ գեղարուեստական ձեռնարկները, մեր հրապարակին գրական դատերը արդէն ծանօթ են :

ԳՈՒՏԻՄ ՏԻՍԱՂ

« ԱՂԲ ՀԱՒԱՔԷ ... »

Քուրջ հաւաքէ, դրամ դիզէ», կը պատգամէր կոյր տէրվիշը փողոցներուն վրայ :

Տղայ էի, վազեցի տուն : — Մայրիկ կոյր տէրվիշը այսպէս կ՚ըսէ :

— Տղաս ինչու անյարմար տեղեր կ՚երթաս : Աղ մարդը խենդ է : Հայրիկդ չիմանայ, կը պատժէ քեզ :

— Ուրիշ անգամ չեմ երթար մայրիկ, երբ որ մեծնամ ես տէրտէր , վարդապետ կ՚ըլլամ եւ բարի մարդ :

— Հա՛ ձագուկս :

« Աղբ, հաւաքեցէք , քուրջ հաւաքեցէք : Դրամ դիզեցէք »...

Պոլիս : Շքեղ շէնքեր, ճոխ վաճառատուններ : Լամոսներով ճէմարներ : Օ՛, ուրկէ՞ այս բոլորը ... Խենդ տէրվիշ, «Քուրջ հաւաքեցէ՞ք, աղբ հաւաքեցէ՞ք ...»

Փարիզ... Պալատներ, թանգարաններ : Վիլլաներ, օթոներ շքեղ եւ ամբարտաւան :

— « Քուրջ հաւաքեցէք : Աղբ հաւաքեցէք , դրամ դիզեցէք ...» Տէրվիշը եռեւէս կը պոռար : Օ՛, սարսափելի մարդ :

« Քո՞ւրջ» կը հաւաքեն : Ա՞ղբ կը ժողովեն հոս, այս շքեղ եւ մաքուր քաղաքին մէջ ...

Պալատներ, պալատներ : Շքեղութիւն, ճոխութիւն :

— Օ՛ բարեւ Արմենակ, ե՞րբ եկար : Տղայ կարօտցայ քեզ : Եկուր տեսնենք, պտոյտ մը ընենք : Բաժիկ մը ճնկենք : Սա օթօն իմս է, քեզ աղուոր պտոյտի մը տանիմ :

— Հէ՛, քո՛ւկդ է : Ո՛ւրկէ ուր : Պոլիս հետիոտն քալելէն հոգիդ կ՚ելլէր ....

Երազիդ մէջ կը տեսնէի՞ր այս բանը :

— Հոս ուրիշ է կեանքը : Բարակ մարակ մըտածել չկայ : Եղդ պիտի քշես աջ ու ձախ մէկ դին է : Գրպան լեցնելու տեղ է : Տես այս օթօն օրուան համար է : Ունիմ կիրակիի համար ուրիշ շքեղ մըն ալ :

Պոլիս, մեր գաղափարները տղայական են եղած !! հոս, մարդիկ կուտ չեն տար այդ բաներուն :

— «Քուրջ հաւաքէ, աղբ հաւաքէ, դրամ շահէ : »

— Եկուր քեզ մեծ վաճառատուն մը ցոյց տամ, Փարիզի ամենակարեւորներէն է :

— Օ՛, խենդենալիք բան : Թագաւորի՞ն կը պատկանի այս վաճառատունը ...

— Թագաւո՞ր : Այս գործին տէրը, ժամանակին պատռած հագուստով եկած է հոս եւ քրջահաւաքութիւն ընելով՝ այս դիրքին հասած է, հէ՛ ... Հիմա բոլոր մեծ պանճէտները եռեւէն ինկած են զինք սիրաշահելու համար, հասկցա՞ր ...

Հինդ հարիւր հոգի կ՚աշխատի հոս...

Տէրվիշը պոռաց կրկին.— « Քուրջ հաւաքէ , աղբ հաւաքէ, աջ մի նայիր, ձախ մի նայիր դրամ դիզէ, որ փառք եւ պատիւ վայելես...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Երիտասարդ արձանագործ Alain Gourdon քանի մը օր է գծագրութիւններ եւ արձաններ կը ցուցադրէ 90 Bld. de Courcelle:

Տաղանդաւոր արուեստագէտը, որուն մայրը Հայ է, ունի շատ յաջող եւ ինքնատիպ գծանկարներ (dessin) · Mon Ami Erlichը, Rires sans joieն , Ombre, Orphelineը : Ունի թէ գիծերու, թէ յուզերու եւ թէ յղացումի ներդաշնակ ամբողջութիւն մը : Ցիշենք նաեւ իր քանդակներէն Corydonը եւ մառեշալ Տը Լաթրի գլուխը : Գուրտոն ճաշակ եւ տաղանդ ունի պատրաստելու համար փայլուն ապագայ մը:

X Եգիպտոսի չարժանկարի աստղերէն եօթնամեայ Փերուզ Գալֆայեանի մէկ կարեւոր ժապաւէնը՝ «Ֆիրուզէ Հանըմ», Դշ. օրուընէ սկսեալ կը ցուցադրուի «Սինէ Ռիվիէրայի » մէջ, rue de Meaux, métro Colonel Fabien :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

(ՎԷՊ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ

— Ցիսուն տարի առաջ, երբ դեռ երիտասարդ էին, այս ձեւով պիտի ուզէին տեսնել զիս, բսաւ Օնօրին ժպտելով :

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք, յիսո՞ւն տարի առաջ, ըսաւ Փօնթիւ զայրացած, գացէք եւ հագուեցէք :

Օնօրին զուարթօրէն ննջասենեակ վազեց : Փօնթիւ մօտեցաւ հեռաձայնին եւ ընկալուչը վերցուց : Օնօրին գործիքին ձայնը լսելով բացաւ սենեակին դուռը : Այս անգամ կեցած էր շապիկով մը միայն :

— Խայտառակ աղջիկ, անդին քաշուէ, պոռաց Փօնթիւ : Ոչ , ձեզի չեմ ըսեր, օրիորդ, ըսաւ ընկալուչին մէջէն. Մարշըլի հետ կ՚ուզեմ խօսիլ :

— Մարշըլ, կ՚ուզեմ որ իսկոյն ձերբակալման հրամանագիր մը պատրաստէք Մօնթանի համար , իբր քօքաինի մաքսանենգ : Ոչ մէկ խօսք լրտեսութեան մասին :

Մինչ այդ Օնօրին հագուած էր. անգամ մը եւս փաթթուեցաւ Փօնթիւի եւ յետոյ ինծի դարձաւ :

— Ձեզի քանի անգամ ըսի թէ այդ ձեւով պիտի չնայիք Նիւսմընին, ըսաւ Փօնթիւ :

— Պէտք է որ մէկու մը նայիմ : Չէ՞ որ կը պատրաստուիք ամուսինս ձերբակալել :

— Երբեմն ձեզ ապտակելու անքան զօրաւոր փափաք մը կը զգամ, ըսաւ Փօնթիւ :

— Հիմա կրնաք, քանի որ հագուած եմ : Ի՞նչ կ՚ուզէք որ ընեմ նախ եւ առաջ :

— Նախ կ՚ուզեմ որ տեսնէք կասկածելիները եւ ըսէք ինծի թէ ձեզի ծանօթներ կա՞ն անոնց մէջ : Ես պիտի չկարենամ ընկերանալ ձեզի, Նիւսմընին հետ գացէք :

Շատ հետաքրքրական օր մը անցուցինք : Նախ հեռուէն Լէյսին ցոյց տուի Օնօրինի, ըսաւ թէ բոլորովին անծանօթ դէմք մըն էր : Պէտք էր անգամ մը ցոյց տալ Հօլլօքը : Այդ պատճառով գացինք Ճօրճի նոր բնակարանը : Բայց կարելի չեղաւ տեսնել Հօլլօքը :

Իրիկունը երբ տուն վերադարձանք, Օր. Լօրինկթընը գտանք Փօնթիւի մօտ :

— Այսօր կարեւոր լուր մը պիտի տամ ձեզի, ըսաւ :

— Հօլլօք նոր բան մը ըրա՞ւ :

— Ոչ, այսօր բախտագուշակ Տիկին Բաշէլի գացի :

— Մարշըլին աչքը լոյս : Գոնէ կրցաք յաջողութիւն մը արձանագրել :

— Այո : Այդ կինը կեղծարար մըն է : Հարցուցի իրեն թէ եղբայրս ինչպէս է : Հիանալի լուրեր տուաւ իր մասին : Այնպէս որ շատ պիտի ուրախանայի եթէ իսկապէս եղբայր մը ունեցած ըլլայի :

Միաբերան խնդացինք : Մարշըլ շատ պիտի ուրախանար :

— Այս կինը շատ խելացի է, շարունակեց Օր. Լօրինկթըն : Գիտէ մեծ ճարտարութեամբ փոքր լուրեր, մանրամասնութիւններ կորզել դիմացինէն : Այնքան նրբօրէն կը կատարէ այս գործը որ չես հասկնար : Ցետոյ զանոնք դիմացինին կը պատմէ, այն տպաւորութիւնը թողլով թէ գուշակութիւններ կ՚ընէ : Իրեն ըսի թէ եղբայրս զրահաւորի մէջ կը ծառայէ եւ տեղակալի աստիճան ունի : Սկսաւ ինծի հարցումներ ուղղել անոր մասին, ոչ միաժամանակ կերպով անշուշտ : Խօսակցութեան ընթացքին ըսի թէ պէտք է շատ բազմազբաղ ըլլայ : Այո, պատասխանեց եւ աւելցուց թէ իր յաճախորդներուն մեծ մասը կը բաղկանար նաւապետ հարսերէ, որոնք կուգային տեղեկութիւններ ստանալու համար իրենց ամուսնին մասին : Անշուշտ գիտէք Պ. Պրին թէ որքան յաճախ կ՚ըլլան այս նոր հարսերը եւ հպարտութեամբ կը խօսին իրենց ամուսնին մասին : Հետեւաբար Տիկին Բաշէլի համար շատ դիւրին պիտի ըլլար ամէն տեսակ տեղեկութիւններ քաղել մեր զինուորներուն մասին : Արդեօք երեւակայութիւնս կը խաբէ՞ զիս : Ձեզ ճանչնալէս ի վեր սկսած եմ լըրտեսներ տեսնել ամէն կողմ :

— Ոչ, Օր. Լօրինկթըն, ճիշդ է ձեր ըրածը, ըսաւ Փօնթիւ : Ուշադրութիւն ըրէ : Օնօրին, ահա այսպէս պէտք է աշխատիլ լրտեսներու դիմաց : Նիւսմըն, կը յիշէ՞ք, անցեալ պատերազմին ալ Գերմանները օգտուած էին բախտագուշակներէն :

(Շար.)

քը։ Մտահոգութիւնը երբեմն անձկութեան հասնելով, անցած է երկրին սահմանները։ Այս կացութիւնը մասնաւորաբար յուզումի մատնեց մեր սիրելի բարեկամ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, ու իր կոչին պատասխանելու համար որոշեցինք դարման մը տանիլ »։

Պէյին կոչը այնուհետեւ յիշեցնէ եալ թէ երկրին ղեկը յանձնած է «իմաստուն եւ լուսամիտ մարդու մը», յոյս կը յայտնէ թէ այս տարուան բերքը առատ պիտի ըլլայ եւ խաղաղութիւն պիտի բերէ երկրին։ Վերջապէս, կը յորդորէ չանսալ կարգ մը մարդոց կամ խմբակցութեանց, որոնք անձնական կամ քաղաքական շահեր կը հետապնդեն ։

× Վերջին լուրերու համաձայն, աքսորական նախարարները ազատ պիտի արձակուին ։

Նոր դաւեր Եգիպտոսի մէջ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿՆԵՐ ԳՏՆՈՒԱԾ ԵՆ

Եգիպտոսի ներքին գործերու նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ զէնքի մաքսանենգութեան ընդարձակ դաւ մը երեւան հանուած է եւ թէ պաշարման վիճակը պիտի երկարաձգուի, ցնոր տնօրինութիւն ։

Միեւնոյն ատեն, Սուէզի ջրանցքի անգլ. հրամանատարութիւնը ազդարարեց թէ «մեծ անկարգութիւններ եւ համատարած ահուսարսափ » կը նախատեսուին, հետեւաբար առ այժմ յարմար չէ որ զինուորներու ընտանիքները վերադառնան ։ Մանրամասնութիւնները գաղտնի պահելով հանդերձ, հրամանատարութիւնը կ'ըսէ — « Քաղաքական կացութիւնը անկայուն է Գահիրէի մէջ եւ պէտք է պատրաստ ըլլանք ծանրակշիռ անկարգութեանց հանդէպ »։

Ներքին նախարարութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ երեւան հանուած են «մեծաքանակ պայթուցիկներ որոնք եթէ գործածուէին, կրնային վտանգի մատնել երկիրը։ Կացութիւնը տագնապալի է։ Ամէնաթեթեւ զանցառութիւն մը ներքին ապահովութեան պատասխանատու իշխանութեանց կողմէ՝ կրնայ սպառնալ պետութեան ամբողջ կարգուսարքին »։

Ներքին նախարարը այս յայտարարութիւնն ըրաւ ի պատասխան Վաֆտի, որ կը պահանջէր ջնջել պաշարման վիճակը՝ յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ։ Ըսաւ թէ քաղաքական բանտարկեալները պիտի չարձակուին եւ թէ բացառութիւն պիտի չըլլայ երկու աքսորական նախարարներուն համար ։

Երեք մեծ կուսակցութիւններ որոշեցին չմասնակցիլ ծերակ. ընտրութեանց։ Ընկերվարականները կը պահանջեն ազատ արձակել քաղաքական բանտարկեալները։ Սաատ փաշայի կուսակիցները կը պահանջեն բոլոր հանրային պաշտօններէն հեռացնել Վաֆտի անդամները, իսկ ազատականները կ'առաջարկեն «դարմանել շատ մը անիրաւութիւններ»։ Իսլամական եղբայրութիւնը բացասական դիրք բռնած է առաջին օրէն։

× Ցարդ հարիւր Եգիպտացիներ դատապարտուած են Գահիրէի խռովութեանց առթիւ։ Առջի օր 300 հոգի եւս ձերբակալուեցան ։

Արիւնալի դէպքեր Թէհրանի մէջ

Ուրբաթ օր արիւնալի դէպքեր պատահեցան Թէհրանի մէջ, երբ ոստիկանութիւնը կը փորձէր խափանել համայնավարական ցոյց մը, որ ուղղուած էր մասնաւորապէս Մ. Նահանգներուն դէմ։

Ցոյցին կը մասնակցէին հազարաւոր քաղաքացիներ։ Ծաղաւարտաւոր ոստիկաններ եւ զինուորներ, շատերը հրացաններով զինուած, կանուխէն գրաւեր էին քաղաքին ռազմագիտական դիրքերը։ Ամբոխը քարեր եւ երկաթի կտորներ կը նետէր։ Ընդհարումներու միջոցին մեռան 12, վիրաւորուեցան 150 հոգի։ Ձերբակալուեցան 50 կասկածելիներ։ Ցոյցը տեւեց երեք ժամ։ Ցուցարարները կ'աղաղակէին — «Անկցի Մոսատեղ, կեցցէ՛ Սթալին» ։ Սպաներէն շատերը կորսնցուցին իրենց զէնքերը եւ ցուցարարներուն ձեռքը ինկան իբրեւ պատանդ, դեմոկրատներու ակումբին մէջ։ Հարկ եղաւ 50 արտասուաբեր ռումբեր արձակել։ Ի վերջոյ սպաները խորտակեցին ակումբին դուռները եւ մեծաքանակ զէնքեր գտան։ Ցուցարարները փախան, «կեցցէ Սթալին» աղաղակելով ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ խորհրդային եւ արբանեակ երկիրներու դեսպանութեանց քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնեաները, ինչպէս եւ մամուլի ներկայացուցիչները եւ նոյն պետութեանց բոլոր քաղաքացիները, Մարտ 21էն սկսեալ իրենց բնակած վայրէն 40 քիլոմեթր հեռու պիտի չկրնան երթալ, առանց մասնաւոր արտօնագրի։ Եթէ Մոսկուա եւ իր արբանեակները վերցնեն Թուրք քաղաքացիներուն վրայ դրուած արգելքները, Թուրքիա եւս պիտի առնէ իր որոշումը ։

Հ. Յ. Դ. ՏՈՒՆ

Հիմնադրամի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ կը յայտնէ թէ Պ. Ստեփան Թէրզեան 20000 Փրանք նուիրած է Հ. Յ. Դ. Տան համար ։

ԶՈՄՈՒՆԻՔ

Ապրիլ 20ին, կիրակի, կէսօրէ ետքը, Փարիզ, Զոմունիք կազմակերպած են տարեկան հանդիպում մը, Քատէի սրճարանին վերնայարկը։ Թէյասեղան, ընտանեկան մթնոլորտ, գեղարուեստական վայելք ։

Հայրապետեան — Թուրս-ի

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած է, ճամբորդութեան բացառիկ սպասարկութիւն մը, Փարիզ - Լիոն օթոգարի երթեւեկով ։ 4 ԱՊՐԻԼ.— Մեկնում Փարիզէն՝ ժամը 7.30ին։ Ճաշ, ճամբու ընթացքին։ Ժամանում Լիոն ժամը 18ին ։ Ընթրիք։ Սրահին մէջ՝ տեղերը ապահովուած են, նաեւ գիշերելու վայրը։ 5 ԱՊՐԻԼ.— Վերադարձ՝ նախաճաշէն վերջ։ Ճաշ՝ ճամբու ընթացքին։ Ժամանում Փարիզ՝ ժամը 19ին։

ԼՐԻՒ ԳԻՆ՝ 7800 ՖՐԱՆՔ

Սակաւաթիւ են տեղերը Վարձելու համար՝ փութով դիմել «L'Equipe»ի, Tél. Jai. 40-44 եւ Սասունի, Tél. Gut. 92-65:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պէրպէրեան ընտանիքը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք գրով կամ անձամբ բերին մխիթարութեան իրենց բաժինը վաղամեռիկ հէք ՊԱՐԷՏ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ ։

ՍՏԱՑԱՆՔ. — ԱՆԴԱՍՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ ԱՐՈՒԵՍՏԻ, խմբ. Բիւզանդ Թօփալեան, ճոխ բովանդակութեամբ եւ գեղարուեստական տպագրութեամբ։ Տարեկան բաժնեգին 1800 Փրանք (չորս թիւ)։ Զեռքէ 450 Փրանք։ Հասցէ Բ. Թօփալեան, 46 rue Richer, Փարիզ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Արսլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Խաչատուր Գալօեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Երէմեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, թերթով, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակներով եւ բարեսիրական հաստատութեանց ըրած նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին այրի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆի (ծնեալ Տօլխան-եան) մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 26ին, իր բնակարանին մէջ La Talaudiere, (Loire) ։

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ երգահանդէսը, որ նշանակուած էր Ապրիլ 30ին, յետաձգուած է ՄԱՅԻՍ 2ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ ։

Amphithéatre Richelieu de la Sorbonne
ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Այս կիրակի, ժամը 14.30ին։

Միջազգային Փօլքլօրէն «Les peuples qui Chantent»: Բարձր հովանաւորութեամբ JEAN SARRAILHի (Recteur de l'Academie de Paris) եւ նախագահութեամբ Madame Sarrailhի ։

Ի նպաստ St. Hilaire du Touvetի ուսանողներու Sanatoriumին։

Տոմսերու գին՝ 300, 200, 150 եւ 100 Փրանք։ Դիմել Սոռպօնի դռնապաններուն ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 21ին, դպրոցի սրահը։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան ։

ՓԱՐԻԶ.—Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պ. Օտոյի «Խաժակեան» խումբը, այս երկուշաբթի ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Պ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ Ապրիլ 3ի հինգշաբթի օրը, ժամը 6.30ին, պիտի կատարէ հայագիտական դասախօսութիւն մը Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի Հայ Ուս. Տան մէջ, 57 Պուլվառ Ժուրտան։ Նիւթը « Ներսէս Շնորհալի» (Շար. եւ վերջ)։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ուս. Միութեան յաջորդ դասախօսութիւնը՝ այս Զորեքշաբթի ժամը 21ին, Քրիստ. Երիտ. սրահին մէջ, 8 Փասաժ Քօսթ։ Դասախօս՝ Պ. Վ. ԵԱԳՈՒՊԵԱՆ, նիւթ՝ «Լեւոն Շանթ եւ իր գրականութիւնը»։

ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ դասախօսութիւնները Հայկ. Ճարտարապետութեան մասին, մոգական լապտերով ։ Դասախօս Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ։

Առաջինը՝ այս կիրակի ժամը ճիշդ 18ին, 6 րիւ Ֆէրու, մէթրօ Օտէօն։ Նիւթ «Հայ եկեղեցական արուեստը»։

Դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին ամէն ամսու երկրորդ եւ չորրորդ կիրակիները։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)